
Printed by Ramchandra Yees Shalga, at the Nirnaya-Sagar
Press, 21, Kolbhat Lane, Bombay.

Published by Khanji Mays for Bhimsi Maneck,
229-231 Mumbai, Sockgalli, Bombay.

प्रस्तावना.

आ अस्मिन् संसारसागरमां मग्नं भवेत्प्राणीगणो चोराशी लक्षं योनिरूपं तरंगोमां
 प्रमणं कर्मा करे वे. तेमां देवयोगे मानुष्यादिकं सामग्रीरूपं फलकादिकं अवलंबनं
 मळ्या उतां पणं केटलाएकं अजग्यत्वादि कर्माग्यने योगे असत्कर्मरूपं विपरीतं वायुना
 आकर्षण्यी पुनः पुनः अरपट्टपटीना न्याये तेज योनितरंगोमां अतंतं काळं सुधीं प्रमणं
 कर्मा करे वे, अने केटलाएकं जग्यो सद्ग्याग्यने योगे संयमादिकं सत्कर्मरूपीं अतुक्कळं
 वायुनीं प्रेरणाथी मुक्तिरूपीं तीरे पहींची निर्जय परमानंदने पामे वे. आ मुक्तिजं मर्त्यं
 कोइ पणं दर्शनने इष्टतमं वे, कारणं के अन्वय गतित्रयं (देव, नारक अने तिर्यक) मियाप
 एकं मनुष्यगतिमांज अने तेमां पणं कर्मज्जमिना मनुष्योने माटेज धर्म, अर्थ, काम अने
 मोह ए चार पुरुषार्थ साधवानी परज शास्त्रमां कहेली वे अर्थात् ते मनुष्योने चार
 पुरुषार्थो साधीं शके वे. तेमां मोह पुरुषार्थने इष्टतमं गलेखो वे एटवे के मोह साध्या
 पहीं बीजुं कांइ पणं साधवानुं अवशेष रहेतुं नची. ते मोहने साधवानुं एकांज साधन
 धर्मज वे, एटवे के धर्मनुं मुख्य फळ मोहज वे, अने अर्थ तथा काम ए आनुषंगिक
 फळ वे. आ एपरथी सिद्ध घाय वे के मनुष्य अने तिर्यचना प्रादितर जाति अने आहा-
 रादिक धर्मो (संज्ञाठ) समान उतां पणं मात्र एक धर्म पुरुषार्थने आधीनेज मनुष्यपण
 श्रेष्ठ गण्यो वे. कर्तुं वे के—

“आहारनिष्ठाजयमैद्युनं च, समानमेतत्पशुजिनैराणाम् ।

धर्मो हि तेषामधिको नराणां, धर्मेण हीनाः पशुजिः समानाः ॥ १ ॥”

“आहार, निष्ठा, जय अने मैद्युन आ चार पशुजनीं साधे मनुष्योने समान वे. तेमां
 मनुष्योने एक धर्मज अधिक वे, ते धर्म यमं रहित होय तो ते पशु समानज वे.”

आ धर्म जित्त जित्त दर्शनोमां अन्यान्य प्रकारे यत्नेन कर्मां वे. तेमां सर्वथा प्रकारे
 धर्मनी शुद्धता जैन दर्शनना जेयी कोइ पणं दर्शनमां नची एम परी रीते निष्ठा घाय वे,
 परंतु ते अत्र अप्रसक्त होयाथी कहेवामां ध्यावतुं नची.

अही धर्म शब्दो सामान्य अर्थ परज-कर्तव्य घट्ट शके वे. ते लौकिक अने लोको-
 त्तर जेदे करीने वे प्रकारनो वे. तेमां विद्वादि क पुत्रादिकनुं पोषण करे, जन्मोत्सवादि
 संस्कार करे, विद्याभ्ययन कराये, लग्न करे तथा व्यापारादिकमां दोहता करे, ए तेजनी
 परज-धर्म वे. तेज रीते पुत्रादिक विद्वादि कनी सेवा-जति करे, तथा अने आर्षदेदिह-
 दिक क्रिया करे, ते तेमनी परज-धर्म वे. एज रीते पति-पत्न्यादिक अन्वयोदना दित्तकारणं
 प्रपत्ते तथा निर्यादादिकने कारणे वृषि, प्यापार अने राजसेवादिक कारणां प्रपत्ते, ए
 विगोरे धर्म-परज कहेवाय वे. आ सर्वनी लौकिक धर्ममां समावेश घाय वे अने बरज

१ एपरनी दुविधी अर्थ, काम अने मोहनी धर्ममांज समावेश घाय वे.

Printed by Ramchandra Yesu Shedge, at the Nirnaya-Sagar
Press, 23, Kolbhat Lane, Bombay.

Published by Bhanji Maya for Bhimsi Maneck,
225-231 Mandvi, Sackgalli, Bombay.

संबंधी दरेक गुनागुन फल जाणी शकय ठे एटलुंज नही, परंतु तेना आच्यंतर गुण दोपो अने मनमां करेखा गुप्त विचारो तथा पूर्व अने पश्चात् जवनुं पण ज्ञान थड शके ठे. अमुक मनुष्यने आश्रीने अमुक मास, तिथि, वार, नक्षत्र विगेरेना संयोगे कार्य करवाथी अमुक गुनागुन फल प्राप्त घवानुं जाणी शकय ठे. विगेरे विगेरे आ ज्योतिष् शास्त्रमां अत्यंत सुदम ज्ञान समायेलुं ठे, परंतु आवा परता काळमां तेवा ज्ञानना संपूर्ण ज्ञाना अत्यंत छुर्जेज ठे, तोपण तेना उंठावत्ता ज्ञानवाळा तरतमताए करीने सांप्रत काळे पण जोवामां आवे ठे. ज्योतिष् शास्त्रने आधारे कोड पण निमित्त कहेलुं होय ते करतां जो ते विपरीतपणे परिणाम पामेलुं जोवामां आवे तो तेमां शास्त्रनो के अध्यापक गुरुनो दोष होतो नथी, परंतु ज्ञाताने तेनुं रहस्य यथार्थ समजवामां आव्युं न होवाथी तेनी विपरीत बुद्धिनोज दोष होय ठे. जेमके—कोड गुरुना घे शिष्यो समान ज्ञानवाळा हुता, तेठं कार्यप्रसंगे प्रामांतर गया. ग्राम बहार नदीतीरे तेठं विश्रांतिने माटे वेडा. ते गगते गामनी एक वृद्धा स्त्री नदीमांथी पाणी जरी पाणीनो घनो माघे एठ जाठी. तेणीए आ घने ब्राह्मणेने विद्वान् जाणीने पूच्छुं के 'हे पंक्तितो ! मारो पुत्र परदेस गयो ठे. तेना वांइ पण रापर नथी. तो ते क्यार आवशे ?' आवो प्रश्न पूजती बंडापण ते वृद्धाना ममक परधी पाणीनो घनो पनी गयो अने तेना ककका थड गया, हवा तंमांनुं पाणी नहांमां मळी गयुं. ते जोडने एके कहुं के 'हे वृद्धा ! तमारो पुत्र श्यापु पाम्यो ठे.' ते गांजरीने बीजाए कहुं के—'हे बंधु ! एम न थोख. तेनो पुत्र अत्यारे हे कल्प्यो ठे. हे वृद्धा ! तमे शोक करजो नही. घेर जाठं. तमारो पुत्र घेर आव्यो ठे.' ते गांजरीने वृद्धा लतापटी लतापटी घेर गड अने पुत्रने जोवो. आ घने विचार्योठं एकाएक गुर पागे गाम्या घंघो जतया हुता उतां पहेटाए विनयहीन होवाथी तेनुं रहस्य जाणुं नरोलुं अने बीजाए विनयपंत होवाथी जाणुं हयुं, तेथी तेनुं ज्ञान यथार्थ हतुं. एठी विद्वान् पण बरेकानो देतु ए ठे अे पहेटाए घनो फुटी जवाथी पुत्रनुं पण मरण करणुं अने बीजाए घनो सोदानी लक्ष्मि (माटी)मां मळी जवाथी तथा पाणी साथे पाणी मळी लक्ष्मी पुत्रने सोदानी लक्ष्मिसिखाने आवेयो कइथो.

हा लक्ष्मी पण मित्र थाय ठे के शास्त्र तो मात्र दिग्दर्शनज कराये ठे, अने पनी शास्त्राची बुद्धिना बरिहाण प्रमाणांज ते परिणामे ठे, तेथी करीनेज आगममां कहुं ठे हे—कनक शास्त्र पण निष्प्राप्तहिने विपरीत परिणामे ठे, अने मिष्या शास्त्र पण साम्य-हृदिने कनक हृदिने ठे. तेज हीने आ ज्योतिष् शास्त्रना विषयमां पण समजयुं. जैन ज्योतिषना संघो देव के—अयंकार, अष्टांगसूदय मंदिता, आयज्ञाननिवृत्त वृत्ति, कान्त मंत्र, कान्त कर्तव्य, महिनिवृत्त वृत्ति, चंद्ररत्न, चंद्रविषयण, जग्मकुंफळी विद्वान् उन्मत्त, विद्वान्, उन्मत्तची पदलि, जग्मांशोधि, जानकातिपाण, जानक

दीपिका, ज्योतिषूचक विचार, ज्योतिषसूत्र संग्रह, ताजिकसार वृत्ति, तिथ्यादि सारणी, द्वादश ज्ञान जन्म प्रदीप, नरपति जयचर्या विगेरे विगेरे एटला वधा ठे के मात्र प्रसिद्ध ग्रंथोनां पण नामो अत्रे दखतां अति विस्तार थइ जाय. आ विषयना ग्रंथो बीजा विषयोना ग्रंथोनी अपेहाए बहु उठा ठपाया ठे एम कहीएतो ते कांइ अतिशयोक्ति जरेखुं नथी, माटे तेया ग्रंथोनी खास जरूर जणायाथी हादमां आ आरंभसिद्धि, लभशुद्धि अने दिनशुद्धि नामना त्रण ग्रंथो ज्ञापांतर सहित ठपावीने प्रसिद्ध कर्या ठे.

आ आरंभसिद्धि नामना मूळ ग्रंथना कर्ता नागेंद्र गडना श्रीउदयप्रभदेव सूरि ठे. दरेक शुजाशुचन प्रारंभोनी सिद्धि करनार होवाथी आ ग्रंथनुं "आरंभसिद्धि" ए अन्यर्थ नाम ठे. आ नाम उपरथीज तेनो विषय समजी शकाय ठे के आ ग्रंथ केवळ मुहूर्त्तनाज विषयवाळो ठे. कोइ पण कार्यना मुहूर्त्तनो निश्चय करवा माटे अनेक ग्रंथोनी अपेहा पन्ती होवाथी तेना विद्वानोने अति प्रयास यतो जोइ पूज्यपाद श्रीउदयप्रभदेव सूरिए मुहूर्त्त अने तेने दगता योग, करण, गणित, फळ विगेरे सर्व आपेक्षिक विषयोना संग्रह आ ग्रंथमां करेलो ठे, एम टीकाकारे पण प्रारंभे पीठिकांमां स्पष्ट जाणाव्युं ठे, तेथी आ ग्रंथनी पहेळां मुहूर्त्त संबंधी आवो कोइ पण ग्रंथ हतो नहीं एम सिद्ध थाय ठे.

ग्रंथकार श्रीउदयप्रभदेव सूरिए ग्रंथमां पोतानो सत्तासमय, जन्मजुमि, मातापिता, दीक्षागुरु विगेरे कांइ पण हकीकत जणावी नथी. तेमज पोते बीजा कया कया ग्रंथो रच्या ठे ? ए विगेरे कांइ पण खल्युं नथी, परंतु ग्रंथना प्रारंभमां टीकाकारे पीठिकांमां जणाव्युं ठे के "(श्रीवस्तुपाळ नामना) मंत्रीश्वरे श्रीनागेंद्र गडना गुरु सत्ज्ञान सत्क्रिया अने सद्गुणोए करीने शोचता एवा श्रीमान् उदयप्रभदेव सूरिने आचार्यपद पर स्थापन कर्या हता." आ लेखने अनुसारे शोध करतां आ सूरिश्वर संबंधी केटलीक हकीकत अन्यान्य ग्रंथोमांथी मळी आवी ठे. तेमां श्रीवस्तुपाळचरित्र प्रस्ताव सातमामां—

ततोऽनेकपुरग्राम—यास्तव्याहृतसन्ततिम् ।

आहूय बहुमानेन, श्रीधवलक्षपत्तने ॥ ३६० ॥

श्रीनागेन्द्रगणाधीशे—द्विधा मंत्री ह्यमाचृताम् ।

प्रत्यक्षं कारयामास, सविशेषमहोत्सवम् ॥ ३६१ ॥

उदयप्रभसूरीणां, पूरिताङ्गिमनोरथम् ।

श्रीआचार्यपदारोप—प्रतिष्ठां विष्टपाद्भुताम् ॥ ३६२ ॥ त्रिजिविंशोपकम् ॥

शतानि त्रीणि सूरीणां, तद्भुत्सवदिहृदया ।

समं स्वकीयसंवेन, तदापुर्मंत्रिवेदमनि ॥ ३६३ ॥

तेषां सपरिवाराणां, संघपूजामहोत्सवम् ।

विधिवद्विदधे मंत्री, विशुद्धसिषयादिभिः ॥ ३६४ ॥ इत्यादि

संबंधी दरेक शुचाशुच फळ जाणी शक्याय ठे एटलुंज नहीं, परंतु तेना आच्यंतर गुण दोपो अने मनमां करेला गुप्त विचारो तथा पूर्व अने पश्चात् जवनुं पण ज्ञान थड शके ठे. अमुक मनुष्यने आश्रीने अमुक मास, तिथि, वार, नक्षत्र विगेरेना संयोगे कार्य करवाची अमुक शुचाशुच फळ प्राप्त थवानुं जाणी शक्याय ठे. विगेरे विगेरे आ ज्योतिष् शास्त्रमां अत्यंत सूक्ष्म ज्ञान समायेळुं ठे, परंतु आवा परता काळमां तेवा ज्ञानना संपूर्ण ज्ञाता अत्यंत दुर्बल ठे, तोपण तेना उठावत्ता ज्ञानवाळा तरतमताए करीने सांप्रत काळे पण जोवामां थावे ठे. ज्योतिष् शास्त्रने आधारें कोड पण निमित्त कहेळुं होय ते करतां जो ते विपरीतपणे परिणाम पामेळुं जोवामां थावे तो तेमां शास्त्रनो के अध्यापक गुरुनो दोष होतो नथी, परंतु ज्ञाताने तेनुं रहस्य यथार्थ समजवामां थाव्युं न होयाची तेनी विपरीत बुद्धिनोज दोष होय ठे. जेमके—कोड गुरुना वे शिष्यो समान ज्ञानवाळा हता, तेठं कार्यप्रसंगे ग्रामांतर गया. ग्राम बहार नदीतीरे तेठं विश्रांतिने माटे घेता. ते वलते गामनी एक वृद्धा स्त्री नदीमांथी पाणी जरी पाणीनो घनो माथे खडू चाळी. तेणीए आ बने ब्राह्मणोने विद्वान् जाणीने पूछुं के 'हे पंक्ति ! मारो पुत्र परदेश गयो ठे. तेना कांड पण खबर नथी. तो ते क्यारें आवशे ?' आथो प्रश्न पूजती घेळाएज ते वृद्धाना मलक परथी पाणीनो घनो पकी गयो अने तेना ककरा थड गया, तथा तेमांनुं पाणी नदीमां मळी गयुं. ते जोडने एके कणुं के 'हे वृद्ध ! तमारो पुत्र मरुन पाग्यो ठे.' ते सांजळीने धीजाए कणुं के—'हे बंधु ! एम न धोळ. तेनो पुत्र अत्यारें घेर थाप्यो ठे. हे वृद्ध ! तमे शोक करशो नहीं. घेर जाउं. तमारो पुत्र घेर थाव्यो ठे.' ते सांजळीने वृद्धा उतायळी उतायळी घेर गड अने पुत्रने जोयो. आ बने विद्यार्थींण एकज गुरु पामे घरगा ग्रंथो जप्या हता ठतां पहेलाए विनयहीन होवाची तेनुं रहस्य जाणुं नदोतुं अने धीजाए विनययंत होवाची जाणुं हतुं, तेथी तेनुं ज्ञान यथार्थ हतुं. खरी विरह पळ कडेपानो हेतु ए ठे जे पहेलाए घनो फुटी जवाची पुत्रनुं पण मरण कडेपुं अने धीजाए घनो पोतानी छत्पत्ति (माटी)मां मळी जवाची तथा पाणी साथे पाणी मळी जवाची पुत्रने पोतानी छत्पत्तिस्याने थावेळो कड्यो.

आ एपरथी एम सिद्ध घाय ठे के शास्त्र तो मात्र दिग्दर्शनज कराये ठे, अने पत्री प्रारब्धी बुद्धिना परिणाम प्रमाणेज ते परिणमे ठे, तेथी करीनेज आगममां कणुं ठे के—सम्बद्द शास्त्र पर मिष्यादृष्टिने विपरीत परिणमे ठे, अने मिष्या शास्त्र पण सम्बद्द-दृष्टिने सम्बद्द परिणमे ठे. तेज रीते आ ज्योतिष् शास्त्रना विषयमां पण समजयुं. जैन ज्योतिषना ग्रंथो जेवा के—अथर्वशांख, अष्टांगहृदय संहिता, आयाज्ञानतिलक वृत्ति, ह्याद प्रथ, ह्याद सृजाय, गलितविग्रह वृत्ति, चंद्ररत्न, चक्रविवरण, जन्मकुंठळी दिवार, जन्मवृत्ति दिवार, जन्मवृत्ति पद्धति, जन्मांतोधि, जातकाधिपान, जातक

दीपिका, ज्योतिषक विचार, ज्योतिषसार संग्रह, ताजिकसार वृत्ति, तिथ्यादि सारणी, द्वादश ज्ञान जन्म प्रदीप, नरपति जयचर्या विगेरे विगेरे एटला वधा ठे के मात्र प्रसिद्ध ग्रंथोनां पण नामो अत्रे लखतां अति विस्तार थइ जाय. आ विषयना ग्रंथो वीजा विषयोना ग्रंथोनी अपेक्षाए बहु उठा उपाया ठे एम कहीएतो ते कांइ अतिशयोक्ति जरेलुं नथी, माटे तेवा ग्रंथोनी खास जरूर जणायाथी हालमां आ आरंभसिद्धि, लग्नशुद्धि अने दिनशुद्धि नामना व्रण ग्रंथो जापांतर सहित उपावीने प्रसिद्ध कर्या ठे.

आ आरंभसिद्धि नामना मूल ग्रंथना कर्ता नागेंद्र गड्डना श्रीउदयप्रभदेव सूरि ठे. दरेक शुजाशुभ प्रारंभोनी सिद्धि करनार होवाथी आ ग्रंथनुं "आरंभसिद्धि" ए अन्वर्थ नाम ठे. आ नाम उपरथीज तेनो विषय समजी सकाय ठे के आ ग्रंथ केवल मुहूर्त्तनाज विषयवालो ठे. कोइ पण कार्यना मुहूर्त्तनो निश्चय करवा माटे अनेक ग्रंथोनी अपेक्षा पकती होवाथी तेना विद्वानोने अति प्रयास थतो जोइ पूज्यपाद श्रीउदयप्रभदेव सूरिए मुहूर्त्त अने तेने लगता योग, करण, गणित, फल विगेरे सर्व आपेक्षिक विषयोना संग्रह आ ग्रंथमां करेलो ठे, एम टीकाकारे पण प्रारंभे पीठिकामां स्पष्ट जाणाव्युं ठे, तेथी आ ग्रंथनी पहेलां मुहूर्त्त संबंधी आयो कोइ पण ग्रंथ हतो नहीं एम सिद्ध थाय ठे.

ग्रंथकार श्रीउदयप्रभदेव सूरिए ग्रंथमां पोतानो सत्तासमय, जन्मचूमि, मातापिता, दीहागुरु विगेरे कांइ पण हकीकत जणाथी नथी. तेमज पोते वीजा कया कया ग्रंथो रच्या ठे ? ए विगेरे कांइ पण लख्युं नथी, परंतु ग्रंथना प्रारंभमां टीकाकारे पीठिकामां जणाव्युं ठे के "(श्रीवस्तुपाळ नामना) मंत्रीश्वरे श्रीनागेंद्र गड्डना गुरु सत्ज्ञान सत्क्रिया अने सद्गुणोए करीने शोचता एवा श्रीमान् उदयप्रभदेव सूरिने आचार्यपद पर स्थापन कर्या हता." आ लेखने अनुसारे शोध कर्तां आ सूरिश्वर संबंधी केटलीक हकीकत अन्यान्य ग्रंथोमांथी मळी आवी ठे. तेमां श्रीवस्तुपाळचरित्र प्रस्ताव सातमां—

ततोऽनेकपुरमाम-धास्तव्याहृतसन्ततिम् ।

आहूय बहुमानेन, श्रीधवलकपत्तने ॥ ३६० ॥

श्रीनागेन्द्रगणाधीशै-द्विधा मंत्री ह्माच्युताम् ।

प्रत्यहं कारयामास, सविशेषमहोत्सवम् ॥ ३६१ ॥

उदयप्रभसूरिणां, पूरिताङ्गिमनोरथम् ।

श्रीआचार्यपदारोप-प्रतिष्ठां विष्टपाञ्चताम् ॥ ३६२ ॥ त्रिजिर्विशेषकम् ॥

शतानि श्रीणि सूरिणां, तद्भुत्सवदिदृक्षया ।

समं स्वकीयसंघेन, तदापुर्मंत्रियेश्मनि ॥ ३६३ ॥

तेषां सपरिवाराणां, संघपूजामहोत्सवम् ।

विधियद्विदधे मंत्री, विशुद्धसिचयादिभिः ॥ ३६४ ॥ इत्यादि

“त्यारपत्री वस्तुपाळ मंत्रीए अनेक पुर अने ग्रामना रद्देवाशी श्रावकोना समूहने घणा मानपूर्वक श्रीधवलक पत्तनमां बोलावीने श्रीनागेंद्र गद्यना सूरेश्वर पागे विशेष प्रकारना महोत्सवपूर्वक वस्त्रे प्रकारे छमाने धारण करनार श्रीउदयप्रज सूरिनी जगतमां अद्भुत एवी आचार्यपदनी प्रतिष्ठा करावी. ते वगतें (दान घने) सर्व प्राणीउंना मनोरथ तेणें (मंत्रीए) पूर्ण कर्या. ते महोत्सव जोयानी इशात्री त्रणमो आचार्यो पोत-पोताना गद्य अने संघ सहित मंत्रीना आमंत्रणथी त्यां पधार्या हता. परिवार महित ते सर्व आचार्योना समूहनी पूजानो महोत्सव मंत्रीए शुद्ध वस्त्रादिक घने विधिपूर्वक कर्यो हंतो.” इत्यादि.

आ उदयप्रज सूरिए धर्माभ्युदय नामनुं महाकाव्य, सुकृतकीर्तिकल्लोलिनी तथा उपदेशमाळा उपर कर्णिका नामनी वृत्ति (टीका) रची ठे. ते विषे कर्णिका वृत्तिनी प्रशस्तिमां आ प्रमाणे लख्युं ठे.—

“श्रीमद्विजयसेनस्य, सौमनस्यं न मन्यते ? ।

यद्वासिता धृताः कैर्न, गुणाः शिष्याश्च मूर्धसु ॥ १२ ॥

शिष्यस्तस्य च लक्षणक्षणचणः साहित्य सौहित्यवा-

नुद्यत्तार्किकतर्ककर्कशमतिः सिद्धान्तशुद्धान्तरः ।

श्रीधर्मान्युदये कविः प्रविलसद्बुद्धिर्दिगोत्रे पवि-

स्तामेतामुदयप्रजोऽस्य गणञ्चूर्तिं व्यधात्कर्णिकाम् ॥ १३ ॥

सेयं पुरे धवलके तिलके धरित्र्यां,

मंत्रीशपुण्यवशातो वसतौ वसन्निः ।

वर्षे निध्यङ्कनयनेन्नुमिते (१२९९) वितेने,

श्लोकैः शिवोदधिशिवैः प्रमितेऽद्भुतश्रीः ॥ ११ ॥”

“श्रीमान् विजयसेन गुरुना चित्तनी प्रसन्नताने कोण नथी मानता ? ते गुरुथी वासित थयेला तेना गुणो अने शिष्यो कोणे मस्तक पर धारण नथी कर्या ? ते गुरुना शिष्य लक्षण शास्त्रमां निपुण, साहित्यना विषयमां विद्वान्, विकास पामता तार्किक. लोकोना तर्कनो पराजय करवामां कर्कश मतिवाळा, सिद्धान्तना ज्ञानथी शुद्ध हृदयवाळा, श्रीधर्मान्युदय काव्यना कवि (रचनार) अने विकास पामता छुट वादीउंरूपी पर्वतने जेद-वामां वज्र समान श्रीउदयप्रज सूरिए आ उपदेशमाळानी कर्णिका नामनी वृत्ति करी ठे.

१ आ काव्यमां वस्तुपाळ मंत्रीनुंज चरित्र आवे छे. २ कर्णिका वृत्तिनी प्रथ मळी शकी नथी, परंतु आ उदयप्रज सूरिना शिष्य श्रीमद्विषेण सूरिए रचेली स्याद्वादमंजरी (टीका) नी प्रस्तावनामांथी आ श्लोको मळी वाच्यो छे.

पृथ्वीरूप स्त्रीना तिलक समान धवलकपुरमां मंत्रीश (वस्तुपाठ)ना पुण्यवशायी तेना उपाश्रयमां वसता आ सूरिए संवत् १२९९ ना वर्षे ११४११ श्लोक प्रमित आ कलिका नामनी वृत्ति रची ठे.”

आ उपरथी आ ग्रंथकार सूरि श्रीविजयसेन सूरिना शिष्य हता तथा तेमनो सत्ता-समय संवत् १२९९ मां हतो एम सिद्ध थाय ठे. श्रीविजयसेन सूरिना गुरु कलिकाळ गौतम श्रीहरिजज्ञ सूरि, तेमना गुरु श्रीआनंद सूरि अने अमरचंद्र सूरि हता, तेमना गुरु श्रीशांति सूरि अने तेमना गुरु श्रीमद्वेङ्गप्रज सूरि हतां.

आ ग्रंथमां पांच विमर्शां पारुखा ठे अने तेनुं सर्व मळीने एकंदर अनुष्ठुपनी गा-त्रीए ४६० श्लोक पूरतुं प्रमाण ठे. श्लोको नाना मोटा छंद तथा वृत्तमां पणा रगिक अने उच्च संस्कृत ज्ञापामां पनावेला होयाथी विद्वानोना हृदयने रंजन करे तेया ठे. आ पांचे विमर्शमां अइने अगीयार चार पारुखां ठे. तेमां पहेला विमर्शमां त्रिचिचार १, चार-चार २, नष्ट्रचार ३ अने योगचार ४, ए चार चार ठे. बीजा विमर्शमां राशिचार ५ अने गोपरचार ६, ए ये चार कहेखां ठे. त्रीजा विमर्शमां कादंचार ७ एकज कहेतुं ठे. चोथा विमर्शमां गमचार ८ तथा पास्तुचार ९ ए ये चार कहेखां ठे, अने पांचमा विम-र्शमां विलस्रचार १० तथा मिश्रचार ११ ए ये चार कहेखां ठे. ते ते चारोमां ते ते

१ जैन धर्मना प्राचीन इतिहासमां पृष्ठ २१ मां उदयप्रभ सूरिनो मालामय १२३० बी १२८७ लक्ष्यो ठे, परंतु कर्मिकानी प्रकाशितमां छरेलो संवत् १२९९ ठे. ते बजार मानता योग्य ठे. तेमज जैन ग्रंथावळीमां पण पृष्ठ १७१ मां कर्मिणा रचयानो काळ संवत् १२९९ ज लखंटी ठे. २ आ हरिभद्र सूरि सिवाय बीजा पण एज नामना सूरि यह गया ठे. तेमां एक कर्मिणा रचयान-सुनुना नामधी महान् प्रसिद्ध ठे, तथा बीजा बे हृदयप्रभमां बरेला ठे. आ हरीचत हरिभद्र सूरि चरित्र (छापेल)ना पहेला पृष्ठमां पुढनोटमां शबिकार आपली ठे. ३ आ संवत् ११४११ धर्मना प्राचीन इतिहासमां आपली ठे (पृष्ठ २१) तेमज उदयप्रभ हरिभद्र सूरि चरित्र कर्तरी बज रात्री यह साके तेम ठे. ४ आ सर्वे उपर छरेली हरीचत तथा पुढनोटो कर्तरी आ कर्तयानो सर्वे देवाल सिद्ध थाय ठे, परंतु जैन ग्रंथावळीमां हरीचत संगत करी नथी. तेमां पृष्ठ ७१ मां पुढ-नोटमां उदयप्रभ सूरि नामना बे आचार्ये थपानुं छरे ठे. तेमां आ कर्तयाने परेला बरल ठे, ते संबंधी छरेली हरीचत मळती आवे ठे, परंतु बीजा उदयप्रभ सूरि हरिभद्र सूरिना शिष्य अने उदय-प्रभ सूरि के जे स्वाहादमंजरीना टीकाकार हला तेना गुरु हला एम जे छानुं ठे ते कर्तयाने. तेमज उदयप्रभ सूरिना रथेला पणा मंडो जैन ग्रंथावळीमां हरला ठे, परंतु बंगरी बज कर्तयान सूरिए क्या क्या मंडो रच्यो ? तथा बीजा उदयप्रभ सूरिनो सप्तकाळ बरो हतो ? ए विरे बज पण थोरप यह शक्युं नथी.

विषयोने विस्तारथी संपूर्ण रीते वर्णव्या ठे. आ वावत अनुक्रमणिकामां सविस्तर आपेडी होवाथी अत्रे लखवी उचित धारी नथी.

ग्रंथनी प्रांते टीकाकारे पोतानी प्रशस्तिये पठवाने “ग्रंथकारनो अजिप्राय” एवा नामथी मोटा वृत्तमां तेर श्लोको आप्या ठे. ते सर्व श्लोको आ ग्रंथना जिज्ञासु सर्व मनुष्ये प्रथम अवश्य वांचीने ग्रंथकारना अजिप्रायने आझारूपे मानवो एम अमो खास प्रयामण करीए ठीए, कारण के वृत्तिकारे वृत्तिरूप ग्रंथ वनाव्या पठी अत्यंत सावध कार्यथी चीरूपणाने लीधे आ ग्रंथने जळशरण करवो उचित धार्यो हतो, परंतु जित्त जित्त ग्रंथोमांथी उंठ वृत्तिए एकत्र करेला दुष्प्राप्य विषयोनों नाश करवो ते पण योग्य नहीं खागवाथी मात्र पोताना गद्यमां गुप्त रीते राखवाना हेतुथी आ ग्रंथने जाळवी राखवामां आव्यो ठे, परंतु सर्वविरतिने धारण करनार साधुए कोइ पण जातनां (चैत्यादिकनां) मुहूर्त्तो आपवाथी तेना व्रतनी हानि थाय ठे, तेथी मुहूर्त्त कहेनार साधुने अने ग्रंथकारने महा पापनाजागी कख्या ठे. अहीं शंका करी ठे के-ज्यारे चैत्यादिकनां मुहूर्त्तो साधुए आपवां न जोइए तो जित्त जित्त ग्रामोमां वसता श्रावकोने पुण्यनी वृद्धि शी रीते थाय अने साधुने पण पुण्यनो छाज शी रीते थाय ? आ शंकाना जयावमां ग्रंथकारे कहुं ठे के-चैत्यादिक कराववामां यतिउंने अनुमोदना करवाथीज पुण्य घाय ठे, परंतु गृहस्वीउंने विवाहादिकनी जेम चैत्यादिकनां मुहूर्त्तो पण जोशीज आपे ठे, तथा ज्योतिपना ज्ञानवाळा मुनिउं तो मात्र जोशीउंने समग्र संवाद वतावे ठे. अर्थात् मुहूर्त्तोमां दोष होय तो ते सूचना आपे ठे. आ रीते सर्व मुख्य थइ शके ठे. तेम उतां कोइ गूढ जारे कर्मां आ शास्त्रने आधारे मुहूर्त्त आपसे तो थारंजना समूहथी उत्पन्न घनुं पाप तेनेज हो, अने मने ग्रंथकारने ते पापनो लेश पण न हो. एम शुद्ध अंतःकरणना उद्गारो ग्रंथकारे प्रगट कर्या ठे. आ उपरथी ग्रंथकार सावध कार्यथी कंठ्यावपा चीरु ठे ते स्पष्ट जणाइ थावे ठे, माटे ग्रंथकारना अजिप्रायने आझारूप मानया दरेकने अमो प्रार्थना करीए ठीए.

आ ग्रंथ उपर श्रीहेमहंम गणिए मुधीश्टंगार नामनी वृत्ति (टीका) संवत् १५१४ वर्से रची ठे. तेनुं अनुदुपूनी गणत्रीए १०९३ श्लोकनुं प्रमाण ठे. आ टीकाकार महा-वाज्जो स्मृतिवाट तथा गुर्वावडी प्रशस्तियेना अंतमां लखेव ठे त्यांथीज जाणी लेवा. प्रस्तावना विस्तृत पयाना कारणथी अहीं लखेव नथी. आ टीकाकारे संवत् १५१५ वर्षे प्नाहरणना शिबदवाटो न्यायसंग्रह नामनो ग्रंथ, तेना पर न्यायार्थमंजूषा नामनी मंटी वृत्ति (टीका) तथा तेना पर न्याय पण रच्यो ठे. ते विषे तेनी प्रशस्तियेने ठेमा श्लोक आ प्रमाणे ठे.—

चिन्मयानां मयाऽभीषां, रूपीणां सुप्रसादतः ।
 हेमहंसाजिधानेन, वाचनाचार्यताजुषा ॥ १३ ॥
 श्रीमद्विक्रमवत्सरे तिथिसिधौ (१५१५) शुक्लचित्तीयातिथौ,
 पूर्वाह्णे मृगशिरः नक्षत्रे मृगशिरः श्रद्धापश्रद्धारिणि ।
 शुक्लव्याह्नि शुक्रमासि नगरे श्रीसागरेऽहम्मदा-
 वादे निर्मितपृतिरेष जयताम्रन्यः सुधीवद्वजः ॥ १४ ॥

“ज्ञानवंत आ (चारित्ररत्न गणि नामना विद्यागुरु)ना सुप्रसादश्री वाचनाचार्यनी पदवीने पामेला में हेमहंस गणिए विक्रम संवत् १५१५ ना जेठ सुदि चित्तीया शुक्रवारने दिवसे पूर्वाह्णे काले मृगशिर नक्षत्रना शृंगना अत्र जागने चंद्र शोभावतो हतो त्यारे (मृगशिर नक्षत्रमां चंद्र हतो त्यारे) लक्ष्मीना सागर समान अमदावाद नगरमां पंक्तितोने प्रिय एवो आ ग्रंथ समाप्तने पाम्यो, ते जयवंत वतीं.”

तेमज आ टीकाकारे संवत् १५१० वर्षे पनावश्यकनो वाढ्यावबोध पण कथों ठे. ते वाढ्यावबोधने अंते आ प्रमाणे खखुं ठे.—

“इति श्रीतपागुणनायकसकलसुविहितपुरन्दरश्रीसोमसुन्दरसूरि-श्रीमुनिसुन्दरसूरि-श्रीजयचन्द्रसूरिपदकमलसेविना शिष्यपरिभूतहेमहंसगणिना श्राद्धवराच्यर्थनया कृतोऽयं पनावश्यकवाढ्यावबोध आचन्द्रार्क नन्धात् । संवत् १५१० वर्षे” ॥

आ सिधाय धीजा ग्रंथो आ पूज्य गणिए रच्या ठे के नहीं ? ते कही शकानुं नथी. पनावश्यकनो वाढ्यावबोध जोतां तेमनुं आगमज्ञान, न्यायसंग्रह जोतां तेमनुं व्याकरण-ज्ञान, तेनी न्यायार्थमंजूषा टीका जोतां न्यायशास्त्रनुं ज्ञान अने आ आरंजसिद्धिनी टीका जोतां तेमनुं ज्योतिपनुं ज्ञान अक्षितीयज मालम पने ठे.

आ टीकामां टीकाकार महाराजाए प्राये मूळ श्लोकना दरेक पदनो सविस्तर अने सरळ अर्थ करेखो ठे. ते छपरांत मूळ कारना वचनने सुदृढ करवा माटे ख-पर दर्शनना ग्रंथो तथा ग्रंथकारोनां वचनोनी साक्षी आपी ठे. केटलेक स्थळे ग्रंथांतरोनां गूढ वचनोनी पण सविस्तर टीका करी ठे. केटलेक स्थळे मूळकारे नहीं कहेखा मतांतर तथा अपवादो पण वर्णव्या ठे. केटलेक वेकाण्णे मूळ कारना विषयने लगता विषयांतरो पण विस्तर-पूर्वक वर्णव्या ठे. तथा केटलेक स्थाने प्रसंगानुप्रसंगने खडने नवीन विषयोनां मुहूर्त्तो पण कथां ठे. आ सर्व कार्योंनां मुहूर्त्तोनी साथे प्राये तेनां शुभाशुभ फळो पण वताव्यां ठे. तेमज केटलेक स्थळे मूळना अने ग्रंथांतरना विषयो स्पष्ट समजाववा माटे यंत्रो पण आपेलां ठे. आ सर्व हकीकत ग्रंथांतरोनां वचनो आपीनेज सिद्ध करी ठे. एकंदर आ आखा ग्रंथमां लगजग सीतेर ग्रंथो अने ग्रंथकारोनां वचनो आप्यां ठे. तेनां नाम नीचे प्रमाणे.—

राजा फिरोजशाह तुघलक के षण्णुं मान आप्युं हतुं. आ सूरेश्वरे श्रीपालचरित्र, गुणस्थान-
क्रमारोह अने लघुश्रेत्रसमाप्त विगेरे अनेक ग्रंथो रचेला ठे. एम जैन धर्मना प्राचीन इति-
हासमां आपेसुं ठे. तेमज जैन ग्रंथावळीमां पृष्ठ १३२ मां गुणस्थानक्रमारोहना कर्ता
रत्नशेखर सूरि लखेला ठे अने रच्यानो संवत् १४४७ नो ठे तथा पृष्ठ २३४ मां श्रीपाल-
चरित्रना कर्ता पण तेज लख्या ठे. तेनो संवत् १४२० लख्यो ठे. ते सिवाय बीजा ग्रंथो
पण आ सूरिना रचेला हसो के नहीं तेनो निश्चय थइ शकतो नथी, कारण के गुरुगुण-
पद्मत्रिशिका वृत्तिना रचना रत्नशेखर सूरि ग्रंथावळीना पृष्ठ १४० मां लख्या ठे, पण
तेनो संवत् विगेरे कांड पण नहीं होवाथी वेमांथी कया सूरि आना कर्ता ठे ते सिद्ध
चइ शकतुं नथी. तथा पृष्ठ १९७ मां गुरुगुणपद्मत्रिशिका कुलक उपर दीपिका नामनी
टीकाना कर्ता रत्नशेखर सूरि लख्या ठे, तेमां पण संवत् लखेलो नथी, परंतु तेनी
कुतनोटमां नागपुरीय शाखाना हेमतिखक सूरिना शिष्य अने वज्रसेन सूरिना प्रशिष्य
तथा श्रीपालचरित्रना कर्ता लखेला होवाथी आ प्रकृत सूरि माखम पने ठे. विगेरे. विगेरे.

आ दिनगुञ्जि ग्रंथ पण संक्षिप्तज ठे एटले के तेमां १४४ गायार्ठ ठे. आ ग्रंथ पर
पण नानी मोटी टीका ठे के नहीं ते उपलब्ध थयुं न होवाथी मात्र मूळ ग्रंथज ज्ञापांतर
मदित प्रगट कर्तां ठे, तोपण केटलेक स्थले स्पष्ट समजुतीने माटे प्रतिमां नहीं उतां
संशं दाख्य कर्तां ठे. आ ग्रंथमां चार, तिथि, करण, नक्षत्र, तारावळ, योगो, प्रयाण,
संय बरगदिक, मृतकिया, दीक्षा, प्रतिष्ठा विगेरेनां मुहूर्त्तां तथा लोच, विद्यारंज विगेरे
विषयो लीला ठे. एवंचर आ प्रथु ग्रंथ उतां पण अति उपयोगी ठे. आ ग्रंथना विस्तृत
विषयो पण अनुग्रहमदिकामां दाख्य करेला होवाथी अत्रे विस्तारता नथी.

उचट आ संयोग सिद्धान्तु जनोने आ ग्रंथना मनुष्ययोगमां प्रवृत्ति अने दुरुपयोगथी
निवृत्ति बरदानी श्रवना आदी आ प्रमायना समाप्त करवामां थाये ठे अने आशीर्वाद
कार्यो लीला के आ संयोगमां बनावेसां गुन कार्योंनां गुन मुहूर्त्तांनि लीला गुन फळ प्राप्त
बरी लखने हानेद दानो. इति दान् । तथाऽस्तु ॥

इति, आदर्शिक इति दान् आकरदहन विगेरे ग्रंथो लख्या ठे. आ सूरिना गुरु भीमनिगुंजर सूरि
हम. आ हाने आ इति इति ठे एन मित्र थाय ठे, अने उपर लगेला ग्रंथावळीना आपसो
एन गुण निवृत्त ठे, तेनो ग्रंथावळीना पृष्ठ १६ मां अक्षयमंथना कर्ता रत्नशेखर लख्या ठे, अने
तेनो कुतनोटमां पृष्ठ १५०२ से १५१० नो समाप्तमय लख्यो ठे. (आ सूरिपदो लक्षणमय
लख्यो) एतेन आदर्शिक इति दान् ग्रंथना अक्षय सूरि कया होय एम धारिने लगेतुं ज्ञाया ठे,
एतुं इति इति दान् इति ठे.

अनुक्रमणिका.

प्रथम विमर्श. १

तिथिचार. १

मूल श्लोक.	पृष्ठ.	मूल श्लोक.	पृष्ठ.
रीवाकारं कर्तुं भंगळ. १		७ दग्धा तिथिनी ग्रहणा. ... ८	
संघ परवानो हेतु गघा		संघदग्धा तिथि. ... ८	
तेनो सप्तपयोग कारवा		दग्धा तिथिनुं फळ. ... ९	
शिष्टा. २		८ शूर तिथि. ९	
१ संघकारनुं भंगळ. ... २		९ तिथिने छाश्री साकुनि	
२ अजिभेय, संघ अने प्रयो-		विंगरे पार करणो. ... १०	
जनपूर्वक संघनां अगीपार		१० पाश्रीनां पय विंगरे सात	
पारोनां नाम. ... ४		करणो. १०	
३ मंदादिक तिथिठनां नाम,		अगीपारे करणोना	
तेमां करपानां कायों		स्वामी. ११	
तथा तेना स्वामीठ.... ५-६		११ अगीपारे करणोनुं फळ तथा	
४ पर्य तिथिठ. ... ६		विष्टि (जघा)नो विशेष. ११	
पक्षिष्ठ (अनुज)		१२ ज्ञानो स्पष्ट समय तथा	
तिथिठ. ... ७		मयं करणोना उपयोग. १२	
५ त्रिदिनस्पदिनी (वृद्धि)		१३ तिथिनां मुग्गादिक अंगो	
तथा अपम (हय) तिथि		तथा तेनुं फळ. ... १३	
अने तेनुं फळ. ... ७		१४ तिष्टि क्यारे कइ दिशामां	
६ दग्धा तिथि जाणपानी रीत,		होय ? अने तेनुं फळ. १५	
उदाहरण सहित ... ७			
		वारचार. २.	
१५ पारनो थारंज क्यारे थाय? १६		१६ पारनां नामो तथा तेनुं फळ. १९	
दिनमान थापपानो		१७ पार आश्रीने काळहोरा	
उपाय. १७		तथा तेनुं फळ. ... २०	
दिनमाननी स्थापना. १८		१८ पार आश्रीने कुवेळा तथा	
पारना प्रारंज पिपे		तेनुं फळ. २१	
विशेष ह्मीकत. ... १८			

मूल श्लोक.	पृष्ठ.	मूल श्लोक.	पृष्ठ.
१९ कंटक तथा उपकुष्ठिक अने तेनुं फळ.	२२	२१ वारने आश्री सुवेळा. ...	२४
२० बुष्टिक तथा तेनुं फळ....	२३	२२ वारने विषे ढाया सप्त तथा तेनुं फळ. ...	२५

नक्षत्रचार. ३.

२३-२९ अश्विनीस नक्षत्रांना नाम तथा ते देखना पादाश्रित आश्री. ...	२६	संज्ञा, तेनुं प्रयोजन तथा फळ. ...	३२
नक्षत्रांना पादाश्रित आश्रीनी मारना तथा तेने जिनि . . .	२७	३० चंद्र संक्रांतिने आश्री सत्यायीश नक्षत्रांनी मुहूर्त्त संख्या तथा फळ. ...	३२
१० अश्विनी नक्षत्रांनुं मारना.	२८	क्यां क्यां नक्षत्रो चंद्रनी आगळ, पात्रळ तथा साधे होय ? तेनी रीत तथा फळ. ...	३३
११ अश्विनीस नक्षत्रांना मारी, तेनी मारना तथा मारणी.	२९	नक्षत्रांनी आश्रुति. ...	३३
१२ अश्विनीस नक्षत्रांना मारना हेनी, मारना तथा तेनी मारना	३०	कद कद दिशागां क्यां क्यां नक्षत्रो पादो ये ? चंद्राणी कद कद दिशागां नक्षत्रो रवेदां ये ?	३४
१३-१४ अश्विनीस नक्षत्रांना मारना हेनी, मारना तथा तेनी मारना	३०	निथि तथा नक्षत्रांनुं मंगुर्णो षट् कये पलने होय ? ...	३५
१५ अश्विनीस नक्षत्रांना मारना हेनी, मारना तथा तेनी मारना	३१		

विगतार. ४.

४१-४२ अश्विनीस नक्षत्रांना मारना हेनी, मारना तथा तेनी मारना	३१	४१-४२ मृत्युवांरे मृत तथा अमृत योग. ...	३७
४३-४४ अश्विनीस नक्षत्रांना मारना हेनी, मारना तथा तेनी मारना	३२	४३-४४ मृत्युवांरे मृत तथा अमृत योग. ...	३७
४५-४६ अश्विनीस नक्षत्रांना मारना हेनी, मारना तथा तेनी मारना	३३	४५-४६ मृत्युवांरे मृत तथा अमृत योग. ...	३७

मूळ श्लोक.	पृष्ठ.	मूळ श्लोक.	पृष्ठ.
५१-५२ शनिवारे शुभ तथा अशुभ योग. ३८		गंगांतफळ. ... ४५	
अमृतसिद्धि योग तथा तेनुं फळ. ... ३९		संधिदोष. ... ४६	
उत्पात, मृत्यु, काण अने सिद्धि योग. ... ३९	६१	वज्रपात. ... ४७	
उत्पात विगेरे योगोनी स्थापना तथा तेनां वीजां नामो. ... ४०		काळमुखी. ... ४७	
यमघंट योग. ... ४०		मृत्यु योग (तिथि नक्षत्र आश्री). ... ४७	
वज्रमुशळ योग. ... ४०		अवज्ञा योग. ... ४८	
शत्रु योग. ... ४०		ऋतु आश्री शुभाशुभ योग. ... ४८	
अस्थिर (चर) योग. ४१	६२	रवि योग. ... ४९	
ऋकच (कर्क) योग. ४१		रवि योग फळ. ... ५०	
संवर्तक योग. ... ४१	६३	सत्यावीश रवि योगने मध्ये उपग्रह संज्ञा. ... ५०	
विरुद्ध योग, सामान्य योग, सुयोग, सिद्धि योग तथा अमृतसिद्धि योग अने तेनुं फळ. ४१		उपग्रहोनी वीजी संज्ञां तथा तेनुं फळ. ५१	
५३ कुमार योग. ... ४२		आरुल योग. ... ५१	
५४ राज योग. ... ४२	६४	आनंदादिक उपयोगोनी रीत. ... ५२	
५५ स्थिर (स्थिर) योग. ... ४३	६५-६७	आनंदादिक अठ्ठावीश उपयोगोनां नाम. ... ५२	
५६ यमल तथा त्रिपुष्कर योग. ४३		आनंदादिक उपयोगोनी स्थापना. ... ५२	
५७ पंचक. ... ४३	६८	शुयोगोनी अपवाद. ... ५३	
५८ पंचक विषे मतांतर. ... ४४	६९	शुभाशुभ योगना संकरमां शुभ योगोनी प्रबळता. ... ५४	
५९ यमल, त्रिपुष्कर अने पंचकनी अन्वर्थता. ... ४४	७०-७२	दररोजना विष्कंजादिक सत्यावीश योगो. ... ५४	
६० लघ्न गंमांत, तिथि गंमांत अने नक्षत्र गंमांत. ... ४४	७३	विष्कंजादिक योगो मांहेला छट योगोनी छट पकीठ. ५५	

मूळ श्लोक.	पृष्ठ.	मूळ श्लोक.	पृष्ठ.
३४ प्रकटांतरं योगोनी चर्ये		सात शलाकाना वेधनो	
घटी.	५५	चंद्र.	५५
३५ एकान्तवेध योग.	५५	३५ विवाहमां जोधानो पांच	
३६-३७ एकान्तवेधनी स्वान्तानो		शलाका वेध.	५५
दि.	५६	पांच शलाका वेध चक्र. ६०	
एकान्तवेध तथा एका-		६० सत्ता योग.	६०
न्तु पाठवेध चंद्र....	५७	६१ धीजे प्रकारे सत्ता योग. ...	६१
३८ एक शलाकाना चक्रवेधे		६२ सत्ता त्रिपे मतांतर.	६२
चंद्र.	५८	६३ पात योग.	६३
		६४ धीजे प्रकारे पात योग. ...	६३
		विमर्ग. २.	
		राशिवार. ५.	
१-१ एक राशिंतु जयन तेजो		१३ चार राशिउत्तना चार	
सातका जयवेध चक्र. ६१		जाशेना नाम तथा तेजु	
१ एक राशिंतु जयन चक्र	६१	कळ.	७२
१ राशिंतु जयन चक्र चक्रा	६३	१४-१८ चार जाशेना धीजा नामो. ७२	
राशिंतु जयन चक्र	६३	१५ चार राशिठे (गृह)ना	
चक्र	६३	श्यामीर्त.	७५
१ राशिंतु जयन चक्र चक्र	६३	२० राशिउत्तनी होरा तथा	
चक्र	६३	डेवकाण.	७५
१ राशिंतु जयन चक्र चक्र	६३	२१ राशिउत्तना जयशो, तेजु	
चक्र	६३	कळ तथा जयशोम.	७६
१ राशिंतु जयन चक्र चक्र	६३	२२ शक्रांग तथा विजासनु	
चक्र	६३	कळ.	७७
१ राशिंतु जयन चक्र चक्र	६३	गृहना श्यामी, होरा	
चक्र	६३	विमर्गे न जयनी	
१ राशिंतु जयन चक्र चक्र	६३	कळ.	७७
१ राशिंतु जयन चक्र चक्र	६३	२३ न जयने शिजा मात्र.	७५
चक्र	६३	न जयने कळसातना. ७५	

मूळ श्लोक.	पृष्ठ.	मूळ श्लोक.	पृष्ठ.
२४ स्ववर्गमां अथवा परवर्गमां रहेला ग्रहं स्व रूप. ...	८०	वर्ष, मास, दिवस अने काळहोराना स्वामी.	८४
सौम्य ग्रहोनुं फळ. ...	८०	३१ चोथुं घेष्टवळ. ...	८४
२५ दिशांशना स्वामी तथा ग्रहोनी सौम्यता अने क्रूरता. ...	८१	पांच ग्रहोनी गति. ...	८५
ग्रहोनी वर्ष तथा तेनुं फळ. ...	८१	३२ पांचमुं दृष्टिवळ, तथा ग्रहं स्वात्ताधिक वळ. ...	८६
२६ केतुना स्थाननो निर्णय तथा ग्रहोनी जाति. ...	८१	३३-३४ दृष्टिवळने विषे दृष्टिनो प्रकार. ...	८६
२७ ब्राह्मणादिकवर्णोना स्वामी.	८२	३५-३८ ग्रहोनुं शत्रुपणुं, मित्रपणुं अने समपणुं, तथा तेनुं यंत्र. ...	८८
२८ ग्रहोना उ प्रकारनां वळ मध्ये प्रथम स्थानवळ.	८३	३९ तात्कालिक मैत्रीनुं फळ.	८९
२९ धीजुं दिग्बळ. ...	८३	४० राशिमां रहेला ग्रहोनी परस्पर वेध. ...	९०
३० त्रीजुं काळवळ. ...	८४	४१-४३ वेधनो प्रकार. ...	९१
		ग्रहवेध यंत्र. ...	९२
		तेनी स्थापना. ...	१०२
४४ ग्रहगोचर तथा तेनुं फळ.	९२	चंद्र नरनी तथा मंगळ नरनी स्थापना. ...	१०३
४५ चंद्रगोचर फळ. ...	९५	बुध तथा गुरु नरनी स्थापना. ...	१०४
४६ चंद्रनुं वळावळ. ...	९६	शुक्र तथा राहु नरनी स्थापना. ...	१०५
तारावळ. ...	९७	केतु नरनी स्थापना. ...	१०६
४७ तारांनुं स्वरूप. ...	९८	५१ अशुभ ग्रहगोचरने व्यर्थ करवा माटे अष्टकवर्ग. ...	१०६
तारांनुनी स्थापना. ...	९९	५२-५३ सूर्याष्टकवर्ग. ...	१०७
४८ तारांनुनो विशेष. ...	९९	५४-५५ चंद्राष्टकवर्ग. ...	१०७
४९ चंद्रनी अवस्था. ...	१००	५६-५७ ज्ञानाष्टकवर्ग. ...	१०८
राशिना द्वादशांश काढ- वानी रीत. ...	१००		
५० शनिनुं द्रष्टवणुं होषाधी तेनुं नक्षत्र गोचर. ...	१०१		
शनिनो पुरुषाकार तथा			

गोचरद्वार. ६.

क्र. सं.	पृ. सं.	मू. सं.	पृ. सं.
१-१००	१००	६६	११२
१०-११	१००	६७	११२
११-११	१०१	६८-६९	११५
१२-१२	११०	७०-७३	११५
१३-१३	१११		११७

विभाग ३.
अनुसूची ७.

१	१११	७	१११
२	१११	८	११३
३	१११	९	११३
४	१११	१०	११३
५	१११	११	११३
६	१११	१२	११३
७	१११	१३	११३
८	१११	१४	११३
९	१११	१५	११३
१०	१११	१६	११३
११	१११	१७	११३
१२	१११	१८	११३
१३	१११	१९	११३
१४	१११	२०	११३
१५	१११	२१	११३
१६	१११	२२	११३
१७	१११	२३	११३
१८	१११	२४	११३
१९	१११	२५	११३
२०	१११	२६	११३
२१	१११	२७	११३
२२	१११	२८	११३
२३	१११	२९	११३
२४	१११	३०	११३
२५	१११	३१	११३
२६	१११	३२	११३
२७	१११	३३	११३
२८	१११	३४	११३
२९	१११	३५	११३
३०	१११	३६	११३
३१	१११	३७	११३
३२	१११	३८	११३
३३	१११	३९	११३
३४	१११	४०	११३
३५	१११	४१	११३
३६	१११	४२	११३
३७	१११	४३	११३
३८	१११	४४	११३
३९	१११	४५	११३
४०	१११	४६	११३
४१	१११	४७	११३
४२	१११	४८	११३
४३	१११	४९	११३
४४	१११	५०	११३
४५	१११	५१	११३
४६	१११	५२	११३
४७	१११	५३	११३
४८	१११	५४	११३
४९	१११	५५	११३
५०	१११	५६	११३
५१	१११	५७	११३
५२	१११	५८	११३
५३	१११	५९	११३
५४	१११	६०	११३
५५	१११	६१	११३
५६	१११	६२	११३
५७	१११	६३	११३
५८	१११	६४	११३
५९	१११	६५	११३
६०	१११	६६	११३
६१	१११	६७	११३
६२	१११	६८	११३
६३	१११	६९	११३
६४	१११	७०	११३
६५	१११	७१	११३
६६	१११	७२	११३
६७	१११	७३	११३
६८	१११	७४	११३
६९	१११	७५	११३
७०	१११	७६	११३
७१	१११	७७	११३
७२	१११	७८	११३
७३	१११	७९	११३
७४	१११	८०	११३
७५	१११	८१	११३
७६	१११	८२	११३
७७	१११	८३	११३
७८	१११	८४	११३
७९	१११	८५	११३
८०	१११	८६	११३
८१	१११	८७	११३
८२	१११	८८	११३
८३	१११	८९	११३
८४	१११	९०	११३
८५	१११	९१	११३
८६	१११	९२	११३
८७	१११	९३	११३
८८	१११	९४	११३
८९	१११	९५	११३
९०	१११	९६	११३
९१	१११	९७	११३
९२	१११	९८	११३
९३	१११	९९	११३
९४	१११	१००	११३

मूळ श्लोक.	पृष्ठ.	मूळ श्लोक.	पृष्ठ.
विष्कंजादिक कुयोग विगेरेमां जन्मेखा वाळ- कनी शांति. ...	१२७	पनष्टकनी स्थापना. विष्वादश (वया वारमा) नी स्थापना. ...	१३४ १३५
११ जन्मादिकमां उपयोगी कुड्य नक्षत्रो. ...	१२७	२३ नव पंचम तथा तेनी स्थापना. ...	१३६
१२ उपकुड्य नक्षत्रो. ...	१२७	एकज नक्षत्रमां जन्मेखा दंपती होय तो मूळ वेध. ...	१३७
१३ कुड्य तथा उपकुड्यमां जन्मेखानुं फळ. ...	१२७	दंपतीनो नामीवेध. तृतीयैकादश, सप्तम सप्तम तथा दशम चतु- र्थनी स्थापना. ...	१३७ १३७
१४ कुड्योपकुड्य नक्षत्रो तथा तेनुं फळ. ...	१२७	नवा गाममां वसवाची ते गामनुं छेणुं जोवा विपे. ...	१३७ १३८
१५ वारोना कुड्यादिक जेदो तथा तेनुं फळ. ...	१२७	२४ गुरु शिष्यादिक माटे त्रिनामीवेध. ...	१३८ १३९
तिथि, वार, राशि अने समयना योगची थलो कुड्य योग. ...	१२७	त्रिनामीवेधनी सर्पा- कारे स्थापना तथा तेनुं फळ. ...	१३९ १४०
१६ रवि पुरुष, तेनुं फळ तथा तेनी स्थापना. ...	१२९	२५ तारा मैत्री. ...	१४१
१७ जातकर्म, पष्ठीजागरण तथा नाम करणनुं मुहूर्त्त. ...	१३०	२६ वर्ग मैत्री (अक्षर्य, कक्षर्य विगेरे उपरची जोवाती मैत्री). ...	१४१ १४२
१८ अठवावीश नक्षत्रोनी योनि. ...	१३१	वर्गना स्वामीउं. ...	१४२
१९ योनिर्धर. ...	१३१	२७ परस्पर छेणादेणी जाण- पानी रीत. ...	१४२ १४२
जन्मनक्षत्र करतां नाम- नक्षत्रनुं प्रमाणपणुं....	१३१	दंपतीनां ब्राह्मणादिक पर्व जोवाती रीत. ...	१४३
२०-२१ सत्यावीश नक्षत्रोना देवा- दिक गणो. ते परची प्रीति विगेरेनुं ज्ञान. ...	१३२		
२२ राशिकूट तथा राशिउंनुं परस्पर धर अने मित्राड. ...	१३३		
शशु पनष्टक तथा प्रीति			

मूळ श्लोक.

पृष्ठ.

मूळ श्लोक.

पृष्ठ.

त्रिनविंशत्तमां योनि
विधेरे च प्रकारानुं पळ
जोयानी रीत. ... १४४

शिष्यनुं तथा पुत्रनुं
नाम पाठयानी रीत. १४५

२८ शशिबनुं मुहूर्त्त. ... १४५

२९ शक्रने प्रथम ज्ञानवानुं
तथा प्रथम जोजननुं
तथा शिष्यने प्रथम
शोकादिं मुहूर्त्त. ... १४६

३० नारायणी नारायणानुं मुहूर्त्त. १४६

३१ शश्वत शश्वदुं मुहूर्त्त. ... १४६

शश्वत शश्वत शश्वत
शश्वत शश्वती शश्वत
शश्वत शश्वत शश्वत
शश्वत शश्वत शश्वत
शश्वत शश्वत शश्वत
शश्वत शश्वत शश्वत
शश्वत शश्वत शश्वत
शश्वत शश्वत शश्वत

शश्वत शश्वत शश्वत

शश्वत शश्वत शश्वत

शश्वत शश्वत शश्वत

शश्वत शश्वत शश्वत

शश्वत शश्वत शश्वत

शश्वत शश्वत शश्वत

शश्वत शश्वत शश्वत

शश्वत शश्वत शश्वत

शश्वत शश्वत शश्वत

सना तथा रात्रिना
क्षणेनां नामो तथा
तेनुं फळ. ... १५०

३२ प्रथमना अने पत्नीना पण
क्षारने आश्रीने वर्य
वरात. ... १५०

गृह प्रवेशादिकमां पण
नयमा दिवसने निपेध. १५१

३३ वर्य दिवसे क्षौर करा-
व्यानुं अशुच फळ. ... १५१

३४ राजाने आश्री क्षौर कर्म. १५१

३५ विचारंजननुं मुहूर्त्त. ... १५२

३६ नंदी (नांद) गांभ्यानुं
मुहूर्त्त. ... १५२
शांतिक पांडिक कार्यानुं
मुहूर्त्त. ... १५२

३७-४५ गांभीर्य (अपनयन)नुं
मुहूर्त्त तथा शांत विधेरेनुं
मुहूर्त्त. ... १५३

४६-५१ अग्निस्थापन (अग्निहोत्र)
नुं मुहूर्त्त. ... १५५

५२ नारायण पक्षेत्पानुं मुहूर्त्त. १५६

५३ श्रीभूते नारायण तथा
अर्धंकार विधेरे पक्षेत्पानुं
मुहूर्त्त. ... १५०

५४ शिवादादिकमां गांभ्येत्पानुं तथा
तथा शांतिक आग्नेत्पानुं
तथा मुहूर्त्त शिवा पण
पक्षेत्पानुं. ... १५०

मूल श्लोक.	पृष्ठ.	मूल श्लोक.	पृष्ठ.
५५-५७ फारेलां तथा बळेलां वस्त्रा- दिक विषे. १५८		हळचक्रांनी स्थापना. १६९	
५८ गयेला छ्यनी पुनःप्राप्ति तथा घापण विगेरे माटे मुहूर्त्त. १६०		७० धीज वायवानुं मुहूर्त्त. ते विषे त्रिनामी सर्पनी स्थापना. १७०	
५९ गयेली वस्तु पात्री भळवा विषे. १६०		७१ कृपि विषे नक्षत्र आश्री शुजाशुज फळ. कृपि नरनी स्थापना. ... १७१	
६० आंधळां, काणां विगेरे नक्षत्रनी संज्ञा तथा स्थापना. १६१		७० जळाशय नवुं कराववानुं मुहूर्त्त. १७२	
६१-६२ प्रेत कर्मनुं मुहूर्त्त. (अशुज योगमां मरेलानो विधि). १६१		७१ गृह वायवानुं मुहूर्त्त. ... १७२	
६३ सर्पंशवाळो जीवे के नही? १६२		७२ नृत्य करवुं तथा शीखवानुं अने मदिरा पाननुं मुहूर्त्त. १७२	
६४-६७ मांदो माणस जीवे के नही? तेनी स्थापना विगेरे. ... १६३		अन्य शुजाशुज कार्यनुं मुहूर्त्त. १७२	
६८ आंध खावानुं मुहूर्त्त. ... १६६		गर्जाधाननुं मुहूर्त्त. ... १७३	
६९ रोगीने माथे पाणी रेववानुं मुहूर्त्त. १६६		पुंसवन (पुत्रजन्म)नो योग. १७३	
७० अन्वंग खाननुं मुहूर्त्त. ... १६६		सीमंतनुं मुहूर्त्त. ... १७४	
७१ नवुं अनाज खावानुं मुहूर्त्त. १६७		जातकर्म तथा नाम करणनुं मुहूर्त्त. ... १७४	
७२ राजादिक स्वामीना दर्श- ननुं मुहूर्त्त. १६७		कर्णवेधनुं मुहूर्त्त. ... १७४	
७३ हस्ती तथा अश्वना कर्म विषे. १६७		अन्नप्राशननुं मुहूर्त्त. ... १७४	
७४ गायो विगेरेनां बंधन- स्थानादिकनुं मुहूर्त्त. ... १६७		हौर कर्मनुं मुहूर्त्त. ... १७५	
७५ गायो विगेरेने खरीदवानुं तथा वेचवानुं मुहूर्त्त. ... १६८		चौल कर्मनुं मुहूर्त्त. ... १७५	
७६-७७ हळ जोरवानुं मुहूर्त्त. ... १६८		विद्या तथा शिक्षणा आरंजनुं मुहूर्त्त. ... १७५	
		नाटक तथा काव्यना आरंजनुं मुहूर्त्त. ... १७६	

मूल श्लोक.	पृष्ठ.	मूल श्लोक.	पृष्ठ.
मंत्रादिक ग्रहण करवानुं		पशुकर्मनुं मुहूर्त्त. ...	१७०
मुहूर्त्त. ...	१७६	खेतीकर्म, वीज वाव-	
वेताळ मंत्रादिकना		वानुं तथा वृक्ष रोप-	
साधवानुं मुहूर्त्त. ...	१७६	वानुं मुहूर्त्त. ...	१७०
धर्मना आरंभनुं तथा		जळाशयोनां कार्यनुं	
नंदी मांभवानुं मुहूर्त्त. ...	१७६	मुहूर्त्त. ...	१७०
दीक्षानुं मुहूर्त्त. ...	१७७	डुकान मांभवानुं मुहूर्त्त. ...	१७९
आयुष्यनां कार्योनुं		धनने निधानमां मूकधुं	
मुहूर्त्त. ...	१७७	अथवा कोऽने देधुं,	
वस्त्र ग्रहण करवानुं		ए विगेरेनुं मुहूर्त्त. ...	१७९
मुहूर्त्त. ...	१७७	करीयाणानां क्रय विक्र-	
श्रीपथ आरंभ करवानुं		यनुं मुहूर्त्त. ...	१७९
मुहूर्त्त. ...	१७७	रसनो संग्रह तथा चोरी	
रोगघ्नी मुक्त अयेखाने		करवानुं मुहूर्त्त. ...	१७९
ग्रान करवानुं मुहूर्त्त. ...	१७७	सामान्य शुभ कार्यनुं	
नृपादिकनी सेवा कर-		मुहूर्त्त. ...	१८०
वानुं मुहूर्त्त. ...	१७८	पूर कार्यनुं मुहूर्त्त. ...	१८०

विमर्श. ४.

गमचार. ८.

१-२	प्रदान विधि. ...	१८१	०	परिपनो अपवाद तथा	
३	प्रदाएना समयनी शुद्धि.	१८३		नक्षत्र शुद्ध. ...	१८०
	दिनशुद्धि. ...	१८३		नक्षत्र दिग्शुद्ध. ...	१८९
४	प्रदाएनां मध्य अने निघ			नक्षत्र कील. ...	१८९
	नक्षत्रो. ...	१८५	ए-१०	वारने थाश्रीने दिग्शुद्ध	
५-६	नक्षत्रे आश्री वात्रामां			तथा विदिग्शुद्ध. ...	१८९
	दिसांनो नियम. ...	१८५		दिग्शुद्ध तथा विदक्-	
७	राश्यां दिसानी शुद्धि			शुद्धनी स्थापना. ...	१९०
	नक्षत्रे शुद्धि. ...	१८६	११	दिग्शुद्ध तथा विदिक्-	
	परिपनो स्थापना. ...	१८७		शुद्धनो अपवाद. ...	१९०

मूळ श्लोक.	पृष्ठ.	मूळ श्लोक.	पृष्ठ.
१२ योगिनीविचार. ...	१९०	२६-३३ यात्राने योग्य लग्न. ...	२१०
योगिनीनुं कोष्टक. ...	१९१	३४-३५ यात्राने योग्य होरादिक	
१३ पादा तथा पाळजुं स्वरूप. १९२		पांच पर्यायांची होरातुं	
पादा तथा पाळनी		स्वरूप. ...	२१५
स्थापना. ...	१९३	३६ छेकातुं स्वरूप. ...	२१५
१४ राहुषार तथा तेनी		३७ नपांदा, पादांदा अने	
स्थापना. ...	१९४	त्रिंदांदातुं स्वरूप. ..	२१७
१५ शंक्रषार तथा तेनी		३८ यात्राने विषे चार जागे. २१९	
स्थापना. ...	१९५	३९-४२ यात्रामां चार जागेने	
१६ रविषार. ...	१९७	आधीं घडोवो विचार. २१९	
१७ रविषारनुं ग्यरोदयनीरीते		दशा तथा दशावधिनो	
निरूपण. ...	१९७	विचार. . .	२२१
प्रयाणनी जेम प्रवेश		४३-४४ लग्न तथा वाचक मंडा करुं	
करवानो विधि. ...	२००	तेनुं पळ. (स्थापना	
१८ शुक्रषार. ...	२०१	शासन). . .	२२२
शुक्र अंध. ...	२०१	४५ वाशाची दलीं गडनुं चार	२२४
१९ शुक्रषारना पळ विषे		घडोनी दस रीति तथा	
गतांतर. ...	२०३	कार्य मनिंग विषयी	
२० परराषार तथा तेनी		वेगदा . . .	२२५
स्थापना. . .	२०४	अधिकारी घडोनुं	
२१ पताषारजुं पळ. ...	२०५	स्वरूप. . .	२२५
रवि, राहु, शंक्र, मंगळ,		घडोनीं उ. म. च. २२५	
शुभ, गुरु, शुक्र अने		४६ दशाचा तथा कु मध्य	
रविषारनुं चक्र. ...	२०६	घडो. तेनुं पळ. तथा	
तावषार तथा तेनी		दशाचें उ. म. च. तथा दशा	
स्थापना अने तेनुं पळ. २०६		विचार. . .	२२६
२२-२४ वाशामां शेषा निमित्त		४७ वाशामां वेग विषय वाचनुं	
विगेरेती रुधि. ...	२०८	पळ. . .	२२७
२५ वाशामां एर निमित्तानो		घडोनुं अक्षय मकर	
परिहार. ...	२१०	वडोनिपट्ट . . .	२२७

श्लोक.	पृष्ठ.	श्लोक.	पृष्ठ.
राहुना मुख तथा पुष्टुं स्वरूप. २२९		फरनारने कयो उपाय जयकारक ते ? ... २३२	
मुथुशिव अने मुशरिफ योगोनी उत्पत्ति. ... २३०	५०	शत्रुघ्नी पहेलां के पत्नी प्रयाण करवा विषे. ... २३२	
ग्रहोनी नव प्रकारे निर्वळता. ... २३०	५१	चोर, ब्राह्मण, अन्य वर्ण तथा राजाने आश्री यात्रानो नियम. ... २३३	
४० यात्रामां केन्द्र स्थाननो विशेष. २३०	५२-६१	राजाने प्रयाण करवाना ग्रहयोगो. २३४	
दिक्पतिने सन्मुख राखवानो प्रकार तथा तेनी स्थापना. ... २३१	६२	सर्व योगोनी सार. ... २३७	
सन्मुख रहेला ग्रहनुं फळ. २३१	६३	ग्रहजातकमां कहेला राजयोगो तथा तेमां जन्मेलांनुं फळ. ... २३७	
४१ यात्रानी कुंजलीमां केवा अने कया ग्रहोए प्रयाण	६४	यात्रादिकमां चित्तोत्साहनी प्रवळता. २४९	
		यात्रामां दिशानो विज्ञाप. २५०	
वास्तुचार. ए.			
६५ वास्तुमां खेवानां उ प्रका- रतां वट. २५०		कया वास्तुमां कोना हाथची मान करतुं ? तथा जीतोने गणची के नहीं ? ते विषे. ... २५४	
६६ वास्तुमां वास्तुमां अंगो. २५१		वास्तुनुं जन्मनक्षत्र विगरे. २५५	
६६ वास्तुमां वास्तुमां अंगो. २५१		व्ययना पिशाचादिक प्रण प्रकार तथा नांतादिक आंग प्रकार. २५५	
६६ वास्तुमां वास्तुमां अंगो. २५१		६७ ईश्वर अने द्वाप नामना अंगो वास्तुमां रीत. २५५	
६६ वास्तुमां वास्तुमां अंगो. २५१		प्रव विगरे मोळ प्रकारनां वास्तु तथा तेनुं फळ. २५६	
६६ वास्तुमां वास्तुमां अंगो. २५१			

मूळ श्लोक.	पृष्ठ.
७२ प्रस्तारानो प्रकार तथा तेना सोळ जंगनी स्थापना.	२५६
७३ ध्रुवादिक परो उत्पन्न करवानी रीत.	२५७
परनी दिशानो निर्णय. ध्रुवादिक परोनी स्थापना.	२५८
७४ वास्तुमां चंछनुं षळ तथा राशिषळ, ताराषळ विगेरे.	२५९
७५ वास्तु प्रारंज करवाना महीना तथा तेनुं षळ.	२६१
७६ परना आरंजमां संक्रांतिष् परीने शुषा एषा सूर्य मासो.	२६१
७७ षड् दिशामां प्रथम खोदवानो आरंज करयो ? (पारतुना मस्तकादिक अयययो).	२६२
विदिशामां खोदवानो नियम (शेषनागना अयययो).	२६२
७८ आयादिक षडेपानुं तात्पर्य.	२६३

मूळ श्लोक.	पृष्ठ.
परनी राशि जाण्वा माटे नक्षत्रना पाद खाववानी रीत.	२६४
७९ ब्राह्मणादिकने आधी परना आय तथा चारनी अययया.	२६५
८० आयादिकनो अरवाद.	२६५
८१ सूर्यपान विगेरेनुं मुहूर्त्त.	२६५
८२-८३ परना आरंजमां उत्पन्न.	२६६
८४ उत्पन्ने पिये दं.र.	२६८
८५ पाशाची पाज्ञा छारेजा राजादिकनो परमपेश अययानरा परमां पेश.	२६९
८६-८७ परमपेशमां वात तथा नक्षत्रनो निदम.	२६९
८८ परमपेशमां उत्पन्न.	२७१
सूर्यस्थापन करे सूर्यपेशमां पेशनी अययया.	२७२
षड्पेश तथा सूर्यवा-सूर्य निर्मां छने पेश.	२७३

विमर्श. ५.

विलक्षणार. १०.

१ विषाद, दीहा छने प्रति-हामां उत्पन्नी आयरय-काश तथा सार मास आधीने तेनुं मुहूर्त्त.	२७३
२ षां मासनो निदम.	२७४

३ अे वरं, मास विगेरेनुं उत्पन्न छेवानुं नदी ते तिरे.	२७५
तिरस्वनां उत्पन्नो दं.र. तथा अरवे.	२७६

मूळ श्लोक.

पृष्ठ.

मूळ श्लोक.

धनाकं तथा मीनाकंमां
उग्रनो दोष तथा
अदोष.... ... २७७

शिपुना शयनकाळे
उग्रनो निषेध. ... २७८

अधिक मातमां उग्रनो
निषेध कृत अधिक
मानस

उग्र नो
गीत.

उग्रनो
मायी नी

उग्रनो निषेध
उग्रनो निषेध

उग्रनो गुणना
उग्रनो गुणना

उग्रनो गुणना
उग्रनो गुणना

उग्रनो गुणना
उग्रनो गुणना

उग्रनो गुणना
उग्रनो गुणना

उग्रनो गुणना
उग्रनो गुणना

उग्रनो गुणना
उग्रनो गुणना

उग्रनो गुणना
उग्रनो गुणना

उग्रनो गुणना
उग्रनो गुणना

मूल श्लोक.	पृष्ठ.
मात्र खमनीज आव- श्यकता. ...	२८६
६ खमनां मासशुद्धि, दिन- शुद्धि तथा नक्षत्रशुद्धि विषे. ...	२८६
७-८ खमनां दिनशुद्धि विषे. ...	२८८
९ खमनां नक्षत्रशुद्धि. ...	२९१
प्रतिष्ठाने आश्री विशेष. २९१	
सप्तपिंडनो नक्षत्रचार. २९२	
शुद्धिष्ठिर अने शास्त्रि- वाहनना शकनो काल. २९२	
सप्तपिंडना उदयनी व्यवस्था. ...	२९२
१० विवाहादिकमां शुभ नक्षत्रो तथा तेनी स्थापना. ...	२९३
११ विवाहनां नक्षत्रोमां विशेष. २९३	
१२-१३ विवाहमां यर्णक, पुंसुंज, मंरुपारोपण, वेदिका, जुवारा अने वेसवाळ विगेरेतुं मुहूर्त्त. ...	२९४
१४ प्रतिष्ठा आश्री नक्षत्रनो नियम. ...	२९५
नक्षत्रोनी प्राज्ञणादिक जाति. ...	२९५
नय प्रकारनां नक्षत्रोनी अनुत्तता. ...	२९६
अज्ञिपेक नक्षत्र तथा देस नक्षत्र. ...	२९७
पद्म नक्षत्रनी स्थाप-	

मूल श्लोक.	पृष्ठ.
नानी रीत तथा तेनी स्थापना. ...	२९७
१५ नक्षत्रना दोषनो प्रकार. २९८	
राहुना नक्षत्रनुं तथा विद्वर नक्षत्रनुं त्याग्य- पणुं. ...	२९९
ग्रहजिघ्र (वेध) नक्ष- त्रनो त्याग तथा तेनी स्थापना. ...	२९९
१६ अशुद्ध नक्षत्रनी शुद्धि. ...	३०१
केतुना उदयनुं नक्षत्र जाणवानी रीत. ...	३०२
१७ वेध अने एकार्गडादिके दूषित घयेडा नक्षत्रनो त्याग. ...	३०४
१८ समयनी शुद्धि (क्रांति- साम्य दोष). ...	३०४
क्रांतिगम्य काहवानी रीत. ...	३०५
विवाहमां तजवा योग्य अडार दोषो तथा तेमनो पंग. ...	३०९
१९-२० प्रतिष्ठामां खमना अंशनो नियम. ...	३१४
द्विस्वरावादिक वल प्रकारनां खमनी स्थापना. ...	३१५
२१ दीवानां खमना अंशनो नियम. ...	३१७

मूल श्लोक.	पृष्ठ.
घनार्क तथा मीनार्कमां खग्नो दोष तथा अदोष.	२७७
विष्णुना शयनकाले खग्नो निषेध.	२७८
अधिक मासमां खग्नो निषेध तथा अधिक मास लाववानो प्रकार.	२७८
इय मास जाणवानी रीत.	२७९
खग्नो तथा अंशानो स्वामी नीच होय के अस्त पाम्यो होय तो खग्नो निषेध.	२७९
खग्नमां बुधना अस्तोद- यनुं समान फळ.	२८०
ग्रहोना छदय अने असना दियसनी मंस्या.	२८०
ग्रहोना छदयास्त थयानो प्रकार.	२८०
खग्न तथा अंशानो स्वामी	

मिश्रघार. ११.

खग्न ग्रहण करवामां ग्रह- गोचरनी शुद्धि.	२८४
चंद्रनां पंद्र प्रकारनां बट विषे.	२८४
दीशादिकमां चंद्रादि- कना बटनी थाय- इयकना.	२८४

मूल श्लोक.	पृष्ठ.
क्रूर होय त्यारे खग्नो निषेध.	२८०
गुरु शुक्रना अस्तमां खग्नो निषेध.	२८१
लोपगत गुरुमां खग्नो निषेध.	२८१
नक्षत्रने नामे महीनानां नामो.	२८१
बुधना छदयमां खग्ननुं शुचपणुं.	२८१
शुक्रना अस्तमां दीक्षानो अनिषेध.	२८१
गुरु नीच स्थानमां होय त्यारे खग्नो निषेध. २८१ :	
खग्नमां नीचांशोना त्याग.	२८२
विवाहादिकमां समयनी शुद्धि.	२८२
विवाहादिकना खग्नमां शुक्र तथा गुरुनी त्याग्य अव- स्थाउं.	२८२

ग्रहोना षळनी तरत- मता.	२८४
चंद्रना षळ विषे.	२८५
ग्रहगोचर करतां अष्ट- पगनुं षळयानपणुं. २८५	
दश वर्ष छपरांत यय- वाळी कन्या माटे	

मूल श्लोक.	पृष्ठ.
२२ विवाहमां छत्र तथा अंशोनो नियम. ...	३१०
२३ प्रतिष्ठा, दीक्षा अने विवा- हनां छत्र विषे साधारण नियम. ...	३१९
शूर कर्तरीनी उत्पत्ति तथा तेनी स्थापना.	३१९
जामित्र दोषनी उत्पत्ति.	३२१
चंद्रयी केन्द्रव्याप्तमां रहेला ह्य प्रदना दोष विने. ...	३२२
६४ चंद्रयी कायना गतने रहेला ह्य दक्षणी कायना या कालिह होवतो योग. ...	३२२
६५ ही कायनाचे चंद्रयी कायने रहेला ही कायनाचे फल.	३२३
६६ विवाह काल ही कायना कायनाम विवाह ...	३२३
विवाह काल के फल.	३२४
६७ कायना ही कायने ...	३२४
६८ विवाह के कायना ही कायने ...	३२४
६९ विवाह के कायना ही कायने ...	३२४
७०-७१ शूर कर्तरीनी उत्पत्ति तथा तेनी स्थापना विने	३२५
जामित्र दोषनी उत्पत्ति	३२६
चंद्रयी केन्द्रव्याप्तमां रहेला ह्य प्रदना दोष विने	३२७

मूल श्लोक.	पृष्ठ.
३५ दीक्षाप्रममां असाधारण प्रदोनी संस्था. ...	३३४
३६-३७ विवाहप्रममां रेला आप- नारी प्रदोनी संस्था. ...	३३६
३८-४१ विवाहप्रममां विशेष. ...	३३९
४२-५० सर्व कार्यमां साधारण प्रद- संस्थारूप शुभ योगो. ...	३४२
५१ प्रतिष्ठाप्रममां रेला आप- नारी प्रदसंस्था. ...	३४५
५२-५३ प्रतिष्ठाप्रममां विशेष. ...	३५०
५४ सर्व कार्यमां शुभ प्रदोनी शक्ति तथा तेनुं फल. ...	३५१
प्रदोने विषे धीरा प्रका- रनुं फल. ...	३५१
प्रदोना ही कायना कायना प्रकार. ...	३५१
विष्ट योग ध्यानी रीत. (शुभ योगक दोष).	३५२
५५-५६ शुभ, शुभ अने शुभना छयाणाने विषे शक्तिनुं फल. ...	३५३
दोषो यमे यादानी अशु- भता. ...	३५६
माय तथा अगाध्य दोषो. ...	३५७
५७ माय दोषनो प्रतीकार. ...	३५७
५८ शूर प्रदोनी उत्पत्ति शक्ति.	३५७
५९ शूर प्रदोनी संस्था. ...	३५७
६०-६१ प्रदोना छयाणाने शक्ति.	३६०

६६ संसृष्टिक. उपमनुं मान. ... ३६२
 मातृ शुभ. अष्टमेनी एक
 पञ्च, से विरे श्लोक. ३६३
 लंका नगरीना उपमनुं
 मान तथा सेनी
 स्थापना. ... ३६३
 ६७ दंशमां उपमनुं
 मान तथा सेनी
 स्थापना. ... ३६४
 ६८ अरिष्टपुर पाटलना उपमनुं
 मान तथा सेनी स्थापना. ३६६
 उपमनुं अरुप संक्षी
 पनीष्टनुं मान अने
 दोरादिकनुं पञ्चमान. ३६६
 गह्वरोना अरुपनुं मान,
 सेनी स्थापना. ... ३६७
 राशिष्टनी विरांष संज्ञा
 तथा सेनुं प्रमाय. ... ३६०
 सूर्यने स्पष्ट करया माटे
 बारं संक्रांतिष्टनी अंतराळ
 पनीष्ट. ... ३६०
 संक्रांतिष्टना अंतरनी
 शुक्तिनो यंत्र. ... ३६९
 स्पष्ट करवानी रीत. ३६९
 स्पष्ट करेवा सूर्यची अय-
 नंसा सहित सूर्यनुं जोग्य
 न छापवानी रीत. ... ३७१
 प्रयनांसा छापवानी
 रीत. ... ३७२

७३

६० अष्ट उपमनुं शुभ छापया
 वने करीने अष्ट ममयने
 स्पष्ट करवानी रीत. ... ३७३
 ६१-७० उपमनो नवांसा करस्पष्ट करया
 माटे धीजो प्रकार. ... ३७५
 ७१-७२ ममयने छाथ्रीने उपम छाप-
 यानी रीत. ... ३७७
 दिपने काळने छाथ्रीने
 उपम अने अंसा छाप-
 यानी रीत. ... ३७७
 रात्रिष्ट काळने छाथ्रीने
 उपम अने अंसा छाप-
 यानी रीत. ... ३७०
 संशु. नायामां उपयोगी
 दिनमान छापवानी
 रीत. ... ३७०
 मभ्याहनी नाया छाप-
 यानी रीत. ... ३७२
 मभ्याह नायाथी अष्ट
 काळनी नाया छाप-
 यानी रीत. ... ३७२
 महोनुं तथा तेनी गतिनुं
 स्पष्टीकरण. ३७४
 महोने स्पष्ट करवानुं
 पञ्च. ... ३७९
 यमी तथा मार्गी अथेवा
 महोनी स्पष्टता कर-
 यानी रीत. ... ३९०
 वियाहमां गोपूतिक उपम. ३९६

मूल श्लोक.	पृष्ठ.	मूल श्लोक.	पृष्ठ.
३४ गोपृथिक सप्तमां केटली शुद्धि होवी जोड्प ? ३६६		अल्प दोषवाळा सप्तमां स्वीकार विषे. ४०५	
३५ ध्रुव सप्त विषे. ३६९		शकुननी बळवत्ता. ४०६	
३६-३२ रासादिकना अजिरेकनुं मुहूर्त. ४००		चंद्र सूर्य नामी. ४०६	
३६-३५ अजिरेकनां मोटा दोषो. ४०३		पृथ्वी, जळ विगेरे पांच तत्त्वो विषे. ४०९	
आषाढादिक पद- भारता विषे. ४०३		टीकाकारनी प्रशस्ति. ४१३	
३६ पंचम संवत्त क्रयनुं मम- संज्ञ. ४०५		ग्रंथकार (टीकाकार) नो अजिमाय. ४१५	

सप्तशुद्धिनी अनुक्रमणिका.

१ विषय. ४२२		सप्त कहेगानुं ले ? ४२३	
१-३ सप्त सप्तमां कायें तया का संज्ञां कायें विषय ?	॥	आ संज्ञानी गोपृथशुद्धि विगेरे प्रथम सप्तमां नाम. ४२३	
	गोपृथशुद्धि. १.		
१-३३ कायें सप्तमां कायें तया विषय ?		संज्ञानी शुद्धि. ४२३	
	द्वितीयशुद्धि. २.		
१३ विषयविषय कायें विषय कायें तया कायें तया	३५-३५ नृमार योग. ४२७		
१३-१३ सप्तमां कायें तया	३६ शून्य कायेंमां योगनी अपत्ता. ४२७		
१३-१३ सप्तमां कायें तया	३७ सप्तशुद्धिनादिक सात सप्तमां नाम. ४२७		
१३-१३ सप्तमां कायें तया	३८ सप्तशुद्धिनादिक सात सप्तमां नाम. ४२७		
१३-१३ सप्तमां कायें तया	३९ सप्तशुद्धिनादिक सात सप्तमां नाम. ४२७		
१३-१३ सप्तमां कायें तया	४० सप्तशुद्धिनादिक सात सप्तमां नाम. ४२७		
१३-१३ सप्तमां कायें तया	४१ सप्तशुद्धिनादिक सात सप्तमां नाम. ४२७		
१३-१३ सप्तमां कायें तया	४२ सप्तशुद्धिनादिक सात सप्तमां नाम. ४२७		
१३-१३ सप्तमां कायें तया	४३ सप्तशुद्धिनादिक सात सप्तमां नाम. ४२७		

मूळ श्लोक.	पृष्ठ.	मूळ श्लोक.	पृष्ठ.
४४-४८ पार नक्षत्रने ध्यात्री अशुच योग.	४३०	दग्ध नक्षत्र विषे.	४३३
४९ प्रह जन्मनक्षत्र अशुच योग.	४३१	६१-६४ विद्म प्रह विषे.	४३३
५०-५३ अर्धप्रहर, कुक्षिक, छपकु- क्षिक विगेरे पुन्योगो.	४३१	६५ छपप्रह नक्षत्र.	४३४
५४-५९ संख्यागत विगेरे पर्ये नक्षत्रो तथा तेमनां पळ.	४३२	६६-६७ खत्ता.	४३४
६० धूमित, आखिगित अने		६८-६९ पात.	४३५
		७०-७१ एकार्गल.	४३५
		७२-७६ एकार्गलनी बीजी रीत.	४३६
		७७ सगुण नक्षत्र.	४३७

खमशुद्धि. ३.

७८ खमशुद्धिना प्रकार.	४३७	९६-९८ उदयास्तशुद्धि.	४४०
७९-८१ उ वर्गनी शुद्धिनां नामो तथा पांच वर्गनी शुद्धिनी प्रमाणता.....	४३७	९९-१०१ महोनी दृष्टि.	४४०
८२ मेपादिक खमना पळोनी संख्या.	४३७	१०२-११३ दीक्षाने आश्री महोतुं बळवानपणुं. (दीक्षा- कुंळी).	४४१
८३-८५ त्रिंशांशने आश्री उ वर्गनी शुद्धि.	४३८	११४-१२६ प्रतिष्ठाने आश्री शुजा- शुच महो (प्रतिष्ठा- कुंळी).	४४३
८६ नवांशने आश्री खमनी शुद्धि.	४३८	१२७ सूरिपद, राज्याजिपेक, विवाह विगेरे माटे जलामण.	४४५
८७-८९ खमनां स्थानो तथा होरा.	४३८	१२८-१३१ शीघ्रताश्री कार्य करवा माटे धुव खम तथा जाया खम.	४४५
९० वेष्काण.	४३९	१३२ शुच शकुन विषे.	४४६
९१-९२ नवांशा.	४३९	१३३ मंत्रनुं फलितार्थ.	४४६
९३ चादशांशा.....	४३९		
९४ त्रिंशांशा.	४३९		
९५ सौम्य तथा क्रूर महो.	४४०		

दिनशुद्धिनी अनुक्रमणिका.

मूळ श्लोक.	पृष्ठ.	मूळ श्लोक.	पृष्ठ.
१	मंगल. ४४ए	२०	अजिजित् नहत्रनी समजण. ४५१
२	वारना स्वामी तथा तनी सौम्य विंगेरे संज्ञा. ४४ए		नहत्रोना अहुरोनी यंत्र. ४५५
३	वारने विरे होरा. ४४ए	२१	कङ् राशिमां केटखां नहत्रो आवे ते, यंत्र सहित. ४५६
४	वारनी प्रवृत्तिनो निर्णय. ४५०	२२-२४	चंद्रनी अवस्थाएँ, अंशो तथा तेनुं पळ. ४५७
५	वारने आश्री मुखेडा (कोनसीदां). ४५०	२५-२७	तारापळ, यंत्र सहित. ४५७
६	शुद्धिक, केंद्रक, उरकु- ट्टिक जने काळोडा, यंत्र सहित. ४५०	२८	रवि योग. ४५८
७	वर्षे वारंवार तथा सामयिकतां वारं तिल, यंत्र सहित. ४५१	२९	कुमार योग. ४५८
८	विशिष्टी संवत्सिक वर्षे. ४५१	३०	राग योग. ४५९
९-१०	एक वारं वारं विशिष्ट. ४५१	३१	शविर योग. ४५९
११	संवत्सिक विधि ४५२	३२	यमरा तथा त्रिपुरकर योग. ४५९
१२-१३	सिद्ध वार वार वारो. ४५२	३३	पंचक योग. ४५९
१४-१५	विशिष्ट वार, यंत्र सहित. ४५३		विष्कंतादिक गला- यीश योगोनी यंत्र. ४६०
१६	वार (विधि) वं वारो सहित यंत्र सहित. ४५३	३४	वारं योगो. ४६०
१७	वार (विधि) वं वारो सहित यंत्र सहित. ४५३	३५-३६	आनेदादिक आश्रीनी योगोनी उत्पत्ति तथा तेनुं पळ, यंत्र ४६०
१८-१९	वार (विधि) वं वारो सहित यंत्र सहित. ४५३	३७-३८	वारने आश्री शुभ नियंत्र. ४६१
		३९-४२	वारने आश्री शुभ नहत्रो ४६१

मूल श्लोक.	पृष्ठ.	मूल श्लोक.	पृष्ठ.
४३	अमृतसिद्धि योग.	४६२	प्रयाणमां नक्षत्रने आश्री
४४	छत्पात, मृत्यु, काण अने सिद्धि योगो, यंत्र सहित.	४६२	अशुच समय.
४५	वमपंट तथा प्रह जन्म- नक्षत्र.	४६२	४२
४६	कर्क योग.	४६३	परिषनुं स्वरूप, यंत्र सहित.
४७-४८	पारने आश्री अशुच तिथिर्त.	४६३	४३-४४
४९-५०	शण प्रकारनुं गंरांत तथा तेनुं फळ, सयंत्र. ४६३	४६३	दिक्शुल तथा विदिक- शुल.
५१	वसुपात योग.	४६४	४५
५२-५४	मृतक अयस्यायाळां नक्षत्रो.	४६४	४६
५५-५९	नक्षत्रोनी तीदण, छम विगेरे संज्ञा तथा तेनुं फळ.	४६५	४७
६०	प्रस्थान करया विपे.	४६५	४८-४९
६१	प्रयाणमां शुच लमादि- कनुं फळ.....	४६६	८०
६२-६३	प्रयाणमां शुच तिथि तथा तेनुं फळ.	४६६	८१
६४	प्रयाणमां वग्य तिथि. ४६६	४६६	८२
६५	तिथि नक्षत्रने योगे प्रयाणमां शुच वार. ४६६	४६६	८३
६६	प्रयाणमां सामान्य शुच दिवस.	४६६	८४
६७	प्रयाणमां अशुच दिवस. ४६७	४६७	८५
६८-७०	प्रयाणमां शुच, मध्यम अने अशुच नक्षत्रो. ४६७	४६७	८६
			८७
			८८
			८९-९०
			९१
			९२-९३
			९४-९६
			९७
			९८
			९९
			१००
			१०१
			१०२
			१०३
			१०४
			१०५
			१०६
			१०७
			१०८
			१०९
			११०
			१११
			११२
			११३
			११४
			११५
			११६
			११७
			११८
			११९
			१२०
			१२१
			१२२
			१२३
			१२४
			१२५
			१२६
			१२७
			१२८
			१२९
			१३०
			१३१
			१३२
			१३३
			१३४
			१३५
			१३६
			१३७
			१३८
			१३९
			१४०
			१४१
			१४२
			१४३
			१४४
			१४५
			१४६
			१४७
			१४८
			१४९
			१५०
			१५१
			१५२
			१५३
			१५४
			१५५
			१५६
			१५७
			१५८
			१५९
			१६०
			१६१
			१६२
			१६३
			१६४
			१६५
			१६६
			१६७
			१६८
			१६९
			१७०
			१७१
			१७२
			१७३
			१७४
			१७५
			१७६
			१७७
			१७८
			१७९
			१८०
			१८१
			१८२
			१८३
			१८४
			१८५
			१८६
			१८७
			१८८
			१८९
			१९०
			१९१
			१९२
			१९३
			१९४
			१९५
			१९६
			१९७
			१९८
			१९९
			२००

दिनशुद्धिनी अनुक्रमणिका.

क्र. सं.	पुस्तक	पृ.	क्र. सं.	पुस्तक	पृ.
१	संस्कृत	४४५	२०	अभिहित् नक्षत्री	
२	संस्कृत भाषा, संस्कृत भाषा	४४५		समस्त...	४५५
३	संस्कृत भाषा, संस्कृत भाषा	४४५		नक्षत्रीना अक्षरीना	
४	संस्कृत भाषा, संस्कृत भाषा	४५०		यंत्र...	४५५
५	संस्कृत भाषा, संस्कृत भाषा	४५०	२१	कुल राशिमां केटुनां	
६	संस्कृत भाषा, संस्कृत भाषा	४५०		नक्षत्रो आने ते, यंत्र	
७	संस्कृत भाषा, संस्कृत भाषा	४५०		सहित...	४५५
८	संस्कृत भाषा, संस्कृत भाषा	४५०	२२-२३	नक्षत्री आग्राभाषे, आंशो तथा	
९	संस्कृत भाषा, संस्कृत भाषा	४५०		तेषु मत्त...	४५५
१०	संस्कृत भाषा, संस्कृत भाषा	४५०	२४-२५	तारावज, यंत्र सहित...	४५५
११	संस्कृत भाषा, संस्कृत भाषा	४५०	२६	इति योग...	४५५
१२	संस्कृत भाषा, संस्कृत भाषा	४५०	२७	कुमार योग...	४५५
१३	संस्कृत भाषा, संस्कृत भाषा	४५०	२८	राज योग...	४५५
१४	संस्कृत भाषा, संस्कृत भाषा	४५०	२९	आशु योग...	४५५
१५	संस्कृत भाषा, संस्कृत भाषा	४५०	३०	याम्य तथा विपुल...	
१६	संस्कृत भाषा, संस्कृत भाषा	४५०		योग...	४५५
१७	संस्कृत भाषा, संस्कृत भाषा	४५०	३१	यंत्र योग...	४५५
१८	संस्कृत भाषा, संस्कृत भाषा	४५०		विष्के आधिक मन्वा-	
१९	संस्कृत भाषा, संस्कृत भाषा	४५०		नीश यागोनी यंत्र...	४५५
२०	संस्कृत भाषा, संस्कृत भाषा	४५०	३२	यंत्र योगो...	४५५
२१	संस्कृत भाषा, संस्कृत भाषा	४५०	३३-३४	आनेदाधिक आशापीश	
२२	संस्कृत भाषा, संस्कृत भाषा	४५०		यागोनी यागोनी तथा	
२३	संस्कृत भाषा, संस्कृत भाषा	४५०		केटु फल, मंत्र...	४५५
२४	संस्कृत भाषा, संस्कृत भाषा	४५०	३५-३६	यागोनी आशी मंत्र	
२५	संस्कृत भाषा, संस्कृत भाषा	४५०		विष्के...	४५५
२६	संस्कृत भाषा, संस्कृत भाषा	४५०	३७-३८	यागोनी आशी मंत्र	
२७	संस्कृत भाषा, संस्कृत भाषा	४५०		विष्के...	४५५

मूल श्लोक.	पृष्ठ.	मूल श्लोक.	पृष्ठ.
४३	अमृतसिद्धि योग. ४६२	७१	प्रयाणमां नहत्रने आश्री
४४	वत्पात, मृत्यु, काण अने सिद्धि योगो, यंत्र सहित. ४६२	७२	अशुच समय. ४६७
४५	यमघंट तथा ब्रह्म जन्म- नहत्र. ४६२	७३-७४	परिघनुं स्वरूप, यंत्र सहित. ४६७
४६	कर्क योग. ४६३	७३-७४	दिकृशुल तथा विदिहू- शुल. ४६७
४७-४८	वारने आश्री अशुच तिथिर्त्त. ४६३	७५	शुलना दोपनो अपवाद. ४६९
४९-५०	प्रण प्रकारनुं गंरांत तथा तेनुं फळ, सयंत्र. ४६३	७६	नहत्रशुल. ४६९
५१	वज्रपात योग. ४६४	७७	यत्सनुं स्वरूप. ४६९
५२-५४	मृतक अवस्थावाळां नहत्रो. ४६४	७८-७९	योगिनी, यंत्र सहित. ४७०
५५-५९	नहत्रोनी तीक्षण, उग्र विगेरे संज्ञा तथा तेनुं फळ. ४६५	८०	राहुविचार. ४७०
६०	प्रस्थान करवा विपे. ४६५	८१	शिवविचार, यंत्र सहित. ४७०
६१	प्रयाणमां शुच छप्रादि- कनुं फळ..... ४६६	८२	रघिविचार. ४७१
६२-६३	प्रयाणमां शुच तिथि तथा तेनुं फळ. ४६६	८३	चंद्रविचार. ४७२
६४	प्रयाणमां घर्ष्य तिथि. ४६६	८४	शुक्रविचार. ४७२
६५	तिथि नहत्रने योगे प्रयाणमां शुच वार. ४६६	८५	पाश तथा काळ. ४७२
६६	प्रयाणमां सामान्य शुच दिवस. ४६६	८६	हंस (नानी) विचार. ४७२
६७	प्रयाणमां अशुच दिवस. ४६७	८७	चैत्यनुं रगत तथा शिखा- स्थापन मुहूर्त्त. ४७३
६८-७०	प्रयाणमां शुच, मध्यम अने अशुच नहत्रो. ४६७	८८	प्रतिमानो गृहभ्रमरा. ४७३
		८९-९०	अपोमुस विगेरे नहत्रो अने तेनुं फळ. ४७३
		९१	प्रतिमानुं नाम पारुशानी रीत. ४७३
		९२-९३	पद्माष्टक. ४७४
		९४-९६	नहत्रयोनि वेर. ४७४
		९७	धर्गाष्टक. ४७५
		९८	नानीमां रदेखां नहत्रना जाय, नानीयंत्र. ४७५
		९९	विशोरक. ४७५

मूल श्लोक.	पृष्ठ.	मूल श्लोक.	पृष्ठ.
१००-१०१ देवगणादिक. ४७६	१२१-१२७ दीक्षा तथा प्रतिष्ठानां	
१०२-१०३ विद्यारंज विषे. ४७६	मुहूर्त्त. ४७१
१०४-१०५ लोच विषे. ४७७	१२८-१३२ संध्यागत विगोरे वर्ज्य	
१०६ कर्णवेध तथा राजाना		नक्षत्रो तथा तेनुं	
दर्शननां नक्षत्रो.	४७७	स्वरूप. ४७२
१०७ वस्त्रधारण. ४७७	१३३ षपग्रह. ४७३
१०८ नवां पात्र वापरया विषे.	४७८	१३४ एकार्गल यंत्र	
१०९-११० गयेली वस्तु पात्री		सहित. ४७३
आववा विषे, यंत्र		१३५ पात दोष. ४७५
सहित. ४७८	१३६ खत्ता दोष. ४७५
सर्पदंश विषे. ४७९	१३७ वेध दोष. ४७५
११२-११३ रोगनी शांति जोवा		सप्त शलाका यंत्र. ४७६	
विषे. ४७९	१३८ पंच शलाका यंत्र वने	
११४ आषप शरु करवानां		ग्रहवेध. ४७६
नक्षत्रो. रोगथी मुक्त		१३९ ढाया लग्न. ४७७
थयेजाने स्नान.	४७९	१४० ध्रुव चक्रनुं फळ. ४७७
११५-११६ मृत्यु जोवा विषे.		१४१ शंकु ढाया लग्न विषे.	४७७
त्रिनानी यंत्र.	४८०	१४२ प्रथम गोचरी, नंदी	
११७-११८ मृत कार्यमां वर्ज्य		विगोरे. ४७७
नक्षत्रो थने तेनो		१४३ षपसंहार. ४७८
विधि. ४८०	१४४ ग्रंथकारनुं नाम.	४७८
११९-१२० संयोगी नक्षत्रो. ४८१		

॥ श्रीउदयप्रभदेवसूरिविरचित ॥

॥ आरंभसिद्धि ॥

॥ भाषान्तर ॥

॥ अथ प्रथमो विमर्शः ॥

॥ ॐ नमः श्रीसर्वज्ञाय ॥

श्रीधर्मन्यायसम्यग्व्यवहृतियुवतेर्जीवलोकनेन जन्त्रा,
श्रेष्ठे साहजमुहूर्त्ते परिणयनमिहाधीकरद्यो युगादौ ।
खीलायेते यद्येती सततमवियुतां सत्कलाङ्गी स दत्तां,
वस्तुं नः सिद्धिसौधे सुसमयमृषजस्वामिदैयहराजः ॥

अर्थ—जे रूपजदेव स्वामीए युगना प्रारंभमां तेया कोइ धेष्ट मुहूर्त्ते धीधर्म अने न्यायपूर्वक सम्यक् प्रकारनी व्यवहृति (व्यवहार)रूप युवति (स्त्री)नो जीवलोक-रूपी जर्ता साथे विवाह कराव्यो ठे, ते श्रीरूपजस्वामीरूपी श्रेष्ठ देवज्ञ (नैमित्तिक) जे प्रकारे आ यज्ञे दंपती सत् फळे करीने व्याप्त एया अज्ञे निरंतर वियोग रहित क्रीडा करे ते प्रकारे सिद्धिरूपी सौधमां निवास करवा माटे अमने सारं मुहूर्त्त आयो.

आदर्शेषु पुरापि सन्ति कतिचिद्भ्याख्यातयाः केऽपि च,
प्राप्ताः श्रीवरसोमसुन्दरगुरोः पादप्रसादात्तयाः ।
उक्तानुक्तदुरुक्तमर्थमथ तैरारंजसिद्धेरहं,
व्याकर्तुं स्वपरोपकारविधये सद्भार्तिकं प्रस्तुषे ॥

अर्थ—आ आरंजसिद्धि नामना ग्रंथनी व्याख्याना केटलाक खयो (नानी ध्याख्यात) पहेलां पण केटलांक पुस्तकोमां ठे, अने केटलाक नया खयो मने उत्तम एया धीमोम-सुंदर गुरुना चरणकमळना प्रसादधी प्राप्त धया ठे, माटे ते सर्व खयोए करीने पोत्राना अने परना उपकारने माटे उत्तम, अनुक्त अने दुरुक्त अर्थने स्पष्ट करवा माटे हुं आ आरंजसिद्धिनी ध्याख्या करं वुं.

आ भरतदेशमां समग्र त्रिवर्ग (धर्म, अर्थ अने काम)सुं इडा प्रनाए उत्पन्न कर-पायी गर्जना करतो गुर्जर (गुजरात)नामे देश ठे. तेना स्वामी श्रीवीरपद्म नामना राजाए संपत्ति (संपत्ती) धीवरतुपाळने सय्य राखना ध्यापारनो अर्पिकार आप्यो द्यो. ते मंत्रीश्वरे धीशत्रुंजय, उच्चवंत (गिरनार) अने अमुंद (घातु) विगरे मोटां टीकांना

पोताना अर्बुद, अर्बुज अने खर्व विंगेरे संख्यावाळा अव्ययो व्यय करीने कवियुगानो
 अहंकार नाश पनाड्यो हतो. जिन जिन देशमां निवास करनारा कविजनोए करेडी
 न्युतिर्तना ममूहने सहन करनार अने तेवा प्रकारना धीर, उदात्त अने मनोहर गुणनी
 श्रेष्ठि करीने चपार्जन करेला तथा जगतने व्यापीने रहेला यशरूपी शरीरनी संपत्तिप
 त्तिना अने कदापि नाश नहीं पामनार ते मंत्रीश्वरे श्रीनागेंद्र गडना गुरु, सत् ज्ञान, सत्
 मग्न कर्मा हता. तेमणे अन्य अन्य (जिन जिन) ग्रंथोमां बुटक बुटक रहेलां लौकिक
 अने लोकोत्तर कर्मना विषयवाळा ज्योतिपनां मुहूर्त्तादिक होवाथी जोशी लोकोने अलंन
 प्रयास वनो जेजने तेमना उपकारने भाटे निरंतर उपयोगी, सत् अर्थनी प्राप्ति भाटे
 हेरदही मग्न आ ग्रंथ रच्यो वे. "आ ग्रंथने जणनाराओनुं खंन पांनित्य (अपूर्ण
 ज्ञान) न आटे" एग हेतुयी पोतानी कृतिनुं सर्व ज्योतिपना विषयमां समर्थपणुं जणा-
 वना भाटे आ पूज्य आचार्य महाराजे केटलांएक सायध कर्मो पण संपूर्ण रीते कहां वे.
 एग केटल धर्मनां कार्यांमां ज एकांतपणे अर्न्युदयने इष्टता अमोए पण ते (धर्मक्रिया)-
 मां इष्टतां अने लक्ष्मीना विषयमां पणा जोशीर्तना विवादाने पामेला गुण दोनना निर्णयने
 एग वारा भाटे एग वारा ज्योतिपना अजिमायो देसाम्नापूर्वक आ टीका करेडी वे.
 एग वारें इवे वरेगा हेरुपी ज मे सायध कर्मोना विषयमां पण व्याख्या करी वे। परंतु
 एग वारें एग वारें विवेकमां (विशेषन करयामां) एतुर एग काह्या पुरुषोए ते सायध
 विवेकदर्शन इष्टतां हेरुपी एग जगना योग्य ज वे, पण सायध कर्मोमां प्रयत्नेला जनोने
 वरेगा एग वारें इवे। ते दिने कर्तुं वे के—

"दरेर मायध धर्म तत्काल्यं यथस्थिता ।

न त्विदरि वापाहृदंभं हि यथस्थिता ॥"

एतें एग वे एग वारें होर, ते ज काह्या पुरुषे धोवतुं जोडए, परंतु धर्मने पाधा करतां
 एग वारें जोडतुं नही एग वारा पुरातनुं कथाणा वे."

कर्मो होर दरेर होर वे—एग वारें सायध कर्मोनां मुहूर्त्तादिक जाणया योग्य ज माय वे.
 एग वारें दरेर होर नही, एग वेकां कर्मोने आ ग्रंथमां दाखयतुं नुं फळ वे। अर्थां
 एग वारें एग वारें एग वारें अने एग वारें, आना जयाय ए वे जे—"तेयां कर्मोनुं ज्ञान ज
 एग वारें एग वारें कर्तुं वे। एग वारें जंघा होर वे के—"ज्ञान क्रियाए करीने ज फळयार्तुं वे
 एग वारें एग वारें कर्तुं वे। (विषय विदित ज्ञान होर यथ्या मायनी जेन प्राप्त वाराय
 एग वारें एग वारें कर्तुं वे—"सायध क्रिया करपाथी ज ज्ञान फळयार्तुं वारा वे
 एग वारें एग वारें कर्तुं वे। एग वारें एग वारें (न करया योग्य क्रियादर्मां) जे न प्राप्त
 वे एग वारें एग वारें कर्तुं वे नही होर कर्तुं अने एग वारें एग वारें कर्तुं पापने जाणयारा (एग-

याळा) विवेकीने पोतानुं ज्ञान सफल करवा माटे ते चौयादिक कर्ममां प्रवृत्ति करवानुं प्राप्त घरो, तेथी करीने अर्ही पण सावध कर्ममां प्रवर्तनना निवर्तन घमे ज सावध कर्मना ज्ञाननुं सफलपणुं कष्टपुं योग्य ठे. आ ज कारणने खडने कसुं ठे के—

“ये सुविहिताः पदस्याः प्रौढाः सावधवचनतो विरताः ।

तेषामेव ग्रन्थः सदायमुपयोगितां खनताम् ॥”

“जेथो सत्कार्यने करनारा, प्रौढतायाळा अने सावध वचनथी निवृत्ति पामेखा पदस्यो (आचार्यादिक पदने धारण करनारा) ठे, तेठने ज आ ग्रंथ सदा उपयोगी घाठ.”

घळी धीजिनशासननी प्रजापनादिक विशेष फळना खाजने जोडने फोड्यार अपवाद मार्गने आश्रीने सावध कर्मनी प्ररूपणा करवानुं पण आगममां कहेतुं दोषाची अमुक घळते सावध कर्मनां मुहूर्त्तादिकनुं ज्ञान पण उपयोगी ठे. अत्यंत विस्तारथी सयुं. प्रस्तुतने ज कहीए ठीए.—

“तत्त्वार्थमेव वक्ष्ये क्वचन विशेषं च सोपयोगमिह ।

तत्तदनुसारतोऽक्षरघटना सूत्रे स्वयं कार्या ॥”

“हुं आ ग्रंथनी टीकामां तात्त्विक अर्थने ज कहीश, अने फोड स्यळे उपयोगी एषा विशेषने पण कहीश, माटे ते ते तात्त्विक अर्थने विशेष अर्थने अनुगारे सूत्रमां (मूळ ग्रंथना श्लोकमां) अक्षरघटना (अक्षरार्थ) पोतानी मेळे करी खेरी.”

प्रथम शाखना आरंजमां मंगळ, अजिधेय, संबंध अने प्रयोजन कडेयां जोडू पणुं वचन दोषाची प्रथम मंगळने माटे उचित एषा देवताना नमस्कारने प्रयकार कडे ठे.—

ॐ नमः सकलारंजसिद्धिनिर्विभवेभसे ।

अर्हणामर्हते साक्षाद्गुपलंजाय शंजये ॥ १ ॥

अर्थ—समग्र शुभ कर्मना आरंजनी सिद्धिमां निर्विभता करनार, पूजा करपा योग्य, प्रत्यक्ष ज्ञानयाळा तथा सुखने उत्पन्न करनारा जिनेश्वरने मारो नमस्कार घाठ.

आ श्लोकमां “शं” एटखे सुखने माटे “जयति” एटखे घषाना स्वजाययात्र ए अर्थने खडने “शंस्वर्यदिप्राप्तुवो कुः” आ व्याकरणना सूत्रवने कु प्रत्यय लागशाची शंनु शब्द घड शंजये ए शत्रुथी पित्रकिना एकवचननुं रूप घयुं ठे. आषा शंनुने एटखे जिनेश्वरने नमस्कार घाठ. आ ग्रंथ सयुं दर्शनीठने उपयोगी दोषाची शंनु एरो श्लोकेनाटो शब्द खख्यो ठे. ते शंनु केया ठे ? तो सेनुं विशेषण “ठे” ठे, ते “अर्” एटखे रट्ट करतुं ए धातु उपरथी एषादिनुं सूत्र लागी “म” प्रत्यय तथा “अर्” आगम आदी

१ एक ज शब्दने जूरा जूरा अर्थमां हर शब्दप ते श्लेच करेवाप ठे, सेदी शंनु एटखे तथा जिनेश्वर एम श्लेच अर्थ हर शब्दप ठे, माटे ए श्लेच करेवापो.

पोताना अर्बुद, अंबुज अने खर्व विगेरे संख्यावाळा ज्यूनो व्यय करीने कवियुगानो अहंकार नाश पमाब्धो हतो. जित्त जित्त देशमां निवास करनारा कविजनोए करेली स्तुतिठंना समूहने सहन करनार अने तेवा प्रकारना धीर, उदात्त अने मनोहर गुणती श्रेणिए करीने उपाजन करेला तथा जगतने व्यापीने रहेला यशरूपी शरीरनी संपत्तिए करीने कदापि नाश नहीं पामनार ते मंत्रीश्वरे श्रीनागेंद्र गडना गुरु, सत् ज्ञान, सत् क्रिया अने सङ्गुणोए करीने शोचता एवा श्रीमान् उदयप्रज्जदेव सूरिने आचार्यपद पर स्थापन कर्या हता. तेमणे अन्य अन्य (जित्त जित्त) ग्रंथोमां बुटक बुटक रहेलां लौकिक अने लोकोत्तर कर्मना विषयवाळा ज्योतिपनां मुहूर्त्तादिक होवाथी जोशी लोकोने अलंत प्रयास थतो जोझे तेमना उपकारने माटे निरंतर उपयोगी, सत् अर्थनी प्राप्ति म देवहृष्टी समान आ ग्रंथ रच्यो ठे. “आ ग्रंथने ज्ञाननाराओतुं खंन पांक्ति (अपु ज्ञान) न थाठ” एवा हेतुथी पोतानी कृतिनुं सर्व ज्योतिपना विषयमां समर्थपणुं जण यथा माटे आ पूज्य आचार्य महाराजे केदलांएक सावद्य कर्मो पण संपूर्ण रीते कहां ; तथा केवळ धर्मनां कार्यामां ज एकांतपणे अज्युदयने इडता अमोए पण ते (धर्मक्रिया नां मुहूर्त्तां अने लग्ना विषयमां घणा जोशीठंना विवादाने पामेला गुण दोपना निर्णय स्पष्ट करया माटे घणा घणा ज्योतिपना अजिप्रायो देखानुवापूर्वक आ टीका करेली ; तोपण पूर्व कहेला हेतुथी ज ते सावद्य कर्मोना विषयमां पण व्याख्या करी ठे; परं सत् अने असत्ना विवेकमां (विवेचन करयामां) चतुर एवा नाह्या पुरुषोए ते साव क्रियाठंनां मुहूर्त्तादिको मात्र जाणया योग्य ज ठे, पण सावद्य कर्ममां प्रयतेंला जनो करेया सायक नची. ते विषे कथुं ठे के—

“यदेव साधकं धर्मे तद्वक्तव्यं वचस्विना ।

न त्वीपदपि वाधाकृदेपैव हि वचस्विता ॥”

“धर्मनुं ज जे सायक होय, ते ज नाह्या पुरुषे थोखतुं जोशए, परंतु धर्मने वाधा करना ठेन एव थोखतुं नही. ए ज नाह्या पुरुषनुं रुहापण ठे.”

हरी बोड शंका करे के—“ज्यारे सावद्य कर्मोनां मुहूर्त्तादिक जाणया योग्य ज मात्र ठे एव करेया योग्य नची, ज्यारे तेवां कर्मोने आ ग्रंथमां खलवानुं तुं फळ ठे ! अर्थां तेवां कर्मो संयनां एमवां ज नहोतां”. थानो जयात्र ए ठे जे—“तेवां कर्मोनुं ज्ञान : थारी एमवांनुं फळ ठे.” परीथी शंका करे ठे के—“ज्ञान क्रियाए करीने ज फळमांनुं ठे (एतठे ज्ञाननुं फळ क्रिया ज ठे.) क्रिया रहित ज्ञान तो यंध्या गायनी जेम प्राप्त करे एतठे नही. ” थानो जयात्र ए ठे के—“मात्र क्रिया करयाथी ज ज्ञान फळयांनुं थाय ; एवी हंत जियन नची, परंतु अहून्योमां (न करया योग्य क्रियाठमां) जे न प्रयत्नां जे एव इच्छतुं फळ ठे. नही तो थोरी अने परस्त्रीसेयनादिक पापने जाणनारा (ज्ञान

याळा) विद्येकीने पोतानुं ज्ञान सफळ करवा माटे ते चाौर्यादिक कर्ममां प्रवृत्ति करवानुं प्राप्त धरो, तेथी करीने अर्ही पण सावध कर्ममां प्रवर्तनना निवर्तन घने ज सावध कर्मना ज्ञाननुं सफळपणुं कष्टपणुं योग्य ठे. आ ज कारणने लडने कणुं ठे के—

“ये सुविहिताः पदस्थाः प्रौढाः सावधवचनतो विरताः ।
तेपामेव ग्रन्थः सदायमुपयोगितां लज्जताम् ॥”

“जेष्ठो सत्कार्येने करनारा, प्रौढतावाळा अने सावध वचनथी निवृत्ति पामेला पदस्यो (आचार्यादिक पदने धारण करनारा) ठे, तेउने ज आ ग्रंथ सदा उपयोगी थारुं.”

यळी ध्रीजिनशासननी प्रजावनादिक विशेष फळना लाजने जोडने कोड्यार अपवाद मार्गने आश्रीने सावध कर्मनी प्ररूपणा करवानुं पण आगममां कहेखुं होवाथी अमुक घळते सावध कर्मनां मुहूर्त्तादिकनुं ज्ञान पण उपयोगी ठे. अत्यंत विस्तारथी सयुं. प्रस्तुतने ज कहीए ठीए.—

“तत्त्वार्थमेव यक्ष्ये क्वचन विशेषं च सोपयोगमिह ।

तत्तदनुसारतोऽहरघटना सूत्रे स्वयं कार्या ॥”

“हुं आ ग्रंथनी टीकामां तात्त्विक अर्थने ज कहीश, अने कोड स्थळे उपयोगी एवा विशेषने पण कहीश, माटे ते ते तात्त्विक अने विशेष अर्थने अनुसार सूत्रमां (मूळ ग्रंथना श्लोकमां) अहरघटना (अहरार्थ) पोतानी मेळे करी लेवी.”

प्रथम शाखना आरंजमां मंगल, अजिधेय, संबंध अने प्रयोजन कहेवां जोडए एवुं वचन होवाथी प्रथम मंगळने माटे उचित एवा देवताना नमस्कारने ग्रंथकार कहे ठे.—

ॐ नमः सकलारंजसिद्धिनिर्विघ्नवेधसे ।

अर्हणामर्हते साक्षाद्गुपलंजाय शंजवे ॥ १ ॥

अर्थ—समग्र शुज कर्मना आरंजनी सिद्धिमां निर्विघ्नता करनार, पूजा करवा योग्य, प्रत्यक्ष ज्ञानवाळा तथा सुखने उत्पन्न करनारा जिनेश्वरने मारो नमस्कार थारुं.

आ श्लोकमां “शं” एटले सुखने माटे “जवति” एटले थवाना स्वजाववाळा ए अर्थने लडने “शंस्वयंप्रियाद्गुयो कुः” आ व्याकरणना सूत्रयने कु प्रत्यय खागवाथी शंशु शब्द थड शंजवे ए चतुर्थी विजकिना एकवचननुं रूप थयुं ठे. आवा शंशुने एटले जिनेश्वरने नमस्कार थारुं. आ ग्रंथ सर्व दर्शनीउने उपयोगी होवाथी शंशु एवो श्लेषवाळो शब्द लख्यो ठे. ते शंशु केवा ठे ? तो तेनुं विशेषण “उं” ठे, ते “अड्” एटले रक्षण करवुं ए धातु उपरथी उणादिनुं सूत्र खागी “म” प्रत्यय तथा “ऊट्” आगम आवी गुण

१ एक ज शब्दने जूदा जूदा अर्थमां लड शक्य ठे श्लेष कहेवाय ठे, तेथी शंशु एटले महादेव तथा जिनेश्वर एम बभे अर्थ लड शक्य ठे, माटे ए श्लेष कहेवायो.

अथाथी 'उ' शब्द सिद्धि अयो वे. ते अव्ययना प्रकरणमां गणवेदो होवाथी अव्यय वे, अने तेनो अर्थ "परमब्रह्मरूप" थाय वे. आ श्लोकमां मातृकावर्णनी जेम "उ नमः" ए सिद्धमंत्रं लख्यो वे तेनुं प्रयोजन विघ्न रहित इष्ट अर्थनी सिद्धि थाय ते वे. तथा समग्र शुच आरंजो (कार्यों)नी सिद्धिमां विघ्नरहितपणाना उत्पन्न करनार आ विशेष-पणवेके युक्तिए करीने "आरंजसिद्धि" एवं आ ग्रंथनुं नाम पण सूचव्युं वे. तथा पूजा करवाने योग्य ए पण शंजुनुं विशेषण वे. त्यां कोइ ठेकाणे "अर्हाणामर्हते" एवो पाठ होय तो "पूज्यना पण पूज्य" एवो अर्थ करवो. तथा प्रत्यह ज्ञानवाळा एटले जेने प्रत्यह ज्ञान वे अने जेनाथी अन्यने प्रत्यह ज्ञान थाय वे एवा शंजुने नमस्कार हो.

हवे वीजा सूत्र (श्लोक) मां अजिधेय, संबंध अने प्रयोजन कहे वे—

देवहृदीपकसिकां व्यवहारचर्या—

मारम्भसिद्धिसुदयप्रजदेव एताम् ।

शास्ति क्रमेण तिथि १ वार २ न ३ योग ४ राशि ५-

गोचर्य ६ कार्य ७ गम ८ वास्तु ९ विलस १० मिश्रैः ॥ २ ॥

अर्थ—श्रीउदयप्रज आचार्य जोशीठने दीपकनी ज्योत जेवी अने शुच व्यवहारनां कार्योंने आचरण करनारी आ आरंजसिद्धिने अनुक्रमे तिथि १, वार २, नक्षत्र ३, योग ४, राशि ५, गोचर ६, विद्यारंजादिक कार्य ७, गम (प्रयाण) ८, वास्तु ९, उग्र १० अने मिश्र ११ आ अग्यार द्वारवेके कहे वे.

स्पष्ट अर्थने प्रकाश करवाथी आ आरंजसिद्धि जोशीठने दीपकनी ज्योत समान वे. व्यवहार एटले शिष्ट (सारा) जननो शुच तिथि, शुच वार अने शुच नक्षत्रादिकमां शुच कार्य करवारूप सदाचार. आवा सदाचारनी चर्या एटले अमुक रीते करवापणुं, ते चर्या अजिधेयपणाए करीने जेमां रहेली वे. आ प्रमाणे "व्यवहारचर्या" एम कहेवाथी आ ग्रंथनुं अजिधेय जणाव्युं वे; अने आम कहेवाथी आ ग्रंथ वाचक अयो अने व्यव-हारचर्या वाच्य अइ, तेथी वाच्य वाचक जाव नामनो संबंध पण सूचव्यो वे एम जाणवुं. तेमज "व्यवहारचर्या" एवुं आ ग्रंथनुं वीजुं नाम पण वे एम जाणवुं. अही प्रयोजन वे प्रकारुं वे—एक अन्तर अने वीजुं परंपर. तेमां श्रोताठने व्यवहारनी कुशलतानी सिद्धि थाय ए आ आरंजसिद्धिनुं अन्तर प्रयोजन वे, तथा यथार्थ रीते व्यवहारनी प्रवृत्तिए वरीने परम, अर्थ अने काम ए त्रण पुरुषार्थनी सिद्धि थाय, तथा अन्तुक्रमे मोडरूप पुरुषार्थनी पण सिद्धि थाय ए परंपर प्रयोजन वे. हवे पूर्वोक्त व्यवहारचर्या नामना जिधेयने अग्यार द्वारवेके विजाग पाणीने घतावे वे.—प्रतिपद्दि विगेरे तिथिठ १,

रवि आदिक चारो २, अश्विनी आदि नक्षत्रो ३, सिद्धियोगादिक योगो ४, मेष विंगरे राशिओ ५, गायत्री जेम चरबुं ते गोचर कहेयाय छे. “चरैरामस्त्वगुरी” ए सूत्रची ए प्रत्यय करीने गोचर्य शब्द सिद्ध थयो छे. एनो अर्थ “पूर्व पूर्वनी राशिची छत्तर छत्तर राशिमां ग्रहोनुं जवुं” एवो घाय छे ६, विचारंजादिक कार्यो ७, गम एटखे यात्रा ८, वास्तु एटखे घर, हाट, मासाद विंगरे अने तेना संबंधची तेमां प्रवेश करयो ते पण जाणवुं ९, आ गम अने वास्तु नामनां घने चारोनो कार्यचारमां समावेश घट्ट सके छे, परंतु आ घे चारोमां वधारे कहेयानुं होवाची जूदां जूदां चार कर्मां छे. विघ्न एटखे एम नामनुं चार १०, तथा मित्र एटखे कहेळां अने नही कहेळां एयां घटां चारोय करीने कहेया छायाकनो एक चारमां संग्रह करयो ते ११, आ अग्यार चारोयके व्यवहारपर्याने कहे छे.

प्रथम तिथिचारने कहे छे.

नन्दा जज्ञा जया रिक्ता पूर्णा चेति त्रिरन्विता ।

हीना मध्योत्तमा शुक्ला कृष्णा तु व्यत्यया तिथिः ॥ ३ ॥

अर्थ—प्रतिपद्वची आरंजीने नन्दा, जज्ञा, जया, रिक्ता अने पूर्णा ए प्रमाणे अनुक्रमे पांच तिथि जाणवी. ए रीते षण्ण चार गणयाची पंदर तिथि पूरी घाय छे. एटखे के १-६-११ ए तिथिठेने नन्दा जाणवी, २-७-१२ ए तिथिठे जज्ञा जाणवी, ३-८-१३ जया, ४-९-१४ रिक्ता अने ५-१०-१५ ए तिथिठेने पूर्णा जाणवी. आ नन्दा विंगरे नाम सार्थक छे, एटखे के पोतानां नाम प्रमाणे पळ्ळ आपनारी छे. ते विंगे धीरद्वि कर्तुं छे के—चित्र, उत्सव, वास्तु, क्षेत्र अने नृत्यादिक आनंदयाळां कार्यो नन्दा तिथिए करयामां आये छे. विषाद, अलंकार, वादन, प्रयाण तथा सांतिरीतिहादिक ज्ञान कर्मेने जज्ञा तिथिए करयामां आये छे. युद्ध तथा सैन्य कपट हुमडो करवो विंगरे विजयकाळां कामो जया तिथिए करयामां आये छे. पथ, बंध, पात, विष, अग्नि अने साक्षादिक संश्लेषी कार्यो रिक्ता तिथिए करयामां आये छे. तथा विषाद, दीहा, वात्रा विंगरे सांतिरी कर्मां पूर्णा तिथिए करयामां आये छे. सामान्य रीते तो अन्नावास्ता अने रिक्ता तिथिने कर्मेने माये सर्व तिथिए गुण कार्य करयामां आये छे. तथा अन्नावास्ताने दिवने ते ज तिथिए अक्षय करवा योग्य कार्य तिथाय धीजां कार्य करयानो निरूपे छे. एट्ठ कहे छे के—

“शुद्धप्रमंथरहादीदाहुकेतु कर्मसु खाने । रिक्तादस्तांमन्दः दस्तः ॥”

“जंत्र, मंत्र, रहा, दीहा, कुच कार्य अने खान एटखां कर्मां रिक्ता तिथि कदा अन्नावास्ता अने अक्षय ए पांच तिथिठे गुण छे.”

पट्टके के—मेघ १, मिथुन ३, सिंह ५, तुला ७, धन ९ अने कुंज ११ ए विपम राशि ठे. आमांणी कोइ पण राशिमां सूर्यसंक्रांति होय तो ते राशिना अंकमां पांच उमेरी वारे जाग खेतां जे शेष रहे ते अंकवाळी तिथि ते संक्रांतिमां सूर्यदग्धा जाएवी; तथा वृष २, कर्क ४, कन्या ६, वृश्चिक ८, मकर १० अने मीन १२ ए समराशि ठे. आमांणी कोइ पण राशिमां सूर्यसंक्रांति होय तो ते राशिना अंकमां वे उमेरी वारे जाग खेतां जे शेष रहे ते तिथि ते संक्रांतिमां सूर्यदग्धा जाएवी.

उदाहरण—मेघ राशि पहेली ठे, तेथी एकमां पांच उमेरतां उ थाय. तेनो वारे जाग नहीं चाखवाथी उ ज वाकी रह्या, तेथी मेघ राशिना सूर्य होय त्यारे उचने दग्धा जाएवी. तुला राशि सातमी ठे, तेथी सातमां पांच नाखवाथी वार थाय. तेनो वारे जाग खेतां शून्य वधे ठे, तेथी तुला राशिना सूर्य होय त्यारे वारशने दग्धा जाएवी. धन राशि नवमी ठे, तेथी नवमां पांच नाखवाथी चौद थाय. तेनो वारे जाग खेतां वे शेष रहे ठे, माटे धन राशिना सूर्य होय त्यारे वीजने दग्धा जाएवी. ए रीते वीजी पण विपम राशिमां जाएवुं. वृष राशि वीजी ठे, तेथी तेमां वे उमेरी वारे जाग खेतां जाग चाखतो नथी. तेथी चारना चार वाकी रह्या; माटे वृष राशिना सूर्य होय त्यारे चोयने दग्धा जाएवी. मकर राशि दशमी ठे, तेमां वे उमेरवाथी चार थाय. तेनो वारे जाग खेतां शून्य रहे ठे, तेथी मकर राशिना सूर्य होय त्यारे वारश दग्धा जाएवी. मीन राशि चारमी ठे, तेमां वे उमेरतां चौद थाय तेनो वारे जाग खेतां वाकी वे रहे ठे, माटे मीन राशिना सूर्य होय त्यारे वीजने दग्धा जाएवी. ए ज रीते वीजीसम राशिउमां पण जाएवुं. ते दग्धा तिथिने ते संक्रांतिना थाला मासमां तजवी योग्य ठे.

दग्धा तिथिने ज स्पष्टताथी कहे ठे.—

दग्धाऽकेण धनुर्मीने २ वृषकुंजे ४ ऽजकर्किणि ६ ।

छन्ःकन्ये ८ मृगेन्द्रालो १० तुलैणे १२ छ्वादियुकृतिथिः ॥ ७ ॥

धर्म—पनुष अने मीननी संक्रांतिमां वीजने दग्धा तिथि जाएवी. वृष अने कुंजनी संक्रांतिमां चोय, मेघ अने कर्कनी संक्रांतिमां उच, मिथुन अने कन्यानी संक्रांतिमां आउम, सिंह अने वृश्चिकनी संक्रांतिमां दशम तथा तुला अने मकर राशिनी संक्रांतिमां वारश दग्धा तिथि कहेयाय ठे. आ रीते सूर्यदग्धा तिथि जाएवी.

प्रसंगोपात्त चंद्रदग्धा तिथिने कहे ठे (हर्षप्रकाश)—

“कुंजपदे २ अजमिदृणे ४ मुखमीहे ६ मयरमीण ८ विसकके ।

विडिदरुद्रासु १२ कमा वीथ्याई समतिरी ७ ससिदृष्टा ॥”

“कुंज अने धनना चंद्र होय त्यारे वीजने दग्धा तिथि जाएवी, मेघ अने मिथुनना

चंद्र होय त्वारे चोय दग्धा तिथि जाणवी, तुळा अने सिंहना चंद्र होय त्वारे उच्च, मकर अने मीनना चंद्र होय त्वारे आश्रम, वृषज अने कर्कना चंद्र होय त्वारे दशम तथा वृश्चिक अने कन्याना चंद्र होय त्वारे वारशने दग्धा तिथि जाणवी.” दग्धा तिथिमां जन्मेतुं वाळक प्राये अल्प आयुष्यवाळुं होय ठे.

दग्धा तिथिनुं फळ यतिवत्तज नामना ग्रंथमां आ प्रमाणे कलुं ठे.

“कुष्टं क्षीरेऽम्बरे दौःस्थ्यं गृह्वेरो तु शून्यता ।

आयुधे मरणं यात्राकूप्युदाहा निरर्थकाः ॥”

दग्धा तिथिने दिवसे क्षीर करावयाची कुष्ठ रोग घाय ठे, नवुं वस्त्र पहरेवाची दुःस्थिति घाय ठे, नचा घरमां प्रवेश करवाची शून्यता घाय ठे, नवुं शस्त्र धारण करवाची मरण घाय ठे, अने यात्रा, खेती तथा विवाह करवाची ते निष्फळ घाय ठे.

ह्ये क्रूर तिथि कहे ठे.—

त्रिंशच्चतुर्णामपि मेपसिंहधन्वादिकानां क्रमतश्चतस्रः ।

पूर्णाश्चतुष्कत्रितयस्य तिस्रस्त्याज्या तिथिः क्रूरयुतस्य राशेः ॥ ७ ॥

अर्थ—मेपथी, सिंहथी अने धनची आरंजीने राशिनां प्रप चतुष्क करपां. तेमां प्रतिपदथी आरंजीने अनुक्रमे चार तिथिठं तथा पदेखी पूर्णा एटखे पांचम ए तिथिठेने पदेखा चतुष्कमां क्रूर तिथि जाणवी. ए रीते धीजा चतुष्कमां उच्चरी आरंजी नाम मुधी तथा धीजी पूर्णा एटखे दशम क्रूर तिथि जाणवी. तथा धीजा चतुष्कमां दशमराशी आरंजीने चौदश मुधी तथा धीजी पूर्णा एटखे पूर्णिमा ए तिथिठेने क्रूर तिथि जाणवी. (आ क्रूर तिथि सर्व शुभ कार्यमां तजयानी ठे.) एटखे के मेप राशिमां (शनि, मंगल, शनि के राहु एमांची) कोइ पण क्रूर ग्रह होय तो एकम अने पांचम, वृषराशिमां कोइ पण क्रूर ग्रह होय तो धीज अने पांचम, मिथुनमां क्रूर ग्रह होय तो धीज अने पांचम, तथा कर्कमां क्रूर ग्रह होय तो चोय अने पांचम आ तिथिठं क्रूर जाणवी. एवी रीते सिंह राशिमां उच्च अने दशम, कन्यामां मातम अने दशम तथा वृश्चिकमां नोम अने दशम ए तिथिठं क्रूर जाणवी. ए रीते धनमां श्यमारश अने पूर्णिमा, मकरमां वारश अने पूर्णिमा, कुंजमां तैरश अने पूर्णिमा तथा मीनमां चौदश अने पूर्णिमा ए तिथिठं क्रूर जाणवी. आ राशिठे केवळ क्रूर ग्रह सहित होय तो ज ते तिथिठं क्रूर घाय ठे, पण साम्य ग्रहनी साथे होय तो ते तिथिठं शुभ ज जाणवी. “जे मातमनी जानराशि क्रूर ग्रहे आक्रांत होय ते माणने शुभ कार्यमां ते राशि संदेधी तिथि दईवी” एम केटकाट कहे ठे. वळी धीजा कोइ आपार्य कहे ठे के—मेप राशि क्रूर ग्रह सहित होय तो एवज अने पांचमनी पदेखी पंदर पनीनो त्याग करपो, वृष राशि क्रूर ग्रह सहित होय तो

बीज अने पांचमनी बीजी पंदर घनीनो त्याग करवो, मिथुन राशि क्रूर ग्रह सहित होय तो त्रीज तथा पांचमनी त्रीजी पंदर घनीनो त्याग करवो, तथा कर्क राशि क्रूर ग्रह सहित होय तो चोथ अने पांचमनी चोथी एटले ठेखी पंदर घनीनो त्याग करवो. ए रीते सिंहादिक चतुष्कमां तथा धनादिक चतुष्कमां पण ते ज प्रमाणे जाणवुं.

हवे तिथिने आश्रीने करणो कहे ठे.—

करणान्यथ शकुनि १ चतुष्पद २ नागानि ३ क्रमाच्च किंस्तुम्न ४ ।

असितचतुर्दश्यर्धात्तिथ्यर्धेषु ध्रुवाणि चत्वारि ॥ ए ॥

अर्थ—ज्यारे जेटला प्रमाणवाळी तिथि होय त्यारे तेना अर्धप्रमाणवाळां सर्व करणो होय ठे, केमके “तिथिनो अर्ध जाग करण कहेवाय ठे,” एवुं वचन ठे. ते आ प्रमाणे—कृष्णपक्षनी चतुर्दशीना अर्धा जागथी एटले रात्रिथी आरंजीने अर्धी अर्धी तिथिमां अनुक्रमे शकुनि १, चतुष्पद २, नाग ३, अने किंस्तुम्न ४, ए चार करणो ध्रुव जाणवां. (कारण के ते करणो नियमित स्थाने रहेलां होवाथी ध्रुव कहेवाय ठे.) अर्थात् कृष्णपक्षनी चतुर्दशीनी रात्रिए शकुनि करण होय ठे. अमावास्याए दिवसे चतुष्पद अने रात्रिए नाग, तथा शुक्ल प्रतिपदना दिवसे किंस्तुम्न करण होय ठे.

वाकीनां करणो कहे ठे.—

अथ घव १ वाखव २ कौखव ३ तैतिल ४ गर ५ वणिज ६ विष्टयः ७ सप्त ।

मासेऽष्टशश्वराणि स्युरुज्ज्वलप्रतिपदन्त्यार्धात् ॥ १० ॥

अर्थ—घव १, वाखव २, कौखव ३, तैतिल ४, गर, ५, वणिज ६, अने विष्टि ७, आ सात करणो ठे; अने ते शुक्ल प्रतिपदनी रात्रिथी आरंजीने एक मासमां आठ वार आशुत्ति करपायी चर कहेवाय ठे. अर्थात् शुक्ल प्रतिपदनी रात्रिए घव करण होय ठे, बीजने दिवसे वाखव अने रात्रिए कौखव होय ठे, त्रीजने दिवसे तैतिल अने रात्रिए गर होय ठे (तैतिलतुं बीजुं नाम खीविखोचन पण ठे). चोथने दिवसे वणिज अने रात्रिए विष्टि (जडा) होय ठे. आ एक आशुत्ति अइ. ए प्रमाणे पांचमने दिवसे घव, रात्रिए वाखव, षट्ठने दिवसे कौखव अने रात्रिए तैतिल, सातमने दिवसे गर अने रात्रिए एणिज, तथा आठमने दिवसे विष्टि, आ बीजी आशुत्ति अइ. ए प्रमाणे आठमनी रात्रिए घव, ठे ठेवट शुभ्र एकादशीनी रात्रिए विष्टि आवे. आ त्रीजी आशुत्ति अइ. पत्री दाराने दिवसे घव ते यावत् पुनमने दिवसे विष्टि आ चोथी आशुत्ति अइ. पत्री पुनमनी रात्रे घव, कृष्णपक्षनी प्रतिपदने दिवसे वाखव, यावत् कृष्णपक्षनी त्रीजनी रात्रे विष्टि ए पांचमी आशुत्ति अइ. पत्री चोथने दिवसे घव यावत् सातमने दिवसे विष्टि ए षट्ठी आशुत्ति अइ. पत्री सातमनी रात्रिए घव यावत् दशमीनी रात्रिए

विष्टि आये ते सातमी आवृत्ति थइ. पत्री अग्यारशने दिवसे वय थावत् कृष्ण चतुर्दशीए दिवसे विष्टि आये ते आठमी आवृत्ति थइ. आ आठ आवृत्ति तथा पत्रीनां चार ध्रुव करणोए करीने आखो मास पूर्ण थाय ठे. अही जे दिवस तथा रात्रिना विजाग कथा ठे, तेमां तिथि ज्यारथी शरु थाय ल्यारथी त्रीश घनी सुधी दिवस (पूर्व-दळ) जाणवो, अने वीजी त्रीश घनी रात्रि (पश्चिमदळ) जाणवी. एटखे के तिथिनी जेटली घनी होय तेना वे जाग करी पहेला जागने दिवस अने वीजा जागने रात्रि समजवी.

प्रसंगने छीधे आ करणोना स्वामी कहे ठे.—

“इन्द्रो १ विधि २ मित्रा ३ र्यम ४ जू ५ श्री ६ शमना ७ अक्षेपु करणेषु ।

कलि १ वृष २ फणि ३ मरुतः ४ पुनरीशाः क्रमशः स्थिरेषु स्युः ॥”

इंद्र १, ब्रह्मा २, मित्र ३, सूर्य ४, पृथ्वी ५, लक्ष्मी ६ अने यम ७ आ अनुक्रमे वय विगेरे षळ करणोना स्वामी ठे. तथा कलि १, वृषज २, सर्प ३ अने वायु ४ आ शकुनि विगेरे चार ध्रुव करणोना अनुक्रमे स्वामी जाणवा.”

करणोनुं फळ कहे ठे.—

दशामूनि विविष्टीनि दिष्टान्यखिलकर्मसु ।

रात्र्यहर्व्यत्ययाङ्गद्वाऽप्यङ्गुष्ठेवेति तद्भिदः ॥ ११ ॥

अर्थ—विष्टि विनानां वाकीनां दशे करणो सर्व कार्यमां शुच ठे. अर्थात् एक विष्टि (जज्ञा) करण ज अशुच ठे. तथा जज्ञा पण रात्रि अने दिवसना विपर्यासथी अद्द-पित ठे एटखे शुच ठे एम तेना विधानो कहे ठे. अर्थात् रात्रिनी (तिथिना पश्चिम-दळनी) जज्ञा जो दिवसे आये अथवा दिवसनी (तिथिना पूर्वदळनी) जज्ञा जो रात्रिए आये तो ते अशुच नथी.

जज्ञाना अशुचपणा माटे ग्रंथांतरमां कहुं ठे के.—

“यदि जज्ञाकृतं कार्यं प्रमादेनापि सिध्यति ।

प्राप्ते तु पोरुशे मासे समूलं तद्दिनश्यति ॥”

“जो कदाच जज्ञामां करेहुं कार्य ज्ञज्ञथी पण सिद्ध थइ गयुं होय तोपण सोळमो मास प्राप्त थये ते कार्य मूळ सहित नाश पामे ठे.”

कोइ वखत जज्ञाने प्रशस्य पण कही ठे. ते विपे नारचंद्रना टिप्पनकमां कहुं ठे के—

“दाने चानदाने चैव घातपातादिकर्मणि ।

खराश्वप्रसवे श्रेष्ठा जज्ञान्यत्र न शस्यते ॥”

“दानमां, अनदानमां, घात अने पात विगेरे कर्ममां, तथा गधेना अने घोनानी प्रस-
तिमां जज्ञा श्रेष्ठ ठे, अन्य कार्यमां श्रेष्ठ नथी.”

जज्ञा रात्रिं अने दिवसना विपर्यासथी अद्रूपित ठे ते विषे कथं ठे के—

“रात्रिजज्ञा यदाऽहि स्यादर्हर्जज्ञा यदा निशि ।

न तत्र जज्ञादोषः स्यात् सर्वकार्याणि साधयेत् ॥”

“रात्रिनी जज्ञा जो दिवसे होय अने दिवसनी जज्ञा जो रात्रे होय तो ते वसते जज्ञानो दोष नथी. ते सर्व कार्यानि साधे ठे.”

यज्ञी “या विष्टिरक्रमप्राप्ता स्यात्” “अन्य दिवसनी जज्ञा अन्य दिवसे एतसे तेथी पीजे दिवसे आधी होय अथवा अन्य रात्रिनी जज्ञा अन्य रात्रिए आधी होय तो ते अद्रूपित ठे (गुज ठे).” अम पण कोडक कहे ठे. आ वने वचनोनो अजिप्राय एते जे पोताना न्यायनी प्रष्ट घयाने लीधे ते जज्ञा निर्वळ ठे, परंतु आ वने वचनो बहु संमत नथी, केमके अन्य स्थाने गयेडा (रहेडा) विपादिकनुं पण मारणस्वरूप नाश पामतुं नथी. एम त्रिष्टिक्रम कहे ठे. अही आ प्रमाणे विशेष जाणवो.

“गुरजे वन्य या जज्ञा सोमे सौम्ये सिते गुरी ।

कथ्याली नाम मा प्रोक्ता सर्वकार्याणि साधयेत् ॥”

“हे वन्य (गिन्य) ! देवगणना नक्षत्रमां सोम, बुध, शुक्र के गुरुवारे जज्ञा आवे तो ते बरवाणी नामनी जज्ञा कहेथी ठे, ते सर्व कार्यानि साधनारी ठे.” यज्ञी—

“शमोऽतो देवकुरुतेऽपः स्त्रीगुग्मधनुस्तुले ।

गुंजमीनाग्निगिहंतु गिष्टिर्गर्तु रोसति ॥”

“अप, बुध, मकर जने कर्जना शंभ होय त्तारे विष्टि (जज्ञा) स्वर्गमां क्रीना करे ठे, कर्जना, गिष्टुन, शंभ जने गुंजना शंभ होय त्तारे विष्टि पाताळमां क्रीना करे ठे, तथा गुंज, शीर, कृष्टिक जने गिहंता शंभ होय त्तारे विष्टि मनुष्यदोकमां क्रीना करे ठे.”

जज्ञानो काष्ठ (गमय) गष्ट रीते पताये ठे.—

राधो शमुर्धंशादस्योरष्टमीराकयोर्दिवा ।

जज्ञा मुक्ते विषो कृष्णे त्येकैकोने यथाक्रमात् ॥ १२ ॥

राधे—एकदशमनां कृष्णी तथा एकादशीनी रात्रिए (पश्चिमदृष्टमां) अने अष्टमी तथा पूर्णिमा दिवसे (पूर्वदृष्टमां) जज्ञा होय ठे, अने कृष्णाश्रमां अनुक्रमे एक एक कोने विष्टि होय ठे. एतसे के कृष्णाश्रमां कृष्णीया अने दशमीनी रात्रिए (पश्चिम-दृष्टमां) अने कर्जना तथा कर्जनीए दिवसे (पूर्वदृष्टमां) जज्ञा होय ठे.

राधे होयते संज्ञा काय हे—“विष्टि अमृत होवारी नेने यज्ञना माटे विष्टि नामनुं एव उ कथल करेनुं होय ठे. परंतु ही जं का रिगे कर्णानुं यज्ञन करुं नेनी कया उप-सोय करे ? कथने काय ए ठे जे—“संज्ञानि रिगेमां आ गर्ग कर्णानो लययोग हे ? एव उ हे—

“शकुनिचतुष्पदनागे किंस्तुम्ने कोखवे वणिज्ये च ।
 ऊर्ध्वं संक्रमणं गर्ततिलविविष्टु पुनः सुप्तम् ॥
 पववाखवे निविष्टं मुञ्जिष्टं चोर्ध्वसङ्गमे ।
 उपविष्टो रोगकरः सुप्तो दुर्जिह्वकारकः ॥”

“शकुनि, चतुष्पद, नाग, किंस्तुम्न, कोखवे अने वणिज्ये एटखां करणमां जो संक्रांति घेठी होय तो ते ऊर्ध्व (उजेखुं) संक्रमण कहेयाय ठे. गर, तैतिल अने विष्टिमां संक्रांति घेठी होय तो ते सुप्त (सुतेखी) कहेयाय ठे अने पय तथा वाखरमां संक्रांति घेठी होय तो ते घेठेखी संक्रांति कहेयाय ठे. तंमां जो ऊर्ध्व (उजेखी) संक्रांति होय तो सुकाळ थाय, घेठेखी होय तो रोगने उत्पन्न करे अने सुतेखी होय तो दुकाळ घाय.”
 तथा—“शीतोष्णवर्षर्तुषु सूर्यसंक्रमाः, क्रमेण सुप्तोर्ध्वनिवेदिनः शुजाः ।” “शीत ऋतुमां, उष्ण ऋतुमां अने वर्षा ऋतुमां अनुक्रमे करी सुतेखी, ऊर्ध्व अने घेठेखी संक्रांति होय तो ते शुज ठे, एटखे शीत ऋतुमां सूर्यसंक्रांति सुप्त होय तो ते शुज ठे, उष्ण ऋतुमां सूर्यसंक्रांति ऊर्ध्व होय तो ते शुज ठे अने वर्षा ऋतुमां सूर्यसंक्रांति घेठेखी होय तो ते शुज ठे.” तथा “पूर्व अने उत्तर पदां ये करणनी संधिमां (एक करणनी समाप्तिमां अने धीजा करणना प्रारंभमां) रहेखी संक्रांति सुप्तोत्थिता (सुप्ते उठेखी) नामं कहेयाय ठे, ते गर्भदा असुज ज ठे.” एम पूर्णजज्ञ कहे ठे.

विष्टिनां मुखादिक अंगो अने तेना कळने कहे ठे.—

घाण ५ छि २ दिग् १० जलधि ४ पट् ६ त्रिक ३ नागिसामु,

षक्त्रं २ गक्षो २ हृदय ३ नाजि ४ कटा ५ ध्व पुत्रम् ६ ।

विष्टेर्विदध्युरिह् कार्प १ षपुः २ स्व ३ वुद्धि ४—

प्रेम ५ छिपां हाय ६ मिमेऽवयवाः प्रमेण ॥ १३ ॥

अर्थ—विष्टिनी पहेखी पांच नागिका (घमी)ने विष्टिनुं मुक्त जाणवुं, स्वारपणीनी ये घमीने कंठ जाणवो, स्वारपणीनी दस घमीने हृदय जाणवुं, स्वारपणीनी चार घमीने नाजि जाणवी, स्वारपणीनी उ घमीने कटि जाणवी अने स्वारपणीनी बए घमीने पुत्र जाणवुं. तंमां जो विष्टिने मुखे कार्प कर्मु होय तो ते कार्पनो नास घाय ठे, कंठे कर्मु होय तो शरीरनो नास (मरण) घाय ठे, हृदये कर्मु होय तो हृदयनो नास घाय ठे, नाजिए बुद्धिनो नास घाय ठे, कटिए मीतिनो नास घाय ठे, अने पुत्रे कर्मु रदनी प्राप्ति घाय ठे. आ विष्टे खल कहे ठे ठे—

“सुजासुजानि कार्पाणि दान्यतापदानि समये ।

नामीप्रथमिते दुहे षष्ठायास्तानि सापदेत् ॥”

“आ पृथ्वी पर शुज अथवा अशुज जे कोइ कार्य असाध्य होय ते त्रण घनीना प्रमाणवाळा विष्टिना पुत्रे करवाथी सिद्ध थाय ठे.” तेनुं पुत्र आ प्रमाणे कथुं ठे.—

“दशम्यामष्टम्यां प्रथमघटिकापञ्चकपरं,
हरिद्यौ ११ सप्तम्यां त्रिदश १३ घटिकान्ते त्रिघटिकम् ।
तृतीयायां राकासु च गतसर्विशक २१ घटिके,
ध्रुवं विष्टेः पुत्रं शिवतिथि १४ चतुर्थ्यांश्च विगलत् ॥”

“दशम अने आठमे प्रथमनी पांच घनी पत्री विष्टिनुं पुत्र आवे ठे, एटले के ते तिघिए विष्टिनो कटिनी बीजी घनीथ्री प्रारंज थाय ठे, तेथी पांच घनी पत्री पुत्र आवे अने त्वापत्री मुख विगेरे कटि पर्यंत अंगो आवे ठे. अग्यारश अने सप्तमीने दिवसे हृदयनी वेडी त्रण घनीथ्री विष्टिनो प्रारंज थाय ठे, तेथी विष्टिनी तेर घनी गया पत्री तेनुं त्रण घनी प्रमाण पुत्र आवे ठे. त्रीज अने पुनमने दिवसे विष्टिनो कंठनी बीजी घनीथी प्रारंज थाय ठे, तेथी विष्टिनी एकवीस घनी गया पत्री तेनुं पुत्र आवे ठे, तथा चौथ अने चांदनने रोज विष्टिनो मुखथी प्रारंज थाय ठे, तेथी विष्टि उत्तरतां वेडी त्रण घनी पुत्र आवे ठे.” जजा (विष्टि)नो आकार आ प्रमाणे कळो ठे.—

“गर्हिणी वृद्धिकी जजा दिवाराज्योः स्मृता क्रमात् ।
गर्हिण्या यदनं त्याग्यं वृद्धिययाः पुत्रमेव च ॥”

“दिवमनी जजा गर्हिणी करी ठे, अने रात्रिनी जजा वृद्धिकी (वींगण) करी ठे. तेनां गर्हिणीनुं मुख अने वृद्धिनीनुं पुत्र तजया योग्य ठे.” आ प्रमाणे केटलाक कदे ठे. एली बीज बोद एम बरे ठे के—“सुखलपदनी जजा सर्पिणी ठे अने कृष्णपदनी जजा वृद्धिकी ठे.”

खरी विष्टिनां मुख विगेरे अंगो पांच विगेरे घनीयाळां कळां ठे ते मात्र ध्यवहारथी एटले सामान्य रीते साठ घनीनी तिथि होय तो थ्रीस घनीनी अर्धी तिथि थाय अने ते दणने ज आ बरेली घनीनी ध्यवस्था पटी शकं ठे, परंतु तिथि साठ घनीथी न्यून के अर्धे होय त्तार अर्धी तिथि पण न्यूनधिक होय. ते दणने गुणादिकनी पांच विगेरे घनीए एव न्यूनधिक थाय ठे. दणखा तरीके कोइ तिथि जयवथी ५४ घनी होय त्तार अर्धी तिथि ३७ घनीनी होय; माटे विष्टि पण २१ घनीनी होय; तथा कोइ तिथि दणख ६६ घनीनी होय त्तार ३३ घनीनी अर्धी तिथि होय, माटे विष्टि पण ३३ घनीनी होय. ए रीते विष्टिनुं न्यून अथवा होय त्तार विष्टि पण मध्यम प्रमाणवाळी होय ठे. तेथी बरेते एव घनीना न्यून अथवा होयथी तेने विष्टिनी घनी ३० होवाथी थ्रीस जाग केने के एव आवे ठे, माटे विष्टि त्रीज घनीथी वेडी घनी न्यून के अधिक होय तेथी

॥ प्रथमो विमर्शः ॥

घनीथी वमणा पळ दरेक थंगनी घनीठमांथी न्यून के अधिक करवा. तिथिए विष्टि २ए घनीनी होय त्तारे ज्ञाना मुखनी पांच घनीमांथी द करवा, तेठखुं विष्टिनुं मुख समजवुं. ए जरीते विष्टिनुं गळुं वे घनीनुं ठे ते मांथी चार पळ न्यून करवा, तेठखुं विष्टिनुं गळुं जाणवुं. ए ज प्रमाणे विष्टिनुं घनीनुं ठे तेथी तेमांथी वीश पळ न्यून करवा, तथा कटि उ घनीनी ठे ते घनीमांथी आठ पळ न्यून करवा, तथा नाजि चार घनीनी ठे न्यून करवा, अने पुत्र त्रण घनीनुं ठे तेथी तेमांथी उ पळ न्यून करवा. आ घनीमांथी एक घनी न्यून एटखे २ए घनीनी विष्टि होय त्तारे समजवुं, पण ज घनीमांथी वे घनी न्यून होय एटखे के २० घनीनी होय, त्तारे छपर हानिनुं प्रमाण वमणुं करीने न्यून करवुं. जेमके विष्टि एक घनी ठंठी हती त्या घनीना प्रमाणवाळा मुखमांथी दश पळ न्यून कर्या हता, तेथी ज्यारे विष्टि घनीमांथी वे त्तारे तेथी वमणा एटखे वीश पळ न्यून करवा, अने ज्यारे विष्टि घनीमांथी त्रण घनी न्यून होय एटखे के सत्यावीश घनी होय त्तारे ते ज हानिनुं प्रमाण गणुं ओडुं करवुं. जेम एक घनी न्यून हती त्तारे विष्टिना मुखमां दश पळ न्यून हता तेम त्रण घनी न्यून होवाथी वीश पळ न्यून करवा जोइए. ए ज प्रमाणे विष्टि घनी छपर एक, वे के त्रण घनी विगेरेनी वृजि होय त्तारे पण ते ज प्रमाणे विष्टि ते ते थंगनी घनीथी वमणा करेला पळो ते ते थंगनी घनीमां पधारवा. जेमके विष्टि एकत्रीश घनी होय तो तेना मुखनी पांच घनी ठे, तेथी तेमां दश पळ पधारे समजवा विगेरे.

विष्टिनुं मुख एकांतपणे तजवा योग्य ठे, माटे यात्रादिक समयमां ते विष्टि जे प्रकारे सन्मुख थाय ठे ते करे ठे.—

पञ्जेन्द्रा १४ ष्टा ७ श्व ७ तिथ्य १५ चिध ४ दशे १० शा ११ मि ३ मिते तिथौ । दिग् ७ यामा ७ एकयोर्नेष्टा संमुखी पृष्ठतः शुजा ॥ १४ ॥

अर्थ—चतुर्दशीने दिवसे पहिले पहारे विष्टि पूर्व दिशामां होय ठे, अष्टमीना वीज प्रदरे अग्नि सूर्यामां होय ठे, सप्तमीना वीजे प्रदरे दक्षिणमां होय ठे, वृष्णिना चोया प्रदरे नैर्ऋत्य सूर्यामां होय ठे, चतुर्थीना पांचमे प्रदरे पश्चिममां होय ठे, दशमीने ठे प्रदरे पायप्यमां होय ठे, एकादशीने सातमे प्रदरे छत्तर दिशामां होय ठे अने वृनी याना आठमा प्रदरे ईशान सूर्यामां होय ठे. आ विष्टि प्रयाणादिक कार्यामां सन्मुख होय तो ते अशुच जाणवी, अने पावळ होय तो ते शुच जाणवी. आ विष्टिनी दिशा विगेरे जोवानी वीजी रीत—

“घुजादृणी सिते पक्षे गृह्णिजूढ सितेतरे ।

व्यञ्जनैस्त्रिययो ज्ञेयाः स्वरैश्च प्रहरा दिशः ॥”

सुकृत्पक्षमां घु, जा, दृ अने एी तथा कृष्णपक्षमां गृ, त्रि, जू अने ढ ए अक्षरोमां व्यंजने करीने तिथि जाणवी अने स्वर करीने प्रहर तथा दिशा जाणवी. एटखे के घु ए चोयो व्यंजन अने पांचमो स्वर ठे तेथी चोयने दिवसे पांचमी दिशा (पश्चिम)मां पांचमा प्रहरे प्रयाण करनारने विष्टि सन्मुख आवे ठे, एज प्रमाणे जा ए आठमो व्यंजन अने बीजो स्वर होवाथी आठमाने दिवसे बीजी दिशामां एटखे अग्नि खूणामां बीजे प्रहरे प्रयाण करनारने जडा सन्मुख आय ठे. दृ एमां ट ए अग्यारमो व्यंजन अने ऋ ए सातमो स्वर होवाथी अग्यारशने दिवसे सातमे प्रहरे सातमी दिशा (उत्तर)मां प्रयाण करनारने विष्टि सन्मुख आवे ठे. एी एमां ए ए पंदरमो व्यंजन अने ई ए चोयो स्वर होवाथी पूर्णिमाने दिवसे चोया प्रहरे चोयी दिशा (नैर्ऋत्य)मां प्रयाण करनारने विष्टि सन्मुख होय ठे. ए ज प्रमाणे गृ, त्रि, जू अने ढ ए अक्षरोमां पण जाणी खेयुं.

॥ इति तिथिचारम् ॥ १ ॥

॥ अथ चारुहारम् ॥ २ ॥

इथे बीजुं चारुहार बंधे ठे, तेमां चारुनो आरंज क्यारे थाय ठे ? ते कहे ठे.—

चारादिरुदपाहृष्यं पक्षेमेपादिगे रचो ।

सुसादिगे स्वधमिशत्तदयुमानान्तरार्धजेः ॥ १५ ॥

अर्थ—मंत्रदिश अ राशिमां सूर्य रद्यो होय त्यारे सूर्योदयनी पत्री ते दिवसना दिन-मान कने बीजनी कथेना आंतगता अर्थ पळयेम चारुनो आरंज थाय ठे, अने सुसा-दिश अ राशिमां सूर्य रद्यो होय त्यारे सूर्योदयनी पक्षेदां तेटया पळे चारुनी प्रवृत्ति थाय ठे. जेन्हे सूर्य देसमां कर्क मंक्रानि ए अकृष्ट दिनमान घरी ३३ पळ ४० जुं होय ठे, तेमांघी बीज बाद कर्ता वाकी घरी ३ पळ ४० रद्या. तेनो अर्थ नाग कर्ता घरी १ पळ ४४ रगत. एटखे के सुज ११४ पळ रद्या, माटे ते दिवसे सूर्योदय पत्री ११४ पळे चारुनो चारुत जाणवी. ते अ प्रमाणे मकर मंक्रानिमां जयन्त्य दिनमान घरी २६ पळ १६ जुं होय ठे. तेने श्रीरत्नांघी बाद कर्ता वाकी घरी ३ पळ ४० रद्या. तेने शकनी जेन ऊर्धु कर्ता ११४ पळ रद्या, माटे ते दिवसे सूर्योदय पक्षेदां ११४ पळे चारुनी प्रवृत्ति जाणवी. ए अ प्रमाणे मध्यम दिनमान होय त्यारे पण था रीने अ साणुं, हा कथेना आरंजने मध्य कथेना प्रयोजन ए ठे जे आगळ जे काळशोग तथा अथे इतर दिवे कथेना अरुने तेनी सूर्यनी चारुना आरंजथी कथानी ठे. दिनमान कथेना कथे कथे—

॥ प्रथमो विमर्शः ॥

“रसदि २६ नाट्योर्कपला १२ मृगे स्युः, सषापुंजेऽष्टकृतैः पलैस्ताः २४
अर्धौ च मीनेऽष्टयमाः सदाका २७-१४, मेपे तुलायामपि त्रिंशदेव ३० ॥
कन्याशृपे प्रशिक्षिनो ३१ऽङ्गवेदेः ४६, सार्कास्त्रिरामा मिथुने च सिंहे ३३-
कर्कः प्रिरामा पसुवेदयुगा ३३-४७, एषा मितिः संक्रमयासराणाम् ॥”

“मकर संक्रांतिने पहले दिवसे धनी २६ पळ १२ नुं दिनमान होय ठे, धन
कुंज संक्रांतिप धनी २६ पळ ४७ नुं दिनमान होय ठे, वृश्चिक अने मीन संक्रांति
२७ पळ १४ नुं दिनमान होय ठे, मेप अने तुला संक्रांतिप ३० धनीनुं दिनमान
ठे, कन्या अने शृप संक्रांतिप धनी ३१ पळ ४६ नुं दिनमान होय ठे, मिथुन अने
संक्रांतिप धनी ३३ पळ १२ नुं दिनमान होय ठे, तथा कर्क संक्रांतिना पहले दिवसे
३३ पळ ४७ नुं दिनमान होय ठे. आ प्रमाणे ते ते संक्रांतिने पहले दिवसे दिनम

“एकार्क १-१२ पद्दक्षिशारा २-५२ खिदन्ता ३-३२-
खिदन्त ३-३२ पद्दक्षिशाराः २-५२ कुसूर्याः १-१२ ।
मृगादिपद्देऽहनि वृज्जिरेयं, कर्कादिपद्देऽपचितिः पलाघा ॥”

“मकर संक्रांतिमां दरेक दिवसे पळ १ विपळ १२ पटखुं दिनमान वृज्जि पामे ठे, कुंज
संक्रांतिमां पळ २ विपळ ५२ दरेक दिवसे वृज्जि पामे ठे, मीन संक्रांतिमां पळ ३ विपळ ३२
वृज्जि पामे ठे, मेप संक्रांतिमां पळ ३ विपळ ३२, शृप संक्रांतिमां पळ २ विपळ ५२ तथा
मिथुन संक्रांतिमां पळ १ विपळ १२ पटखुं दिनमान दरेक दिवसे वृज्जि पामे ठे. ए ज रीते
कर्क, सिंह, कन्या, तुला, वृश्चिक अने धन संक्रांतिमां अनुक्रमे एपर प्रमाणे तेपटखुं तेपटखुं
दिनमान हानिने पामे ठे. दिनमान जेटखुं वृज्जि पामतुं होय तेपटखी रात्रिना माननी
हानि जाणवी अने दिनमाननी जेटखी हानि होय तेपटखी रात्रिना माननी वृज्जि जाणी
लेवी. ए प्रमाणे वृज्जि हानि करवायी कुछ पळनी संख्या आ प्रमाणे आवे ठे—

“वहूइ ठसु मयराइसु पलाण वृत्तीत ३६ वजसि ७६ वृद्धिअसयं १०६ ।
कमठकमठ हायइ तहेय कफाइरासीसु ॥”

“मकर विगेरे उ संक्रांतिमां ३६, ७६ अने १०६ पळ क्रमे तथा एत्कमे वृज्जि पामे
ठे. एटखे के मकर संक्रांतिमां ३६, कुंजमां ७६, मीनमां १०६, मेपमां १०६, शृपमां ७६
अने मिथुन संक्रांतिमां ३६ पळनी दिनमानमां वृज्जि आय ठे. ते ज प्रमाणे कर्क विगेरे
संक्रांतिमां ३६, ७६ अने १०६ पळ क्रमे तथा एत्कमे हानि पामे ठे.

दिनमाननुं यंत्र—

संक्रांतिना	प्रथम दिवसनुं		मासावधि प्रतिदिन मान			श्रावणा मासमां वृद्धि हानिना कुल पळ.
	मान		पळ	विपळ		
मकर	२६	१२	वृद्धि	१	१२	३६
कुंज	२६	४८	वृद्धि	२	५२	८६
मीन	२८	१४	वृद्धि	३	३२	१०६
मेघ	३०	०	वृद्धि	३	३२	१०६
वृष	३१	४६	वृद्धि	२	५२	८६
मिथुन	३३	१२	वृद्धि	१	१२	३६
कर्क	३३	४८	हानि	१	१२	३६
सिंह	३३	१२	हानि	२	५२	८६
कन्या	३१	४६	हानि	३	३२	१०६
तुला	३०	०	हानि	३	३२	१०६
वृश्चिक	२८	१४	हानि	२	५२	८६
धन	२६	४८	हानि	१	१२	३६

दिनशुद्धि ग्रंथमां आ प्रमाणे विरोप कव्यो ठे.—

“विद्धिअकुंजाइतिए निसि मुहि विस धणुहककतुखिमये ।

मिगमिहुणकन्नसीहे निसि अंते संकमइ वारो ॥”

“वृश्चिक, कुंज, मीन अने मेघ आ चार संक्रातिमां रात्रिना प्रारंज वखते वारनो प्रारंज थाय ठे, वृषज, धन, कर्क अने तुला संक्रातिमां अर्ध रात्रिए वारनो प्रारंज थाय ठे, मकर, मिथुन, कन्या अने सिंह संक्रातिमां रात्रिना अंतमां वारनो प्रारंज थाय ठे.”

“राम ३० रस ६० नन्द ९० वाणा ५० वेदा ४० ष्टौ ८० सप्त ७० दशाहताः कार्याः । मन्दादीनां दिनतः क्रमेण जोगस्य नाढ्यः स्युः ॥”

“शनिवारनी जोगघनी दिवसना प्रारंजथी ३० घनी सुधी ठे, त्यारपटीनी ६० घनी रथिनी जोगनामी (घनी) ठे, त्यारपटीनी ९० घनी सोमनी, पटी ५० घनी मंगळनी, पटीनी ४० घनी बुधनी, पटीनी ८० घनी गुरुनी अने त्यारपटीनी ७० घनी शुक्रवारनी जोगनामी ठे. (शनिवारनी सवारथी आरंजीने आवता शनिवारनी सवारे आ सर्व घनीं पूर्ण थाय ठे.) माटे ज शनिवार सुतो होय तो तेने शुज कव्यो ठे, केमके शनिवारे दिवसनी थ्रीश घनी पूरी थये रात्रे रथिनी जोगघनी होवाथी शनि सुतेवो कहेवाय ठे, माटे ते शुज ठे.

इये चारनां नामो तथा तेमनुं फळ कहे ठे—

रविचन्द्रमंगलबुधा गुरुशुक्रशनेश्चराश्च दिनवाराः ।

रविकुजशनयः क्रूराः सौम्याश्चान्ये पदोनफलाः ॥ १६ ॥

अर्थ—रवि, सोम, मंगळ, बुध, गुरु, शुक्र अने शनि ए सात वार ठे. तेमां रवि, मंगळ अने शनि ए व्रण वार क्रूर ठे अने पाकीना चार वार सौम्य ठे. आ सर्वे वारो ३ शुजाशुज फळ आपनारा ठे. एटले के चीश वसानी अपेक्षाए पंदर वसा जेटळुं फळ आपे ठे. क्रूर वारमां करेलुं कार्य पंदर वसा अशुज फळ आपे ठे, अने सौम्य वारमां करेलुं कार्य पंदर वसा शुज फळ आपे ठे. कहुं ठे के—

“रविमन्दारवारेपु यस्मिन् संक्रमते रविः ।

तस्मिन्मासि जयं विद्याहुजिंहावृष्टितस्करैः ॥”

“रवि, शनि के मंगळवारे जो सूर्यनी संक्रांति थइ होय तो ते मासमां हुकाळ, अनावृष्टि तथा चोरादिकनो जय थाय ठे एम जाणवुं; परंतु आ व्रण वारोनी क्रूता जेटळी दिवसे गणाय ठे तेटली रात्रिए गणाती नथी. कहुं ठे के—“न वारदोषाः प्रजयन्ति रात्रां” “रात्रिए वारना दोष समर्थ थता नथी.” वारोने विपे आ प्रमाणे कार्यो करवानां कहां ठे.—राज्याजिपेक, नोकरी, विचार, राख, औपध, विद्या, संग्राम, प्रयाण, सुवर्ण, तांबु, छन, अलंकार, शिक्ष (फारीगरी), पुण्यकर्म तथा उत्सवादिक कार्यो रविवारे करवाथी सिद्ध थाय ठे. रूपुं, गायन, प्रोजन, खेती तथा वेपार विंगरे कार्यो सोमवारे करवाथी सिद्ध थाय ठे. सर्वे क्रूर कर्म, रफघाय, सुवर्ण, परवाळा, खाण, धानु, गेना निवे-शादिक कार्यो मंगळवारे करवाथी सिद्ध थाय ठे. अदर शीलया, काम विंधया, बपिता करयी, कसरत करयी, तर्क करयो, पाद विवाद करवो तथा बळान्याम ए विंगरे कार्यो बुधवारे सिद्ध थाय ठे. सर्वे शुज मांगलिक कार्य, दीक्षा, विद्या, यात्रा, आरथ विंगरे गुरुवारे सिद्ध थाय ठे. दीक्षाने वर्जनि बुध अने गुरुमां कदेळां सर्वे कार्यो शुभवारे सिद्ध थाय ठे, अने दीक्षा, घरप्रवेश, घरनो आरंज विंगरे स्थिर कार्य तथा क्रूर कार्य शनिवारे करवाथी सिद्ध थाय ठे. एम कहुं ठे, सामान्य रीते कहीए ठो—

“सर्वार्थसाधका वारा गुरुशुक्रबुधेन्दवः ।

श्रोत्रमेव कृतं कर्म प्रामाण्यकिंतु सिध्यति ॥”

“गुरु, शुक्र, बुध अने सोम ए वारो सर्वे कार्यना साधक ठे, अने मंगळ, रवि तथा शनिवारे जे कार्य करवानुं कर्तुं होय ते ज करवाथी सिद्ध थाय ठे.” आ रविवारवृत्तमां कहुं ठे. तथा—

“लाक्षाबुभुंजमंजिघारणे वाचनदण्डे ।

सालो प्रामत्थी लोदोपखत्रुशिषो रनिः ॥”

“खाल, कसुंबो अने मजिठ ए रंगने विपे तथा सुवर्णना जूपणने विपे मंगळ तथा रवि सारा ठे, अने खोदुं, पत्थर तथा सीताने विपे शनिवार सारो ठे.” तथा—

“इव्यादिदानग्रहणे निधाने, वाणिज्यसेवागुरुराजयोगे ।

कथाकृपिस्त्रीशुचकर्मवित्तन्यासौपधेप्यारशनी न शक्ती ॥”

“इव्यादिक खेवा देवामां, निधानमां, वेपारमां, नोकरीमां, गुरु अने राजना दर्शनमां, कटा शीतवामां, खेती करवामां, स्त्रीना समागममां, शुच कार्यमां, इव्यनी थापण मूकवामां अने औपध लावामां आटला कार्यमां मंगळ तथा शनि सारा नथी.” एम यतिवद्वजमां कथुं ठे.

आ विपे विशेषमां खड्ग आ प्रमाणे कहे ठे.—

“उपचयकरस्य कुयाद्ग्रहस्य वारे स्ववारविहितं यत् ।

अपचयकरग्रहदिने कृतमपि सिद्धिं न याति पुनः ॥”

“पोतपोताना वारमां करवानां जे कार्य कहां ठे ते उपचय (वृद्धि) करनारा ग्रहना वारने विपे करवामां आवे ठे, एए अपचय (हानि) करनारा ग्रहना वारने विपे करवामां आवनां नथी, कारण के ते वारमां करेयुं कार्य कोइ एए प्रकारे सिद्ध थतुं नथी. आगळ कहेवामां आवला गोधरादिक विधिप करीने ज्यारे जे ग्रह जेने अनुकूल होय ते ग्रह तेनो जे पयसं उपचय करनार कहेवाय ठे अने प्रतिकूल होय तो ते अपचय करनार कहेवाय ठे.

हे वारने आश्रीने काळहोरा कहे ठे.—

होराः पुनरर्कसितज्ञचन्द्रशनिजीवजूमिपुत्राणाम् ।

सार्धपटीरूपमानाः स्ववारतस्तास्तु पूर्णफलाः ॥ १७ ॥

अर्थ—कडी पटीनी एक होरा होय ठे. तेमां जे दिवसे जे वार होय तेनी पहेंली होरा जाएवी. पटी संक्रान्ता वारपी जे उठो वार होय ते वारनी धीजी होरा, तेनाथी जे उठो वार होय तेनी धीजी होरा जाणवी. कथुं ठे के—“अर्कसितज्ञचन्द्रशनिजीवजूमिपुत्राणां” “रविपी उठो शुक ठे, तेथी उठो सुध ठे, तेथी उठो सोम ठे, तेथी उठो रवि, तेथी उठो गुरु अने तेथी उठो मंगळवार ठे.” ए प्रमाणे एक अहोरात्रिमां सोदीस होरा आवे ठे. जेन्हे रविवारपी उठो शुक ठे, तेनाथी उठो सुध ठे अने तेनाथी उठो सोम ठे, ए प्रमाणे गणवृं. एउठे के रविवारे पदेथी होरा रविनी, धीजी शुकनी, धीजी सुधनी, सोदी सोमनी, पांचमी शनिनी, उठी गुरुनी, गानपी मंगळनी करे खालनी रविनी. ए प्रमाणे अठ्ठहजे वारवार गणवृं ने उंचड अहोरात्रिने अंते गाउ रविनी करे सोदीस होरा आवे. ते अ प्रमाणे सोमवार पदेथी शुक होरा आवे ठे. तेने एउठे उठो वार उठो रवि होरा ए प्रमाणे सोदीस पटी गणवृं. मंगळवार पदेथी होरा मंग-

ळनी आवे ठे. ए प्रमाणे साते वारनी होरा जाणवी. आगळ अर्धी राशिने होरा नामथी कहेवामां आवशे, भाटे आनुं नाम काळहोरा कहेवाय ठे. आ काळहोरानां नाम चोघ-
मीयां प्रमाणे जाण्वां एम नारचंद्रमां खल्युं ठे. अर्हीं घंटाखाळा न्वाये करीने वार
शब्दनो वक्षेमां संबंध होवाथी पोताना वारने दिवसे ते ज वारनी होराने समये जो कार्य
करवामां आवे तो कार्य करनारने पूर्ण फळ एटले के वारनुं पोतानुं पंदर वसा फळ अने
पांच वसा होरानुं मळी वीश वसा शुच के अशुच फळ मळे ठे. ते विषे खल्ल कहे ठे के-
“वारफळं होरायां” “वारोनुं फळ होरामां पूर्ण मळे ठे.” आ होरा कहेवानुं कारण ए ठे के-

“यस्य ग्रहस्य वारे चात्किञ्चित्कर्म प्रकीर्तितम् ।

तत्तस्य काळहोरायां पूर्णं स्यात्पूर्णमेव हि ॥”

“जे ग्रहना वारने विषे जे कार्य करवानुं कल्युं होय ते कार्य ते वारनी काळहोराने
वखते करवाथी तेनी शीघ्र सिद्धि थाय ठे.” एम यतिवज्रजमां कल्युं ठे. वळी—

“होराफळवारफळे निन्द्ये षे अपि न जातु गृह्णीत ।

एकस्मिन् शुचफळदे तयोश्च कार्यं शुचं कुर्यात् ॥”

“होरानुं फळ तथा वारनुं फळ ए वक्षे जो निंद्य (अशुच) होय तो ते कदापि ग्रहण करवां
नहीं एटले ते समये कांइ पण कार्य करवुं नहीं, अने ते वक्षेमांथी जो एक शुच फळ
आपनार होय तो ते समये शुच कार्य करवा लायक ठे.” एम व्यवहारप्रकाशमां कल्युं ठे.

हये वारने विषे कुवेळा कहे ठे.—

त्याज्योऽर्धयामो वेदा ४ द्वि ७ द्वि २ पञ्चा ५ ष्ट ७ त्रि ३ पणितः ६ ।

सूर्यादौ काळवेलाधयामाङ्गान्तैकपञ्चमी ॥ १७ ॥

अर्थ—रविवारथी आरंजीने अनुक्रमे चोथो, सातमो, वीजो, पांचमो, आठमो,
त्रीजो अने उच्चो अर्ध ग्रह (चोघमीयुं) शुच कार्यमां तजवा लायक ठे. एटले के रवि-
वारे चोथुं चोघमीयुं, सोमवारे सातमुं चोघमीयुं, मंगळवारे वीजुं, बुधवारे पांचमुं, गुरु-
वारे आठमुं, शुक्रवारे वीजुं अने शनिवारे उच्चुं चोघमीयुं शुच कार्यमां वर्जवा लायक ठे.
आ विषे दिनशुद्धिमां आ प्रमाणे कल्युं ठे के—

“सोळ १६ रु ७ दसण ३२ दुग २ इग १ षठ ४ चउसळी ६४ अक्षपहरमण्णपडा ।

जत्ताइसु अइअदमा पुयाई उठ उठ दिशि ॥ १ ॥”

जे अर्ध ग्रह वारने आधीने त्याग करवाना कष्टा ठे, तेमां ते अर्ध ग्रहनी
अनुक्रमे सोळ, आठ, पत्रीश, ये, एक, चार अने चोसठ मध्यम पळो पूर्वादिक उठी
उठी दिशाए यात्रादिक कार्यमां अत्यंत तजवा लायक ठे. अर्थात् रविवारे चोथा अर्ध
ग्रहवारी मध्यनी सोळ पळ पूर्व दिशामां अत्यंत त्याग करवा लायक ठे. एटले ते वखते
पूर्व दिशामां यात्रादिक करवानो निषेध ठे. ए रीते सोमवारे सातमा अर्ध ग्रहनी मध्यनी

आठ पळ पूर्वार्थी ठळी दिशाए एटले वायव्य खूणामां तजवा लायक ठे, मंगळवारे वीजा अर्ध प्रहरनी वत्रीश पळ वायव्यार्थी ठळी दिशाए एटले दक्षिण दिशामां तजवा लायक ठे. बुधवारे पांचमा अर्ध प्रहरनी वे मध्य पळ तेथी ठळी दिशाए एटले ईशान खूणामां तजवा लायक ठे, गुरुवारे आठमा अर्ध प्रहरनी एक पळ पश्चिम दिशामां तजवा लायक ठे, शुक्रवारे व्रीजा अर्ध प्रहरनी चार मध्य पळ अग्नि खूणामां तथा शनिवारे ठळी अर्ध प्रहरनी चोसठ मध्य पळ उत्तर दिशामां तजवा लायक ठे. (हवे श्लोकना उत्तरार्धवेने काळवेळा कहे ठे—) उपर जे वर्जवा लायक अर्ध प्रहरो कह्या ठे, तेमने अनुक्रमे मांनिने ठेने एकनो दखवो, ते आ प्रमाणे.—४-७-२-५-८-३-६-१. पत्ती अर्ध प्रहरना आंकमायी जे पांचमो अंक आवे ते अर्ध प्रहरने काळवेळा कहे ठे. जेमके रविवारे चोथो अर्ध प्रहर ठे तेनाथी पांचमो अंक आठ ठे, तेथी रविवारे आठमा अर्ध प्रहरने काळवेळा जाणवी, सोमवारे सातमो अर्ध प्रहर ठे तेनाथी पांचमो अंक त्रण ठे, तेथी सोमवारे व्रीजो अर्ध प्रहर काळवेळा जाणवी. ए रीते अनुक्रमे पोतपोताना वारना अंकथी पांचमो अंक गणतां मंगळवारे ठळो, बुधवारे पहेलो, गुरुवारे चोथो, शुक्रवारे सातमो अने शनिवारे वीजो अर्ध प्रहर काळवेळा कहेवाय ठे.

काळवेळाने ज पाठांतरवेने स्पष्ट कहे ठे.—

“सूर्यादौ काळवेळाए ८ त्रि ३ पट् ६ क्ष्रा १ च्य ४ श्व ७ हृग्मिताः २ ॥”

“रविवारथी आरंजिने अनुक्रमे आठमो, व्रीजो, ठळो, पहेलो, चोथो, सातमो अने वीजो अर्ध प्रहर काळवेळा जाणवी.” आ काळवेळा उपरथी अर्ध प्रहर काढवानी एवी रीत ठे के—काळवेळाना अंकमां चार नाखी आवे जाग खेवो, जे अंक शेष रहे ते अर्ध प्रहर जाणवो. जेमके रविवारनो आठमो अर्ध प्रहर काळवेळा ठे, माटे आठमां चार उमेरी आवे जाग खेतां शेष चार रहे ठे, तेथी रविवारे चोथो अर्ध प्रहर वर्ज्य थयो. ए रीते सोमवारे व्रीजो अर्ध प्रहर काळवेळा ठे. तेमां चार उमेरवाथी सात थया. आवे जाग वाखतो नथी, तेथी वाकी सात ज रहा, माटे सोमवारे सातमो अर्ध प्रहर थयो. ए रीते सर्व वारमां जाणवुं. १८.

हवे कंटक तथा उपकुक्षिक कहे ठे.

कंटकोऽपि दिनाष्टांशे स्ववारान्मंगलावधौ ।

वृहस्पत्यवधौ चोपकुक्षिकस्त्यज्यते परैः ॥ १९ ॥

अर्थ—जे दिवसे जे वार होय ते वारथी मंगळवार जेटखामो होय तेदखामो दिनाष्टांश कंटक कहेवाय ठे, अने पोताना वारथी गुरुवार जेटखामो होय तेदखामो दिनाष्टांश उप-

कुक्षिक कहेवाय ठे. आ वत्ते दिनाष्टांश शुभ कार्यमां अन्य विघ्नानोए वजित कल्या ठे. छदाहरण—रविवारथी मंगळवार वीजो ठे, माटे रविवारे वीजो दिनाष्टांश कंटक कहेवाय ठे, सोमवारथी मंगळवार वीजो ठे, माटे सोमवारे वीजो दिनाष्टांश कंटक कहेवाय ठे. मंगळवारथी मंगळवार पहेलो ज ठे, माटे मंगळवारे पहेलो दिनाष्टांश कंटक जाणवो, बुधवारथी मंगळवार सातमो होवाथी बुधवारे सातमो दिनाष्टांश कंटक नामा ठे. ए रीते गणवाथी गुरु, शुकू अने शनिवारे अनुक्रमे ठो, पांचमो अने चोथो दिनाष्टांश कंटक नामा कहेवाय ठे. छपकुक्षिक आ प्रमाणे ठे—रविवारथी गुरुवार पांचमो ठे, माटे रविवारे पांचमो दिनाष्टांश छपकुक्षिक कहेवाय ठे. ए रीते गणवाथी सोमवार, मंगळवार, बुधवार, गुरुवार, शुकूवार अने शनिवारे अनुक्रमे चोथो, वीजो, वीजो, पहेलो, सातमो अने ठो दिनाष्टांश छपकुक्षिक नामा कहेवाय ठे. अन्य विघ्नानोए आ वत्ते दिनाष्टांश शुभ कार्यमां वर्ज्या ठे एम कहेवाथी ग्रंथकारे पण तेनो (वर्जवानो) निपेध कयो नथी, तेथी ग्रंथकारना मतमां पण आ योग वजित समजवा. ए प्रमाणे वीजे ठेकाणे पण अन्यनो मत वतावयाथी ग्रंथकारनी पण संमति जाणवी. दिनाष्टांश एटले दिवसनो आठमो जाग एवुं कष्ट ठे, माटे ते अष्टमांश दिनमानने आश्रीने चार घनीथी ठो अथवा अधिक थडू शके ठे. एटले के जघन्य दिनमान होय त्यारे घनी ३ पळ १६ विपळ ३०, आटलो अष्टमांश घाय ठे, अने छत्कूट दिनमान होय त्यारे घनी ४ पळ १३ विपळ ३० आटलो अष्टमांश घाय ठे, आ रीते मध्यम दिनमानमां पण अष्टमांश काढवा. १ए.

हवे कुक्षिक कहे ठे.—

कुक्षिको द्विप्रशान्यन्तमिते त्याज्यः स्ववारतः ।

मुहूर्त्तेऽह्नि निशि ह्येके जागः पञ्चदशस्तु सः ॥ २० ॥

अर्थ—पोताना वारथी शनिवार जेठखामो होय तेने घमणा करवाथी जे संख्या थावे तेठखामुं मुहूर्त्त ते दिवसे कुक्षिक कहेवाय ठे अने रात्रिए ते ज संख्यामांथी एक ठो करयो एटले तेठखामुं मुहूर्त्त रात्रिए कुक्षिक कहेवाय ठे. जेमेके रविवारथी शनिवार सातमो ठे. तेने घमणा करवाथी चौदमुं मुहूर्त्त दिवसे कुक्षिक थयो, अने रात्रिए तेरमुं मुहूर्त्त कुक्षिक थयो. तथा सोमवारथी शनिवार ठो ठे, माटे ठेने घमणा करवाथी चार घया, तेथी सोमवारे दिवसे चारमुं मुहूर्त्त कुक्षिक अने रात्रिए अग्यारमुं मुहूर्त्त कुक्षिक कहेवाय ठे. ए रीते वीजा वारोमां पण जाणवुं. अहां मुहूर्त्त शब्द आय्यो ठे, अने ते मुहूर्त्त सामान्य रीते वे घनीतुं कहेवाय ठे, तोपण आ ठेकाणे (कुक्षिकमां) दिनमान अने रात्रिमानने आश्रीने पंदरमो जाग जाणवो. एटले के जघन्य दिनमान होय त्यारे घनी १ पळ ४४ विपळ ४० अने छत्कूट दिनमान होय त्यारे घनी २ पळ १५ विपळ १३ एटलो

काळ पंदरमो अंश एटले मुहूर्त्त कहेवाय ठे. एवी ज रीते रात्रिमानने आश्रीने पण जघन्य अने उत्कृष्ट मानमां पंदरमो अंश काढवो. तथा मध्यम मान होय त्यारे पण ए ज रीते पंदरमो अंश काढवो. कुलिकमां कांइ पण शुभ कार्य करवामां आवतुं नथी. ते विषे व्यवहार प्रकाशमां कहुं ठे के—“त्रिं जिनं नष्टं ग्रहजुष्टं पन्नगादिजिर्दष्टम् । नाशमुपयाति नियतं जातं कर्मान्यदपि तत्र ॥ १ ॥” “कुलिकमां ठेदायेली, जेदायेली, नासी गयेली, ग्रहे (जूत प्रेतादिके) सेवेली अने सर्पादिके रसेली चीजो (मनुष्यादिक प्राणी तथा वस्तु) अवश्य नाश पामे ठे. तथा तेमां वीजुं पण करेलुं कार्य नाश पामे ठे.” तथा—“सोमे ब्राह्मः कुजे पैत्रः सुराचार्ये च राक्षसः । शुके ब्राह्मः शनौ रौद्रो मुहूर्त्ताः कुलिकोपमाः ॥ १ ॥” “सोमवारे ब्राह्म मुहूर्त्त, मंगळवारे पैत्र मुहूर्त्त, गुरुवारे राक्षस मुहूर्त्त, शुक्रवारे ब्राह्म मुहूर्त्त अने शनिवारे रौद्र मुहूर्त्त, आटळां मुहूर्त्त कुलिक जेवां ठे.” अहीं ब्राह्म एटले ब्रह्मा संवंधी, पैत्र एटले पितृ संवंधी विगेरे अर्थ जाणवो. ब्राह्म विगेरे मुहूर्त्तानो विजाग आगल क्षौरना अधिकारमां कहेवाशे. आ एक मुहूर्त्तनो कुलिक दिवसे एक तथा रात्रिए एक मळी थे वार आवे ठे, पण अर्ध प्रहरादिक वेळा तो सूर्यने आश्रीने थाय ठे, माटे दिवसे ज आवे ठे, रात्रिए आवता नथी. आ कुलिक विषे नारचंद्रमां एम कहुं ठे के—पोताना चारथी शनिवार जेटळामो आवे तेटळामो दिनाष्टांश कुलिक कहेवाय ठे, तेथी रविवारादिकमां अनुक्रमे सातमो, षष्ठो, पांचमो, चोथो, त्रीजो, वीजो अने पहेळो दिनाष्टांश कुलिक कहेवाय ठे. एम कहुं ठे. २०.

दिवसे दिनाष्टांश ज कुलिक ठे एवं नारचंद्रनुं वचन प्रमाण करवापूर्वक वारोने विषे सुवेळा पताये ठे.—

जानोर्जू १ नयन २ र्त्तवः ६ सितरुचेः शीतांशु १ पञ्चा ५ एमा ७
जौमस्याब्धि ४ नगा ७ एमाः ७ शशितनूजस्य त्रि ३ तर्का ६ एमाः ७।
जीवस्य द्वि २ शरा ५ ज्यो ७ भृगुचुवश्चन्द्रा १ द्वि ४ पष्ठा ६ एमाः
शौरेस्त्री ३ पु ५ नगा ७ एमा ७ अ दिवसेष्वेतेऽष्टमांशाः शुजाः ॥२१॥

अर्थ—रविवारे दिवसे पहेळो, वीजो अने षष्ठे अष्टमांश (चोपनीसुं) शुभ ठे, अर्धात् त्रीजो, चोथो, पांचमो, सातमो अने आठमो अष्टमांश अर्ध प्रहरादिके करीने दूषित ठे. सोमवारे दिवसे पहेळो, पांचमो अने आठमो अष्टमांश शुभ ठे, मंगळवारे चोथो, सातमो अने आठमो, बुधवारे त्रीजो, षष्ठे अने आठमो, गुरुवारे वीजो, पांचमो अने सातमो, शुक्रवारे पहेळो, चोथो, षष्ठे अने आठमो तथा शनिवारे त्रीजो, पांचमो, सातमो अने आठमो अष्टमांश शुभ ठे. आ अष्टमांशो दिवसे ज शुभ ठे. रात्रिए सेमनी

गणतरी करी नधी. अहीं पण पूर्वनी जेम अष्टमांशानो समय चार घनीची न्यूनाधिक-
चाळो जाणवो. २१.

हये वारने विषे ठायाखत्र कहे ठे.—

सिद्धिछाया क्रमादकार्कादिपु सिद्धिप्रदा पदैः ।

रुद्र ११ सार्धाष्ट ७॥ नन्दा एष्ट ७ सप्तत्रिंश ७ ध्वन्ज्वहयोः ॥ २२ ॥

अर्थ—रविवारची आरंजीने अनुक्रमे अगीयार, सामा आठ, नव, आठ, सात तथा
वेडा घे वारे चंद्रनी जेम एटखे सामा आठ सामा आठ पगळांए करीने सिद्धि आप-
नारी सिद्ध ठाया कहेयाय ठे. अर्थात् रविवारे श्यंगार पगळां, सोमवारे सामा आठ
पगळां, मंगळवारे नव, बुधवारे आठ, गुरुवारे सात अने शुक्र तथा शनियारे सामा आठ
सामा आठ पगळांए करीने सिद्ध ठाया थाय ठे. जेमके रविवारे सूर्य मन्मुर ठना रद्दी पोताना
शरीरनी ठाया श्यंगार पगळां जेटखी होय ते घळते सिद्ध ठाया कहेयाय ठे. सोम-
वारे सामा आठ पगळां जेटखी ठाया होय ते घळते सिद्ध ठाया कहेयाय ठे. एरीने
सर्ष घारोमां जाणवुं. अवश्य कार्यनी सिद्धि आपनार होयाची आतुं नाम सिद्ध ठाया
कहेयाय ठे. नरपति जयचर्यामां काणुं ठे ठे.—“नद्वत्रिंश सिद्धिरागामागध्वन्ज्वह
प्रहाः । छुष्टान्यपि शुक्रं जायं जजन्ते सिद्धिछायया ॥ १ ॥” “नद्व, त्रिंश, चार,
तारायळ, चंद्रयळ अने प्रहो जो कदाच दूपणयाळां होय तोयण सिद्ध ठायाए करीने
तेणं शुक्र जावने जजे ठे. (शुक्र फळ आपे ठे.)” आ सिद्ध ठायानो ममर बीग
अदर घोडीए तेठखो ठे, एम वृद्ध परंपरा ठे. एटखे ठेः श्यारे इष्ट ठायानां पगळांमे
समय पंदर घणैना छघार काळ जेटखो न्यून होय त्यारे कार्य करवानो छटारें कार्य,
अने इष्ट ठायाना समय छपरांत पंदर घणैना छघार जेटखो समय जाय त्यांनुषीनं
ते कार्य पूरूं करवुं. आ प्रमाणे करवाची सिद्ध ठाया साधेडी करेयाय ठे, एतु एटा
काळे समास घडू शके एया कार्यमां तो सिद्ध ठायानी आंगळ पाळजना बीग बटोए
जेटखा समयमां तेनो आरंज करी देवो. पठी कार्यनी समासि बळने बांड एष्ट शुभुर्गी
अदर नधी. आ सिद्ध ठाया साधना माटे पुरुषनां पगळांनुं प्रमाण जाणवुं, एतु एम
आंगळनो संकु करीने जो सिद्ध ठाया काढवी होय, तो एपर बरेठां पगळा बरुष्ट
सेटखां आंगळयके सिद्ध ठाया काढवी, अने जो बार आंगळना संकुर्गे सिद्ध ठाया
काढवी होय तो तेनुं प्रमाण आ प्रमाणे जाणवुं—“बीसं सोडस पनस बटवस तंम
प चार वारे प । रविमाश्यु वारंगुलतंहुडापंगुडा सिद्धा ॥ १ ॥” बार आंगळना संकु-
यके सिद्ध ठाया काढवी होय तो रविवारे बीग आंगळे करीने, सोमवारे सेट खंयके
करीने, मंगळवारे पंदर, बुधवारे चौद, गुरुवारे तेर, शुक्रवारे बार करे दानदरे एष्ट

एष आरंभः कर्मणि क्तं वाच्यं, एतच्च के ते ते वारे ते ते आंग्रजना प्रमाय जेदडी
एषा वारं ते वारं मित्त वाचा कदेवाय हे. २२.

॥ इति वारवारम् ॥ २

॥ अथ नक्षत्राचारम् ॥ ३

इति वं तु नक्षत्राचार कदे हे. तेनां प्रथम आरंभगीत नक्षत्रोने आभीने दरेकना
एषा वारं वारं वारं वारं कदे हे.—

- शुक्रनेत्राश्विनी १ शोभा सीधुसेजो जरणाय २ ।
- शरणांशु कुम्भिक ३ तु उवावीरू न रोहिणी ४ ॥ २३ ॥
- शंभुशशी मृगशिर ५ मगजां ६ कुम्भिका पुनः ।
- शंभुशशी कुम्भिको ७ कुम्भिको तु पुण्यने ८ ॥ २४ ॥
- शंभुशशी मृगशिर ९ मृगशिर मया १० मया ।
- शंभुशशी मृगशिर ११ शंभुशशी मृगशिर १२ ॥ २५ ॥
- शुक्र १३ मृगशिर मृगशिर १४ मृगशिरः पुनः ।
- शंभुशशी मृगशिर १५ मृगशिर मृगशिर १६ ॥ २६ ॥
- शंभुशशी मृगशिर १७ मृगशिर मृगशिर १८ मृगशिरः पुनः ।
- शंभुशशी मृगशिर १९ मृगशिर मृगशिर २० मृगशिरः ॥ २७ ॥
- शंभुशशी मृगशिर २१ मृगशिर मृगशिर २२ मृगशिर ।
- शंभुशशी मृगशिर २३ मृगशिर मृगशिर २४ मृगशिर ॥ २८ ॥
- शंभुशशी मृगशिर २५ मृगशिर मृगशिर २६ मृगशिर ।
- शंभुशशी मृगशिर २७ मृगशिर मृगशिर २८ मृगशिर ॥ २९ ॥
- शंभुशशी मृगशिर २९ मृगशिर मृगशिर ३० मृगशिर ॥ ३० ॥

आरंभ—कर्मणि क्तं वाच्यं, एतच्च के ते ते वारे ते ते आंग्रजना प्रमाय जेदडी
एषा वारं ते वारं मित्त वाचा कदेवाय हे. २२.
इति वारवारम् ॥ २
अथ नक्षत्राचारम् ॥ ३
इति वं तु नक्षत्राचार कदे हे. तेनां प्रथम आरंभगीत नक्षत्रोने आभीने दरेकना
एषा वारं वारं वारं वारं कदे हे.—
शुक्रनेत्राश्विनी १ शोभा सीधुसेजो जरणाय २ ।
शरणांशु कुम्भिक ३ तु उवावीरू न रोहिणी ४ ॥ २३ ॥
शंभुशशी मृगशिर ५ मगजां ६ कुम्भिका पुनः ।
शंभुशशी कुम्भिको ७ कुम्भिको तु पुण्यने ८ ॥ २४ ॥
शंभुशशी मृगशिर ९ मृगशिर मया १० मया ।
शंभुशशी मृगशिर ११ शंभुशशी मृगशिर १२ ॥ २५ ॥
शुक्र १३ मृगशिर मृगशिर १४ मृगशिरः पुनः ।
शंभुशशी मृगशिर १५ मृगशिर मृगशिर १६ ॥ २६ ॥
शंभुशशी मृगशिर १७ मृगशिर मृगशिर १८ मृगशिरः पुनः ।
शंभुशशी मृगशिर १९ मृगशिर मृगशिर २० मृगशिरः ॥ २७ ॥
शंभुशशी मृगशिर २१ मृगशिर मृगशिर २२ मृगशिर ।
शंभुशशी मृगशिर २३ मृगशिर मृगशिर २४ मृगशिर ॥ २८ ॥
शंभुशशी मृगशिर २५ मृगशिर मृगशिर २६ मृगशिर ।
शंभुशशी मृगशिर २७ मृगशिर मृगशिर २८ मृगशिर ॥ २९ ॥
शंभुशशी मृगशिर २९ मृगशिर मृगशिर ३० मृगशिर ॥ ३० ॥

अहीं चु अहरे करीने तेना सजातीय स्वरवाळो धू पण जाणवो. ए ज प्रमाणे चे अहरे करीने चे, अने चो अहरे करीने चाँ पण जाणवो. वळी ला अहरे करीने ल पण जाणवो. ए प्रमाणे सर्व नहत्रोना अहरोमां पण पोतपोताना सजातीय स्वरवाळा ते ते अहरो पण जाणवा. पटले के जरणी नहत्रना पहेला पादमां छि छी, वीजामां खु लू, वीजामां छे छँ, अने चौथा पादमां लो लौ विगेरे. ए प्रमाणे सर्व नहत्रोमां जाणवुं.

नहत्रोना पादने आथ्री अहरो नीचे प्रमाणे जाणवा.—

- १ अश्विनी—चु घे घो ला.
- ३ कृत्तिका—आ ई ऊ ए.
- ५ मृगशिर—ये यो का की.
- ७ पुनर्वसु—के को हा हि.
- ९ अश्लेषा—नी डू ने नो.
- ११ पूर्वाफासुनी—मो टा टी टू.
- १३ हस्त—पु प ण ठ.
- १५ स्वाति—रु रे रो ता.
- १७ अनुराधा—न नी नू ने.
- १९ मूल—ये यो जा जी.
- २१ उत्तरापादा—जे जो जा जी.
- २३ श्रवण—खि खू खे खो.
- २५ शतजिपद्—गो स सी सू.
- २७ उत्तराज्ञापद—छु श ऊ थ.

- २ जरणी—खी लू खे लो.
- ४ रोहिणी—उं वा वी वू.
- ६ आर्द्रा—कु घ ङ ठ.
- ८ पुष्य—हू हे हो ना.
- १० मघा—म मि मू मे.
- १२ उत्तराफासुनी—टे टो पा पी.
- १४ चित्रा—पे पोर रि.
- १६ विशाखा—ती तू ते तो.
- १८ ज्येष्ठा—भो य यी यु.
- २० पूर्वापादा—छु धा फ ढ.
- २२ अज्जित्—जु जे जो खा.
- २४ धनिष्ठा—ग गी गु गे.
- २६ पूर्वाज्ञापद—से सो द दि.
- २८ रेवती—दे दो ध ची.

अहीं उपरना कोष्टकमां आर्द्रामां घ ङ अने ठ, हस्तमां प ण ठ, पूर्वापादामां ध फ ढ, तथा उत्तराज्ञापदमां श ऊ थ, आ अहरो कहेला ठे. ते दरेक अहरे दरो स्वरवाळा जाणवा. पटले के प अहरे करीने घ घा पि घी चु घू घे घै घो घौ आ दरो जाणवा. ए प्रमाणे ङ ठ विगेरे अहरोमां जाणवुं. प ण ठ आ ठेकाणे प अहरे करीने मूर्धन्य प दश स्वरवाळो खेवो, पण क वर्गनो ख जाणवो नहीं, केमके ते क वर्गनो ख तो अज्जित् अने श्रवणमां कळो ठे. ऋ ऋ लृ आ अहरो प्राये करीने नामना आरं-जमां आयता नथी, तोपण ऋपिदत्त, ऋपज विगेरे नामोमां आये ठे तो तेमां स्वरचक्र ग्रंथना अज्जिप्रायथी ऋ ने वदखे रि, ऋने वदखे री, अने लृ ने वदखे लि होय पवा धारवा. ब्रह्मदत्त, श्रीपर, ध्रुव विगेरे नामोमां व, ऋी अने धु, ए अहरोने पहेला ठे एम जाणवा. कहुं ठे के—“यदि नास्ति त्रयेर्हर्णः संयोगाहुरलक्षणः । प्राहस्तस्यादिमो

वर्ण इत्युक्तं ब्रह्मयामले ॥ १ ॥” “जो नामनो पहेलो वर्ण संयोगअक्षरवाळो होय तो तेनो पहेलो अक्षर स्वर सहित ग्रहण करवो. एम ब्रह्मयामलमां कहुं ठे.” वळी अनुस्वार तथा विसर्ग अक्षरोमां कांइ पण विकार कर्त्तानथी, तेथी ते दरेक अक्षर साथे छड शकाय ठे. (वाळचंज, विहारीलाख विगेरे नामोमां) व अक्षरने व जेवो जाणवो, केमके व अने व ए वे अक्षरोनी ऐक्यता कहेली ठे. च वर्गना पांचमा अक्षर जकारने क वर्गना पांचमा अक्षर डकार जेवो गणवो. अहीं कोइने शंका थाय के कोइ पण नामना प्रारंजमां ङ ज के ए आवता नथी, तेथी ते अक्षरो शामाटे अहीं लीधा ? तेनो जवाव ए ठे जे पूर्वना आचार्याए ए अक्षरो लीधा ठे, माटे अहीं पण तेने गणाव्या ठे. वळी आ अक्षरो गणाव्यानुं कांइ पण फळ नथी एम धारवुं नहीं, केमके एकाशी पदोवाळा सर्वतो-जज्ञ नामना चक्रमां आ अक्षरोवने ग्रहनो वेध थाय ठे त्यारे ते ते ग्रहना पादवाळाने शरीर पीना थाय ठे एवुं तेनुं फळ कहेलुं ठे. सर्वतो-जज्ञ चक्रना विवरणमां कहुं ठे के—“विध्यन्ते घड्ढा रौंके पण्ठा हस्तगे व्यधेः । फड्ढाः प्रागपादायामाहिवुंने तु शा-ऊथाः ॥ १ ॥” “आर्चा नक्षत्रमां घ, ङ अने ठ ए त्रण अक्षरोनो वेध थाय ठे, हस्तमां प, ए अने ञनो वेध थाय ठे, पूर्वापादांमां फ, ढ अने धनो वेध थाय ठे, तथा उत्तरा-जात्रपदमां श, ङ अने थ ए त्रण अक्षरोनो वेध कहेवाय ठे.” २३-२४-२५-२६-२७-२८-२९.

हवे अजिजित् नक्षत्रनुं स्वरूप बतावे ठे.—

उत्तरापादमन्त्यांहिं चतस्रश्च श्रुतेर्घटीः ।

वदन्यजिजितो जोगं वेधलत्तायवेक्षणै ॥ ३० ॥

अर्थ—उत्तरापादानो वेधो एटखे चौथो पाद अने श्रवण नक्षत्रनी पहेली चार घनी, आटला काळने अजिजित् नक्षत्र कहे ठे. आ नक्षत्र वेध, लत्ता, लत्पात विगेरे जोवामां लपयोगी ठे. अहीं उत्तरापादानो वेधो पाद कह्यो ठे ते सामान्य रीते पंदर घनीनो होय ठे, परंतु जो उत्तरापादा नक्षत्रनो जोगकाळ साठ घनीथी न्युयाधिक होय तो ते कुज घनीठना चौथा जागने चौथो पाद गणवो. “वेध, लत्ता विगेरे जोवामां आ अजिजित्तनो लपयोग ठे” एम कहेवाथी अन्य स्थळे तेनो लपयोग करवानो नथी एम अर्थातथी जाणी खेवुं; तथा वेध, लत्ता विगेरे जोती वसते अजिजित्तनी पंदर घनी (अथवा तेथी न्युयाधिक घनी) काढी खड्ने याकी जेटली घनी रहे तेटली घनीनुं उत्तरापादा गणी तेना पाद कश्यवा. ए ज रीते श्रवणमांथी पण अजिजित्तनी चार घनी काढी याकी रहेली घनीठनुं श्रवण गणी तेना पाद कश्यवा. ३०.

इये अठ्याशीश नक्षत्रोना स्वामी कहे हे—

जेशास्त्वश्वि १ यमा २ मयः ३ कमलजू ४ श्वन्जो ५ऽच रुजोऽदिति ७-
जीवोऽहिः ९ पितरो १० जगो ११ऽर्यम १२ रवी १३ त्वष्टा १४ समीर १५ स्तथा।
शक्राग्नी १६ अथ मित्र १७ इन्द्र १८ निर्क्षती १९ऽरारीणि २० विश्वे २१ विधिश्-
वेकुंभो २३ वसवो २४ऽम्बुपो २५ऽजचरणो २६ऽद्विर्बुध २७ पूषानिधो २८ ॥३१॥

अर्थ—नीचेना कोष्टक प्रमाणे नक्षत्रोना स्वामी जाणवा.

नक्षत्र स्वामी

- १ अश्विनी—अश्विनोदध.
- ३ कृत्तिका—अग्नि.
- ५ मृगशिर—चंद्र.
- ७ पुनर्वसु—अदिति (देवोनी माता).
- ९ अश्लेषा—अहि (सर्प).
- ११ पूर्वाषाढगुनी—जग (योनि).
- १३ हस्त—रवि (सूर्य).
- १५ स्वाति—समीर (पायु).
- १७ अनुराधा—मित्र (सूर्यनो जेद).
- १९ मूळ—निर्क्षती (राक्षसोनी माता).
- २१ अक्षरापादा—विश्व नामना तेर देवो.
- २३ श्रवण—पंचुंभ (विष्णु).
- २५ शतजिपह—अंबुप (परण).
- २७ अक्षराजापद—अद्विर्बुध (सूर्यविशेष).

नक्षत्र स्वामी.

- २ जरणी—यम.
- ४ रोहिणी—कमलजू (मला).
- ६ आर्द्रा—रुद्र (शंकर).
- ८ पुष्य—जीव (गुरु—बृहस्पति).
- १० मघा—पितृ.
- १२ अक्षरापाद्गुनी—अर्यमा (सूर्यनो जेद).
- १४ चित्रा—स्वष्टा (विश्वकर्मा).
- १६ विशाखा—शक्र (इंद्र) तथा अग्नि.
- १८ ज्येष्ठा—इन्द्र.
- २० पूर्वाषाढा—यारि (जट).
- २२ अजिजित्—विधि (ब्रह्मा).
- २४ धनिष्ठा—यमु (यमु नामना अजट देवी).
- २६ पूर्वाजापद—अजचरण (रक्षनो जेद).
- २८ रेंपती—पूषा (सूर्यनो जेद).

रामगुनी—अश्विन तथा उदध ए बे देव हे. विशाखा नक्षत्रना प्रथम अर्धा प्रमाणे शक्र तथा पीजा अर्धा जागमां अग्नि देवता हे, तेथी अा नक्षत्र पितृदेव (बे देवना-पातुं) एवा नामची तथा मिध नामची संल्लाप्य हे, मूळ नक्षत्रनो स्वामी निर्क्षती बटो हे, ते निर्क्षती राक्षसोनी माता हे तेथी राक्षसोने पण ते नक्षत्रना स्वामी अक्षरा, अने तेथी करीने ज मूळ ए राक्षसोदध एटले राक्षसुं नक्षत्र एवा नामची संल्लाप्य हे. नक्षत्रोना स्वामी बटोपातुं पळ्य ए हे जे ते ते देवता नामची ते ते नक्षत्रोने अक्षरार करणामां अाये हे, तेथी तेमना स्वामी बट्या हे. ३१.

ध्रुव नक्षत्रमां पुरप्रवेशादिक करवा, तथा मिश्र नक्षत्रमां संधि विगरें कार्यां करवां." वळी कहुं ठे के—“तीक्ष्णोमज्जो कं विदधीत मिश्रे क्रूरोदितं दारुणजेपु कुर्यात् । तीक्ष्णोमि-
श्रैर्यदिहोदितं तन्मृदुध्रुवैः क्षिप्रचरैर्न कुर्यात् ॥ १ ॥” “तीक्ष्ण तथा उग्र नक्षत्रमां करवा
लायक कार्य मिश्रमां पण करी शकाय ठे, क्रूर नक्षत्रमां करवा लायक कार्य दारुण नक्ष-
त्रमां करी शकाय ठे, परंतु तीक्ष्ण, उग्र अने मिश्रमां करवां लायक कार्य जे अर्धां कहां
ठे, ते कार्य मृदु, ध्रुव, क्षिप्र अने चर नक्षत्रमां करवा लायक नथी.” वळी कहुं ठे के—
“प्रायः शान्ते कार्ये न योजयेत् कृत्तिकाखिपूर्वाश्च । वारुणरौद्रे च तथा द्विदैवतं याम्य-
मश्लेषाम् ॥ २ ॥” “प्राये करीने शांत कार्यमां कृत्तिका तथा त्रण पूर्वा एटले पूर्वाफाट्गुनी,
पूर्वापाढा अने पूर्वाजाडपद ए चार नक्षत्र लेवा लायक नथी. तथा वारुण एटले शत-
जिपक्, रौद्र एटले आर्द्रा, द्विदैवत एटले विशाखा, याम्य एटले जरणी अने अश्लेषा
आटलां नक्षत्रो पण लेवा लायक नथी.” आ चरादिक संज्ञाउं चारने आश्रीने पण ग्रंथां-
तरमां आ प्रमाणे कही ठे.—“चरः १ स्थिर २ स्तथोम ३ अश्च मिश्रो ४ लघु ५ रथो
मृदुः ६ । तीक्ष्णश्च ७ कथिता वाराः प्राच्यैः सूर्यादयः क्रमात् ॥ १ ॥” “पूर्वाचार्योए
रविवारथी आरंजिने अनुक्रमे चर, स्थिर, उग्र, मिश्र, लघु, मृदु अने तीक्ष्ण एवी संज्ञाउं
कहेली ठे. अर्थात् रविवार चर, सोमवार स्थिर, मंगळवार उग्र विगरे.” आ वारनी संज्ञा
आपवानुं प्रयोजन ए ठे जे चर नक्षत्रमां करवानुं कार्य चर वारमां आवे तो ते विशेष
सिद्धिकारक ठे. ए रीते एक ज संज्ञावाळा नक्षत्र तथा वारमां ते ते करवा लायक कार्यां
विशेष फळदायक आय ठे. ३७.

ह्ये चंज संक्रांतिने आश्री सत्यावीश नक्षत्रोनी मुहूर्त्त संख्या कहे ठे.—

जेपु क्षणान् पञ्चदशैन्द्ररौद्रवायव्यसार्पान्तकवारुणेपु ।

त्रिघ्नान् विशाखादितिजध्रुवेपु शेपेपु तु त्रिंशतमामनन्ति ॥ ३७ ॥

अर्थ—चैन्द्र (ज्येष्ठा), रौद्र (आर्द्रा), वायव्य (स्वाति), सार्प (अश्लेषा), अंतक
(जरणी) तथा वारुण (शतजिपक्) आ ठ नक्षत्रो पंदर मुहूर्त्त एटले अर्धा दिवसना
जोगवाळां ठे अर्थात् पंदर मुहूर्त्तीयां कहेवाय ठे. विशाखा, अदिति (पुनर्वसु), ध्रुव
एटले रोहिणी, उत्तरापाढा, उत्तराफाट्गुनी अने उत्तराजाडपद आ ठ नक्षत्रो पीता-
लीश मुहूर्त्त एटले दोढ दिवसना जोगवाळां ठे एटले पीतालीश मुहूर्त्तीयां ठे, वाकीनां
एटले अश्विनी, कृत्तिका, मृगशिर, पुष्य, मघा, पूर्वाफाट्गुनी, हस्त, चित्रा, अनुराधा,
मूळ, पूर्वापाढा, श्रवण, धनिष्ठा, पूर्वाजाडपद अने रेवती आ पंदर नक्षत्रो त्रीश मुह-
र्त्तीयां ठे एटले एक दिवसना जोगवाळां ठे. आ प्रमाणे प्राचीन ज्योतिष् शास्त्रमां नक्ष-
त्रोनी शुक्तिराशि कहेली ठे, परंतु हासमां तो सर्वे नक्षत्रो एक एक दिवसना ज जोगवाळां

ये. एटले दरेक नहत्र सामान्य रीते साठ घनी जोगवे ॥ एम श्रीमत् आवश्यक बृहद्-
सिना टिप्पनकमां कथं ठे. आ मुहूर्तीयां नहत्रोनी संज्ञानो उपयोग नया उदय पामेला
चंद्रदर्शनमां ठे ते विपे रत्नमाळांमां कथं ठे के—“बृहत्सु धान्यं कुरुते समर्घ्यं जघन्य-
धिष्ण्येऽन्युदिते महार्घ्यम् । समेषु धिष्ण्येषु समं हिमांशुः शुक्लचित्तीयान्युदयी विलोक्यः
॥ १ ॥” “सुदि धीजने दिवसे उदय पामता चंद्रने जोवो. जो ते वलते बृहत् नहत्र एटले
पीत्तालीश मुहूर्त्तियुं नहत्र होय तो धान्य सस्तुं थाय एम जाणवुं, जघन्य एटले पंदर
मुहूर्त्तियुं नहत्र होय तो धान्य मोंधुं थशे एम जाणवुं, अने जो सम एटले त्रीश मुहूर्-
त्तियुं नहत्र होय तो धान्यना जाव समान रहेसे एम जाणवुं. ए प्रमाणे दरेक मासना जाव
जाणवा. कयां कयां नहत्रो चंद्रनी आगळ, पाठळ अने साथे होय ठे ? ते माटे आ
प्रमाणे कथं ठे के—“युज्यन्ते षड् द्वादश नव चेति निशाकरोण धिष्ण्यानि । प्रागमध्य-
पश्चिमाधैः पाँष्णैशाखंन्खादीनि ॥ १ ॥” “पौष्ण एटले रेवतीथी आरंज्जिने ठ नहत्रो
चंद्रनी आगळ चाखनारां ठे तेथी तेउं पूर्वयोगी कहेवाय ठे, तथा ऐश एटले आर्जाथी
आरंज्जिने चार नहत्रो मध्यजागयोगी कहेवाय ठे अर्थात् ते नहत्रो चंद्रनी साथे रहे-
नारां ठे, तथा आखंन्ख एटले ज्येष्ठाथी आरंज्जिने नव नहत्रो चंद्रना पश्चिमाधै योग-
वाळां ठे, एटले के ते नहत्रो चंद्रनी पाठळ चाखनारां ठे.” आ पूर्वयोगी विगेरे नह-
त्रोनी संज्ञानुं फळ आ प्रमाणे ठे.—“पूर्वार्धयोगिपूढस्त्रीणामतिवद्वज्जो जयेत्तर्ता । पश्चार्ध-
योगिषु स्त्रीप्रेम मिथो मध्ययोगिषु ॥ २ ॥” “पूर्वार्धयोगी नहत्रमां विवाह थया होय तो
स्त्रीने जर्ता उपर घणी प्रीति होय, पश्चार्धयोगीमां विवाह थया होय तो पुरुषने स्त्री
उपर घणो प्रेम होय, अने मध्ययोगीमां विवाह थया होय तो थघने परस्पर समान
प्रीति रहे ठे.” आ ज प्रमाणे सेवा, मित्राऽ विगेरेमां पण फळ जाणवुं. एटले के पूर्वयोगी
नहत्रमां सेवा (नोकरी विगेरे) तथा मित्राऽनो आरंज थयो होय तो जे मुख्य (शेष
विगेरे) होय ते गौण (नोकर विगेरे) ने अत्यंत प्रेमवाळो रहे ठे, पश्चार्धयोगीमां आ-
रंज थयो होय तो जे गौण होय ते मुख्यने घणी प्रीति जकिवाळो थाय ठे, तथा मध्य-
योगीमां आरंज कयों होय तो परस्पर प्रीति रहे ठे.

नहत्रोनी आकृति नीचे प्रमाणे होय ठे.—

हयवदन १ जग २ हुर ३ शकट ४ मृगशिरो ५ मणि ६ गृहे ७ पु ८ चक्राणाम् ९ ।

प्राकार १० शयन ११ पर्यक १२ हस्त १३ मुक्ता १४ प्रवाखानाम् १५ ॥ १ ॥

तोरण १६ मणि १७ कुन्ड १८ सिंहविक्रम १९ स्वपन २० गजविखासनाम् २१ ।

शृंगाटक २२ त्रिविक्रम २३ मृदंग २४ वृत्त २५ विषमखानाम् ॥ २६ ॥ २ ॥

पर्यक २७ मुरज २८ सदृशानि ज्ञानि कथितानि चाश्विनादीनि ।

एटले उत्तर तथा दक्षिण धाजुप रहे ठे, एटले के कोइ वखत दक्षिण तरफ अने कोइ वखत उत्तर तरफ रहे ठे. तथा भाकीनां एटले पूर्वापादा, उत्तरापादा, हस्त, मूल, अश्लेषा, मृगशिर, आर्द्रा अने पुष्य ए आठ नक्षत्रो चंद्रथी दक्षिणमां रहे ठे.

तिथि तथा नक्षत्रनुं संपूर्ण बळ कइ वखते होय ठे ते कहे ठे.—

तिथिधिष्ण्यं च पूर्वार्द्धे बलवद्बुधं ततः ।

नक्षत्रं बलवद्वात्रौ दिने बलवती तिथिः ॥ १ ॥ (व्यवहारसार)

दिवसना पूर्वार्धे जागमां तिथि तथा नक्षत्र संपूर्ण बळवान् होय ठे, अने त्यारपठी बुधक थाय ठे. रात्रिए केवळ नक्षत्रनुं ज बळ होय ठे, अने दिवसे केवळ तिथि ज बळवान् होय ठे.

॥ इति नक्षत्रधारम् ॥ ३ ॥

॥ अथ योगधारम् ॥ ४ ॥

रवि विगरे वारने विषे तिथि तथा नक्षत्रने आश्रीने शुच तथा अशुच योग कहे ठे. तेमां प्रथम रविवारे शुच योग कहे ठे.—

जानौ चूत्ये करादित्यपौष्णब्राह्ममृगोत्तराः ।

पुष्यमूलाश्रिवासन्वयश्चैकाष्टनवमी तिथिः ॥ ३ए ॥

अर्थ—रविवारे हस्त, पुनर्वसु, रेवती, रोहिणी, मृगशिर, उत्तराफाडगुनी, उत्तरापादा, उत्तराजाडपद, पुष्य, मूल, अश्विनी अने धनिष्ठा नक्षत्र होय तथा पुरुषो, आठम अने नोम तिथि होय तो ते शुच योगने माटे ठे. अहीं वार अने तिथि, तथा वार अने नक्षत्र एम बवेनी योग होय तो बिक शुच योग जाणवो, अने वार, नक्षत्र तथा तिथि ए त्रणे मळतां होय त्यारेत्रिक शुच योग जाणवो. ए प्रमाणे अशुच योगमां पण जाणवुं. ३ए.

रविवारे अशुच योग कहे ठे.

न चार्के वारुणं याम्यं विशाखात्रितयं मघा ।

तिथिः पट्सप्तरुद्रा ११ कं १२ मनु १४ संख्या तथेप्यते ॥ ४० ॥

अर्थ—रविवारे वारुण (शतजिपङ्क), याम्य (जरणी), विशाखा, अनुराधा, ज्येष्ठा अने मघा नक्षत्र होय, तथा उच्च, सातम, अग्यारश, वारश अने चौदश, ए तिथिठं-मांती कोइ पण तिथि होय तो ते इच्छाती नथी, अर्थात् ते दिवसे अशुच योग जाणवो. अहीं विशाखा त्रितय खल्युं ठे तेथी अनुक्रमे उत्पात, मृत्यु अने काण योग थाय ठे. एटले के रविवारे विशाखा नक्षत्र होय तो उत्पात योग, अनुराधा होय तो मृत्यु योग

अने ज्येष्ठा होय तो काण योग जाणवो. ए प्रमाणे आगळ पण कुयोगना श्लोकमां ज्यां त्रिक शब्द आवे त्यां पण उत्पात विगेरे त्रण योग अनुक्रमे जाणवा. ४०.

सोमवारे शुभ योग कहे ठे.—

सोमे सिद्धये मृगत्राह्नमैत्राण्यार्यमणं करः ।

श्रुतिः शतजिपक् पुष्यस्तिथिस्तु द्विनवाजिधा ॥ ४१ ॥

अर्थ—सोमवारे मृगशिर, ब्राह्म (रोहिणी), मैत्र (अनुराधा), आर्यमण (उत्तरा-
फाड्गुनी), कर (हस्त), श्रुति (श्रवण), शतजिपक् अने पुष्य नक्षत्र होय तथा वीज
के नोम तिथि होय तो ते दिवसे शुभ योग जाणवो. ४१.

सोमवारे अशुभ योग कहे ठे.—

न चन्द्रे वासवापाढात्रयार्जाश्विद्वैवतम् ।

सिध्यै चित्रा च सप्तम्येकादश्यादित्रयं तथा ॥ ४२ ॥

अर्थ—सोमवारे वासव (धनिष्ठा), पूर्वापाढा, उत्तरापाढा, अजिजित्, आर्जा, अ-
श्विनी अने द्विद्वैवत (विशाखा) अने चित्रा नक्षत्र होय, तथा सातम, अग्यारश, बाराश
अने तेरश तिथि होय तो ते दिवसे अशुभ योग जाणवो. अर्ही पाढात्रय पटखे पूर्वापाढा,
उत्तरापाढा अने अजिजित् नक्षत्र होय तो अनुक्रमे उत्पात, मृत्यु अने काण योग
पण जाणवा. ४२.

मंगळवारे शुभ योग कहे ठे.—

जौमेऽश्विपोष्णाह्निर्वुभमूलराधार्यमान्निजम् ।

मृगः पुष्यस्तथाश्वेपा जया पष्ठी च सिद्धये ॥ ४३ ॥

अर्थ—मंगळवारे अश्विनी, पोष्ण (रेंवती), आह्निर्वुभ (उत्तराजात्रपद), मूल,
राधा (विशाखा), अर्यम (उत्तराफाड्गुनी), अग्निज (कृत्तिका), मृगशिर, पुष्य
अने अश्वेपा नक्षत्र होय तथा जया पटखे वीज, आत्रम अने तेरश तथा ऋच तिथि
होय तो ते सिद्धिने माटे ठे, पटखे ते दिवसे शुभ योग जाणवो. ४३.

मंगळवारे अशुभ योग कहे ठे.—

न जौमे चोत्तरापाढामघार्जावासवत्रयम् ।

प्रतिपद्दशमी रुद्रप्रमिता च मता तिथिः ॥ ४४ ॥

अर्थ—मंगळवारे उत्तरापाढा, मघा, आर्जा, वामशत्रय पटखे धनिष्ठा, शतजिपक् अने
पूर्वाजात्रपद नक्षत्र होय तथा पंचमी, दशम अने अग्यारश तिथि होय तो ते दिवसे अशुभ

योग जाणवो. अहीं पण वासवत्रय एटले धनिष्ठा, शतजिपक् अने पूर्वाजापद होय तो अनुक्रमे उत्पात, मृत्यु अने काण योग पण जाणवा. ४४.

बुधवारे शुभ योग कहे ठे.—

बुधे मैत्रं श्रुतिज्येष्ठापुष्यहस्ताग्नित्रयम् ।

पूर्वापाठार्थमर्हं च तिथिर्जज्ञा च ज्ञूतये ॥ ४५ ॥

अर्थ—बुधवारे मैत्र (अनुराधा), श्रवण, ज्येष्ठा, पुष्य, हस्त, अग्नि (कृत्तिका) विगेरे व्रण एटले कृत्तिका, रोहिणी अने मृगशिर, पूर्वापाठा तथा अर्थम एटले उत्तरा-फाट्गुनी आमांनुं कोइ नहन्न होय तथा जज्ञा एटले बीज, सातम अने बारश एमांनी कोइ तिथि होय तो ते दिवसे शुभ योग जाणवो. ४५.

बुधवारे अशुभ योग कहे ठे.—

न बुधे वासवाश्लेषापारेवतीत्रयवारुणम् ।

चित्रामूलं तिथिश्चेष्ठा जयैकेन्द्रनवांकिता ॥ ४६ ॥

अर्थ—बुधवारे धनिष्ठा, अश्लेषा, रेवती, अश्विनी, जरणी, वारुण (शतजिपक्), चित्रा अने मूल नहन्न होय, तथा जया एटले बीज, आठम अने तेरश, तथा परुवो, चौदश अने नोम एमांनी कोइ पण तिथि होय तो ते दिवसे अशुभ योग जाणवो. अहीं पण रेवती, अश्विनी अने जरणी होय तो अनुक्रमे उत्पात, मृत्यु अने काण योग जाणवा. ४६.

गुरुवारे शुभ योग कहे ठे.—

गुरो पुष्याश्विनादित्यपूर्वा ३ श्लेषाश्च वासवम् ।

पौष्णं स्वातित्रयं सिद्ध्यै पूर्णाश्चैकादशी तथा ॥ ४७ ॥

अर्थ—गुरुवारे पुष्य, अश्विनी, पुनर्वसु, पूर्वाफाट्गुनी, पूर्वापाठा, पूर्वाजापद, अश्लेषा, वासव (धनिष्ठा), पौष्ण (रेवती), स्वातित्रय एटले स्वाति, विशाखा अने अनुराधा नहन्न होय तथा पूर्णा एटले पांचम, दशम अने पूनम तथा अग्यारश होय तो शुभ योग जाणवो. ४७.

गुरुवारे अशुभ योग कहे ठे.—

न गुरो वारुणाग्नेयचतुष्कार्यमण्डयम् ।

ज्येष्ठा ज्ञूतये तथा जज्ञा तुर्या पष्ट्यष्टमी तिथिः ॥ ४८ ॥

अर्थ—गुरुवारे वारुण (शतजिपक्), आग्नेयचतुष्क एटले कृत्तिका, रोहिणी, मृग-शिर अने आर्चा, अर्थमण्डय एटले उत्तराफाट्गुनी अने हस्त, तथा ज्येष्ठा आ नह-

अने ज्येष्ठा होय तो काण योग जाणवो. ए प्रमाणे आगळ पण कुयोगना म्बोकमां ज्येष्ठिक शब्द आये त्यां पण चत्पात विंगरे त्रण योग अनुक्रमे जाणवा. ४०.

सोमवारे शुभ योग कहे ठे.—

सोमे सिद्धौ भृगवाह्नमेत्राष्यार्यमणं करः ।

श्रुतिः शतजिपक् पुष्यस्तिथिस्तु द्विनवाजिधा ॥ ४१ ॥

अर्थ—सोमवारे भृगुशिर, ब्राह्म (रोहिणी), मैत्र (अनुराधा), आर्यमण (उत्तराषाढागुनी), कर (हस्त), श्रुति (अश्लेष), शतजिपक् अने पुष्य नक्षत्र होय तथा बीज कं नाम तिथि होय तो ते दिवसे शुभ योग जाणवो. ४१.

सोमवारे अशुभ योग कहे ठे.—

न चन्द्रे वासवापाढात्रयार्जाश्विद्विदेवतम् ।

सिष्ये चित्रा च सतम्येकादश्यादित्रयं तथा ॥ ४२ ॥

अर्थ—सोमवारे वासव (धनिष्ठा), वृषापाढा, उत्तराषाढा, अजिजित्, आर्जा, अश्विद्विदेव अने विदेव (विशाखा) अने चित्रा नक्षत्र होय, तथा सातम, अग्यारश, बाराश अने तेराश तिथि होय तो ते दिवसे अशुभ योग जाणवो. अर्जा पाढात्रय एतडे वृषापाढा, उत्तराषाढा अने अजिजित् नक्षत्र होय तो अनुक्रमे चत्पात, मृत्यु अने काण योग पण जाणवा. ४२.

मंगलवारे शुभ योग कहे ठे.—

सोमेऽश्विनोपाहिर्बुधमूत्रराधार्यमाप्तिनम् ।

गुणः पुष्यस्तथाश्वेया जया पृथी च सिद्धये ॥ ४३ ॥

अर्थ—मंगलवारे अश्विनी, वीज (रेवती), आहिर्बुध (उत्तराषाढा), गुण, गुण (विशाखा), अश्विन (उत्तराषाढागुनी), अश्विन (कृत्तिका), मूत्रशिर, पुष्य अने अश्वेया नक्षत्र होय तथा जया एतडे बीज, आर्यम अने तेराश तथा अष्ट तिथि होय तो ते दिवसे शुभ योग जाणवो. ४३.

मंगलवारे अशुभ योग कहे ठे.—

न चोने शोकाशदानवाडांवापवप्रयम् ।

इतिराशनी कश्यपिना च मता नियिः ॥ ४४ ॥

अर्थ—मंगलवारे शोकाशदानवाडांवापवप्रयम् अने इतिराशनी कश्यपिना च मता नियिः अने इतिराशनी नक्षत्र होय तथा शोकाशदानवाडांवापवप्रयम् अने इतिराशनी नक्षत्र होय तो ते दिवसे अशुभ योग जाणवो. ४४.

योग जाणवो. अर्ही पण पासवत्रय पटले धनिष्ठा, शतजिपक् अने पूर्वाभाषपद होय तो अनुक्रमे उत्पात, मृत्यु अने काण योग पण जाणवा. ४४.

बुधवारे शुभ योग व्हे ठे.—

बुधे मैत्रं श्रुतिज्येष्ठापुष्यदस्तामित्रत्रयम् ।

पूर्वापाढार्यमर्क्षं च तिथिर्जज्ञा च जूतये ॥ ४५ ॥

अर्थ—बुधवारे मैत्र (अनुराधा), श्रवण, ज्येष्ठा, पुष्य, हस्त, अमित्र (कृत्तिका) विगेरे त्रण पटले कृत्तिका, रोहिणी अने मृगशिर, पूर्वापाढा तथा अर्यम पटले उत्तरा-फाहगुनी आमांजुं कोइ नक्षत्र होय तथा जज्ञा पटले धीज, शतम अने शारदा एमांनी कोइ तिथि होय तो ते दिवसे शुभ योग जाणवो. ४५.

बुधवारे अशुभ योग व्हे ठे.—

न बुधे वासवाश्लेषापारेवतीत्रयवारुणम् ।

चित्रामूलं तिथिश्चेष्ठा जयैवेन्द्रनवांकिता ॥ ४६ ॥

अर्थ—बुधवारे धनिष्ठा, अश्लेषा, रेवती, अश्विनी, जरणी, वारुण (शतजिपक्), चित्रा अने मूल नक्षत्र होय, तथा जया पटले धीज, आठम अने तेरस, तथा वरुण, चौदश अने नोम एमांनी कोइ पण तिथि होय तो ते दिवसे अशुभ योग जाणवो. अर्ही पण रेवती, अश्विनी अने जरणी होय तो अनुक्रमे उत्पात, मृत्यु अने वाण योग जाणवा. ४६.

गुरुवारे शुभ योग व्हे ठे.—

गुरो पुष्याश्विनादित्यपूर्वा ३ श्लेषाध्व वासवम् ।

पौष्णं स्वातित्रयं सिद्धौ पूर्णाधिकानदशी तथा ॥ ४७ ॥

अर्थ—गुरुवारे पुष्य, अश्विनी, पुनर्वसु, पूर्वाफाहगुनी, पूर्वाभाषा, पूर्वाभाषपद, अश्लेषा, वासव (धनिष्ठा), पौष्ण (रेवती), स्वातित्रय पटले श्याति, विशाखा अने अनुराधा नक्षत्र होय तथा पूर्णा पटले पांचम, दराम अने पूनम तथा अश्वारदा होय तो शुभ योग जाणवो. ४७.

गुरुवारे अशुभ योग व्हे ठे.—

न गुरो वारुणाश्लेषचतुष्कार्यमणक्षयम् ।

ज्येष्ठा जूतये तथा जज्ञा तुया पष्टपटमी तिथिः ॥ ४८ ॥

अर्थ—गुरुवारे वारुण (शतजिपक्), आश्लेषचतुष्कः पटले कृत्तिका, रोहिणी, मृग-शिर अने आर्द्रा, अर्यमणक्षय पटले उत्तराफाहगुनी अने हस्त, तथा ज्येष्ठा आ नक्ष-

अने ज्येष्ठा होय तो काण योग जाणवो. ए प्रमाणे आगळ पण कुयोगना श्लोकमां ज्यां त्रिक शब्द आवे त्यां पण उत्पात विगरे त्रण योग अनुक्रमे जाणवा. ४०.

सोमवारे शुभ योग कहे ठे.—

सोमे सिद्धये मृगत्राहामैत्राण्यार्यमणं करः ।

श्रुतिः शतजिपक् पुष्यस्तिथिस्तु द्विनवाजिधा ॥ ४१ ॥

अर्थ—सोमवारे मृगशिर, ब्राह्म (रोहिणी), मैत्र (अनुराधा), आर्यमण (उत्तरा-
फाट्गुनी), कर (हस्त), श्रुति (श्रवण), शतजिपक् अने पुष्य नक्षत्र होय तथा वीज
के नोम तिथि होय तो ते दिवसे शुभ योग जाणवो. ४१.

सोमवारे अशुभ योग कहे ठे.—

न चन्द्रे वासवापाढात्रयार्जांश्चिद्द्विदैवतम् ।

सिध्धयै चित्रा च सप्तम्येकादश्यादित्रयं तथा ॥ ४२ ॥

अर्थ—सोमवारे वासव (धनिष्ठा), पूर्वापाढा, उत्तरापाढा, अजिजित्, आर्जा, अ-
श्विनी अने द्विदैवत (विशाखा) अने चित्रा नक्षत्र होय, तथा सातम, अग्यारश, बाराश
अने तेरश तिथि होय तो ते दिवसे अशुभ योग जाणवो. अर्जा पाढात्रय पटखे पूर्वापाढा,
उत्तरापाढा अने अजिजित् नक्षत्र होय तो अनुक्रमे उत्पात, मृत्यु अने काण योग
पण जाणवा. ४२.

मंगळवारे शुभ योग कहे ठे.—

जौमेऽश्विपौष्णाहिर्बुधमूलराधार्यमाग्निजम् ।

मृगः पुष्यस्तथाश्लेषा जया पृष्ठी च सिद्धये ॥ ४३ ॥

अर्थ—मंगळवारे अश्विनी, पौष्ण (रेवती), आहिर्बुध (उत्तराजात्रपद), मूल,
राधा (विशाखा), अर्यम (उत्तराफाट्गुनी), अग्निज (कृत्तिका), मृगशिर, पुष्य
अने अश्लेषा नक्षत्र होय तथा जया पटखे वीज, आठम अने तेरश तथा वृच तिथि
होय तो ते सिद्धिने माटे ठे, पटखे ते दिवसे शुभ योग जाणवो. ४३.

मंगळवारे अशुभ योग कहे ठे.—

न जौमे चोत्तरापाढामघार्जावासवत्रयम् ।

प्रतिपदशमी रुद्रप्रमिता च मता तिथिः ॥ ४४ ॥

अर्थ—मंगळवारे उत्तरापाढा, मघा, आर्जा, वासवत्रय पटखे धनिष्ठा, शतजिपक् अने
पूर्वाजात्रपद नक्षत्र होय तथा परम्यो, दशम अने अग्यारश तिथि होय तो ते दिवसे अशुभ

हस्त अने चित्रा, पूर्वाफाङ्गुनी, पूर्वाषाढा, पूर्वाजात्रपद अने मृगशिर नक्षत्र होय तथा पूर्णा एटले पांचम, दशम अने पूनम, तथा ऋच अने सातम होय तो ते दिवसे अशुभ योग घाय ठे. अहीं पण उत्तराफाङ्गुनी, हस्त अने चित्रा होय तो वत्पात, मृत्यु अने काण योग पण अनुक्रमे घाय ठे. ५२.

अहीं विशेष एटलो ठे के सुयोगना सात श्लोकोमां जे पहेलां पहेलां नक्षत्र आप्यां ठे ते नक्षत्र जो ते ज वारे होय तो अमृतसिद्धि योग घाय ठे. ते विषे कह्यं ठे के.—

“हस्त १ सौम्या २ श्विनी ३ मैत्र ४ पुष्य ५ पौष्ण ६ विरंचितैः ७ ।

जवत्यमृतसिद्ध्याख्यो योगः सूर्यादिवारगैः ॥ १ ॥”

“रवि आदि वारने विषे अनुक्रमे हस्त, सौम्य (मृगशिर), अश्विनी, मैत्र (अनुराधा), पुष्य, रेवती अने विरंचित (रोहिणी) होय तो ते दिवसे अमृतसिद्धि योग घाय ठे. एटले के रविवारे हस्त नक्षत्र होय, सोमवारे मृगशिर होय, मंगळवारे अश्विनी, बुधवारे अनुराधा, गुरुवारे पुष्य, शुक्रवारे रेवती अने शनिवारे रोहिणी नक्षत्र होय तो ते दिवसे अमृतसिद्धि योग घाय ठे.” आ योगने विषे कार्य करवाची अवश्य ते कार्यनी सिद्धि घाय ठे, एम रत्नमाळाना ज्ञाप्यमां कह्यं ठे.

श्री हर्षप्रकाशमां पण कह्यं ठे के—

“जज्ञासंवर्त्तकाद्यैश्चेत्सर्वत्रुष्टेऽपि वासरे ।

योगोऽस्त्यमृतसिद्ध्याख्यः सर्वदोषहयस्तदा ॥ १ ॥”

“जज्ञा अने संवर्त्तक विगरे अशुभ योगोवने दूषण पाण्या उतां पण ते दिवसे जो अमृतसिद्धि योग होय तो सर्व दूषणनो हय घाय ठे.”

“शुक्रवारे जो रेवती नक्षत्र होय तो ते दिवसे शत्रु योग घाय ठे, अने उत्तराजात्रपद होय तो अमृतसिद्धि योग घाय ठे,” एम लोकश्री ग्रंथमां कह्यं ठे.

कोइ आचार्य कहे ठे के—“शरतिथितः सप्ततिथिष्वेते सप्तापि मृत्युदाः क्रमशः” । “पांचमयी सात तिथि मुधी अनुक्रमे आ साते अमृतसिद्धि योगोवाळा वारे मृत्यु देनारा ठे. एटले के रविवारे अमृतसिद्धि योग होय, पण ते दिवसे पांचम होय, सोमवारे अमृतसिद्धि योग होय, पण ऋच होय, मंगळवारे सातम, बुधवारे आठम, गुरुवारे नौम, शुक्रवारे दशम अने शनिवारे अमृतसिद्धि योग सहित अग्यारश होय तोपण ते मृत्युदायी जाणवा.”

वढी कह्यं ठे के—

“विशाखादिचतुष्केषु रविवारादिसप्तके ।

उत्पातमृत्युकाणाश्च सिद्धियोगाश्च कीर्तिताः ॥ १ ॥”

“विशाखादिक चार चार नक्षत्रोवने रविवारादिक सात वारने विषे उत्पात, मृत्यु, काण अने सिद्धि योग कहेवा ठे. नीचेनुं कोष्टक जुठं.—

	रवि	सोम	मंगळ	बुध	गुरु	शुक्र	शनि.
उत्पात	विशाखा	पूर्वाषाढा	धनिष्ठा	रेवती	रोहिणी	पुष्य	उत्तराषाढागुनी
मृत्यु	अनुराधा	उत्तराषाढा	शतजिपक्	अश्विनी	मृगशिर	अश्लेषा	हस्त
काण	ज्येष्ठा	अजिजित्	पूर्वाजापद	जरणी	आर्द्रा	मघा	चित्रा
सिद्धि	मूळ	श्रवण	उत्तराजापद	कृत्तिका	पुनर्वसु	पूर्वाषाढागुनी	स्वाति

अहीं उत्पात, मृत्यु अने काणने ठेकाणे अनुक्रमे प्रवास, मरण अने व्याधि एवां नाम पण पूर्णजन्मे कहेवां ठे.

यमघंट योग आ प्रमाणे थाय ठे.—

“मघा १ विशाखा २ र्द्रा ३ मूल ४ कृत्तिका ५ रोहिणी ६ करैः ७ ।

रव्यादिवारसंयुक्तैर्यमघंटो नृशोऽशुचः ॥ १ ॥

“रविवारे मघा, सोमवारे विशाखा, मंगळवारे आर्द्रा, बुधवारे मूळ, गुरुवारे कृत्तिका, शुक्रवारे रोहिणी अने शनिवारे हस्त नक्षत्र होय तो ते दिवसे यमघंट नामे योग थाय ठे. ते घणोज अशुच फळदायक ठे.” अहीं पाकश्री ग्रंथकार हस्त नक्षत्रने ठेकाणे पूर्वाषाढा तथा उत्तराषाढाने कहे ठे.

वज्रमुशळ योग आ प्रमाणे थाय ठे.—

“जर १ चित्तु २ चरसाढा ३ धणि ४ उत्तरफगु ५ जिष्ठ ६ रेवड्द्रा ७ ।

सुराङ्गम्मरिक्का एण्हिं वज्रमुसळ पुणो ॥ १ ॥”

“रविवारे जरणी, सोमवारे चित्रा, मंगळवारे उत्तराषाढा, बुधवारे धनिष्ठा, गुरुवारे उत्तराषाढागुनी, शुक्रवारे ज्येष्ठा अने शनिवारे रेवती नक्षत्र होय तो वज्रमुशळ नामे अशुच योग थाय ठे. आ रवि विगेरे ग्रहोनां जन्मनक्षत्र ठे. अहीं जरणीने ठेकाणे षोकश्री ग्रंथमां अश्विनी कहेठे ठे.

अरि (शत्रु) योग आ प्रमाणे थाय ठे.—

“जर १ पुस्तु २ चरसाढा ३ अह् ४ विसाहा ५ य रेवई ६ सजिसा ७ ।

अक्काइथाएण्हिं अरिजोगा गुरुविणिहिजा ॥ १ ॥”

“रविवारे जरणी, सोमवारे पुष्य, मंगळवारे उत्तराषाढा, बुधवारे आर्द्रा, गुरुवारे विशाखा, शुक्रवारे रेवती अने शनिवारे शतजिपक् नक्षत्र होय तो ठे अरि योग कहेवाय ठे, एम गुरुजने षताव्युं ठे.” प्रीतिना कार्यमां आ योग धर्जवामां थाये ठे.

अस्थिर (चर) योग आ प्रमाणे थाय ठे.—

“मह १ मूल २ चरसाढा ३ अह ४ विसाहा य ५ रोहिणी ६ सजिसा ७ ।
मुष्ठाश्चाण कमसो जहाकर्म अस्थिरो जोगो ॥ १ ॥”

“शुक्रवारे मघा, शनिवारे मूल, रविवारे उत्तरापाढा, सोमवारे आर्द्रा, मंगळवारे विशाखा, बुधवारे रोहिणी अने गुरुवारे शतजिपकू होय तो ते अस्थिर (चर) योग कहेवाय ठे.” स्थिर कार्योमां आ योग धर्जया योग्य ठे.

ऋकच (कर्क) योग आ प्रमाणे थाय ठे.—

“अषाढसु कको चारसी च पद्यकमेण जा ठची ।

ककय नामा जोगो

”

रविवारादिकमां चारशची पश्चानुपूर्वीए उच सुधी आवबुं एटले ऋकच (कर्क) योग थाय ठे. अर्थात् रविवारे चारश, सोमवारे अग्यारश, मंगळवारे दशम, बुधवारे नोम, गुरुवारे आठम, शुक्रवारे सातम अने शनिवारे उच होय तो ऋकच (कर्क) योग थाय ठे.

बीजी रीते आ प्रमाणे पण ठे.—

“यत्र संख्या युती चारतिथ्योर्जातास्त्रयोदश ।

हेयः ऋकचयोगोऽयं हेयश्च शुक्रकर्मणि ॥ १ ॥”

“रविवारादिक चारनी अने तिथिनी संख्या जेगी करवाची ज्यारे तेरनी संख्या थाय त्यारे तेने ऋकच योग जाणवो. आ योग शुक्र कार्यमां धर्य्य ठे. जेमके रविवारनी एक संख्या तेमां चार नाखवाची तेरनी संख्या थाय ठे, माटे रविवारे चारश होय त्यारे ऋकच योग थाय. ए प्रमाणे गणवाची पण उपरनी गाथा प्रमाणे मळतुं आवे ठे.”

संवर्तक योग आ प्रमाणे.—

“पन्त्रिय त्रिजु बुहेणं ठची जीवेण त्रिजु सुकेण ।

सत्तमि सणिसुरेसुं एए संवट्टया जोगा ॥ १ ॥”

“बुधवारे पन्धो अथवा त्रीज होय, गुरुवारे उच होय, शुक्रवारे बीज होय तथा शनि अने रविप सातम होय तो ते संवर्तक योग कहेवाय ठे.” हर्षप्रकाश विंगेरे ग्रंथमां “बुधवारे मात्र पन्धो ज होय अने सातमने दिवसे रविचार ज होय तो संवर्तक योग थाय,” एम करुं ठे. घाकी सर्थ उपर प्रमाणे.

प्रथमथी आरंजनीने अहीं सुधीना जे जे योगो कद्या तेना पांच वर्ग थइ शके ठे, ते आ प्रमाणे—विरुद्ध योग १, सामान्य योग २, सुयोग ३, सिद्धि योग ४ अने अमृत-सिद्धि योग. आ योगोमां कार्य करवाची तेंतुं फळ अतुकमे आ प्रमाणे जाणवुं.—

अत्यंत असिद्धि १, दैवयोगे सिद्धि २, विलंबे सिद्धि ३, इच्छित सिद्धि ४ तथा इच्छित्य
अधिक सिद्धि ५. आ प्रमाणे त्रिविक्रमे कहुं ठे.

फरीधी ग्रंथकार बीजा योगो कहे ठे. तेमां प्रथम कुमार योग कहे ठे.

योगः कुमारनामा शुभः कुजझेन्दुशुक्रवारेषु ।

अश्वद्यैर्ध्वन्तरितैर्नन्दादशपञ्चमीतिथिषु ॥ ५३ ॥

अर्थ—मंगळ, बुध, सोम अने शुक्र, एमांना कोइ वारे अश्विनीची आरंजीने
आंतरायाळां नक्षत्र एटले अश्विनी, रोहिणी, पुनर्वसु, मघा, हस्त, विशाखा, मूळ, श्रवण
अने पूर्वाजात्रपद, एमांनुं कोइ एक नक्षत्र होय, तथा नन्दा एटले परुवो, उच अने
अग्यारश, तथा पांचम अने दशम, एमांनी कोइ पण तिथि होय तो कुमार नामनो
शुभ योग थाय ठे. आ योग सिर कार्यमां एटले मैत्री, दीक्षा, व्रत, विद्या अने शिष्टपण
ग्रहण करयुं विगेरे कार्यमां तथा गृहप्रवेशादिकमां विशेषे करीने शुभ ठे; परंतु ते वलते
विरुद्ध योग होवो न जोइए. अर्थात् मंगळवारे दशम अने पूर्वाजात्रपद, सोमवारे
अग्यारश अने विशाखा, बुधवारे परुवो अने मूळ अथवा अश्विनी तथा शुक्रवारे
रोहिणी होय तो ते दिवसे कुमार योग पण शुभकारक नथी, कारण जे ते ते दिवसोमां
कर्क, संवर्तक, काण अने यमघंट योगनी उत्पत्ति होय ठे. आ प्रमाणे श्रीहरिजज्ञसुरिकृत
सप्तशुद्धि प्रकरणमां कहेलुं ठे. ५३.

इवे राज योग कहे ठे.—

राजयोगो जरण्याद्यैर्ध्वन्तरैर्जैः शुभावहः ।

जज्ञातृतीयाराकासु कुजझभृगुजानुषु ॥ ५४ ॥

अर्थ—मंगळ, बुध, शुक्र अने रवि, आमांना कोइ वारे तथा जज्ञा एटले बीज, सातम
अने धारदा तथा त्रीज अने पूनम, एमांनी कोइ पण तिथिए जरणी विगेरे ये आंतरा-
याळां नक्षत्र एटले जरणी, मृगशिर, पुष्य, पूर्वाषाढ्युनी, चित्रा, अनुराधा, पूर्वाषाढा,
धनिष्ठा अने उत्तराजात्रपद, एमांनुं कोइ पण नक्षत्र होय तो शुभकारक राज योग थाय ठे.
आ योग मांगलिक कार्यमां, धर्मकार्यमां, पौष्टिकमां, अलंकार पदेरवामां तथा हेवना
आरंजादिक कार्यमां विशेषे करीने श्रेष्ठ ठे. “आ योग तरुण योग नामे पण कहेयाय ठे.”
एम पूर्णजन्म कहुं ठे. आ योग पण विरुद्ध योग न होय त्वारे लेवो एम संजये ठे, तेथी
रविवारे सातम अथवा धारदा अने जरणी होय, मंगळवारे धनिष्ठा होय, बुधवारे जरणी
के धनिष्ठा होय अने शुक्रवारे बीज के सातम तथा पुष्य होय, ते दियसे राज योग होय
तोए इष्ट (शुभकारक) नथी, केमके ते ते दियसोमां संवर्तक, कर्क, पञ्चमुखाळ,
उत्तरात्र तथा काण विगेरे कुयोगनी उत्पत्ति थाय ठे. ५४.

इवे स्थिर (स्वविर) योग कहे ठे.—

स्थिरयोगः शुभो रोगोष्ठेदादौ शनिजीवयोः ।

त्रयोदश्याष्टरिकासु छ्यन्तरेः कृत्तिकादिभिः ॥ ५५ ॥

अर्थ—गुरुवारे अथवा शनिवारे तेरसा, आठम के रिक्का पटले चोच, नोम अने चौदस होय, तथा कृत्तिकादिक छान्तर नह्य पटले कृत्तिका, आर्वा, अश्लेषा, छत्तरा-पाडगुनी, स्वाति, ज्येष्ठा, छत्तरापाढा, शततारका के रयती होय तो ते रोगादिकना नाशमां शुभकारक एवो स्थिर योग धाय ठे. आ योगनुं फळ पाकथी मंत्रमां छा प्रमाणे कयुं ठे.—

“अणसण खिल याहि रिणं रिठ रण दिवं जडासप मंधो ।

कायवो थिरजोगे जसम थ करणं पुणो नसि ॥ १ ॥”

“जे कार्यनुं फरीथी करवापणुं नथी एवां कार्य जेवां के अनशन, छेत्रशुद्धि, व्याधि-हरण, कण (देणुं) देणुं, शत्रुनो पथ, खनाइ, दिव्य करवुं, जडासाय मंधारवुं, ए विगेरे (मंत्रवेद, खेदवेद विगेरे) कायों स्थिर योगमां कराय ठे.” ५५.

इये यमल तथा त्रिपुष्कर योग कहे ठे.—

यमलाख्यो द्विपादद्वैः त्रिपादद्वैः त्रिपुष्करः ।

जीवारशनिवारेषु योगो जज्ञातियो स्मृतः ॥ ५६ ॥

अर्थ—गुरु, मंगळ अने शनिवारे धीज, सातम के पारसा होय अने जो द्विपाद नह्य पटले मृगशिर, चित्रा अने धनिष्ठा होय तो ते दिवसे यमल नामे योग बदेशाय ठे. तथा ते ज तिथि पारने विषे त्रिपाद नह्य पटले कृत्तिका, पुनर्वसु, छत्तरापाडगुनी, विनाला, छत्तरापाढा अने पूर्वाजाअपद होय तो त्रिपुष्कर नामने योग बदेशाय ठे. ५६.

इये पंचक कहे ठे.—

पञ्चके घासवान्त्यार्धात्तृणकाष्ठद्वयोमान् ।

याम्यदिग्गमनं शय्यां मृतकार्यं च यज्ञयेत् ॥ ५७ ॥

अर्थ—धनिष्ठाना पधार्धथी पटले ये पाया गया पठी रेवतीना छंडे सुधी पंचक बदेशाय ठे. सेमां कण, काष्ठ, मृदारंज, दक्षिण दिशामां गमन, नदी शय्या (पडंगदिगेरे) तथा भेत कार्य यग्य कहेलां ठे. ते विषे पंचपारसात्तमां कयुं ठे ठे—

“धनिष्ठा धननाशाय माण्डी शततारका ।

पूर्वायां दंगयेज्जा छत्तरा मरणं धरन् ॥ १ ॥

अग्निशय्या रेवतामित्येतत्पंचके पञ्चम् ।”

१ मारथंभमां शुभकारने रगने शविसार बदेश ठे.

धनिष्ठामां कार्यं करवाथी घननो नाश धाय, शततारकामां करवाथी प्राणनो नाश धाय, पूर्वाजाडपदमां करवाथी राजदंन धाय, उत्तराजाडपदमां करवाथी निश्चे मरण धाय, अने रेवतीमां करवाथी अग्निदाह धाय. ए प्रमाणे पंचकनुं फळ जाणवुं. उपर नृतकार्यं करवानो निषेध कर्यो ठे, परंतु कोइ अकस्मात् पंचकमां ज मरण पामे तो ते नृतकना हाथ पग वेदीने बांधवा एम छेडे कहुं ठे, पण गरुड पुराणमां तेने दहन करवानो विधि आ प्रमाणे कह्यो ठे.—दर्जनां चार पूतळां करीने शयनी साथे राखवां, पत्नी ते नवनी साथे ज पूतळां पण बाळवां. एम न करे तो पुत्र अथवा बीजा सगोत्रीनो नाश धाय. १३.

पंचक विषे मतांतर कहे ठे.—

पञ्चकं श्रवणादीनि पञ्च ऋक्षाणि निर्दिशेत् ।

केचित्पुनर्धनिष्ठादिपञ्चकं पञ्चकं विदुः ॥ ५७ ॥

अर्थ—श्रवणाची आरंजीने पांच नक्षत्र सुधी पंचक कहेवुं. तथा कोइक आचार्य धनिष्ठाची आरंजीने पांच नक्षत्रने पंचक कहे ठे. (सर्वेना मतमां रेवतीने अंते पंचक मत्तात धाय ठे.) नारचंद्र ग्रंथमां श्रवण अने रेवतीमां सर्वे दिशाए गमन करवानी अनुमति आरीने दक्षिण दिशामां पण गमन करवानुं स्वीकार्युं ठे. ते आ प्रमाणे.—

“मर्दिमानने इमाः श्रवणं रेवतीत्रयम् ।

मृगः पुष्यश्च मिथुः म्युः कापेयु निगिद्योऽपि ॥ १ ॥”

“दक्ष, शकल, इंद्रजीव्य एतरे रेवती अने अश्विनी, मृगशिर तथा पुष्य आटयां शक्यो सर्वे इतरे मर्दिमानां गमन करवानी लायक ठे अर्थात् मिथि आगनां ठे.” ५७.

दक्ष, विष्णुवर अने दण्ड, एसां नामो साथेक ठे एतरे के नाम प्रमाणे फळ-दाख ठे. ते बरे ठे.—

हानिहृत्वादिरे सर्वे योगे म्यापमते द्विशः ।

प्रित्प्रित्पुष्कराख्ये तु पञ्चशः पञ्चकेऽपि च ॥ ५९ ॥

अर्थ—दक्ष दोहानं होवुं इति वृद्धियाद्युं सर्वे कार्यं वमाणुं धाय ठे, प्रित्पुष्कर योगमां वारवारी, इह म्युं धाय ठे अने पंचकमां करवाथी पांच मणुं धाय ठे, तेथी आ योगोमां इह कार्यं च इहच एतद्व ठे, अद्विष्ट कार्यं करवा लायक नथी ए आनां अत्रिप्राय ठे. ५९.

इते मंनंत योग कहे ठे.—

मंनन्तं च सतेष्टे ज सप्त २-५-१२ नियु ५-१०-१५-तुगु ११-१२-२१ प्रियु ।

इतरेके द्वि शिवासांकरेकद्विचर्यामिनम् ॥ ६० ॥

अर्थ—खग्न गंमांत, तिथि गंमांत अने नक्षत्र गंमांत ए त्रण प्रकारनो गंमांत योग सर्व शुच कार्यमां तजवा योग्य ठे. ते त्रणे प्रकारनो गंमांत पोतपोताने त्रीजे त्रीजे जागे अनुक्रमे अर्थ घनी, एक घनी अने वे घनीना प्रमाणवाळो ठे. एटखे के खग्न (राशि) चार ठे तेने त्रीजे त्रीजे जागे चोथुं कर्क, आठमुं वृश्चिक अने चारमुं खग्न मीन आये. तेमां कर्कनी ठेडी पंदर पळ तथा सिंह खग्ननी प्रथमनी पंदर पळ ए चने मळी व्रीश पळ एटखे अर्थ घनी गंमांत योग आय ठे. ए रीते वृश्चिकनी ठेडी पंदर अने धननी पहेली पंदर पळ तथा मीननी ठेडी पंदर अने मेपनी पहेली पंदर पळ गंमांत योग जाणवो. आ खग्न गंमांत कहेवाय ठे. तिथिपंदर ठे, तेनो त्रीजो त्रीजो जाग गणतां पांचम, दशम अने पूनम आये ठे. तेमां पांचमनी ठेडी अर्थ घनी अने ठछनी पहेली अर्थ घनी मळीने एक घनीनो गंमांत योग जाणवो. ए रीते दशमनी ठेडी अर्थ घनी अने अग्या-रशनी पहेली अर्थ घनी तथा पूनमनी ठेडी अर्थ घनी अने पन्चानी पहेली अर्थ घनी गंमांत योग जाणवो. आ तिथि गंमांत कहेवाय ठे. नक्षत्र सत्यावीश ठे, तेनो त्रीजो त्रीजो जाग गणतां नवमुं अश्लेषा, अठारमुं ज्येष्ठा अने सत्यावीशमुं रेवती ठे, तेदी अश्लेषानी ठेडी एक घनी अने मपानी पहेली एक घनीने गंमांत योग जाणवो. ए ज रीते ज्येष्ठानी ठेडी घनी अने मूळनी पहेली घनी तथा रेवतीनी ठेडी घनी अने अश्विनीनी पहेली घनी एम घवे घनीनो गंमांत योग जाणवो. आ नक्षत्र गंमांत योग कहे-वाय ठे. जन्म, गर्जाधान, यात्रा, विवाह, प्रत, गृह्नो आरंज तथा प्रवेश, अने हार विगोरे सर्व कार्यमां आ योग अशुच कहेलो ठे. ६०.

“आ त्रणे गंमांत उपर कक्षाथी धमणा धमणा प्रमाणवाळा ठे” एम श्रीपति कहे ठे. सारंग कहे ठे के—“नक्षत्र गंमांत आठ घनीनो ठे.” केशवार्क कहे ठे के—“नक्षत्र गंमांतनी ज रीते विष्कंजादिक सत्यावीश योगने मध्ये रहेलो गंमांत पण पांच पांच घनीनो ठे.”

गंमांत योगनुं पळ नीचे प्रमाणे करुं ठे.—

“नक्षत्रो मातरं हन्ति तिथिजः पितरं तथा ।

खग्नस्यो बालकं हन्ति गंमान्तो बालदूपरुः ॥ १ ॥”

“बाळकनो जन्म नक्षत्र गंमांतमां घयो होय तो ते माताने हणुं ठे, तिथि गंमांतमां घयो होय तो पिताने हणुं ठे, अने खग्न गंमांतमां घयो होय तो ते बाळकनो ज हण-नार घाय ठे.”

“जातो न जीवति नरो मातुरपभ्यो जयेत्स्वकुलहन्तां ।

यदि जीवति गंमान्ते घटुगजतुरगो जयेन्नूपः ॥ १ ॥”

“गंमांतमां जन्मेलो मनुष्य जीवतो नथी अने माताने अहितकारक तथा पोताना

कुलनो नाश करनार थाय ठे, परंतु जो कदाच ते वाळक जीवे तो घणा हाथी घोना-
वाळो राजा थाय ठे.”

“नष्टं न क्षयं इत्य अहिदत्ते न जीवई ।

जाळं वि मरई पायं पत्थिळं न निश्चत्तई ॥ १ ॥”

“गंरांतमां खोवायेळी वस्तु पात्री आवती नथी, सर्पदंश थयो होय तो ते मनुष्य
जीवे नही, जन्मेळुं वाळक पण प्राये मरण पामे ठे, तथा तेमां प्रयाण कर्तुं होय तो ते पण
प्राये पात्रो आवतो नथी.”

विवाह वृंदावनमां संधि नामनो पण दोष कह्यो ठे. ते आ प्रमाणे.—

“नक्षत्रयोगतिथिसंधिषु नास्मिकैका तिथ्यष्टविंशतिपलैः सहितोजयत्र” ।

“सर्वे नक्षत्र, योग अने तिथिनी संधिने विपे वत्ते वाजु अनुक्रमे एक घनी उपर
पंदर, आठ अने वीश पळ सहित एक एक घनी संधिदोष कहेवाय ठे एटले के नक्ष-
त्रोनी संधिमां पहेला नक्षत्रना अंतनी एक घनी अने पंदर पळ तथा पत्रीना नक्षत्रनी
आरंजनी एक घनी अने पंदर पळ मळी कुल अडी घनीनो संधिदोष कहेवाय ठे. ए
रीते ये योगनी संधिमां पूर्व योगना अंतनी एक घनी अने आठ पळ तथा पत्रीना योगनी
पण आरंजनी एक घनी अने आठ पळ मळी ये घनी अने सोळ पळ संधिदोष कहेवाय
ठे. ए रीते ये तिथिनी संधिमां पूर्व तिथिनी अंतनी एक घनी अने वीश पळ तथा
पत्रीनी तिथिनी आरंजनी एक घनी अने वीश पळ मळी ये घनी अने चाळीश पळनो
संधिदोष कहेवाय ठे. आ संधिदोष मांगलिक कार्यमां तजवा योग्य ठे.”

संधिदोष विपे विक्रमनो मतांतर आ प्रमाणे ठे.—

“नक्षत्रराश्यो रविसंक्रमे स्यु,—रव्याह परत्रापि रसेन्दु १६ नाद्यः ।

एवा घनी पदपद्मसंयुतेन्दो,— नोद्यथतघ्नः सपक्षाः कुजस्य ॥ १ ॥

सुपस्य तिस्रो मनवः १४ पक्षानि, सार्धाथतघ्नः पक्षसप्त जीवे ।

द्व्यशीतिनाद्यः पक्षसप्त शारेः, शुक्रस्य हेयाः सपक्षाथतघ्नः ॥ २ ॥”

नक्षत्र अथवा राशिने आश्रीने सूर्यनुं संक्रमण होय एटले एक नक्षत्रनी बीजा नक्ष-
त्रमां अथवा एक राशिथी बीजी राशिमां सूर्यनुं संक्रमण होय तो पूर्व नक्षत्र अथवा
राशिनी अंतनी सोळ घनी तथा पत्रीना नक्षत्र अथवा राशिनी आरंजनी सोळ घनीने
संधि नामनो दोष कहे ठे. ए रीते चंडना संक्रमणमां एक एक घनी अने ठ ठ पळ,
मंगलना संक्रमणमां चार चार घनी अने एक एक पळ, बुधना संक्रमणमां षण षण घनी
अने चांद चांद पळ, शुकना संक्रमणमां सात सात घनी अने सात सात पळ,
शनिना संक्रमणमां ध्याशी ध्याशी घनी अने सात सात पळ अने शुक्रनी संक्रांतिमां

चार चार घनी अने एक एक पळ सुधी संधिदोष कहेयाय ठे. आ दोष पण सर्व शुभ कार्यमां वर्ज्य ठे.

हचे वज्रपात योग विषे कहे ठे.—

वज्रपातं त्यजेद्विनिपश्चपट्टसप्तमे तिथौ ।

मैत्रे २ ऽथ त्र्युत्तरे ३ पेत्र्ये ५ ब्राह्मे ६ मूलकरे ७ क्रमात् ॥६१॥

अर्थ—त्रीजने दिवसे मैत्र (अनुराधा) होय, त्रीजने दिवसे ब्रह्म उत्तरा एटळे उत्तराफाट्टगुनी, उत्तरापाटा के उत्तराजात्रपद होय, पांचमने दिवसे पैत्र्य (मघा) होय, षष्ठीने दिवसे ब्राह्म (रोहिणी) होय, अने सातमने दिवसे मूल के हस्त होय तो वज्रपात नामनो योग थाय ठे. ते शुभ कार्यमां तजवा खायक ठे. ६१.

“वज्रपात योगमां कार्यं कर्तुं होय तो ष मासमां कार्यकर्तानुं मरण थाय ठे” एम हर्ष-प्रकाशमां कर्तुं ठे. षष्ठी “तेरशने दिवसे चित्रा के स्वाति नक्षत्र होय तोपण वज्रपात योग थाय ठे” एम नारचंन्नी टिप्पणीमां कर्तुं ठे. षष्ठी “सातमने जरणी, नोम ने पुष्य तथा दशम ने अश्लेषा होय ते पण तजवा योग्य ठे” एम कर्तुं ठे.

षष्ठी नारचंन्नी टिप्पणीमां काळमुखी नामनो योग था प्रमाणे कट्यो ठे.—

“षष्ठं रुत्तर पंच मघा कस्तिथ नयमीऽ तस्थ अणुरादा ।

अचमि रोहिणिसहिष्ठा काळमुही जोगि मास ऋगि मय् ॥ १ ॥”

“षोडशने दिवसे ब्रह्म उत्तरा होय, पांचम ने मघा होय, नोम ने कृत्तिका, त्रीज ने अनुराधा तथा आठम ने रोहिणी होय, तो ते काळमुखी नामनो योग कहेयाय ठे. आ योगमां कार्यं करे तो ष मासे कर्तानुं मरण थाय.”

दिनशुद्धि ग्रंथमां नक्षत्र मृत्युयोग था प्रमाणे कहेल ठे.—

“मूलदसाऽचित्ताश्रसेससयजिसयकस्तिरेयऽथा ।

नंदाए जहाए जहयया फग्गुणी दो दो ॥ १ ॥

विजयाए मिगसयणापुस्तऽसिणिजरणिजिच रिक्ताए ।

आसाढडुग विक्ताहा अणुराह पुणवसु मदा य ॥ २ ॥

पुताऽ कर पणिचा रोहिणि इध्रमयगऽवत्यनगऽत्ता ।

नंदिपऽचापमुदे सुहकजे यक्काए मऽनं ॥ ३ ॥”

“नंदा तिघिए एटळे परवो, षष्ठ अने अग्यारदो मूल, आर्चा, स्वाति, चित्रा, अश्लेषा, सातजिपट्ट, कृत्तिका अने रेयती होय, जहा एटळे त्रीज, सातम अने बारनो पूर्वाजात्रपद, उत्तराजात्रपद, पूर्वाफाट्टगुनी अने उत्तराफाट्टगुनी होय, विक्ता एटळे त्रीज, आठम अने तेरसे मृगशिर, श्रवण, पुष्य, अश्विनी, जरणी अने स्पेहा हांय,

रिक्ता एटले चोय, नोम अने चौदशे पूर्वाषाढा, उत्तराषाढा, विशाखा, अनुराधा, पुनर्वसु अने मघा होय, तथा पूर्णा एटले पांचम, दशम अने पूर्णिमाए हस्त, धनिष्ठा अने रोहिणी नक्षत्र होय तो ए मृतक अवस्था नक्षत्र कहेवाय ठे, माटे नंदि प्रतिष्ठा आदि शुच कार्यमां बुद्धिवान पुरुषोए तजवा योग्य ठे.”

तथा अथला नामे योग आ प्रमाणे थाय ठे.—

“कत्तियपजिई चउरो सणि बुहि ससि सूर वार जुक्तमा ।

पंचमि विइ एगारसि वारसि अथला सुहे कजे ॥ १ ॥”

“कृत्तिका आदि चार एटले कृत्तिका, रोहिणी, मृगशिर अने आर्द्रा नक्षत्र शनि, बुध, सोम अने रविवारे अनुक्रमे होय, तथा ते दिवसे अनुक्रमे पांचम, बीज, अग्यारसा अने वारसा होय तो अथला नामनो योग थाय ठे. आ योग सर्व कार्यमां अशुच ठे.”

पाकथ्री ग्रंथमां ऋतुने आश्रिने शुच तथा अशुच योग आ प्रमाणे ठे.—

“कत्ति छ मग्गसिरे वि अ पंचमि गुरुवार पुणवसू चवं ।

सुहया छ हुंति सरए अहा दसमी कुजे असुहा ॥ १ ॥”

“कार्तिक अने मार्गशीर्ष मासमां पांचम, गुरुवार अने पुनर्वसु ए त्रणे एक दिवसे होय तो ते दिवसे शुच योग कहेवाय ठे. तथा शरदू ऋतुमां (कार्तिक तथा मार्गशीर्ष मासमां) आर्द्रा, दशम अने मंगळवार ए त्रणे एक ज दिवसे होय तो ते अशुच योग जाएवो. १.”

“पोसे माहे उची जियुत्तराफगु अ कज्जकरा ।

असुह इगारसि गुरुणा फगुणि पुषा य हेमंते ॥ २ ॥”

“पोष तथा माघ मासमां उठ, शुक्रवार अने उत्तराषाढाशुनी एक ज दिवसे होय तो ते दिवसे कार्यनी मिद्धि थाय ठे अर्थात् शुच ठे. तथा हेमंत ऋतुमां (पोष अने माघमां) अग्यारसा, गुरुवार अने पूर्वाषाढाशुनी एक ज दिवसे होय तो ते अशुच ठे. २.”

“फगुण चिधे माते तेरमि सफला विसाह बुहवारो ।

वारसि मुके साइ यसंतकाये वि यज्जिजा ॥ ३ ॥”

“वशाखुन तथा चैत्र मासमां तेरसा, विशाखा अने बुधवार एक ज दिवसे होय तो ते सफला (शुच) ठे. तथा यसंतकाये (फागण अने चैत्रमां) वारसा, शुक्र अने स्थानि एक ज दिवसे होय तो ते यथ्य ठे. ३”

“बदमाह जिच सूरौ पन्थिय मूखो अ उत्तराफगु ।

सुह गिम्ह असुह तेरमि मणिवारे सवणनरत्तं ॥ ४ ॥”

१ इती नक्षत्राणां सप्तम्यां पुनर्वसुया महीना प्रमाणे कथ्यते. एटले के कार्तिक मास शुभराशि इत्येव हेतुं हेतुं हो अर्थात् नक्षत्र बद तथा कार्तिक शुभ जावरो.

“वैशाख तथा ज्येष्ठ मासमां रविवार, पन्चमो अने मूळ के उत्तराषाढगुनी एक ज दिवसे होय तो ते शुभ ठे. तथा मीम ऋतुमां (वैशाख तथा ज्येष्ठमां) तेरदा, शनिवार अने ध्रुवण नक्षत्र एक ज दिवसे होय तो ते अशुभ ठे. ४.”

“आषाढ सावण विआ उत्तरजह्वय चंद्रदिण सुद्ध छ ।

पाठसि असुद्धो छ दुद्धो चतदसि पुया य जह्वया ॥ ५ ॥”

“आषाढ तथा ध्रुवण मासमां धीज, उत्तराज्ञाक्षपद अने सोमवार एक ज दिवसे होय तो ते शुभ ठे. तथा प्रावृद्ध ऋतुमां (आषाढ तथा ध्रुवणमां) बुधवार, चौदश अने पूर्वाज्ञाक्षपद एक ज दिवसे होय तो ते अशुभ जाणवो. ५.”

“जह्व य आसो मासे सत्तमि सणिवार रोहिणी सफळा ।

यासारत्ते असुद्धा रवि कश्चिच्च पुत्रमासी छ ॥ ६ ॥”

“जादरवा तथा आशो मासमां सातम, शनिवार अने रोहिणी एक ज दिवसे होय तो ते सफळ (शुभ) ठे. तथा वर्षा ऋतुमां रविवार, कृत्तिका अने पूर्णिमा एक ज दिवसे होय तो ते अशुभ ठे. ६.”

आ उष गाथामां ऋतु अने मासना नाममां विपर्यय ठे, कारण के नाममाळा विगेरे मंत्र्योमां आश्विन अने कार्तिक विगेरे वषे मासनी दारदू विगेरे ऋतु बरी ठे अने अर्दी तो कार्तिक अने मार्गशीर्ष विगेरे वषे मासनी ऋतुओ बरी ठे. उषा आ गाथाओमां शिशिर ऋतु विखकुख लीधी ज नधी अने वर्षा ऋतु तथा प्रावृद्ध ऋतु एक ज उतां बे जूदी जूदी छड्ने ठे ऋतुनां नाम पूरां कयो ठे. आ सर्व विपर्यास ते मंत्र्यकर्ताप ज बरेओ ठे, माटे तेमनो पयो ज मत हरो एम जाणव ठे.

हये मूळ मंत्र्यकार रवि योग करे ठे.—

योगो रवेर्जात्कृत ४ तर्क ६ नन्द ए, दिग् १० विश्वरश्विदोश ० हृपु सर्वसिष्टे ।
आये १ न्द्रिया ५ श्वश्रिप ७ रुद्र ११ सारी १५, राजो १६ हृपु प्राणहरस्तु हेयः ६२

अर्थ—सूर्यनुं जे नक्षत्र यावतुं होय ते नक्षत्रधी गणतां ते दिवसनुं नक्षत्र ओ चोचुं होय तो ओघो रवि योग जाणवो. उष्टुं होय तो उष्टो रवि योग, नदनुं होय तो नदने, दशनुं होय तो दशमो, हेरनुं होय तो हेरमो अने वीशनुं होय तो वीशने रवि योग जाणवो. आटला रवि योग सर्व सिद्धिकारक ठे, पटखे के आ योगने दिवसे करणुं कार्य सिद्ध घाय ठे; परंतु सूर्यना नक्षत्रधी ते दिवसनुं नक्षत्र परेनुं, पांचनुं, साननुं, आठनुं, अग्यारनुं, पंदरनुं के मोटनुं होय तो ते योग घाटने हए बनारो ठे ठेदी ते सर्व कार्यमां सजया योग्य ठे. ६२.

आ रवि योग विषे हर्षप्रकाशमां कहुं ठे के.—

“एखाण फलं कमसो विठलं सुखं ४ जयं च सत्पूर्णं ६ ।

लाजं ए च कञ्जसिद्धी १० पुत्तुप्पत्ती १३ अ रज्जं २० च ॥ १ ॥”

“आ रवि योगनुं फळ अनुक्रमे आ प्रमाणे ठे.—चोथा रवि योगे कार्यं करवाथी घणुं सुख थाय ठे, ठचे होय तो शत्रुने जीताय ठे, नवमे लाज थाय ठे, दशमे कार्यसिद्धि थाय ठे, तेरमे पुत्रनी उत्पत्ति थाय ठे अने वीशमे राज्य मळे ठे.”

शुद्ध लघननुं जेवुं वळ होय ठे, तेवुं वळ आ रवि योगनुं होय ठे. एम यतिवह्नजमां क ठे. वळी कहुं ठे के—

“इकरस जप पंचाणसस जजंति गयधरुसहस्ता ।

तह रविजोग पण्ण गयणम्मि गहा न दीसंति ॥ १ ॥”

“एक सिंहना जयथी सहस्र हाथीउंनो समूह नासी जाय ठे, तेम रवि योगथी ना पामेखो महो आकाशमां देखाता नथी अर्थात् जो रवि योग सारो वळवान् होय तं बीजा कुयोगो नासी जाय ठे.”

“रविजोग राजजोगे कुमारजोगे असुद्ध दिश्वहे वि ।

जं सुहकञ्ज कीरइ तं सयं बहुफलं होइ ॥ १ ॥”

“अशुज दिवसे पल जो रवि योग, राज योग के कुमार योग होय अने ते दिवसे जे शुभ कार्यं क्युं होय ते सर्व कार्यं घट्ट फळदायक थाय ठे.”

आ रवि योगमां अज्जित्त नहन्न गण्णुं नथी, कारण के ग्रंथांतरोमां सत्यापीश रवि योगोनुं ज फळ कहेयुं ठे. आ योगमां बीजो, त्रीजो, वारमो, सत्तरमो, उवीशमो अने सत्यापीशमो, आठया रवि योग विषे कांड कहुं नथी तथा तेनो निषेध पण कयों नथी, तेथी ठेटया योगो मध्यम जातया. बाकीना रवि योगोनुं शुजाशुजपणुं अहीं पण केट-खाकनुं सादात् बणुं ठे, अने केटयाकनुं फळ उपग्रहपण्ण करीने हमणां ज कहेसे.

हवे सत्यापीश रवि योगोनी मध्ये जेमनी उपग्रह संज्ञा ठे, ते कहे ठे.—

नोपग्रहास्तु नूत्वे नूता ५ डि ७ फणी ७ न्द्र १४ तिथि १५ धृति १७ युगले १९ ।
रविनासपेकविंशतिषु पञ्चमु २१-२२-२३-२४-२५ चरति जेद्विन्दो ॥ ६३ ॥

अर्थ—सूर्यना नहन्नथी चंनुं (ते दिवमनुं) नहन्न पांचमुं, मातमुं, आठमुं, चांदमुं, रंरमुं, अशरमुं, अशरीशमुं, एकवीशमुं, बायीशमुं, त्रेयीशमुं, चांयीशमुं के पची-रनुं होय तो ते नहन्न उपग्रह कहेयाय ठे. आ बार उपग्रहो आशरीने माटे नथी कहेयुं ठे.

आ चार उपग्रहोर्मांना आठनी संज्ञा तथा तेमनुं विवाहादिक कार्यमां जे फळ घाय ठे ते नारचंद्रमां आ प्रमाणे कहुं ठे.—

“विद्युन्मुख १ शूला २ शनि केतू ४ ट्टका ५ पञ्च ६ कंप ७ निर्घाताः ।

८ ९ ज ० ट्ट १४ द १० ध ११ एफ १२ घ १३ ज १४ संख्ये रविपुरत उपग्रहा धिष्ये ॥१॥

फळमंगज १ पतिमरणे २ दशमदिनान्तस्तथाऽशनि निपातः ३ ।

सानुजपति ४ धननाशौ ५ दौःशीड्यं ६ स्थान ७ कुलघातौ ॥ २ ॥”

“पांचमा उपग्रहनुं नाम विद्युन्मुख ठे, आठमानुं शूल नाम ठे, चौदमानुं अशनि, अठारमानुं केतु, ओगणीशमानुं उट्टका, बावीशमानुं वज्र, त्रेवीशमानुं कंप अने चोवीशमा उपग्रहनुं नाम निर्घात ठे (१). विद्युन्मुखमां विवाहादिक कार्य करवाथी पुत्रनुं मरण घाय, शूलमां करवाथी पतिनुं मरण घाय, अशनिमां करवाथी दश दिवसनी अंदर घञ्जपात घाय, केतुमां करवाथी नाना जाइ सहित पतिनो नाश घाय, उट्टकामां करवाथी धननो नाश घाय, वज्रमां करवाथी दुःशीलपणुं घाय, कंपमां करवाथी स्थाननो नाश घाय अने निर्घातमां करवाथी कुळनो घात (नाश) घाय.”

घाकीना चार उपग्रहो सामान्य रीते अनिष्ट फळने आपनारा ठे. एकाशी पद नामना घेधचक्रादिकमां पण आ रीते ज उपग्रहोनुं फळ जाणवुं.

हवे प्रसंगोपात्त आम्ल नामनो योग कहे ठे. तेमां अजिजित् नक्षत्र गणवानुं ठे. एटले के अठ्यावीश नक्षत्रोनी गणतरीए जाणवो.—

“द्वि २ ह्या ७ द्वे ९ न्द्र १४ जूपै १६ क २१ अ्य २३ ट्युग्विंशति २० प्रमे ।

सूर्यजाचन्द्रजे स्यादात्मस्त्याज्यः सदा युधैः ॥ १ ॥”

“सूर्यना नक्षत्रथी चंद्रनुं नक्षत्र जो धीजे, सातमे, नवमे, चौदमे, सोळमे, एकवीशमे, धेवीशमे के अठ्यावीशमे होय तो ते आम्ल योग कहेवाय ठे. आ योग शुभ कार्यमां नाह्या माणसे त्याग करवा लायक ठे. “रुद्रो यात्रासु रोधकृत्” आबुं चोथुं पाद प्रत्यंतरमां ठे. तेनो अर्थ ए ठे के—“आ आम्ल योग यात्राने विषे रोध करनार ठे.”

आम्ल योग जाणवानो सहेखो उपाय नरपतिजयचर्यामां आ प्रमाणे कळो ठे.—

“सूर्यजाणुण्येन्दोर्जे सप्तजिर्जागमाहर ।

शून्यं ह्यौ वा न शेषौ चेदात्मद्रो नास्ति निश्चितम् ॥ १ ॥”

“सूर्यना नक्षत्रथी चंद्रनुं नक्षत्र गणवुं. पठी तेने साते जाग लेवो. तेमां जो शून्य अथवा वे शेष न रहे तो आम्ल योग नथी एम निश्चे जाणवुं अर्थात् जो शून्य के वे शेष रहे तो अवश्य आम्ल योग होय ठे.”

(आ आरुद्र योग प्राये उत्तर दिशामां विशेष उपयोगी वे.) आ उपरथी ए सिद्ध
थयुं के नवमो रवि योग (शुभ वे तोपण) यात्रादिकमां सारो नथी.

हये दररोज थनारा आनंदादिक उपयोगो कहे वे.—

उपयोगास्त्वश्वि १ मृगा २ श्लेषा ३ कर ४ मेघ ५ वैश्व ६ वारुणतः ७ ।

रव्यादिपु तद्दिनजप्रमिताः क्रमतोऽजिधानफलाः ॥ ६४ ॥

अर्थ—रविवारे अश्विनी नक्षत्रथी गणतां ते दिवसे (रविवारे) जेटखामुं नक्षत्र होय
तेदखामो उपयोग ते दिवसे वे एम जाणवुं. सोमवारे मृगशिरथी गणवुं, मंगळवारे
श्लेषाथी, बुधवारे हस्तथी, गुरुवारे अनुराधाथी, शुक्रवारे उत्तराषाढाथी अने शनि-
वारे शतजिपकथी गणवुं. ते रीते गणतां ते दिवसनुं जेटखामुं नक्षत्र होय तेदखामो
उपयोग ते दिवसे जाणवो. अहीं अजिजित् नक्षत्र गणवानुं वे. ते उपयोगोनां नाम
प्रमाणे तेमनुं फळ जाणवुं.

ते उपयोगोनां नामो आ प्रमाणे वे.

आनन्दः १ कालदंरुश्च २ प्राजापत्यः ३ सुरोत्तमः ४ ।

सौम्यो ५ ध्वाङ्को ६ ध्वजश्चैव ७ श्रीवत्सो ८ वज्र ए मुजरो १० ॥ ६५ ॥

ठत्रं ११ मित्रं १२ मनोहश्च १३ कंपो १४ लुंपक १५ एव च ।

प्रवासो १६ मरणं १७ व्याधिः १८ सिद्धिः १९ शूला २० मृतोश्च तथा ॥ ६६ ॥

मुसलो २१ गज २२ मातंगौ २३ राक्षसोऽथ २४ चरः २५ स्थिरः २६ ।

वर्धमानश्चेति २७ नाम्ना स्युरष्टाविंशतिः क्रमात् ॥ ६७ ॥

अर्थ—आनंद, कालदंरु, प्राजापत्य, सुरोत्तम, सौम्य, ध्वाङ्क, ध्वज, श्रीवत्स, वज्र,
मुद्गर, ठत्र, मित्र, मनोह, कंप, लुंपक, प्रवास, मरण, व्याधि, सिद्धि, शूल, अमृत,
मुसळ, गज, मातंग, राक्षस, चर, स्थिर तथा वर्धमान, आ अठ्यावीश उपयोगोनां अनु-
क्रमे नाम जाणयां.

आनंदादिक योगनुं कोष्टक.

योगनाम	रवि	सोम	मंगळ	बुध	गुरु	शुक्र	शनि
१ आनंद	अश्विनी	मृगशीर्ष	श्लेषा	हस्त	अनुराधा	उत्तराषाढा	शतजिपा
२ कालदंरु	ज्येष्ठा	आर्द्रा	मघा	चित्रा	ज्येष्ठा	अजिजित्	पूर्वाषाढा
३ प्राजापत्य	कुत्तिका	पुनर्वसु	पूर्वाषाढा	स्वाति	मूळ	अथण	उत्तराषाढा
४ सुरोत्तम	रोहिणी	पुष्य	उत्तराषाढा	विशाखा	पूर्वाषाढा	धनिष्ठा	रेवती

योगनाम	रवि	सोम	मंगळ	बुध	शुक्र	शनि	
५ सौम्य	मृगशीर्ष	अश्लेषा	हस्त	अनुराधा	उत्तराषाढा	शतजिपा	अश्विनी
६ ध्यांदा	आर्द्रा	मघा	चित्रा	ज्येष्ठा	अजिजित्	पूर्वाजा०	जरणी
७ ध्वज	पुनर्वसु	पूर्वाषा०	स्वाति	मूळ	ध्रुवण	उत्तराजा०	कृत्तिका
८ धीवत्स	पुष्य	उत्तराषा०	विशाखा	पूर्वाषाढा	धनिष्ठा	रेवती	रोहिणी
९ ध्रुव	अश्लेषा	हस्त	अनुराधा	उत्तराषा०	शतजिपा	अश्विनी	मृगशीर्ष
१० मुद्गार	मघा	चित्रा	ज्येष्ठा	अजिजित्	पूर्वाजा०	जरणी	आर्द्रा
११ उत्र	पूर्वाषा०	स्वाति	मूळ	ध्रुवण	उत्तराजा०	कृत्तिका	पुनर्वसु
१२ मित्र	उत्तराषा०	विशाखा	पूर्वाषाढा	धनिष्ठा	रेवती	रोहिणी	पुष्य
१३ मनोहा	हस्त	अनुराधा	उत्तराषाढा	शतजिपा	अश्विनी	मृगशीर्ष	अश्लेषा
१४ कंफ	चित्रा	ज्येष्ठा	अजिजित्	पूर्वाजा०	जरणी	आर्द्रा	मघा
१५ छुंपक	स्वाति	मूळ	ध्रुवण	उत्तराजा०	कृत्तिका	पुनर्वसु	पूर्वाषा०
१६ प्रयास	विशाखा	पूर्वाषाढा	धनिष्ठा	रेवती	रोहिणी	पुष्य	उत्तराषा०
१७ मरण	अनुराधा	उत्तराषाढा	शतजिपा	अश्विनी	मृगशीर्ष	अश्लेषा	हस्त
१८ ध्याधि	ज्येष्ठा	अजिजित्	पूर्वाजा०	जरणी	आर्द्रा	मघा	चित्रा
१९ सिद्धि	मूळ	ध्रुवण	उत्तराजा०	कृत्तिका	पुनर्वसु	पूर्वाषा०	स्वाति
२० शूल	पूर्वाषाढा	धनिष्ठा	रेवती	रोहिणी	पुष्य	उत्तराषा०	विशाखा
२१ अमृत	उत्तराषाढा	शतजिपा	अश्विनी	मृगशीर्ष	अश्लेषा	हस्त	अनुराधा
२२ मुसळ	अजिजित्	पूर्वाजा०	जरणी	आर्द्रा	मघा०	चित्रा	ज्येष्ठा
२३ गज	ध्रुवण	उत्तराजा०	कृत्तिका	पुनर्वसु	पूर्वाषा०	स्वाति	मूळ
२४ मातंग	धनिष्ठा	रेवती	रोहिणी	पुष्य	उत्तराषा०	विशाखा	पूर्वाषाढा
२५ राहस	शतजिपा	अश्विनी	मृगशीर्ष	अश्लेषा	हस्त	अनुराधा	उत्तराषा०
२६ चर	पूर्वाजा०	जरणी	आर्द्रा	मघा	चित्रा	ज्येष्ठा	अजिजित्
२७ स्वर	उत्तराजा०	कृत्तिका	पुनर्वसु	पूर्वाषा०	स्वाति	मूळ	ध्रुवण
२८ वर्षमान	रेवती	रोहिणी	पुष्य	उत्तराषा०	विशाखा	पूर्वाषाढा	धनिष्ठा

आ योगोनुं फळ तेमनां नामवेने ज जणाय तेवुं ठे तेथी जूडु कहेता नथी. केटलाक
 आचार्य प्राजापत्य, सुरोत्तम, मनोहा, कंफ, छुंपक, प्रयास, मरण, व्याधि, शूल अने
 थने गज, ए दश योगने स्थाने अनुक्रमे धूध, प्रजापति, मानस, पद्म, लंबक, उत्पात,
 मृत्यु, काण, शुभ्र अने गद, एवां नामो पण कहे ठे. आ उपयोगो विष्कंजादिक दर-
 रोजना योगोनी साथे ज सर्वदा रहेला होयाची सार्थक नामवाळा ठे.

इथे कुयोगोने विषे अपवाद कहे ठे.—

यत्प्रातिकूढ्यं वाराणां तिथिनक्षत्रसंज्ञवम् ।
 हूणवंगखसेप्रेव तत्यजेदिति केचन ॥ ६७ ॥

अर्थ—संवर्तक अने कर्क विगेरे तिथिथी उत्पन्न थयेल तथा उत्पात, मृत्यु, काण अने उपयोगादिकने विषे नक्षत्रथी उत्पन्न थयेल वारोनुं प्रतिकूलपणुं हूण देश, वंग देश अने खस देशमां ज त्याज्य ठे एम केटलाक कहे ठे. तात्पर्य ए ठे के खास जरूरीआत कार्य न होय तो बीजा देशोमां पण आ योगी वर्जवा योग्य ठे.

हये शुभ अने अशुभ योगना संकरमां शुभ योगनुं प्रवळपणुं कहे ठे.—

सिद्धियोगः कुयोगश्च जायेतां युगपद्यदि ।

कुयोगं तत्र निर्जित्य सिद्धियोगो विजृंभते ॥ ६९ ॥

अर्थ—जो कदाच एकी वखते सिद्धि योग अने कुयोग जेळा थया होय, तो तेमां कुयोगने जीतीने सिद्धि योग उल्लास पामे ठे (प्रवळ थाय ठे). अहीं सिद्धि योग शब्दना योगिक अर्थ होयाथी सर्वे शुभ योगो जाणवा.

हये दिवसना (दररोजना) विष्कंजादिक योगो कहे ठे.—

विष्कंजः १ प्रीति २ आयुष्मान् ३ सौजाग्यः ४ शोचन ५ स्तथा ।

अतिगंभः ६ सुकर्मा ७ च धृतिः ८ शूलं ९ तथैव च ॥ ७० ॥

गंभो १० वृद्धि ११ ध्रुव १२ श्रैव व्याघातो १३ हर्षण १४ स्तथा ।

घञं १५ सिद्धि १६ व्यतीपातो १७ वरीयान् १८ परिघः १९ शिवः २० ॥ ७१ ॥

सिद्धः २१ साध्य २२ शुभः २३ शुक्लो २४ ब्रह्मा २५ चैन्द्रो २६ऽथ वैधृतः २७ ।

इति सान्ध्यनामानो योगाः स्युः सप्तविंशतिः ॥ ७२ ॥

अर्थ—विष्कंज १, प्रीति २, आयुष्मान् ३, सौजाग्य ४, शोचन ५, अतिगंभ ६, सुकर्मा ७, धृति ८, शूल ९, गंभो १०, वृद्धि ११, ध्रुव १२, व्याघात १३, हर्षण १४, घञ १५, सिद्धि १६, व्यतीपात १७, वरीयान् १८, परिघ १९, शिव २०, सिद्ध २१, साध्य २२, शुभ २३, शुक्ल २४, ब्रह्मा २५, ईश्वर २६ अने वैधृत २७. आ सत्यापीश योगो अन्वय संज्ञावाटा एतथे पोतपोतानां नाम प्रमाणे फळ आपनारा ठे.

आ योगोनां फळ माटे नारचंजनी टिप्पणीमां था प्रमाणे विरोध कळो ठे.—

“विष्कंज १ मृत्यु २ गंभे ३ अद्गंभे ४ यज्ञ ५ तद् य वाग्पाप ६ ।

वैधृत् ७ मृदाश्चमा अशुभ मृत्युजोगात् ॥ १ ॥”

“रुद्रिचारे विष्कंज होय, सोमचारे शूल होय, मंगळचारे गंभ होय, बुधचारे अतिगंभ होय, गुरुचारे घञ होय, शुक्रचारे व्याघात होय अने शनिचारे वैधृति होय तो ते मूळ योगो कालंत घुट ठे.”

आ सत्यापीश योगोनी मध्ये जेटला द्रष्ट योगो ठे, तेमां पण जेटली द्रष्ट घनीठ ठे, ते कहे ठे.—

व्यतिपातवेधृताख्यौ सकलौ परिघस्य पूर्वमर्कं च ।

प्रथमः पादोऽन्येष्वपि विरुद्धसंज्ञेषु हातव्यः ॥ ७३ ॥

अर्थ—व्यतीपात अने वैधृत नामना योगो समग्र (आखा) तजवा लायक ठे, परिघनो पहेलो अर्ध जाग त्याज्य ठे, अने धाकीना विरुद्ध (अशुच) नामवाळा योगोमां प्रथम पाद वर्जया योग्य ठे. आ योगोनो अर्ध जाग तथा एक पाद पंचांगमां लखेली घनीठने अनुसारे समजवा. विरुद्ध नामवाळा योगो विष्कंज, गंरु, अतिगंरु, शूळ, व्यापात तथा वज्रपात जाणवा.

उपर जे प्रथम पाद वर्जयानुं करुं ठे, तेमां धीजो प्रकार कहे ठे.—

त्यजेद्वा पञ्च विष्कंजे पट्ट तु गंरातिगंरुयोः ।

घटिकाः सप्त शूले तु नव व्याघातवज्रयोः ॥ ७४ ॥

अर्थ—अथवा तो विष्कंज योगमां पहेली पांच घनी तजवी, गंरु अने अतिगंरुमां पहेली ठ ठ घनी, शूळमां प्रथमनी सात घनी अने व्याघात तथा वज्र योगमां प्रथमनी नव नव घनी वर्जया योग्य ठे.

विष्कंजादिक द्रष्ट योगोमां एकार्गलवेध नामना योगनी उत्पत्ति थाय ठे ते कहे ठे.—

एकार्गलः कुयोगेषु चन्द्रेऽर्के च परस्परात् ।

गते साज्जिजिदोजर्हं त्याज्यः पादान्तरो न चेत् ॥ ७५ ॥

अर्थ—द्रष्ट योगने दिवसे अज्जित् सहित अठ्यापीशे नक्षत्रोमांना विपम नक्षत्रमां परस्पर (सामसामा) चंद्र अने सूर्य रक्षा होय तो ते एकार्गल कहेवाय ठे, ते तजवा योग्य ठे; परंतु जो एकार्गल योग पादना आंतरावाळो न होय तो ज तजवा लायक ठे.

आ एकार्गल योग द्रष्ट योगोमां थाय ठे एम कहुं ठे, माटे प्रीति, आयुष्मान् विगेरे शुच योगमां ते थतो ज नथी एम सूचयन करुं ठे. कुयोग उतां पण आ योगनो संजय क्यारे थाय ठे ? ते उपर चंद्र अने सूर्यनी स्थिति दर्शावी ठे. अहीं अज्जित् लखेलुं होयाथी अठ्यापीश नक्षत्रो जाणवां. आ प्रमाणे लत्ताना श्लोकमां पण समजवुं. आ श्लोकनो समग्र जावार्थ आ रीते ठे.—आगल कहेवामां आये ए रीते एकार्गल चक्र करी तेमां अनुक्रमे अठ्यापीश नक्षत्रो लखवां, पठी जो चंद्रथी सूर्य अने सूर्यथी चंद्र एक धीजाथी विपम नक्षत्रे एक ज छींटीमां रहेला होय तो एकार्गल थाय ठे अने ते सर्व

१ प्रण, पांच, सात, नव इत्यादि एकी नक्षत्र विपम कहेवाय ठे.

अर्थ—संवर्तक अने कर्क विगेरे तिथिथी उत्पन्न थयेस तथा उत्पात, मृत्यु, का
अने उपयोगादिकने विषे नक्षत्रथी उत्पन्न थयेस चारोनुं प्रतिकूलपणुं हूण देश, वंग देश
अने खस देशमां ज त्याग्य ठे एम केटलाक कहे ठे. तात्पर्य ए ठे के खास जरूरीआत
कार्य न होय तो बीजा देशोमां पण आ योगो वर्जवा योग्य ठे.

हवे शुच अने अशुच योगना संकरमां शुच योगनुं प्रवळपणुं कहे ठे.—

सिद्धियोगः कुयोगश्च जायेतां युगपद्यदि ।

कुयोगं तत्र निर्जित्य सिद्धियोगो विजृंभते ॥ ६ए ॥

अर्थ—जो कदाच एकी वखते सिद्धि योग अने कुयोग जेळा थया होय, तो तेमां
कुयोगने जीतीने सिद्धि योग उल्लास पामे ठे (प्रवळ थाय ठे). अहीं सिद्धि योग शब्दने
योगिक अर्थ होवाथी सर्वे शुच योगो जाणवा.

हवे दिवसना (दररोजना) विष्कंजादिक योगो कहे ठे.—

विष्कंजः १ प्रीति २ आयुष्मान् ३ सौजाग्यः ४ शोजन ५ स्तथा ।

अतिगंरुः ६ सुकर्मा ७ च धृतिः ८ शूलं ९ तथैव च ॥ ७० ॥

गंनो १० वृद्धि ११ ध्रुव १२ श्रैव व्याघातो १३ हर्षण १४ स्तथा ।

वज्रं १५ सिद्धि १६ व्यतीपातो १७ वरीयान् १८ परिधः १९ शिवः २० ॥ ७१ ॥

सिद्धः २१ साध्य २२ शुचः २३ शुक्लो २४ ब्रह्मा २५ चैन्द्रो २६ ऽथ वैधृतः २७ ।

इति सान्वयनामानो योगाः स्युः सप्तविंशतिः ॥ ७२ ॥

अर्थ—विष्कंज १, प्रीति २, आयुष्मान् ३, सौजाग्य ४, शोजन ५, अतिगंरु ६,
सुकर्मा ७, धृति ८, शूल ९, गंनो १०, वृद्धि ११, ध्रुव १२, व्याघात १३, हर्षण १४,
वज्र १५, सिद्धि १६, व्यतीपात १७, वरीयान् १८, परिध १९, शिव २०, सिद्ध २१,
साध्य २२, शुच २३, शुक्ल २४, ब्रह्मा २५, इन्द्र २६ अने वैधृत २७. आ सत्यात्रीश
योगो अन्यर्थ संज्ञावाळा पटले पोतपोतानां नाम प्रमाणे फळ आपनारा ठे.

आ योगोनां फळ माटे नारवंजनी टिप्पणीमां आ प्रमाणे विशेष कळो ठे.—

“विष्कंज १ सुख २ गंने ३ अङ्गंने ४ वज्र ५ तह य यागपाप ६ ।

वध्पिद् ७ सुराङ्कमा अङ्कुचा मूलजोगाठ ॥ १ ॥”

“रविवारे विष्कंज होय, सोमवारे शूल होय, मंगळवारे गंरु होय, बुधवारे अतिगंरु
होय, गुरुवारे वज्र होय, शुक्रवारे व्याघात होय अने शनिवारे वैधृति होय तो ते मूळ
योगो अत्यंत छट ठे.”

आ सत्यापीश योगोनी मध्ये जेटखा छुट योगो ठे, तेमां पण जेटखी छुट घनीउं ठे, ते कहे ठे.—

व्यतिपातवैधृताख्यौ सकलौ परिघस्य पूर्वमर्द्धं च ।

प्रथमः पादोऽन्येष्वपि विरुद्धसंज्ञेषु हातव्यः ॥ ७३ ॥

अर्थ—व्यतीपात अने वैधृत नामना योगो समग्र (आला) तजवा छापक ठे, परिघनो पहेलो अर्थ जाग त्याज्य ठे, अने धाकीना विरुद्ध (अचुज) नामवाळा योगोमां प्रथम पाद वर्जवा योग्य ठे. आ योगोनी अर्थ जाग तथा एक पाद पंचांगमां खलेखी घनीउंने अनुसारे समजवा. विरुद्ध नामवाळा योगो विष्कंज, गंन, अतिगंन, शूळ, व्याघात तथा घ्नपात जाणवा.

उपर जे प्रथम पाद वर्जवानुं काणुं ठे, तेमां धीजो प्रकार कहे ठे.—

त्यजेद्वा पञ्च विष्कंजे पट्टं तु गंनातिगंनयोः ।

घटिकाः सप्त शूले तु नव व्याघातवज्रयोः ॥ ७४ ॥

अर्थ—अथवा तो विष्कंज योगमां पहेखी पांच घनी तजवी, गंन अने अतिगंनमां पहेखी उ व घनी, शूळमां प्रथमनी सात घनी अने व्याघात तथा पञ्च योगमां प्रथमनी नव नव घनी वर्जवा योग्य ठे.

विष्कंजादिक छुट योगोमां एकार्गलवेध नामना योगनी उत्पत्ति धाय ठे ते कहे ठे.—

एकार्गलः क्रुयोगेषु चन्द्रेऽर्के च परस्परात् ।

गते साजिजिदोजर्हं त्याज्यः पादान्तरो न चेत् ॥ ७५ ॥

अर्थ—छुट योगने दिवसे अजिजित् सहित अठ्ठापीशे नक्षत्रोमांना विषम नक्षत्रां परस्पर (सामतामा) चंद्र अने सूर्य रहा होय तो ते एकार्गल कहेयाय ठे, ते तजवा योग्य ठे; परंतु जो एकार्गल योग पादना आंतरायाळो न होय तो ज तजवा छापक ठे.

आ एकार्गल योग छुट योगोमां धाय ठे एम काणुं ठे, माटे प्रीति, आदुष्मान् विंगे शुज योगमां ते थतो ज नथी एम सूषयन कार्युं ठे. कुयोग उतां पण ह्या योगनी मंत्रय फयारे धाय ठे ? ते उपर चंद्र अने सूर्यनी स्थिति दर्शावी ठे. अही अजिजित् उगंतुं होयाची अठ्ठापीश नक्षत्रो जाणवां. ह्या प्रमाणे खत्ताना श्लोकमां पण समजतुं. ह्या श्लोकनो समग्र जायार्थ ह्या रीते ठे.—आगल कहेयामां आये ए रीते एकार्गल कळ बरी तेमां अनुक्रमे अठ्ठापीश नक्षत्रो खखयां, पढी जो पंचवी सूर्य अने सूर्यदी चंद्र एव वीजाची विषम नक्षत्रे एक ज खीटीमां रहेला होय तो एकार्गल धाव ठे अने ते मर्व

१ प्रण, पांच, सात, नव इत्यादि एकी नक्षत्र विषम कहेयाय ठे.

“जो शूळ योग होय तो मस्तक पर मृगशीर्ष नक्षत्र आवे, परिध योग होय तो मघा आवे, वैधृत होय तो चित्रा, व्याघात योग होय तो पुनर्वसु, वज्र योग होय तो पुष्य, गंरु होय तो मूळ, विष्कंज होय तो अश्विनी, अतिगंरु होय तो अनुराधा अने व्यतिपात होय तो अश्लेषा नक्षत्र मस्तक पर आवे. ए प्रमाणे नक्षत्रो स्थापी पत्नी चंद्र तथा सूर्य जे नक्षत्रना होय ते नक्षत्र उपर स्थापवा. जो चंद्र अने सूर्य एक अर्गळमां रहेला होय तो एकार्गळ योग जाणवो.”

हवे सात शलाकाना चक्रमे वेध योग कहे ठे.—

वेध ऊर्ध्वतिरः सप्तरेखे पूर्वादितोऽभिजात् ।

नस्य रेखाग्रगे खेटे हेयश्चेन्न पदान्तरम् ॥ ७७ ॥

अर्थ—उज्जी तथा आनी सात सात रेखाने विषे पूर्वादिक दिशाना क्रमे स्थापन करेखां कृत्तिकादिक नक्षत्रथी इष्ट दिवसना नक्षत्रनी रेखाना अग्र भागमां जे नक्षत्र ठे तेमां कोइ ग्रह होय तो वेध थाय ठे. ते त्याग करवा लायक ठे, पण जो पादनुं आंतरं न होय तो त्याग करवा लायक ठे. एटले के—उज्जी तथा आनी सात सात रेखा करयी, पत्नी तेमने ठेने पूर्वादिक दिशाना क्रमे कृत्तिकाथी आरंजीने सात सात नक्षत्रो (अजिजित सहित) स्थापवां. पत्नी जे जे ग्रह जे जे नक्षत्रमां होय, ते ते ग्रह ते ते नक्षत्रनी पासे मूकवो. पत्नी जे रेखाने ठेने इष्ट दिवसनुं नक्षत्र आव्युं होय, ते रेखाने बीजे ठेने जो कोइ ग्रह आव्यो होय तो ते ग्रहवने ते इष्ट नक्षत्रनो वेध थयो जाणवो. ते वेध त्याग करवा लायक ठे, कारण के “क्रूर वेध होय तो मृत्यु ज थाय ठे अने सौम्य वेध होय तो सर्वथा सुखनो नाश थाय ठे.” आ वेधनो अपवाद कहे ठे.—जो ते वेध पूर्वनी रीते पादना आंतरावाळो होय तो त्याग करवो वा न करवो. एटले के इष्ट नक्षत्रना जे पादमां कार्य करवुं होय, अने तेनी सन्मुखना नक्षत्रना पादमां जो ते ग्रह न होय, परंतु पादने आंतरे होय तो आ ग्रह वेध पादांतरित थयो, तेथी ते दूषणवाळो नथी. ते विषे पूर्णज्ञ कहे ठे के—

“विंश पादं परित्यज्य कुर्यात्कार्यमशंकितः ।

सर्पदष्टाङ्गुलिभेदे विषयेपोद्भवः कुतः ॥ १ ॥”

“वेधवाळा पादनो त्याग करीने निःशंक रीते कार्य करवुं, केमके सर्पे रुसेली अंगुलीनो उद कर्या पत्नी विषना प्रवेशनी उत्पत्ति क्यांथी होय ?”

केशवार्क तो पादांतरित ग्रह वेधने पण ग्रहण करवानो निषेध करे ठे. ते कहे ठे के—

“विश्लेषमायाति यथासुजिः स्वैरेणः शरैकदिशि हतोऽपि ।

तथाहिवेधादपि तारकाणां क्रूरस्य नश्येद्वृक्षसत्त्वसंपत् ॥ १ ॥”

“जेम मृग शरवने एक जागमां हणायो होय तोपण पोताना प्राणवने वियोग पामे ठे

एटले मरी जाय ठे, तेम मूर ग्रहयने नक्षत्रना पादनो वेध घवायी पण वळ, सत्त्व अने संपत्तिनो नास घाय ठे.”

श्रीपति कहे ठे के—

“शुद्धं सौम्यग्रहैर्विद्धं पादमात्रं परित्यजेत् ।

शूरस्तु सकलं त्याग्यमिति वेधविनिश्चयः ॥ १ ॥”

“जो नक्षत्रनो सौम्य ग्रहयने वेध घयो होय तो मात्र ते पादनो ज त्याग करवो, अने शूर ग्रहयने वेध घयो होय तो ते आखुं नक्षत्र तजवुं. ए प्रमाणे वेधनो निश्चय (व्यवस्था) ठे.”

सात शळाकाना वेधनो यंत्र.

	ह	रो	श	भा	पु	शु	भ	
भ								भ
भ								पू०
रे			सात रेखा					उ
उ			वेधचक्र					ह
ए								नि
सा								खा
प								वि
	श	भ	उ	ए	शु	उये	भ	

हवे विवाहमां विचारवा योग्य वीजो वेध योग पांच शळाका चक्रयने पताये ठे.—

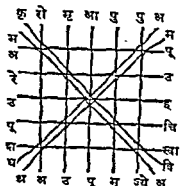
विवाहे पूर्ववत्पञ्च रेखा छे छे तु कोणके ।

लिखित्वाऽग्निजतो ज्ञानि वेधं तत्रापि चिन्तयेत् ॥ ७९ ॥

अर्थ—विवाहने विषे पूर्वनी जेम एटले छजी तथा श्यामी पांच पांच रेखा तथा चारे

खूणाओमां ववे रेखा करीने कृत्तिका नक्षत्रथी आरंजीने अख्यावीश नक्षत्रोने स्थाप करी तेमां पण वेधनों विचार करवो.

पंच रेखा चक्र

अहीं मूल श्लोकमां "तत्रापि" ए पदमां "अपि" शब्द आप्यो ठे, ते अव्यय ठे, अने अव्ययोना अनेक अर्थ होवाथी अहीं अपि शब्दना अर्थ अवधारण एवढे निश्चय जेवो करवानो ठे, तेथी एवो अर्थ थाय ठे के— पूर्वे कहेलो सात रेखावाळो वेध प्रतिष्ठादिक सर्व कार्योंमां जोवो, अने विवाहमां तो आ पंच रेखावाळो ज वेध जोवो ते विषे विवाह वृंदावनमां कहुं ठे के— "विवाह

सिवाय वीजा कार्यमां सात रेखावाळा यंत्रनो वेध जोवो." आ वेधमां पण पूर्वनी जेम पादांतरितनी व्यवस्था जाणवी. आंतरा रहित ग्रहनों वेध होय तो तेनुं फळ आ प्रमाणे कहुं ठे.—

"रवि विहवा कुजि कुलखय बुद्धि वंग्रा जिगु अपुत्ते सणि दासी ।
गुरुवेहेण तवस्सिणि विस्तसिणी राहुकेळहिं ॥ १ ॥"

"रविना वेधमां खम करवाथी स्त्री विधवा थाय ठे, मंगळना वेधमां करवाथी कुळनो हय थाय, बुधना वेधमां करवाथी यंध्या थाय, शुक्रना वेधमां करवाथी पुत्र रहित थाय, दानिना वेधमां करवाथी दासी थाय, गुरुना वेधमां करवाथी तपस्विनी थाय, तथा राहु अने केतुना वेधमां करवाथी विद्यासवाळी थाय."

आ वेध दीशामां पण जोवो एम पूर्णचक्र कहे ठे. ते कहे ठे के.—

"सुरिपयाइसु सत्तमस्यार्थं ययगहणाइसु पंचसखायं ।

कत्तिथ्यमाइ उचिक्का इ चकं जोअह ससिणो तो गहवेहं ॥ १ ॥"

"आचार्यपद तथा उपाध्यायपदादिकनी प्रतिष्ठादिकमां कृत्तिकादिक नक्षत्रोनुं सप्त राशावा चक्र स्थानी ते मध्ये चंद्रमालो ग्रहोनी साथे वेध जोवो, अने दीशामां पांच राशावा चक्र स्थानी चंद्रमालो ग्रहोनी साथे वेध जोवो."

हये खत्ता योग कहे ठे.—

सत्ता वज्येष्टनस्यार्कादीनां सान्निजिदीयुपाम् ।

धृत्वा १० कृत्यु २२ इ २७ सत्ता उर्द्वत् २४ पथा ५ कृत्यं २२ क ए संख्यनम् ००
इत्थं—दृष्ट नक्षत्रथी अदारमा नक्षत्रने विने रक्षो सूर्य इष्ट नक्षत्रने खागवने हये

उत्ते, इष्ट नक्षत्रयः धात्रीशमा नक्षत्रे रहेखो चंद्र इष्ट नक्षत्रने छातयमे हृषे उत्ते, ए रीते सत्याधीशमे रहेखो मंगळ, सातमे रहेखो बुध, चौथीशमे रहेखो गुरु, पांचमे रहेखो शुक्र, धात्रीशमे रहेखो शनि अने नवमे रहेखो राहु इष्ट नक्षत्रने हृषे उत्ते. अर्ही अजिजित् सहित अठ्ठावीश नक्षत्रो खेयानां उत्ते. छात (छात्ता) एटखे पादनी प्रहार कहेवाय उत्ते, अने ते अम्बादिकनी जेम प्राये पाठळ्यी मारे उत्ते, माटे आ प्रमाणे कर्तुं.

हृषे जोशीउत्तेने नक्षत्रोनी गणतरी सहेखाइयी धवा माटे आगळ्यी छात्ता मारे ते पावांतरयमे घतावे उत्ते.—

लक्षयन्ति जमर्काद्याः स्वर्क्षतः साजिजित्कमात् ।

अर्का १२ घा ७ मि ३ चिकृत्यं २३ ग ६ तच्चा २५ ए ७ प्रकृति २१ प्रमम् ७१
(सूर्या १२ ए ७ त्रि ३ त्रयोविंश २३ पट्ट ६ तच्चा २५ ए ७ कविंशकम् २१, पावांतरं)

अर्थ—सूर्य पोताना नक्षत्रयः धारमा नक्षत्रने आगळनी छात मारे उत्ते, चंद्र आठमा नक्षत्रने, मंगळ त्रीजा नक्षत्रने, बुध त्रेवीशमा नक्षत्रने, गुरु उचा नक्षत्रने, शुक्र पचीशमा नक्षत्रने, शनि आठमा नक्षत्रने अने राहु एकवीशमा नक्षत्रने छात्ता मारे उत्ते. अर्ही पण अजिजित् सहित नक्षत्रो गणयां.

पाठळनी छात्ता तथा आगळनी छात्ता ए घने रीते गणतां एक ज अर्थ आये उत्ते. जेमके इष्ट नक्षत्र अश्विनी नक्षत्र उत्ते, त्यांची अठारमुं नक्षत्र ज्येष्ठा उत्ते, ते ज्येष्ठामां रहेखो सूर्य अश्विनीने पाठळ्यी छात मारे उत्ते, तथा सूर्यमुं पोतानुं नक्षत्र ज्येष्ठा उत्ते, त्यां रहेखो सूर्य आगळना धारमा नक्षत्रने एटखे अश्विनीने छात मारे उत्ते. ए रीते संशय जाणुं.

अर्ही कोइ शंका करे के—इष्ट दिवसनुं जे नक्षत्र होय ते ज नक्षत्र चंजनुं पण होय उत्ते, अने त्यां रहेखो चंद्र जो पाठळना धात्रीशमा अथवा आगळना आठमा नक्षत्रने छात मारे तो तेमां इष्ट नक्षत्रने मुं आव्युं ? कांइ ज नहीं, तेथी इष्ट नक्षत्रने चंजनी छसानो विचार करयो व्यर्थ उत्ते. आ शंकानुं समाधान ए उत्ते जे चंद्र परिपूर्ण (पूर्णिमानो) घइने ज नक्षत्रने छात्ता मारे उत्ते, पण धीजो चंद्र छात्ता मारतो नथी. ते विरे धीरवि कहे उत्ते के—“दाविंशं परिपूर्णं मुंसिंरुमुपः संतापयेसेत्तरः” “परिपूर्णं मंगळशालो चंद्र पाठळना धात्रीशमा नक्षत्रने संतापे उत्ते, पण धीजो अपरिपूर्ण चंद्र मंतापतो नथी.” तेथी करीने गइ पूर्णिमा जे नक्षत्रमां समाप्त घइ होय ते ज चंजनुं नक्षत्र धारीने त्यांची गणतरी करपी. घतियल्लजमां पण कर्तुं उत्ते के—

“विचार यत्र नक्षत्रे रात्रान्तं रजनीकरः ।

सतश्चाष्टमनक्षत्रं स पुरो हन्ति छात्ता ॥ १ ॥”

“चंद्रे जे नक्षत्रमां पूर्णिमानो अंत कर्यो होय, ते नक्षत्रयी आगमा नक्षत्रने ते आगळनी खातवणे हणे ठे.”

हवे खत्ताने विषे अन्य आचार्यनो मत पण वतावे ठे.—

अग्रतो नवमे राहोः सप्तविंशो ऋगोस्तु ज्ञे ।

केचिज्ज्योतिर्विदः प्राहुर्लक्षां तामपि वर्जयेत् ॥ ७२ ॥

अर्थ—राहु पोताना नक्षत्रयी नवमा नक्षत्रने अने शुक्र सत्याचीशमा नक्षत्रने आगळनी खात मारे ठे, एम केटलाक ज्योतिर्विद कहे ठे, माटे ते खत्ता पण वर्जवा योग्य ठे. त्रिविक्रम तो एम कहे ठे के—“नख २० संख्यं तमो हन्ति” “राहु पोताना नक्षत्रयी वीशमा नक्षत्रने खत्ता मारे ठे.”

खत्तानुं फळ पौर्णज्य ज्योतिषमां आ प्रमाणे कथं ठे.—

“अणुजविणासे १ नासो २ कजाजावा ३ जयं ४ विह्वयेठं ५ ।

गुरु १ बुध २ सि अ ३ ससि ४ रवि ५ ह्यरिरेकेषु मरणमशेषु ॥ १ ॥”

“गुरूप हणेल्या नक्षत्रमां कार्य करवाची नाना जाणो नाश थाय, बुधची हणायेल्या नक्षत्रमां कार्य करवाची पोतानो नाश थाय, शुक्रची हणायेल्या नक्षत्रमां कार्यनो नाश थाय, चंद्रे हणेल्या नक्षत्रमां जय लपजे, अने रविए हणेल्या नक्षत्रमां कार्य करवाची येजयनो नाश थाय, तथा वीजा (मंगळ, शनि तथा राहु) ग्रहोप हणेल्या नक्षत्रमां कार्य करवाची मरण थाय.”

अहीं वृद्धो कहे ठे के—“सौम्य ग्रहनी खत्ता अस्व दोष करे ठे, केमके ते खत्ता नक्षत्रनी क्षुब्धता ज करे ठे, अने शूर ग्रहनी खत्ता तो मरण अने दारिद्र्य विगोरे अर्थने करे ठे.” केशवार्क पण कहे ठे के—

“लघुनि निर्दक्षिते गुजखत्तया न फलमस्ति धलस्य गलत्तया ।

अशुजप्रतिप्रमत्ति तद्द्वयोर्धनसुतानसुतापकरं परम् ॥ १ ॥”

“गुन ग्रहनी खत्तावणे हणायेल्या नक्षत्रमां कार्य करवाची फल रहित होवाची कांय पण अशुज फळ धनुं नयी, पण अशुज ग्रहनी खत्तावणे हणायेल्या नक्षत्र तो तेमां परदेखा दंपतीना धन तथा पुत्रनो नाश करे ठे अने जीवने संतापकारक थाय ठे.”

पट्टी ग्रंथांतरमां आ प्रमाणे कथं ठे.—

“सौम्यप्रचाहत् पातोपग्रहाद्यैश्च दूषितम् ।

जपादं वर्जयेदेव जं च केन्द्रे न चमृताः ॥ १ ॥”

“जे कदाच लक्षाट कार्य करवानुं होय, अने केन्द्रमां गुनग्रहो होय तो सौम्य ग्रहनी खत्तावी खत्तावेळा तथा पात अने लपग्रहादिकयने दूषित थयेल्या नक्षत्रनुं ते पाद ज

त्याग करवुं, परंतु केंद्रमां शुभ ग्रह न होय तो सौम्य ग्रहनी लक्षाधी पण ह्यापेक्षें आस्तु नहन्न तजपा योग्य ठे.”

हये पात योग कहे ठे.—

पातः सूर्यर्क्षतोऽश्लेषा मघा चित्रानुराधिका ।

ध्रुतिः पौष्णं च यत्र स्युस्त्याज्यस्तत्संख्यत्तेऽश्विजात् ॥ ७३ ॥

अर्थ—सूर्यना नहन्नधी अश्लेषा, मघा, चित्रा, अनुराधा, श्रवण अने रेवती ए नहन्नो जेटली संख्यापाळां अश्विनीधी गणतां होय तेटली संख्यापाळां नहन्नमां पात योग जाणवो, अने ते योग शुभ कार्यमां वर्जया योग्य ठे (आ योगने त्रिशुळपात पण कहे ठे). ज्ञापार्थ ए ठे के ज्यारे सूर्य ज्येष्ठा नहन्ननो होय त्यारे ज्येष्ठा नहन्नधी अश्लेषा श्लोणीशमुं ठे, मघा पीशमुं ठे, चित्रा चोवीशमुं ठे, अनुराधा सत्यावीशमुं ठे, श्रवण पांचमुं ठे, अने रेवती दशमुं ठे. तेथी ते दिवसे अश्विनीधी गणतां श्लोणीशमुं मूळ ठे, पीशमुं धूर्वापादा ठे, चोवीशमुं शतजिपक् ठे, सत्यावीशमुं रेवती ठे, पांचमुं मृगशीर्ष ठे, अने दशमुं मघा ठे, तेथी करीने आटळां नहन्नोमां पात योग ठे एम जाणवुं. ए रीते धीजुं पण जाणवुं. आ पात योगमां अजिजित् गणवुं नहीं.

अहीं सहेखाइने माटे आन्नाय कहे ठे.—

पातं शुलस्य गंरुस्य हर्षणव्यतिपातयोः ।

साध्यवैधृतयोश्चान्ते धिष्ण्यं यत्तत्र वर्जयेत् ॥ ७४ ॥

अर्थ—शुळ, गंरु, हर्षण, व्यतिपात, साध्य अने वैधृत, ए ठ योगने अंते जे नहन्न होय, ते नहन्नमां पात योग होय ठे, अने ते पात योग वर्जवा योग्य ठे.

ते ठ पात योगनां नाम नरपतिजयचर्यामां अनुक्रमे आ प्रमाणे कळां ठे.—

“पवनः १ पायकश्चैव २ काळः ३ किंकर ४ एव च ।

मृत्युकृत् ५ ह्यकृत्चेति ६ पाता नामसहकृफलाः ॥ १ ॥”

“पवन, पायक, (अग्नि), काळ, किंकर, मृत्युकृत् अने ह्यकृत् ए ठ पात योगो पोतानां नाम प्रमाणे फळ आपनारा ठे.”

॥ इति योगद्वारम् ॥

॥ इति श्रीमति आरंजसिद्धिवास्तिके तिथि १ वार २ न ३ योग ४ परीक्षात्मकः
प्रथमो विमर्शः ॥

। अथ द्वितीयो विमर्शः ।

इये राशिचार कहे ठे.—

राशिरथ तत्र मेपोऽश्विनी च जरणी च कृत्तिकापादः ।
 वृषजस्तु कृत्तिकां द्वित्रयान्विता रोहिणी समार्गार्द्धा ॥ १ ॥
 मिथुनो मृगार्द्धमार्द्धा पुनर्वस्वोश्चांद्द्वयस्त्रयः प्रथमे ।
 कर्का च पुनर्वस्वोः पादः पुष्यस्तथाऽश्लेषा ॥ २ ॥
 सिंहस्तु मघाः पूर्वाः फल्गुन्यः पाद उत्तराणां च ।
 कन्योत्तरात्रिपादी हस्तश्चित्रार्धमाद्यं च ॥ ३ ॥
 तौली चित्रान्त्यार्द्धं स्वातिपादत्रयं विशाखायाः ।
 स्याद्भृश्रिको विशाखाचतुर्थपादोऽनुराधिका ज्येष्ठा ॥ ४ ॥
 धन्वी मूलं पूर्वापादाऽपि च पाद उत्तरापादः ।
 स्यान्मकर उत्तरापादां द्वित्रितयं श्रुतिर्धनिष्ठाऽर्द्धम् ॥ ५ ॥
 कुंजोऽन्त्यधनिष्ठार्धं शततारा पूर्वजाड्यपास्त्रिपदी ।
 मीनो जाड्यपदां द्विस्तथोत्तरा रेवती चेति ॥ ६ ॥

अर्थ—यार राशिठं तथा तेमां थावतां नक्षत्राणां पाद आ प्रमाणे.—

- १ मेघ राशिमां अश्विनी, जरणी तथा कृत्तिकां प्रथम पाद आये ठे.
- २ वृषज राशिमां कृत्तिकां तेषां त्रय पाद, रोहिणी अने मृगशीर्ष अर्धु आये ठे.
- ३ मिथुन राशिमां मृगशीर्ष ठेठुं अर्धु, मार्द्धा अने पुनर्वसुनां प्रथम त्रय पाद.
- ४ कर्क राशिमां पुनर्वसुं ठेठुं पाद, पुष्य अने अश्लेषा.
- ५ सिंह राशिमां मघा, पूर्वाफाल्गुनी अने उत्तराफाल्गुनीं प्रथम पाद.
- ६ कन्या राशिमां उत्तराफाल्गुनीना अंतनां त्रय पाद, हस्त तथा चित्रा पहेठुं अर्धु.
- ७ मूळ राशिमां चित्रा ठेठुं अर्धु, स्वाति तथा विशाखानां प्रथम त्रय पाद.
- ८ बृहिक राशिमां विशाखानुं चोथुं पाद, अनुराधा अने ज्येष्ठा.
- ९ धन राशिमां मूल, पूर्वापादा अने उत्तरापादानुं प्रथम पाद.
- १० मकर राशिमां उत्तरापादानां तेषां त्रय पाद, श्रवण अने धनिष्ठा अर्धु.

११ गुंज राशिमां धनिष्ठा ठेहुं अर्धु. शततारका तथा पूर्वाजाह्नपदनां प्रथम षण्ण पाद.

१२ मीन राशिमां पूर्वाजाह्नपदनुं ठेहुं एक पाद, छत्तराजाह्नपद अने रेवती.

राशिनी प्यवस्थामां अजिजित् नक्षत्रखेयानुं नथी, तेथी सत्यापीश नक्षत्रोने विपे दरे-
कनां चार चार पाद होवायी गुल एकतो ने आठ पाद धाय ठे, ते पाद अहरोना
नियम कहेयावने प्रथम दूचयन कर्या ठे. तेमांनां नय नय पादोप करीने एक एक राशि
धाय ठे. एम चार राशि कहेली ठे, तेथी करीने पुरुपादिकनां नाम पारुयामां राशिनी
कष्टपनाए नक्षत्रना पादमां नियत करेला षण्णो (अहरो) ने जाणीने नामादिकना अहरो
करया. (तेया अहरोथी शरु घतुं नाम पारुहुं.) अजिजित् नक्षत्रनां षण्ण पादना अहरो
छत्तरापादना ठेष्ठा (चोष्ठा) पादमां अंतर्गत धाय ठे, अने अजिजितना ठेष्ठा पादना
अहरो धचणना प्रथम पादमां अंतर्गत धाय ठे.

हये मंपादिक चार राशिठना षण्ण कहे ठे.—

मेपाद्योणार्जुनहरिऽक्तश्चेतैतमेचकाः ।

पिंगपिंगलकहमापककालमखिना रुचः ॥ ७ ॥

अर्थ—मेपची धारंजीने शोण (रातो), अर्जुन (श्वेत), हरित (पीळो-खीवो),
रक्त (रातो), श्वेत, एत (कायरचित्रो), मेचक (काळो), पिंग (पीळो-रातो,) पिंगल
(पीळो-रातो), कहमाप (कायरचित्रो), ककाल (पीळो) अने मखिन (मत्स्यनी
जेवो मेळो), आ प्रमाणे चारे राशिठना षण्ण जाणवा. आ षण्ण कहेवानुं प्रयोजन
पिंसेपे करीने नयांशमां आयसो ते एवी रीते के धातु, मूळ तथा जीवरूप पदार्थ नयांशची
ज जणाय ठे. फरुं ठे के—“अंशकाज्जायते ह्ययं” “नयांशची ह्ययनुं ज्ञान धाय ठे.”
तेथी करीने धातु अने मूळ विंगेरे वस्तु चोराइ होय अथवा लोवाइ होय, तेना प्रश्नमां
आ षण्णवने ते वस्तुना षण्णनुं ज्ञान धाय ठे.

हये राशिठनां स्वरूप कहे ठे.—

उद्यद्घोपघतीगदं नृमिथुनं नौस्याऽग्निसस्यान्विता,

कन्या ना च लुलाधरो धृतधनुर्धन्व्यश्चपश्चार्धकः ।

एणास्यो मकरः कुटांकितशिराः कुंजो विखोमाननं,

मीनो मीनयुगं च नामसदृशाः प्रोक्ताः परे राशयः ॥ ८ ॥

अर्थ—जेना हाथमां धीणा ठे एवी स्त्री तथा जेना हाथमां गदा ठे एवो पुरुष ए घसे
सामसामां घेठां होय ते मिथुन राशिनो आकार जाणवो. नाया हाथमां अग्नि अने जम-
णा हाथमां धान्य धारण करीने यहाणमां घेठेखी कन्याने आकारे कन्या राशि ठे, हाथमां

तुला (त्राजया) राखीने वेवेला पुरुपने आकारे तुला राशि ठे, कटीनी नीचेनो जाग अश्वनी जेवो एटले चार पगवाळो अने शरीरनो उपरनो जाग पुरुष जेवो, वळी जेना हाथमां धनुष ठे एवा पुरुपने आकारे धन राशि ठे, मृगना जेवा मुखवाळा मगरने आकारे मकर राशि ठे, मस्तक पर कुंज रहेलो होय एवा पुरुपने आकारे कुंज राशि ठे. ("खांध पर खाली धनो रखो होय," एम वृहज्जातकमां कह्युं ठे.) एक वीजाना पुत्रनी सन्मुख जेतों मुख रहेखां ठे एवा वे मत्स्यने आकारे मीन राशि ठे, तेथी करीने ज आ राशिनो उदय मस्तक अने पीठथी धाय ठे. वाकीनी राशिउं एटले मेष, वृष, कर्क, सिंह अने वृश्चिक नामनी पांच राशिउं पोतपोतानां नामने समान रूपवाळी जाणवी. तेमज चारे राशिउंनी चेष्टा तथा स्यान विगेरे पण पोतपोतानां नामनी सदृश ज जाण्वां एवो संप्रदाय ठे. ते विषे सारंग कहे ठे के—

“मेषो दैन्यमुपैति गर्वति वृषो नानामतिर्मन्मथः,
शूरः कर्कटको धृतिश्च वनपे कन्या च मायाविनी ।
सत्यं रज्जुतुलास्वलो मस्तिनता चापश्च पापाशयो,
मोखर्यं मकरे घटे चतुरता मीने च धीरा मतिः ॥ १ ॥”

“मेष दीनताने पामे ठे, वृष गर्विष्ठ धाय ठे, मन्मथ (मिथुन) नाना प्रकारनी बुद्धि-पाटी होय ठे, कर्क शूरवीर होय ठे, सिंह हिंमतवान् होय ठे, कन्या कपटी होय ठे, तुला सत्य अने रज्जुनी जेम सरळ होय ठे, वृश्चिक मस्तिन होय ठे, धनुष (धन) पाप-प्रकृतिवाळी होय ठे, मकर वाचाळ होय ठे, कुंज चतुर होय ठे अने मीन धीर बुद्धि-पाटी होय ठे.”

तेमज मेष अने वृष दियमं अरपयमां रहेनारी अने रात्रिप गाममां रहेनारी होय ठे, मिथुन गाममां रहेनार ठे, कर्क अने मीन जळमां रहे ठे, सिंह अरपयमां रहे ठे, कन्या अने तुला गाममां रहे ठे, वृश्चिक प्रयामी ठे, धन अने कुंज गाममां रहे ठे, तथा मकरनो पहेडो (मुगनो) जाग अरपयवामी ठे अने धीजो जाग जळघर ठे.

चौरादेखी के सौरादेखी वस्तुना प्रश्न वस्तुने चौरनी चेष्टा तथा स्यान जोवा माटे धा एटपोटी ठे. ते ते सधनां उचित कार्य करवा माटे दैवज्ञयघ्न एवुं कहे ठे के—
“राज्याग्निदेह, विरोध, माह्न, कूट कर्म विगेरे तथा धातुनी ग्वाण विगेरे संबंधी कार्य नेव सधनां करवापी निष्ठ धाय ठे. विवाह, गृहप्रवेश, कन्यानो संबंध (वाग्दान) दिगेरे पूर कर्म तथा हेतुनो आरंज अने पत्नी वेपवा खेयानां कार्यां वृष लग्नां करवामां हारे ठे. वृष सधनां बहेखां कार्यं उपरान्त विद्या, गिद्वय अने अर्थकार संबंधी कार्यां निष्ठ सधनां निष्ठ धाय ठे. सेवा, जोग, मृष्ट सुत कर्म, पौष्टिक कर्म, तथा वाप वृवा-

दिक जल संबंधी कार्य कर्क लग्नमां सिद्ध थाय ठे. मेघ लग्नमां कहेलां कार्य उपरांत वेपार, राजसेवा तथा शत्रुनी संधि विगेरे कार्यों सिद्ध लग्नमां करवाची सिद्ध थाय ठे. शिष्टप, श्रौपथ, ऋण, वेपार विगेरे चर अने स्थिर कार्य कन्या लग्नमां सिद्ध थाय ठे. खेती, सेवा, यात्रा विगेरे तथा कन्या लग्नमां कहेलां सर्व कार्यों तुला लग्नमां सिद्ध थाय ठे. धुव कर्म, राजसेवा, चोरी विगेरे दारुण लग्न कार्य वृश्चिकमां सिद्ध थाय ठे. यात्रा, युद्ध, मृत विगेरे सत्कार्यों धनुषमां सिद्ध थाय ठे. क्षेत्रनो आश्रय तथा जलमार्गे यात्रा विगेरे चर कार्य तथा नीच कार्य मकरमां सिद्ध थाय ठे. जलमार्गे यात्रा, वहाण तैयार करबुं, वीज वावबुं, दंज, जेद, मृत विगेरे तथा नीच कर्म कुंजमां सिद्ध थाय ठे. विद्या, अलंकार, शिष्टप, पशुकर्म, वहाणनी यात्रा, अजिपेक विगेरे तथा सर्व मंगलिक कार्य मीन लग्नमां सिद्ध थाय ठे.

“एतान्युक्तानि संसिद्धिं यांति शुद्धेष्वजादिषु ।

शूराणि शूरयुक्तेषु शुजानि सशुजेषु तु ॥ १ ॥”

“मेपादिक लग्न शुद्ध होय तो ए कहेलां कार्यों सिद्धिने पामे ठे. शूर ग्रहोपने युक्त होय तो शूर कार्य सिद्ध थाय अने शुद्ध ग्रह सहित होय तो शुद्ध कार्य सिद्ध थाय ठे.”

हवे राशिओनुं दिक्स्वामित्य तथा स्वजाय कहे ठे.—

पूर्वादिदिक्षु मेपाद्याः पतयः स्युः पुनः पुनः ।

चरस्थिरद्विस्वजावाः शूराशूरा नरस्त्रियः ॥ ९ ॥

अर्थ—“पुनः पुनः” “फरी फरीने” ए पद दरेक विशेषण साथे जोग्यायी था प्रमाणे अर्थ थाय ठे.—अनुक्रमे पूर्वादिक दिशाओना मेपादिक स्वामीठे ठे. एटखे पूर्व दिशानो मेघ, दक्षिणो वृष, पश्चिमनो मिथुन अने उत्तरनो कर्क स्वामी ठे. ए रीते सिद्ध विगेरे चार तथा धन विगेरे चार अनुक्रमे चार दिशाना ईश कहेया. एटखे दरेक दिशाना ऋण ऋण स्वामीठे थाय ठे, आनुं प्रयोजन यात्रादिकमां ठे, तथा चोरायेडी के लोवायेडी वस्तुना प्रथमां वस्तु कइ दिशाए ठे ते जाणया माटे ठे. तथा मंत्र राशि चर ठे, वृष स्थिर ठे अने मिथुन द्विस्वजाय ठे, कारण के तेनीपहेलां वृष ठे ते स्थिर ठे माटे मिथुननो प्रथम अर्थ जाग स्थिर ठे, अने तेनी पठी कर्क ठे ते चर ठे माटे मिथुननो वीजो अर्थ जाग चर ठे ए रीते द्विस्वजाय जाणवो. एम जातक वृत्तिनां कसुं ठे. “पुनः पुनः” नो संबंध होवाची कर्क चर ठे, सिद्ध स्थिर ठे, कन्या द्विस्वजाय ठे. ए रीते अनुक्रमे धारे राशिओनुं चरादिकपणुं जाणवुं. आनुं प्रयोजन ए ठे जे चर राशिनां जन्मेलां पाळको ते ते स्वजायवाळां थाय ठे तथा मेघने आरंजीने अनुक्रमे शूर अने अशूर तथा पुरुष अने स्त्री एमांनी एक एक संज्ञा पण थापडी. एटखे के मंत्र शूर

तुला (त्राजवा) राखीने वेठेला पुरुषने आकारे तुला राशि ठे, कटीनी नीचेनो जाग अश्वनी जेवो एटले चार पगवाळो अने शरीरनो उपरनो जाग पुरुष जेवो, वळी जेना हाथमां धनुष ठे एवा पुरुषने आकारे धन राशि ठे, मृगना जेवा मुखवाळा मगरने आकारे मकर राशि ठे, मस्तक पर कुंज रहेलो होय एवा पुरुषने आकारे कुंज राशि ठे. ("खांध पर खाली घनो रह्यो होय," एम बृहज्जातकमां कथं ठे.) एक धीजाना पुत्रनी सन्मुख जेनां मुख रहेलां ठे एवा धे मत्स्यने आकारे मीन राशि ठे, तेथी करीने ज आ राशिनो उदय मस्तक अने पीउथी थाय ठे. वाकीनी राशिउं एटले मेष, वृष, कर्क, सिंह अने वृश्चिक नामनी पांच राशिउं पोतपोतानां नामने समान रूपवाळी जाणवी. तेमज चारे राशिउंनी चेष्टा तथा स्थान विगेरे पण पोतपोतानां नामनी सदृश ज जाणवां एवो संप्रदाय ठे. ते विषे सारंग कहे ठे के—

“मेषो दैन्यमुपैति गर्वति वृषो नानामतिर्मन्मथः,
शूरः कर्कटको धृतिश्च वनपे कन्या च मायाविनी ।
सत्यं रङ्गुतुलास्वली मखिनता चापश्च पापाशयो,
मोखर्यं मकरे घटे चतुरता मीने च धीरा मतिः ॥ १ ॥”

“मेष दीनताने पामे ठे, वृष गर्विष्ठ थाय ठे, मन्मथ (मिथुन) नाना प्रकारनी बुद्धिवाळी होय ठे, कर्क शूरवीर होय ठे, सिंह हिंमतवान् होय ठे, कन्या कपटी होय ठे, तुला सत्य अने रङ्गुनी जेम सरळ होय ठे, वृश्चिक मखिन होय ठे, धनुष (धन) पापप्रकृतियाळी होय ठे, मकर वाचाळ होय ठे, कुंज चतुर होय ठे अने मीन धीर बुद्धिवाळी होय ठे.”

तेमज मेष अने वृष दिवसे अरण्यमां रहेनारी अने रात्रिप गाममां रहेनारी होय ठे, मिथुन गाममां रहेनार ठे, कर्क अने मीन जळमां रहे ठे, सिंह अरण्यमां रहे ठे, कन्या अने तुला गाममां रहे ठे, वृश्चिक प्रवासी ठे, धन अने कुंज गाममां रहे ठे, तथा मकरनो पहेलो (मुखनो) जाग अरण्यवासी ठे अने धीजो जाग जळचर ठे.

घोरायेळी के खोवायेळी यस्तुना प्रश्न वखते घोरनी चेष्टा तथा स्थान जीवा माटे आ उपयोगी ठे. ते ते खप्रमां उचित कार्य करवा माटे देवइयद्वज एयुं कहे ठे के—
“राग्यानिपेक, विरोध, साहस, कूट कर्म विगेरे तथा धातुनी लाण विगेरे संबंधी कार्य मेर खप्रमां करवायी सिद्ध थाय ठे. विवाह, गृहप्रवेश, कन्यानो संबंध (यागदान) विगेरे भूय कर्म तथा हेत्रनो आरंज अने पशु वेचया खेयानां कार्यां वृष खप्रमां करवामां छाये ठे. वृष खप्रमां कहेष्टां कार्यं उपरांत विद्या, शिक्षण अने अयुक्तकार संबंधी कार्यां मिथुन खप्रमां सिद्ध थाय ठे. मेधा, ज्ञाग, मृदु शुन कर्म, पौष्टिक कर्म, तथा याप वृया-

दिक जळ संबंधी कार्य कर्क लग्नमां सिद्ध थाय ठे. मेप लग्नमां कहेखां कार्य उपरांत घेपार, राजसेवा तथा शत्रुनी संधि विगेरे कार्यो सिंह लग्नमां करवाथी सिद्ध थाय ठे. शिल्प, धौपध, जूपण, घेपार विगेरे चर अने स्थिर कार्य कन्या लग्नमां सिद्ध थाय ठे. खेती, मेवा, यात्रा विगेरे तथा कन्या लग्नमां कहेखां सर्व कार्यो तुला लग्नमां सिद्ध थाय ठे. ध्रुव कर्म, राजसेवा, चोरी विगेरे दारुण छत्र कार्य वृश्चिकमां सिद्ध थाय ठे. यात्रा, युद्ध, व्रत विगेरे सत्कार्यो धनुषमां सिद्ध थाय ठे. क्षेत्रनो आश्रय तथा जळमार्गे यात्रा विगेरे चर कार्य तथा नीच कार्य मकरमां सिद्ध थाय ठे. जळमार्गे यात्रा, वहाण तैयार करवुं, धीज याववुं, दंज, जेद, व्रत विगेरे तथा नीच कर्म कुंजमां सिद्ध थाय ठे. विद्या, अखंकार, शिल्प, पद्मकर्म, वहाणनी यात्रा, अक्षिपेक विगेरे तथा सर्व मंगलिक कार्य मीन लग्नमां सिद्ध थाय ठे.

“एतान्युक्तानि संसिद्धिं यांति शुद्धेष्वजादिषु ।

ऋराणि ऋरयुक्तेषु शुभानि सशुभेषु तु ॥ १ ॥”

“मेपादिक लग्न शुद्ध होय तो ए कहेखां कार्यो सिद्धिने पामे ठे. ऋर ग्रहोवने युक्त होय तो ऋर कार्य सिद्ध थाय अने शुभ ग्रह सहित होय तो शुभ कार्य सिद्ध थाय ठे.”

इहे राशिओतुं दिक्स्वामित्व तथा स्वज्ञाव कहे ठे.—

पूर्वादिदिष्टु मेपाद्याः पतयः स्युः पुनः पुनः ।

चरस्थिरद्विस्वज्ञावाः ऋराऋरा नरस्त्रियः ॥ ९ ॥

अर्थ—“पुनः पुनः” “फरी फरीने” ए पद दरेक विशेषण साथे जोरवायी आ प्रमाणे अर्थ थाय ठे.—अनुक्रमे पूर्वादिक दिशाओना मेपादिक स्वामीठ ठे. एटले पूर्व दिशानो मेप, दक्षिणो वृष, पश्चिमनो मिथुन अने उत्तरनो कर्क स्वामी ठे. ए रीते सिंह विगेरे चार तथा धन विगेरे चार अनुक्रमे चार दिशाना ईश कहेवा. एटले दरेक दिशाना व्रण व्रण स्वामीठ थाय ठे, आनुं प्रयोजन यात्रादिकमां ठे, तथा चोरायेली के खोघायेली वस्तुना प्रभ्रमां वस्तु कइ दिशाए ठे ते जाणया माटे ठे. तथा मेप राशि चर ठे, वृष स्थिर ठे अने मिथुन द्विस्वज्ञाव ठे, कारण के तेनीपहेखां वृष ठे ते स्थिर ठे माटे मिथुननो प्रथम अर्थ जाग स्थिर ठे, अने तेनी पठी कर्क ठे ते चर ठे माटे मिथुननो धीजो अर्थ जाग चर ठे ए रीते द्विस्वज्ञाव जाणवो. एम जातक वृत्तिमां कहुं ठे. “पुनः पुनः” नो संबंध होवाथी कर्क चर ठे, सिंह स्थिर ठे, कन्या द्विस्वज्ञाव ठे. ए रीते अनुक्रमे चारे राशिओतुं चरादिकपणुं जाणवुं. आनुं प्रयोजन ए ठे जे चर राशिमां जन्मेखां घालको ते ते स्वज्ञावयाळां थाय ठे तथा मेपने आरंजीने अनुक्रमे ऋर अने अऋर तथा पुरुष अने स्त्री एमांनी एक एक संज्ञा पण थापयी. एटले के मेप ऋर

અને પુરુષ ઠે, વૃષ અકૂર અને સ્ત્રી ઠે, મિથુન કૂર અને પુરુષ ઠે વિગેરે વારે રાશિ સુધી લઈ જતાં મેષ, મિથુન વિગેરે ઠ એકીવાલી રાશિઓ કૂર તથા પુરુષ ઠે અને વૃષ, કર્ક વિગેરે બેકીવાલી રાશિઠ અકૂર (સૌમ્ય) અને સ્ત્રી ઠે. આનું ફલ એ ઠે કે કૂર અને પુરુષ રાશિમાં જન્મેલાં વાલકો કૂર અને તેજસ્વી થાય ઠે, તથા સૌમ્ય અને સ્ત્રી રાશિમાં જન્મેલાં વાલકો સૌમ્ય અને મૃદુ (કોમલ) થાય ઠે; પણ રહમાઢામાં કહ્યું ઠે કે— “મેષ, સિંહ, વૃશ્ચિક, મકર અને કુંજ એ પાંચ રાશિઠ કૂર સ્વામીવાલી હોવાથી કૂર ઠે અને વાકીની સાત રાશિઠ સૌમ્ય સ્વામીવાલી હોવાથી સૌમ્ય ઠે.” વઢી કૂર રાશિ પણ સૌમ્ય ગ્રહથી યુક્ત હોય અથવા તેના પર સૌમ્ય ગ્રહની દૃષ્ટિ પત્તી હોય તો તે સૌમ્ય થાય ઠે, અને સૌમ્ય રાશિ પણ કૂર ગ્રહ સહિત હોય અથવા તેના પર કૂર ગ્રહની દૃષ્ટિ પત્તી હોય તો તે કૂર થાય ઠે. તે વિષે દૈવજ્ઞવલ્લભ કહે ઠે કે—

“ગ્રહયોગેશ્ણાન્યાં સ્યાજ્ઞારંભર્થો ગ્રહોદ્ભવઃ ।

રાશિઃ સ્વજાવમાધત્તે ગ્રહયોગેશ્ણોદ્ભિતઃ ॥ ૧ ॥”

“ગ્રહના સંબંધથી તથા દૃષ્ટિથી રાશિનો જાવ ગ્રહ જેવો થાય ઠે, પણ ગ્રહના સંબંધ તથા દૃષ્ટિથી રહિત હોય તો રાશિ પોતાના જાવને ધારણ કરે ઠે.”

હવે રાશિઓના વઢ તથા હૃદય વિષે કહે ઠે.—

પઢ નિશાવલિનોડ્જોક્ષયુગ્મકર્કધનુર્મૃગાઃ ।

ષ્ટેનોચન્ત્યયુગ્માસ્તે શીર્ષેણાન્યે શ્ચિધા જપઃ ॥ ૨૦ ॥

અર્થ—મેષ, વૃષ, મિથુન, કર્ક, ધનુષ અને મકર એ ઠ રાશિઠ રાત્રિએ વઢવાન ઠે. અર્થાત્ વાકીની સિંહ, કન્યા, તુલા, વૃશ્ચિક, કુંજ અને મીન એ ઠ દિવસે વઢવાન ઠે એમ જાણવું. સોચાયેલી અથવા ચોરાયેલી વસ્તુનો સમય જાણવા માટે આનું પ્રયોજન ઠે. તેમજ દિવસે વઢવાન રાશિના લગ્ન વલતે દિવસે યાત્રાદિક કરવા યુજકારી ઠે, અને રાત્રિએ વઢવાન રાશિના લગ્નમાં રાત્રે યાત્રાદિક કરવા યુજ ઠે. તેથી વિપરીતપણુ ઇષ્ટ નથી. આ રાત્રિની વઢવાન ઠ રાશિઠમાંથી મિથુન ધિનાની પાંચ રાશિઠ ષષ્ઠથી હૃદય પામે ઠે એટલે હૃદય મમયે તેમનું ષષ્ઠ પ્રથમ દેશાય ઠે. તથા વીજી મિથુન, સિંહ, કન્યા, તુલા, વૃશ્ચિક અને કુંજ એ ઠ રાશિઠ મલકથી હૃદય પામે ઠે અર્થાત્ હૃદય વલતે મમમ મલક દેશાય ઠે. તથા મીન રાશિ વશથી હૃદય પામે ઠે એટલે કે તેના હૃદય વલતે એકી વલતે ષષ્ઠ તથા મલક દેશાય ઠે. આનું પ્રયોજન એ ઠે જે યાત્રાદિકમાં સીર્ષના હૃદયવાઢા લગ્નમાં જય થાય ઠે, અને ષષ્ઠ હૃદયના લગ્નમાં નિષ્ફલ થાય ઠે વિગેરે. હવે રાશિઠનાં હૃદય સ્થાન કહે ઠે.—

અર્કાણ્ણાન્યજ ૧ શુષ ૨ મૃગ ૩ કન્યા ૪ કર્ક ૫ મીન ૬ વશિજો ૭ ંશોઃ ।
દિગ ૧૦ રહના ૩ ઘર્ષિરાત્રિ ૨૦ તિથી ૧૫ પુષ્યદાત્ર ૨૭ વિંશતિજિઃ ૨૦ ॥૨૧॥

अर्थ—मेघ १, वृष २, मकर ३, कन्या ४, कर्क ५, मीन ६ अने तुला ७ ए सात राशिउं अनुक्रमे दश, त्रण, अठ्ठावीश, पंदर, पांच, सत्त्वावीश अने वीश अंशे करीने अनुक्रमे सूर्यादिकनां उच्च स्थानो ठे. अर्थात् मेघ राशिना पहेला दश त्रिंशांशो रविनुं उच्च स्थान ठे, वृषजना पहेला त्रण त्रिंशांशो चंद्रनुं उच्च स्थान ठे. मकरना पहेला अठ्ठावीश त्रिंशांशो मंगळनुं उच्च स्थान ठे विगेरे. अर्ही संप्रदाय एवो ठे के—“आखी मेघ राशिमां सूर्य उच्च ठे, तेमां पण दश अंशो सुधी तो परम उच्च ठे, अने त्यारपत्री मात्र उच्च ज ठे. चंद्र वृष राशिमां उच्च ठे, तेमां पण त्रण अंश सुधी परम उच्च ठे, अने त्यारपत्री मात्र उच्च ज ठे विगेरे.” आ संप्रदाय लोकत्री विगेरे ग्रंथोना अजिप्रायने मळतो ठे, परंतु छधु अने वृहत् जातक तथा नारचंद्र विगेरे ग्रंथोना अजिप्राय तो आ प्रमाणे ठे.—“मेघ राशिमां सूर्य उच्च ठे, पण तेना ज दशमा त्रिंशांशे परम उच्च ठे. चंद्र वृष राशिमां उच्च ठे, पण तेना ज त्रीजा अंशे परम उच्च ठे. मंगळ मकर राशिमां उच्च ठे, पण तेना ज अठ्ठावीशमे अंशे परम उच्च ठे विगेरे.” ताजिक ग्रंथमां तो परम उच्च एरी संज्ञा ज नथी, परंतु “मेघ राशिमां पहेला दश जाग सुधी सूर्य उच्च ठे, पण पत्री तेजरीन ठे.” एम कहुं ठे. ए ज प्रमाणे वृषादिकमां चंद्रादिकनुं उच्चपणुं जाणवुं.

राशिउंनुं नीच तथा त्रिकोण स्थान बदे ठे.

स्वोच्चतः सप्तमं नीचं त्रिकोणान्यथ जानुतः ।

सिंहो ५ द्वा २ मेघ १ प्रमदा ६ धनु ९ धंठ ७ पटाः ११ प्रमात् ॥ १२ ॥

अर्थ—पोतपोताना उच्च स्थानथी सातमुं सातमुं स्थान नीच जाणवुं. ह्ये रवि आदि ग्रहोनुं अनुक्रमे सिंह, वृष, मेघ, कन्या, धन, तुला अने शुंन ए राशिउं विरोध स्थान करेयाय ठे.

जे जे ग्रहनुं जे जे उच्च स्थान होय ते घडी जे जे सातमुं स्थान होय ते ते ते (ग्रह)नुं नीच स्थान जाणवुं. अर्ही पण दश, त्रण, अठ्ठावीश, पंदर, पांच, सत्त्वावीश अने वीश ए प्रमाणे अंशानी संख्या जे पूर्वे कही ठे, ते पण खेची. तेची करीने उच्चनी जेम नीचनां पण तेची ज रीते अर्थ करयो. जेमके मेघची सातमी तुला राशि ठे, तेना पहेला दश त्रिंशांशो रविनुं नीच स्थान जाणवुं. वृष राशिची सातमी वृद्धिक राशि ठे, तेना पहेला त्रण त्रिंशांशो चंद्रनुं नीच स्थान जाणवुं विगेरे. अर्ही पण संप्रदाय एवो ठे के—“तुलामां रवि नीच ठे, तेमां पण दश अंश सुधी परम नीच अने त्यारपत्री मात्र नीच जाणवो. ए प्रमाणे चंद्रादिकमां पण बदेवुं.” आ संप्रदाय पाचधी विगेरे ग्रंथो काये मळतो ठे, परंतु जातक अने नारचंद्र विगेरे ग्रंथोना अजिप्राय तो आ प्रमाणे ठे.—“तुलामां सूर्य नीच ठे, तेमां पण दशमा त्रिंशांशे परम नीच ठे, ए प्रमाणे चंद्रादिकमां

पण जाणवुं." ताजिकमां तो परम नीच एवी संज्ञा ज नयी, परंतु "तुझा राशिमां पदेवा दश अंशो सुधी चंद्र नीचनो ठे." एम कहुं ठे. ए प्रमाणे चंद्रादिकमां पण जाणवुं विशेष आ प्रमाणे ठे.—

“कन्या राहुगृहं प्रोक्तं राहुचं मिथुनः स्मृतः ।

राहुनीचं धनुर्वर्णादिकं शनिवदस्य च ॥ १ ॥”

“राहुतुं घर (स्थान) कन्या राशि ठे, राहुतुं उच्च स्थान मिथुन राशि कही ठे, राहुतुं नीच स्थान धन राशि ठे, तथा आ (राहु) ना वर्णादिक शनि प्रमाणे जाणवा.”

परम उच्चपणुं तथा परम नीचपणुं साठ खिस्ताना प्रमाणवाळा ते ते अंशना मध्य जागे जाणवुं अर्थात् त्रीश खिस्ताए करीने जाणवुं. परम उच्चता अने परम नीचताना सम यने जाणवानो उपाय आ प्रमाणे ठे.—

“मासं रविवुधशुक्राः ३ सार्धं जौम ४ स्वयोदशाचार्यः ५ ।

त्रिंशन्मन्दो ६ ऽष्टादश राहु ७ अन्ध्रः ८ सपाददिवसयुगम् ॥ १ ॥”

“एक राशिमां सूर्य, बुध अने शुक्र एक एक मास रहे ठे, मंगळ दोढ मास रहे ठे, गुरु तेर मास रहे ठे, शनि त्रीश मास रहे ठे, राहु अठार मास रहे ठे, तथा चंद्र सवा वे दिवस रहे ठे.”

“त्रिंशांशो शार्कशुक्राणां दिनं ३ सार्धचतुर्घटि ।

इन्दोः ४ कुजे सार्धदिनं ५ मासमेकं शनैश्चरे ६ ॥ १ ॥

अष्टादशदिनी राहो ७ स्वयोदशदिनी गुरोः ८ ।

“बुध, सूर्य अने शुक्रनो त्रिंशांश एक एक दिवसनो ठे, चंद्रनो त्रिंशांश सानी चार घनी ठे, मंगळनो त्रिंशांश दोढ दिवस ठे, शनिनो त्रिंशांश एक मास, राहुनो त्रिंशांश अठार दिवस अने गुरुनो त्रिंशांश तेर दिवसनो ठे.”

थ्यायी करीने था प्रमाणे जावार्थ थयो के—मेपनी संक्रांतिमां नव दिवस पत्री एक दिवस परम उच्चनो सूर्य कहेवाय. वृषमां नव घनी पत्रीनी सानी चार घनी सुधी चंद्र परम उच्च थयो. मकरमां सानी चाळीश दिवस पत्री दोढ दिवस सुधी मंगळ परम उच्च ठे. कन्यामां चौद दिवस पत्री एक दिवस सुधी बुध परम उच्च ठे. कर्कमां वावन दिवस पत्री तेर दिवस सुधी गुरु परम उच्च ठे. मीनमां ळवीश दिवस पत्री एक दिवस सुधी शुक्र परम उच्च ठे. तथा तुळामां थोगणीश मास पत्री एक मास सुधी शनि परम उच्च ठे. ए रीते परम नीचनी पण जावना जाणवी. था प्रकार सामान्यतायी घटाच्यो ठे एम जाणवुं, कारण के मंगळ विगोरे ग्रहो प्राये यक्र तथा अतिचारवाळा घाय ठे. ते पलते आ

परम उच्चनो तथा परम नीचनो समय न जाणवो, परंतु यत्र गतिवाळा तथा अतिचार-वाळा ग्रहोनी आगळ कहेवाशे ते रीते स्पष्टता कर्या पत्री उपर कहेखा अंशो प्रमाणे उच्च नीचनी जावना करवी. आ कहेखो समय तो सहज गतिवाळा ग्रहोने माटे ज समजवो.

ग्रहोना उच्च नीचपणानुं फळ आ प्रमाणे ठे.—

“इको जइ उचत्थो इवइ गहो उन्नइ परं कुणइ ।

किं पुण वे तिप्पि गहा कुणंति को इत्थ संदेहो ॥ १ ॥”

“जो कदाच एक पण ग्रह उच्च स्थाने रह्यो होय तो परम उन्नतिने करे ठे, तो पत्री उच्च स्थाने रहेखा वे त्रण ग्रहो परम उन्नतिने करे तेमां शो संदेह ?”

जन्मने विपे उच्च ग्रहनुं फळ आ प्रमाणे ठे.—

“श्रुचैर्नृपः पञ्चजिरर्द्धचक्री चक्री च पशुचैर्मुनिजि उ स्तथाईन् ।”

“जन्मसमये त्रण ग्रह उच्च होय तो ते राजा थाय, पांच ग्रह उच्च होय तो धामु-देव थाय, उ उच्च होय तो चक्रवर्ती थाय अने सात ग्रह उच्चना होय तो अरिहंत (तीर्थंकर) थाय.” वळी कष्टुं ठे के—

“त्रिजिनीचैर्जवेहासखिजिरुचैर्नराधिपः ।

त्रिजिः स्वस्थानगंमैत्री त्रिजिरस्मिर्तर्जमः ॥ १ ॥

अन्धं दिगंबरं मूर्खं परपिंपोपजीधिनम् ।

कुर्यातामति नीघस्यां पुरुषं चन्द्रजास्करो ॥ २ ॥”

“जेना जन्मसमये त्रण ग्रह नीचना होय तो ते दास थाय ठे, अने त्रण ग्रह उच्चना होय तो ते राजा थाय ठे. त्रण ग्रहो स्वस्थाने रह्या होय तो ते मंत्री थाय ठे, अने त्रण ग्रह अल पान्या होय तो ते जरु थाय ठे. (१) चंद्र अने सूर्य जो नीच स्थाने रह्या होय तो ते पुरुषने अंध, दिगंबर (यत्र रहित-गरीय), मूर्ख अने जिहावृत्तियी आजीविका करनार करे ठे. २.”

उपर मूळ श्लोकमां जे त्रिकोण संज्ञा आपी ठे, ते मूळ त्रिकोण पण कहेयाय ठे. त्रिकोणनुं फळ ए ठे जे “त्रिकोणमां रहेखा ग्रहो उच्च ग्रहना जेपुं ज अथवा तेवी कांडक न्यून फळ आपनारा ठे.” एम पाकत्री ग्रंथमां कर्तुं ठे. ग्रह गतक वृत्तिमां त्रिकोण विगेरेने त्रिंशांशानी स्पष्टतायने आ प्रमाणे क्हा ठे.—“मिह राशिमां धीरा त्रिंशांशो त्रिकोण ठे अने पाकीना दश त्रिंशांश सूर्यनुं गृह (पर-स्थान) ठे. वृषज राशिमां ये त्रिंशांशो उच्च ठे, धीजो परम उच्च ठे, अने पाकीना चंडनुं त्रिकोण ठे. मेषमां वार त्रिंशांशो त्रिकोण ठे, पाकीना अंशो मंगळनुं गृह ठे. कन्यामां चौद त्रिंशांशो उच्चना ठे, पंदरमो परम उच्च ठे, सेनी पत्रीना पांच त्रिकोण ठे अने पाकीना दश शुभनुं गृह

वे. धनुषमां दश त्रिंशांशो त्रिकोण ठे अने वाकीना गुरुनुं गृह ठे. तुलामां पंदर त्रिंशांशो त्रिकोण ठे, अने वाकीना शुक्रनुं गृह ठे. कुंजमां वीश त्रिंशांशो त्रिकोण ठे अने वाकीना दश शनिनुं घर ठे.”

हवे. राशिर्चना संबंधवाळा वार जावोने कहे ठे.—

लभ्राज्ञावास्तनु १ द्रव्य २ ज्ञातृ ३ बन्धु ४ सुता ५ रयः ६ ।

स्त्री ७ मृत्यु ८ धर्म एकर्मा १० य ११ व्यया १२ श्रद्धादश स्मृताः ॥१३॥

अर्थ—लघ्नी एटखे प्रथम स्थानथी अनुक्रमे तनु १, द्रव्य २, ज्ञातृ ३, बंधु ४, सुत ५, अरि ६, स्त्री ७, मृत्यु ८, धर्म ९, कर्म १०, आय ११, व्यय १२, आ रीते वार जावो कहेला ठे.

प्रश्न वखते, जन्म वखते अथवा यात्रादिकने समये जे कोइ राशि उदयमां होय ते राशिने लघ्न नामे जाणवी. तेने वार आरावाळा चक्रनी आकृति करीने तेनी घडेना विवरमां मुख्य स्थाने स्थापन करवी. वाकीनी अग्नीधार राशिर्त्त भावी वाजुनां अनुक्रमे अग्नीधार स्थानकोमां भूकवी. ए रीते कुंजळी आय ठे. ते आ प्रमाणे—

१	२	३
४	५	६
७	८	९

अर्हीं लघ्नी तनु जाय संज्ञा ठे एटखे इष्ट माणसना शरीर विणे ए तनु जावने आधारे विचार करवो. त्यारपट्टी भावी वाजुना क्रमथी अग्नीधार स्थानोने विणे रहेला बीजा विगेरे स्थानोमां रहेली राशिर्त्तनी मंज्ञा अनुक्रमे द्रव्य जाय २, ज्ञातृ जाय ३, बंधु जाय ४, विगेरे जाणवी. तेथी इष्ट माणसानुं द्रव्य, जाइ विगेरे संबंधी ते ते स्थानोने अनुगारे विचारयां. कहुं ठे के—

“सो सो जायः स्वामिदृष्टो युतो वा सौम्यैर्या स्यात्तस्य तस्यास्ति वृद्धिः ।

परिरेषं तस्य तस्यास्ति हानिर्निर्दोष्यया वृष्टतां जन्मतो वा ॥ १ ॥”

“जे जे जाय स्वामीए जोयेतो होय के युक्त होय अथवा सौम्य ग्रहोए जोयेतो के युक्त होय तो ते ते जावनी वृद्धि आयये. ए जरीने जो पाण ग्रहोए युक्त के जोयेतो होय तो ते ते जावनी हानि आय. ए प्रमाणे वृष्टनारने तेनी जन्मकुंजळी परथी कहेपुं.”

शितेच ए ठे जे लघ्न अरि जावमां जेम क्रूर ग्रहो अरि जावने हणे ठे तेमज सौम्य ग्रहो एट खे ठे ज, इष्ट इष्ट करता नथी, अने व्ययस्थान तथा आग्रमा स्थानमां पाण जेम सौम्य ग्रहो एटखे (अर्थ जे तथा मृत्युने पोणे ठे तेम क्रूर ग्रहो पाण पोणे ज ठे, परंतु तेने हणता नथी. कहुं ठे के—“सौम्याः वृष्टेऽग्निः सर्वे नैषा व्यपाटमगाः” । “उठे स्थाने रहेया सौम्य ग्रहो कृति होये ठे, तथा व्ययस्थाने अने आग्रमा स्थाने रहेया सर्वे ग्रहो अनिष्ट ठे.” इत्येव्य ही कहे ठे के—“अटमे सौम्या आगुर्बृद्धिः” “आग्रमे स्थाने सौम्य

ग्रहो होय तो ते आयुष्यनी वृद्धि करनारा ठे." प्रातृ जावमां वहेन संबधी विचार पण करवो. वंधु एटले स्वजन ठे तेथी वंधु जावमां मातानो पण विचार करवो. सुत जावमां शिष्यो पण जाणवा. स्त्री एटले जार्या, तेना जावमां गमन आगमनपण जाणवा. आठमा स्थानमां रोगादिक पण जाणवा. धर्म जावमां वंशपरंपराएथावेळी विद्या अथर्व विद्या तथा अर्चितव्यो धनसाज विगेरे जाणवा. दशमा स्थानमां कर्म एटले वेपार, ते स्थानमां पिता, ज्ञान्य, आज्ञा, ऐश्वर्य विगेरे संबधी विचार करवा. साज स्थानमां नादा पामेखानी पण प्राप्तिनो विचार करवो. तथा व्यय स्थानमां सत् तथा असत् पक्षे जातना स्वर्ध विगेरेनो विचार करवो.

जेम लग्नी आरंजीने वार जाव कद्या तेम वंजनी पण वार जाव जाणवा. तेथी करीने लग्न अने वंजनी मध्ये जे वळवान् होय तेनाथी वार जाव विचारया एवो आम्नाय ठे. वारे जावोनां वीजां नामो घताये ठे.—

सुहृन्मंदिरपातालद्विबुकाम्बुसुखाजिधम् ।

चतुर्थमष्टमं त्रिं चतुरस्त्रे उजे पुनः ॥ १४ ॥

अर्थ—सुहृद्, मंदिर, पाताळ, द्विबुक, अंबु अने सुत ए चोद्या स्थाननां नामो ठे, त्रिं ए आठमा स्थाननुं नाम ठे. चतुरस्त्र ए चोद्या तथा आठमा ए पे स्थाननुं नाम ठे. सुहृद् शब्दे करीने मित्रजवन, मंदिर शब्दयमे गृह जवन, पाताळ शब्दयमे रगतप इत्यादिक पर्याय नामो पण अत्र खेवाय ठे. ए प्रमाणे आगळ पण सर्वत्र जाणवुं. तथा पूर्वे कहेला तनु विगेरे वार जावोने स्थाने पण शरीर विगेरे पर्याय शब्दोनो पण स्पष्टहार करवो. आठमुं मृत्यु स्थान अनायु नामनुं पण कहेवाय ठे.

त्रित्रिकोणं च नवमं त्रिकोणे नव पञ्चमे ।

सप्तमं कामजामित्रद्युनद्युनास्तसंज्ञकम् ॥ १५ ॥

अर्थ—नवमुं स्थान त्रित्रिकोण कहेवाय ठे. नवमुं अने पांचमुं स्थान त्रिकोण बहे- वाय ठे अने सातमुं स्थान काम, जामित्र, द्युन, द्युन अने अल्ल नामे पण बहेवाय ठे, अर्ही काम एटले कामदेव ठे, जामिने एटले वहेनेने त्याग बरे ते जामित्र बहेवाय ठे, एटले के ते विवाहनो पर्याय शब्द ठे. तथा सर्व कोऽग्रह जे राशिमां उदय पामे ठे, तेनाथी सातमी राशिमां अल्ल पामे ठे, तेथी सातमा स्थानने अल्ल नामे पण वणुं.

स्यातां तृतीये दुधियविश्रमे पञ्चमे तु धीः ।

मप्यमेपूरणव्योमान्याहुर्दशमपामनि ॥ १६ ॥

अर्थ—त्रीजा स्थाननुं नाम दुधिय अने विक्रम बहेवाय ठे, पांचमुं स्थान धी (दुःख) नामनुं कहेवाय ठे, दशमा स्थानमां मध्य, मेपूरण अने व्योम एसां नामो बहेवाय ठे.

અહીં જે ચોથા સ્થાનની પાતાલ અને અંબુ સંજ્ઞા કહી છે તથા દશમા સ્થાનની મધ્ય અને વ્યોમ સંજ્ઞા કહી છે, તે જૂગોળની રીતે કહી છે એમ જાણવું. જૂગોળનો મત એવો છે કે—“સૂર્ય પ્રાતઃકાલે પૂર્વ દિશામાં હૃદય પામીને દક્ષિણ વાજુણ ફરતો ફરતો મધ્યાહ્ન સમયે દશમા સ્થાનરૂપ વ્યોમ (આકાશ)ના મધ્ય જાગમાં આવીને સાયંકાલે સાતમે સ્થાને અત્ત પામે છે, અને તેજ પ્રમાણે રાત્રિએ પણ ફરતો ફરતો મધ્ય રાત્રિએ ચોથા સ્થાનરૂપ પાતાલમાં થઈને પાઠો પ્રાતઃકાલે પૂર્વ દિશામાં હૃદય પામે છે.” આ રીતે કહ્યું છે. વઢી પાતાલ અંબુલું (જલતું) સ્થાન છે એ પ્રસિદ્ધ છે.

उपान्त्यं सर्वतोऽङ्गमन्त्यं रिप्यमुदीरितम् ।

वदन्युपचयाह्वान्त्रिपङ्कदशैकादशान् पुनः ॥ १७ ॥

અર્થ—અગીયારમું સ્થાન સર્વતોજ્ઞ કહેવાય છે, કેમકે તે સ્થાને રહેલો ગ્રહ સર્વથા શુચ્ચકારક છે. વારમું સ્થાન રિપ્ય કહેવાય છે. લગ્નથી તથા ચંદ્રથી ગણતાં ત્રીજું, ઠંડું, દશમું અને અગીયારમું સ્થાન ઉપચય નામે કહેવાય છે, કેમકે તે સ્થાનોમાં રહેલા પાપ ગ્રહો પણ શુચ્ચ ફલદાયક થાય છે. વાકીનાં સ્થાનો અપચય ઇટલે હાનિ કરનારાં છે, એમ સમજવું. તેનું ફલ આ પ્રમાણે કહ્યું છે.—

“कार्यं यद्गुह्यं तद्गुपैति सिद्धिं वारे ग्रहे चोपचयर्हजाति ।

नीचर्हसंस्थेऽपचयस्थिते च यत्ને कृते चापि नवत्यसाध्यम् ॥ ૧ ॥”

“જે કાર્ય કરવાનું કહ્યું હોય તે ઉપચય સ્થાનવાઢી રાશિમાં રહેલ ગ્રહમાં તથા વારમાં સિદ્ધિને પામે છે, અને નીચ રાશિમાં તથા અપચય સ્થાનમાં ગ્રહ રહ્યો હોય તો યત્ન કર્યા ઉતાં પણ તે કાર્ય અસાધ્ય થાય છે ઇટલે સિદ્ધ થતું નથી.”

केन्द्रचतुष्टयकंटकनामानि वपुः १ सुखा ४ स्त ७ दशमानि १० ।

स्युः पणफराणि परत २-५-७-११ स्तेन्योऽप्यापोक्लिमानीति ३-६-९-१२ ॥૧૭॥

અર્થ—પહેલું, ચોથું, સાતમું અને દશમું એ ચાર સ્થાનો કેન્દ્ર, ચતુષ્ટય અને કંટક નામે કહેવાય છે, તે દરેકની પછીનાં ઇટલે ઘીજું, પાંચમું, આઠમું અને અગીયારમું એ ચાર સ્થાનો પણફર નામે કહેવાય છે. તથા તેની પછીનાં ઇટલે ત્રીજું, ઠંડું, નવમું અને વારમું એ ચાર સ્થાનો આપોક્લિમ નામે કહેવાય છે. કેન્દ્રને વિષે રહેલા સર્વે ગ્રહો સંપૂર્ણ પરાક્રમી હોય છે, પણફરમાં રહેલા ગ્રહો અર્ધ પરાક્રમી હોય છે, અને આપોક્લિમને વિષે તેથી અર્ધ ઇટલે અનુર્યાના પરાક્રમવાઢા હોય છે. એમ શ્રેણીક્રમપ્રકાશમાં કહ્યું છે. વિશેષ એ છે જે—સંજ્ઞા યે પ્રકારની હોય છે, એક અન્યર્થ અને ઘીજી યાદશિકી (હૃદિવાઢી). તેમાં હૃદિન્ય, હિંબુક, ત્રિકોણ, ઘુન, ઘ, ત્રિત્રિકોણ, અનુરઘ, મેપૂરણ, રિપ્ય, કૈંઘ, અનુષ્ટય, કંટક, પણફર તથા આપોક્લિમ અને કહેવામાં આવશે ઘવી હોરા, ઢેપ્કાણ વિગેરે

संज्ञां सार्थक नहीं होवाथी यादृशिकी कहेयाय ठे, ते संज्ञां यचनाचार्यना मतमां रुढ होवाथी अही कही ठे. तथा विक्रम, सुख, घेरम, धी, जासित्र अने विघ्न विगेरे संज्ञां अन्वर्थ ठे, तेथी करीने इष्टमनुष्यनां विक्रम, सुख, घर, बुद्धि, विवाह अने हानि विगेरे अनुक्रमे ते ते स्थानोथी विचाराय ठे. ए ज रीते लग्नथी आरंजीने प्रथम विगेरे स्थानोनी तनु विगेरे संज्ञां नियमित कहेली ठे, तेथी तेने अनुसारे करीने ज आगळ पर पण सर्व ठेकाणे प्रथम आदि स्थानोने ठेकाणे तनु आदि शब्दनो व्यवहार जाणी खेवो.

हवे राशिठनां गृह (घर-स्थान), होरा, डेक्काण, नवांश, षादशांश अने त्रिंशांश नामना ठ वर्गनुं स्वरूप घतावे ठे.—

मेपादीशाः कुजः १ शुक्रो २ बुध ३ श्रन्दो ४ रवि ५ बुधः ६ ।

शुक्रः ७ कुजो ८ गुरु ९ मन्दो १० मन्दो ११ जीव १२ इति क्रमात् ॥ १९ ॥

अर्थ—आ ठ वर्गना अधिकारमां राशिठनुं “गृह” एवुं नाम ठे. तेथी करीने मेप राशि (गृह) थी अनुक्रमे मंगळ १, शुक्र २, बुध ३, चंद्र ४, रवि ५, बुध ६, शुक्र ७, मंगळ ८, गुरु ९, शनि १०, शनि ११ अने गुरु १२, आ बार स्वामीं ठे. आनुं फळ “यो यो जायः स्वामिदष्टो युतो वा” विगेरे पूर्वे कल्या प्रमाणे ठे.

होरा राश्यर्कमोजर्केन्द्रोरिन्द्रर्कयोः समे ।

डेक्काणा जे त्रयस्तु स्व १ पञ्चम ५ त्रित्रिकोणपाः ए ॥ २० ॥

अर्थ—राशिनो अर्थ जाग होरा कहेयाय ठे, तेथी एक एक राशिमां घवे होरा होय ठे. तेमां मेप विगेरे विषम राशिमां पहेली होरा रविनी अने बीजी होरा चंद्रनी होय ठे, तथा वृष विगेरे सम राशिमां पहेली होरा चंद्रनी अने बीजी होरा सूर्यनी होय ठे. होरांनुं फळ ए ठे जे—“सूर्यनी होरामां जन्मेलां वाळक तेजस्यी थाय ठे, अने चंद्रनी होरामां जन्मेलां मृड (कोमळ) थाय ठे इत्यादि” ए प्रमाणे डेक्काण विगेरेमां पण क्रूर तथा सौम्य स्वामीने अनुसारे क्रूरपणुं अने सौम्यपणुं समजवुं. दरेक राशिमां त्रण त्रण डेक्काण होय ठे. तेमां जे पोतानी ज राशिनो ईश होय ते प्रथम डेक्काणनो ईश होय ठे, तेथी पांचमी राशिनो जे स्वामी होय ते बीजा डेक्काणनो ईश होय ठे, तथा नवमी राशिनो जे स्वामी होय ते बीजा डेक्काणनो स्वामी होय ठे. हरिजन्मकृत लग्नशुद्धिमां पण कणुं ठे के—

“दिकाणो च तिजागो सो पदमो निश्चयरासिश्चद्विचक्षणो ।

धीं पंचमपहुंणो तडं पुण नवमगिह्यणो ॥ १ ॥”

“दरेक राशिनो बीजा जाग डेक्काण कहेयाय ठे. तेमां पोतानी राशिना अधिपतिनो पहेलो डेक्काण, तेथी पांचमी राशिना स्वामीनो बीजा डेक्काण अने नवमा गृहना स्वामीनो बीजा डेक्काण समजवो.”

नवांश अग्राह्य (तजया योग्य) षड् जाय. ते विषे पूर्णचक्र कहे ठे के—“लघ्नस्याद्यन्त-
मध्येषु षडं पूर्णाद्वपमध्यमं” “आदि, अन्त अने मध्यने विषे लघ्नं षड (फळ) अनु-
क्रमे पूर्ण, अद्वय अने मध्यम ठे.” हर्षप्रकाशमां पण कणुं ठे के—“वर्गुत्तमं विणा दिजा
नेव चरमं नयंसगं कहुवि” “वर्गोत्तम विना कोड् पण षडत ठेडो नवांश ग्रहण करवो
नहीं.” वर्गोत्तमना नवांशमां रहेखो ग्रह पण वर्गोत्तम कहेयाय ठे अने ते (ग्रह) अत्यंत
बळवान् ठे. ते विषे दैवज्ञपत्रजमां कणुं ठे के—

“बलवानुदितांशस्यः शुद्धं स्थानफलं ग्रहः ।

दद्याद्वर्गोत्तमांशे च मिश्रं शेषांशसंस्थितः ॥ १ ॥”

“उदयना अंशमां रहेखो तथा वर्गोत्तमना अंशमां रहेखो ग्रह बळवान् ठे अने ते
स्थाननुं फळ शुद्ध (पूर्ण) आपे ठे, अने वाकीना अंशमां रहो होय तो ते मिश्र फळ आपे ठे.”

“यतो य एव राशिः स्यात्स एव च नवांशकः ।

प्रोक्तं स्थानफलं शुद्धमतोऽस्मिन् सोपपत्तिकम् ॥ २ ॥”

“कारण के जे राशि होय ठे ते ज नवांशक होय ठे (अर्थात् ते राशिना नामनो
नवांशक ज वर्गोत्तम होय ठे) तेथी करीने आ नवांशने विषे स्थानफळ जे शुद्ध कणुं
ते युक्ति युक्त ठे.”

हवे षादशांश तथा त्रिंशांशनुं स्वरूप बतावे ठे.

स्युर्द्वादशांशः स्वग्रहादथेशास्त्रिंशांशकेष्वोजयुजोस्तु राश्योः ।

क्रमोत्क्रमादर्थ ५ शरा ५ ६ ७ शैले ७ न्द्रियेषु ५ नौमार्किगुरुज्ञशुक्राः २२

अर्थ—पोताना गृह (स्थान) थी चार चार षादशांशो होय ठे. एटले के जे नामनी
राशि होय ते नामनो पहेखो षादशांश जाणवो, वाकीना अग्नीयार षादशांशो तेनी
पठीनी अग्नीयार राशिना नामवाळा जाणवा. जेमके मेप राशिमां पहेखो षादशांश मेपनो,
थीजो वृषनो, व्रीजो मिथुननो, ए रीते गणतां ठेडो (चारमो) षादशांश मीननो आवे.
वृष राशिमां पहेखो षादशांश वृषनो, व्रीजो मिथुननो, ए रीते अनुक्रमे गणतां ठेडो
मेपनो आवे. ए रीते मिथुन राशिमां पहेखो मिथुननो, व्रीजो कर्कनो, ए रीते गणतां ठेडो
वृषनो आवे. आ षादशांशोना ईशो जे मेपादिकना ईशो ठे ते ज जाणवा. हवे दरेक
राशिमां व्रीश व्रीश त्रिंशांश होय ठे. तेना ईशो आ प्रमाणे जाणवा—मेप, मिथुन विगेरे
विषम (एकी) राशिमां पांच, पांच, आठ, सात अने पांच त्रिंशांशोना स्वामी अनुक्रमे
मंगळ, शनि, गुरु, बुध अने शुक जाणवा, अने सम (धेकी) राशिमां ते अंशो तथा ते
स्वामीं छत्क्रमथी एटले पश्चानुपूर्वीए जाणवा. एटले के वृष, कर्क विगेरे सम राशिमां पांच,
सात, आठ, पांच अने पांच, त्रिंशांशोना स्वामी शुक, बुध, गुरु, शनि अने मंगळ जाणवा.

छ वर्गनी स्थापना (यंत्र)

प्राथमिक	गृहेता	द्वेष	द्वेषाण्येताः	नवांसिताः	द्राव्यस्योक्ताः	विश्रांसिताः
नेत्र	संगल	चंद्र	संगल रवि	सं शु बु चं र बु शु सं गु	सं शु बु चं र बु शु सं गु	५ ५ ८ ७ ५ सं न गु बु शु ५
दृश	शुक	रवि	शुक बुध	शु सं गु बु चं र बु शु सं गु	शु बु चं र बु शु सं गु बु चं र बु शु सं गु	५ ५ ७ ८ ७ ५ शु बु गु न सं ५
श्रितुष	बुध	चंद्र	बुध शुक	शु सं गु बु चं र बु शु सं गु	शु चं र बु शु सं गु बु चं र बु शु सं गु	५ ५ ८ ७ ५ सं न गु बु शु ५
कंठ	चंद्र	रवि	चंद्र संगल	चं र बु शु सं गु बु चं र बु शु सं गु	चं र बु शु सं गु बु चं र बु शु सं गु	५ ५ ७ ८ ७ ५ सं न गु बु शु ५
गिर	रवि	चंद्र	रवि गुरु	सं शु बु चं र बु शु सं गु	सं शु बु चं र बु शु सं गु	५ ५ ७ ८ ७ ५ सं न गु बु शु ५
कथा	बुध	चंद्र	बुध रवि	शु सं गु बु चं र बु शु सं गु	शु बु चं र बु शु सं गु बु चं र बु शु सं गु	५ ५ ७ ८ ७ ५ सं न गु बु शु ५
गुहा	शुक	रवि	शुक रवि	शु सं गु बु चं र बु शु सं गु	शु बु चं र बु शु सं गु बु चं र बु शु सं गु	५ ५ ७ ८ ७ ५ सं न गु बु शु ५
शुक्रिक	संगल	चंद्र	संगल गुरु	चं र बु शु सं गु बु चं र बु शु सं गु	चं र बु शु सं गु बु चं र बु शु सं गु	५ ५ ७ ८ ७ ५ सं न गु बु शु ५
धन	गुरु	रवि	गुरु संगल	सं शु बु चं र बु शु सं गु	सं शु बु चं र बु शु सं गु	५ ५ ७ ८ ७ ५ सं न गु बु शु ५
सदर	रवि	चंद्र	रवि शुक	शु सं गु बु चं र बु शु सं गु	शु बु चं र बु शु सं गु बु चं र बु शु सं गु	५ ५ ७ ८ ७ ५ सं न गु बु शु ५
डुंग	रवि	चंद्र	रवि बुध	शु सं गु बु चं र बु शु सं गु	शु बु चं र बु शु सं गु बु चं र बु शु सं गु	५ ५ ७ ८ ७ ५ सं न गु बु शु ५
मीन	गुरु	चंद्र	गुरु चंद्र	चं र बु शु सं गु बु चं र बु शु सं गु	चं र बु शु सं गु बु चं र बु शु सं गु	५ ५ ७ ८ ७ ५ सं न गु बु शु ५

हृये प्रहोना तथा लग्नना स्पष्टीकरण माटे तेनी शुक्तिने उपयोगी सर्व पद्मवर्गनुं साधारण विज्ञामान कहे ठे.—

पद्मोऽष्टादशरूपो नव एव पद्म ६०० हे २०० सार्द्धं शतानि षष्टिश्च ६० ।
क्रमशो गृहहोरादौ विज्ञाः स्युः प्रचुरिह नवांशः ॥ २३ ॥

अर्थ—उ वर्गनी मध्ये मेपादिक गृहो (स्थानो) मांता दरेकने अढारसो अढारसो विज्ञाठ ठे, होरानी विज्ञाठ नवसो ठे, केमके गृहथी अर्धी होरा ठे. डेक्काणनी विज्ञाठ वसो ठे, कारण के गृहथी व्रीजे जागे डेक्काण ठे, परीते नवांशोनी घसें विज्ञाठ, षादशांशनी दोढसो विज्ञाठ अने त्रिंशांशनी साठ विज्ञाठ ठे. साठ विज्ञा (पळ)नी एक विज्ञा (घनी) घाय ठे एवुं आगळ कहेसो. आ उ वर्गनुं फळ ए ठे जे—“तिथि विगेरेना षळथी षंनुं पळ सो गणुं ठे, तेनाथी लग्न हजार गणुं घधारे षळवान् ठे, तेनाथी पण होरा विगेरे सर्वे उत्तरोत्तर पांच पांच गणा घधारे षळवान् ठे.” ए प्रमाणे बृहत् जातक वृत्ति-मां कहुं ठे. ह्ये आ उ वर्गमां नवांशनुं ज प्रधानपणुं ठे ते कहे ठे.—आ उ वर्गमां प्रतिष्ठा, विवाह विगेरे सर्वे कार्यानि विषे नवांश ज घधारे समर्थ (षळवान्) ठे. ए विषे लग्न कहे ठे के—

“स्वार्द्धं नक्षत्रफलं तिथ्यर्थं तिथिफलं समादेश्यम् ।

होरायां वारफलं लग्नफलं त्वंशके स्पष्टम् ॥ १ ॥”

“नक्षत्रनुं फळ पोताना अर्थ जागमां स्पष्ट ठे, तिथिना अर्थ जागमां तिथिनुं फळ स्पष्ट ठे, होराने विषे वारनुं फळ स्पष्ट ठे, तथा लग्ननुं फळ अंशकमां (नवांशमां) स्पष्ट ठे.”

अहो नवांशनुं केवुं प्राधान्य ठे ? दैवज्ञचक्रजे कणुं ठे के—

“लग्ने शुभेऽपि यद्यंशः क्रूरः स्वामेष्टसिद्धिदः ।

लग्ने क्रूरेऽपि सौम्यांशः शुभदोऽंशो वली यतः ॥ १ ॥”

“लग्न शुभ होय वतां जो अंश (नवांश) क्रूर होय तो ते इष्ट सिद्धिने आपतो नथी, अने लग्न क्रूर होय वतां अंश सौम्य होय तो शुभकारक ठे, कारण के अंश ज षळवान् ठे.” तेमज “क्रूर अंश (नवांश) मां रहेलो सौम्य ग्रह पण क्रूर घाय ठे, अने सौम्य अंशमां रहेलो क्रूर ग्रह पण सौम्य घाय ठे.” एम लग्न कहे ठे. “क्रूर अंशमां रहेला सौम्य ग्रहनी दृष्टि पण इष्ट घाय ठे, अने सौम्य अंशमां रहेला क्रूर ग्रहनी दृष्टि पण शुभ (सौम्य) घाय ठे.” तथा ग्रहगोचरनी शुद्धिना विचारने समये “राशिना गोचरथी ग्रह शुभ होय तोपण नवांशना गोचरे करीने जो शुभ होय तो ज ते शुभ घाय ठे.” इत्यादि लग्न सभा श्रीपति कहे ठे.

हवे ग्रह पोताना वर्गमां रहेलो ठे के बीजा वर्गमां रहेलो ? ते कहे ठे.

पक्षां त्र्यादिषु वर्गेषु यो ग्रहः स्वेष्ववस्थितः ।

स स्ववर्गगतो ज्ञेय एवमेवान्यवर्गगः ॥ १४ ॥

अर्थ—कोइ पण ग्रह ठ वर्गमांना कोइ पण पोताना त्रण, चार अथवा उत्कृष्ट पांच वर्गमां रहेलो होय, तो ते स्ववर्गमां रहेलो ठे एम जाणवुं, अने एवी ज रीते एत त्रण, चार के पांच वर्गमां रहेलो होय, पण ते बीजाना वर्गमां रहेलो होय तो ते अन् वर्गमां रहेलो जाणवो.

कोइ पण ग्रह उत्कृष्टधी पांच वर्ग सुधी ज आवी शके ठे, परंतु कदापि ठए वर्गमां आवी शकतो नथी, कारण के सूर्य अने चंद्र ए वे ग्रहो त्रिंशांशमां आवता ज नथी, तथा मंगळ, बुध, गुरु, शुक अने शनि ए ग्रहो होरामां आवता ज नथी. आ प्रमाणे जे ग्रह पोताना पांच वर्ग सुधीमां आवतो होय ते स्ववर्गमां आवेलो होवाथी ज बळवान् ठे, अने अन्व वर्गमां आवेलो होय तो ते निर्वळ ठे. विशेष ए ठे जे—“जे नयांशमां ठ, पांच के चार गृहादिक मध्ये सौम्य ग्रहस्वामी मळे तो ठ वर्गनो, पांच वर्गनो के चार वर्गनो ते नवांश सौम्य होवाथी प्रतिष्ठादिकना छप्रने विषे विशेषे करीने ग्रहण करवा लायक ठे. ते सौम्य ग्रहनो आ रीते निश्चय करेलो ठे.—

“सप्तमनयमा मेसे १ पंचमतज्ञया विते २ मिहुणि ठचे ३ ।

पढमतज्ञया य कफे ४ सिंहे ठचे ५ कणी तज्ञ ६ ॥ १ ॥

अष्टमनयमा य तुजे ७ विधियलग्ने चउत्थय नवंसो ८ ।

धनुजगि ठष्टसप्तमनयमा ९ मयरंमि पंचमठ १० ॥ २ ॥

उच्छमा य कुंने ११ पढमो तज्ञ अ मीण लग्नि ।

चठपदयग ठ धगो एयसु नवंसपसु सुहो ॥ ३ ॥”

“मेव छप्रमां सातमो अने नयमो नवांश, वृषमां पांचमो अने श्रीजो, मिथुनमां ठचे, कर्कमां परेखो अने श्रीजो, सिंहमां ठचे, कन्यामां श्रीजो, तुळामां आठमो अने नयमो, वृश्चिक छप्रमां सोमो नवांश, धन छप्रमां ठचे, सातमो अने नयमो, मकरमां पांचमो, मीनां ठचे अने आठमो तथा मीन छप्रमां परेखो अने श्रीजो, आठवा नयांशोमां चार , पांच वर्ग के ठ वर्ग होय ते शुभ ठे.” आठवा नयांशोमां चार वर्गनी शुद्धि तो सर्वने , परंतु पांच अने ठ वर्गनी शुद्धि तो केट्याएक नयांशोमां संपूर्ण रीते ठे, अने केट्याएक नयांशोमां केट्याएक अंशे ज ठे. तेनी शकता आ मंत्रना ठेवा श्चोकनी टीकामां लग्नी ठे, त्वांसी लादी घेरी. केट्याएक आचार्यो वष ज वर्गनी शुद्धि करीने अने बीजा

॥ દ્વિતીયો વિમર્શઃ ॥

કેમ જાણવું.

૫૧.

દોશાંતર, (રાજગુણા.)

કેટલાક નવાંશની જ પ્રવૃત્તાને લીધે એક તેને જ સૌમ્યને લઈને ઘાકીના વર્ગની શુદ્ધિ વિના પણ લગ્નનો આદર કરે છે. તેથી કરીને અહીં તત્ત્વ એ છે જે લગ્નને વિષે અવશ્ય પ્રહણ કરવા લાયક નવાંશની શુદ્ધિ કર્યા પછી જેમ જેમ ઘણે-શુભ વર્ગનો લાજ થાય તેમ તેમ પ્રતિષ્ઠાદિક શુભ કાર્યમાં તેનું વિશેષ કરીને પ્રહણ કરવું.

દિશાઈના સ્વામી તથા પ્રહોની સૌમ્યતા ક્રૂતા કહે છે.—

મહાઃ સ્યુરેન્દ્રાધિપા દિનેશશુક્રાશરરેરાહ્યાધર્કિ ૫ શશિ ૬ ઙ્ગુ જીવાઃ ૭ ।

પાપાઃ કૃશેન્દ્રકર્કતમોઽસિતારાસ્તૈઃ સંયુતો હૃશ્વ પરે તુ સૌમ્યાઃ ॥ ૨૫ ॥

અર્થ—પૂર્વ દિશાનો અધિપતિ સૂર્ય છે, અગ્નિ કોણનો શુક્ર, દક્ષિણનો મંગલ, નૈઋત્યનો રાહુ, પશ્ચિમનો શનિ, વાયવ્યનો ચંદ્ર, ઉત્તરનો બુધ અને ઈશાનનો અધિપતિ ગુરુ છે. આનું પ્રયોજન એ છે જે—“કેન્દ્રમાં રહેલા ઘઠવાનુ પ્રહને અનુસારે ચોરાદિક કડ્ડિ-શામાં ગયા છે તેનું જ્ઞાન થાય છે.” કૃશ ચંદ્ર, (એટલે વદિ ચૌદશથી ત્રણ દિવસમાં ચંદ્ર કઢા રહિત હોય છે, માટે તે કૃશ ચંદ્ર કહેવાય છે) સૂર્ય, રાહુ, શનિ અને મંગલ એટલા પ્રહ પાપી-ક્રૂર છે, તથા આટલા પ્રહ કરીને યુક્ત એટલે આમાંના કોઈ પણ પ્રહની સાથે એક સ્થાનમાં રહેલો બુધ પણ ક્રૂર છે, અને ઘાકીના એટલે પુષ્ટ (કઢાવાલો) ચંદ્ર, ક્રૂર પ્રહથી જૂદો રહેલો બુધ, ગુરુ અને શુક્ર એટલા પ્રહો સૌમ્ય છે. આનું ફલ એ છે જે ક્રૂર અને સૌમ્ય પ્રહના યલિષ્ઠપણાને લીધે (અનુસારે) ઉત્પન્ન થયેલા વાલકના સ્વજાય વિગેરેનું જ્ઞાન થાય છે. વિશેષ આ પ્રમાણે છે.—

“રક્તશ્યામો જ્ઞાસ્કરો ૧ ગૌર ઙ્ગુ ૨ નાત્યુઘાંગો રક્તગૌરશ્ચ વક્રઃ ૩ ।

હુર્વાશ્યામો જ્ઞો ૪ ગુરુર્ગૌરગાત્રો ૫શ્યામઃ શુક્રો ૬ જ્ઞાસ્કરિઃ કૃષ્ણદેહઃ ૭ ॥ ૨ ॥”

“સૂર્ય રક્ત તથા શ્યામ વર્ણવાલો છે, ચંદ્ર ગૌર વર્ણવાલો છે, મંગલ રક્ત તથા ગૌર છે અને અત્યંત ઠંધા શરીરવાલો નથી, બુધ હુર્વા (ધો) જેવો શ્યામ છે, ગુરુ ગૌર ગાત્રવાલો છે, શુક્ર શ્યામ છે અને શનિ કૃષ્ણ દેહવાલો છે.”

આનું ફલ પણ એ છે કે ઘઠવાનુ પ્રહના જેવી વાલકની મૂર્તિ (વર્ણ) હોય છે, અથવા લગ્નમાં તે જ વલતે જે નવાંશ હોય તેના સ્વામીના જેવી તેની મૂર્તિ (વર્ણ) હોય છે.

હવે કેતુના સ્થાનનો નિર્ણય કરે છે.

પૃષ્ઠાદિપ્ત્વપરે કેતું તમસઃ સત્તમં વિદુઃ ।

શુક્રેન્દ્ર યોપિતો મન્દબુધો વ્હીર્થો પરે નરાઃ ॥ ૨૬ ॥

અર્થ—કેટલાક આચાર્યો પ્રશ્નાદિકમાં કેતુને રાહુના સ્થાનથી સાતમે સ્થાને કહે છે. પ્રશ્નાદિક કહેવાથી જાતકમાં, પ્રહગોંધરમાં તથા પ્રતિષ્ઠાદિકના લગ્નમાં કેતુનો

तेवा प्रकारनो उपयोग नथी एम सूचव्युं ठे. केतुना स्थानना निर्णय माटे शुबतरी-
कमां कहुं ठे के—

“राहुञ्जाया स्मृतः केतुर्यत्र राशौ ज्येदयम् ।

तस्मात्सप्तमके केतू राहुः स्वाद्यन्नवांशके ॥ १ ॥

तस्मादंशे सप्तमे स्यात्केतु(तो)रंशो नवांशकः ।”

“केतुने राहुनी ढायारूप कहेखो ठे, तेथी करीने राहु जे राशिमां होय ते राशिथी सातमी राशिए केतु होय ठे. वळी राहु जे नवांशकमां होय ठे, तेथी सातमे नवांशे केतुनो नवांशक होय ठे. श्रानो जावार्थ ए ठे जे राशिना जेटळामा नवांशकमां राहु होय, ते राशिथी सातमी राशिना तेटळामा ज नवांशकमां केतु पण होय ठे, परंतु राहुनी स्थिति-वाळा नवांशथी गणीए तो केतुनी स्थितिवाळो नवांशक सातमो ज आवे. जेमके मेपना पहेला मेप नामना नवांशकमां राहु होय त्यारे तुळाना पहेला तुळा नामना नवांशमां केतु होय ठे, तेथी मेप नामना नवांशथी गणतां तुळा नामनो नवांश सातमो ज ठे. वळी मेपना नवमा धन नामना नवांशमां राहु होय तो तुळाना नवमा मिथुन नामना नवांशमां केतु होय, तेथी धनुष (धन) नामना नवांशथी गणतां मिथुन नामनो नवांश सातमो ज ठे. इत्यादि.

हवे मूळ श्लोकना उत्तरार्धनो अर्थ आ प्रमाणे ठे—शुक्र अने चंद्र स्त्रीरूपे ठे, शनि अने बुध नपुंसक ठे, अने वाकीना एटले रवि, मंगळ अने गुरु पुरुष ठे. शनि अने बुध पण स्त्री ज ठे एम कोइ आचार्य कहे ठे. श्रानुं फळ ए ठे जे जन्मना विचारमां अथवा गयेली यस्तुना विचारमां जे ग्रह वळवान् होय तेने अनुसारे स्त्री विगेरे पोताना वर्णनो बोध घाय ठे.

हवे ब्राह्मणादिक वर्णोना स्वामी कहे ठे.—

वर्णानां जीवसितौ १ रविर्ज्योमा २ विन्दु ३ रिन्दुज ४ श्वेशाः ।

संकरजानां तु शनिर्जीव १ सिता २ रें ३ दुजाश्च ४ वेदानाम् ॥ २७ ॥

अर्थ—वर्णोनी मध्ये ब्राह्मणोना स्वामी गुरु अने शुक्र ठे, क्षत्रियोना रवि अने मंगळ स्वामी ठे, वैश्यनो स्वामी चंद्र ठे, अने शूद्रनो स्वामी बुध ठे. संकरज एटले मूर्धावसि-कथी आरंजिने रथकार (सुयार)नी जाति मुधीना निपंडुमां कहेला तेर जेदोनाळी मिश्र जाति अर्थात् गमे तेवी वे जातिथी उत्पन्न थयेला माणसो संकर कहेयाय ठे, हे सत्तनो स्वामी शनि ठे. ऋग्वेदनो स्वामी गुरु ठे, यजुर्वेदनो स्वामी शुक्र ठे, सामवेदनो स्वामी मंगळ ठे अने अथर्ववेदनो स्वामी बुध ठे. श्रानुं फळ ए ठे जे—गुरु विगेरेना
तथा अस्तमां ते ते वेदवाळाने मुख दुःखादिकनी प्राप्ति घाय ठे.

ह्ये ग्रहोनों स्थान, दिशा, फाल, चेटा, दृष्टि तथा स्याजाविक घळ ए नामनां उ प्रकारनां घळने कहे ठे. तेमां प्रथम स्थानवळ कहे ठे.

ते स्थानवखिनो मित्रस्वरुहोच्चनवांशगाः ।

स्त्रीराशिष्विन्दुभृगुजौ पुंराशिषु पुनः परे ॥ २७ ॥

अर्थ—ते सयें ग्रहो मित्रना घरमां, पोताना घरमां, पोताना उच्च स्थानमां (मित्रना उच्च स्थानमां, मित्रना नवांशमां) अने पोताना नवांशमां रक्षा होय तो ते घळवान् ठे. स्त्री राशिमां चंद्र अने शुक्र घळवान् ठे, तथा धीजा पांच ग्रहो पुरुष राशिमां घळवान् ठे. अर्हो गृह (पर) शब्दना उपलक्षणथी मूल त्रिकोण पण लेवानो ठे. ते विषे त्रैलोक्यप्रकारामां फलुं ठे के—“मित्र ५ स्वर्ह १० त्रिकोणो १५ चो २० फलं दत्तेऽंश्वृद्धितः” “मित्रना स्थानमां रहेखो ग्रह एक पादनुं एटले विंशोपकनी अपेक्षाए पांच वसानुं फळ आपे ठे, पोताना स्थानमां रहीने ये पादनुं एटले दश वसानुं फळ आपे ठे, त्रिकोणमां रक्षो होय तो त्रण पादनुं एटले पंदर वसानुं फळ आपे ठे, अने उच्च स्थानमां रक्षो होय तो चारे पादनुं एटले धीशे वसानुं फळ आपे ठे.” आगळ कहेयामां आवनार अधिमित्रांशमां वर्गोत्तमांशमां अथवा लग्ना उदितंशमां रहेखो ग्रह घळवान् ठे, एतो स्फुट ज ठे.

। इति स्थानवखं । १

ह्ये दिग्घळ कहे ठे.—

खग्राद्यु(द्यु)त्क्रमकेन्द्राख्यदिष्टु प्राच्यादिपूह्लाः ।

जीवज्ञो १ जास्करक्ष्माजो २ शनिः ३ सितसितद्युती ४ ॥ २८ ॥

अर्थ—खग्रथी आरंजीने उत्क्रम (पथानुपूर्वीना क्रम) थी केन्द्र नामनी पूर्वादिक् दिशाठमां अनुक्रमे गुरु अने बुध, रवि अने मंगळ, शनि, तथा शुक्र अने चंद्र घळवान् ठे. जायार्थ ए ठे के—उत्क्रमथी केन्द्र स्थान खेतां पहेलुं, दशमुं, सातमुं अने चोथुं स्थान आपे. तेथी पहेलुं (खग्र) स्थान ए पूर्वं दिशा घई, तेमां गुरु अने बुध घळवान् ठे. दशमुं स्थान दक्षिण दिशा, तेमां रवि अने मंगळ घळवान् ठे. सातमुं स्थान पश्चिम दिशा, तेमां शनि घळवान् ठे, तथा चोथुं स्थान उत्तर दिशा, तेमां शुक्र अने चंद्र घळवान् ठे. आ केन्द्र स्थानना आंतरामां जे अगीवारमुं अने चारमुं विंगरे घये स्थानो रखां ठे तेने अग्नि खूणा विंगरे चार विदिशाठ जाण्णी अने तेमनुं पूर्वादिक्नी जेवुं ज फळ जाण्णुं, केमके विदिशाठ दिशाठने ज अनुगरे ठे.

। इति दिग्घळं । २

તેવા પ્રકારનો ઉપયોગ નથી એમ સૂચવ્યું છે. કેતુના સ્થાનના નિર્ણય માટે શુવનદીક્રમાં કહ્યું છે કે—

“રાહુઘ્નાયા સ્મૃતઃ કેતુર્યત્ર રાશૌ જવેદયમ્ ।

તસ્માત્સપ્તમકે કેતૂ રાહુઃ સ્યાચન્નવાંશકે ॥ ૧ ॥

તસ્માદંશે સપ્તમે સ્યાત્કેતુ(તો)રંશો નવાંશકઃ ।”

“કેતુને રાહુની ઘાયારૂપ કહેલો છે, તેથી કરીને રાહુ જે રાશિમાં હોય તે રાશિથી સાતમી રાશિએ કેતુ હોય છે. ઘડી રાહુ જે નવાંશકમાં હોય છે, તેથી સાતમે નવાંશે કેતુનો નવાંશક હોય છે. આનો જાવાર્થ એ છે જે રાશિના જેટલામા નવાંશકમાં રાહુ હોય, તે રાશિથી સાતમી રાશિના તેટલામા જ નવાંશકમાં કેતુ પણ હોય છે, પરંતુ રાહુની સ્થિતિ-વાલા નવાંશકથી ગણીએ તો કેતુની સ્થિતિવાલો નવાંશક સાતમો જ આવે. જેમકે મેષના પહેલા મેષ નામના નવાંશકમાં રાહુ હોય ત્યારે તુલાના પહેલા તુલા નામના નવાંશકમાં કેતુ હોય છે, તેથી મેષ નામના નવાંશકથી ગણતાં તુલા નામનો નવાંશક સાતમો જ છે. ઘડી મેષના નવમા ધન નામના નવાંશકમાં રાહુ હોય તો તુલાના નવમા મિથુન નામના નવાંશકમાં કેતુ હોય, તેથી ધનુષ (ધન) નામના નવાંશકથી ગણતાં મિથુન નામનો નવાંશક સાતમો જ છે. इत्यादि.

હવે મૂલ શ્લોકના ઉત્તરાર્થનો અર્થ આ પ્રમાણે છે—શુક અને ચંદ્ર સ્ત્રીરૂપે છે, શનિ અને બુધ નપુંસક છે, અને વાકીના પટલે રવિ, મંગલ અને ગુરુ પુરુષ છે. શનિ અને બુધ પણ સ્ત્રી જ છે એમ કોઈ આચાર્ય કહે છે. આનું ફલ એ છે જે જન્મના વિચારમાં અથવા ગયેલી યસ્તુના વિચારમાં જે મહ ઘઠવાન હોય તેને અનુસારે સ્ત્રી વિગેરે પોતાના ધર્મનો યોગ ધાય છે.

હવે બ્રાહ્મણાદિક ઘણોના સ્વામી કહે છે.—

ઘણોનાં જીવસિત્તો ૧ રવિર્જોમા ૨ વિન્દુ ૩ રિન્દુજ ૪ શ્વેશાઃ ।

સંકરજાનાં તુ શનિર્જીવ ૧ સિતા ૨ રેં ૩ હુજાશ્ચ ૪ ઘેદાનામ્ ॥૨૭॥

અર્થ—ઘણોની મધ્યે બ્રાહ્મણોના સ્વામી ગુરુ અને શુક છે, હૃત્રિયોના રવિ અને મંગલ સ્વામી છે, ધંરપનો સ્વામી ચંદ્ર છે, અને શૂદ્રનો સ્વામી બુધ છે. સંકરજ પટલે મૂર્ધાવિન્દુ સ્ત્રી આરંજીને રચકાર (ગુચાર)ની જાતિ મુખીના નિપંડુમાં કહેલા તેર જેદોપાટી મિથ્ર જાતિ અર્થાત્ ગમે તેથી યે જાતિથી ઉત્પન્ન થયેલા માણસો સંકર કહેવાય છે, તે સર્વનો સ્વામી શનિ છે. શ્રવેદનો સ્વામી ગુરુ છે, યજુર્વેદનો સ્વામી શુક છે, સામવેદનો સ્વામી મંગલ છે અને અયર્વેદનો સ્વામી બુધ છે. આનું ફલ એ છે જે—ગુરુ વિગેરેના ઉદ્દેશ હતા અસ્તમાં તે તે ઘેદવાલાને મુક્ત હુલાદિકની પ્રાપ્તિ ધાય છે.

ह्ये ग्रहोनां स्यान्, दिशा, काळ, चेष्टा, दृष्टि तथा स्यात्जाविक चळ ए नामनां उ प्रकारनां घळने कहे ठे. तेमां प्रथम स्यान्चळ कहे ठे.

ते स्यान्चळिनो मित्रस्वगृहोच्चनवांशगाः ।

स्त्रीराशिष्विन्दुभृगुजौ पुराशिषु पुनः परे ॥ १७ ॥

अर्थ—ते सवें ग्रहो मित्रना घरमां, पोताना घरमां, पोताना उच्च स्यान्मां (मित्रना उच्च स्यान्मां, मित्रना नवांशमां) अने पोताना नवांशमां रखा होय तो ते घळयान् ठे. स्त्री राशिमां चंद्र अने शुक्र घळयान् ठे, तथा धीजा पांच ग्रहो पुरुष राशिमां घळयान् ठे. अर्ही गृह (पर) शब्दना उपलक्षण्यी मूळ त्रिकोण पण खेवानो ठे. ते विषे खेवो-प्यप्रकाशमां कथुं ठे के—“मित्र ए स्वर्ण १० त्रिकोणो १५ शे २० फलं दत्तेऽंश्वृद्धितः” “मित्रना स्यान्मां रहेखो ग्रह एक पादनुं पटले विंशोपकनी अपेक्षेण पांच यमानुं फळ आपे ठे, पोताना स्यान्मां रहीने धे पादनुं पटले दस यमानुं फळ आपे ठे, त्रिकोणमां रणो होय तो त्रण पादनुं पटले पंदर यमानुं फळ आपे ठे, अने उच्च स्यान्मां रणो होय तो चारे पादनुं पटले वीशे यमानुं फळ आपे ठे.” आगळ कहेयामां आवनार अधिमित्रां-शमां पर्गोत्तमांशमां अथवा लग्ना उदितानां रहेखो ग्रह घळयान् ठे, एतो र्गुट ज ठे.

। इति स्यान्चळं । १

ह्ये दिग्पळ कहे ठे.—

सप्तम्यु(ष्ट्यु)त्तमकेन्द्रारुयदिष्टु प्राच्यादिपृथलाः ।

जीवज्ञो १ जास्करह्राजो २ शनिः ३ सितसितयुनी ४ ॥ १८ ॥

अर्थ—सप्तथी आरंजीने उत्तम (पथानुपूर्वीना प्रम) पी केन्द्र नामनी पुरादिक् दिशाठमां अनुक्रमे गुरु अने बुध, रवि अने मंगळ, शनि, तथा शुक्र अने चंद्र घळयान् ठे. जापार्थ ए ठे के—उत्तमथी केन्द्र स्यान् खेतां परेष्टुं, दशमुं, नात्रमुं अने चोयुं स्यान् आपे. तेथी परेष्टुं (लग्न) स्यान् ए पूर्ण दिशा घट, तेनां गुरु अने बुध घळयान् ठे. दशमुं स्यान् दक्षिण दिशा, तेनां रवि अने मंगळ घळयान् ठे. नात्रमुं स्यान् पश्चिम दिशा, तेनां शनि घळयान् ठे, तथा चोयुं स्यान् उत्तर दिशा, तेनां शुक्र अने चंद्र घळयान् ठे. ह्या केन्द्र स्यान्ना आंतरामां जे अग्नीवास्तु अने वास्तु दिगेरे दवे स्थानी रथां ठे तेने अग्नि राणा दिगेरे चार दिदिशाठ जाएवी अने तेन्नुं पुरादिक्नी जंभुं उ फळ जाएवुं, बेमके दिदिशाठ दिशाठने ज अन्वरे ठे.

। इति दिग्पळं । २

इवे काद्रपठ कहे ठे.—

पञ्चिनोऽह्नि गुरुसिताकाः सदा बुधो निशि तु चन्द्रकुजमन्दाः ।
शुक्रिनाद्रियु च सितासितपक्षद्वितयेषु शुभमूराः ॥ ३० ॥

अर्थ—गुरु, शुक्र अने रवि ए त्रय प्रह् दिवसे बज्रान् ठे, बुध रवि शनि ए काद्र ठे, शनि चंद्र, मंगळ अने शनि ए त्रय प्रहो राधिए बज्रान् ठे. पोतान् सिताकाः, शनिना चंद्रां, पोताना मन्दां अने पोतानी काद्रहोरामां ते ते शिवादि मन्दां, एव प्रहो बज्रान् ठे. ते शिविरानि (स्वामी) उं आ प्रमाणे.—

“कुरु कुरु मन्दां स्वान् शुभप्रतिपदो मुनाम् ।

शुक्रिनाद्रियु च सितासितपक्षद्वितयेषु शुभमूराः ॥ १ ॥”

“जे काद्रपठ काले शुक्र प्रविशतो आरंज होय ते मद्र ते मागनो स्वामी होय ते शुक्र मन्दां ठे मन्दां होय ते शनि मागनो स्वामी होय ठे.”

अर्थ—शुक्र प्रविशतो आरंज होय ते मागनो स्वामी होय ठे.—

“शुक्रिनाद्रियु च सितासितपक्षद्वितयेषु शुभमूराः ।

शुक्रिनाद्रियु च सितासितपक्षद्वितयेषु शुभमूराः ॥ १ ॥”

“जे काद्रपठ काले शुक्र प्रविशतो आरंज होय ते मागनो स्वामी होय ठे, शनि प्रविशतो आरंज होय ते शनि मागनो स्वामी होय ठे, बुध प्रविशतो आरंज होय ते बुध मागनो स्वामी होय ठे, चंद्र प्रविशतो आरंज होय ते चंद्र मागनो स्वामी होय ठे, कुज प्रविशतो आरंज होय ते कुज मागनो स्वामी होय ठे, मन्दा प्रविशतो आरंज होय ते मन्दा मागनो स्वामी होय ठे.”

शुक्र मन्दां ठे, शनि मन्दां ठे, बुध मन्दां ठे, चंद्र मन्दां ठे, कुज मन्दां ठे, मन्दा मन्दां ठे, शिविरानि (स्वामी) उं आ प्रमाणे कहे ठे.—

“कुरु कुरु मन्दां स्वान् शुभप्रतिपदो मुनाम् ।

शुक्रिनाद्रियु च सितासितपक्षद्वितयेषु शुभमूराः ॥ १ ॥”

शुक्र मन्दां ठे, शनि मन्दां ठे, बुध मन्दां ठे, चंद्र मन्दां ठे, कुज मन्दां ठे, मन्दा मन्दां ठे, शिविरानि (स्वामी) उं आ प्रमाणे कहे ठे.—

“कुरु कुरु मन्दां स्वान् शुभप्रतिपदो मुनाम् ।

शुक्रिनाद्रियु च सितासितपक्षद्वितयेषु शुभमूराः ॥ १ ॥”

शुक्र मन्दां ठे, शनि मन्दां ठे, बुध मन्दां ठे, चंद्र मन्दां ठे, कुज मन्दां ठे, मन्दा मन्दां ठे, शिविरानि (स्वामी) उं आ प्रमाणे कहे ठे.—

शुक्र मन्दां ठे, शनि मन्दां ठे, बुध मन्दां ठे, चंद्र मन्दां ठे, कुज मन्दां ठे, मन्दा मन्दां ठे, शिविरानि (स्वामी) उं आ प्रमाणे कहे ठे.—

शुक्र मन्दां ठे, शनि मन्दां ठे, बुध मन्दां ठे, चंद्र मन्दां ठे, कुज मन्दां ठे, मन्दा मन्दां ठे, शिविरानि (स्वामी) उं आ प्रमाणे कहे ठे.—

अर्थ—रवि अने चंद्र ए ये ग्रहो उत्तरायणमां घळवान् ठे, एटखे के मकर विगेरे राशिमां घळवान् ठे, पण कर्क विगेरे उ राशिमां घळवान् नधी, अने चीजा पांच ग्रहो वेपुख, क्षिग्ध अने वक्र गतिवाळा होय त्यारे ते घळवान् ठे. त्रिपुख एटखे पलादियसची उदय पामेळा अने विशाळ स्पृष्ट विंशपाळा होय, पण घाळक, वृद्ध के अस्त पामेळा न होय. ग्रही उदय थया पत्री ग्रहोनुं वाळपणुं कहेयाय ठे, अने अस्त थया पहेळां वृक्षत्व कहेयाय ठे. सप्तर्षि कहे ठे के “वाह्यावस्थामां तथा वृक्षावस्थामां सर्वे ग्रहो सात मान दिवम नैर्व्यळ होय ठे.” पळी ते पांचे ग्रहो स्निग्ध होय एटखे के स्पष्ट किरणवाळा अर्थात् आकाशमां देखाता होय, आ क्षिग्धपणुं सूर्यची अत्यंत छर होय त्यारे होय ठे. पळी ते पांचे ग्रहो वक्र गतिवाळा होय तो ते घळवान् होय ठे. पाकत्री ग्रंथमां कर्तुं ठे के “वक्र गतिमां सर्वे ग्रहोनुं पळ मूळ त्रिकोणनी जेटयुं होय ठे.” परंतु र्द्वयकारामां तो एतुं कर्तुं ठे के—“वशी पावो वशी मुजो सिग्धो” “वकी घयेवो घळवान् ग्रह छट ठे, अने क्षिग्ध घळवान् ग्रह शुज ठे.” मंगळ विगेरे पांचे ग्रहोनी गति प्रभक्षणक वृत्तिमां था प्रमाणे ठे.—

“सूर्यनु(मु)ष्ठा उदीयन्ते शीघ्रा अर्के जिनीयगे ।

समं तृतीयगे यान्ति मन्दा जानी चतुर्थगे ॥ १ ॥

पक्राः पश्चमपट्टेऽर्के तेऽतियत्रा नगाएगे ।

नवमे दशमे मार्गाः सरखा छाज ११ रिप्यगे १२ ॥ २ ॥”

“सर्वे (पांचे) ग्रहो सूर्ये जोगव्या पत्री एटखे सूर्यची वृत्ता पदा पळी उदय पामे ठे, सूर्य चीजी राशिमां जाय त्यारे तेउ शीघ्र गतिवाळा थाय ठे, सूर्य चीजे म्दाने होय त्यारे तेउ सम गति करे ठे, सूर्य घोचे होय त्यारे मंद गतिवाळा होय ठे, सूर्य पांचमे म्दाने उठे होय त्यारे तेउ वक्र गतिवाळा होय ठे, सूर्य सातमे अने आठमे होय त्यारे तेउ अति वक्र गतिवाळा होय ठे, सूर्य नवमे अने दशमे होय त्यारे तेउ शीघ्र गतिवाळा होय ठे, तथा सूर्य अग्नीधारमे अने धारमे होय त्यारे तेउ सरख गतिवाळा (वीजा) होय ठे.” अर्थां सूर्य पांचमे उठे होय एम जे कर्तुं ते रानि, मंगळ अने शुक्रने छाधीने जे कर्तुं ठे, दशमेके पुष अने शुक्र तो सूर्यनी सतीवे रहीने जे वक्र वाप ठे. ए ज रीते शीघ्र गतिवाळा, पण जाणुं. एटखे के रानि, मंगळ अने शुक्रने छाधीने जे जाणुं.

आकाशामां एक ज नक्षत्रा पादमां परस्पर लागट अने इतने जे रीते वयो ते सुट कहेयाय ठे. तेची वरीने सुटमां सूर्य रहित अने बंड सतिव पदा मरे ग्रहो वक्र गति वाजारा होय तो तेउ वेदाए वरीने वळवान् ठे. एटखे के वक्र गति, इतने जे वक्र वाप ठे माटे ते वळवान् ठे, अने दक्षिण गतीने परागद वाप ठे म्दाने जे जिरेठे ठे

घराहना मतमां तो शुक्रने दक्षिण गामी होय तो बळवान् कळो ठे. ते विने वराह-
संहितामां कलुं ठे के—

“सर्वे वलिन उदकस्या दक्षिणदिक्स्यो वली शुक्रः ।”

“सर्वे ग्रहो उत्तरमां रथा होय तो बळवान् ठे, अने शुक्र तो दक्षिणमां रथो होय
तो ते बळवान् ठे.

। इति षेष्टावलं । ४

हवे दृष्टिवळ कहे ठे.—

सौम्यैर्हवखिनो दृष्टा वले नैसर्गिके पुनः ।

मन्दारज्ञेज्यशुक्रेन्पुजास्कराः स्थुर्वलोत्तराः ॥ ३२ ॥

अर्थ—सौम्य ग्रहोए तथा उपलक्षणथी मित्र ग्रहोए पण एक पाद, वे पाद, त्रण पाद
के चार पादनी दृष्टिए जोयेला होय तो ग्रहो अनुक्रमे तेदळां पाद एदळे तेदळा वसा
बळवान् कहेवाय ठे.

। इति हवखलं । ५

ज्यारे वे अथवा तेथी वधारे ग्रहोर्तुं बीजा ग्रहनी सरखुं वळ थाय त्यारे स्वाभाविक
वळे करीने ज सवळपणुं अने निर्बळपणुं जणाय ठे. तेथी करीने स्वाभाविक वळ कहे
ठे.—स्वाभाविक वळनो विचार करीए तो शनि, मंगळ, बुध, गुरु, शुक्र, चंद्र अने
सूर्य ए ग्रहो उत्तरोत्तर अधिक वळवान् ठे, एदळे के शनिथी मंगळ वधारे वळवान्, ते-
नाथी बुध वधारे वळवान् बिगेरे. राहु तो सूर्यथी पण वधारे वळवान् ठे.

। इति स्वाभाविकवलं । ६

उपर जे सौम्य ग्रहोए जोयेला होय एम दृष्टिवळमां कलुं तेमां दृष्टिनो प्रकार कहे ठे.—

पश्यन्ति पादतो वृद्ध्या त्रात् ३ व्योम्नी १० त्रित्रिकोणके ५-५ ।

चतुरस्रे ४-८ द्वियं ७ स्त्रीवन्मतेनाया ११ दिमा १ वपि ॥ ३३ ॥

अर्थ—सर्वे ग्रहो पोतपोताना स्थानथी त्रीजा तथा दशमा स्थानने एक पाद विंशो-
पकनी अपेक्षाए पांच वसा दृष्टिए जुए ठे, नवमा अने पांचमा स्थानने वे पाद एदळे
दश वसा दृष्टिए जुए ठे, चौथा अने आठमा स्थानने त्रण पाद एदळे पंदर वसा दृष्टिए
जुए ठे, अने सातमा स्थानने चारे पादनी संपूर्ण (बीशे वसा) दृष्टिए जुए ठे. कोइ
आचार्यनो एवो मत ठे के पहेला (पोताना) अने अग्रीयारमा स्थानने पण स्त्रीनी
एदळे सातमा स्थाननी जेम पूर्ण दृष्टिए जुए ठे. चाकीनां एदळे धीजुं, उहुं अने वासुं ए
एतने धिखकुज जोता नथी. एम अर्थापत्तिथी सिद्ध थयुं. ज्यां जेतला वसा दृष्टि
तेदळा वसा पळ पण जाणी खेवुं.

अहो कोइ शंका करे ठे के—“शुं सर्वे ग्रहोनी सातमा स्थानमां ज पूर्ण दृष्टि ठे ? के कोइने वीजे स्थाने पण पूर्ण दृष्टि ठे ?” ते पर कहे ठे.—

पश्येत्पूर्ण शनिर्त्रातृव्योम्नी धर्मधियौ गुरुः ।

चतुरस्रे कुजोऽकेन्द्रबुधशुक्रास्तु सप्तमम् ॥ ३४ ॥

अर्थ—शनि त्रीजा अने दशमा स्थानने पूर्ण दृष्टि जुए ठे, गुरु नवमा अने पांचमा स्थानने पूर्ण दृष्टि जुए ठे, मंगळ चोथा अने आठमा स्थानने संपूर्ण दृष्टि जुए ठे, तथा सूर्य, चंद्र, बुध अने शुक्र तो सातमा स्थानने पूर्ण दृष्टि जुए ठे.

भावार्थ—त्रीजा अने दशमा स्थान उपर वीजा ग्रहोनी एक पाद दृष्टि ठे, पण शनिनी तो पूर्ण दृष्टि ठे, अने नवमा तथा पांचमा पर, चोथा तथा आठमा पर अने सातमा पर जेम वीजा ग्रहोनी दृष्टि अनुक्रमे वे पाद, त्रण पाद अने संपूर्ण दृष्टि ठे, ते ज रीते शनिनी पण ठे, तेथी करीने शनिनी एक पाद दृष्टि कोइ पण स्थाने नथी एम सिद्ध थयुं. तथा नवमा अने पांचमा स्थान पर अन्य ग्रहोनी वे पाद दृष्टि ठे, पण गुरुनी तो पूर्ण दृष्टि ठे, अने जेम वीजा ग्रहोनी दृष्टि त्रीजा तथा दशमा स्थान पर, चोथा तथा आठमा स्थान पर अने सातमा स्थान पर अनुक्रमे एक पाद, त्रण पाद अने पूर्ण (चार पाद) ठे तेम गुरुनी पण तेदली ज दृष्टि ठे, तेथी करीने वे पाद दृष्टि कोइ पण स्थाने नथी एम सिद्ध थयुं. तथा चोथे अने आठमे स्थाने अन्य ग्रहोनी त्रण पाद दृष्टि ठे, परंतु मंगळनी तो पूर्ण दृष्टि ठे. जेम त्रीजे तथा दशमे स्थाने, नवमे तथा पांचमे स्थाने अने सातमे स्थाने अन्य ग्रहोनी अनुक्रमे एक पाद, वे पाद अने चारे पाद (पूर्ण) दृष्टि ठे ते ज रीते मंगळनी पण ठे, तेथी करीने मंगळनी त्रण पाद दृष्टि कोइ पण स्थाने नथी एम सिद्ध थयुं. सूर्य, चंद्र, बुध अने शुक्र ए चार ग्रहो तो सातमा स्थानने ज पूर्ण दृष्टि जुए ठे, वीजा कोइ पण स्थानने पूर्ण दृष्टि जोता नथी. जे स्थानोने पादादिक दृष्टि जुए ठे, ते प्रथम कही गया ठे.

ज्योतिषसारमां तो आ प्रमाणे कहुं ठे के—“सर्वे ग्रहोनी (कोइ पण ग्रहनी) वीजे अने धारमे स्थाने दृष्टि पकती नथी, उठे अने आठमे स्थाने एक पाद दृष्टि पके ठे, त्रीजे अने अगीधारमे स्थाने वे पाद दृष्टि पके ठे, नवमा अने पांचमा स्थाने त्रण पाद दृष्टि पके ठे अने केन्द्रनां चारे स्थानो उपर पूर्ण दृष्टि पके ठे.” यही ताजिकमां तो वीजुं, पारसुं, उरुं अने आठमुं ए चार स्थाने विखकुख दृष्टि झी नथी.

स्थानबळ कहेती यखते मित्र स्थान अने पोतानुं स्थान ए विगेरे जे कहुं ठे तेथी स्थान भैर्यादिक कहे ठे.—

घराहना मतमां तो शुक्रने दक्षिण गामी होय तो बळवान् कळो ठे. ते विने वराह-
संहितामां फलुं ठे के—

“सर्वे वलिन छदकस्या दक्षिणदिक्सो वली शुक्रः ।”

“सर्वे ग्रहो उत्तरमां रखा होय तो बळवान् ठे, अने शुक्र तो दक्षिणमां रखो होय
तो ते बळवान् ठे. । इति चेष्टावसं । ४

हये दृष्टिवळ कहे ठे.—

सौम्येर्दृग्वलिनो दृष्टा वसे नैसर्गिके पुनः ।

मन्दारज्ञेज्यशुक्रेन्द्रजास्कराः स्युर्वलोत्तराः ॥ ३२ ॥

अर्थ—सौम्य ग्रहोए तथा उपलक्षणयी मित्र ग्रहोए पण एक पाद, वे पाद, व्रण पाद
के चार पादनी दृष्टिए जोयेला होय तो ग्रहो अनुक्रमे तेदळां पाद एटले तेदळा वसा
बळवान् कहेवाय ठे. । इति दृग्वलं । ५

ज्यारे वे अथवा तेथी वधारे ग्रहोनुं वीजा ग्रहनी सरखुं वळ आय त्यारे स्वाभाविक
वळे करीने ज सवळपणुं अने निर्वळपणुं जणाय ठे. तेथी करीने स्वाभाविक वळ कहे
ठे.—स्वाभाविक वळनो विचार करीए तो शनि, मंगळ, बुध, गुरु, शुक्र, वंज अने
सूर्य ए ग्रहो उत्तरोत्तर अधिक बळवान् ठे, एटले के शनिथी मंगळ वधारे बळवान्, ते-
नाथी बुध वधारे बळवान् विगेरे. राहु तो सूर्यथी पण वधारे बळवान् ठे.

। इति स्वाभाविकवलं । ६

उपर जे सौम्य ग्रहोए जोयेला होय एम दृष्टिवळमां कहुं तेमां दृष्टिनो प्रकार कहे ठे—

पश्यन्ति पादतो वृद्ध्या त्रात् ३ व्योम्नी १० त्रित्रिकोणके ५-ए ।

चतुरस्रे ४-७ स्त्रियं ७ स्त्रीवन्मतेनाया ११ दिमा १ वपि ॥ ३३ ॥

अर्थ—सर्वे ग्रहो पोतपोताना स्थानथी वीजा तथा दशमा स्थानने एक पाद विंशो-
पकनी अपेक्षाए पांच वसा दृष्टिए जुए ठे, नवमा अने पांचमा स्थानने वे पाद एटले
दश वसा दृष्टिए जुए ठे, चौथा अने आठमा स्थानने व्रण पाद एटले पंदर वसा दृष्टिए
जुए ठे, अने सातमा स्थानने चारे पादनी संपूर्ण (वीशे वसा) दृष्टिए जुए ठे. कोइ
आचार्यनो एयो मत ठे के पहेला (पोताना) अने अग्नीयारमा स्थानने पण स्त्रीनी
एटले सातमा स्थाननी जेम पूर्ण दृष्टिए जुए ठे. बाकीनां एटले वीजुं, ठंडुं अने वारयुं ए
व्रण स्थानने विखकुळ जोता नथी. एम अर्थापत्तियी सिद्ध थयुं. ज्यां जेटला वसा दृष्टि
होय त्यां तेदळा वसा फळ पण जाणी लेहुं.

अहाँ कोइ शंका करे ते के—“शुं सर्वे प्रहोनी सातमा स्थानमां ज पूर्ण दृष्टि ते ? के कोइने वीजे स्थाने पण पूर्ण दृष्टि ते ?” ते पर कहें ठे—

पद्मेत्पूर्णं शनिर्जातृव्योच्ची धर्मधियो गुरुः ।

चतुरस्रे कुजोऽर्केन्दुवुधशुक्रास्तु सप्तमम् ॥ ३४ ॥

अर्थ—शनि व्रीजा अने दशमा स्थानने पूर्ण दृष्टिए जुए ठे, गुरु नवमा अने पांचमा स्थानने पूर्ण दृष्टिए जुए ठे, मंगळ चोथा अने आठमा स्थानने संपूर्ण दृष्टिए जुए ठे, तथा सूर्य, चंद्र, बुध अने शुक्र तो सातमा स्थानने पूर्ण दृष्टिए जुए ठे.

प्रावार्थ—व्रीजा अने दशमा स्थान छपर वीजा प्रहोनी एक पाद दृष्टि ठे, पण शनिनी तो पूर्ण दृष्टि ठे, अने नवमा तथा पांचमा पर, चोथा तथा आठमा पर अने सातमा पर जेम वीजा प्रहोनी दृष्टि अनुक्रमे ये पाद, पण पाद अने संपूर्ण दृष्टि ठे, ते ज रीते शनिनी पण ठे, तेथी करीने शनिनी एक पाद दृष्टि कोइ पण स्थाने नथी एम सिद्ध धर्युं. तथा नवमा अने पांचमा स्थान पर अन्य प्रहोनी ये पाद दृष्टि ठे, पण गुरुनी तो पूर्ण दृष्टि ठे, अने जेम वीजा प्रहोनी दृष्टि व्रीजा तथा दशमा स्थान पर, चोथा तथा आठमा स्थान पर अने सातमा स्थान पर अनुक्रमे एक पाद, पण पाद अने पूर्ण (चार पाद) ठे तेम गुरुनी पण सेटली ज दृष्टि ठे, तेथी करीने ये पाद दृष्टि कोइ पण स्थाने नथी एम सिद्ध धर्युं. तथा चोथे अने आठमे स्थाने अन्य प्रहोनी प्रण पाद दृष्टि ठे, परंतु मंगळनी तो पूर्ण दृष्टि ठे. जेम व्रीजे तथा दशमे स्थाने, नवमे तथा पांचमे स्थाने अने सातमे स्थाने अन्य प्रहोनी अनुक्रमे एक पाद, ये पाद अने चार पाद (पूर्ण) दृष्टि ठे ते ज रीते मंगळनी पण ठे, तेथी करीने मंगळनी प्रण पाद दृष्टि कोइ पण स्थाने नथी एम सिद्ध धर्युं. सूर्य, चंद्र, बुध अने शुक्र ए चार प्रहो तो सातमा स्थानने ज पूर्ण दृष्टिए जुए ठे, वीजा कोइ पण स्थानने पूर्ण दृष्टिए जोडा नथी. जे स्थाने पादादिक दृष्टिए जुए ठे, ते प्रथम करी गया ठे.

षोडशवारमां तो आ प्रमाणे बरुं ठे के—“सर्वे प्रहोनी (कोइ ए प्रहोनी) वीजे अने चारमे स्थाने दृष्टि पकती नथी, उपे अने आठमे स्थाने एक पाद दृष्टि पके ठे, वीजे अने अग्नीवारमे स्थाने ये पाद दृष्टि पके ठे, नवमा अने पांचमा स्थाने प्रण पाद दृष्टि पके ठे अने बौद्धां चारे स्थानो छपर पूर्ण दृष्टि पके ठे.” इती शनिनिनां तो वीजुं, चारुं, उरुं अने आठमुं ए चार स्थाने सिद्धमुं दृष्टि पकी नथी.

स्थानबद्ध बरेंती वस्तुते मित्र स्थान अने दोषानुं स्थान ए दिनेरं सं बरुं ठे तेदी स्थान भेदादिक बरे ठे.—

ब्राह्मण मन्त्रों को सुनने दरिद्र गनी होने तो ब्रह्मण्ड को से ले नि एत
की हानि कर्तु है—

“सर्वे ब्रह्मण्ड उदहन्ता दरिद्रिद्विहसो बन्दी सुकः ।”

“सर्वे ब्रह्मण्ड उदहन्ता रथा होय तो ब्रह्मण्ड से, अपने सुक तो दरिद्रता को ही
से ही ब्रह्मण्ड से—

। उति वेदावतं । ४

को दरिद्रता कर्तु है—

सौम्यैर्दुर्गद्विभो ह्यत्र वसि नैत्तर्गिके पुनः ।

सन्तुष्टोऽप्युत्तमैर्दुर्गद्विभोः सुर्वजोत्तराः ॥ ३२ ॥

सर्वे—सर्वे मन्त्रों को सुनने ब्रह्मण्ड उदहन्ता—मित्र मन्त्रों पर एक पाप, ये पाप, ब्रह्मण्ड
से कर्म मन्त्रों को सुनने ब्रह्मण्ड उदहन्ता होय तो अपने सुकको तेजसा पाप एतरे वेदा
कर्मण्य कर्मण्य है—

। उति ह्यनर्ग । ५

सर्वे—सर्वे मन्त्रों को सुनने ब्रह्मण्ड उदहन्ता—मित्र मन्त्रों पर एक पाप, ये पाप, ब्रह्मण्ड
से कर्म मन्त्रों को सुनने ब्रह्मण्ड उदहन्ता होय तो अपने सुकको तेजसा पाप एतरे वेदा
कर्मण्य कर्मण्य है—

। उति ह्यनर्ग । ५

सर्वे—सर्वे मन्त्रों को सुनने ब्रह्मण्ड उदहन्ता—मित्र मन्त्रों पर एक पाप, ये पाप, ब्रह्मण्ड
से कर्म मन्त्रों को सुनने ब्रह्मण्ड उदहन्ता होय तो अपने सुकको तेजसा पाप एतरे वेदा
कर्मण्य कर्मण्य है—

सर्वे—सर्वे मन्त्रों को सुनने ब्रह्मण्ड उदहन्ता—मित्र मन्त्रों पर एक पाप, ये पाप, ब्रह्मण्ड
से कर्म मन्त्रों को सुनने ब्रह्मण्ड उदहन्ता होय तो अपने सुकको तेजसा पाप एतरे वेदा
कर्मण्य कर्मण्य है—

सर्वे—सर्वे मन्त्रों को सुनने ब्रह्मण्ड उदहन्ता—मित्र मन्त्रों पर एक पाप, ये पाप, ब्रह्मण्ड
से कर्म मन्त्रों को सुनने ब्रह्मण्ड उदहन्ता होय तो अपने सुकको तेजसा पाप एतरे वेदा
कर्मण्य कर्मण्य है—

सर्वे—सर्वे मन्त्रों को सुनने ब्रह्मण्ड उदहन्ता—मित्र मन्त्रों पर एक पाप, ये पाप, ब्रह्मण्ड
से कर्म मन्त्रों को सुनने ब्रह्मण्ड उदहन्ता होय तो अपने सुकको तेजसा पाप एतरे वेदा
कर्मण्य कर्मण्य है—

अहो कोइ शंका करे ठे के—“सुं सर्वे ग्रहोनी सातमा स्थानमां ज पूर्ण दृष्टि ठे ? के कोइने बीजे स्थाने पण पूर्ण दृष्टि ठे ?” ते पर कहे ठे.—

परचेत्पूर्ण शनिर्त्रातृव्योष्ठी धर्मधियो गुरुः ।

चतुरस्रे कुजोऽकेन्द्रियुधशुक्रास्तु सप्तमम् ॥ ३४ ॥

अर्थ—शनि व्रीजा अने दशमा स्थानने पूर्ण दृष्टि जुए ठे, गुरु नवमा अने पांचमा स्थानने पूर्ण दृष्टि जुए ठे, मंगळ चोथा अने आठमा स्थानने संपूर्ण दृष्टि जुए ठे, तथा सूर्य, चंद्र, बुध अने शुक्र तो सातमा स्थानने पूर्ण दृष्टि जुए ठे.

प्राथम्य—व्रीजा अने दशमा स्थान छपर वीजा ग्रहोनी एक पाद दृष्टि ठे, पण शनिनी तो पूर्ण दृष्टि ठे, अने नवमा तथा पांचमा पर, चोथा तथा आठमा पर अने सातमा पर जेम वीजा ग्रहोनी दृष्टि अनुक्रमे ये पाद, प्रथम पाद अने संपूर्ण दृष्टि ठे, ते ज रीते शनिनी पण ठे, तेची करीने शनिनी एक पाद दृष्टि बोइ पण स्थाने नधी एम सिद्ध थयुं. तथा नवमा अने पांचमा स्थान पर अन्य ग्रहोनी ये पाद दृष्टि ठे, पण गुरुनी तो पूर्ण दृष्टि ठे, अने जेम वीजा ग्रहोनी दृष्टि व्रीजा तथा दशमा स्थान पर, चोथा तथा आठमा स्थान पर अने सातमा स्थान पर अनुक्रमे एक पाद, दो पाद अने पूर्ण (चार पाद) ठे तेम गुरुनी पण तेउठी ज दृष्टि ठे, तेची करीने ये पाद दृष्टि बोइ पण स्थाने नधी एम सिद्ध थयुं. तथा चोथे अने आठमे स्थाने अन्य ग्रहोनी प्रथम पाद दृष्टि ठे, परंतु मंगळनी तो पूर्ण दृष्टि ठे. जेम व्रीजे तथा दशमे स्थाने, नवमे तथा पांचमे स्थाने अने सातमे स्थाने अन्य ग्रहोनी अनुक्रमे एक पाद, दो पाद अने चार पाद (पूर्ण) दृष्टि ठे ते ज रीते मंगळनी पण ठे, तेची करीने मंगळनी प्रथम पाद दृष्टि बोइ पण स्थाने नधी एम सिद्ध थयुं. सूर्य, चंद्र, बुध अने शुक्र ए चार ग्रहो तो सातमा स्थानने ज पूर्ण दृष्टि जुए ठे, वीजा कोइ पण स्थानने पूर्ण दृष्टि जोडा नधी. जे स्थानोने पादादिक दृष्टि जुए ठे, ते प्रथम कही गया ठे.

ग्योतिरसारमां तो ध्या प्रमाणे कर्तुं ठे के—“सर्वे ग्रहोनी (बोइ पण ग्रहोनी) बीजे अने चारमे स्थाने दृष्टि पडती नधी, उठे अने आठमे स्थाने एक पाद दृष्टि पडे ठे, व्रीजे अने अग्नीचारमे स्थाने दो पाद दृष्टि पडे ठे, नवमा अने पांचमा स्थाने एक पाद दृष्टि पडे ठे अने बहजनां चार स्थानो छपर पूर्ण दृष्टि पडे ठे.” कही दृष्टिस्थानं तो वीजुं, चारयुं, उठुं अने आठयुं ए चार स्थाने विजुयुज दृष्टि उठी नधी.

स्थानबद्ध कहेती वाक्यते मित स्थान अने सातयुं स्थान ए दिशे ठे कर्तुं ठे तेची स्थान मंत्रादिक कहे ठे.—

रवेः शुक्रशनी शत्रु ज्ञः समः सुहृदः परे ।

चन्द्रस्यार्कबुधौ मित्रे कुजगुर्वादयः समाः ॥ ३५ ॥

अर्थ—शुक्र अने शनि रविना शत्रु ठे, बुध सम (नही शत्रु तेम नहीं मित्र) ठे, अने वीजा (चंद्र, मंगळ, गुरु) मित्रो ठे. चंद्रना सूर्य अने बुध मित्र ठे, अने वाकीना मंगळ, गुरु विगेरे सम ठे. (शत्रु कोइ नथी.)

कुजस्य ज्ञो रिपुर्मध्यौ शनिशुक्रौ परेऽन्यथा ।

बुधस्य मित्रे शुक्रार्कौ शत्रुरिन्द्रः समाः परे ॥ ३६ ॥

अर्थ—मंगळनो शत्रु बुध ठे, शनि अने शुक्र मध्य ठे, अने वीजा मित्र ठे. बुधना मित्र शुक्र अने सूर्य ठे, चंद्र शत्रु ठे, अने वीजा सम ठे.

जीवस्यार्काद्ययो मित्राण्यार्किर्मध्यः परावरी ।

कवेरमित्रे मित्रेन्द्रू मित्रे ज्ञार्की समाबुजौ ॥ ३७ ॥

अर्थ—गुरुना रवि, चंद्र अने मंगळ ए त्रण मित्रो ठे, शनि मध्य (सम) ठे तथा वीजा (बुध अने शुक्र) शत्रु ठे. शुक्रना सूर्य अने चंद्र शत्रु ठे, बुध अने शनि मित्र ठे तथा मंगळ अने गुरु सम ठे.

मंदस्य ज्ञसितौ मित्रे गुरुर्मध्यः परेऽरयः ।

तत्कालसुहृदो हि २ त्रि ३ सुख ४ लाजा ११ न्त्य १२ कर्म १० गाः ॥३८॥

अर्थ—शनिना बुध अने शुक्र मित्र ठे, गुरु सम ठे, अने वीजा एटखे सूर्य, चंद्र अने मंगळ ए त्रण शत्रु ठे.

शत्रु, मित्र अने समनुं यंत्र.

गृहाणि	रवि	चन्द्र	मंगळ	बुध	गुरु	शुक्र	शनि
शत्रयः	गु. श.	०	यु.	चं.	यु. शु.	र. चं.	र. चं. मं.
मित्राणि	चं. मं. गु.	र. बु.	र. चं. गु.	र. शु.	र. चं. मं.	यु. श.	यु. शु.
मध्यरयाः	यु.	मं. गु. शु.	शु. श.	मं. गु. श.	श.	मं. गु.	यु.

जन्ममां अदवा प्रश्नादिकना लग्नामां कोइ पण स्थाने कोइ पण मद्र होय तेनायी बीजे, बीजे, चोदे, अगीवारमे, वारमे के दशमे स्थाने जे कोइ वीजा मद्र होय तो ते तेदशा बल्लत सुधी एटखे ये विगेरे स्थाने रद्यो होय त्यांसुधी सेतो मित्र घाय ठे. आ ताकादिह मंत्री करेयाय ठे.

हवे तात्कालिक मैत्रीतुं फल कहे ठे.—

मित्रमध्यारयो येऽत्र निसर्गोदिताः क्रमात् ।

अधिमित्रसुहृन्मध्यास्ते स्युस्तत्कालमैत्र्यतः ॥ ३९ ॥

अर्थ—अहीं जे मित्र, मध्य अने शत्रु स्वजावे करीने कहेला ठे, ते अनुक्रमे तत्काल मैत्री थकी अधिक मित्र, मित्र अने मध्य थाय ठे.

अर्थापत्तिथी ज मित्र स्थानथकी अन्य जे पहेलुं, पांचमुं, ठडुं, सातमुं, आठमुं अने नवमुं पटखां स्थानो ते तत्काल वैरी स्थानो थयां. तेमनुं फल आ प्रमाणे ठे.—

“येऽत्रारिमध्यमित्राणि निसर्गोदिताः क्रमात् ।

अधिशत्रुद्विपन्मध्यास्ते स्युस्तत्कालवैरतः ॥ १ ॥”

“अहीं जे स्वजावे करीने अरि, मध्य अने मित्र कह्या ठे, ते अनुक्रमे तत्काल वैर-पणाथी अधिक शत्रु, शत्रु अने मध्य थाय ठे.”

शुवनदीपकमां तो प्रहोना मित्र अने शत्रु एवा थे ज पद कह्या ठे. ते आ प्रमाणे ठे.—

“रवीन्दुजौमगुरयो ह्यशुक्रशनिराहयः ।

स्वस्मिन् मित्राणि चत्वारि परस्मिन् शत्रयः स्मृताः ॥ १ ॥

राहुरव्योः परं वैरं गुरुजार्गययोरपि ।

हिमांशुबुधयोर्वैरं विषस्वन्मन्दयोरपि ॥ २ ॥

अतिमैत्री राहुशान्योरिन्दुगुर्वोः कुजार्कयोः ।

सितज्ञयोः ”

“रवि, चंद्र, मंगळ अने गुरु ए चारे परस्पर मित्रो ठे, अने धीजाना शत्रु ठे. तथा बुध शुक्र, शनि अने राहु ए चारे परस्पर मित्र ठे, अने धीजाने विषे शत्रु ठे. (१) राहु अने रविने परस्पर अत्यंत वैर ठे, गुरु अने शुक्रने पण परस्पर अत्यंत वैर ठे, चंद्र अने बुधने तथा सूर्य अने शनिने पण परस्पर अत्यंत वैर ठे. (२) राहु अने शनिने, चंद्र अने गुरुने, मंगळ अने सूर्यने तथा शुक्र अने बुधने परस्पर अत्यंत मित्रजाय ठे.”

आ प्रमाणे प्रहोने मित्र स्थान अने पोतानुं स्थान जो लघ स्थान होय तो ते विरोध करीने हर्ष तथा द्वेषिने देनारां ठे. जेम रविने मित्रतुं पद मेष राशि ठे अने ते लघ ठे, बुधने पोतानुं पर कन्या ठे अने ते लघ ठे. इत्यादि, पण शत्रुनां परो तो लघ होय कांय प्रजाने आपनारां ठे, पण अंदरथी मुख आपनारां नथी. जेम शुक्रने मीन स्थान लघ ठतां शत्रुतुं पर ठे, अने मित्रनां पर नीष ठतां कांय प्रजाने आपनारां ठे. जेम चंद्रने वृश्चिक स्थान नीष ठे, तथा शत्रुनां पर नीष होय तो नाना प्रकारना अन्नपाने तथा प्रजाती हानिने करनारां थाय ठे. एम शुवनदीपक वृत्तिनां बहूं ठे.

हवे यवनाचार्यं कहेलो राशिमां रहेखा ग्रहो नो परस्पर वेध कहे ठे.—

स्यान्नोचरेणात्र शुभोऽपि विद्वः खेटोऽन्यखेटैरशुभः क्रमेण ।

दुष्टोऽपि चेष्टश्च स वामवेधान्मिथो न वेधः पितृपुत्रयोस्तु ॥ ४० ॥

अर्थ—अहीं गोचरवने शुभ धयेलो ग्रह पण कहेवाशे एवा क्रमे करीने बीज ग्रहोप विंघावाची अशुभ थड जाय ठे, अने गोचरवने दुष्ट धयेलो ग्रह पण कहेवाशे एवा अनुक्रमे वाम वेधयकी इष्ट (शुभ) धाय ठे; परंतु पिता अने पुत्रने परस्पर वेध घतो नची. एटखे के रवि अने शनि पिता पुत्र ठे तथा चंद्र अने बुध पिता पुत्र ठे, तेनो परस्पर वेध नची.

अहीं त्रीजा विगेरे स्थानमां रहेखा सूर्यने नवमा विगेरे स्थानमां रहेखा अन्य ग्रहो-यने जे कहेवामां आवशे ते वेध कहेवाय ठे, अने नवमा विगेरे स्थानमां रहेखा सूर्यने त्रीजा विगेरे स्थानमां रहेखा अन्य ग्रहोवने जे कहेवाशे ते वाम वेध कहेवाय ठे. परशे के त्रीजा विगेरे स्थानमां रहेखो सूर्य शुभ ठे, पण जो नवमा विगेरे स्थानमां रहेखा बीजा ग्रहोवने तेनो वेध न घतो होय तो ते शुभ ठे. तथा नवमा विगेरे स्थानमां रहेखो सूर्य अशुभ ठे, उतां जो त्रीजा विगेरे स्थानमां रहेखा अन्य ग्रहोवने तेनो वेध धाय तो ते शुभ ठे. ए प्रमाणे बीजा ग्रहो पण जाणवा. यतियज्ञमां कहुं ठे के—

“पनिर्वैर्धर्मिणा विकृताः स्युर्गोचरे ग्रहाः सर्वे ।

दित्तीतरेपिन्नाः पाता अपि सम्यतां यान्ति ॥ १ ॥”

“गोचरमां रहेखा गर्वे ग्रहो आ वेधयने विंघाया होय तो निष्फल (अशुभ) ठे, अने दित्तीत-राम (अशुभ) वेधची विंघायेता दुष्ट ग्रहो होय तो ते सम्यताने पाते ठे—शुभ पाय ठे.”

रहस्यज्ञा प्रत्यक्षां कहुं ठे के—“जे कोइ स्थाने रहेखा ग्रहे इष्ट ग्रहो वेध करीं होय तो ते स्तो रईने जे कोइनुं शुभ धयया अशुभ फल आवे ठे. ए गते तय ठे.”

जे गोचरमा कटने जे प्रमाणक गणीने वेधता विषयमां मध्यमगणा (उदासी-मत्ता)ने कथय करे ठे, तेरती मय पणा आचार्योने मंगल नची. ते विने सात करे ठे ठे—

“एव गोचरप्रत्यक्षाः सत्र योगप्रतिपत्त्यने न या ।

ग्रहो न बहुमन्ने विदं स्युवनागंकपुत्रो दि गोचरः ॥ १ ॥”

“जे ग्रहो गोचरमा कटने प्रमाणता ठे, ते कार्यमां वेधनुं फल गणनुं अथवा तो न करहुं तेना वेधे इष्ट, परंतु ग्रहे कटने आ वाच पणाने मंगल नची, कारण के गो-चर तो स्युव नाने कटने अथवा ठे.”

यत्तिसप्तजमां पण कलुं ठे के—

“अह्नात्वा वेधविधिं प्रहृगोचरपाकजातगुणदोषम् ।

ये निर्दिशन्ति मूढास्तेषां विकलाः सदादेशाः ॥ १ ॥”

“जे मूढ पुरुषो वेधना विधिने जाण्या विना प्रहृगं, चरनां पाकधी उत्पन्न थयेला गुण दोषने कहे ठे, तेमना आदेशो सदा निष्कळ ठे.”

धाम (भायो) अने अधाम (जमणो) ए धे प्रकारनो वेध जन्मनी राशिधी ज गणयो.

हचे वेधनो प्रकार कहे ठे.

वेधस्त्रिपद्मगनलाजगतस्य ३-६-१०-११ ज्ञानोः,

खेटैः क्रमेण नवमान्यसुखात्मजस्यैः ९-१२-४-५ ।

इन्दोस्तनौ त्रिरिपुमन्मथखायगस्य १-३-६-७-१०-११,

धीधर्मरिष्यधनवन्धुमृतौ ५-९-१२-२-४-८ स्थितैश्च ॥ ४१ ॥

स्यान्मंगलस्य सहजद्विपदायगस्य ३-६-११,

सौरैस्तथा व्ययतपःसुखगैश्च १२-९-४ वेधः ।

चान्द्रेः स्ववन्धुरिपुमृत्युखलाजगस्य २-४-६-८-१०-११,

पुत्रत्रिधर्मतनुनिर्व्ययनांत्वगैश्च ५-३-९-१-८-१२ ॥ ४२ ॥

वाचस्पतेः स्वतनयास्तनवायगस्य २-५-७-९-११,

वेधस्तथान्त्यसुखविक्रमखाष्टगैश्च १२-४-३-१०-८ ।

शुक्रस्य पदूखमदनान्यजुषो १-२-३-४-५-८-९-११-१२ षटस्रा-

थाकाशधर्मतनयायतृतीयपष्ठैः ८-७-१-१०-९-५-११-३-६ ॥ ४३ ॥

अर्थ—त्रीजे, उठे, दशमे अने अगीयारमे स्थाने रहेला सूर्यनो अनुक्रमे नवमा, धारमा, चौथा अने पांचमा स्थाने रहेला अन्य ग्रहोवने वेध धाय ठे.

पहेले, त्रीजे, उठे, सातमे, दशमे अने अगीयारमे स्थाने रहेला चंद्रनो अनुक्रमे पांचमे, नवमे, धारमे, धीजे, चौथे अने आठमे रहेला ग्रहोवने वेध धाय ठे.

त्रीजे, उठे अने अगीयारमे स्थाने रहेला मंगळनो तथा शनिनो अनुक्रमे धारमे, नवमे अने चौथे स्थाने रहेला ग्रहोवने वेध धाय ठे.

त्रीजे, चौथे, उठे, आठमे, दशमे अने अगीयारमे स्थाने रहेला बुधनो अनुक्रमे पांचमे, त्रीजे, नवमे, पहेले, आठमे अने धारमे स्थाने रहेला ग्रहोवने वेध धाय ठे.

हवे यवनाचार्ये कहेलो राशिमां रहेला ग्रहोनो परस्पर वेध कहे वे.—

स्यान्नोचरेणात्र शुन्नोऽपि विरुः खेटोऽन्यखेटैरशुन्नः क्रमेण ।

दुष्टोऽपि चेष्टश्च स वामवेधान्मिथो न वेधः पितृपुत्रयोस्तु ॥ ४० ॥

अर्थ—अहीं गोचरवने शुन्न धयेलो ग्रह पण कहेवाशे एवा क्रमे करीने बीजा ग्रहोए विंधावाची अशुन्न अइ जाय ठे, अने गोचरवने दुष्ट धयेलो ग्रह पण कहेवाशे एवा अनुक्रमे वाम वेधयकी इष्ट (शुन्न) आय ठे; परंतु पिता अने पुत्रने परस्पर वेध घतो नथी. एटखे के रवि अने शनि पिता पुत्र ठे तथा चंद्र अने बुध पिता पुत्र ठे, तेनो परस्पर वेध नथी.

अहीं बीजा विगेरे स्थानमां रहेला सूर्यने नवमा विगेरे स्थानमां रहेला अन्य ग्रहोवने जे कहेवामां आचरो ते वेध कहेवाय ठे, अने नवमा विगेरे स्थानमां रहेला सूर्यने बीजा विगेरे स्थानमां रहेला अन्य ग्रहोवने जे कहेवाशे ते वाम वेध कहेवाय ठे. एटखे के बीजा विगेरे स्थानमां रहेलो सूर्य शुन्न ठे, पण जो नवमा विगेरे स्थानमां रहेला बीजा ग्रहोवने तेनो वेध न घतो होय तो ते शुन्न ठे. तथा नवमा विगेरे स्थानमां रहेलो सूर्य अशुन्न ठे, वतां जो बीजा विगेरे स्थानमां रहेला अन्य ग्रहोवने तेनो वेध आय तो ते शुन्न ठे. ए प्रमाणे बीजा ग्रहो पण जाणवा. यतियवन्नमां कथुं ठे के—

“अत्रियेर्धविन्वा विक्रताः स्युर्गोचरे ग्रहाः सर्वे ।

विदरीत्रेपविन्वाः पाया अपि सौम्यतां यान्ति ॥ १ ॥”

“गोचरमां रहेला ग्रहो ग्रहो आ वेधवने विंधाया होय तो निष्फळ (अशुन्न) ठे, अने विदरीत्र-वाम (अशुन्न) वेधयी विंधायेला दुष्ट ग्रहो होय तो ते सौम्यताने वामे ठे—दुन्न वाय ठे.”

एहप्रमाणे ज्ञानमां कथुं ठे के—“जे कोइ स्थाने रहेला ग्रहो इष्ट ग्रहोनो वेध कर्षां होय तो ते त्यां वरीने जे वीजानुं शुन्न अथवा अशुन्न फळ आपे ठे. ए लक्षे तस्य ठे.”

जेइ कोइकाळ वटने जे प्रमाणेच गाणीने वेधना विषयमां मध्यस्थगणा (अशाणी-मला)ने आग्रह करे ठे, तेनो मन पणा आचार्यांने मंगल नथी. ते विगे गाणी करे ठे के—

“इह कोइकाळवनापुत्रा तत्र वेधकप्रमिष्यते न वा ।

अथवा न कथुमन्वने त्विदं म्युत्तमार्गकप्रशो दि गोचरः ॥ १ ॥”

“जे काळने कोइकाळ वटनी प्रमाणेच ठे, ते कायनां वेधनुं फळ गाणुं अथवा तो न कथुं वेधनुं इष्ट. परंतु ग्रहो वटनीने आ पान घणाने मंगल नथी, कारण के गो-चर का कथुं वेधने वटने अशुन्न ठे.”

यतियज्ञजमां पण कष्टं ठे के—

“अज्ञात्वा वेधविधिं ग्रहगोचरपाकजातगुणदोषम् ।

ये निर्दिशन्ति मूढास्तेषां विफलाः सदादेशाः ॥ १ ॥”

“जे मूढ पुरुषो वेधना विधिने जाण्वा विना ग्रहगं.चरना पाकधी उत्पन्न धयेळा गुण दोषने कहे ठे, तेमना आदेशो सदा निष्फळ ठे.”

घाम (राघो) अने अघाम (जमणो) ए धे प्रकारनो वेध जन्मनी राशिधी ज गणवो.
हये वेधनो प्रकार कहे ठे.

वेधस्त्रिपट्टगगनलाजगतस्य ३-६-१०-११ जानोः,

खेटैः क्रमेण नवमान्त्यसुखारमजस्यैः ९-१२-४-५ ।

इन्दोस्तनौ त्रिरिपुमन्मथखायगस्य १-३-६-७-१०-११,

धीधर्मरिष्यधनवन्धुमृतौ ५-९-१२-२-४-७ स्थितैध ॥ ४१ ॥

स्यान्मंगलस्य सहजद्विपदायगस्य ३-६-११,

सौरैस्तथा व्ययतपःसुखगैश्च १२-९-४ वेधः ।

घान्द्रेः स्ववन्धुरिपुमृत्युखलाजगस्य २-४-६-७-१०-११,

पुत्रत्रिधर्मतनुनिर्व्ययनांत्वगैश्च ५-३-९-१-७-१२ ॥ ४२ ॥

घाचस्पतेः स्वतनयास्तनयायगस्य २-५-७-९-११,

वेधस्तथान्त्यसुखविक्रमखाष्टगैश्च १२-४-३-१०-७ ।

शुक्रस्य पट्टखमदनान्यजुषो १-२-३-४-५-७-९-११—१२ एगता-

घाकाशधर्मतनयायतृतीयपथैः ७-७-१-१०-९-५-११-३-६ ॥ ४३ ॥

अर्थ—श्रीजे, उठे, दरामे अने अग्नीवारमे स्थाने रहेळा सूर्यनो अट्टरने मरणा, वारमा,

बोधा अने पांचमा स्थाने रहेळा अन्य ग्रहोषने वेध घाय ठे.

पहेळे, धीजे, उठे, मातमे, दरामे अने अग्नीवारमे स्थाने रहेळा चंद्रनो अट्टरने

पांचमे, नयमे, वारमे, धीजे, बोधे अने आठमे रहेळा ग्रहोषने वेध घाय ठे.

धीजे, उठे अने अग्नीवारमे स्थाने रहेळा मंगळनो तथा शनिनो अट्टरने वारमे, नयमे

अने बोधे स्थाने रहेळा ग्रहोषने वेध घाय ठे.

धीजे, बोधे, उठे, आठमे, दरामे अने अग्नीवारमे स्थाने रहेळा बुधनो अट्टरने वारमे,

धीजे, मचमे, पहेळे, आठमे अने वारमे स्थाने रहेळा ग्रहोषने वेध घाय ठे.

वीजे, पांचमे, सातमे, नवमे अने अगीयारमे स्थाने रहेला गुरुनो अनुक्रमे वारमे, चौथे, त्रीजे, दशमे अने आठमे रहेला ग्रहोवने वेध आय ठे.

पहेले, वीजे, त्रीजे, चौथे, पांचमे, आठमे, नवमे, अगीयारमे अने वारमे रहेला शुक्रनो अनुक्रमे आठमे, सातमे, पहेले, दशमे, नवमे, पांचमे, अगीयारमे, त्रीजे अने उठे स्थाने रहेला ग्रहोवने वेध आय ठे.

ग्रहोनो वेध यंत्र

रवे:		चन्द्रस्य		जीमशान्यो:		बुधस्य		गुरो:		शुक्रस्य	
३	९	१	५	३	१२	२	९	२	१२	१	८
६	१२	३	९	६	९	४	३	५	४	२	७
१०	४	६	१२	११	४	६	९	७	३	३	१
११	५	७	२			८	१	९	१०	४	१०
		१०	४			१०	८	११	८	५	९
		११	८			११	१२			८	५
										९	११
										११	३
										१२	६

। इति राशिचारम् । ५

हये उपर जे "गोचरवने" एम कहुं हतुं तेथी तथा क्रमे करीने पण प्राप्त थयेउं होवाची गोचरचार कहे ठे.—

श्रेयान् गोचरतोऽंशुमानुपचये ३-६-१०-११

चन्द्रस्तु साद्ययुने ३-६-१०-११-१-७

वक्रार्की त्रिपनायगा ३-६-११ वथ बुधस्त्व-

न्त्यान्ययुगलाजगः २-४-६-८-१०-११ ।

जीवः स्त्रीधनधर्मसाजमुतगः ७-२-९-११-५

शुक्रोऽरिखास्तान्यगो १-२-३-४-५-८-९-११-१२

जन्मेन्दोर्ग्रहणे तमोऽप्युपचये ३-६-७-१०-११-

ऽन्येषां स्वनाथेन्द्रवत् ३-६-७-१०-११ ॥ ४४ ॥

अर्थ—गायोत्री चर्यानी चर्याने गोचर कहे ठे, तेथी लक्षाए करीने ग्रहोने पण चर्यानी चर्या गोचर कहेवाय ठे. जन्मना थंथी आरंजीने त्रीजे, उठे, दशमे अने

अगीयारमे सूर्य रह्यो होय तो ते गोचरनी रीते शुच ठे, जन्मनी राशिना चंद्रथी ३-६-१०-११-१-७ आटले स्थाने चंद्र होय तो ते पण शुच ठे, जन्मना चंद्रथी ३-६-११-१-७ स्थाने मंगळ तथा शनि रह्या होय तो ते शुच ठे, बुध २-४-६-८-१०-११ मे स्थाने होय तो शुच ठे, गुरु ३-२-५-११-५ मे स्थाने रह्यो होय तो शुच ठे, शुक १-२-३-४-५-८-९-११-१२ मे स्थाने होय तो शुच ठे, (पूर्णचंद्रे आठवुं स्थाने उर्च्य कहुं ठे.) राहु ग्रहणने दिवसे ज ३-६-१०-११ मे स्थाने होय तो शुच ठे, वीजा आचार्यना मते पहेला स्थान विना चंद्रनी जेम राहु कह्यो ठे, एटले के ३-६-१०-११-७ मे स्थाने रहेलो राहु शुच कह्यो ठे.

अहीं उपर जे जन्मनो चंद्र कह्यो ठे ते इष्ट पुरुषना जन्मसमये जे राशिमां चंद्र होय ठे ते तेना जन्मनो चंद्र कहेवाय ठे. ग्रहण एटले सूर्य तथा चंद्रनुं वनेतुं ग्रहण लेवुं. ग्रहण शब्द कहेवाथी एवुं जणाव्युं ठे के ग्रहण विना वीजे दिवसे राहुनो गोचर गणाय नथी, परंतु “नक्षत्र गोचरने आथीने तो अन्य दिवसे पण राहुनो गोचर गणाय ठे.” एम ज्योतिषसारमां कहुं ठे. रत्नमाला जाप्यमां कहुं ठे के—“जन्मना लग्नाथी पण उपर कहेलां स्थानोमां ज रहेला ग्रहो शुच ठे.” जन्मनी राशिथी तो शुच ठे ज.

गोचरनुं फळ वराहसंहितामां आ प्रमाणे कहुं ठे—

“स्थानत्रंश १ जय २ श्री ३ परिजव ४ दैन्या ५ रिहति ६ पथां ७ गार्सीः ८ ।

दान्ति ह्य ए सिद्धि १० धन ११ व्ययांश्च १२ जन्मादिगो रविः कुरुते ॥ १ ॥”

“जन्मना प्रथम स्थानमां रहेलो रवि स्थानथी त्रष्ट करे ठे, वीजे स्थाने होय तो जय करे ठे, वीजे खमी, चौथे पराजव, पांचमे दीनता, षष्ठे शत्रुनो पराजय, सातमे पंथ (प्रयाण), आठमे शरीरनी पीना, नवमे शांतिनो नाश, दशमे कार्यसिद्धि, अगीयारमे धनप्राप्ति अने वारमे रह्यो होय तो खर्च करावे ठे.”

“बुध्या १ धि २ धना ३ ज्य ४ र्थत्रंश ५ श्री ६ सार्थयुवति ७ मृति ८ जीतीः ए ।

सुख १० जय ११ सरुधनह्य १२ मिन्दुर्जन्मादिगो दत्ते ॥ २ ॥”

“जन्मना प्रथमादिक स्थानमां रहेलो चंद्र अनुक्रमे मुष्टि १, मननी पीना २, धन ३, खनाइ ४, धननाश ५, खमी ६, धन सहित खीनो छाज ७, मृत्यु ८, जय ९, सुख १०, जय ११, रोग सहित धननो ह्य १२, आटलां पानां करे ठे.”

“रुग् १ धननाश २ धना ३ रिन्व ४ र्थह्य ५ धन ६ शुग् ७ खपाता ८ र्सीः ए ।

शुग् १० छाज ११ विविधदुःखानि १२ दिशति जन्मादिगो धरुः ॥ ३ ॥”

“जन्मना प्रथमादिक स्थानमां रहेलो मंगळ अनुक्रमे रोग १, धननो नाश २, धननी

अर्थ—चंद्र १, ३, ६, ७, १० अने अंगीयारमा स्थानमा रह्यो होय तो ते शुभ रहे, तथा शुक्लपक्षमा जो बळवान् होय तो बीजे, पांचमे अने नवमे स्थाने पण शुभ रहे.

नारचंद्र टिप्पणीमां आ प्रमाणे विशेष कह्यो रहे.—

“यात्रा १ युद्ध २ विवाहेषु ३ जन्मेन्दौ रोगसंज्ञवे ४ ।

क्रमेण तस्करा १ जंगो २ वैधव्यं ३ मरणं ४ ज्ञवेत् ॥ १ ॥”

“जन्मना चंद्रमां यात्रा करवाथी चोरनो उपज्व घाय, युद्ध करवाथी पराजय घाय, विवाह करवाथी विधवापणुं घाय, अने रोग उत्पन्न थयो होय तो मरण घाय.”

अर्ही कोइ शंका करे के चंद्रगोचर तो पहेखाना (४४ मा) श्लोकमां कही गया रहे, माटे अर्ही फरीघी कहेवामां आव्युं, तेथी पुनरुक्त दोष थयो. तेनो जवाय ए रहे जे—ते वात खरी रहे, परंतु चंद्रजुं प्राधान्य बताववाथी ते दोष नथी, केमके जेम मननो उपयोग होय तो ज सर्वे ईद्रियो पोतपोताना विषयोने ग्रहण करवामां समर्थ घाय रहे, अन्यथा घटी नथी, ते ज प्रमाणे चंद्र शुभ होय तो ज बीजा ग्रहो शुभ फल दे रहे, अन्यथा देता नथी. व्यवहारप्रकाशमां कहुं रहे के—“चंद्र शुभ होय तो बीजा ग्रहो शुभ फल देनारा ज प्राप्ते होय रहे, पण अशुभ फल आपनारा होता नथी.” हर्षप्रकाशमां पण कहुं रहे के—“चंद्रमेव पञ्चापञ्चमासज्ञा गहा कुण्ठति सुहृमसुहृं” “चंद्रना ज बळ अरु अने पामीने बीजा ग्रहो शुभाशुभ करे रहे.”

गुरु श्लोकमां बीजे, पांचमे अने नवमे चंद्र रह्यो होय तो ते पण शुभ रहे, परंतु ते चंद्र शुक्लपक्षमां अने घटी बळवान् होय तो ज. ए प्रमाणे विशेष विधान करेनुं होवाथी पुनरुक्त दोष नथी. शुक्लपक्ष कहेयाथी वृद्धि पागतो चंद्र जाणयो, पण कृष्णपक्षमां हल घटो होवाथी ते खरो नथी. बळवान् कहेयाथी शुक्लपक्षमां कृश होय तो ते बीजे, पांचमे अने नवमे शुभ नथी अने कृष्णपक्षमां चंद्र पुष्ट होय तोपण बीजे, पांचमे अने नवमे शुभ नथी एम जाणनुं. रत्नमात्रा नाथ्यमां पण कहुं रहे के—“बीजे, पांचमे अने नवमे शुभ जेनुं शुभ फल आयो रहे तेनुं वृद्धि पागतो शुक्लपक्षमां पुष्ट चंद्र एए बीजे, पांचमे अने नवमे स्थाने रह्यो होय तो शुभ फल आयो रहे.

एकरना श्लोकमां जो चंद्र बळवान् होय एम कहुं, तेथी चंद्रजुं पञ्चापक्ष कहे रहे.

हीनमध्योच्चवसना त्रियिचतुर्दिनगुनेः ।

ब्रह्मदानाविदं स्वम्य घ्रातं तारायत्तं युधेः ॥ ४६ ॥

अर्थ—चंद्रजुं हीन बळवान्, मध्य बळवान् अने उच्च बळवान् त्रियिनी जेम जाणनुं. ब्रह्मदाना विदं स्वम्य घ्रातं तारायत्तं युधेः ॥ ४६ ॥ अर्हिने कम्मे विदानीए आगळ कहेवामां आयोने एनुं तारायत्तं एए बरई. ब्रह्म दे दे कम्मे ब्रह्मना बडे करीने तेनुं बळवानाणुं रहे.

शुक्ल तथा कृष्णपक्षमां पांच पांच तिथिउने आश्रीने हीन, मध्यम अने उत्तमता जे प्रमाणे कही ठे, ते प्रमाणे चंद्रनुं पण हीन, मध्यम अने उच्च बळपणुं अनुक्रमे तथा उत्क्रमे जाएवुं. जातक वृत्तिमां तो आ प्रमाणे कणुं ठे.—“चंद्र उदय पामे त्यारथी दश दिवस सुधी मध्यम बळवान् ठे, बीजा दश दिवस सुधी अधिक बळवान् ठे, अने त्रीजा दश दिवस हीन बळवाळो ठे, तथा कृष्ण चतुर्दशी, अमावास्या अने शुक्ल प्रतिपद् ए त्रण दिवस तो सर्वथा बळ रहित ठे, परंतु चंद्र पर सौम्य प्रहोनी दृष्टि पमती होय तो निरंतर बळवान् ठे.” अन्य आचार्यो कहे ठे के—“कृष्णपक्षनी अष्टमीना अर्धा जाग पत्री अने शुक्ल अष्टमीना अर्धा जाग सुधी चंद्र क्षीण जाएवो, बाकीना समयमां पुष्ट जाएवो.” नक्षत्र समुच्चय ग्रंथमां तो आ प्रमाणे कणुं ठे.—

“उदिते च तथा चन्द्रे शुभयोगे शुभे तिथौ ।

कृष्णस्य दशमीं यावत्सर्वकार्याणि साधयेत् ॥ १ ॥

“चंद्रनो उदय थाय त्यारथी आरंजनी कृष्णपक्षनी दशमी सुधी शुभ योग अने शुभ तिथिने दिवसे सर्व शुभ कार्यो करवां.”

विशेष ए ठे जे—“शुक्लपक्षनी बीजने रोज चंद्र उदय पामवानो ठे तोपण दिवसना जागमां ते तिथि खेची नहीं, कारण के प्राये करीने दृष्टिना विषयनो जाव (होवा-पणुं) अने अज्ञाये (नहीं होवापणुं) करीने बीजनो व्यवहार करवामां थाये ठे. ते विषे विवाहवृंदारकमां कणुं ठे के—

“उदेति चायं प्रतिपत्समाप्तौ कृशोऽपि वक्षिष्णुतया प्रशस्तः ।

क्षीपान्तरस्यो विकलस्तु तावघावन्न पृथ्वीनयनाध्वनीनः ॥ १ ॥”

“आ चंद्र प्रतिपद्नी समाप्तिमां उदय पामे ठे. ते कृश उतां पण वृद्धि पामवानो होवाथी प्रशस्त ठे. तथा बीजा क्षीपमां रहेसो ते चंद्र ज्यांसुधी जगतना खोकोनी दृष्टिना मार्गमां थाव्यो न होय, त्यांसुधी ते निष्कळ ठे.”

उपर जे चंद्रना निर्वळपणामां तारानुं बळ खेयानुं कणुं ते विषे कणुं ठे के—

“बन्धाद्धखयती तारा कृष्णपक्षे तु जर्त्तरि ।

विकले प्रोपिते च स्त्री कार्यं कर्तुं यतोऽर्हति ॥ १ ॥”

“कृष्णपक्षमां तो चंद्र करतां तारा बळवान् ठे, कारण के जतां विकलांग होय अथवा परदेश गयो होय तो स्त्री पोते ज कार्य करवाने योग्य ठे.”

तेथी करीने—

“कृष्णस्याष्टम्यर्द्धादनन्तरं तारकापलं योग्यम् ।

प्रतिपत्प्रान्तोत्पन्नं सन्ध्याकाखोदयं यावत् ॥ १ ॥”

“કૃષ્ણપદ્મીની અષ્ટમીના અર્ધ જાગ પત્રી અને શુકલ પ્રતિપદ્મને અંતે ઉત્પન્ન અવેગ સંઘ્યાકાલનો ઉદય ધાય ત્યાંસુધી તારાનું વલ્લ. પ્રહણ કરવું.” આ પ્રમાણે વ્યવહાર પ્રકાશમાં કહ્યું છે.

તારાનું વલ્લ ગૌણ છે, એમ ધારવું નહીં; કેમકે તારાના વલ્લનું પ્રધાનપણ પ્રાગ્ જ છે. તે વિષે હવ્વ કહે છે કે—

“તારાવલ્લે શશિવલ્લં શશિવલ્લસંયુતસંક્રમાદ્વલ્લં જાનોઃ ।

સૂર્યવલ્લે સતિ સર્વેઽપ્યશુજા અપિ સેચરાઃ શુજદાઃ ॥ ૧ ॥”

“તારાનું વલ્લ હોય તો વંજનું વલ્લ હોય છે, વંજના વલ્લથી શુકલ એવી સંક્રાંતિ થાય તો સૂર્યનું વલ્લ હોય છે, અને સૂર્યનું વલ્લ તતે જ સર્વે અશુજ પ્રહો પણ શુજ વલ્લ દાયક ધાય છે.”

હવે તારાઈ કહે છે.—

જનિજાત્તયકેપુ પ્રિપુ જનિ ૧ કર્મા ૧૦ ધાન ૧૯ સંહિતાઃ પ્રથમાઃ ।

તાન્ચત્રિરે-૧૨-૨૧પદ્મપ-૧૪-૨૩સત્તમ૭-૧૬-૨૫તારાઃ સ્યુર્ને હિ શુજાઃ કચન૪૭

અર્થ—તેના જન્મને સમયે જે નક્ષત્રમાં વંજ હોય તે નક્ષત્ર તેનું જન્મનક્ષત્ર કહેવાય છે. તે જન્મનક્ષત્રથી અથવા તેની ગણ ન હોય તો નામના નક્ષત્રથી આરંભીને શરૂ કરવી જણવો જોઈ જાય. તે પ્રણે નવકર્માં જે પહેલી પહેલી વ્રણ તારાઈ હોય તેનું નામ જન્મજને જન્મ તારા, કર્મ તારા અને આધાન તારા જાણવું. તે પ્રણે નવકર્માંની ટીકી ટીકી વચ્ચે ૩-૧૨-૨૧, પાંચમી પાંચમી વચ્ચે ૫-૧૪-૨૨ અને સાતમી સાતમી વચ્ચે ૭-૧૬-૨૩, આઠમી તારાઈ વોટ પણ વેકાળે શુજ નથી.

જન્મ જન્મ દિવસની મંડા મારે કહ્યું છે કે—“આધાનાદશમે જન્મ દશમે કર્મ પ્રમાણે” આઠમી તારાથી દશમી તારાની મંડા જન્મ છે, અને જન્મની તારાથી દશમી તારા હવે જન્મની છે.”

બી ટી, બી ટી, વિનેરે તારાઈની મંડા આ પ્રમાણે છે.—

—વેલિવલ્લેઽર્ધેઽઽઽઽ પ્રવચા સાધકા મૃતિઃ ।

કેઈ વચ્ચેથી એ સ્વર્ગનીયાદિમા પ્રમાઃ ॥ ૧ ॥”

જે વચ્ચેથી બી ટી બી ટી તારાનું નામ મેળવે છે, તેથી તેથી ત્રી ટીનું નામ, ચોથીનું નામ, પાંચમુંનું નામ, છઠ્ઠુંનું નામ, સાતમુંનું નામ, આઠમીનું નામ, નવમીનું નામ અને દશમીનું નામ છે.

॥ द्वितीयो विमर्शः ॥

संस्कृत-विद्या-संस्थानम्
वाराणसी, (१९२७-२८)

एए

ताराउनी स्थापना.

जन्म १	संपत् २	विपत् ३	हेमा ४	यमा ५	साधना ६	निधना ७	मैत्री ८	परममैत्री ९
कर्म १०	संपत् ११	विपत् १२	हेमा १३	यमा १४	साधना १५	निधना १६	मैत्री १७	परममैत्री १८
आधान १९	संपत् २०	विपत् २१	हेमा २२	यमा २३	साधना २४	निधना २५	मैत्री २६	परममैत्री २७

आ ताराउनीं चोधी चोधी, उठी उठी अने नवमी नवमी ताराउं श्रेष्ठ ठे. ते विषे लख फहे ठे के—

“शुद्धं न्यूनं तिथिर्न्यूनता ह्युपानाद्योऽपि चाष्टमः ।

तत्तमर्षं शमयेत्तारा पट्टचतुर्नयस्थिताः ॥ १ ॥”

“नष्टत्र न्यून पट्टे अशुच होय, तिथि पण न्यून होय अने चंद्र पण आठमो (अशुच) होय, तोपण उठी, चोधी अने नवमी तारा होय तो ते सर्वने समावी दे ठे—दपावी दे ठे.”

पहिली, धीजी अने आठमी ए त्रण त्रण ताराउं मध्यम ठे, अने त्रीजी, पांचमी, तथा सातमी ए त्रण त्रण ताराउं अधम ठे ते तो पूर्वे कष्टं ज ठे.

हये ते ताराउनीं विशेष कहे ठे.—

जन्माधानान्वितास्तिस्वस्तास्त्रयजेत्क्षौरयात्रयोः ।

शुक्लेऽप्यासूस्थिते रोगे दीर्घक्लेशोऽथवा मृतिः ॥ ४७ ॥

अर्थ—जन्म अने आधान सहित ते त्रण त्रण (त्रीजी, पांचमी अने सातमी) ताराउं शौर तथा यात्रामां तजवा योग्य ठे. शुक्लपद्ममां पण आ ताराउनीं विषे रोग उत्पन्न थयो होय तो चिरकाळ सुधी क्लेश रहे ठे, अथवा मरण थाय ठे.

त्रण त्रण पट्टे दरेक उठनी त्रीजी त्रीजी, पांचमी पांचमी अने सातमी सातमी समजवी. अर्थात् नय जाणवी. वळी लख फहे ठे के—

“यात्रायुद्धविवाहेषु जन्मतारा न शोचता ।

शुजाऽन्यशुचकार्येषु प्रवेशे च विशेषतः ॥ १ ॥

जन्मर्हवदाधानं कर्मसु शस्तेषु शस्तमेव स्यात् ।

यद्य न जन्मनि कार्यं विवर्जनीयं तदाधाने ॥ २ ॥”

“यात्रा, युद्ध अने विवाहमां जन्मनी तारा सारी नथी. धीजां शुच कार्यमां ते जन्म तारा शुच ठे, अने प्रवेशमां तो विशेष शुच ठे (१). जन्म तारानी जेवी आधान तारा

पण जाणवी. एटले के ते पण वीजां शुज कार्यांमां प्रशस्त ज ठे, अने जे कार्य जन्म तारामां करवानुं नथी, ते कार्य आधानमां पण वर्जवा योग्य ठे (२)".

जो के शुक्लपक्षमां चंद्र ज वळवान् ठे, ते वखते तारानुं प्राधान्य नथी, कारण के ते विपे कहुं ठे के—

“शुक्ले पक्षे वली चन्द्रस्तारावलयकारणम् ।

पत्यौ स्वस्ये गृहस्ये च न स्त्री स्वातंत्र्यमर्हति ॥ १ ॥”

“शुक्लपक्षमां चंद्र ज वळवान् ठे, तेमां तारानुं वळ कारण नथी, केमके पति साजो होय अने घेर ज होय तो स्त्री स्वतंत्रताने योग्य नथी.”

आधी करीने शुक्लपक्षमां चंद्रनुं वळ ज प्रधान ठे, तोपण जन्मनी, आधाननी तथा व्रीजी व्रीजी, पांचमी पांचमी अने सातमी सातमी, ए अगीयार ताराउंमां जो रोग उत्पन्न थयो होय तो दीर्घ क्लेश अथवा मरण आय ठे. एटले के वीजा ग्रहो प्रतिकूल न होय तो दीर्घ क्लेश थाय अने वीजा ग्रहो प्रतिकूल होय तो मरण आय. ते विपे लक्ष कहे ठे के—

“यद्यपि स्याद्वली चन्द्रस्तारा तथाप्यनिष्टदा ।

जन्माधाने तृतीया च पञ्चमी सप्तमी तथा ॥ १ ॥

शेषासु तु तारासु व्याधिः साध्यो नृणां ज्वति जातः ।

व्याधिवदवबोद्धव्याः सर्वारंजाश्च तारासु ॥ २ ॥”

“जो के चंद्र वळवान् होय तोपण जन्मनी, आधाननी, व्रीजी व्रीजी, पांचमी पांचमी अने सातमी सातमी ताराउं अनिष्टने आपनारी ठे (१), अने वाकीनी ताराउंमां मनुष्योने उत्पन्न थयेलो व्याधि साध्य आय ठे. आ व्याधिनी ज जेम ताराउंने विपे करेला सर्वे आरंजो जाणवा (२).”

उपर रत्नमाळा जाण्यना प्रमाणथी कहुं हतुं के “यात्रादिकमां चंद्रने शुज अवस्था-वाळो जोवो.” तेथी करीने ह्ये चंद्रनी अवस्था कहे ठे.

चन्द्रावस्था प्रोपित १ हृत २ मृत ३ जय ४ हास ५ हर्ष ६ रति ७ निद्राः ८ शुक्ति ९ जरा १० जय ११ सुखिता राश्यंशा द्वादश यथार्थाः ॥ ४९ ॥

अर्थ—चंद्रनी आ वार अवस्थाउं ठे—प्रोपिता १, हृता २, मृता ३, जया ४, हासा ५, हर्षा ६, रति ७, निद्रा ८, शुक्ति ९, जरा १०, जय ११ अने सुखिता १२. आ अवस्थाउं चंद्रनी राशिना द्वादशांशने विपे अनुक्रमे जाणवी. ते अवस्थानुं फळ ते ते नामने थनुसारे ठे.

राशिना द्वादशांश आ रीते काढवा—एक राशिमां चंद्रनो जोग जेटली घनी होय ते पंचांगमां जोडने निर्णय करवो. जेम सामान्य रीते एकसो ने पांतीश घनी एक राशिनी

जोगकाळ चंङ्गे होय ठे, तेथी तेना घार जाग करतां अग्नीवार घमी अने पंदर पळ एक एक जागमां आवे ठे. हवे इष्ट परते (कार्य करती वखते) १३५ घमीमांथी जेटळी घमी जोगवाइ होय तेने सवा अग्नीवार घमीए जाग वखने जोगवेळो काळ काढवो, पाणीनी घमीठमांथी जोग्य काळना घादशांशो पण काढया. पठी जेटळामा घादशां-
दामां कार्य करवुं होय ते घादशांशनुं नाम अनुक्रमे जाणी कार्य करवुं. अहीं सामान्य-
पने कणुं ठे तोपण एम जाणवुं के दरेक राशिमां घादशांशनीरीते चंङ्ग वार वार अवस्था-
ठने जोगवे ठे. ते पिपे यतिवज्जमां कणुं ठे के—

“राशौ राशौ घादशामूर्धुकेऽवस्थाश्च चन्द्रमाः ।

घादशांशक्रमात्सां हि ह्यहेनाख्यासदृक्फलाः ॥ १ ॥”

“चंङ्ग दरेक राशिमां घादशांशना क्रमथी सवा घे दिवसमां नामने सदृश फळवाळी वार वार अवस्थाठने जोगवे ठे.”

जावार्थ ए ठे जे—मेघ राशिमां रहेखा चंङ्गनी प्रोपिताथी आरंजीने वार अवस्थाठ जाणवी, घृपमां रहेखा चंङ्गनी हुताथी आरंजीने वार अवस्थाठ गणवी, मिथुनमां रहेखा चंङ्गनी मृताथी आरंजीने गणवी विगेरे.

मूळ श्लोकमां “यथार्थाः” एणुं कणुं ठे तेनो अर्थ ए ठे जे—ते अवस्थाठ पोत-
पोतानी संज्ञाने सदृश फळवाळी ठे. तेथी करीने प्रोपिता, हुता, मृता, निद्रा, जरा अने
जया, ए नामनी ठ अवस्थाठ तजवा योग्य ठे. एम नारचंङ्ग टिप्पणीमां कणुं ठे. तेथी
ज दिनचुजिमां पण कणुं ठे के—

“परासि वारसंता अमुहाठ चपजठं सुहो वि सती ।

एआहिं होइ अमुहो सुहाहिं अमुहो वि होइ सुहो ॥ १ ॥”

“दरेक राशिमां वार वार घादशांशो (अवस्थाठ) ठे, तेमांथी अचुज अंशोने
वर्जवा, केमके चंङ्ग शुज होय तोपण ए अचुज अवस्थाठवने अचुज थाय ठे, अने
चंङ्ग अचुज होय तोपण ते शुज अवस्थाठवने शुज थाय ठे.”

हवे शनि छुष्ट ठे, माटे तेंनुं नरुत्र गोचर जुडं कहे ठे.—

मन्दर्कतः प्रथम १ वेद ४ पत्र ६ विध ४ चाण ५,

त्रि ३ छये २ क १ चन्द्र १ मितजेपु यथाक्रमेण ।

पीडा १ विज्ञूति ५ पथ ११ वन्धन २५ धर्म २० साज २३,

पूजा २५ऽजिज्ञूत्य २६ पमृतीः २७ फलमूचुरुचैः ॥ ५० ॥

अर्थ—जे नरुत्रमां शनि रहेखो होय ते नरुत्र पीनाकारी ठे, तेनी पठीनां वार
नरुत्रो लक्ष्मीने आपनारां ठे, त्थारपठीनां ठ पंथ करावनारां ठे, ते पठीनां वार वंधन
करावनारां ठे, ते पठीनां पांच धर्म करावनारां ठे, ते पठीनां ग्रण साज आपनारां ठे, ते

चंद्र नरनी दृष्टिमां ३, घे चाहुमां ६, मुखमां ३, हृदयमां ७, गुह्यमां ४ अने घे पगमां ५ नहन्नो ठे. तेनुं फळ—मुखमां होय तो अत्यंत देहपीना करे, चाहुमां होय तो शुज फळ आपे, हृदयमां होय तो सुख आपे, चाहुमां होय तो खाज आपे, गुह्यमां होय तो मृत्यु आपे, अने पगमां होय तो प्रमण (देशाटण) आपे (करावे). अहीं पण चंद्रना नहन्नची पोताना नहन्न सुधी गणतां जेटसामुं नहन्न ज्यां होय ते स्थाननुं फळ ते आपे ठे.

चंद्र नरनी स्थापना. १

नेत्रे	३	शुज
घत्ते हाथे	६	खाज
मुखे	३	अतिपीना
हृदये	७	सुख
गुह्ये	४	मरण
घत्ते पगे	५	प्रमण

त्रयं त्रयं त्रिमुखहृत्शिरस्सु ए ऽयानि यामेतरवाहुकंठे १५ ।

पंचोरसि २० स्युस्त्रितयं च गुह्ये २३ चत्वारि चांश्वोः २७ कुजचक्रमेतत् ॥ १ ॥

कीर्त्ति शिरसि हृत्त्रेने खाजं चरणयोर्प्रमम् ।

गुह्येऽन्यस्त्रीरतिं दत्ते कुजः शोपेपु चाशुजम् ॥ २ ॥

मंगळ नरनां मुख, दृष्टि अने मस्तक पर त्रण त्रण मूकयां ९, नाथे हाथे, जमणे हाथे अने कंठे घथे मूकयां १५, उरःस्थळ उपर पांच मूकयां २०, गुह्यमां त्रण २३, अने घत्ते पग पर चार मूकयां २७. आ मंगळ नरनुं चक्र थयुं. तेनुं फळ—मस्तक पर होय तो कीर्त्ति आपे, हृदय अने नेत्रमां होय तो खाज आपे, चरणमां होय तो प्रमण करावे, गुह्यमां होय तो परस्त्री पर प्रीति आपे, अने बीजां स्थानोमां होय तो ते अशुज ठे.

मंगळ नरनी स्थापना. २

मुखे	३	रोग
नेत्रे	३	खाज
मस्तके	३	यश
घाम करे	२	रोग
दक्षिण करे	२	शोक
कंठे	२	द्विष्टा
हृदये	५	खाज
गुह्ये	३	परस्त्री रति
घत्ते पगे	४	प्रमण

यक्त्रनेत्रगलोरस्तु पादयोः पञ्च पञ्च च २५ ।
 बाहुयुग्मे तथा गुह्ये त्रीण्युद्धनि २० जवन्ति च ॥ १ ॥
 यक्त्रहृद्बाहुषु क्षितिं गुह्यपादेषु संक्षयम् ।
 गले सुस्वरतां दत्ते नेत्रे राज्यं बुधो ब्रह्मः ॥ २ ॥

बुध नरना मुखमां, नेत्रमां, गळामां, उरःस्थळमां अने वज्रे पगमां पांच पांच मूकमां एट्टे पचीश घयां. तथा वे बाहुमां वे अने गुह्यमां एक मूकमां एट्टे अठ्ठावीश नक्षत्रो घयां. तेनुं फळ.—मुख, बाहु अने हृदयने विषे होय तो ज्ञान आपे, गुह्य अने पादने विषे होय तो मृत्यु आपे, गळामां होय तो सारो स्वर आपे, अने नेत्रमां होय तो राज्य क्षां.

बुध नरनी स्थापना. ३

मुखे	५	ज्ञान
नेत्रे	५	राज्य
कंठे	५	सुस्वरपणुं
हृदये	५	ज्ञान
वे पगे	५	क्षय
वाम करे	१	ज्ञान
दक्षिण करे	१	ज्ञान
गुरो	१	क्षय

शीरे वामारि राज्यं युगपरिगणिता मज्यक्षो च दाक्षी-

रंके बंठे निवृत्तिं मदनसारमिणे यक्ष्मि प्रीतिदानम् ।

रुद्धिः पीतांग्रियुग्मे जगधिपरिमिणे वामक्षो च मृत्युं

एतद्युग्मे प्रीति कुमुनेपतिगमगुणं वाहूपोश्चक्रमेवत् ॥ १ ॥

गुरु नरना एतत् नर नार नक्षत्र मूकमां ते राज्य आपे. दक्षिण हायमां वार मूकमां ते राजनी क्षां. एट्ट बंठे मूकमां ते निवृत्ति (धन) आपे. जगतीमां पांच मूकमां ते रीतिने क्षय आपे. वे पगमां ७ मूकमां ते पीता करे. वामा हायमां वार मूकमां ते मृत्यु क्षां. नेत्रेमां वार मूकमां ते राजनी क्षां गुण आपे. आ गुरु नरनु वक्त जाणां.

गुरु नरनी स्थापना. ४

उरःस्थे	४	राज्य
उरःस्थे हाये	४	दाक्षी
बंठे	१	धन
हृदये	४	प्रीति
वे पगे	६	श्रायण (पीता)
वामे हाये	४	मृत्यु
वे नेत्रे	१	मृत्यु

युगं शीर्षं घ्न्यं वक्त्रे चतुष्कं हृदयेऽपि च ।
 दश बाह्योत्थयं गुह्ये जान्वं ह्रिषु घ्न्यं घ्न्यम् ॥ १ ॥
 जानुमुष्कपादेषु दुःखं बाह्योर्नृपार्दणाम् ।
 हृद्गीर्षं सौम्यतां वक्त्रे मरणं कुरुते सितः ॥ २ ॥

शुक्र नरना मस्तक पर चार, मुखमां घे, हृदयमां चार, घे बाहुमां दश, गुह्यमां त्रण, जानुमां घे अने पगमां घे मूकयां. तेनुं फळ—जानु, गुह्य अने पादमां होय तो दुःख आपे, बाहुमां होय तो राजसन्मान आपे, हृदय अने मस्तक पर होय तो सौम्यता आपे तथा मुखमां होय तो मरण आपे.

शुक्र नरनी स्थापना ५.

मस्तके	४	सौम्यता
मुखे	२	मरण
हृदये	४	सौम्यता
हस्तघ्नये	१०	राजपूजा
गुह्ये	३	दुःख
जानुघ्नये	२	दुःख
पादघ्नये	२	दुःख

वक्त्रे त्रीणि जयाय दक्षिणकरे चत्वारि लक्ष्म्ये पदोः
 पद्म प्रान्त्ये न सुखाय वामकरे चत्वारि हृत्स्थं प्रथमम् ।
 लक्ष्म्ये कंठगमेकमामयकरं शीर्षं घ्न्यं राग्यदं
 सौजाग्यं युगलेऽङ्गिणे मृतिरघो गुह्यघ्नये राट्टनात् ॥ १ ॥

राट्ट नरना मुखमां त्रण नक्षत्रो मूकयां ते जय आपे, दक्षिण हाथे चार मूकयां ते लक्ष्मी आपे, घे पगमां त्र मूकयां ते प्रमण कराये, नाया हाथमां चार मूकयां ते अमुग करे, हृदयमां त्रण मूकयां ते लक्ष्मि (लाज) आपे, कंठे एक मूकयां ते रोग करे, मस्तक पर त्रण मूकयां ते राग्य आपे, घे नेत्रमां घे मूकयां ते सौजाग्य आपे अने गुह्यमां घे मूकयां ते मृत्यु आपे.

राट्ट नरनी स्थापना ६.

मुखे	३	जय
जमणे हाथे	४	लक्ष्मी
घे पगे	६	प्रमण
वाम करे	४	कलेश
हृदये	३	लाज
कंठे	१	रोग
मस्तके	३	राग्य
घे नेत्रे	२	सौजाग्य
गुह्ये	२	मरण

वक्त्रे वे जयदे जयाय शिरसि स्यात्पञ्चकं पञ्चकं
 जीलै तत्फलं जयाय करयोर्युग्मे चतुष्कं स्थितम् ।
 अङ्घ्रयोः पञ्च सुखाय हृत्स्ययुगलं शोकाय कंठे व्यथा-
 जीलै स्याच्च चतुष्टयं फलमिदं केतो तदाक्रान्तजात् ॥ १ ॥

केतु जे नक्षत्रमां होय ते नक्षत्र तथा तेनी पढीनुं एम वे नक्षत्रो तेना मुखमां मूकवां
 ते जय आपनारां वे, पढीनां पांच मस्तके मूकवां ते जय आपे, पढीनां पांच फण उपर
 मूकवां ते जय आपे, पढीनां चार वे हाथमां मूकवां ते जय आपे, पढीनां पांच वे
 पगमां मूकवां ते सुख आपे, पढीनां वे हृदयमां मूकवां ते शोक करावे, पढीनां चार कंठे
 मूकवां ते पीना तथा जय करावे.

केतु नरनी स्थापना ७.

मुखे	२	जय
मस्तके	५	जय
फणे	५	जय
वे हाथे	४	जय
वे पगे	५	सुख
हृदये	२	शोक
कंठे	४	पीना, जय

अर्ही कोइ शंका करे के—आ प्रमाणे अन्य अन्य ग्रह नरोना शुभाशुभ फळनो जेद
 होपाची ग्रह संबंधी ग्रहगोचर फळनो निर्णय शी रीते अइ शके? तेनो जयाय एतेजे-
 इष्ट समये जे ग्रह संबंधी अधिक यत्नान् होय, ते ग्रह ते बलते शुभाशुभ फळ आपेवे.
 आ संयें ग्रह नरोने जन्मसमये ज केटलाक आचार्यों विचारें वे.

हये ग्रहगोचर अशुभ होय तो तेने निष्फळ करवा माटे अष्टकवर्गने कहे वे.

गोचरेण ग्रहाणां चेदानुकूल्यं न दृश्यते ।

जन्मसमप्रदैन्योऽष्टवर्गणासोकयेत्तदा ॥ ५१ ॥

अर्थ—जो ग्रहोतुं गोचरवने अनुकूल्यं न देवातुं होय तो जन्मची, टापाची अने
 प्ररोधी अष्टवर्ग करीने जोतुं.

अर्ही ग्रहोने मानान्य रीने कथा वे, तोपण “रवि, चंद्र अने शुभ ए त्रण ग्रहोतुं ज
 अनुकूल्यं न देताय तो” एयो अर्थ करवा. नारसंभ्रमां पण करुं वे कं—

“रवित्तिसिद्धिः सवर्गः शुभदः स्यान्नोचरोऽथ तदजायं ।

प्रद्विष्टवर्गशुद्धिर्जननविश्वप्रद्विन्यस्तु ॥ १ ॥”

“अथान् रवि, चंद्र अने गुरुए करीने गोघर शुभदायी घाय ठे, अने ते (शुभ गोघर) ने अजाये जन्मथी, लग्नथी अने मद्रोधी अष्टवर्गनी शुद्धि महण करवी.”

अष्टवर्ग पटले राशिमां घालता महनो बीजा उ महनां स्थानोधी, पोताना स्थानथी अने लग्नना स्थानथी जे विचार करवो ते विचार अष्टवर्ग कहेयाय ठे.

ते ज कहे ठे.—

अर्थः स्वमन्दर्शोमेन्यो नवद्वयायाष्टकेन्द्रगः ए,२,११,७,१,४,७,१० ।

त्रिकोणाधारिगो ए,५,११,६ जीवामुक्तादन्त्यारिकामगः १२,६,७ ॥ ५२ ॥

चन्द्राङ्गुपचयस्यो ३,६,१०,११,इन्द्राङ्गीधर्मोपचयान्त्यगः ५,९,३,६,१०,११,१२, ।

पातालोपचयान्त्येषु ४,३,६,१०,११,१२ लग्नाच्च तरणिः शुभः ॥ ५३ ॥

अर्थ—सूर्य पोताना स्थानथी, शनिथी अने मंगळथी ए,२,११,७,१,४, ७ अने १० मे स्थाने रह्यो होय, गुरुथी ए,५,११ अने ६ठे स्थाने रह्यो होय, शुक्रथी १२, ६ अने ७ मे स्थाने रह्यो होय, चंद्रथी ३,६,१० अने ११ मे स्थाने रह्यो होय, बुधथी ५,९,३, ६,१०,११ अने १२ मे स्थाने होय, तथा लग्नथी ४,३,६,१०,११ अने १२ मे रह्यो होय तो ते सूर्य शुभ ठे, एटखे अष्टवर्गथी तेनी शुद्धि जाणवी

॥ इति सूर्याष्टकवर्गः ॥ १

चन्द्रश्वोपचये ३,६,१०,११, लग्नाङ्गानोः साष्टमरे स्थितः ३,६,१०,११,७,७ ।

स्वात्सादिसप्तमे ३,६,१०,११,१,७, प्वारात्सङ्ख्य-

नवमात्मजे ३,६,१०,११,२,९,५ ॥ ५४ ॥

विद्भ्रत्रिलोकात्मजकेन्द्रगो ७,३,११,५,१,४,७,१० बुधा-

हुरोस्तु रिप्याष्टमलाजकेन्द्रगः १२,७,११,१,४,७,१० ।

शुक्रात्त्रिपंचास्तनवायखांबुगः ३,५,७,९,११,१०,४

शुभः शनेः पट्टत्रिसुतायगः ६,३,५,११ शशी ॥ ५५ ॥

अर्थ—चंद्र लग्नथी ३,६,१० अने ११ मे होय, सूर्यथी ३,६,१०,११,७ अने सातमे होय, पोताना स्थानथी ३,६,१०,११,१ अने ७ मे रह्यो होय, मंगळथी ३,६,१०,११, २,९ अने ५ मे होय, बुधथी ७,३,११,५,१,४,७ अने १० मे होय, गुरुथी १२,७,११, १,४,७ अने १० मे होय, शुक्रथी ३,५,७,९,११,१० अने ४ थे होय, तथा शनिथी ६,३,५, अने अग्नीवारमे होय तो ते चंद्र शुभ ठे.

कुज इन्द्रोरुपचयने ३, ६, १०, ११ साद्ये ३, ६, १०, ११, १

वभ्रात्सपञ्चमे ३, ६, १०, ११, ५ सूर्यात् ।

द्वयायाष्टकेन्द्रगः २, ११, ७, १, ४, ७, १०

स्वात्सोम्यात्त्रिसुतारिखाजस्यः ३, ५, ६, ११ ॥ ५६ ॥

जीवात्स्वान्त्यायारिपु १०, १२, ११, ६ शुक्राधिद्वान्त्यस्त्राजशत्रुगतः ७, १२, ११, ६ ।

मन्दास्त्राजनाष्टमकेन्द्रस्यः ११, ७, ७, १, ४, ७, १० शोचनो जीमः ॥ ५७ ॥

अर्थ—मंगल चंद्रायी ३, ६, १० अने ११ मे स्थाने होय, वृषायी ३, ६, १०, ११ अने १ छे स्थाने होय, सूर्यायी ३, ६, १०, ११ अने ५ मे होय, पोताना स्थानायी २, ११, ७, १, ४, ७ अने १० मे होय, बुधायी ३, ५, ६ अने ११ मे होय, गुरुयी १०, १२, ११ अने ६ छे होय, शुक्रयी ७, १२, ११ अने ६ छे होय, तथा शनियी ११, ७, ७, १, ४, ७ अने १० मे होय तो ते मंगल शुभ ठे.

॥ इति जीमाष्टकवर्गः ॥ ३

बुधोर्जनोन्त्यायनवारिधीपु १२, ११, ७, ६, ५

स्त्रियः सतः सप्रिदशादिमेपु १२, ११, ७, ६, ५, ३, १०, १ ।

स्त्रिदशापाठपुगेपु २, ६, १०, ११, ७, ४ चन्द्रात्

वप्रापु मेनापपुगेपु २, ६, १०, ११, ७, ४, २ शस्तः ॥ ५८ ॥

शुभरानितो वपन्त्यापु १, २, ३, ४, ५, ७, ७, ७, १०, ११

र्षिःशदग्निधनपानग्निदयस्यः ६, ७, ११, १२ ।

शुभरापुयाष्टमवनादयो १, २, ३, ४, ५, ७, ७, ११ बुधः शुभदः ॥ ५९ ॥

अर्थ—बुध सूर्यायी १२, ११, ७, ६ अने ५ मे स्थाने होय, पोताना स्थानायी १२, ११, ७, ६, ५, ३, १० अने १ छे स्थाने होय, बुधायी २, ६, १०, ११, ७ अने ४ मे स्थाने होय, शनियी १२, ११, ७, ६, ५, ३, १० अने १ छे स्थाने होय तो प्रशस्त ठे, तथा मंगल अने शनियी १, २, ३, ४, ५, ७, ७, १० अने ११ मे स्थाने होय, गुरुयी ६, ७, ११ अने १२ मे स्थाने होय, तथा शुक्रयी १, २, ३, ४, ५, ७ अने ११ मे स्थाने होय तो शुभ प्रशस्त ठे.

॥ इति कुलदशमः ॥ ४

शुभः केन्द्रनग्न्याये १, ७, ७, १, ७, ११

वपन्त्यापु विदुनन १, २, ३, ४, ७, ७, ११, ३ ।

अर्कात्सत्रिनवस्त्रि १,४,७,१०,१३,१६,१९ न्दोः

स्वधीकामनवायगः २,५,८,११ ॥ ६० ॥

स्वादिखायसुखधीतपोऽरिपु २,१,१०,११,४,५,९,६

ज्ञाहुरुः स्मरयुतेपु २,१,१०,११,४,५,९,६,७ समतः ।

स्वत्रिकोणरिपुखायगः २,९,५,६,१०,११ सितात्

त्र्यन्त्यधीरिपुपु ३,१२,५,६ मन्दतः शुभः ॥ ६१ ॥

अर्थ—गुरु मंगळधी १,४,७,१०,१३,१६,१९ अने ११ मे होय, पोताना स्थानधी १,४,७, १०,१३,१६,१९ अने ३ जे होय, सूर्यधी १,४,७,१०,१३,१६,१९ अने ९ मे होय, चंद्रधी २,५,८,११ अने ११ मे होय, बुधधी २,१,१०,११,४,५,९ अने ६ चे होय, लग्नाधी २,१,१०,११,४,५,९,६ अने ७ मे होय, शुक्रधी २,९,५,६,१० अने ११ मे होय, तथा शनिधी ३,१२,५ अने ६ चे होय तो ते गुरु शुभ ठे.

॥ इति गुर्वष्टकवर्गः ॥ ५

शुक्रो लग्नादासुतधर्मायाष्टसु १,२,३,४,५,९,११,८

मतः स्वतः सात्रः १,२,३,४,५,९,११,८,१० ।

शशिनः सान्त्यः १,२,३,४,५,९,११,८,१२

शनितः खायतपस्त्रिसुखधीमृत्तिपु १०,११,९,३,४,५,८ ॥ ६२ ॥

आयव्ययाष्टगोऽर्का ११,१२,८ ह्रुधात्रिकोणाय-

पट्त्रिगः ९,५,११,६,३ शुभदः ।

ध्यापोक्लिमात्तिपु ५,३,६,९,१२,११ कुजाहुरो-

द्विकोणाष्टखायगः ९,५,८,१०,११ शुक्रः ॥ ६३ ॥

अर्थ—शुक्र लग्नाधी १,२,३,४,५,९,११ अने ८ मे होय, पोताना स्थानधी १,२,३, ४,५,९,११,८ अने १० मे होय, चंद्रधी १,२,३,४,५,९,११, ८ अने १२ मे होय, शनिधी १०,११,९,३,४,५ अने ८ मे होय, सूर्यधी ११,१२ अने ८ मे होय, बुधधी ९,५,११,६ अने ३ जे होय, मंगळधी ९,३,६,९,१२ अने ११ मे होय, तथा शुक्रधी ९,५,८,१० अने ११ मे होय तो ते शुक्र शुभ ठे.

॥ इति शुभष्टकवर्गः ॥ ६

शनिः स्वात्त्यायपुत्रारि ३,११,५,६ प्वारात्सव्ययकर्मसु ३,११,५,६,१२,१० ।
केन्द्राष्टायार्थगः १,४,७,१०,८,११,२ सूर्याच्चन्द्रात् पट्ट्यायगो ६,३,११ मतः ६४
आद्यांबूपचये लग्नात् १,४,३,६,१०,११ कवेरायव्ययारिपु ११,१२,६ ।
गुरोः सधीपु ११,१२,६,५ साध्याष्टधर्मेपु ११,१२,६,१०,८,ए ज्ञाष्टनिर्मतः ॥६५॥

अर्थ—शनि पोताना स्थानधी ३,११,५ अने ६ ठे होय, मंगळधी ३,११,५,६,१२
अने १० मे होय, सूर्यधी १,४,७,१०,८,११ अने २ जे होय, चंद्रधी ६,३ अने ११
मे होय, लग्नी १,४,३,६,१० अने ११ मे होय, शुक्रधी ११,१२ अने ६ ठे होय,
गुरुधी ११,१२,६ अने ५ मे होय, तथा बुधधी ११,१२,६,१०, ८ अने ९ मे होय
तो ते शुभ मानेले ठे.

आ चौद श्लोकोनो जावार्थ ए ठे जे—पहेला श्लोकमां जे अर्क (सूर्य) शब्द ठे
ते ज्यारे यात्रादिक करवानी इच्छा होय, ते समये जे राशिनो सूर्य होय ते तात्कालिक
सूर्य कहेवाय ठे अने “स्वमन्द” ए ठेकाणे जन्मकाळनो सूर्य ग्रहण करवानो ठे. ए जरीते
शनि, मंगळ विंगरे पण जन्मकाळना ज खेवांना ठे. तेथी करीने तात्कालिक सूर्य विंगरे
जो जन्मकाळना सूर्य, शनि विंगरेथी नवमा, बीजा विंगरेमांना कोइ पण स्थाने होय
तो ते शुभ ठे. ते सर्व शुभ स्थाने रेखा “१” आपे ठे एवी परिज्ञापा ठे. तेथी करीने
जेटखा लग्ना ग्रहोथी कहेखांमांनां कोइ पण स्थानोमां तात्कालिक सूर्यादिक पमाय,
तेटखी रेखाठं देवी, अने जेटखा लग्ना ग्रहोथी कहेखां स्थानोमांनां जेटखां स्थान न
पमाय तेटखां शुन्य-मीनां “०” देवां. ए रीते करवाथी दरेक ग्रहने आश्रीने आठ आठ
रेखाठं संजये ठे. तेमां जो चार के तेथी लंडी के तेथी घघारे रेखाठं पामीए तो अशु-
भने ते मध्यम, अधम अने श्रेष्ठ जाणवी, अने तेम करवाथी जे ग्रहनी रेखाठं पणी
होय ते ग्रह कदाच गोचरवने अशुभ होय तोपण शुभ जाणयो, अने शुन्य-मीनांठं
पणां होय तो गोचरवने शुभ ग्रह पण अशुभ जाणयो.

जेटखाक आषायों कहे ठे के—“कार्य यस्तते अष्टकवर्गनी रेखाठं मेळवाती नयी—
मळती नधी; परंतु गमे ते यस्तते जन्मकुंठळीने ज सात पार जूदी जूदी स्थापन करीने
पठी पहेडी कुंठळीमां जे स्थाने सूर्य रह्यो होय, त्यांथी नवमा विंगरे आठे स्थानोमां
आठ रेखाठं देवी (दरेक स्थानमां एक एक रेखा काढथी). ए ज प्रकारे शनि अने
मंगळधी पण दरेकमां आठ आठ रेखाठं देवी. गुरुधी चार रेखा देवी, शुक्रधी प्रण,
चंद्रधी चार, बुधधी सात अने लग्नी ४ रेखा देवी. आ प्रमाणे ते रूपना अष्टक-

वर्गनी कुंजलीमां सर्व्य मळीने सूर्यनी ४८ रेखाठं अइ. ए ज प्रमाणे बीजी, त्रीजी विगेरे चंदादिकना अष्टकनी कुंजलीठमां अनुक्रमे सर्व्य रेखाठं करवी. तेथी चंदानी कुंजलीमां ४९, मंगळनी कुंजलीमां ४०, बुधनी कुंजलीमां ५८, गुरुनी कुंजलीमां ५६, शुक्रनी कुंजलीमां ५२, अने शनिनी कुंजलीमां ३९ रेखाठं कुख घाय ठे." कष्टं ठे के—

“वसुवेदौ १ नन्दवेदौ २ खवेदौ ३ वसुसायकौ ४ ।

पट्टवाणौ ५ विशरौ ६ नन्दवह्नी ७ रेखा इनादिजाः ॥ १ ॥”

“सूर्यथी आरंजीने अनुक्रमे ४८, ४९, ४०, ५८, ५६, ५२ अने ३९ रेखाठं घाय ठे.”

आ प्रमाणे एक एक ग्रहना अष्टकवर्गनी कुंजलीमां वारे राशिनां स्थानोमां जेम संजये तेम एक एक रेखा देवी (करवी), अने वाकीनां स्थानोमां शून्य मूकवी. एम करवाची एक ग्रहने स्थाने चरकृटी आठ रेखानो संजव घाय ठे. त्वारपत्री कार्यं यखते जे ग्रह जे राशिमां होय, ते स्थान जोवुं. ते स्थानमां जो रेखानुं अधिकपणुं होय तो ते ग्रहण करयुं श्रेष्ठ ठे, शून्यनुं अधिकपणुं होय तो अशुच जाणयो.

आ घत्ते मतनुं तत्रय सरखुं ज ठे. ते रेखाठंनो उपयोग आ प्रमाणे.—

“चतुरेखे मध्यफलं हीने हीनं ततोऽधिके श्रेष्ठम् ।

यिफलं गोचरगणितं स्वष्टकपर्णेण निर्दिष्टम् ॥ १ ॥”

“चार रेखा आवे तो मध्यम फळ, तेथी छंठी आवे तो हीन फळ अने भेदी अधिक आवे तो श्रेष्ठ फळ जाणुं, अने आ श्रेष्ठ फळ अष्टकपर्णे वतायुं होय त्वारे गोचरथी गणेतुं गोचरफळ निष्फळ घाय ठे.”

आ सर्व्य एक ग्रहने आधीने कष्टं ठे. तात्कालिकना सर्व्य ग्रहोनी रेखाठं मंडलीए लो सोळथी छंठी रेखा वदावि न घाय, पण सत्तरथी आरंजीने चरकृटी ५६ रेखाठं शुधी घाय ठे. ते यखते सत्तरथी ववीरा शुधीनी अशुच जाणवी, मत्वावीरा होय लो अष्टम, अने अठ्ठावीराथी आरंजीने अप्पन शुधी चत्तरोत्तर शुच, शुचतर अने शुचम जाणवी. कष्टं ठे के—

“रेखाधिक्यं दासं शून्याधिक्यं तदाऽधमं बधितम् ।

एतत्संयोगे स्युः परंपरादास जानु अर्पिवासाः ॥ १ ॥”

“अधिक रेखा होय तो प्रदास ठे अने शून्य अर्पि होय तो अधम कष्टं ठे. ए र्पादिक सर्व्यनी रेखाठंने एकठी वरीए तो अप्पन घाय ठे, पण तेथी अर्पि वनी मधी, कारण के र्पादिक मात ग्रहोनी रेखाठी आठ आठ रेखाठं मंडलशादी अप्पन ज घाय ठे.” विशेष ए ठे जे—“श्री के: “चतुरेखं मध्यफलं” “चार रेखा मध्य फळ पाळी ठे” एम पृथे कष्टं ठे, तोपण जे ग्रहना अष्टकवर्गनी रूडिने वखते लोराथी होय, ते

शुद्धिना स्वामीरूप ग्रहनी रेखाओं जो पोतायी ज उत्पन्न क्षयेयी मरती होय तो क्त रेखाओं आवे ते पण श्रेष्ठ थे, अन्ये तेम न होय तो (पोतायी उत्पन्न क्षयेयी रेखाओं न होय तो) पड़वर्गे विंगेरना बद्धवाद्या पोताना मित्ररूप ग्रहनी पोतायी ज उत्पन्न क्षयेयी रेखाओं मडे तोपण चार रेखाओं प्रसस्त थे, तेम पण न होय तो ते ज शुद्धिना स्वामी रूप ग्रह जो बानवेधे करीने शुज होय तोपण चार रेखा प्रसस्त थे. आ बये प्रकाशप्रज्ञे कोइ पण न होय तो चारवी अधिक रेखावाळो ग्रह पण शुज नभी.” एम व्यापार प्रकाशनां कथुं थे.

छठी छर जे ४६ रेखाओं उत्कृष्ट कही थे. ते “राहुनी रेखा विजकुज मपी” एम मते करीने कथुं थे. पण केटउक तो राहुनी पण रेखाओं कहे थे, ते आ प्रमाणे.—

- “वेन्द्राद्विजिगः १,४,७,१०,८,२,३ सूर्याज्ञाह रेखाप्रारः स्मृतः ।
- इन्द्रोऽपुत्रिर्द्विस्त्रयमर्कमन्त्रये १,३,५,७,८,९,१०,१२ सितः ॥ १ ॥
- ज्येष्ठापुत्रिर्द्विस्त्रिये १,३,५,१२ सांयुस्त्रयमित्थे २,४,७,८,१२ सुभाण ।
- त्रिस्त्रयमर्कमे ३,४,७,८,१२,१ शुकाररिचलायस्त्रियः ६,७,११,१२ ॥ २ ॥
- एतेष्वर्कस्त्रयमे ३,५,७,११ तन्नात्रायुगु शोचनः ।
- विषयस्त्रयमर्कमे ३,७,७,९,१२ रेखाऽय न सतः ॥ ३ ॥
- विषयस्त्रयमर्कमे ३,५,७,११ तन्नात्रायुगु शोचनः ।”

“पणु सुधर्म” १,७,१०,१,२ आने ३ जे आने होय तो ते रेखाणे सागनाणे (गुनी कर्णे थे. काके १,३,५,७,९,१० आने १२ में होय, गंगदणी १,३,५ आने १२ में होय सुधर्म ३ : ३३ आने १३ में होय. गुदणी ३,४,७,८,१२ आने १ थे होय. दुर्कर्म ३,५,७ आने १२ में होय. इतिथी ३,७,९ आने ११ में होय आने सागणी ३,५,७,९,१०,१२ में होय होय तो ते माने थे. आ शत्रुने पोताना सागणी ३,५,७,९,१०,१२ में होय होय तो ते माने थे. एम व्यापार प्रकाशनां कथुं थे.

इते क्त कर्णे कते तद बटतान दोते १ मे कते थे.—
 एतेष्वर्कमे ३,५,७,९,१०,१२ सांयुस्त्रयमित्थे २,४,७,८,१२ सुभाण ।
 एतेष्वर्कमे ३,५,७,९,१०,१२ सांयुस्त्रयमित्थे २,४,७,८,१२ सुभाण ॥ ३ ॥

कथे—ने ३,५,७,९,१०,१२ सांयुस्त्रयमित्थे २,४,७,८,१२ सुभाण ।
 एतेष्वर्कमे ३,५,७,९,१०,१२ सांयुस्त्रयमित्थे २,४,७,८,१२ सुभाण ।
 एतेष्वर्कमे ३,५,७,९,१०,१२ सांयुस्त्रयमित्थे २,४,७,८,१२ सुभाण ।
 एतेष्वर्कमे ३,५,७,९,१०,१२ सांयुस्त्रयमित्थे २,४,७,८,१२ सुभाण ।

“एग १ चठ २ अच ३ सोखस ४ वत्तीसा ५ सचि ६ सयगुण ७ फज्जाई ।

तिहि १ रिस्क २ यार ३ करण ४ जोगो ५ तारा ६ ससंकवलं ७ ॥ १ ॥”

“तिथिनुं वळ एक गाणुं ठे, तेनाथी नहजनुं वळ चार गाणुं ठे, तेनाथी यारनुं वळ
आठ गाणुं ठे, तेनाथी करणनुं वळ सोळ गाणुं ठे, तेनाथी योगनुं वळ वजीरा गाणुं ठे,
तेनाथी तारानुं वळ साठ गाणुं ठे अने तेनाथी चंझनुं वळ सो गाणुं फळदायक ठे.”

तेथी करीने ज कलुं ठे के—

“कर्तुरनुकूलयोगिनि शुभेक्षिते शशिनि वर्द्धमाने च ।

तारायोगेऽजीष्टे सर्वेऽर्थाः सिद्धिमुपयान्ति ॥ १ ॥”

“कतनि अनुकूल योगवाळो, शुभ ग्रहे जोयेव अने वृद्धि पामतो चंझ ह्योय तथा ता-
रानो योग सारो ह्योय तो तेनां सर्व कार्यां सिद्धिने पामे ठे.”

तेमां पण आ प्रमाणे विजाग ठे.

“प्रामे नृपतिसेवायां संप्रामप्यवहारयोः ।

चतुर्षु नामजं योग्यं शेषं जन्मनि योजयेत् ॥ १ ॥”

“गाममां, राजसेवामां, संप्राममां अने व्ययहार (वंपार)मां, ए चार बादां
नामनुं नहज खेबुं, अने बाकीनां दीक्षा, प्रतिष्ठा, विवाहादि कार्यां जन्मनुं नहज खेबुं.”
आ नरपति जयचर्यामां कलुं ठे.

तारकाक्षिक खप्रमां पण सर्वे कार्यांमां चंझनुं वळ अदय खेबुं. तेने माटे तारंग बहे ठे बे—

“खप्रं देहः पद्वयगोऽङ्गकानि, प्राणधन्वो धातयः स्पर्शरन्धाः ।

प्राणे नष्टे देहधातुनाशो, धन्वोनातधन्वधीर्यं प्रकटादम् ॥ १ ॥”

“खप्र ए शरीर ठे, पद्वयग ए अंगो ठे, चंझ ए प्राण ठे अने (काम) इहो ए
(सात) धातुठे ठे, प्राण नाश पामयाथी देह, धातु अने अंग पण नाश पामे ठे, इंधी
मयक्षयने पण चंझनुं वळ खेबुं जोश्र.”

मूळ भ्रसोक्तो जायार्थ ए ठे जे—ज्यारे से से कार्यां खप्रना बळान्पण्णी बळान्
आपे, त्यारे तेना ग्रहोनुं उदयपण्णए बरीने अथवा खप्रमां इहेवापण्णए बरीने अथवा
खप्रमां बहेला पद्वयगना स्वामीपण्णए बरीने अथवा बेचमां इहेवापण्णए बरीने अथवा
या ठ प्रकार विगरेना बळयने बरीने सबळणुं खप्रमां बरहुं, अने बादा बळयने ए
ग्रहोनुं गोचरवळ खेबुं. ज्यारे कार्य बेचळ शुभर्षना बळणी ज बरहुं होर अने से इहेवुं
गोचरवळ तथा वार होरादिक खेबां.

इथे ताशिमां आयेलो बरो ग्रह बदारें बळारण होर ! से बरे ठे.—

इतोऽखिक्षे फलदो राशाशादादादित्स्मंनडो ।

मप्ये नुरामुरापायो शान्ते दिग्दृशनेऽर्थो १ १९ १

अर्थ—बुध आखी राशिमां फळदायक ं, सूर्य अने मंगळ आदिमां, गुरु अने शुक्र मध्यमां अने चंद्र तथा शनि अंत जागमां फळ देनारा ठे.

फळदायक एटले शुभ गोचरमां रहेलो ग्रह शुभ फळ आपे, अने अशुभ गोचरमां रह्यो होय तो अशुभ फळ आपे ठे. बुध आखी राशिमां फळ आपे ठे एटले के जे राशिने पोते आक्रमण करी होय ते आखी राशिमां. आदिमां एटले पहेला षेष्काणमां, मध्यमां एटले बीजा षेष्काणमां अने अंत एटले त्रीजा षेष्काणमां. आ नियम सहज (सरळ) गतिमां वर्तता ग्रहोने आश्रीने कळ्यो ठे, पण ज्यारे वक्रताए करीने तथा अतिचारपणाए करीने ते ग्रहो बीजा राशिमां गया होय त्यारे आ प्रमाणे जाणवुं.—

“पक्षं १ दशाहं २ मासं च ३ दशाहं मासपञ्चकम् ।

वकेऽतिचारे जौमाद्याः पूर्वराशिफलप्रदाः ॥ १ ॥”

“मंगळ वक्र गतिमां के अतिचार गतिमां होय तो पंदर दिवस सुधी पूर्वनी राशिनुं फळ आपे ठे, ए प्रमाणे बुध दश दिवस, गुरु एक मास, शुक्र दश दिवस अने शनि पांच मास सुधी फळ आपे ठे. अहीं पूर्वनी राशि एटले के वक्र होय तो पत्रीनी राशिनुं अने अतिचारी होय तो पहेलानी राशिनुं फळ आपे ठे, एम जाणवुं.

प्रश्न प्रकाशकर तो आम कहे ठे.—

“वकेऽतिचारे जौमाद्याः पूर्वराशिफलप्रदाः ।

जीवः शनिश्च यत्रस्थौ तस्य राशेः फलप्रदौ ॥ १ ॥”

“मंगळ विगेरे ग्रहो वक्र के अतिचारी होय तो पूर्वराशिना फळने आपे ठे, परंतु गुरु अने शनि तो जे राशिमां रह्या होय ते ज राशिना फळने आपे ठे.” विशेष आप्रमाणे—

“राश्यन्तगतः खेटः परचावफलं ददाति पृष्ठासु ।

अन्त्यघटीं यावदसावासीनफलं विवाहादी ॥ १ ॥”

“प्रश्नेने विषे राशिना अंत जागमां रहेलो ग्रह पत्रीना स्थानना फळने आपे ठे, अने विवाहादिकमां तो ते ग्रह अन्त्यनी घनी सुधी ज्यां रहेलो होय ते ज स्थाननुं फळ आपे ठे.” अहीं राशिना अंत्य एटले ठेळो त्रिंशांश लेवो.

ग्रहगोचर विरुद्ध (अशुभ) होय तो माणसे विशेषे करीने सत्कर्ममां (धर्मकार्यमां) तत्पर रहेवुं, अने अत्यंत दूरनी यात्रा, अश्वक्रीडा, विकाले फरवुं अने साहस कार्य विगेरे कार्यनो त्याग करवो.

आ प्रमाणे (विरुद्ध ग्रहगोचरमां) यात्रादिक कर्मां विना निर्वाह थड शके नहीं, तेथी ते ग्रहोनी शांतिने माटे कहे ठे.—

अकारियो १ ईस्य २ गुरोः ३ सितेन्द्रो ४-

मन्दस्य ५ राहुरगयोश्च ६ तुष्ट्यै ।

सदा बहेच्छिद्रुम १ हेम २ मुक्ता ३-

रूप्याणि ४ लोहं च ५ विराटजं च ६ ॥ ६७ ॥

अर्थ—सूर्य अने मंगळनी तुष्टि माटे विद्रुमने धारण करवां, बुधनी शांतिने माटे सुवर्ण पहेरवुं, गुरुनी शांति माटे मोती पहेरवां, शुक अने चंद्रनी शांति माटे रत्न पहेरवुं, शनिनी शांति माटे लोहं पहेरवुं (पासे राखवुं) अने राहु तथा केतुनी शांति माटे राजावर्त नामनो मणि पहेरवो.

अहीं कोइ शंका करे ठे के—सात ग्रहोनुं तो सर्वदा गोचरफळ विचारवानुं फळुं ठे अने दिवस, मास, वर्ष तथा होरातुं स्वामीपणुं पण सात ग्रहोने ज ठे, तो अहीं राहु अने केतुनुं ग्रहण केम कर्युं ? तथा तेमनुं प्रतिकूल गोचरपणुं पण ही रीते पटे ? के जेथी करीने तेमनी शांतिने माटे विराटज मणिने वहन करवानुं कहेवुं पद्वुं ? आनो जवाव ए ठे जे—राहु अने केतुनुं दिवसादिकतुं स्वामीपणुं जले न होय, परंतु ग्रहपणुं तो ठे ज, केमके जो तेजं ग्रह न होय तो राशि विंगेरेमां तेमनी संभार ही रीते पटे ? तथा राहु गोचर पण ग्रहणने दिवसे विचारवानुं फळुं ज ठे, तेथी तेना प्रतिकूलपणामां तेनी शांतिनो उपयोग थड शके ठे, अने केतु पण ज्यारे उदय पाम्यो होय त्वारे तेनाथी उत्पन्न थपेळा उपद्रवनी शांतिने माटे तेनो शांतिक उपाय उपयोगी ठे.

ग्रहोनी शांति माटे धीजो प्रकार करे ठे.—

पूपादितोपाय च पद्मराग १-

मुक्ता २ प्रवाखानि ३ सगारुडानि ४ ।

सपुष्परामं ५ कुक्षिशं ६ च नील ७-

गोमेद ८ वैहृय ए मणीन् वहेत ॥ ६८ ॥

अर्थ—शनिनी तुष्टि माटे पद्मराग धारण करवो, चंद्र माटे मुक्ता, मंगळ माटे पर-पाळां, बुध माटे सगारुड (मरकत मणि), गुरु माटे पुष्पराम, शुक माटे कुक्षिश (वज्र), शनि माटे नील मणि, राहु माटे गोमेद जातना मणि, अने केतुनी शांति माटे वैहृय मणिने धारण करवा.

ग्रहोनी शांतिने माटे आनो करे ठे.—

पुसाशिलापद्यकपण्यशीरसुराहकर्मरीरजशोणपुष्ट्यै ।

अर्थ—विधो केरवपथगण्यैः सखशुक्तिस्फटिकेनदानैः ॥ ७० ॥

अर्थ—सूर्य विरुद्ध (अशुच) होय तो एलायची, मणशील, कमळ, जेठीमध, सुगंधी वाळो, देवदार, केसर अने राता काणेरनां पुष्पोष्ठी स्नान करवुं पटले के आ सर्व वस्तु पाणीमां नाखी तेवने स्थान करवुं. तथा ते स्नान पण ते ते ग्रहना वारने दिवसे करवुं. ए प्रमाणे सर्वत्र जाणवुं. शंख विरुद्ध होय तो शंख, डीप, स्फटिक अने हाथीना मद सहित पोयणा (कमळ) अने पंचगव्यवने स्नान करवुं. पंचगव्य माटे पराशर आ प्रमाणे कहे ठे.—

“कृष्णाया गोमयं मूत्रं नीलायाः कपिलाघृतम् ।

सुरजेर्दधि शुक्लायास्ताम्रायाः क्षीरमाहरेत् ॥ १ ॥”

“काळी गायनुं गण, खीळी गायनुं मूत्र, पीळी गायनुं घी, धोळी गायनुं दही अने राती गायनुं डुध घेवुं.”

जौमे बलाहिंशुलविह्वकेसरेमांस्या फलिन्याऽरुणपुष्पचन्दनैः ।

सुवर्णमुक्तामधुगोमयाक्षतैः सरोचनामूलफलैर्बुधे पुनः ॥ ७१ ॥

अर्थ—मंगळ विरुद्ध होय तो धळदाणा, हींगळोक, वीळानुं फळ, चकुलनुं फळ, मु- मांसी, प्रियंगु, रातां पुष्प (जवाकुसुम) अने खाल चंदनवने स्नान करवुं. बुध विरुद्ध होय तो सुवर्ण, मोती, मध, गायनुं गण, अक्षत, गोरुचंदन अने नारंगीनुं फळ, पटली पस्तुवने स्नान करवुं.

जीवे सजातिकुसुमैः सितसर्पपयष्टिमल्लिकापत्रैः ।

मूत्रफसकुकुमेखामनःशिलाजिस्तु दैत्यगुरो ॥ ७२ ॥

अर्थ—गुरु अशुच होय तो जाडनां पुष्प, धोळा सरसव, जेठीमध अने मंत्रिका (विषबिज) नां पांगदांप करीने स्नान करवुं. शुक्र अशुच होय तो बीजोठ, केमर, एलायची अने मणशीलवने स्नान करवुं.

शुष्पतिज्ञानज्ञानैः शतपुष्पैरोध्रमुस्तकवक्षानिः ।

तरपितनये च गोचरविरुद्धराशिस्यिते क्षायात् ॥ ७३ ॥

शनि गोचर विरुद्ध राशिनां रद्यो होय तो काळा तज, सांथीरांजन (सोयरो), दाता (रोकेडा व्रीदि), सतपुत्री (सोथ्या), धोधर, मोय अने षळ नामनी आंधिप करीने स्नान करवुं.

राशु बंहुनी शान्ति माटे त्राम्कर आ प्रमाणे स्नान कहे ठे.

रोध्रगर्भविषुवकमुष्माहनिदानमृगनानिगयोनिः ।

रुद्रनेत्रद्वरोरुद्रि राशोः गात्रमूत्रमिदंय च बंतोः ॥ १ ॥”

“खोधरनो गर्ज, तखनां पांद्मं, मोध, हाथीनो मद अने कस्तूरीना जळवने स्नान करवाची राहुनी पीना रोकाय ठे, अने ते ज स्नान वकराना भूत्र सहित करवाची केतुनी पीना रोकाय ठे.”

“सप्रियंगुरजनीद्वयमांसीकुष्ठलाजसितसर्पपचन्दैः ।

वारिजिः सहवचैः सहरोधैः स्नानमत्ति निखिलप्रहपीडाम् ॥ २ ॥”

“प्रियंगु (कांग), हळदर, जटामांसी, कुष्ठ (एक जातनी वनस्पति), लाजा, धोळा सरसव अने कपूर सहित तथा वज अने खोभ्र सहित जळवने स्नान करवाची समग्र प्रहोनी पीना नाश पामे ठे.”

आ स्नानो राजादिकने ज उचित ठे. अन्य जने तो आ प्रमाणे करयुं.—

“रत्नं १ सेधं २ रत्नं ३ नीलं ४ पीथं ५ सिधं ६ तिसु किन्हं ७ ।

पृथं वलिं च कुञ्जा सुरार्णं विरुञ्जाणं ॥ १ ॥”

“सूर्यादिक विरुद्ध होय तो तेनी शांति माटे अनुक्रमे राता १, श्वेत २, राता ३, खीखा ४, पीळा ५, श्वेत ६ अने वेद्या व्रण पटले शनि, राहु अने केतुनी शांति माटे काळा ७ पदार्थांची (पुष्पादिक, धान्यादिकची) पूजा तथा वळिदान करयां.” आ प्रमाणे हर्षप्रकाशमां कलुं ठे.

। इति गोचरद्वारम् । ६

॥ इति श्रीमति आरंजसिद्धिवार्तिके राशि १ गोचर २ परीक्षात्मको द्वितीयो विमर्शः ॥ २

श्रीसुरीश्वरसोमसुन्दरगुरोर्निःशेषशिष्यामणी-

गण्डेन्द्रः प्रचुरक्षशेखरगुरुर्देदीप्यते सांप्रतम् ।

तद्विष्याश्रयहेमदं सरचितस्वारंजसिद्धेः सुधी-

शृंगाराजिधवाचिकस्य किल दृक् २ संख्यो विमर्शोऽजपत् ॥ २ ॥

श्रीमान् सुरीश्वर सोमसुंदर गुरुना समग्र शिष्योमां श्रमेण अने गद्यना नायक एषा पूज्य श्री रक्षशेखर गुरु हासमां देदीप्यमान पतें ठे. तेमना शिष्य हेमदंमे रषेत्री आरंज-सिद्धिना सुधीशृंगार नामना यातिक (वृत्ति)नो आ धीजो विमर्श पूर्ण घयो.

। अथ तृतीयो विमर्शः ।

इवे कार्यकार कहे ठे.—

कार्यं वितारेन्द्रवलेऽपि पुष्ये, दीक्षां विवाहं च विना विदध्यात् ।

पुष्यः परेषां हि वलं हिनस्ति, वलं तु पुष्यस्य न हन्युरन्ये ॥ १ ॥

अर्थ—तारा अने चंद्रनुं वळ नहीं ठतां पण दीक्षा अने विवाह सिवायनां बीजां गुज कार्यों पुष्य नक्षत्रमां करवां, कारण के पुष्य नक्षत्र बीजाठना वळने ह्ये ठे, पण पुष्यनुं वळ बीजाठ हणी शकता नथी।

गोचरवने अथवा अष्टकवर्गवने चंद्र विरुद्ध होय, तथा ताराठं जन्म, यम अने निघनादिकमां रहेली होय, तोपण पुष्यमां कार्यं करवुं. चंद्र अने तारांनुं वळ होय तो तो विरोधे करीने पुष्यमां करवुं. मूळमां “अपि” शब्द खल्यो ठे ते परधी आ प्रमाणे जाणवुं.—पुष्य नक्षत्र पांच रेखाना के सात रेखाना चक्रमां छुट (अगुज) ग्रहणे विधातुं होय, अथवा पाप ग्रहवने आक्रमण करातुं होय, जोगवातुं होय अथवा जोगवातुं होय, अथवा पश्चिम के दक्षिण दिशांमां जतां यचमां परिषदंरु अने पापवने ते दिशांमां विरतीत होय तोपण पुष्य नक्षत्रमां चंद्रनुं वळ होय त्यारे अथवा पुष्यना अक्षयमनये पुष्यना ज मुहूर्त्तमां प्रतिष्ठा, यात्रा, शीर, अन्नप्राशन, उपनयन, विद्वारंज, श्वेत परव परिधान (पहेरतुं ते) विगेरे सर्व गुज कार्यं करवां, एम रत्नमाला प्राप्तिमां वहुं ठे.

गूढ भ्योक्तमां दीक्षा अने विवाह ए ये कार्यं यर्यां ठे तेना उपलक्षणथी कथ्यातो संबंध पण पुष्य नक्षत्रमां वर्ज्यो. आ कार्यों यर्जयानुं कारण ए ठे जे—पहेतां प्रजापति पुष्य नक्षत्रमां पेशवती शीने परगयो हतो. ते यमने पुष्य नक्षत्रना प्रजापथी ते अर्थाने पेशवती दीक्षाथी दीक्षयो. ते दीक्षाने गहन करवांमां अशक्तिमान् अथवाथी तेषां पुष्यने एतत् अर्थो के—“अरे पत्नी ! आत्र पत्नी तूं विवाहनां कार्योंमां अधिकारी नहीं था.” एा प्रमाणे कृति ठे, ते विने विवाहवृंदायतमां पण करुं ठे के—

“पुष्यः स पुष्यव्यनिष्ठामनेव, प्रजापतेः प्राण म शापमग्मात् ।”

“पुष्ये अशक्तित्वा कारणेन अ अर्थाने तोपण करुं, तेथी ते पुष्य ते (प्रजापति) थी एतदे एतनुं.”

वळने तोपण वळने होतथी अ दीक्षांमां पण पुष्य अनेधिकारी ठे, तेथी ते एताने ठे, एन एली संबंध. गूढ भ्योक्तमां वहुं के “पुष्य नक्षत्र बीजाठना वळने ह्ये ठे” एतये के कृतिठे, एतए अने बुधयोगदिक्षता वळने ह्ये ठे, पण ते कृतिथि, बुधवार विगेरे

पुण्यना बळने हणता नथी. ते कुवारादिक जेम पुण्यना बळने हणता नथी, ते ज रीते प्रह्वेध, विरुद्ध तारापणुं ए विगेरे पुण्यना दोपने पण हणता नथी. अर्थात् पुण्य पोतानी जाते ज पोताना दोपने हणे ठे. तेथी करीने कष्टुं ठे के—“सिंहो यथा सर्वक्षु-
प्पदानां तथैव पुण्यो बलवानुङ्गनाम्” । “जेम सिंह सर्व पशुंमां बळवान् ठे, तेम पुण्य सर्व नक्षत्रोमां बळवान् ठे.

हये कार्यना जेदने खीधे नक्षत्रोना अधोमुख विगेरे जेदो कहे ठे.—

अधोमुखानि पूर्वाः स्युर्मूलाश्लेषामघास्तथा ।

जरणीकृत्तिकाराधाः सिद्धये खातादिकर्मणाम् ॥ २ ॥

अर्थ—त्रणे पूर्वा, मूळ, अश्लेषा, मघा, जरणी, कृत्तिका अने विशाखा ए नव नक्ष-
त्रो अधोमुख (नीचा मुख)वाळां ठे तेथी तेउं खात विगेरे कार्यनी सिद्धि करनारां
ठे. आदि (विगेरे) शब्दथी वाच, कृया, तळाव, खाइ विगेरे खोदवामां तथा निधान
खोदवामां (नाखवामां), छूत रमवामां, गुफामां प्रवेश करवामां, धातुकर्ममां, राजानी
साथे खनाइमां तथा गणितना आरंभमां विगेरे कार्यमां श्रेष्ठ ठे.

तिर्गं मुखवाळां नक्षत्रो आ प्रमाणे ठे.—

तिर्यग्मुखानि चादित्यं मैत्रं ज्येष्ठा करत्रयम् ।

अश्विनीचान्द्रपौष्णानि कृपियात्रादिसिद्धये ॥ ३ ॥

अर्थ—पुनर्वसु, अनुराधा, ज्येष्ठा, हस्त, चित्रा, स्वाति, अश्विनी, मृगशीर्ष अने
रेवती, ए नव नक्षत्रो तिर्गं मुखवाळां ठे, तेउं खेती, यात्रा विगेरे कार्यने सिद्ध कर-
नारां ठे. अर्ही पण आदि (विगेरे) शब्दथी अश्व, हस्ती अने षडद विगेरेने दमवामां,
वेपार, राजा साथे संधि, घहाण करावुं, घहाण रस्ते जवुं, घहाणने प्रथम हांकवुं, गावुं,
रथ अने यंत्रने प्रथम चळाववां विगेरे कार्यमां पण श्रेष्ठ ठे.

हये ऊर्ध्वं मुखवाळां कहे ठे.—

ऊर्ध्वास्यान्युत्तराः पुण्यो रोहिणी श्रवणत्रयम् ।

आर्द्रा च स्युर्ध्वजघत्राजिपेकतरुर्कर्मसु ॥ ४ ॥

अर्थ—त्रण उत्तरा, पुण्य, रोहिणी, श्रवण, धनिष्ठा, शतजिपश्र अने आर्द्रा, ए नव
नक्षत्रो ऊर्ध्वं (उंचा) मुखवाळां ठे. तेउं ध्वज, वज्र, अजिपेक अने वृक्षनां कार्यामां
शुभ ठे. कर्म (कार्य) शब्द बहुयचनमां ठे, तेथी दुर्ग, प्राकार, तोरण, उद्यान, पहाजि-
पेक विगेरे कार्य करवामां शुभ ठे.

आ प्रमाणे सामान्य रीते कार्य कहीने हचे पोतपोताने स्थाने नामने प्रकृत करवापूर्वक केटलांक उपयोगी कार्यों कहे ठे.—

इत्वाद्यद्युचतुष्टयवर्जी विपमासु रात्रिषु न योपाम् ।

सेवेत पुत्रकामः पौष्णमघामूलज्ञेष्वपि च ॥ ५ ॥

अर्थ—पुत्रनी इत्यावाळा पुरुषे इतुना प्रथमना चार दिवस वर्जने विपम (दही) रात्रिठमां स्त्रीने सेवयी नहीं, तथा रेवती, मघा अने मूळ नक्षत्रमां पण सेवयी नहीं.

विपम रात्रिने वर्ज्या विपे विवेकविद्यासमां कथं ठे के—

“निशाः पोरुस नारीणामृतुः स्यात्तासु चादिमाः ।

तिस्रः सर्वैरपि त्याग्याः प्रोक्ता तुर्यापि केनचित् ॥ १ ॥”

“स्त्रीने मोळ रात्रि सुधी इतु होय ठे, तेमां प्रथमनी त्रण रात्रिठ सीने वर्ज्या योग ठे. बौद्ध बौद्धी रात्रि पच वर्ज्य कही ठे.”

“धनुष्यां जायते पुत्रः स्वइपायुर्गुणरजितः ।

विषाचाररिद्रष्टो दरिद्रः कपोशानाजनम् ॥ २ ॥”

“बौद्धी रात्रि पच उत्तम धयो होय तो ते अक्षय आयुष्यवाळो, गुण रहित, विषा अने काकावादी छद्र, दरिद्र अने कपोशाना स्वरूप धाय ठे.”

दिवस रात्रिनी स्त्री मने गमन न करया विपे कथं ठे के—“समायां निशि पुनः स्त्री विपमायां न कृदिहः” । “नम रात्रिण स्त्रीगमन करवाची पुत्र धाय ठे, अने विपम रात्रिण पुत्री धाय ठे.” मूळ श्लोकमां “विपम रात्रिण गमन न करणु” एम जे तिने शुभे बटु ठे, ते बचन दुर्विर्तु मन्वागत करया माटे कर्तुं ठे. ए रीते आगाठ पण तिने शुभती कर्तुना कर्ण, अर्धु सेवयी तिने नक्षत्रो मूळ श्लोकमां वर्ज्याना कथो ठे, ते तिने बटु ठे ठे—

“अर्धरात्रे मया कर्षा विद्यन्ते यतोऽनयोः ।

दुःखान्तरिने मृगश्रिंशो मन्मथे न दुःखदे ॥ १ ॥”

“अर्ध रात्रे मया कर्षा अने सेवयी धाय ठे, कारण के आ से नक्षत्रमां वर्ज्ये इने दुःख अने अने दिवसे अक्षयने मूळ मया अश्रिंशा नक्षत्र धाय ठे, सेवयी ने मूळ अने अश्रिंशने अने कर्षा दुःखान्तरिने मूळ मया अश्रिंशमां प्रथम धायने प्रमाणे— “अश्रिंशने अने अश्रिंशने अश्रिंशने अश्रिंशने प्रथम धाय ठे,” ए पण ठे.

वर्षात् ३ अश्रिंशने अश्रिंशने मृगः मृगः मृगः ।

करो दूराने कर्षा अश्रिंशने मृगश्रिंशः ॥ २ ॥

“मशस्त दिग्से उत्पन्न ध्येखां वाळको रत्ननी जेम शुचकारक थाय ठे, तेथी शुचने श्छनार पुरुपोए गर्जाधानमां मूळ नहन्ननो पण त्याग करवो.”

हये स्त्रीना सीमंतनुं मुहूर्त कहे ठे.—

सीमन्तः स्याद्भूवारेषु भासि पद्येऽपि वा ।

हस्तमूलमृगादित्यपुष्यश्रुतिषु योपिताम् ॥ ६ ॥

अर्थ—स्त्रीजंतुं सीमंत कार्य पुरुष वारमां पटले रवि, मंगळ अने गुरुवारे ठे अथवा आठमे मासे अने हस्त, मूळ, मृगशिर, पुनर्वसु, पुष्य अने श्रवण पटलां नहन्नमां शुच ठे. त्रिविक्रम सीमंत कार्यने पुरुष नहन्नमां करवातुं कहे ठे. तेमां पण आ ज नहन्नो थावे ठे, केमके आ नहन्नो ज (याकीनां स्त्रीरूप होवाथी) पुरुषरूपे ठे.

“श्रवाग्विवाहकालाच्च पितृचन्द्रघण्टं सदा ।

स्त्रीणां सीमन्त उच्चाहे ग्राह्यमन्यत्र तत्पतेः ॥ १ ॥”

“विवाह कर्यां पहेखां (कन्याने) पिताना चंद्रतुं घळ सदा शुच ठे, स्त्रीजंना चंद्रतुं घळ सीमंत तथा विवाहमां घळवान् ठे, अने बीजां कार्यामां पतितुं चंद्र घळ शुच ठे.” एम व्यवहारप्रकाशमां कतुं ठे.

विष वाळकनी उत्पत्ति कहे ठे—

विषकौमारजन्म स्याद्वितीयाशनिसार्पज्ञैः ।

सप्तम्यारशतक्षैश्च छादश्यर्कामिज्ञैस्तथा ॥ ७ ॥

अर्थ—बीज, शनि अने श्मश्लेपाए करीने, सातम, मंगळ अने शतजिपके करीने, तथा वारस, रविवार अने कृत्तिकाए करीने विष कुमार (संतति)नो जन्म थाय ठे. पटले के आवा योगमां जो कोऽवाळक उत्पन्न थाय तो तेविष कन्या के विष पुत्र थाय ठे. तेतुं फळ.—

“विषकन्याख्या प्रथमं पित्रोर्वैशाहयंकरी ।

हन्ति पक्षात्पतिं श्वश्रूं श्वशुरं देवरं तथा ॥ १ ॥”

“विष कन्या प्रथम (कुमारिका अथवस्थामां) माता अने पिताना बंधानो नाश करे ठे, अने पत्नी (परया पत्नी) पतिनो, सासुनो, ससरानो अने दीपरनो नाश करे ठे.” विशेषमां व्यवहारप्रकाशमां कतुं ठे के—“अजिजित नहन्नमां करेलुं सर्व कार्य शुच ठे, पण तेमां उत्पन्न ध्येखुं वाळक प्राये जीपतुं नथी.

हये मूळ पिपोरे नहन्नमां उत्पन्न ध्येखा वाळकने आधीने कहे ठे.—

मूलस्यांद्भिचतुष्के पितृ १ मातृ २ ऊर्ध्वनाश ३ सौल्यानि ४ ।

वाक्स्य जन्मनि स्युः क्रमतः सार्पस्य तूक्रमतः ॥ ७ ॥

अर्थ—मूळना पहेला पादमां वाळक उत्पन्न थाय तो पितानो नारां थाय, बीजां जन्मे तो मातानो नारां थाय, त्रीजामां जन्मे तो ज्येथो नारां थाय अने चोबानां जन्मे तो मुख थाय. अश्वेषामां वाळक जन्मे तो तेनुं उत्क्रमयी फळ जाणवुं, एतसे के अश्वेषाना पहेला पादमां जन्मे तो मुख थाय, बीजामां जन्मे तो ज्येथो नारां, त्रीजामां मातानो नारां अने चोया पादमां जन्मे तो पितानो नारां थाय.

वराह तो मूळना चोया पादमां जन्मेला वाळकनुं फळ आ प्रमाणे कहे ठे.—

“हेत्राधिपसंक्षेपे राशिनी नृपस्तत्सुदृङ्गिरथपतिः ।

क्षेफापांशरूपैर्वा प्रायः सौम्यैः शुभं नान्यैः ॥ १ ॥”

“आ तात्कादिक जन्मप्रमां विचारयानुं ठे.—हेत्राधिपे देरोला चंद्रमां एतसे के ते पयसे (जन्मसमये) जे राशिमां चंद्र होय ते राशिना स्वामी जो चंद्रने जोतो होय तो मूळना चोया पादमां जन्मेतो वाळक राजा थाय अने ते राशिना मित्रोप ते चंद्रने जोतो होय तो धनवति थाय तथा चंद्रे आक्रमण करेला क्षेफाणनो अथवा नाशना सोमी जो सौम्य होय अने ते चंद्रने जोतो होय तो ते शुभ ठे अने अन्य एतसे कूर सोमी जोतो होय तो अशुभ ठे.”

केटपाक श्यापार्यो कहे ठे के—

“मृगशशिशुपुके क्रमेण पशुनाशित्वा १ गुणकरी च २ ।

विश्वरूप्य श्यपति ३ मारुप्रारुं च ४ जाता स्त्री ॥ १ ॥”

“मृगश शरेण शरमां अश्वस्ये कथ्या पशुनाश करे ठे, बीजा पादमां जन्मी होय तो शुभ जायती थाय ठे, त्रीजा पादमां जन्मी होय तो पिताना पहेलो नारां थाय ठे अने चोया पादमां जन्मी होय तो माताना पहेलो नारां थाय ठे.”

“शुभे अश्वेषायाः श्यात्रा स्त्री तु गुणवती जयन् ।

श्यात्रा स्त्री शिरीशश्रेया तदुजयेत्तथा ॥ २ ॥”

“मूळना जन्मेतो कूरप अश्वस्य थाय ठे, अने स्त्री जन्मी होय तो ते गुणवती थाय ठे, अश्वस्ये अश्वेषा श्ये तो स्त्री शिरीश थाय ठे, एतसे के कूरप जन्मे तो गुणवती थाय ठे, जन्मे हो अश्वस्य थाय ठे, अने अश्वेषामा जन्मे तो पत्रे आशय थाय ठे.”

“द्वं च शश्वती कृष्णा वनिरत्रैःसदमयुता ।

दृष्टुं च शश्वती शश्वत्याः संशयं कृतम् ॥ ३ ॥”

“द्वं च शश्वती अश्वेषा अश्वस्ये शश्वती कृष्णा वनिरत्रैः सदमयुता त्रीज के दशम होय थायता शश्वत्याः संशयं कृतं कृतं ठे त्रिजसे मूळ कूरप होय तेला अश्वस्ये अश्वेषा कूरपे कूरपे ठे.”

अश्लेषामां जन्मेखानुं फळ आ प्रमाणे कहुं ठे.—

“सार्पांशे प्रथमे राजा द्वितीयांशे धनक्षयः ।

तृतीये जननीं हन्ति चतुर्थे पितृघातकः ॥ १ ॥”

“अश्लेषाना पहेला अंशमां (पादमां) जन्मे तो राजा थाय, बीजा अंशमां जन्मे तो धननो द्य थाय, त्रीजा अंशमां जन्मे तो माताने हणे अने चौथामां जन्मे तो पिताने हणे.”

इये मूळ नक्षत्रनुं पुरुषस्वरूप कहे ठे.—

मूर्धा १ स्य २ स्कंध ३ वाहा ४ कर ५ हृदय ६ कटी ७ गुह्य ८ जानु ९ क्रमेपु १०,
स्युर्घट्यः पञ्च ५ पञ्चो ५ रग ८ करटिणकराष्ट ८ द्वि २ दि १० कर्क ६ तर्काः ६ ।
घालश्वत्री १ पितृघ्नो २ संसलदृढवज्रवान् ३ राक्षसो ४ ब्रह्मघाती ५,
राजा ६ नाशी ७ स्वसौख्यावह् ८ इह चपलो ९ नश्वर १० श्वासु जातः ॥१॥

अर्थ—मूळ पुरुषना मस्तक पर पांच घनी मूकवी, मुखमां ५, वे स्कंध पर ८, वे वाहुमां ८, वे हाथमां २, हृदय पर ८, कटी पर २, गुह्य पर १०, वने जानुए ६ अने वने पगे ६ घनी मूकवी. अहीं वे स्कंध पर आठ मूक्यानी कही ठे तेमां दरेक पर चार चार मूकवी. ५ ज प्रमाणे वाहु घिगेरेमां पण व वे जागे मूकवी. बीजे ठेकाणे पण यथायोग्य आ प्रमाणे ज जाणवुं. आ घनीउने विषे उत्पन्न थयेलो घालक अनुक्रमे राजा १, पितृ-घाती २, दृढ खांधना घळवाळो ३, राक्षस ४, ब्रह्महत्यारो ५, राजा ६, नाशवंत ७, सुखी ८, चपळ ९, अने नाशवंत (अस्पायुवाळो) थाय ठे अर्थात् मस्तक परनी पांच घनीउमां जन्म थयो होय तो राजा थाय, मुखनी पांच घनीमां जन्म थयो होय तो पितृघाती थाय, ५ रीते अनुक्रमे जाणवुं.

मूळ पुरुषनी स्थापना.

मस्तके	५	राजा
मुखे	५	पितृहंता
वे स्कंधे	८	खांधवाळो
वे वाहुए	८	राक्षस
वे हाथे	२	ब्रह्मघाती
हृदये	८	राज्यघर
कटीए	२	अस्पायु
गुह्ये	१०	सुखी
वे जानुए	६	चपळ
वे पगे	६	अस्पायु

कोऽ आचार्य आ प्रमाणे कहे ठे.—

“ब्रह्महत्याकरः पाणौ यद्वा मातुलघातकः ।
गुह्यजातो धनं हन्याद्बृहत्त्वे च सुखी जवेत् ॥ १ ॥
न जीवेत्तामजंघायां पांथो वा जायते नरः ।
दक्षिणस्यां तु जंघायां जातकः स्यान्महाधनी ॥ २ ॥
कृद्भ्राज्जीवति वामेऽङ्घ्रौ दक्षिणे धनपुण्यवान् ॥”

“मूळ नक्षत्रनी हाथनी घनीमां उत्पन्न थयो होय तो ब्रह्महत्या करनार थाय, अथवा मामानो घात करे, गुह्य स्थाननी घनीमां जन्म्यो होय तो धननो नाश करे अने वृक्ष-पणामां सुखी थाय, वाम (नावी) जंघानी घनीमां जन्म्यो होय तो जीवे नहीं अने जीवे तो पंथिक थाय, जमणी जंघानी घनीमां जन्म्यो होय तो महा धनवान् थाय, नावा पगनी घनीमां जन्म्यो होय तो महा कष्टे जीवे, अने जमणा पगनी घनीमां जन्म्यो होय तो धनवान् तथा पुण्यवान् थाय.”

केटलाएक मूळने वृक्षरूपे कहे ठे, ते आ प्रमाणे.—

“पात् १ स्तंभ २ छद्मि ३ शाखा ४ दल ५ कुसुम ६ फले ७ स्युः शिखायां ८ च घयो,
मूळघोर्वाङ्घ्रिं ९ सप्ता ७ एक दशक १० नये ए प्वं १ ग ६ रुज ११ प्रमाणाः ।
मूला १ र्थ २ ज्राट् ३ माट्ः रूपयति ४ पतति ५ प्रौढमंत्री ६ नृपश्च ७,
स्वादेतासु प्रसूतः श्रयति कृशतरं चायुरेतञ्छिखायाम् ८ ॥ १ ॥”

“मूळ वृक्षना मूळमां ४ घनी मूकवी, थरुमां ७, छालमां ८, शाखामां १०, पत्रमां ९, पुष्पमां ५, फळमां ६, तथा शिखा (टोच) उपर ११ घनी मूकवी. आ घनीठमां जन्मेखानुं फळ अनुक्रमे आ प्रमाणे—मूळनो नाश करे १, अर्थनो नाश करे २, जासो नाश करे ३, मातानो नाश करे ४, पोते नाश पामे ५, मोटो मंत्री थाय ६, राजा थाय ७, अने शिखामां नक्षत्र होय तो अष्टपायु थाय ८.” केटलाक आचार्यो कहे ठे के शिखामां नक्षत्र होय तो मोटा आयुष्यवाळो थाय.

मूळ वृक्षनी स्थापना.

मूळे	४	मूळपात
थरु	७	अर्थहानि
छाले	८	ज्राटनारा
शाखाए	१०	माटनारा
पत्रे	९	मरण
पुष्पे	५	मंत्री थाय
फळे	६	राज्यप्राप्ति
शिखए	११	अष्टपायु

अन्य शास्त्रमां मूळ पुरुषधी विपरीत अश्लेषा पुरुष पण आ प्रमाणे कळो वे.—

“अश्लेषाघटिकापष्टिरेयं स्थाप्या नराकृतिः ।

आदौ पादद्वये पञ्च जान्वोः पञ्च गुदेऽष्ट च ॥ १ ॥

नाजाघटौ हृदि द्वौ च पाण्योरष्टौ द्वयं शुजे ।

स्कन्धयोर्दशकं वक्त्रे पट् शीर्षे पश्चिन्ति क्रमात् ॥ २ ॥

मृति १ भ्रमः २ मुखं ३ व्याधि ४ राज्यं ५ हत्या ६ च. दैत्यता ७ ।

स्कन्धतः ८ पितृहा ९ नेता १० फलं ज्ञेयं यथाक्रमम् ॥ ३ ॥”

“अश्लेषा नक्षत्रनी ६० घनील आ प्रमाणे नरनी आकृति ए स्थापवी—प्रथम वे पगमां ५ घनी मूकवी, पठी अनुक्रमे वे जानुमां ५, गुदामां ८, नाजिमां ८, हृदयमां २, वे हाथमां ८, वे पाहुमां २, वे स्कंध ८पर १०, मुखमां ६ अने मस्तक पर ६. तेनुं फळ अनुक्रमे पगधी आ प्रमाणे जाणवुं. मरण १, भ्रमण २, मुख ३, व्याधि ४, राज्य ५, हत्या करनार ६, राक्षसपणुं ७, खांधवाळो ८, पितानो घाती ९, राजा १०.”

अश्लेषा पुरुषनी स्थापना.

वे पग	५	मरण	वे हाथ	८	हत्या करनारो
वे जानु	५	भ्रमण	वे वाहु	२	राक्षस
गुदाए	८	मुख	वे स्कंधे	१०	खांधवाळो
नाजिए	८	व्याधि	मुखे	६	पितृघाती
हृदये	२	राज्य	मस्तके	६	राजा

ए ज रीते मूळ वृद्धधी विपरीत अश्लेषा वृद्ध पण अन्य शास्त्रमां कदेळुं जाणवुं. विशेष ए के घनीनो क्रम मूळ वृद्धनी जेम ज खेवो.

अश्लेषा वृद्धनी स्थापना.

शिखाए	४	अस्प्रायु
फळे	७	राज्यप्राप्ति
पुष्पे	८	मंत्री धाय
पत्रे	१०	मृत्यु
शाखांमां	९	मातृनाश
वाळमां	५	प्रातृनाश
घने	६	अर्थदानि
मूळे	११	मूळनाश

दिवेकविद्यास विगेरे ग्रंथोमां तो मूळ अने अश्लेषानां मुद्दुर्षोए करीने जन्मेडानुं फळ आ प्रमाणे कदेळुं वे.—

“आद्यः पद्यस्त्रयोविंशो द्वितीयो नवमोऽष्टमः ।

अष्टादशश्च मूलस्य मुहूर्त्ता द्वादसा जना ॥ १ ॥

त्रयोविंशपद्यविंशौ द्वाविंशोऽष्टत्रयोदशौ ।

एकोनत्रिंशत्रिंशौ च सार्पे स्युरशुजाः क्षणाः ॥ २ ॥”

“मूल नक्षत्रना पहेला, ठण, त्रेवीशमा, वीजा, नवमा, आठमा अने अठारमा मुहूर्त्तमां जन्म आय तो ते द्वादसादायी ठे. तथा अश्लेषाना त्रेवीशमा, पचीशमा, वावीशमा, आठमा, तेरमा, उगणत्रीशमा अने त्रीशमा मुहूर्त्तमां जन्म आय तो ते पण अशुज (द्वादसादायी) ठे.” आनुं कारण ए ठे जे आ मुहूर्त्ताना स्वामीठ क्रूर ठे, माटे ते अशुज ठे. ते स्वामीठ आ प्रमाणे.—

“राहसो १ यातुधानश्च २ सोमः ३ शक्रः ४ कर्णेश्वरः ५ ।

पितृ ६ मातृ ७ यमाः ८ काळो ए वैश्वदेवो १० महेश्वरः ११ ॥ १ ॥

साध्यदेवः १२ कुबेरश्च १३ शक्रो १४ मेघो १५ दिवाकरः १६ ।

गंधर्वा १७ यमदेवश्च १८ ब्रह्मविष्णुमय १९ स्ततः ॥ २ ॥

ईश्वरो २० विष्णु २१ रिन्जाली २२ पवनो २३ मुनय २४ सत्वा ।

पणमुखो २५ चंद्रिरीटी २६ च गौरी २७ मातृ २८ सरस्वती २९ ॥ ३ ॥

प्रजापति ३० च मूलस्य त्रिंशान्मुहूर्त्तनायकाः ।

विपरीताः पुनर्होया अश्लेषाजातवासके ॥ ४ ॥”

“मूल नक्षत्रनां त्रीश मुहूर्त्ताना नायको अनुक्रमे आ प्रमाणे ठे.—

राहस १, यातुधान (राहस) २, सोम ३, शक्र ४, नागेंद्र ५, पितृ ६, मातृ ७, यम ८, काळ ए, वैश्वदेव १०, महेश्वर ११, साध्यदेव १२, कुबेर १३, शक्र १४, मेघ १५, दिवाकर १६, गंधर्वा १७, यमदेव १८, ब्रह्मविष्णु १९, ईश्वर २०, विष्णु २१, इंजाली २२, पवन २३, मुनिठ २४, पणमुख (कार्तिकेयस्वामी) २५, चंद्रिरीटी २६, गौरी २७, मातृ २८, सरस्वती २९ अने प्रजापति ३०. आयी विपरीत (पटले ठेरेयी अनुक्रमे) अश्लेषानां मुहूर्त्ताना नायको जाणवा. तेमां छत्पन्न थयेला घाळकनुं पण ते प्रमाणे (नायक प्रमाणे) फळ जाणवुं.”

हये मूल नक्षत्रमां जन्मेला घाळक माटे शांतिनो विधि कहे ठे.—

त्यजेन्न धीक्षेत समाष्टकं वा, घालं पिता मूलविकारशान्तये ।

शतोपधीमूलमृदस्युरल्लैः, खायाच्च हुत्वा सशिशुप्रसूकः ॥ १० ॥

अर्थ—मृदना विचार (दोष)नी शांति करवा माटे पिताए ते घाळकनो त्याग करवो, पटले के पोताना घरवी छर राखवो. अथवा आठ वर्ष गुपी ते घाळकने जोवो

नहीं. पत्नी शांतिनो होम करीने सो षडधीनां मूळ, सात प्रकारनी माटी, तीर्थीनां जळ अने पंच रक्षणी घालक तथा तेनी माता सहित पोते खान करवुं. षडधीर्तनी साथे पंचगव्य, हाथीनो मद, धीज सहित पंचकपाय अने सर्वोषधी पण लेवी, एटके के सुवर्ण-मय मूळ नक्षत्रनुं राहसरूप कराववुं. पत्नी सो त्रिधवाळा घामां ते राहस तथा सर्वे षडधी विगेरे नाखवुं अने तेनी विधिने जाणनार विद्वान् पासे होम कराववापूर्वक खान करवुं. अश्लेषामां जन्मेखा घालकनो पण आ ज विधि ठे, परंतु सुवर्णना राहसने बदले सुवर्णना सर्पनुं रूप घनाववुं. आ मूळ विधान तथा अश्लेषा विधान विस्तारणी गृहस्य-धर्मसमुच्चय विगेरे ग्रंथोमां आप्युं ठे. ते बहु दोष युक्त होयाथी अहीं तेनो विस्तार क्यों नथी. बहु सावध आरंजना पापथी जय पामनार पुरुषे तो मूळ अथवा अश्लेषामां घालकनो जन्म घाय त्यारे सर्व नक्षत्रोना जोगवनार नवग्रहोप पण जेनां घरण-कमळ सेवातां ठे एया धीमान् अरिहंतनी तथा विशेषे करीने मूळ नक्षत्रमां ज उत्पन्न थयेखा श्रीसुविधि स्वामीनी अष्टोत्तरशत प्रकारी स्नात्र पूजा शास्त्रोक विधि प्रमाणे महोत्सवपूर्वक जणावची. एम करपाथी पण समग्र ब्रुह्म उपद्रवोनी शांति थयेली सर्वत्र साक्षात् जोयामां आवे ठे.

अहीं केटळाक कह्ते ठे के—

“विष्कंजादिबुयोगेषु कुक्षिके सत्रिपुष्करे ।

संक्रान्तीं बुर्दिने विष्टौ मूलाश्लेषाजवाळके ॥ १ ॥

गणकेनैव कर्त्तव्यं पौष्टिकं मूलसार्पयोः ।”

“विष्कंजादिक बुयोगमां, कुक्षिकमां, त्रिपुष्करमां, संक्रांतिमां, सराव दिवसे, विष्टिमां, मूळमां अने अश्लेषामां घालकनो जन्म थयो होय तो मूळ अने अश्लेषानुं पौष्टिक कर्म गणकनी (जोशीनी) पासे ज कराववुं.”

जन्मादिकमां उपयोगी नक्षत्रोना बुद्ध्यादिक जेदो कह्ते ठे.

कुल्यजान्यश्विनी पुष्यो मघा मूलोत्तरात्रयम् ।

इन्द्रैवतं मृगश्वित्राकृत्तिकावासवानि च ॥ ११ ॥

उपकुट्टयानि जरणी व्राह्मं पूर्वात्रयं करः ।

ऐन्द्रमादित्यमश्लेषा वायव्यं पौष्णवैष्णवे ॥ १२ ॥

अर्थ—श्विनी, पुष्य, मघा, मूळ, उत्तराषाढ्युनी, उत्तराषाढा, उत्तराज्ञापद, विज्ञाखा, मृगशीर्ष, श्वित्रा, कृत्तिका अने धनिष्ठा ए चार नक्षत्रो बुद्ध्य कह्तेवाय ठे (११) जरणी, रोहिणी, पूर्वाषाढ्युनी, पूर्वाषाढा, पूर्वाज्ञापद, हस्त, ज्येष्ठा, पुनर्वसु, अश्लेषा, स्वाति, रेवती अने ध्रुवण ए चार नक्षत्रो उपकुट्टय कह्तेवाय ठे.

कुड्यादिक नक्षत्रोत्तुं फळ कहे ठे.—

पूर्वेषु जाता दातारः संग्रामे स्यायिनां जयः ।

अन्येषु त्वन्यसेवार्त्ता यायिनां च सदा जयः ॥ १३ ॥

अर्थ—पूर्व पटले कुड्य नक्षत्रमां जन्म थयो होय तो ते दातार घाय ठे, अने नक्षत्रोमां जो संग्राम (युद्ध) थयुं होय तो स्यायिनो पटले पोताने स्याने रहेखा राजानं जय घाय ठे, अर्थात् चनी आवेखा राजानो पराजय थाय ठे. तथा अन्य पटले छप कुड्य नक्षत्रमां जेनो जन्म थयो होय ते बीजानी (राजादिकनी) सेवा-नोकरा कर नारा घाय ठे, अने ते नक्षत्रोमां जो युद्ध थयुं होय तो चनी आवनारनो जय घाय ठे अर्थात् स्यानमां रहेखानो पराजय घाय ठे.

हवे कुड्योपकुड्य नक्षत्रो कहे ठे.—

कुड्योपकुड्यजान्यार्द्राऽजिजिन्मैत्राणि वारुणम् ।

फसन्त्येतानि पूर्वोक्तद्वयसाधारणं फलम् ॥ १४ ॥

अर्थ—द्वार्द्रा, अजिजित्, अनुराधा अने शततारका ए चार नक्षत्रो कुड्योपकुड्यक ठे. आ नक्षत्रो पूर्व कहेया वसेतुं साधारण फळ आपे ठे, पटले के ते नक्षत्रोमां जन्मेया दातार पण घाय ठे, अने अन्यना सेपको पण घाय ठे; अने युद्ध थयुं होय तो संधि घाय ठे. वरुं ठे ठे—“पुरासोत्तुदफने शग्निः” “कुड्योपकुड्य नक्षत्रमां युद्ध घाय तो संधि घाय.”

हवे वारोना कुड्यादिक जेरो कहे ठे.—

गुप्तं र्शीन्दवः कुज्जा उपकुड्यः कुजः शितः ।

तमघाय सुभो मिथस्तात्र नक्षत्रवरफलम् ॥ १५ ॥

अर्थ—गुप्त, गुप्त, शनि अने शंभू ए चार वारो कुड्य ठे, मंगळ अने शुक्र ए वे वारो कुड्य ठे, एका एव अने कुज मित्र पटले कुड्योपकुड्य ठे. ते शरीरुं फळ नक्षत्रो प्रमाणे वाटवुं. शरीरुं एव अने कुजी, शोण प्रशोनां प्रमग होयात्री सेने हरीपो ठे.

वेदव्यास ह्याचार्यो निधि, वार, समय अने राक्षिना योगे करीने कुड्य वीण का प्रमाणे करे ठे.—

‘द्वे द्वे कुड्यादिके नग्ना वृद्धिजनयोः १ ।

पूर्व कुड्यवृद्ध्यां तदा वने कुडादिके २ ॥ १ ॥

अन्ये कुड्यवृद्ध्यां च नक्षत्रे वाच्यते त्रया ३ ।

अन्ये कुड्यवृद्ध्यां मिथ्या मिथ्यामान्ते वृत्तोरिति ४ ॥ २ ॥

द्वे द्वे शरीरुं कु कुड्यो वृद्ध्यादिकेनयोः ५ ।

कुड्यवृद्ध्यां वने वृद्ध्यां वरुं वृद्ध्यां ॥ ३ ॥”

“मंगळवारने दिवसे सूर्योदय परतते वृश्चिक छत्रया मेष राशि होय अने नंदा तिथि होय, बुधवारने दिवसे पहेला पहोरने अंते कर्क, मिथुन के कन्या राशि होय अने ऋषा तिथि होय, गुरुवारने दिवसे मध्याह्न समये धन, सिंह के कुंज राशि अने जया तिथि होय, शुक्रवारने दिवसे ऋष पदोरने अंते तुला के मृष राशि अने रिचा तिथि होय, तथा शनिवारने सूर्यास्त समये मकर के मीन राशि अने पूर्णा तिथि होय, आ प्रमाणे अनुक्रमे वार, वेळा अने राशिने विषे तिथिउं होय तो ते तिथिउं कुक्ष्य कहेवाय ठे, अने तेथी करीने ज ते तिथिउं ते ते परतते छत्तम ठे.

हये रविपुरुष कहे ठे.—

मूर्द्धा ३ स्यां ३ स २ जुजा २ करो २ र ५ उवरा १ धोजाग १ जानु २ क्रमे ६, प्वभिन्निद्वियमद्विपश्वकुट्टककैपु जेप्वर्कजात् ।

चूपः १ स्वाह्रशानो २ अंतलो ३ऽधिकवख ४ श्वौरो ५ धनी ६ शीलवान् ७, जारः ८ स्यात्पधिकश्च ९ जिह्यु १० रपि चोत्पन्नः क्रमाद्दालकः ॥ १६ ॥

अर्थ—सूर्यना नक्षत्रधी पहेलां ऋष नक्षत्रो सूर्य पुरुषना मस्तक पर मूकयां, पत्नीनां ३ मुखमां, पत्नी खजा छपर २, जुजा पर २, हाथमां २, हृदय छपर ५, उदर पर १, अधो-जागे (गुह्ये) १, जानुए २ अने पगमां ६ मूकयां. ते ते नक्षत्रमां छत्पन्न थयेला घाळ-कने आ प्रमाणे अनुक्रमे फळ जाणवुं.—राजा १, मिष्ट जोजनवाळो २, खांधवाळो ३, अधिक घळवान् ४, चोर ५, धनवान् ६, शीलवान् ७, परखीरत ८, पधिक ९ अने जिह्युक १०. ये घाडूप होय तो स्यान्नष्ट भाय एम कोइ ठेकाणे कहुं ठे.

रवि नरनी स्थापना.

मस्तके	३	राजा
मुखे	३	मिष्टजोजी
ये स्कंधे	२	खांधवाळो
ये घाडूप	२	घळवान्
ये हाथे	२	चोर
हृदये	५	धनवान्
नाजीए	१	सुदीख
गुह्ये	१	परखी पर आसक
ये जानुए	२	परदेशगमन
ये पगे	६	जिहाचारी

विशेष ए ठे जे आ परधी आयुष्यनुं ज्ञान पण थाय ठे.—

“शतं मूर्ध्नि मुखे स्कन्धे चाशीतिर्जुहस्तयोः ।

सप्तसप्ततिवर्षाणि हृत्तान्योरष्टपष्टिका ॥ १ ॥

गुह्ये षष्टिस्तथा जान्योरष्ट पद् पादयोस्तथा ।

रविचक्रे क्रमेणैवमायुर्ज्ञेयं विचक्षणैः ॥ २ ॥”

“रविना चक्रमां विद्वानो ए आ प्रमाणे अनुक्रमे आयुष्य जाणवुं.—मस्तक पर नक्षत्र होय तो सो वर्षनुं आयुष्य थाय, मुख अथवा स्कंध पर होय तो एंशी वर्ष, बाहु अथवा हाथमां होय तो ७७ वर्ष, हृदय अथवा नाजि पर होय तो ६० वर्ष, गुह्ये होय तो ६० वर्ष, जानु पर होय तो ० वर्ष अने पगमां होय तो ० वर्षनुं आयुष्य जाणवुं.”

हवे जातकर्मादिकने आश्रीने कहे ठे.—

स्याज्जातकर्म चरखधुमृदुध्रुवर्क्षेण्वमीपु नामापि ।

तन्धाविरुद्धमुजयोर्योनी १ गण २ राशि ३ तारका ४ वर्गैः ५ ॥११॥

अर्थ—धर, खधु, मृदु अने ध्रुव नक्षत्रोमां जातकर्म करवुं. नाम पण आ नक्षत्रोमां पारवुं अने ते नाम धनेना (दंपतीना) योनि, गण, राशि, तारा अने वर्ग करीने अघिरुद्ध पारवुं.

जातकर्म करीने पट्टीजागरणादिक पण आ चरादिक नक्षत्रोमां ज करवुं. चरादिक नक्षत्रो पण शुभ चंद्रवने मुक्त लेवां अथवा ते नक्षत्रो उदयसमयनां लेवां, अथवा ते नक्षत्रो संपंधी मुहूर्त्तमां कार्य करवुं. आ त्रण प्रकारमांथी पूर्ण पूर्वने अजावे उत्तर उत्तर प्रकार लेवो एटवे के चंद्रवळ न होय तो उदयवळ लेवुं अने उदयवळ न होय तो मुहूर्त्त लेवुं. ते विषे प्यवहारप्रकाशमां कहुं ठे के—

“पिप्पयानां मांढूचिकमुदयात्सितरश्मियोगाद्य ।

अधिकवयं ययोत्तरमिति”

“नक्षत्रोनुं मुहूर्त्त वळयान् ठे, ते कर्तां उदयवळ यपारे वळयान् ठे अने ते कर्तां एण चंद्रवळ यपारे वळयान् ठे एम उत्तरोत्तर यपारे वळयान् ठे.”

जो ते ज दिवमनुं नक्षत्र होय अने ते ज नक्षत्रना मुहूर्त्तमां कार्य कराप तो ते अर्थान् शुभ ठे. ते दिने दानक कहे ठे के—“नक्षत्रवर्षापानां यत्रमुक्तं द्विगुणितं सनक्षत्रे ।” “मुहूर्त्तोनुं वळ एण नक्षत्रना जेठनुं ज करुं ठे. तेमां पण पोताना नक्षत्रमां यमाणे करुं ठे.” ए मन्त्रे सर्वत्र जाणवुं.

हे वाचकनुं नाप एण दंस्त्रीने अघिरुद्ध करवुं. तं साथे शुभ तिष्य अने स्वामी संरक्ष दिनेरेते एण अघिरुद्ध मनवुं.

हृये अठ्यावीश नक्षत्रोनी योनि कहे ठे.

उडूनां योन्योऽश्व १ छिप २ पशु ३ जुजंगा ४ द्वि ५ शुनकोऽश्व-
त्व ७ जा ८ मार्जारा ए खुछय १०, ११ वृष १२ मद् १३ व्याघ्र १४ महिषाः १५।
तथा व्याघ्रे १६ षै १७ ण १८ श्व १९ कपि २० नकुलछन्छ २१, २२ कपयो २३
हरि २४ वांजी २५ दन्तावलरिपु २६ रजः २७ कुञ्जर २८ इति ॥ १० ॥

अर्थ—अश्विनीची आरंभीने नक्षत्रोनी योनि एटखे छत्तसिखान अनुक्रमे आ
प्रमाणे ठे.—अश्व १, हाथी २, पशु (बकरो) ३, जुजंग (सर्प) ४, अहि (सर्प) ५,
कूतरो ६, विलासो ७, बकरी ८, विलासो ९, पत्नी वे नक्षत्रोनी छंदर १०, ११, बळद
१२, पानो १३, पाप १४, पानो १५, व्याघ्र १६, मृग १७, मृग १८, कूतरो १९, पानर
२०, पत्नी वे नक्षत्रोनी नोळीयो २१, २२, पानर २३, मिंद २४, घोरो २५, मिंद २६,
बकरो २७ अने हाथी २८. गुरु, शिष्य अने दंपती विंगेरेना योगने माटे पूराचापोंद
आ योनिनी कल्पना करी ठे, पण सत्य नधी. ए प्रमाणे रत्नमाळा जाप्यमां कदख ठे.

हृये योनिपर कहे ठे.

श्रैणं हरीजमद्विषत्रु पशुपक्षधंगं, गोव्याघ्रमश्वमद्मोतुकमूपिकं च ।

लोकान्तथाऽन्यदपि दम्पतिजर्तृचृत्ययोगेषु परमिद् वज्रंमुदाहरन्ति ॥१९॥

अर्थ—कूतराने अने मृगने परस्पर धर ठे. ए ज रीते मिंद अने हाथी, सर्प अने
नोळीयो, बकरो अने पानर, बळद अने पाप, घोरो अने पानो तथा विजंगो अने
छंदर, ए सर्वेने परस्पर धर ठे. आ सिष्याय पण पाप अने मृग, कूतरो अने विजंगो
इत्यादि लोकप्रचलित घेरो पण जाणयां. खी पुरष अने स्त्रीची सेवक विंगेरेना दोगमां
आ धर पर्जयाजुं करुं ठे. छपलदणधी गुरु शिष्य विंगेरेमां पण धर बळदुं. अर्थात्
एकजुं जन्मनद्वय अश्विनी होय तो कूतरानी योनि घट, धीजाना जन्मनद्वयनी योनि
मृग होय तो ते परस्पर धर कहेयाय ठे. व्यवहारमकारामां विरोध आ प्रमाद्ये ठे.—

“विहाय जन्मजं कार्ये नामजं न प्रमादयेत् ।

जन्मजस्यापरिधाने नामजस्य प्रमादता ॥ १ ॥”

“कार्यमां जन्मना नक्षत्रनो त्याग करीने नामना नक्षत्रने प्रमाद करुं नही, परंतु
जन्मनद्वयनी लखर न होय तो नामना नक्षत्रने प्रमाद करुं.” तेमज

“द्वयोर्जन्मजयोर्भेदो ध्योर्नामजयोस्तथा ।

जन्मनामजयोर्भेदो न कर्तव्यः कदाचन ॥ २ ॥”

“दोनां जन्मनद्वयनो योग करतो, अथवा कर्तनां नामनद्वयनी योग करतो

परंतु एकमुं जन्मनक्षत्र अने धीजातुं नामनक्षत्र ए वेनो योग कदापि करयो नहीं." अर्थात् एकना जन्मनक्षत्रनी खबर न होय तो वधेनां नामनक्षत्रो ज खेयां. ए ज प्रभावे गण, राक्षि विंगरेमां पण जाणवुं.

हये सत्यावीश नक्षत्रोना गणो कहे ठे—

दिव्यो गणः किञ्च पुनर्वसुपुण्यहस्त-
स्वात्यश्विनीश्रवणपौष्णमृगानुराधाः ।

स्यान्मानुपस्तु जरणी कमलासनर्क्ष-
पूर्वोत्तरात्रितयशंकरदैवतानि ॥ २० ॥

रक्षोगणः पितृजराक्षसवासवैन्द्र-
चित्राछिदेववरुणामिजुजंगजानि ।

श्रीतिः स्वयोरति नरामरयोस्तु मध्या
वेरं पञ्चादसुरयोर्मृतिरन्वयोस्तु ॥ २१ ॥

अर्थ—पुनर्वसु, पुष्य, हस्त, स्वाति, अश्विनी, आरण, रेवती, मृगशीर्ष आने अन्वु-
राधा, ए ए नक्षत्रो देवगण ठे. जरणी, रोहिणी, व्रण पूर्वा, व्रण उत्तरा अने आषो
ए ए नक्षत्रो मनुष्यगण ठे. (२०) मघा, मूला, धनिष्ठा, ज्येष्ठा, शिवा, त्रिशाळा, शत-
भिषा, इन्द्रिया आने अश्विन ए नक्षत्रगण ठे. आमां वधेनो एक ज वर्ग होय तो
आर्षे प्रीति रहे, एवनां देवगं अने धीजातो नरवर्ग होय तो मध्यम प्रीति रहे, राक्षस आने
देववर्ग होय तो शैव रहे, तथा मनुष्य आने राक्षसवर्ग होय तो मृत्यु आय. कहे ठे के—

“अनुभवे प्रमा प्रीतिमध्यमा देववर्गयोः ।

देवराक्षसवैरं वैरं मग्नां मर्त्यराक्षयोः ॥ १ ॥”

“धोनाम वर्तनां अण्डे प्रीति रहे, देव अने मनुष्यने मध्यम प्रीति रहे, देव अने
राक्षसने वैर कर. एवे मनुष्य तथा राक्षसने मृत्यु आय, अर्थात् ते ते वर्गमां होय तो
मरण कर.” अतिशुभ तथा अशुभ विधासना गणनां ठे एम केवशाक कहे ठे.

विशेष ए ठे ठे—ए विधि करय माहमनां राक्षसगण होय अने यन् विंगरे गीण
राक्षसो मनुष्यवर्ग होय तंनय ते कथेने शून्य गतिपूट होय, तेना स्वामीनी प्रीति
होय तंनय इति होय तथा नक्षत्रो रानी इति होय तो ते योग ह्यत ठे. ते विं
करे ठे ठे—

“अनेनां कदा पुनः पुनारी मृगया प्रदेव ।

कपूट १ कर्षे नि २ वंनिर्दि ३ कथा ह्यतम् ॥ १ ॥”

“ज्यारे पुरुषनो राहसगण होय अने पुमारीनो मनुष्यगण होय स्यारे शुच राशि-
पूट, मरुनी मैत्री अने योनिनी शुद्धि होय तो ते शुच ठे.”

एये राशिपूट तथा राशिठनुं परस्पर धैर अने मित्रपणुं कहे ठे.—

राशेरोजान्मृतिः पष्ठे सर्वाः स्युः संपदोऽष्टमे ।

राशो ह्रिहादशे नैःस्वयं स्वामिमैत्र्ये पुनः श्रियः ॥ ३२ ॥

अर्थ—विषम राशिधी ठचे मरण आय, आठमे सर्व संपत्तिठ आय, विघ्नादश (वीजे
घारमे) राशिमां निधनपणुं घाय, अने स्वामीनी मैत्रीमां खट्टी प्राप्त घाय ठे.

विस्तरार्थ—ज्यां घेनी (स्त्री पुरुषनी अथवा गुरु शिष्य विगेरेनी) राशि परस्पर
ठची आठमी होय तो ते घसेनुं परपूटक ए नामनुं राशिपूट कहेघाय ठे. ए प्रमाणे वीजुं
घारमुं अने नयमुं पांपमुं विगेरे-पण जाणवुं. मेप, मिथुन विगेरे विषम राशिधी ठची राशि
होय तो ते शत्रु परपूटक कहेघाय ठे, केमके ते राशिठने परस्पर धैर ठे. तेमां जेनी आ-
ठमी राशि होय तेनुं मरण घाय ठे एम रक्षमाळा जाप्यमां कपुं ठे, अने विषम राशिधी
ज आठमी राशि होय तो ते प्रीति परपूटक कहेघाय ठे, केमके ते राशिठना स्वामीठने
परस्पर मैत्री ठे. तेधी करीने तेनुं आ प्रमाणे तात्पर्य ठे.—

“मकरवृषमीनकन्यावृश्चिककर्काष्टमे रिपुत्वं स्यात् ।

अजमिथुनधन्विहरिपटतुलाष्टमे मित्रताज्वर्यम् ॥ १ ॥”

“मकर, वृष, मीन, कन्या, वृश्चिक अने कर्कना अष्टकमां शत्रुपणुं घाय, अने मेप,
मिथुन, धन, सिंह, कुंज अने तुळाना अष्टकमां अवर्य मित्रता घाय.”

अहीं कोइ शंका करे के—धैर अने मैत्री विगेरे घत्ते दंपत्यादिकना जन्मना लग्नमां
विचारवा योग्य ठे, केमके जन्मलग्न ज सर्वत्र घळवान् ठे, तो अहीं जन्मराशिने आश्रीने
केम धैर मैत्री कही ? थानो जवाय ए ठे जे—

“जन्मलग्नमिदमद्गमद्भिनां, मेनिरे मन इतीन्द्रमंदिरम् ।

सौहृदं च मनसोर्न देहयोर्मेलकस्तदयमिन्द्रगेहयोः ॥ १ ॥”

“जे जन्मलग्न ठे ते प्राणीठनुं अंग-शरीर मानेखुं ठे, अने चंचलुं स्यान् . (राशि)
प्राणीठनुं मन मानेखुं ठे, तेधी मननी ज मित्राइ होय ठे, शरीरनी होती नधी. तेधी
करीने आ चंचली राशिना मेलाप युक्त ठे.”

शंका—ज्यारे एम ठे स्यारे राशिने आश्रीने मैत्री विगेरेनो विचार जखे हो, परंतु ए
रहूळ विचार ठे. तेधी करीने जन्मनी राशिमां रवेला नवांसोने विषे से मैत्र्यादिकनो

विचार करवो योग्य ठे, केमके—“प्रचुरिह नवांशः” “अहीं नवांशो प्रचुर-समर्थ ठे” एम प्रथम कही गया ठे.

जवाब—एम नथी, कारण के आ स्यळे पूर्वाचार्योए आ स्यूळ विचारने ज प्रमाणरूप मान्यो ठे. जो एम न होय तो कर्क संक्रांतिमां मकरना नवांशो पण आवे ठे, तो ते नवांशोमां रहेखा सूर्यने केम उत्तरायणनो नथी कहेता ? तथा विधान करेखानक्षत्रनो दिवसना जागमां अज्ञाव होय त्यारे पण तेना उदयमां अथवा तेनां मुहूर्त्तोमां जेम जातकर्म, हौरकर्म विगेरे थाय ठे तेम पाणिग्रहण (विवाह) पण केम नथी करातुं ? तेथी अहीं स्यूळुं ज प्रमाणपणुं ठे. आथी करीने सूक्ष्म विचार अग्रमाण ठे एम न जाणुं, कारण के कहुं ठे के—

“जिन्नजिन्नफलजागुवि ज्ञयानेकधिष्यदिनजोऽपि जनोऽयम् ।

सूक्ष्मतापि ननु तेन गरिष्ठा, किं तु मूखमनुरुध्य विधेया ॥ २ ॥”

“एक नक्षत्रमां, एक दिवसमां तथा एक ज लग्नां पण उत्पन्न थयेला आ जीवो पृथ्वी पर जिन्न जिन्न फळने जोगवनारा घणा ज ठे, तेथी करीने सूक्ष्मता पण मोटी (प्रमाण-पूत) ठे, परंतु मूळ (पूर्वाचार्योना प्रमाण) ने अनुसरीने ते सूक्ष्मतानो उपयोग करवो.” लग्नां नवांशो, षादशांशो, त्रिंशांशो, कळा, विकळा विगेरे उत्तरोत्तर सूक्ष्म होनाथी जिन्न जिन्न फळनो संज्ञय ठे. तेथी करीने—

अत्यन्तसूक्ष्मः स कक्षकदेशो, येनाखिलानां जिदुरा फलसिद्धिः ।

नास्मादृशां दृग्पिपयः स तस्मान्मूलानुगूया व्यवहारसिद्धिः ॥ ३ ॥

“ते कळानो एक पिनाग अत्यंत सूक्ष्म ठे के जे विजागे करीने सर्वनी फळसंपत्ति जेदपाटी ठे—जिन्न जिन्न फळदायक ठे, पण ते कळानो विजाग आपणी दृष्टिना पिपयमां आपणो नथी, तेथी करीने मूळने अनुगूळ पटले पूर्वाचार्यना प्रमाणने अनुगूळ व्यवहारनी सिद्धि करपी.” तेथी करीने जन्मादिकना लग्नां कळा, विकळा शुभी विचार कराय ठे. ते ज रीते पूर्वाचार्योए प्रमाण करेणुं ठे. इत्यंतं ।

परकृती स्थापना.

राशु	परकृक
६	०
६	घन
६	कुंज
६	मन
६	मिथुन
६	मिथु
६	कुंज

प्रीति	परकृक
६	०
मेघ	वृश्चिक
मिथुन	मकर
मिथु	मीन
कुंज	६
६	६
कुंज	६

मूळ श्लोकमां जे विद्वादश पटले धीजुं पारसुं कसुं ते स्वजावधी ज दारिद्र्यकारक ठे, तोपण ते दंपती विगेरेना राशिना स्वामीठनी जो परस्पर मैत्री होय अथवा लप-लपणधी राशिना स्वामी एक ज होय, त्यारे विद्वादशक अत्यंत शुभ जाणवुं. जो बे-मांथी एक स्वामी मध्यस्थ (छदासीन) होय अने धीजो मैत्रीवाळो होय तोपण विद्वाद-शक शुभ ज जाणवुं. अथवा पटले के जो राशिठना स्वामीठने परस्पर वैर होय अथवा एकनुं मध्यस्थपणुं अने धीजानुं वैरपणुं होय, अथवा वल्लेनुं मध्यस्थपणुं होय तो ते विद्वादशक अशुभ जाणवुं. ते विषे सारंग कहे ठे के—

“प्रीतिरायुर्मियो मैत्र्यां सुखं स्वात्सममित्रयोः ।

वयोः समत्ये न स्नेहो न सुखं समवैरिणोः ॥ १ ॥”

“राशिना वल्ले स्वामीने परस्पर मैत्री होय तो प्रीति तथा आयुष्य पातुं होय, एक मध्यस्थ अने एक मित्र होय तो सुख थाय, वल्ले मध्यस्थ होय तो प्रीति न होय, तथा एक सम अने एक वेरी होय तो सुख न होय.”

विद्वादश (धीजुं पारसुं)नी स्थापना.

(१)

श्रेष्ठ विद्वादशक	
२	१२
मेघ	मीन
मिथुन	वृष
सिंह	कर्क
मुखा	कन्या
धनु	वृश्चिक
कुंज	मकर

(२)

शुभ विद्वादशक.	
२	१२
कन्या	सिंह

(३)

अशुभ विद्वादशक	
२	१२
वृश्चिक	मुखा
मकर	धनु
मीन	कुंज
वृष	मघ

(४)

अशुभतर विद्वादशक	
२	१२
कर्क	मिथुन

श्यामांना पदेखा वंशमां प्रथमनां पांच विद्वादशकमां प्रदोने परस्पर मैत्री ठे, अने उघामां वल्लेनी स्वामी एक ज ठे. धीजा वंशमां एक राशिनी स्वामी मध्यस्थ ठे अने धी-जानो स्वामी मित्र ठे, तेधी करीने आ पदे वंशो प्रीतिकारक ठे. धीजा वंशमां वारोना स्वामीठ परस्पर मध्यस्थ ठे. पोषा वंशमां एक मध्यस्थ ठे अने धीजो वैरी ठे अथवा “बंध अने मुपने परस्पर वैर ठे” ए मत छट्ट तो पदे वैरी ठे. तेधी करीने आ वल्ले वंशोनां पांचे धीया पारमां शत्रु ठे. त्रिक्रम पण बहे ठे के—“सिंह राशि विशय धीजी सर्प विषम राशिधी धीजी राशि आये एयां धीया वारमां अशुभ ठे, अने सन

राशिथी तथा सिंह राशिथी बीजी राशि आवे एवां वीया वारमां आवे ते शुभ ठे. केटखाएक कहे ठे के—“नामी विगेरे चारनी अनुकूलता होय तो परस्पर मध्यस्थपणा-वाळां वीया वारमां पण सारां ठे.” ते विपे सारंग कहे ठे के—

“नामी १ योनि २ गणा ३ सारा ४ चतुष्कं शुभदं यदि ।

तदौदास्येऽपि नाथानां जकूदं शुभदं मतम् ॥ १ ॥”

“जो नामी, योनि, गण अने तारा, ए चार शुभ होय तो राशिना स्वामीजंतुं उदा-चीनपणुं (मध्यस्थपणुं) उतां पण राशिकूट शुभदायी मानेसुं ठे.” नामी अने तारातुं स्वरूप ध्यागळ कहेसे. “सिंहना वीया वारमा सिवाय वीजां सर्वे वीया वारमां अशुभ ठे” एम व्यवहारप्रकाशमां कसुं ठे.

इये राशितुं नव पंचम कहे ठे.—

श्रेयो मैत्र्यात्परे त्वाहुः कलिकृत्तवपञ्चमम् ।

एकरुद्धे च जिज्ञांशे श्रेयः शेषेषु च ह्ययोः ॥ २३ ॥

अर्थ—नव पंचम राशिना स्वामीजंतुनी मैत्री होय तो शुभ ठे, केटखाक कहे ठे के फडेराकारक ठे. एक राशिमां जित्त अंशमां पण शुभ ठे, अने पाकीनां राशिकूटोर्मां यत्रेने शुभ ठे.

“नव पंचम स्वनाथी ज फडेरातो हेतु ठे, तेमां विवाह अयो होय तो संततिने हानि करनार ठे” एम व्यवहारप्रकाशमां कसुं ठे. केटखाएक कहे ठे के—यत्रेनी राशितुंने परस्पर मैत्री होय ते नव पंचम शुभ ठे, अने एकनी मैत्री तथा वीजातुं मध्यस्थपणुं होय तो ते मध्यम ठे.

नव पंचमती स्थापना.

शुभ नव पंचम	
ए	ए
मेव	सिंह
शुभ	कन्या
मिशुन	कुजा
सिंह	पनु
कुजा	कुंज
शुभिक	मीन
पनु	मेव
मकर	शुभ

मध्यम नव पंचम	
ए	ए
कुंज	मिशुन
मीन	ककं
ककं	शुभिक
कन्या	मकर

विशेष ए ठे जे प्रीति (शुभ) नवपंचमधी प्रीति घीया धारुनु श्रेष्ठ ठे अने तेथी पण प्रीति पकटक सारुं ठे. वळी नारचंद्र टिप्पणीमां कहुं ठे के—

“आसन्नस्तु वरो ब्राह्मो नासन्ना कन्यका पुनः ।

मृतैकमातापितरं संग्राह्यं नवपंचकम् ॥ १ ॥”

“आसन्न (नजीक)नो पर ग्रहण करयो, पण नजीकनी कन्या ग्रहण करवी नही, एटखे के जो कन्यानी राशिघी गणतां वरनी राशि समीपे होय अने वरनी राशिघी गणतां कन्यानी राशि छूर होय तो नवपंचम विगेरे सर्व राशिकूट शुभ ठे, पण कन्यानी राशिघी गणतां वरनी राशि छूर होय तो ते शुभ नथी. तोपण जो वर के कन्या घेमांघी एकनां माता पिता मरण पाभ्यां होय तो नवपंचम शुभ ज ठे.”

मूळ श्लोकमां “एक शूद्र” कहुं ठे, त्यां शूद्रनो अर्थ “राशि” एवो ठे, तेथी जो बेठनी एक ज जन्मराशि होय तो नवांशना जेदथी ते शुभ ठे, अने बेठनुं जन्म-नक्षत्र एक होय तो ते शुभ नथी. त्रिविक्रम कहे ठे के—

“एकह्यं जायते यत्र विवाहे वरकन्ययोः ।

मूलवेधस्तु स प्रोक्तो महादुष्टफलप्रदः ॥ १ ॥”

“जो विवाहमां वर कन्यानुं एक ज (जन्म) नक्षत्र होय तो ते मूलवेध कहेवाय ठे, ते महा दुष्ट फळने आपनार ठे.” छत्र पण कहे ठे के—

“एकनक्षत्रजातानां परेषां प्रीतिरुत्तमा ।

दम्पत्योस्तु मृतिः पुत्रा प्रातरो वार्यनाशकाः ॥ १ ॥”

“एक नक्षत्रमां उत्पन्न थयेला घीजाउने उत्तम प्रीति रहे ठे, परंतु स्त्री पुरुषनी तो मृति (मरण) ज धाय ठे. अथवा तेना पुत्रो अने जाइउं धननो नाश करनार धाय ठे.” तेमां पण एटखे एक नक्षत्रमां पण पादनो जेद होय एटखे जूदा जूदा पादमां जन्मेला होय तो ते शुभ ज ठे, पण एक ज पादमां जन्म्या होय तो ते शुभ नथी. कहुं ठे के—

“नक्षत्रमेकं यदि जित्तराश्योरजित्तराश्योरपि जित्तमृद्दम् ।

प्रीतिस्तदानीं निविना नृनायोश्चेत्कृत्तिकारोहिणिवध नाभिः ॥ १ ॥”

“जो नक्षत्र एक होय अने राशि जित्त होय, अथवा राशि एक होय अने नक्षत्र जित्त होय तो ते स्त्री पुरुषने अत्यंत प्रीति रहे, परंतु कृत्तिका अने रोहिणी जेवी एक नामी (नामीवेध) न होवी जोइए. एटखे के जेम कृत्तिका अने रोहिणीने नामीवेध ठे, तेयो नामीवेध न होयो जोइए.” तथा—

“नाग्निर्दहत्यात्मतनुं यथा वा द्रष्टा स्वदृष्टेर्न हि दर्शनीयः ।

एकांशकत्ये समतैव तद्धनं चर्तृचार्याव्यवहारसिद्धिः ॥ २ ॥”

“जेम अग्नि पोताना देहने वाळतो नथी, अने जेम द्रष्टा पोतानी दृष्टिपू जोवा लायक

नथी (पोतानी दृष्टि पोताने जोड़ शकतो नथी), तेम एक ज अंशमां जन्म्या होय तो समानपणुं थाय ठे, माटे वर बहुना व्यवहारनी सिद्धि धर शकती नथी." एक पाद उतां पण शुज ठे, एम केटलाक कहे ठे—

“पराशरः स्नाह नवांशजेदादेकर्हरादयोरपि सौमनस्यम् ।

एकांशकत्वेऽपि वसिष्ठशिष्यो नैकत्रपिने किल नामिवेधः ॥ ३ ॥”

“पराशर कहे ठे के नवांशनो जेद होय तो एक नक्षत्र अने एक राशिमां पण प्रीति होय ठे. वशिष्ठनो शिष्य कहे ठे के एक अंश होय तोपण एक शरीरमां अघात एक नक्षत्रमां नामिवेध अवश्य न होय.”

मूल श्लोकमां “शेषेषु च ह्ययोः” एवं ठे. तेमां शेष एटखे बाकीना एटखे के सातमे साठमे, दशमे घोये, बीजे अगीयारमे राशिकूट होय तो ते श्रेष्ठ ठे, कारण के आ स्या-नोमां राशिठनें ज परस्पर मैत्री ठे, तेची तेना स्वामीनी मैत्री विचारयानी नथी. ठे.पि गदापर कहे ठे के—

“राशिकूट शुजे लब्धे प्रहमैत्री न चिन्तयेत् ।

अग्राने राशिकूटस्य प्रहमैत्री तु चिन्तयेत् ॥ १ ॥”

“राशिकूट शुज प्राप्त भयुं होय तो प्रहनी मैत्री विचारयी नहीं, अने राशिकूट शुज मळयुं न होय तो प्रहनी मैत्री विचारयी.”

तेमां एए एटखे गगम गगम गिरेरेमां एक ज स्वामीपणुं होय तो अत्यंत श्रेष्ठ जाणो. गर्ने बाकीनां राशिकूटोनी स्थापना.

एक गगम गगम	
१	११
मेघ	कुंज
मिथुन	मिथुन
वृश्चिक	वृश्चिक
द्विज	द्विज
कन्या	कन्या
मिथुन	मिथुन
वृश्चिक	वृश्चिक
मकर	मकर
कुंज	कुंज
मिथुन	मिथुन

गगम गगम	
१	४
मेघ	कुंज
वृश्चिक	वृश्चिक
मिथुन	धन
द्विज	मकर
द्विज	कुंज
कन्या	मीन

दशम चतुर्थ श्रेष्ठतर	
१०	४
कुंज	कुंज
कन्या	मिथुन
वृश्चिक	मिथुन
मकर	कुंज
कन्या	मिथुन
मीन	धन

दशम चतुर्थ श्रेष्ठ	
१०	४
मेघ	मकर
मिथुन	मीन
मिथुन	वृश्चिक
कुंज	कन्या
धन	कन्या
कुंज	वृश्चिक

अहीं सप्तम सप्तममां तथा ऋण अगीयारमां स्वामीनी मैत्रीनी चिंता (विचार) कर-
यानी नथी. दशम चतुर्थ (१०-४) मां तो पहेला चारमां मैत्री ठे, अन्ने ठेला बेमां एक
ज स्वामी ठे, तेथी ए ऍए राशिकूट अत्यंत श्रेष्ठ ठे. बीजा दशम चतुर्थनां ऍए कूट
स्वजायथी ज श्रेष्ठ ठे.

तारपर्य ए ठे जे—प्रथम नक्षत्र योनि विगरेनी शुद्धि बळवान् ठे, तेनाथी राशिनुं
घशपणुं बळवान् ठे, तेनाथी पण राशिना स्वामी जे ग्रहो तेमनी मैत्री बळवान् ठे, तेनाथी
पण राशिठनी स्वाजायिक मैत्री बळवान् ठे. ते विषे कहुं ठे के—

“स्वजायमैत्री १ सखिता स्वपत्यो २ र्घशित्व ३ मन्योन्यजयोनिशुद्धिः ४ ।

परः परः पूर्वगमे गवेप्यो हस्ते त्रिवर्गा युगपद्युतिश्चेत् ॥ १ ॥”

“राशिठनी स्वाजायिक मैत्री, तेमना स्वामीठनी मैत्री, तेमनुं वशावर्तिपणुं तथा
परस्पर नक्षत्र योनिनी शुद्धि, पूर्व पूर्वना अजावे पर परनी गवेपणा करयी, यथा स्वाजा-
यिक मैत्रीना अजावे तेमना स्वामीठनी मैत्री, तेना अजावे वशावर्तिपणुं इत्यादि; जो एक
साथे स्वाजायिक मैत्री, तेमना स्वामीठनी मैत्री आदि होय तो धर्म, अर्थ अन्ने काम
त्रणे वर्ग तेना हायमां जाणवा, परंतु तारामैत्री अन्ने नामीवेध शुद्धि तो सर्वत्र जीवानी
ज ठे. केटलाएक नवीन गाममां वसवा माटे आ प्रमाणे कहे ठे.—

“जन्मराशिस्यितो ग्रामस्त्रिपष्ठः सप्तमोऽपि वा ।

स्वकीयो ह्यव्यनाशाय आपदा च पदे पदे ॥ १ ॥

चतुर्थोऽष्टमको ग्रामो द्वादशो यदि वा जवेत् ।

यत्रैवोत्पद्यते अर्थस्तत्रैवार्थो विलीयते ॥ २ ॥

पञ्चमो नवमो ग्रामो द्वितीयो यदि वा जवेत् ।

दशमैकादशैश्च शुचदः स फलप्रदः ॥ ३ ॥”

“पोतानी जन्मराशिमां रहेल ग्राम तथा जन्मराशिथी त्रीजे, षष्ठे के सातमे होय
तो ह्यव्यनो नाश धाय तथा रुगळे रुगळे आपत्ति प्राप्त धाय. जन्मराशिथी चोथे,
आठमे के धारमे जो होय तो अर्थ ज्यां पेदा धाय त्यांज नाश पामे. नवमे, धीजे,
दशमे के अगीयारमे शुचकारी फळनो आपनार ठे.

हवे ताराठ कहेवी ठे. तेमां प्रथम तेनी साथे संबंध होवाथी नामीवेध कहे ठे.

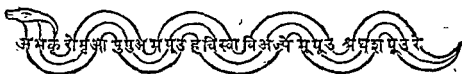
चक्रे त्रिनाडिके धिष्यमेकनाडिगतं शुचम् ।

गुरुशिष्यवयस्यादेर्न धधूवरयोः पुनः ॥ २४ ॥

अर्थ—त्रण नामीवाळा चक्रमां एक नामीमां रहेलुं नक्षत्र होय ते गुरु शिष्यने तथा

मित्रादिकने आदि शब्दथी स्वामी चृत्यादिक सर्वे षष्ठोने शुचकारी ठे, परंतु बहु बरने शुच नथी, एटले केजेठनां जन्मनरुत्रो अथवा नामनरुत्रो एक नामीमां रद्यां होय तो ते नामीवेध कहेवाय ठे, अने जिन जिन नामीमां रद्यां होय तो नामीवेध नथी एम जाणुं-

त्रिनामी चक्र स्थापना—

दंपतीना संबंभमां आ नामीवेध शुच नथी. ते विषे हर्षप्रकाशमां कहुं ठे के—

“सुअसुहिसेवयसिस्साघरपुरदेस सुह एगनामी आ ।

कज्ञा पुण परिणीआ हणइ पइं ससुरं (च) सासुं च ॥ १ ॥”

“पुत्र, मित्र, सेवक, शिष्य, घर, नगर अने देश, ए सर्वे एक नामीमां एटले नामीवेधमां होय तो श्रेष्ठ ठे, परंतु एक नामीमां रहेली कन्या जो परणी होय तो ते पतिने, ससराने तथा सासुने हणें ठे.” विशेष ए ठे जे—“पुत्र, मित्रादिकने नामीवेध होय तो विरुद्ध योनिवाळा नरुत्रनो योग पण अशुच नथी.”

वर वडुने नामीवेध होय तो तेनुं फळ आ प्रमाणे कहुं ठे.—

“हृत्नास्त्रिवेधतो जर्तुर्मध्यनामीव्यधे ह्ययोः ।

पृष्ठनामीव्यधे नार्या मृत्युः स्यान्नात्र संशयः ॥ १ ॥

समासज्ञे व्यधे शीघ्रं हूरवेधे चिरेण च ।

वेधान्तरजमानेऽत्र वर्षे ह्रुष्टं प्रजायते ॥ २ ॥”

“हृदयनी नामीनो (पहेला नरुत्रनी नामीनो) वेध होय तो पतिनुं मरण थाय ठे, मध्य (बीजी) नामीनो वेध होय तो वल्लेनुं मरण अने पृष्ठनी (त्रीजी) नामीनो वेध होय तो खीनुं मरण थाय ठे. आ वात निःसंदेह ठे. तेमां पण पासेनो वेध होय तो शीघ्रताथी अशुच थाय ठे, हूर वेध होय तो चिरकाले अने वचमां वेध होय तो नरुत्रनी संख्या प्रमाणे (तेटले) वर्षे अशुच थाय ठे.”

कदाच नरुत्रवेधनो त्याग न थइ शके तो पादवेधनो अवश्य त्याग करवो. ते विषे नरपतिजयघर्यामां कहुं ठे के—

“एतच्चक्रं समाहित्य अश्विन्याद्यं द्विपंकितः ।

वेधो ह्यान्नामीजिः कर्तव्यः पतिकन्ययोः ॥ १ ॥

एयं निरन्तरो येषां दम्पतीनां जयेद्वेधः ।

तेषां मृत्युर्न संदेहः सान्तरस्त्वल्पद्रुःखदः ॥ ३ ॥ ”

“अश्विनीना पहेला पादनी पंकिथी आरंजीने चार नामी (रेखा) ए करीने आ चक्र आळेखुवं, तेमां घर बहुनो वेध जोयो. तेमां जे दंपतीनो वेध आंतरारहित होय तो अक्षय तेमनुं मृत्यु घाय अने जो आंतरा सहित पटले छर होय तो अल्प द्रुःखदायी थाय.”

घळी ते ज प्रथमां “दंपतीनी जेम देवता, मंत्र तथा गुरु शिष्यना योगमां पण नामी-वेध अशुच ठे,” एम कहुं ठे. ते आ प्रमाणे.—

“एकनामीस्थिता यत्र गुरुर्मंत्रश्च देवता ।

तत्र क्षेपं रुजं मृत्युं क्रमेण फलमादिशेत् ॥ १ ॥”

“ज्यां गुरु, मंत्र अने देवता एक नामीमां रह्या होय त्यां अनुक्रमे क्षेप, व्याधि अने मृत्युरूप फळने कहेवुं.”

प्रथम कहेला सर्वे मैत्रीना प्रकारोमां आ नामीवेध घळवान् ठे. ते विषे कहुं ठे के—

“सदा नाशयत्येकनामीसमाजो जकूटादिकान् सर्वजेदान् प्रशस्तान्” ।

“नक्षत्र, (राशि) कूट विगरे सर्व शुच जेदीनो एक नामीवेध ज नाश करे ठे.”

हवे तारामैत्री कहे ठे.—

छयेपु गुरुशिष्यादेः प्रीतिहेतोः परस्परम् ।

त्रिपञ्चसप्तमीं तारां सर्वत्र परिवर्जयेत् ॥ २५ ॥

अर्थ—परस्पर प्रीतिना हेतुरूप गुरु शिष्यादिकनां दोनोने परस्पर त्रीजी, पांचमी अने सातमी तारा सर्वत्र वर्जवी. पटले के वेमांथी एकनी पण तारा त्रीजी, पांचमी के सातमी होय तो तेमनी तेवी (सारी) प्रीति थती नथी. (नव नव तारानी त्रण छळी प्रथम कही ठे ते अहीं जाणवी.)

तेमां पण विशेषे करीने गुरु, घर, राजादिक स्वामी विगरेनी तारा त्रीजी, पांचमी के सातमी न ज होवी जोइए. कहुं ठे के—

“जीरुजादपक्ष ३ पद्य ५ तृतीया ३ शौकवैरविपदे घरताराः” ।

“खीना नक्षत्रधी घरनी तारा सातमी, पांचमी के त्रीजी होय तो ते अनुक्रमे शोक, पैर अने विपत्तिने माटे ठे.”

आ तारामैत्रीनुं प्रधानपणुं ठे. ते विषे दैवज्ञावृत्तमां कहुं ठे के—

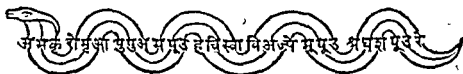
“पुंखीराशीशयोर्मैत्र्यामेकेशत्ये च वययजे ।

परुष्टमादिष्वपि स्यात्तारामैत्र्या करग्रहः ॥ १ ॥”

“घर कन्यानी राशिना स्वामीठनी मैत्री ठतां, अथवा तेमनुं एक स्वामीपणुं ठतां,

मित्रादिकने आदि शब्दधी स्वामी चृत्यादिक सर्व घटोने शुजकारी ठे, परंतु बहु बरते शुज नथी, एतले के जेजनां जन्मनहत्रो अथवा नामनहत्रो एक नामीमां रखां होय तो ते नामीवेध कहेवाय ठे, अने जिन जिन नामीमां रखां होय तो नामीवेध नथी एम जाणुं-

त्रिनामी चक्र स्थापना—

दंपतीना संबंधमां आ नामीवेध शुज नथी. ते विषे हर्षप्रकाशमां कहुं ठे के—

“मुथसुहिसेवयसिस्ताधरपुरदेस सुह एगनामी आ ।

कत्रा पुण परिणीआ हणइ पइं समुरं (च) सासुं च ॥ १ ॥”

“पुत्र, मित्र, सेवक, शिष्य, घर, नगर अने देश, ए सर्वे एक नामीमां एतले नामी-वेधमां होय तो श्रेष्ठ ठे, परंतु एक नामीमां रहेली कन्या जो परणी होय तो ते पतिने, सराराने तथा धामुने ह्ये ठे.” विशेष ए ठे जे—“पुत्र, मित्रादिकने नामीवेध होय तो पिरुळ योनियाळा नहत्रनो योग पण अशुज नथी.”

पर पहने नामीवेध होय तो तेनुं फळ आ प्रमाणे कहुं ठे.—

“दृष्टान्निवेधतो जर्तुर्मध्यनामीव्यधे वयोः ।

वृष्टनामीव्यधे नार्था मृत्युः स्यात्तात्र संशयः ॥ १ ॥

रामातरो व्यधे शीमं हूरयेधे चिरेण च ।

वेधान्तरजमानेऽत्र वर्षे द्रष्टं प्रजायते ॥ २ ॥”

“हृदनी नामीनो (पहेडा नहत्रनी नामीनो) वेध होय तो पतिनुं मरण घाय ठे, मध्य (बीजी) नामीनो वेध होय तो पत्नेनुं मरण अने वृष्टनी (श्रीजी) नामीनो वेध होय तो स्त्रीनुं मरण घाय ठे. आ यात्र निःसंदेह ठे. तेमां पण पामेनो वेध होय तो शीमलादी अशुज घाय ठे, हूर वेध होय तो चिरकाळे अने वषमां वेध होय तो नहत्रनी संख्या प्रमाणे (नेटवें) वर्षे अशुज घाय ठे.”

हराच नहत्रवेधनो त्याग न थर शकं तो पादवेधनो अथय त्याग करयो. ते निं सररिजदचदांमां कहुं ठे के—

“एतच्च संसर्गविरुध्य अश्विन्यासं द्विगणितः ।

द्वयो वाहृदनादीनिः कर्तव्यः पतिव्यययोः ॥ १ ॥

क्रमे मूकी त्वारे २७ सत्यावीश थया. तेने आठे जाग छेतां त्रण शेष रह्या, तेने अर्ध कर्या त्वारे दोढ रह्यो, माटे कणाद गुरु घड्मीकनो दोढ घसानो देवादार थयो. हवे (कणाद घड्मीक पासे केटखुं मागे ते जाणवा माटे) ते ज आंकने उत्क्रमे मूकतां ७२ घोंतेर थया, तेने आठे जाग छेतां कांइ पण शेष रह्युं नहीं, तेथी घड्मीक गुरुनो कांइ पण देवादार न थयो, परंतु गुरु ज शिष्यनो देवादार थयो. आ योगनिधान ग्रंथमां कहेखुं उदाहरण कछुं ठे. हवे वीजुं उदाहरण आपीए नीए.—आदिनाथ अने श्रीदत्तना वर्गना अंक मूकवाथी १० अटार थया. तेने आठे जाग छेतां घे घड्या, तेनुं अर्ध करतां एक आब्यो. तेथी एक वसो आदिनाथ श्रीदत्तना देवादार थया. हवे ते ज अंको उत्क्रमे स्थापवाथी ०१ थया. आठे जाग्या त्वारे एक अवशेष रह्यो. तेने अर्ध करवाथी अर्ध आब्यो, तेथी श्रीदत्त आदिनाथनो अर्धो वसो देवादार थयो. परस्पर खेणदेण वाळवाथी बाकीनो अर्धो वसो आदिनाथ श्रीदत्तना देवादार थया. ए निर्णय थयो. ए प्रमाणे सर्वत्र जाणवुं. “देवा खेवामां सहेखुं पने माटे खेणादेणी थोनी होय ते सारी,” एम नारचंज टिप्पणमां कछुं ठे.

अहीं गर्गाचार्ये कहेखो संग्रह श्लोक आ प्रमाणे ठे.—

“राशि १ ग्रहमैत्री २ गण ३, योनी ४ तारै ५ कनाथता ६ वश्यम् ७ ।

स्त्रीहूर ८ नास्त्रियुति ए वर्ग १० छन्य ११ वर्ष १२ युजयो १३ छयेपूढ्याः ॥१॥”

“गुरु शिष्य, घर बहु विगेरे छेत्तोमां राशि १, ग्रहमैत्री २, गण ३, योनि ४, तारा ५, एक स्वामीपणुं ६, वश्यपणुं ७, स्त्रीहूर ८, नामीवेध ९, वर्ग १०, खेणादेणी ११, वर्ष १२ अने युजि १३, आटखी १३ बावतो जोवी. जावार्य आ प्रमाणे जाणवो.— येठनी राशिठनी स्वात्ताधिक मैत्री त्रण अगीयार, दश चार अने सप्त सप्तममां (राशि-कूटमां) जोवी. ग्रहमैत्री, प्रीति परुटक, प्रीति विद्वादशम अने प्रीति नवपंचममां जोवी. तथा गण, योनि, तारा, एक स्वामीपणुं, नामीवेध, वर्ग अने खेणादेणी, ए सर्वे कही दीधा ठे माटे स्फुट ठे. वश्यपणुं आगळ कदेशे. स्त्रीहूर एटखे वहुनी राशि वरनी राशिथी हूर होय तो सारी अर्थात् वहुनी राशिथी वरनी राशि पासे होय तो सारी-वर्ष एटखे मीनथी आरंजीने चार चार राशिना त्रण विजाग करवा. तेमां दरेक विजागमां अनुक्रमे ब्राह्मण, ह्त्रिय, वंश्य अने शूद्र वर्ण जाणवा. एटखे के मीन ब्राह्मण, मेप ह्त्रिय, वृष वंश्य अने मिथुन शूद्र ए रीते कर्क ब्राह्मण विगेरे. आ वर्षविजाग सारा-घळीमां कळो ठे. तेनुं फळ आ प्रमाणे कछुं ठे.—

“यत्र वर्षाधिका नारी तत्र प्रर्त्ता न जीवति ।

यदि जीवति प्रर्त्ता स्यात्तदा पुत्रो न जीवति ॥ १ ॥”

તથા ઘડ્યપણું ઠતાં, તેમજ પરુષ્ટક વિગેરે ઠતાં પણ તારામૈત્રીએ કરીને પાણિપ્રહ્લ કરવામાં આવે છે.”

હવે વર્ગમૈત્રી કહે છે.—

ચત્વારોઽકચટા વર્ગાઃ ક્રમાત્તપયશાસ્તથા ।

ચલતો વર્જનીયાઃ સ્યુરિતરેતરપશ્ચમાઃ ॥ ૨૬ ॥

અર્થ—અકારાદિક સ્વરોનો અ વર્ગ, કાદિ પાંચનો ક વર્ગ, જ વિગેરે પાંચનો જ વર્ગ, ઘ રીતે ટ વર્ગ, ત વર્ગ, પ વર્ગ, ચરલવનો ય વર્ગ, તથા શપસહનો શ વર્ગ એમ આઠ વર્ગ જાણવા. આ વર્ગોમાંથી પરસ્પર પાંચમો પાંચમો વર્ગ યદ્યત્રી વર્જવા યોગ્ય છે. પદડે કે ઘર યદુ વિગેરેના નામના પહેલા પહેલા અક્ષર જે જે વર્ગમાં આવતા હોય તે વર્ગ પરુ ષીજાત્રી પાંચમો હોય તો તેમના સ્વામીઠું જાતિવૈર હોવાથી તે તજવા યોગ્ય છે.

વર્ગના સ્વામીઠું હર્ષપ્રકાશમાં આ પ્રમાણે કહેલા છે.—

“વૈનતેયો ૧ તુ ૨ સિંહ ૩ શ્વા ધડહિ ૫ મૂષક ૬ મૃગો ૭ રણાઃ ૮ ।

ક્રમાદકષટાદીનાં સ્વામિનોઽમી સ્મૃતા યુધેઃ ॥ ૧ ॥”

“અ, ક, જ વિગેરે આઠે વર્ગોના સ્વામી અનુક્રમે ગરુડ ૧, વિદ્યાનો ૨, સિંહ ૩, મૂલો ૪, મર્ગ ૫, હંદર ૬, મૃગ ૭ અને ઘેટો ૮, આ પ્રમાણે વંક્તિોપ કહેલા છે. આમાં દરેકથી પાંચમા પાંચમા ગાયે વૈર છે.”

વિરોધ ૫ છે એ—સોનિ ૧, ગણ ૨, રાશિ ૩, તારાસુદ્ધિ ૪ અને નાડીવેધ ૫, આ પાંચ કાલનો જન્મનદયની ભવર હોય તો તે જન્મનદયે કરીને જ જોવી. ભવર ન હોય તો નામના નદયવને જોવી, પણ વર્ગમૈત્રી અને દોષાદેષી તો પ્રગિલ્લ નામના નદયે કરીને જ જોવી.

વર્ગ શરેલાની કાયે મંચંધ હોવાથી પરસ્પર દોષાદેષી જાણવાની રીત મતાયે છે.—

નામાદિવર્ગાંકમથેકવર્ગે, વર્ણાંકમંત્ર ક્રમતોઽક્રમાથ ।

ન્વસ્તોઽપોરષ્ટટ્ટાત્રશિષ્ટેર્ધિતે વિશોવાઃ પ્રથમંન દેવાઃ ॥ ૨૭ ॥

અર્થ—વર્ગોના નામના અદિ અક્ષરવાળા વર્ગના અંક (મંથ્યા) ને અથવા એક જ વર્ગના હોર તો તે નામના પહેલા અક્ષરોની મંથ્યાને જાંબે જાંબે મૂકવી. પછી તેને આઠે વર્ગોને કાલને શરૂ કરીને એકે એકે વર્ગને અંક આપીને તેટલા વખત પહેલા અંકના વર્ગોથી વીજા કરતો દેવદાય છે પણ અણુ. ૫ રીતે ક્રમ અને અપ્રમયને પ્રથમ વંદે તેમ યોગ્ય કહે તેવું વધારેને જાણવું, અને કાલીનું દેવું નિશ્ચિત કરવું, અને જો વગ્ગર યોગ્ય કે તેવું નહીં હોય તો વર્ગોની વચ્ચે તેને અંકે તેના વિધેય કરવા.

૮૯૨૨૨—૮૯૨૨૨ અને કાલીનું દેવું છે. તેમના નામના વર્ગોની મંથ્યા અનુ-

क्रमे मूकी त्वारे १७ सत्यावीश थया. तेने आठे जाग खेतां व्रण शेष रह्या, तेने अर्ध कर्या त्वारे दोढ रह्यो, माटे कणाद गुरु वझ्मीकनो दोढ वसानो देवादार थयो. ह्ये (कणाद वझ्मीक पासे केटयुं मागे ते जाणवा माटे) ते ज आंकने छत्कमे मूकतां ७१ पोंतेर थया, तेने आठे जाग खेतां कांइ पण शेष रसुं नही, तेथी वझ्मीक गुरुनो कांइ पण देवादार न थयो, परंतु गुरु ज शिष्यनो देवादार थयो. आ योगनिधान ग्रंथमां कहेछुं छदाहरण कसुं ठे. ह्ये वीजुं छदाहरण आपीए ठीए.—आदिनाथ अने श्रीदत्तना वर्गना अंक मूकवाची १७ अठार थया. तेने आठे जाग खेतां घे वध्या, तेनुं अर्ध करतां एक आण्यो. तेथी एक वसो आदिनाथ श्रीदत्तना देवादार थया. ह्ये ते ज अंको छत्कमे स्थापवाची ७१ थया. आठे जाग्या त्वारे एक अवशेष रह्यो. तेने अर्ध करवाची अर्ध आण्यो, तेथी श्रीदत्त आदिनाथनो अर्धो वसो देवादार थयो. परस्पर खेणदेण घाळवाची घाकीनो अर्धो वसो आदिनाथ श्रीदत्तना देवादार थया. ए निर्णय थयो. ए प्रमाणे सर्वत्र जाणवुं. “देवा खेवामां सहेछुं पने माटे खेणदेणी घोभी होय ते सारी,” एम नारचंद्र टिप्पणमां कसुं ठे.

अहीं गर्गाचार्ये कहेछो संग्रह श्लोक आ प्रमाणे ठे.—

“राशि १ ग्रहमैत्री २ गण ३, योनी ४ तारै ५ कनायता ६ वश्यम् ७ ।

स्त्रीहर ८ नाभियुति ए वर्ग १० खन्य ११ वर्ष १२ युजयो १३ ह्येपूढ्याः ॥१॥”

“गुरु शिष्य, घर वहु विगेरे छंजोमां राशिः १, ग्रहमैत्री २, गण ३, योनि ४, तारा ५, एक स्वामीपणुं ६, वश्यपणुं ७, स्त्रीहर ८, नामीवेध ए, वर्ग १०, खेणदेणी ११, वर्ष १२ अने युजि १३, आटळी १३ घावतो जोवी. जावार्थ आ प्रमाणे जाणवो.— घेवनी राशिठनी स्वाजाविक मैत्री व्रण अगीघार, दस घार अने सप्त सप्तममां (राशि-कूटमां) जोवी. ग्रहमैत्री, प्रीति परुटक, प्रीति विद्वादशम अने प्रीति नवपंचममां जोवी. तथा गण, योनि, तारा, एक स्वामीपणुं, नामीवेध, वर्ग अने खेणदेणी, ए सर्वे कही दीघा ठे माटे स्फुट ठे. वश्यपणुं आगळ कहेदो. स्त्रीहर पटखे वहुनी राशि घरनी राशिची हर होय तो सारी अर्थात् वहुनी राशिची घरनी राशि पासे होय तो सारी-वर्ष पटखे मीनथी आरंजीने चार चार राशिना व्रण विजाग करवा. तेमां दरेक विजागमां अनुक्रमे ब्राह्मण, ह्रिय, वंश्य अने शूद्र वर्ण जाणवा. पटखे के मीन ब्राह्मण, मेघ ह्रिय, वृष वंश्य अने मिथुन शूद्र ए रीते कर्क ब्राह्मण विगेरे. आ वर्णविजाग सारा-घळीमां कसो ठे. तेनुं पळ आ प्रमाणे कसुं ठे.—

“यत्र वर्णाधिका नारी तत्र जर्त्ता न जीवति ।

यदि जीवति जर्त्ता स्यात्तदा पुत्रो न जीवति ॥ १ ॥”

“जे दंडमां नारी छंवा वर्षवाळी होय, ते दंडमां पति जीवे नहीं. जो कदापि भी जीवे तो पुत्र न ज जीवे,” एम महादेव कहे ठे.”

युजि पण पूर्वे “पूर्वार्द्ध योगीमां परणेली स्त्रीने तेनो जर्त्ता अत्यंत वज्ज चाय ठे.” ए विगेरे कहेलुं ठे.”

विशेष ए ठे जे जिनविंघ करावनार धनिकने अनुकूल प्रतिमा स्थापवामां तथा शिष्यनुं नाम पारुवामां मुनिठए नक्षत्रनी योनि विगेरेनो विशेष उपयोग करवो. तेनां शिष्यना नाममां नामीवेध श्रेष्ठ ठे. ते जिनेश्वरना नाममां तजवा योग्य ज ठे, कने तारानो विरोध प्राये करीने जिनविंघना अधिकारमां विचारवानो नथी. कलुं ठे के—

“योनि १ गण २ राशिजेदा ३ खन्यं ४ वर्गश्च ५ नामिवेधश्च ६ ।

नूतनविंघविधाने पङ्क्तिधमेतद्विखोक्यं हेः ॥ १ ॥”

“योनि १, गण २, राशिजेदा, ३, खेणादेणी ४, वर्ग ५ अने नामीवेध ६, ह्या ७ प्रकारनुं बळ पंक्तिओ नयीन जिनविंघ कराववामां जोनुं.”

तेनां जिनेश्वरना जन्मनक्षत्रनी जेम जे धनिकना जन्मनक्षत्रनी तवर होय तेना जन्मनक्षत्र माघे योनि, गण, राशि अने नामीवेध, ह्या चार बायत जोनी, पण वर्ग अने खेणादेणी ए बे पावन जोयी नहीं, केमके वर्गनुं परस्पर पांचमापणुं तथा परस्पर खेणादेणी ए बेठ पावन जिनेश्वरनी ज जेम ते धनिकने पण प्रसिद्ध नामयेरु ज जोराय ठे. ह्या रीत मंत्रें घेरी, परंतु जन्मनक्षत्रनी तवर न होय तो तेनी योनि विगेरे सार्थ प्रसिद्ध एका नामना ज नक्षत्रमं जोनुं. तेमां प्रथम तो जिनेश्वर तथा धनिकनुं योनि, गण अने वर्ग मंडूधी वास्वर घेर अवरय तजनुं. अथवा घेर गतां पण धनिकनी योनि विगेरे जो देवनी योनि विगेरेपी बटयान् होय तो प्रदण करवामां हरकत नथी. पट्टो के अडप बटयानवडे वधारे बटयानवडे वास्वर पट्ट सकतो नथी. आ अजिप्राये करीने धनिकनी योनि विघणो (बटयान्) होय अने देवनी योनि छंदर (निरंठ) होय, पट्टयायी कोड रोप नथी, हडे अक्षिर न होय तो धनिकनां योनि अने वर्ग अडप बटयाडां होय तो ए बट्ट विरें होय नथी, कारण के शास्त्रमां योनि अने वर्गनां जानितेने ज वर्गां ठे. हेंचनं एए ठे ज दण्ये अडयानां आवे ठे. तथा जेमां देवनी राशिथी धनिकनी राशि वर्गने होय, अने धनिकनी राशिथी देवनी राशि छर होय एनुं प्रीति पदचक विगेरे अडप बट्ट. ते विरय्य बीतुं पट्टये अत्रीनिवातुं प्रदण न करुं. तथा तेना प्रदण एनुं बीतुं होय बट्ट न बट्टे तो ते पण पट्टये अत्रीनिवातुं पण प्रदण करुं. देव शास्त्रमां अडप एए ए ज बीते अणुं, अडपे खेणमां पण एए बट्टादिबना संज्ञायां बीती ह्दिने कडवे देव शास्त्रमां अडपे एए अडप बट्टुं जेवामां आवे ठे. शिष्यनां

नाम पारुवामां तो गुरु शिष्यनो परस्पर ताराविरोध तथा शत्रु परुष्टक विगरे सर्व (राशिकूटना) अशुजनो त्याग करवो. योनियो विरोध पण तजयो, परंतु नामीवेध होय तो आ योनिविरोध अशुज नथी. ते विषे हर्षप्रकाशमां कर्णुं ठे के—

“दुधारस नवपंचम ठफरुग तिपणसत्तमी तारा ।

अद्भुतं गुरुसीसाणं नामकरणे विवञ्जिज्ञा ॥ १ ॥

गुरुसीसाण करिज्ञा नामं न विरुद्धजोणिए रिक्के ।

जइ हुज्जा न तं रिक्कं आरुढं एगनामीए ॥ २ ॥”

“नाम करवामां गुरु शिष्यनुं परस्पर वीया चारुं, नवपंचम, परुष्टक तथा व्रीजी, पांचमी अने सातमी तारा, आटलां वानां वर्जवां. गुरु शिष्यना परस्पर विरुद्ध योनि-वाळा नरुत्रमां नाम करवुं नहीं, परंतु जो ते नरुत्र एक नामी पर आरुढ थयुं न होय तो—नामीवेधमां न होय तो अर्थात् नामीवेधमां ते नरुत्र होय तो विरुद्ध योनिवाळा नरुत्रनो दोष नथी.”

गण अने वर्गनो विरोध तो तजवा योग्य ज ठे. लेणादेणी पण परस्पर जोवा योग्य ठे. परस्परनी राशिमैत्री विगरेनो अजाय होय तो राशिनुं वश्यपणुं ग्रहण करवुं, केमके वश्यपणुं होवाथी शत्रु परुष्टकादिकनो पण विशेष दोष संजवतो नथी. पुत्र विगरेना नामने विषे पण प्राये सर्व वायत शिष्यना नाम प्रमाणे ज जाणवी. पूर्णजत्र पण कहे ठे के—

“जीवेन्द्रकेंपु घतिपु त्रिपु गोचरशुद्धितः ।

नामप्रथमवर्णस्य नृणां नाम विधीयते ॥ १ ॥”

“पहेळा अहरनी गोचरशुद्धिची गुरु, चंद्र अने सूर्य ए व्रण वळवान् होय त्यारे माणसनुं नाम करवामां आवे ठे. जायार्थ ए ठे जे—नाम पारुनार आचार्यदिकने जेटला वणीं (अरुरो) मैत्रीने जजनारा ठे, ते वणींमांथी जे वर्णना गुरु, चंद्र अने सूर्य गोचर-शुद्धिवमे वळवान् होय, ते वर्णने प्रथम (नामनी आदिमां) राखीने इष्ट (शुज) दिवसे शिष्यादिकनुं नाम पारुनुं.”

हवे कर्णवेधनुं मुहूर्त कहे ठे.

कर्णवेधोऽह्नि सौम्यस्य मार्गे मैत्र्ये श्रुतिह्रये ।

हस्तचित्रोत्तरा ३ पौष्पाश्विनादित्यह्रये शुजः ॥ २७ ॥

अर्थ—बुधवारे दिवसमां मृगशीर्ष, अनुराधा, ध्रुवण, धनिष्ठा, हस्त, चित्रा, ग्रहे उत्तरा, रेवती, अश्विनी, पुनर्वसु अने पुष्य नरुत्रमां कर्णवेध करवो शुज ठे. गुरत्यारे पण करवानुं घ्यवहारसारमां कर्णुं ठे.

“जे दंडमां नारी लंबा वर्षावाळी होय, ते दंडमां पति जीवे नहीं. जो कुर्यात् प्रति जीवे तो पुत्र न ज जीवे,” एम महादेव कहे ठे.”

युजि.पण पूर्वे “पूर्वार्द्ध योगीमां परणोखी स्त्रीने तेनो जर्त्ता अत्यंत वल्लज थाय ठे.” ए विगेरे कहेलुं ठे.”

विशेष ए ठे जे जिनविंघ करावनार धनिकने अनुकूल प्रतिमा स्थापवामां तथा शिष्यनुं नाम पारुवामां मुनिउंए नरुत्रनी योनि विगेरेनो विशेष उपयोग करवो. तेमां शिष्यना नाममां नामीवेध श्रेष्ठ ठे. ते जिनेश्वरना नाममां तजवा योग्य ज ठे, अने तारांनो विरोध प्राये करीने जिनविंघना अधिकारमां विचारवानो नथी. कहुं ठे के—

“योनि १ गण २ राशिजेदा ३ छन्यं ४ वर्गश्च ५ नामिवेधश्च ६ ।

नूतनविंघविधाने पद्धिधमेतद्विलोक्यं हिः ॥ १ ॥”

“योनि १, गण २, राशिजेद, ३, खेणादेणी ४, वर्ग ५ अने नामीवेध ६, आ ७ प्रकारनुं वळ पंक्तितोए नवीन जिनविंघ कराववामां जोवुं.”

तेमां जिनेश्वरवा. जन्मनरुत्रनी जेम जे धनिकना जन्मनरुत्रनी खबर होय तेना जन्मनरुत्र साथे योनि, गण, राशि अने नामीवेध, आ चार वाघत जोवी, पण वर्ग अने खेणादेणी ए वेठ वाघत जोवी नहीं, केमके वर्गनुं परस्पर पांचमापणुं तथा परस्पर खेणादेणी ए वेठ वाघत जिनेश्वरनी ज जेम ते धनिकने पण प्रसिद्ध नामवेरु ज जोवाय ठे. आ रीत सर्वत्र खेयी, परंतु जन्मनरुत्रनी खबर न होय तो तेनी योनि विगेरे सर्वप्रसिद्ध एया नामना ज नरुत्रवने जोवुं. तेमां प्रथम तो जिनेश्वर तथा धनिकनुं योनि, गण अने वर्ग संबंधी परस्पर वैर अचर्य तजवुं. अथवा वैर ठतां पण धनिकनी योनि विगेरे जोदेवनी योनि विगेरेची घळयान् होय तो ग्रहण करवामां हरकत नथी. पटले के अहप घळयानयने पघारे घळयाननो पराजय थइ शकतो नथी. आ अत्रिप्राये करीने धनिकनी योनि पिछामो (घळयान्) होय अने देवनी योनि छंदर (निर्वळ) होय, पटखाची कांड दोष नथी, अने जातिवैर न होय तो धनिकनां योनि अने वर्ग अहप घळयाळां होय तो-पण कांड विशेष दोष नथी, कारण के शास्त्रमां योनि अने वर्गनां जातिवैरने ज वर्गां ठे. छोकमां पण ते ज प्रमाणे थादरवामां थाये ठे. तथा जेमां देवनी राशिची धनिकनी राशि समीप होय, अने धनिकनी राशिची देवनी राशि छूर होय पणुं प्रीति पनटक विगेरे ग्रहण करवुं. ते मिवाय बीजुं पटखे अत्रीतिवाळुं ग्रहण न करवुं. तथा तेना प्रधा-रनुं बीजुं कोड शुद्ध न मळे तो ते पण पटखे अत्रीतिवाळुं पण ग्रहण करवुं. देव राक्षस-रुनी गणवेर पण ए ज रीते जावुं, केमके छोकमां पण वर कन्यादिकना संबंधमां बीनी शुद्धिने रुजाये देव राक्षसरूप गणवेर पण आदर करवुं जोवामां थाये ठे. शिष्यनां

“हौरै मासं क्षुनोत्वर्को जौमोऽर्था सप्त सूर्यजः ।

पद् प्रीणातीन्द्ररथौ क्षो गुरुर्नय च्चगुर्दश ॥ १ ॥”

“रविवारे हौर कराववाची एक मास सुधी क्षुःख धाय ठे, मंगळे आठ मास अने शनिवारे मुंरुन कराववाची सात मास क्षुःख धाय ठे. सोमवारे मुंरुन कराववाची षट् मास प्रसन्नता रहे ठे, बुधवारे आठ मास, गुरुवारे नव मास अने शुक्रवारे दश मास प्रसन्नता रहे ठे.”

हौरमां तारावळ अथय्य जोबुं जोइप, केमके “तारासुखं खठरं” “ताराप करीने शुक्ल दिवसे हौर करावबुं” एम हर्षप्रकाशामां पण कर्तुं ठे. चंद्रवळ पण अथय्य खेवुं एम व्ययहारप्रकाशामां कर्तुं ठे. जो कहेखां नक्षत्रो न मळतां आये, अने हौर अथय्य करबुं होय तो कहेखां नक्षत्रो जो स्यामी होय, ते ज जे हणो स्यामी होय ते हणो हौर करावबुं. हण पटखे मुहूर्त्त नामनो रात्रि दिवसनो पंदरमो जाग (पेंपमी). ते हणोना स्वामीठ आ प्रमाणे ठे.—

“शिव १ शुक्र २ मित्र ३ पितृ ४ वसु ५ जल ६ विश्व ७ विरंषि ८ पंक्तप्रनराः ९ ।
इन्द्र १० मीन्द्र ११ निशाचर १२ वरुण १३ र्यम १४ योनय १५ धाहि ॥ १ ॥”

“दिवसना १५ हणोना अधिपतिठ अनुक्रमे आ प्रमाणे ठे.—शिव १, शुक्र २, मित्र ३, पितृ ४, वसु ५, जल ६, विश्व ७, विरंषि ८, पंक्तप्रनरा (मळना) ९, इन्द्र १०, अमीन्द्र ११, निशाचर १२, वरुण १३, अर्यमा १४ अने योनि १५.”

“रुद्रा १ जा २ हिर्युधाः ३ पूषा ४ दद्या ५ अन्तका ६ मि ७ पाताः ८ ।

इन्द्र ९ दिति १० गुरु ११ हरि १२ रवि १३ त्यष्ट १४ नखास्पाः १५ हलापित्तगर्भा १६”

“रात्रिप हणोना अधिपो अनुक्रमे आ प्रमाणे ठे.—रुद्र १, अज २, हरिबुंध ३, पूषा ४, दद्य ५, अन्तक ६, अमि ७, पाता ८, इन्द्र ९, अदिति १०, गुरु ११, हरि १२, रवि १३, त्यष्टा १४ अने अनल १५.”

हणोनां नामो आ प्रमाणे ठे.—

“आर्चा १ अम्बेपा २ नुरापा ३ च मपा ४ धन्य धनिटिषा ५ ।

पूर्वापादो ६ उत्तरापादे ७ अजिजि ८ जोहिली ९ तथा ॥ ३ ॥

ज्येष्ठा १० विशालिका ११ मूलं १२ नक्षत्रं सततारका १३ ।

उत्तर १४ पूर्वे १५ फल्गुन्यां हलास्तिपिसमा दिने ॥ ४ ॥”

“अनुक्रमे दरेक तिथिने दिवसे पंदर हणोनां नामो आ प्रमाणे ठे.—आर्चा १, अम्बेपा २, अनुरापा ३, मपा ४, धनिटा ५, पूर्वापादा ६, उत्तरापादा ७, अजिजि ८, रोहिली ९, ज्येष्ठा १०, विशालिका ११, मूल १२, सततारका १३, उत्तरापादागुनी १४ अने पूर्वापादागुनी १५.

हवे बालकने प्रथम खलाववानुं तथा प्रथम जोजननुं मुहूर्त्त कहे ठे.—

आधाटनं प्राथमकद्विपकस्य, मृदुधुवद्विप्रचरेषु त्रेषु ।

पूर्वाशनं मासि शिशोश्च पष्टे, जं वारुणं स्वातिमितश्च मुक्त्वा ॥१९॥

अर्थ—बालकने तथा नवा दीहित साधुने मृदु, धुव, द्विप्र अने चर नक्षत्रोमां प्रथम हिंरुन तथा गोचरीनी चर्या शुज ठे. अर्ही वार कळो नथी तोपण मंगळ अने शनि सर्व कार्यमां त्याग करवा. बालकने पहेलुं अशन (खवराचतुं ते-अवोदण) ठे महीने करावतुं, अने पूर्वनां मृदु विगेरे नक्षत्रोमांथी शततारका अने स्वाति विनानां बीजां सर्व नक्षत्रो लेवां. “पुत्रीने पांचमे मासे पहेलुं अशन करावतुं.” एम जोज कहे ठे. “पुत्रीने माटे मासनी नियम नथी” एम हरि कहे ठे. तिथिमां रिक्ता तिथिनो सर्व कार्यमां त्याग करवो. विशेष ए ठे के—

“शशिशुक्रे च मन्दाग्निः शनिर्जौमे बलहयः ।

बुधार्कगुरुवारेषु प्राशनं तु हितावहम् ॥ १ ॥”

“चंद्र अने शुक्रवारे अन्न प्राशन कराववाची अग्नि मंद थाय ठे, शनि अने मंगळ वारे बळनो ह्य थाय ठे, तेथी बुध, सूर्य अने गुरुवारे अन्न प्राशन करावतुं शुज ठे.”

हवे नवां पात्रो वापरयानुं मुहूर्त्त कहे ठे.—

पात्रजोगोऽश्विनीचित्रानुराधारेवतीमृगे ।

इस्ते पुष्ये च शुर्विन्ध्रवारयोश्च प्रशस्यते ॥ ३० ॥

अर्थ—अश्विनी, चित्रा, अनुराधा, रेवती, मृगशीर्ष, इस्त अने पुष्य नक्षत्रमां तथा गुरु अने चंद्रना वारे नवां पात्रो वापरयां शुज ठे.

दौरं मुहूर्त्त कहे ठे.—

दौरं शुजस्याहनि तारकावले, तिथौ च रिक्ताष्टमिपक्षमोज्जिते ।

चित्राचरेन्द्राश्विनपुष्यरेवतीइस्तेन्दवैस्तुल्यपतो द्वाणेऽथवा ॥ ३१ ॥

अर्थ—शुज वारने दिवसे तारातुं बळ होय त्यारे रिक्ता तिथि, आठम, षष्ठ अने चित्रा मिवायनी बीजी कोइ तिथिप चर नक्षत्रो, चित्रा, ज्येष्ठा, अश्विनी, पुष्य, रेवती, मृगशीर्ष नक्षत्रमां अथवा तो आ नक्षत्रोना पति जेमां होय तेया मुहूर्त्तमां कोइ मुंरुन अथवा नथीन साधुनो प्रथम लोच करवो. याशीनां-पत्रीनां मुंरुनो गहवर पक्ष एनक्षत्रनी शुद्धि करीन ज थाय ठे. मुंरुनमां शुज वार एठसे अक्षर अत्रावे देव राहारसारमां आ प्रमाणे लक्ष्युं ठे.—

॥ तृतीयो विमर्शः ॥

“द्वौरे मासं दुनोत्यकौ जौमोऽष्टौ सप्त सूर्यजः ।
पद् मीणातीन्द्ररथौ शो गुरुर्नव ऋगुर्दश ॥ १ ॥”

“रविवारे द्वौरे कराववाची एक मास सुधी दुःख धाय ते, मंगळे आठ मास अने
शनिवारे मुंरुन कराववाची सात मास दुःख धाय ते. सोमवारे मुंरुन कराववाची उ
मास प्रसन्नता रहे ते, बुधवारे आठ मास, गुरुवारे नव मास अने शुक्रवारे दश मास
प्रसन्नता रहे ते.”

द्वौरेमां तारावळ अवश्य जोवुं जोइए, केमके “तारासुखं खतरं” “ताराए करीने
शुद्ध दिवसे द्वौरे कराववुं” एम हर्षप्रकाशमां पण कहुं ते. चंद्रवळ पण अवश्य खेवुं
एम व्यवहारप्रकाशमां कहुं ते. जो कहेखां नक्षत्रो न मळतां आवे, अने द्वौरे अवश्य
करखुं होय तो कहेखां नक्षत्रो जे स्वामी होय, ते ज जे ह्णोने स्वामी होय ते ह्णे
द्वौरे कराववुं. ह्ण पटखे मुहूर्त्त नामतो रात्रि दिवसतो पंदरमो जाण (वेपनी). ते ह्-

णोना स्वामीं आ प्रमाणे ते.—
“शिव १ शुक्र २ मित्र ३ पितृ ४ वसु ५ जल ६ विश्व ७ विरंचि ८ पंकजप्रजयाः ए ।
इन्द्र १० मीन्द्र ११ निशाचर १२ वरुणा १३ र्यम १४ योनय १५ धाहि ॥ १ ॥”

“दिवसना १५ ह्णोना अधिपतिं अनुक्रमे आ प्रमाणे ते.—शिव १, शुक्र २,
मित्र ३, पितृ ४, वसु ५, जल ६, विश्व ७, विरंचि ८, पंकजप्रजय (मया) ९, इन्द्र
१०, अमीन्द्र ११, निशाचर १२, वरुण १३, अर्यमा १४ अने योनि १५.”

“रुद्र १ जा २ हिरुंधाः ३ पूषा ४ दद्या ५ न्तका ६ मि ७ धातारः ८ ।
इन्द्र ९ दिति १० गुरु ११ हरि १२ रवि १३ त्वष्टृ १४ नलाख्याः १५ ह्णोना राजा १६
“रात्रिप ह्णोना अधियो अनुक्रमे आ प्रमाणे ते.—रुद्र १, अत्र २, अदिरुप ३,
पूषा ४, दद्य ५, अन्तक ६, अग्नि ७, धाता ८, इन्द्र ९, अदिति १०, गुरु ११, र
१२, रवि १३, त्वष्टा १४ अने अन्तक १५.”

ह्णोनां नामो आ प्रमाणे ते.—

“आर्जा १ भ्सेपा २ नुराधा ३ च मया ४ चर धनिष्ठिका ५ ।
पूर्वाषाढो ६ चरपाढो ७ अजिजि ८ जोहिणी ९ तथा ॥ ३ ॥

ज्येष्ठा १० विशाखिका ११ मूळ १२ नक्षत्रं राततारकम् १३ ।
उत्तर १४ पूर्वं १५ फल्गुन्यौ ह्णोस्त्रिधिसमा दिने ॥ ४ ॥”

“अनुक्रमे दरेक तिथिने दिवसे पंदर ह्णोनां नामो आ प्रमाणे ते.—आर्जा
अभ्सेपा २, अनुराधा ३, मया ४, धनिष्ठा ५, पूर्वाषाढा ६, चरपाढा ७, अजि
८, रोहिणी ९, ज्येष्ठा १०, विशाखा ११, मूळ १२, राततारका १३, उत्तरा
१४ अने पूर्वाषाढुनी १५.

“दक्षिणदिशि मुक्तु गमं दिक् पश्चा गमागमाङ्क्यं ।

जं तं सधं सुहयं अजिजिमुहुत्तंमि अचमए ॥ ५ ॥”

“आ पंदरे मुहुत्तो (क्षणो) मां दक्षिण दिशाना गमन (प्रयाण) ने मूकीने बाकीना दीक्षा, प्रतिष्ठा अने गमन आगमन विगरे सर्व कार्य आवता अजिजित् मुहुत्तमां शुककारी ठे.” कथुं ठे के—

“उप्यायविधि वज्ञ्वायदहृतिहि पायगह विहिअदोसे ।

मग्रएहगठं सुरो सपे धवणीय सुककरो ॥ ६ ॥”

“उत्तात, विष्टि, व्यतिपात, दग्ध तिथि तथा पाप ग्रहोष्ठी थयेल सने दोरोने झ करीने मध्याह्नाकालो सूर्य सुसकारक ठे.” आ प्रमाणे हर्षप्रकाशमां ठे.

पूर्णजत्र पण कहे ठे के—

“प्रसते ग्रहचक्रमसौ रविरुदये यावदेय यामयुगम् ।

उच्चमति यमनकाले यान्तं तत्रिहृत्तीजयति ॥ १ ॥”

“आ रवि (सूर्य) उदयसमये ये ग्रह र सुधी ग्रहोना समूहने गळे ठे अने पत्री यमन-काले तेनेने यमे ठे, अने यमेतुं एतुं से ग्रहचक्र विहृत्त धाय ठे. अर्थात् मध्याह्न-समये विहृत्त धाय ठे.”

“विहृत्तामुगमनरति तस्मिन् विजयाहयो जयति योगः ।

तस्मिन् विहितं कार्यं न शक्यति कथमपि युगान्तेऽपि ॥ २ ॥”

“ज्जानं मे ग्रहचक्र विहृत्ताने पामे ठे त्यारे विजय नामनो योग धाय ठे. तेमां वरंतुं कार्यं युगना श्रंभमां पण कोट् पण प्रकारे गळतुं नथी.”

तात्र पण कहे ठे के—

“तथां सप्तममयमे मुहुत्तं अजिजिदाहये ।

दिवलि मद्यजान् शोभांश्रकमादाय माधयः ॥ १ ॥”

“रहि सप्तम मय मद्यजान् शोभांश्रक मादे अजिजित् नामनुं मुहुत्तं कहेताय ठे, ते वरते सप्तम (शुभ) चक्र याने मां शोभांश्रक ठे.”

या दिवस मुहुत्तं मादे केंद्रप्राणक आ प्रमाणे कहे ठे.—

“सुतदग्गदियाहरो सुतदग्गदियाहश्चिश्च मग्रपदे ।

दिवसं तत्र मुहुत्तं पमादगं मयचक्राणे ॥ १ ॥”

“सुतदग्गदिये वे ग्रहमां एह पत्री शोभांश्रक तथा पत्रीता वे मद्यनी एक शरीं श्रंभ (उच्चम मद्यनी) वे ग्रहमांनी पत्री एह पत्री अने पत्रीनी एक शरीं) सुतदग्ग वे शरीं वे दिवस नाने मुहुत्तं कहेताय ठे, ते मां कार्येने मां ठे.”

सायंकालनी संध्याना समये पण विजय योग धाय ठे. ते विषे हर्षप्रकाशमां आ प्रमाणे कष्टं ठे.—

“ईसिसंभ्रामश्फंतो किंचि उप्रिघ्नतारठं ।

विजठं नाम जोगोऽयं सयकझापसाहठं ॥ १ ॥”

“कांझक संध्याने उल्लंघन करी गयेलो तथा कांझक ताराठ जेमां उत्पन्न थया ठे एवो जे समय ते विजय नामनो योग कहेवाय ठे. ते सर्व कार्याने साधे ठे.”

छात्रे प्रातःकालनी संध्यामां पण यात्रा करवानुं इच्छुं ठे. कष्टं ठे के—

“आवश्यके तथा याने सौम्येऽस्ते निधनेऽपि वा ।

प्रजेदकोदये चाऽपि मध्याह्ने वाऽविशंकितः ॥ १ ॥”

“तथा अथय्य यात्रा (प्रयाण) करवानी होय तो सूर्योदयममये अथवा मध्याह्न-समये तात्कालिक छत्रकुंठळीमां सातमे अथवा आठमे स्थाने सौम्य ग्रह रह्यो होय तो-पण निःशंकपणे प्रयाण करवुं.”

प्रातःकालनी संध्यानी “उपा” अने “त्रितार” एवी पण संज्ञा ठे. ते विषे पूर्णजप कहे ठे के—

“उपाजिधानं परयोगमेवं, त्रितारमाहुर्मुनिवृन्दपन्थाः ।”

“मुनिर्जना समूहने पण यांदवा योग्य एवा महात्माठं उपा नामना श्रेष्ठ योगने त्रितार नामे पण कहे ठे.” बळी—“उपां प्रशंसयेर्जगाः” “गर्ग कदेठे के उपा योग प्रसस्त ठे.”

आ सर्वे वचनोतुं तात्पर्य ए चयुं के व्रणे संध्याठं प्रसस्त ठे. तथा—

“रात्रायार्चा १ तथैवाष्टौ पूर्वजपदादयः ९ ।

आदित्य १० पुष्य ११ शुभ्रतयो १२ हस्तापाथ त्रयः १५ क्रमात् ॥ १ ॥”

“रात्रिप अनुक्रमे पंदर ऋणो (मुहूर्तो) आ प्रमाणे जाणवा—आर्चा १, पूर्वाजात्र-पदवी आठ पटले पूर्वाजात्रपद २, उत्तराजात्रपद ३, रेवती ४, अश्विनी ५, जरणी ६, कृत्तिका ७, रोहिणी ८, अने मृगशीर्ष ९, आदित्य (पुनर्वसु) १०, पुष्य ११, श्रवण १२, हस्तादिक व्रण पटले हस्त १३, चित्रा १४ अने स्याति १५.”

“यस्मिन् पिप्लये यद्य कर्मोपदिष्टं, तद्देवज्ञैस्तन्मुहूर्तैःप्रपि कार्यम् ।

दिक्शुखाद्यं चिन्तनीयं समस्तं, तज्जंरुः पारिपथ ह्येषु ॥ २ ॥”

“जे नक्षत्रमां जे कार्य करवानुं कष्टं ठे, ते कार्यने उद्योतिषना जाणवाराठे ते मुहूर्-समां पण करवुं, परंतु ते मुहूर्तोमां पण नक्षत्रनी ज जेम दिक्शुख दिगेरे पटले नक्षत्र दिक्शुख अने बीजा विगेरे कहेपामां आशरो ते सर्वनो विचार करयो. पटले के जे दिशामां ते दिक्शुखादिक उरपत्त घटुं होय ते दिशामां प्रयाण न करवुं. तथा पर, मिर

विगेरे नहन्नना सात प्रकारो कह्या ठे ते आ नहन्न संबंधी हणने विपे पण इष्ट कार्ये अनुसरीने विचारया. तथा परिघदंरु के जे आगळ कहेवामां आवशे ते पण नहन्ननी ज जेम विचारीने यात्रादिक कार्य करयां.” आ प्रमाणे रत्नमाला ज्ञाप्यमां कहुं ठे.

पोराणिक हणोनां नामो तो आ प्रमाणे कहेलां ठे.—

“रौद्रः १ श्वेतो २ मैत्र ३ आरजटः ४ पञ्चमस्तु सावित्रः ५ ।
 वैराजो ६ गान्धर्व ७ सत्याजिजि ८ जोहिण ए वलौ १० च ॥ १ ॥
 विजयो ११ऽथ नैर्ऋताख्यो १२ माहेन्द्रो १३ वारुणो १४ जगश्वैव १५ ।
 एते पुराणकथिता दिवसमुहूर्त्तास्तथाजिजित्कुतपः ॥ २ ॥
 अजिजि १ विजयो २ मैत्रः ३ सावित्रो ४ वलवान् ५ सितः ६ ।
 वैराजश्चेति ७ सप्त स्युः हणाः सर्वार्थसाधकाः ॥ ३ ॥”

“पुराणमां कहेला दिवसना हणोनां नामो आ प्रमाणे ठे.—रौद्र १, श्वेत २, मैत्र ३, चारजट ४, पांचमो सावित्र ५, वैराज ६, गान्धर्व ७, अजिजित् ८, रोहिण ९, वल १०, विजय ११, निर्ऋत १२, माहेन्द्र १३, वारुण १४ अने जग १५. तथा अजिजित् कुतप एटखे आठुं मुहूर्त्त ठे. आ सर्वे हणोमां अजिजित् १, विजय २, मैत्र ३, सावित्र ४, वलवान् (वळ) ५, सित (श्वेत) ६ अने विराज ७, ए सात हणो सर्वे कार्यना साधक ठे.”

“रौद्रो १ गन्धर्वो २ ऽथर्व ३ आरणाख्यो ४,
 यायु ५ र्वही ६ राहसो ७ धातु ८ सौम्यो ए ।
 ब्रह्मा १० जीवः ११ पौष्ण १२ विष्णु १३ समीरो १४,
 रात्रावेते नैर्ऋताख्यः १५ हणोऽन्यः ॥ ४ ॥”

“रात्रिना हणो अनुक्रमे आ प्रमाणे ठे.—रौद्र १, गंधर्व २, अथर्व ३, चारण ४, यायु ५, वह्नि ६, राहस ७, धाता ८, सौम्य ९, ब्रह्मा १०, जीव ११, पौष्ण १२, विष्णु १३, समीर १४ अने नैर्ऋत १५.” आ प्रमाणे षट् उपयोगी होवाची हणो विषार विस्तारची कष्टो.

प्रथमनुं अने पत्नीनां पण हौरने आश्रीने गर्ग्य यलत कहे ठे.—

अन्यकृद्घाताशिततृपितयात्रारणोन्मुखैः हौरम् ।

विद्यादिनिशासन्व्यापर्वमु नवमेऽह्नि च न कार्यम् ॥ ३२ ॥

अर्थ—अन्यंजन (तैयमर्दन विगेरे) करेयुं होय, आन करेयुं होय, जोजन करुं होय, आनपुं सद्व्यां होय, तथा यात्रामां अने रणनंप्राममां तैयार घयो होय, आपा मारुं हार करायुं नही. तथा विचारंजने दिवसे, रात्रिमये, त्रणे संपागमये,

दीवाळी विगेरे पर्व दिवसे तथा नवमे दिवसे एतले पूर्वे हौर कराव्युं होय ते दिवसची गणतां नवमे दिवसे हौर कराव्युं नहीं. अहीं “नवम” शब्दे करीने नोम तिथिनो अर्थ करवो नहीं, कारण के नोम रिक्का तिथि ठे अने रिक्का तिथिनुं वर्जन तो प्रथम कही गया ठे, तेथी जे दिवसे पूर्वे हौर कराव्युं होय ते दिवसची गणतां जे नवमो दिवस आवे ते दिवसे धीजी वारनुं हौर कराव्युं नहीं. आ नवमा दिवसनो निषेध केवल हौरमां ज ठे एम नथी, परंतु गृहप्रवेशादिकमां पण नवमा दिवसनो निषेध ठे. ते विषे खल्ल कहे ठे के—

“निर्गमाद्यवमे चाहि प्रवेशं परिवर्जयेत् ।

शुभे नक्षत्रयोगेऽपि प्रवेशाद्यापि निर्गमम् ॥ १ ॥”

“प्रयाण करवाना दिवसची गणतां नवमे दिवसे नक्षत्र योग शुभ ठतां पण पुरप्रवेशादिक करवो नहीं, तेमज प्रवेश कर्वा पत्री नवमे दिवसे प्रयाण पण करवुं नहीं.”

आ नियम मांगळिक (सामान्य) हौरने माटे काळो ठे. अमांगळिक (शुभक विगरेनुं) हौर तो नवमे दिवसे पण धाय ठे. “नीचे आमान नाख्या पिना हौर कराव्युं नहीं” एम खल्ल कहे ठे.—

पट्टकृत्तिकोऽष्टवेरधस्त्रिमेत्रधत्तुरुत्तरः ।

पञ्चपैत्रः सकृन्मूलः ह्योरी वर्षं न जीवति ॥ ३३ ॥

अर्थ—खगोलग ठ कृत्तिकामां हौर करावनार, ए जरीते आठ रोहिणीमां, षण अनु-राधामां, चार उत्तरामां, पांच मघामां अने एक मूल नक्षत्रमां हौर करावनार माएण एक वर्ष सुधी जीवे नहीं.

गणिविद्यामां तो कृत्तिका, विशाखा, मघा अने जरणी ए चार नक्षत्रमां ज खोच-कर्मने निषेध कर्वां ठे. विशेष ए ठे जे—

“सर्वदापि शुभं हौरं राजाणामृतिस्तके ।

घन्धमोक्षे मखे दारकर्मतीर्थप्रतादिसु ॥ १ ॥”

“राजानी आण्णाए, मृत्युसूतकमां, घंघनघी मुक्त घयो होय त्तारे, दण्डमां, रानीन कार्यामां, तीर्थमां अने प्रतादिकमां (प्रतादिकना प्रारंभमां) हौरकर्म कराव्युं ए मर्कटा एतले सर्वे पार अने नक्षत्रमां शुभ ठे.” अहीं रानीन कार्यामां जे कावुं ठे ते कावुना बुळनो आचार ठे, एतले के जेना बुळनो रीवाज होय तेने आधीने ठे.

ह्ये राजाने आधीने हौरकर्म बहे ठे.

श्मधुकर्म नरेन्द्राणां पञ्चमे पञ्चमेऽहनि ।

ह्योरत्नेषु नखोल्लेखो व्यक्तं शूरे विशेषतः ॥ ३४ ॥

“बुध, गुरु, शुक्र अने रविवारे तथा कन्याविवाहनां नक्षत्रो उपरांत पुष्य, अश्विनी अने श्रवण नक्षत्रमां शांतिक तथा पौष्टिक कार्यों करवां.”

हवे प्राये करीने ब्राह्मणादिक वर्णानि आश्रीने पंदर स्वोक्तोयने संस्कारो कहे ठे. तेमां प्रथम मौंजीबंध (कटिमेखळाबंध एखे उपनयन) नो संस्कार कहे ठे.—

मौंजीबंधोऽष्टमे गर्जाङ्गमती वाऽप्रजन्मनाम् ।

राहामेकादशे च स्याद्वत्सरे छादशे विशाम् ॥ ३७ ॥

अर्थ—मौंजीबंधनुं कर्म ब्राह्मणेने गर्जयी अथवा जन्मयी आठमे वर्षे घाय ठे. हत्रियने आगीयारमे वर्षे अने वैश्यने धारमे वर्षे घाय ठे. ब्राह्मणेने दशमे वर्षे पण मौंजी-बंध करवामां आये ठे, तेमां जे प्रमाणे कुळाचार होय ते प्रमाणे करवुं.

शाखाधिपे वल्लोपेते केन्द्रस्थेऽह्नि च तस्य वा ।

घले सूर्येन्द्रजीवानां वर्णनाथे वल्लीयसि ॥ ३७ ॥

माघादौ पञ्चके मासां पौष्णाश्विन्योः करप्रये ।

श्रुतिह्रये मृगादित्यपुष्येधूपनयः ध्रिये ॥ ३९ ॥ युग्मम् ॥

अर्थ—शाखाधिप (वेदाधिप गुरु, शुक्र, मंगळ अने सूर्य) जे प्रभारादिबन्धी बळवान् होय तथा केंद्रस्थानमां रह्यो होय त्यारे उपनय (यज्ञोपवीत) मंगवार करवो, बंमरे शाखाधिप निर्बळ होय तो वर्णमंकर प्रजा घयानो मंगर ठे. तथा ते शाखाधिपना ज धारमां उपनय संस्कार करवो. अही “तस्य वा” ए ठेबाए या शब्द बन्धो ठे मदी एतुं सूचयन करुं के—जो लग्ना घळयी उपनयन करानुं होय तो शाखाधिपना धारमां उप प्रदण करवुं. एखे के लग्नकुंमळीमां शाखाधिप घळयान् पदने केवमां रह्यो करवो, अने जो मात्र दिनशुद्धिये ज संस्कार करवो होय त्यारे पण धार तो शाखाधिपनो ज खेपो. तथा सूर्य, चंद्र अने गुरु घळयान् होय त्यारे अथवा वर्णनो माघ (गुरु अने शुक्र) घळयान् होय त्यारे उपनयन संस्कार करवो. अथवा तो “सूर्य, चंद्र अने गुरु घळयान् होय तो सर्वे वर्णना नाथो घळयान् ज ठे” एम दैवदृष्ट्यनुं बनुं ठे. आ संस्कार माघ विगेरे पांच मास (जेठ शुधी)मां करवो. तथा रेवती, अश्विनी, हस्त, चित्रा, स्वाति, श्रवण, धनिष्ठा, मृगशीर्ष, पुनर्वसु अने पुष्य नक्षत्रमां करवो द्युत ठे.

पराजितेऽरिचेष्टमस्ये नीचस्थेऽस्तंगते सुरां ।

सितेऽपि घोपनीतः स्याद्युतिस्मृतिदहिष्मृत्तः ॥ ४० ॥

अर्थ—जे महानो दोग घवेधी जे मह दहिए दिना हस्त ज्यो होय ते पराजित बरे-

अर्थ—क्षीरनां नक्षत्रोने विंशे व्रीची, पांचमी अने गानमी तारा विंगेरे न होय तर फूर धार (सूर्य, शनि, मंगळ) ने दिवसे पण शुज महनी फाळदोरानं विंशे पांचमं पांचमं दिवसे राजाउंए शमश्रुकर्म (दाढी मुगनुं क्षीर) करावतुं. नग कगाववामां पण आ व समय लेयो, पण एक रविधार तजवो, अने शनि तथा मंगळ अने तेनी होरा विशेषे करीने प्रहण करवी.

हवे विचारंजनुं मुहूर्त्तं कहे ठे.—

विद्यां सुराध्यापकराजपुत्रसितार्कवारेषु समारंजेत ।

पूर्वाश्विनीमूलकरत्रयेषु, श्रुतित्रये वा मृगपञ्चके वा ॥ ३५ ॥

अर्थ—गुरु, बुध, शुक्र अने रविधारे त्रये पूर्वा, अश्विनी, मूल, हस्त, चित्रा, स्वाश्रवण, धनिष्ठा, शततारका, मृगशीर्ष, आर्द्रा, पुनर्वसु, पुष्य अने अश्लेषा, आट नक्षत्रोमां विद्यानो आरंज करवो श्रेष्ठ ठे. अर्ही श्रवण, धनिष्ठा अने शततारका एत्रण वदले केटलाक एक श्रवण ज लेवानुं कहे ठे. धनिष्ठा अने शततारकानो निषेध करे.

विचारंजमां वारोनुं फळ व्यवहारसारमां आ प्रमाणे कहुं ठे.—

“विचारंजे नृणां वाराः कुर्वते जास्करादयः ।

आयु १ जल्यं २ मृत्ति ३ लक्ष्मी ४ बुद्धि ५ सिद्धि ६ च पञ्चताम् ७ ॥ १ ॥

“विद्याना आरंजमां मनुष्योने सूर्यादिक वारो आ प्रमाणे अनुक्रमे फळ आपे ठे.— रविधारे विचारंज कर्यो होय तो आयुष्य, सोमे जन्मता, मंगळे मरण, बुधे खड्गी, गुरु बुद्धि, शुके सिद्धि अने शनि मरण.”

हवे नंदीनुं (नांद मांनवानुं) मुहूर्त्तं कहे ठे.—

नियमालोचनायोगतपोनन्द्यादि कारयेत् ।

मुक्त्वा तीक्ष्णोद्यमिश्राणि वारो चारशनैश्चरौ ॥ ३६ ॥

अर्थ—नियम एटले समकित अथवा धार ततो विंगेरे उच्चरवां ते, आलोचना एटले धर्मगुरुनी पास प्रायश्चित्त मागवा माटे पोतानुं पाप प्रकाशानुं ते, योग श्रुतनुं आराधन करवा माटे विशेष प्रकारनो तपविधि, तप एटले सिद्धांतमां कहेला श्रेणी आदिक उ प्रकारना तप, आ सर्वे नियमादिकनी नंदी विंगेरे एटले नांद मांनवी अथवा धीनुं कांडे पण धर्मात्सवादिक कार्य करनुं ते तीक्ष्ण, उद्यम अने मिश्र नक्षत्रोने वर्जाने धीजां नक्षत्रोमां तथा मंगळ अने शनिने वर्जाने धीजा वारोमां करनुं. विशेष ए ठे जे—

“शान्तिकं पौष्टिकं कार्यं हेज्यशुक्रार्कवासरे ।

कन्याविवाहनक्षत्रे पुण्याश्विभ्रवणे तथा ॥ १ ॥”

“बुध, गुरु, शुक्र अने रविवारे तथा कन्याधिवाहनां नक्षत्रो उपरांत पुष्य, अश्विनी अने श्रवण नक्षत्रमां शांतिक तथा पौष्टिक कार्यों करवां.”

हृये प्राये करीने ब्राह्मणादिक पणोंने आश्रिनीने पंदर श्लोकोपमे संस्कारो कहं ठे. तेमां प्रथम मौंजीबंध (कटिमेखळाबंध एटखे उपनयन) नो संस्कार कहं ठे.—

मौंजीबन्धोऽष्टमे गर्जाङ्गान्मतो वाऽप्रजन्मनाम् ।

राज्ञामेकादशे च स्याद्वत्सरे द्वादशे विशाम् ॥ ३७ ॥

अर्थ—मौंजीबंधनुं कर्म ब्राह्मणने गर्जथी अथवा जन्मथी आठमे वर्ये घाय ठे. एत्रियने अगीघारमे वर्ये अने धँश्यने घारमे वर्ये घाय ठे. ब्राह्मणने दशमे वर्ये पच मौंजी-बंध करवामां आवे ठे, तेमां जे प्रमाणे पुळ्ळाचार होय ते प्रमाणे करवुं.

शाखाधिपे वल्लोपेते केन्द्रस्थेऽह्नि च तस्य वा ।

घले सूर्येन्द्रजीवानां वर्णनाथे वल्लीयसि ॥ ३८ ॥

माघादौ पञ्चके मासां पौष्णाश्विन्योः करप्रये ।

श्रुतिद्वये मृगादित्यपुष्येवूपनयः श्रिये ॥ ३९ ॥ युगमम् ॥

अर्थ—शाखाधिप (वेदाधिप गुरु, शुक्र, मंगळ अने सूर्य) उ मकारादिकथी बळगन् होय तथा केन्द्रस्थानमां रट्यो होय त्यारे उपनय (वल्लोपरीत) संस्कार करवो, बंभट्टे शाखाधिप निर्वळ होय तो वर्णसंस्कार प्रजा घयानो संज्ञर ठे. तथा ते शाखाधिपता च पारमां उपनय संस्कार करवो. अर्ही “तस्य वा” ए ठेबाणे वा शब्द बळो ठे मदी एवुं सूचयन कर्युं के—जो लग्ना वळथी उपनयन करानुं होय तो शाखाधिपता वारमां एव प्रदण करवुं. एटखे के लग्नकुंमळीमां शाखाधिप वळयान् पदने बंभमां ररेणो करवो, अने जो मात्र दिनशुद्धिवेग ज संस्कार करवो होय त्यारे एए वार तो शाखाधिरतो ज खेवो. तथा सूर्य, चंद्र अने गुरु वळयान् होय त्यारे अथवा बट्टेनो नाथ (गुरु अने शुक्र) वळयान् होय त्यारे उपनयन संस्कार करवो. अथवा तो “सूर्य, चंद्र अने गुरु वळयान् होय तो सर्वे वर्णना नाथो वळयान् ज ठे” एम देववङ्गलां बळुं ठे. या संस्कार माघ विगेरे पांच मास (जेठ शुधी)मां करवो. तथा रेवरी, अश्विरी, इत्त, चित्रा, स्वाति, ध्रयण, धनिष्ठा, मृगशीर्ष, पुनर्वसु अने पुष्य नक्षत्रमां करवो दुत्र ठे.

पराजितेऽरिषेऽमस्ये नीचस्थेऽस्तंगते सुरो ।

सितेऽपि चोपनीतः स्याद्युतिस्मृतिदहिष्कृतः ॥ ४० ॥

अर्थ—जे मदीनो योग घयेथी जे मद्र ददिए दिना करक जलो होय ते पराजित बर-

वाय ठे. तेमां पण “एक शुक्र तो उत्तरमां जतो होय तो ते पराजित कहेवाय ठे,” ए वराह कहे ठे. तेथी करीने गुरु अने शुक्र पराजित स्थानमां रखा होय, शत्रुना स्थानमां रखा होय, नीच स्थाने रखा होय अथवा अस्तपाम्या होय अने तेवा समये जो उपनयन संस्कार कर्षीं होय तो ते श्रुति अने स्मृतिथी बहिष्कृत (रहित) थाय ठे.

क्रमादंशेषु सूर्यादेः क्रूरो १ मन्दो २ऽतिपातकी ३ ।

पट्ट ४ र्यज्वा ५ च यज्वा ६ च मूर्ख ७ श्रोपनयाङ्गवेत् ॥ ४१ ॥

अर्थ—लग्नां सूर्यनो नवांश रह्यो होय अने उपनयन कर्षुं होय तो ते क्रूर थाय ठे, चंद्रनो नवांश होय तो ते मंद थाय ठे, मंगळनो नवांश होय तो अत्यंत पापी थाय, बुधनो होय तो इशियार थाय, गुरुनो होय तो यज्वा (यज्ञ करनार) थाय, शुक्रनो होय तोपण यज्वा थाय अने शनिनो नवांश लग्नां होय तो ते मूर्ख थाय ठे.

चतुष्टयेऽर्कादिषु राजसेवी १ स्याद्वैश्यवृत्तिः २ क्रमतोऽस्त्रवृत्तिः ३ ।

अध्यापकः ४ कर्मसु पदसु विद्वान् ५ विद्यार्थयुक्तो ६ऽन्त्यजसेवकश्च ७ ॥ ४२ ॥

अर्थ—केंद्रस्थानमां सूर्य होय तो ते राजसेवक थाय ठे, चंद्र होय तो वैश्य वृत्ति-वाळो पटले कृषि, पशुपाल विगेरे वृत्तिवाळो थाय ठे, मंगळ होय तो शस्त्रनी वृत्ति-वाळो थाय ठे. बुध होय तो अध्यापक थाय, गुरु होय तो ४ कर्ममां विद्वान् थाय, शुक्र होय तो विद्यावान् अने धनवान् थाय तथा शनि होय तो अंत्यजो (चंकाळनो) सेवक थाय. केंद्रमां एकथी बधारे ग्रह होय तो जे ग्रह अधिक बळवान् होय तेतुं फळ कहेवुं. ए रीते सर्वत्र जाणवुं.

लग्ने गुरो त्रिकोणे सिते सितांशे विधौ च वेदज्ञः ।

जवति यमांशे गुरुसितलग्नेषु जक्रो विशीलश्च ॥ ४३ ॥

अर्थ—लग्नां गुरु होय, त्रिकोणमां शुक्र होय तथा शुक्रना अंशमां चंद्र होय पटले के गमे ते स्थाने रहेलो चंद्र शुक्रना नवांशमां रह्यो होय, तो ते वेदने जाणनारो थाय ठे, तथा गुरु, शुक्र अने लग्न शनिना अंशमां रखा होय तो ते जक्र (मूर्ख) अने शील रहित तथा कृतग्री थाय ठे.

विधियुरुशुकैः सार्कंधनगुणहीनः कुजान्वितैः क्रूरः ।

सबुधैर्युधः सशारेः स्यात्पुनीतोऽलसो विगुणः ॥ ४४ ॥

अर्थ—चंद्र, गुरु अने शुक्र जो सूर्य साथे रखा होय अने उपनयन कर्षुं होय तो ते धन अने गुणही रहित थाय, मंगळनी साथे रखा होय तो ते क्रूर थाय, बुध साथे

रह्या होय तो विद्वान् धाय, अने शनि साथे रह्या होय तो ते आठसु अने गुणहीन धाय ठे. आ श्लोक राज्याग्निपेकना लग्नमां पण सागु पने ठे.

चन्द्रे पष्ठाष्टमे मृत्युमूर्खत्वमथवा वटोः ।

व्रतमोक्षेऽथ केशान्ते चोखे चैवंविधो विधिः ॥ ४५ ॥

अर्थ—चंद्र ठेके आठमे होय तो वटुकनुं मरण धाय अथवा ते मूर्ख रहे. व्रतना मोक्षमां (मीजीबंधन ठोरुयामां), केशान्त (मुंमन)मां अने चौख कर्ममां के जे पोतपोताना फुळना आचार प्रमाणे पहेले अथवा श्रीजे वषं करवामां आये ठे तेमां पण आ प्रमाणे ज (एठखे छपरना साना आठ श्लोकमां कद्या प्रमाणे ज) विधि जाणयो.

ह्ये अग्निस्थापन (अग्निहोत्र)नुं मुहूर्त्त कहे ठे.

वहेः परिग्रहं प्राहुः कृत्तिकारोहिणीमृगोः ।

उत्तरात्रितयज्येष्ठापुष्यपौष्णद्विदेवतेः ॥ ४६ ॥

अर्थ—कृत्तिका, रोहिणी, मृगशीर्ष, व्रण उत्तरा, ज्येष्ठा, पुष्य, रेवती अने दिवागा नक्षत्रमां अग्निनुं स्थापन कर्तुं ठे.

केन्द्रोपचयधीधर्मेष्वर्केन्दुशसुरार्थितेः ।

शेषैस्त्रिपद्दशायस्थैरादप्याज्जातवेदसम् ॥ ४७ ॥

अर्थ—सूर्य केन्द्रस्थानमां (१-४-७-१०) रत्नो होय, चंद्र उपचय (१,६,१०,११) स्थानमां रत्नो होय, बुध पांचमे रत्नो होय, गुरु नवमे रत्नो होय, अने बीजा वटो (मंगल, शुक, शनि) श्रीजे, ठेके, दशमे अने अगीधारमे रह्या होय त्तारे अग्नि स्थान बरयो.

उदयेऽथ नवांशे वा राशीनां जलचारिणाम् ।

उदयस्थे च शीतांशोर्वह्निरहाय शाम्यति ॥ ४७ ॥

अर्थ—जलधर राशिठना (बर्क, मकर, बुज, मीन) उदयमां अथवा नक्षत्रमां अने चंद्रना उदयमां अग्नि तरत ज बुजाइ जाय ठे.

मूराः कुर्युर्धने निःस्वमाद्यं सन्तोऽरदं विधुः ।

हन्युश्चिउडे प्रहाः सर्वे लोके च क्षयमां द्विजम् ॥ ४८ ॥

अर्थ—अग्निस्थापननी बुग्ळीमां जो बीजा स्थानमां बर वर रह्या होइ तो जे प्राणवने निर्धन बरे ठे, अने साम्य ग्रह रह्या होइ तो धनाइ बरे ठे, तथा चंद्र रह्यो होय तो जे प्राणवने अन्नदातार बरे ठे. बली छावना स्थानमां बरे वर वर रह्यो होय तो तेनुं मरण धाय ठे, तथा लग्नमां के चंजनी साथे बुध अने शनि रह्या होइ तो-

पण ते ब्राह्मण मरण पामें ठे एम रत्नमाला जाण्यमां कहुं ठे. आठमां स्थाने रहेछे ग्रहो विषे आ प्रमाणे विशेष जाणहुं के—आठमे स्थाने चंद्र रह्यो होय तो ते ब्राह्मणनी स्त्रीनुं मरण थाय, मंगळ होय तो ब्राह्मणनुंज मरण थाय, रवि, गुरु के शनि होय तो ते ब्राह्मण असाध्य रोगधी पीना पामे, अने बुध के शुक्र रह्या होय तो कांइ पण फळ थाय नहीं. खल्ल तो खल्लमां रहेछा ग्रह विषे आ प्रमाणे कहे ठे के—“खल्लमां अथवा चंद्रनी साथे बुध के शनि रह्यो होय तो लोकामिनी साथे ते अग्निने संग थायने अर्थात् अग्नि उत्पन्न थाय ठे.”

जितैरस्तमितैर्नीचशत्रुद्वेन्नगतैरपि ।

सोमजौमसुराचार्यैराहिताग्निर्न नन्दति ॥ ५० ॥

अर्थ—सोम, मंगळ अने गुरु जो पराजय पाय्या होय, अस्त पाय्या होय, नीच स्थाने रह्या होय के शत्रुना घरमां रह्या होय तो अग्निनुं आधान करनार सुखी थतो नयी.

चन्द्रेऽर्के वा त्रिशत्रुस्ये लभे धनुषि वा गुरो ।

मेपस्ये खा १० स्त ७ गे वारे यज्वा स्यादात्तपावकः ॥ ५१ ॥

अर्थ—अग्निआधाननी कुंभळीमां चंद्र के सूर्य त्रीजे के ठे स्थाने रह्यो होय, खल्लमां के धन राशिमां गुरु रह्यो होय, अने मंगळ मेप राशिमां के दशमा अथवा सातमा स्थानमां रह्यो होय तो अग्निनुं आधान करनार ब्राह्मण याज्ञिक थाय ठे.

। इति विप्राद्यधिकारः ।

हये नयां यत्र पहेरवानुं मुहूर्त्त कहे ठे.—

नववाससः प्रधानं वासवपौष्णाश्विनादितिष्ठितये ।

करपञ्चकध्रुवेपु च बुधगुरुशुक्रेपु परिधानम् ॥ ५२ ॥

अर्थ—बुध, गुरु अने शुक्रवारे धनिष्ठा, रेवती, अश्विनी, पुनर्वसु, पुष्य, हस्त, चित्रा, स्वाति, विशाखा, अथुराषा, तथा म्रुव पट्टे रोहिणी, छत्तराषाढा, छत्तराफाःशुनी अने छत्तराजाषपद, आ नक्षत्रोमांयी कांइ पण नक्षत्र होय, ते दियसे नयां यत्र पहेरयां शुभ ठे. कहुं ठे के—

“नष्टप्राप्ति १ स्तदनुमरणं २ बद्धिदाहो ३ अर्थमिद्धि ४-

ध्यात्नोर्ज्ञानि ५ मूर्तिरथ ६ धनप्राप्ति ७ रथगमथ ८ ।

शोचो ९ धृत्यु १० नरपतित्रयं ११ मंगदः १२ कर्ममिद्धि १३-

विप्राकाप्तिः १४ सदसान १५ मथो यत्रजयं जनानाम् १६ ॥ १ ॥

मित्रासि १७ रम्बरहृतिः १८ सखिलप्लुतिश्च १ए,
 रोगो २०ऽतिमिष्टमशनं २१ नयनामयश्च २२ ।
 धान्यं २३ विषोद्भवचयं २४ जलजी २५ धनं २६ च,
 रक्षासि २७ रम्बरधृतेः फलमश्विजात् स्यात् ॥ २ ॥”

“नवां वस्त्र धारण करवामां अश्विनी नक्षत्राद्यी नीचे प्रमाणे अनुक्रमे फळ थाय ठे. अश्विनी नक्षत्रमां वस्त्र धारण करे तो नाश पामेली वस्तुनी प्राप्ति थाय ठे १, जरणीमां धारण करे तो तरत ज मरण थाय २, कृत्तिकांमां अग्निदाह थाय ३, रोहिणीमां अर्थनी सिद्धि थाय ४, मृगशिरमां चंद्रनो जय थाय ५, आर्द्रांमां मरण थाय ६, पुनर्वसुमां धननी प्राप्ति ७, पुष्यमां अर्थनी (धननी) प्राप्ति ८, अश्लेषांमां शोक ९, मघांमां मृत्यु १०, पूर्वाषाढगुनीमां राजानो जय ११, उत्तराषाढगुनीमां संपत्तिनी प्राप्ति १२, हस्तमां कार्यसिद्धि १३, चित्रांमां विद्यानी प्राप्ति १४, स्वातिमां सारुं जोजन १५, विशाखांमां माणसोनी प्रीति १६, अनुराधांमां मित्रनी प्राप्ति १७, ज्येष्ठांमां वस्त्रनी चोरी १८, मूळमां जळमां बुधे १९, पूर्वाषाढांमां रोग २०, उत्तराषाढांमां अत्यंत मिष्ट जोजन २१, श्रवणंमां नेत्रनो व्याधि २२, धनिष्ठांमां धान्यनी प्राप्ति २३, शतजिपकमां विपनो जय २४, पूर्वाजात्रपदमां जळनो जय २५, उत्तराजात्रपदमां धननी प्राप्ति २६, अने रेवतींमां नवुं वस्त्र पहेरवाधी रत्ननी प्राप्ति थाय ठे २७.”

व्यवहारप्रकाशमां कहुं ठे के—“केवळ श्वेत वस्त्रने माटे ज आ नियम नथी, पण रातां वस्त्रने माटे पण उपर गणावेलां ज नक्षत्रो शुभ ठे.” व्यवहारसारमां तो एम कहुं ठे जे—“रातां वस्त्र धारण करवामां पुरुषने पण जे नक्षत्रो खीर्तने माटे कहेवामां आवशे ते ज शुभ ठे, अने आ उपर गणावेलां नक्षत्रो तो श्वेत वस्त्रने ज आश्रीने ठे.” ह्ये धारने आश्रीने आ प्रमाणे फळ जाणवुं.—

“नवाम्बरपरीजोगे कुर्धन्त्यर्कादिवासराः ।

जीर्णं १ जलार्द्रं २ शोकं ३ च धनं ४ ज्ञानं ५ सुखं ६ मलम् ७ ॥ १ ॥”

नवां वस्त्र धारण करवामां रवि विगेरे धारो अनुक्रमे जीर्णं १, जलार्द्रं २, शोक ३, धन ४, ज्ञान ५, सुख ६ अने मल (मेळापणुं) ७, आ प्रमाणे फळ आपे ठे.” नवो कंबल धारण करवामां रवि पण शुभ ठे एम कहेलुं ठे. केटलाक आचार्यो कहे ठे के—

“व्यापार्यते रवौ पीतं बुधे नीलं शनी शितिः ।

गुरुजार्गवयोः श्वेतं रक्तं मंगलवासरे ॥ १ ॥”

१ वहेलुं फाटी जाय. २ निरंतर भीतुं ज रहे.

“रविवारे पीळुं वख पहेरखुं शुज ठे, बुधवारे खीळुं, शनिवारे काळुं, गुरु वारे श्वेत तथा मंगळवारे रातुं वख पहेरखुं शुज ठे.”

हवे खीठने नवां वख तथा अलंकार विगेरे पहेरवातुं मुहूर्त करे ठे.—

योपिद्भजेत करपञ्चकवासवाश्विपौष्णेपु वक्रगुरुशुक्रदिनेशवारे ।

मुक्ताप्रवालमणिशंखसुवर्णदन्तरकाम्बराण्यविधवात्वमतिः सती

अर्थ—विधवा अवाणी इत्या न होय एवी सती स्त्रीए मोती, प्रवाळा, मणि, (शंखला), सुवर्ण, दांत (हाथीदांत) तथा रातां वत्तने इत्त. बिना, स्वति. शाखा, अनुराधा, धनिष्ठा, अश्विनी अने रेवती, ए नक्षत्रां तथा वक्र (मंगळ) शुक्र अने रविवारे धारण करवां शुज ठे.

विशेषमां आ प्रमाणे जाणुं.—

“पुष्यं पुनर्वसुं चैव रोहिणीं चोत्तरात्रयम् ।

कौस्तुभे यज्येत्सखे जटुघातो जयेद्यतः ॥ १ ॥”

“कुमुंवा (रातां) वख धारण करवामां तथा प्रवाळा, सुवर्ण, शंख विगेरे धारण करवामां पुष्य, पुनर्वसु, रोहिणी, उत्तराफाशुनी, उत्तराशाखा अने उत्तरानाशाखा, नक्षत्रां अथवा यज्यां, कारण के ते नक्षत्रां धारण करवाची तेना पतिनो नाश प्राप्त ठे.”

यासः प्रासं विवाहादौ राक्षा दत्तं च यन्मुदा ।

विरुद्धेऽपि हि वारदौ तच्छरीतानिर्वाकितः ॥ ५४ ॥

अर्थ—विवाहादिकमां मजेतुं वख तथा रातां दर्शनी जे (वख) जाणुं होय, वार अने नक्षत्र विरुद्ध (अयुज) होय तथा वैशादिक प्रतिज्ञ होय तोपण वारक रति धारण करतुं.

हे काशेतां तथा बडेतां मखने आधीने करे ठे.—

दृगनरदरागे वामभि कोणेषु सुगम्यतात्तयोर्भेनुजाः ।

दक्षिणराम्बु मंगलवोः शुभेऽयनयो राक्षसो ज्ञानः ॥ ५५ ॥

वस्तुतः नर वाम ... राक्षसो ज्ञानः ...

हिष्णी, आट्वां नहत्रोमां सर्पंशं घयो होय तो ते मरण पामे ठे (१) तथा पांचम, षष्ठ, आठम, नोम, चौदश अने अमावास्या, आ तिथिर्त्तमां सर्पंशं घयो होय तो ते मरण पामे ठे (२) रवि, मंगळ अने शनिवार तथा प्रातःकाळनी संध्या, सायंकालनी संध्या अने संक्रांतिना समये सर्पंशं घयो होय तो ते मरण पामे ठे." इत्यादि.

हये मांदो माणस जीवरो के नहीं ? ते विषे कहे ठे.—

जातरोगस्य पूर्वार्द्रास्त्रातिज्येष्ठादिर्जैर्मृतिः ।

ज्वेद्वीरोगता रेवत्यनुराधासु कष्टतः ॥ ६४ ॥

मासान्मृगोत्तरापाढे विंशत्यह्नां मघासु च ।

पक्षेण तु द्विदिवत्ये धनिष्ठाद्वस्तयोस्तथा ॥ ६५ ॥

जरणी वारुणश्रोत्रचित्रास्वेकादशाहृतः ।

अश्विनीकृत्तिकारक्षोनक्षत्रेषु नवाहृतः ॥ ६६ ॥

आदित्यपुष्याद्विषुंभरोद्विष्यार्यमणेषु तु ।

सप्ताहादिह ताराया यदि स्यादनुकूलता ॥ ६७ ॥

अर्थ—त्रये पूर्वा, आर्द्रा, स्वाति, ज्येष्ठा अने अश्विंशं पामां रोग उत्पन्न घयो होय तो रोगीनुं मरण घाय ठे. रेवती अने अनुराधामां रोग उत्पन्न घयो होय तो कष्टची नीरोगी घाय. मृगशिर अने उत्तरापाढामां रोग घयो होय तो एक महीने सारं घाय. मघामां घयो होय तो धीरा दिवसे नीरोगी घाय. विशाखा, धनिष्ठा के हस्तमां घयो होय तो पंदर दिवसे सारं घाय. अर्द्धी पृथ्वी कहे ठे के—“उत्तरापाढामां रोग घयो होय तो धे मासे मृत्यु घाय अने अग्निजितमां घयो होय तो धे मासे नीरोगी घाय.” जरणी, शत-जिषक, ध्रुवण अने चित्रामां घ्यापि उत्पन्न घयो होय तो अगीवार दिवसे सारं घाय. अश्विनी, कृत्तिका अने मूळमां घयो होय तो नव दिवसे सारं घाय. पुनर्वसु, पुष्य, उत्तराजाक्षपद, रोहिणी अने उत्तराफाल्गुनीमां घयो होय तो सात दिवसे सारं घाय. आ सर्व स्थळे तारांनी अनुकूलता होय तो सारं घाय एम जाणवुं. “गुरुखेऽप्यास्त्यिते रोगे दीर्घखेदोऽथवा मृतिः” “गुरुखपक्षेने विषे पण व्रीची, पांचमी के सातमी तारातमां रोग उत्पन्न घयो होय तो घणो पंधरा पामे अथवा मृत्यु पामे” एम कर्तुं ठे.

अर्द्धी प्रसंगधी मृत्युनुं ज्ञान ठखे ठे.—

“आदृष्याः परे वि शुभ्रंगह, पनरदभादिववेविगु अंगह ।

वारह पाहिरि वस्त य दिक्क, जीवियनरख पुनं जापिक्क ॥ १ ॥”

“वष नागीशाब्जे सर्पं करयो. तेषां सूर्ये जे नक्षत्रमां होय ते नक्षत्र प्रथम मूळनुं,

अर्थ—प्रेतकार्य आटलां नक्षत्रोमां करबुं नहीं.—यमलयोगमां, पंचक्रमां, योगमां, क्रूर (जरणी, त्रणे पूर्वां अने मघा)मां, मिश्र (विशाखा अने कृत्तिका)मां, पुष्य, उत्तरा अने रोहिणी)मां, आर्द्रांमां, मूळमां तथा अनुराधामां. वळी “रवि तथा वारनो पण त्याग करवो” एम दिनशुद्धिमां कहुं ठे. वळी अन्य ग्रंथमां

“पुण्याश्विनी स्वातिहस्ता ज्येष्ठा श्रवणरेवती ।

एषु प्रेतक्रिया कार्या रविवारं विना बुधैः ॥ १ ॥

“पुष्य, अश्विनी, स्वाति, हस्त, ज्येष्ठा, श्रवण अने रेवती, आटलां नक्षत्रोमां विना बीजा वारे काह्या पुरुषोए प्रेतक्रिया करवी.”

मृते साधो पञ्चदशमुहूर्त्तैर्नैव पुत्रकः ।

एकत्रिंशन्मुहूर्त्तैस्तु क्षेप्यः शेषैस्तु जैरुजो ॥ ६२ ॥

अर्थ—पंदर मुहूर्त्तवाळां नक्षत्रमां साधुए काळ कयों होय तो पुत्रक करवो नहीं (अनिजितमां पण करवो नहीं), त्रीश मुहूर्त्तवाळांमां काळ कयों होय तो एक करवो, एटखे एक पुत्रक करीने साधुनी पासे राखवो, अने संस्कारसमये तेने म नारवो एवी रीत ठे, तथा बाकीनां पीस्ताळीश मुहूर्त्तवाळां नक्षत्रोमां काळ कयों तो वे पुत्रक करवा.

इषे सर्वंसा धयो होय ते जीने के नहीं ? ते कहे ठे.—

सप्रेक्षः सुपर्णं न रक्षितोऽपि न जीवति ।

मृष्टाद्भ्रान्तरीणुग्ममघाश्वोपाह्रिदेवतोः ॥ ६३ ॥

अर्थ—मृष्ट, धात्रो, जरणी, कृत्तिका, मघा, अश्लेषा अने विशाखा नक्षत्रमां सर्वं-सप्रेक्ष धरो होय तो तेनी मरुत रक्षा करे तोपण ते जीने नहीं, अने पीजां नक्षत्रोमां धात्रोपाश्वो होय तो ते जीने ठे.

दिग्द्विप्राप्तमां तो आ प्रमाणे कहुं ठे.—

“मृष्टाश्वोपाश्वोः पुरांरथे जरणिहानिनी ।

हृदिहानं विताणा च रोहिणी दृष्टमृगुदा ॥ १ ॥

निधयः पश्यमी पश्यमी नयमिहा तथा ।

अनुदंरप्यमवासादिना दृष्टमृगुदा ॥ २ ॥

दृष्टमृगुदे मारा वानुजोमथनेचराः ।

दृष्टमृगुदे मारा वानुजोमथनेचराः ॥ ३ ॥”

मृष्ट, अश्लेष, मृष्ट, मरे पूर्वा, जरणी, अश्विनी, कृत्तिका, धात्रो, विशाखा अने

द्विषी, आठवां नक्षत्रोमां सर्पंश थयो होय तो ते मरण पामे ठे (१) तथा पांचम, ष, आठम, नोम, चौदश अने अमावास्या, आ तिथिठमां सर्पंश थयो होय तो ते रण पामे ठे (२) रवि, मंगळ अने शनिवार तथा प्रातःकाळनी संध्या, सायंकाळनी ध्या अने संक्रांतिना समये सर्पंश थयो होय तो ते मरण पामे ठे." इत्यादि.

हये मांदो माणस जीवरो के नहीं ? ते विपे कहे ठे.—

जातरोगस्य पूर्वार्द्धास्वातिज्येष्ठाद्विजेर्मृतिः ।

जवेद्वीरोगता रेवत्यनुराधासु कष्टतः ॥ ६४ ॥

मासान्मृगोत्तरापाठे विशत्यह्नां मघासु च ।

पक्षेण तु द्विदैवत्ये धनिष्ठाहस्तयोस्तथा ॥ ६५ ॥

जरणी वारुणश्रोत्रचित्रास्वेकादशाहतः ।

अश्विनीकृत्तिकारक्षोनक्षत्रेषु नवाहतः ॥ ६६ ॥

आदित्यपुष्याद्विर्बुधरोहिण्यायमणेषु तु ।

सप्ताहादिह ताराया यदि स्यादनुकूलता ॥ ६७ ॥

अर्थ—त्रये पूर्वा, आर्द्रा, स्वाति, ज्येष्ठा अने अश्लेषामां रोग उत्पन्न पयो होय तो गीनुं मरण थाय ठे. रेवती अने अनुराधामां रोग उत्पन्न थयो होय तो कष्टयी नीरोगी थ. मृगशिर अने उत्तरापाढामां रोग थयो होय तो एक महीने सारं थाय. मघामां रो होय तो धीश दिवसे नीरोगी थाय. विशाखा, धनिष्ठा के हस्तमां थयो होय तो र दिवसे सारं थाय. अर्द्धी पृश्ने कहे ठे के—“उत्तरापाढामां रोग पयो होय तो ये से मृत्यु थाय अने अजिजितमां थयो होय तो ये मासे नीरोगी थाय.” जरणी, वारु-पक्ष, ध्रयण अने चित्रामां व्याधि उत्पन्न थयो होय तो अगीवार दिवसे सारं थाय. श्विनी, कृत्तिका अने मूळमां थयो होय तो नव दिवसे सारं थाय. पुनर्वसु, पुष्य, तराजाक्षपद, रोहिणी अने उत्तराफाद्युनीमां थयो होय तो सात दिवसे सारं थाय. । सर्व स्वळे वारानी अनुकूलता होय तो सारं थाय एम जाणतुं. “सुखेऽप्यास्तिवे ते दीर्घस्वेषोऽथवा मृतिः” “सुखपरुने विपे पण वीजी, पांचमी के सातमी ताराठमां । उत्पन्न थयो होय तो पयो स्वेषा पामे अथवा मृत्यु पामे” एम कतुं ठे.

अर्द्धी प्रसंगयी मृत्युनुं ज्ञान लखे ठे.—

“आश्चाद् परे पि शुभ्रंगह, पनरदमादितवेणितु अंगह ।

पारह पाहिरि वस्त य दिक्कद्, जीवियमरण पुनं जादिकद् ॥ १ ॥”

“अण नानीवाळो सर्प करयो. तेमां सुये ठे नक्षत्रमां होय ते नक्षत्र मदन मूळतुं,

॥ आरंभसिद्धि ॥

त्वारणती अनुक्रमे बीजां नहरो मूक्यां (अजितित् गयुं नही). तेनां संर
 ो नाम्नी छरर अत्रे छने बार नहरो बहार रहे ए रीते संपं करीने जीरित अथाः
 लट रीते जयतुं.

धुवंगनी स्थापना.

दो जे जे अदो जे जे नहरोनां होय, ते ते प्रयो ते ते नहुर छपर मूक्या. पडी
 नहुरको रोजेना नामनहुर मुरी गयुं. तेनां जो पवेडी नामीमां परये पवेडे.
 , केने, दहरो. प्रने के रवीसने रोगीनुं नहुर होय तो मरण थाप, जो बीजी
 नां दहरो डो. जे, छानने, पोरने, वीसने के डरीसने रोगीनुं नहुर होय तो पापुं
 थाप, छने रोगीनुं नहुर वं. जो नामी छपर परये जीने, सासने, पंदरने, उग्या-
 के रोग्यां प्रने होय तो मोकुं कय थाप. वाहीनां बार नहरो छपर रोगीनुं नहुर
 नां जयतेय थाप. अही सुनायुत प्रहारा पेषयी पाण सुनायुत फड निसे
 'कट्टे'.

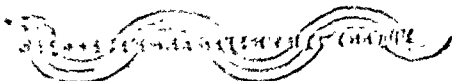
नहुरको रोजेना नामनहुर मुरी गयुं. तेनां जो पवेडी नामीमां परये पवेडे.

अथ तेनां आरंभे नहुरको रोजेना नामनहुर मुरी गयुं.

तेनां जो पवेडी नामीमां परये पवेडे.

अथ तेनां आरंभे नहुरको रोजेना नामनहुर मुरी गयुं. तेनां जो पवेडी नामीमां परये पवेडे.

धुवंगनी स्थापना.

अथ तेनां आरंभे नहुरको रोजेना नामनहुर मुरी गयुं. तेनां जो पवेडी नामीमां परये पवेडे.

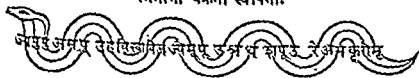
अथ तेनां आरंभे नहुरको रोजेना नामनहुर मुरी गयुं. तेनां जो पवेडी नामीमां परये पवेडे.

“आर्षं अहा मिंगं अंते मग्ने मूखं पश्चिञ्चं ।

रवींश्चज्जन्मनरकत्तं तिविज्जो नं हु जीवइ ॥ १ ॥”

“प्रथम आर्षा, अंते मृगशिर अने मध्ये मूळ प रीते मूळीने त्रिनामी चक्र करतुं. सूर्यतुं, चंद्रतुं अने जन्मतुं नक्षत्र जो वींथाय पटखे एक नामी पर आये तो रोगी एस जीवे नही.”

त्रिनामी चक्रनी स्थापना.

“रवींश्चज्जन्मनरकत्तं पगनामीगया जया ।

तया दिने जये मच्च नक्षहा जिण्जासिञ्चं ॥ १ ॥”

‘सूर्यतुं, चंद्रतुं अने जन्मतुं ए त्रणें नक्षत्रो ज्यारे एक नामी पर आये, ते दिवसे रोगीतुं थाय वे. जिनेश्वरतुं पचन अन्यथा थतुं नथी.”

अर्ही कोइ आम पण कहे ते के—

“रोगिणो जन्मरुहस्य एकनाट्यां यदा रविः ।

यावदहं रवेर्जोर्ग्यं तावत्कष्टपरंपरा ॥ १ ॥”

रोगीना जन्मनक्षत्रनी एक (सरस्वी) नामी ठपर ज्यारे सूर्य होय अने जेटुं सूर्यने जोगवयानुं होय तेठखा पखत सुधी रोगीने कष्टनी परंपरा रहें वे.”

“रोगिणो जन्मरुहस्य एकनाट्यां यदा शशी ।

तदा पीनां विजानीयादष्टप्राहरिकां ध्रुवम् ॥ २ ॥”

रोगीना जन्मनक्षत्रनी एक (समान) नामी ठपर ज्यारे चंद्र होय त्यारे आठ पहर नी अवश्य पीना जाणवी.”

“कूरप्रहास्तदाऽन्ये तु यदि तत्रैव संस्थिताः ।

तदा काठे प्रवेन्मृत्युः सत्यमीदानजापितम् ॥ ३ ॥”

ते पखते बीजा मूर मरुो जो त्यां अ रहेखा होय, तो वे अ पखते मृत्यु घाय वे. ईश्वरतुं पचन सत्य वे.”

मा अने बीजा प्रकारोपने विचारिने कूर मरु, दशा, चंद्रनी मतिवृत्ता, तिषि, वेद विधेरे पने आश्वासनां कदा प्रमाये जोइने रोगीना मृत्युना कनदनां प करपो.

हवे औषध खावानुं मुहूर्त्त कहे ठे.—

त्रैपज्यमिष्टं मृगवारुणानुराधाधनिष्ठाश्रुतिरेवतीपु ।

पुष्याश्विनीराक्षसहस्तचित्रापुनर्वसुस्वातिपु देहपुष्ट्यै ॥ ६७ ॥

अर्थ—प्रथम औषध खावानुं नीचेनां नक्षत्रोमां देहनी पुष्टिने माटे इच्छेनुं ठे.—
मृगशिर, शतजिपक्, अनुराधा, धनिष्ठा, श्रवण, रेवती, पुष्य, अश्विनी, मूळ, हस्त,
चित्रा, पुनर्वसु अने स्वाति.

अहीं वार विषे कांइ कहुं नथी तोपण सर्वत्र सौम्य वारो ज ग्रहण करवा, अने
प्रहीं तो रविवार पण कहेखो होवाथी खेवानो ठे. ए ज रीते अश्व, गजकर्म, पशुविधि,
पाटक, वाच, कूवा, उद्यान, वाळकनुं नाम स्थापन, गृह करवुं, अश्वने प्रथम चलाववो,
रीज वाववुं, नगरादिकनां तोरण चलाववां, तथा देवपूजा विगेरे सर्व मांगळिक कार्यांमां
ण वारने माटे कांइ विशेष कहुं न होय तो सौम्य वारो तथा रविवार पण जाणी खेवा.
हवे रोगीने माथे पाणी रेववानुं मुहूर्त्त कहे ठे.—

स्नानमुह्लाघनस्येष्टं वारयोर्नेन्दुशुक्रयोः ।

ब्राह्मणौष्णोत्तराश्लेषादित्यस्वातिमघासु च ॥ ६८ ॥

अर्थ—नीरोग अयेखा माणसने प्रथम स्नान चंद्र अने शुक्रवारने वर्जने बीजा
वारोमां तथा रोहिणी, रेवती, त्रणे उत्तरा, अश्लेषा, पुनर्वसु, स्वाति अने मघाने वर्जने
रीजां नक्षत्रमां इच्छेनुं ठे. पूर्णचंद्रमां “बुध अने गुरुवार” तथा हर्षप्रकाशमां “शनि-
वारने” वर्जवानुं कहुं ठे.

हवे अच्यंग स्नाननुं मुहूर्त्त कहे ठे.—

अच्यंगमर्ककुजजीवसितेषु पर्व-

संक्रान्तिविष्टिषु विवर्जितयोगयुग्मे ।

कुर्याद्वि २ पद् ६ जुजग ७ दिक् १० तिथि १५ शक्र १४ विश्व-

संख्ये तिथौ च न कदाचन चूतिकामः ॥ ७० ॥

अर्थ—रवि, मंगळ, गुरु अने शुक्रवारे तथा पर्वमां पटखे सूर्य चंद्रनुं ग्रहण अने
रीयाळी विगेरेमां, सूर्यनी संक्रांतिने दिवसे, वर्जित योग व्यतिपात अने धैधृति योगने
दिवसे तथा बीज, उच्च, आराम, दशम, पूनम, चौदश अने तेरस, ए तिथिने दिवसे
प्राचादीने इष्टता पुरुषे कदापि अच्यंग स्नान पटखे तेंच चोळ्यापूर्वक स्नान करवुं नहो.
प्रप (प्याधि)थी मुक्त अयेखाने तो व्यतिपात अने विष्टिमां पण स्नाननो निषेध
परी. कहुं ठे के—

“रविमन्दारवारेषु विष्टी वा न्यतिपातके ।

ज्ञातव्यं ब्रह्ममुक्तेन शशिन्यशुक्रतारके ॥ १ ॥”

“रवि, शनि अने मंगळवारे विष्टि के न्यतिपातमां अशुक्र तारा अने चंद्र होय तो-
पण ब्रह्मणी मुक्त अयेखाए ज्ञान (अन्वंग ज्ञान) करतुं.”

इये नवुं अनाज सायातुं मुहूर्त्त कहे वे.—

शुक्लीतान्नं नवं दत्त्वा शुभेऽहि ध्रुवचान्द्रजे ।

पुनर्वसुकरश्रोत्ररेवतीनां ह्येषु च ॥ ७१ ॥

अर्थ—शुक्र दिवसे रोहिणी, ब्रह्मे उत्तरा अने मृगशिर नक्षत्रमां तेमज पुनर्वसु, पुष्य,
हस्त, चित्रा, भ्रवण, धनिष्ठा, रेवती अने अश्विनी ए नक्षत्रोमां नवुं अनाज दान दग्नें खातुं.

राजादिक स्वामीना दर्शनतुं मुहूर्त्त कहे वे.—

राजावलोकनं कुर्यान्मृष्टक्षिप्रभुवोदुत्तिः ।

वासवध्रवणाज्यां च सुधीः सर्वार्थसिद्धये ॥ ७२ ॥

अर्थ—मृष्ट, क्षिप्र तथा ध्रुव नक्षत्रमां तेमज धनिष्ठा अने भ्रवण नक्षत्रमां बुद्धिमान्
पुरसे सर्व प्रयोजननी सिद्धिने माटे राजातुं दर्शतुं करतुं. राजाए करीने पोतपोताना
स्वामी—उपरी समजवा.

इये हस्ती तथा अश्वना कर्म विषे कहे वे.—

गजवाजिकर्म नेष्टं रोद्धे पूर्वो ३ चरा ३ विशाखासु ।

नरणित्रितयाश्लेषाछितपञ्चेषाह्येषु तथा ॥ ७३ ॥

अर्थ—आर्क्ष, ब्रह्मे पूर्वा, ब्रह्मे उत्तरा, विशाखा, नरणी, वृश्चिक, रोहिणी, अश्विनी,
मघा, ज्येष्ठा अने मूळ, ए नक्षत्रोमां हस्तीतुं कर्म एटखे गजसातिका, दांत चररा विंगेरे
या वाजिकर्म एटखे अश्विनी साति, आरती विंगेरे करतुं इष्ट-शुक्र नषी. अर्थात् रीडां
नक्षत्रोमां शुक्र वे. अर्ही सामान्य रीते कदा उतां पण आ प्रमाणे विदोष जातुं.—
'अश्विनी, पुनर्वसु, पुष्य, हस्त, चित्रा अने स्वाति ए नक्षत्रोमां हस्तीतुं कर्म शुक्र वे, तथा
अश्विनी, मृगशिर, पुनर्वसु, पुष्य, हस्त, स्वाति, धनिष्ठा, दातजिह्व अने रेवती ए
नक्षत्रोमां अश्वतुं कर्म शुक्र वे.”

इये गापो विंगेलां बंधनस्नानादिकतुं मुहूर्त्त कहे वे.—

गवां स्थानं च यानं च प्रवेशध न शस्यते ।

तिषो ब्रूताष्टदर्शाख्ये धोप्रचित्राभुवे च ज्ञे ॥ ७४ ॥

अर्थ—गायो तथा चण्डलहणधी हस्ती, अश्व, जंस विगेरेनुं स्नान एते
वेकारुं मनुं करनुं ते, यान एतले प्रथम चरवा लइ जनुं ते, तथा प्रवेत्ता एते
कमां मध्या मवेश करापयो ते कार्यमां आवम, चौदश अने अनायासा एते
विना अने पुन मक्षत्रो मशस्त-गुज नथी.

एते गायो विगेरेने पेपवानुं तथा खरीद करवानुं मुदूर्त करे वे-
कामसिकयो न हि गवां हस्तज्येष्ठाश्विनीधनिष्ठाच्यः ।
अथ्यन पौष्णवारुणराधावित्यह्येच्यक्ष ॥ ७५ ॥

अर्थ—इत्ता, श्वेष्ठा, अश्विनी, धनिष्ठा, रेवती, शतजिपरु, विशाला, पुन
पुन, आदमी महतो शिवाय पीजां नहन्तोमां गायो विगेरेनो क्य विना इ
अथोत्त इत्ताविक महतोमां अ गुन वे. पडी सप्त करे वे के—

"तोत्येपु पशुं दमवेशारण्यं न ध्रुवेतु संप्राप्तम् ।
पशुशोच्ये विधेयं शरेतु शीशरतं नृउतु ॥ १ ॥"

"जेत्य महतोमां पशुनुं रमन करुं शोच वे, ध्रुव महतोमां आरतो न
शरी शोच यथो. शर महतोमां पशुनुं शोच करुं शोच वे, हान नृ
रा मश शोच वे."

करे इत्त शोचरतुं उरुवे करे वे—

इत्त शोचरतुं उरुवे करे वे—

इत्त शोचरतुं उरुवे करे वे—

इत्त शोचरतुं उरुवे करे वे—

इत्त शोचरतुं उरुवे करे वे—

इत्त शोचरतुं उरुवे करे वे—

इत्त शोचरतुं उरुवे करे वे—

इत्त शोचरतुं उरुवे करे वे—

इत्त शोचरतुं उरुवे करे वे—

हळना मल्लकर्नां त्रण, ए वेर नहत्रो खेतीना आरंजमां सारां ठे. (कुव अठ्यावीश नहत्रो खेवानां ठे.)

हळचक्रने स्थापन करधानी रीत आ प्रमाणे ठे.—

“खांगळं दंनिका यूषं योत्रव्यसमन्यितम् ।

हळं न्यस्य खिलेजानि रविणा शुक्रधिष्यतः ॥ १ ॥

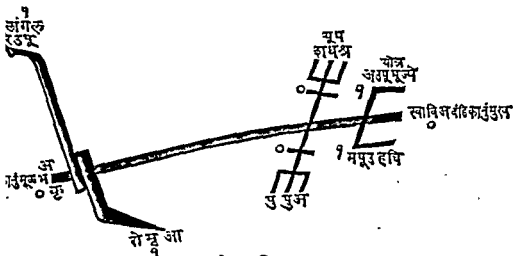
दंनिकाहळयूपानां द्विष्यन्तेषु त्रयं त्रयम् ।

योत्रयोः पत्रके न्यस्य गणना चक्रखांगळे ॥ २ ॥”

“खांगळ, दंनिका, यूष अने ये योत्र सहित हळने स्थापन करीने सूर्ये जोगवेळा (जोगवीने मूकी दीधेळा) नहत्रची आरंजीने अनुक्रमे नहत्रो मूकयां. तेमां दंनिका, हळ (खांगळ) अने यूष ए त्रणेना ए वे वेला उपर त्रण त्रण तथा ये योत्रमां पांच पांच नहत्रो मूकीने हळचक्रनी गणतरी करवी.”

अहीं जरणीमां सूर्ये रवेखो होय त्वारे अभिनी नहत्र जोगवेळुं थयुं, तेथी अभिनीने आरंजीने हळचक्रनी स्थापना करी ठे.

हळचक्रनी स्थापना.

आयुं फळ नीचे प्रमाणे नरपतिजयचर्यामां कथुं ठे.—
 “दंनिकास्थे गयां हानियूपस्थे स्वामिनो त्रयम् ।
 खदमीखांगळयोत्रधे द्वारंजदिनहळे ॥ १ ॥”

१ चक्रमां १ ए हळनी नीघानी ठे अने ० ए अहळनी नीघानी ठे.
 ०१० ११

अर्थ—गायो तथा उपलक्षणयी हस्ती, अश्व, जंस विगेरेनुं स्थान एतले वांछवानुं उकाणुं नवुं करवुं ते, यान एतले प्रथम चरवा खड् जवुं ते, तथा प्रवेश एतले गृहादि-
कमां प्रथम प्रवेश कराववो ते कार्यमां आठम, चौदश अने अमावास्या तथा श्रवण,
चित्रा अने ध्रुव नक्षत्रो प्रशस्त-शुभ नथी.

हवे गायो विगेरेने वेचवानुं तथा खरीद करवानुं मुहूर्त्त कहे ठे.—

क्रयविक्रयौ न हि गवां हस्तज्येष्ठाश्विनीधनिष्ठाच्यः ।

अन्यत्र पौष्णवारुणराधादित्यह्येच्यश्च ॥ ७५ ॥

अर्थ—हस्त, ज्येष्ठा, अश्विनी, धनिष्ठा, रेवती, शतजिपक्, विशाखा, पुनर्वसु अने
पुष्य, आठवां नक्षत्रो सिवाय वीजां नक्षत्रोमां गायो विगेरेनो क्रय विक्रय शुभ नथी.
अर्थात् हस्तादिक नक्षत्रोमां ज शुभ ठे. वळी खड् कहे ठे के—

“तीक्ष्णेषु पशुं दमयेदारण्यं न ध्रुवेषु संग्राह्यम् ।

पशुपोषणं विधेयं चरेत् दीक्षारतं मृदुत् ॥ १ ॥”

“तीक्ष्ण नक्षत्रोमां पशुनुं दमन करवुं योग्य ठे, ध्रुव नक्षत्रोमां अरण्यनां पशु
करवां योग्य नथी, चर नक्षत्रोमां पशुनुं पोषण करवुं योग्य ठे, अने मृदु
दीक्षा तथा मैथुन योग्य ठे.”

हवे हळ जोरवानुं मुहूर्त्त कहे ठे.—

हलस्य वाहनारंजं न हि कुर्वीत कर्हिचित् ।

पूर्वासु कृत्तिकासार्पज्येष्ठार्जाक्षरणीषु च ॥ ७६ ॥

अर्थ—हळनुं प्रथम वहन त्रणे पूर्वा, कृत्तिका, अश्वत्थेपा, ज्येष्ठा, आर्जा अने
षीमां कदापि करवुं नही. अर्थात् वीजां नक्षत्रो शुभ ठे.

क्षेत्र खेन्वाना आरंजने दिवसे कयुं नक्षत्र ग्रहण करवा योग्य ठे ? तेने माटे
चक्र कहे ठे.—

हलचक्रैर्कमुक्ताद्भात्त्रयं नेष्टं शुभं त्रयम् ।

त्यजेन्नव शुजाय स्युः कृपौ ज्ञानि त्रयोदश ॥ ७७ ॥

अर्थ—हळचक्रने विषे सूर्ये जोगवीने मूकी दीधेखा नक्षत्रयी गणतां परेखां
नक्षत्रो (एतले दंडिकाना मूळमां रहेखां) अशुभ ठे, त्यारपत्रीनां एतले हळ (खांग
नी नीचेनां त्रण शुभ ठे. पत्री दंडिकाना मुखनां त्रण तथा यूपना वने ठेकानां त्रण
मळीने नव नक्षत्रो तज्या योग्य ठे, अने माकीनां एतले वे योत्रनां मळीने दश

हठना मल्लकर्नां व्रण, ए तेर नहत्रो खेतीना आरंजमां सारां वे. (कुल अश्यावीश नहत्रो खेवानां वे.)

हळचक्रने स्थापन करवानी रीत आ प्रमाणे वे.—

“खांगळं दंनिका यूषं योत्रघयसमन्यितम् ।

हळं न्यस्य खिलेज्जानि रविणा शुक्रधिष्यतः ॥ १ ॥

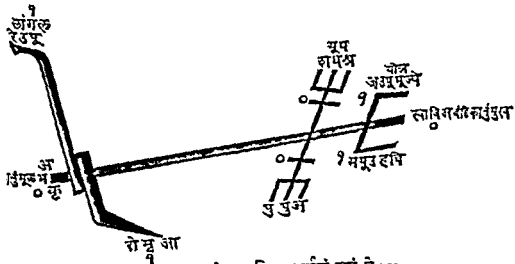
दंनिकाहळयूपानां विच्छन्तेषु व्रयं व्रयम् ।

योत्रयोः पशुके न्यस्य गणना चक्रखांगळे ॥ २ ॥”

“खांगळ, दंनिका, यूष अने वे योत्र सहित हळने स्थापन करीने सूर्ये जोगवेळा (जोगवीने मूकी दीधेळा) नहत्रघी आरंजीने अनुक्रमे नहत्रो मूक्यां. तेमां दंनिका, हळ (खांगळ) अने यूष ए व्रणेना व वे वेना उपर व्रण व्रण तथा वे योत्रमां पांच पांच नहत्रो मूकीने हळचक्रनी गणतरी करवी.”

अहो जरणिमां सूर्ये रवेखो होय त्यारे अश्विनी नहत्र जोगवेळुं अयुं, वेधी अश्विनीने आरंजीने हळचक्रनी स्थापना करी वे.

हळचक्रनी स्थापनां.

आतुं फळ नीचे प्रमाणे नरपतिजयचर्यामां वरुं वे.—

“दंनिकास्थे गयां हानियूपस्थे स्वामिनो व्रयम् ।

खरमीखांगळयोत्रस्थे ख्वातंजदिनर्हके ॥ १ ॥”

१ चक्रमां १ ए ह्यभनी नीदानी छे अने० ए अगुभनी नीदानी छे,

“हेत्र खेनुवाना धारंजना दिवसतुं नक्षत्र जो दंभिकामां रहुं होय तो बळदनी राशि
साय, मूपमां रहुं होय तो तेना स्वामी (खेडूत)ने जय धाय, अने सांगव के योवना
रुं होय तो वदनी प्राप्त धाय.”

व्यवहारप्रकाशमां पण कथुं ठे के—

“पूष्पो सुफजतखयं न शुजदं श्रेष्ठं चतुर्थात्रयम्,
न श्रेष्ठं त्रितयं च सप्तमजतो दिग्जानुजं पञ्चकम् ।
सीरेऽप्यं त्रितयं न पञ्चदशतोऽप्यष्टादशात् पञ्चकं,
श्रेष्ठं नैव गुजं त्रयं च विकृतेः २३ पञ्चिंशतेः सत्रयम् ॥ १ ॥”

“इष्टचक्रमां सूयें जोगवेद्या नक्षत्रधी प्रथमनां त्रण शुज नथी, त्यारपत्री पोषाधी
ए सारां ठे, त्यारपत्री सातमाधी त्रण सारां नथी, त्यारपत्री दशमाधी पांच सारां
३, त्यारपत्री पंदरमाधी त्रण सारां नथी, त्यारपत्री अठारमाधी पांच सारां ठे, त्यार-
पत्री वेंचीशमाधी त्रण सारां नथी, अने त्यारपत्री उचीशमाधी त्रण सारां ठे.”

इये बीज वापरानुं मुद्दूच कदे ठे.—

बीजोत्तो प्रतिपिद्धानि पूर्वा जरणीछयम् ।

सारांदित्यश्रुतिज्येषाविशासागारुणान्यपि ॥ ७७ ॥

अर्थ—बीज वापरानां पूर्वा २, जरणी, कृत्तिका, अश्लेषा, पुनर्वसु, भरण, ज्येष्ठा,
मृगशिरा अने तारात्रिहा, आठवां नक्षत्रो निगिद्ध ठे, पडठे अशुन ठे. ते सिवायनां
बीजां वरें शुभ ठे. परंतु “अपर कदेया इष्टचक्रमां शुज होय पंतु नक्षत्र घेतुं” एव
कहाया जायना कथुं ठे. तिगो अ महारे ठे.—

“अप्योऽग्निः सूर्यमुष्ठात्रिनालो हान्तरकमात् ।
दुर्गं त्रिंशति पत्रे त्रीणि तानि द्वादश भोदरे ॥ १ ॥
दशः पुत्रे अग्निः पञ्च दिनताघ फलं वदेत् ।
होस्वपुत्रवध्याग्निः कमानिष्कणनेनिजीः ॥ २ ॥”

द्वितीयेऽग्ने कर्तुं सारां ठे. तेना सूयें जोगवीने मूळवा नक्षत्रधी आठवीने अनुक्रमे
६ २६ आठवाऽप्य नक्षत्रो मूळवा. तेनां मुलमां त्रण, कंगमां त्रण, उरमां सा,
३३ ३४ अने ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ दिवसे त्र नक्षत्र दीव तेने आधीने आ पना
४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
१०१ १०२ १०३ १०४ १०५ १०६ १०७ १०८ १०९ ११० १११ ११२ ११३ ११४ ११५ ११६ ११७ ११८ ११९ १२० १२१ १२२ १२३ १२४ १२५ १२६ १२७ १२८ १२९ १३० १३१ १३२ १३३ १३४ १३५ १३६ १३७ १३८ १३९ १४० १४१ १४२ १४३ १४४ १४५ १४६ १४७ १४८ १४९ १५० १५१ १५२ १५३ १५४ १५५ १५६ १५७ १५८ १५९ १६० १६१ १६२ १६३ १६४ १६५ १६६ १६७ १६८ १६९ १७० १७१ १७२ १७३ १७४ १७५ १७६ १७७ १७८ १७९ १८० १८१ १८२ १८३ १८४ १८५ १८६ १८७ १८८ १८९ १९० १९१ १९२ १९३ १९४ १९५ १९६ १९७ १९८ १९९ २००
२०१ २०२ २०३ २०४ २०५ २०६ २०७ २०८ २०९ २१० २११ २१२ २१३ २१४ २१५ २१६ २१७ २१८ २१९ २२० २२१ २२२ २२३ २२४ २२५ २२६ २२७ २२८ २२९ २३० २३१ २३२ २३३ २३४ २३५ २३६ २३७ २३८ २३९ २४० २४१ २४२ २४३ २४४ २४५ २४६ २४७ २४८ २४९ २५० २५१ २५२ २५३ २५४ २५५ २५६ २५७ २५८ २५९ २६० २६१ २६२ २६३ २६४ २६५ २६६ २६७ २६८ २६९ २७० २७१ २७२ २७३ २७४ २७५ २७६ २७७ २७८ २७९ २८० २८१ २८२ २८३ २८४ २८५ २८६ २८७ २८८ २८९ २९० २९१ २९२ २९३ २९४ २९५ २९६ २९७ २९८ २९९ ३००
३०१ ३०२ ३०३ ३०४ ३०५ ३०६ ३०७ ३०८ ३०९ ३१० ३११ ३१२ ३१३ ३१४ ३१५ ३१६ ३१७ ३१८ ३१९ ३२० ३२१ ३२२ ३२३ ३२४ ३२५ ३२६ ३२७ ३२८ ३२९ ३३० ३३१ ३३२ ३३३ ३३४ ३३५ ३३६ ३३७ ३३८ ३३९ ३४० ३४१ ३४२ ३४३ ३४४ ३४५ ३४६ ३४७ ३४८ ३४९ ३५० ३५१ ३५२ ३५३ ३५४ ३५५ ३५६ ३५७ ३५८ ३५९ ३६० ३६१ ३६२ ३६३ ३६४ ३६५ ३६६ ३६७ ३६८ ३६९ ३७० ३७१ ३७२ ३७३ ३७४ ३७५ ३७६ ३७७ ३७८ ३७९ ३८० ३८१ ३८२ ३८३ ३८४ ३८५ ३८६ ३८७ ३८८ ३८९ ३९० ३९१ ३९२ ३९३ ३९४ ३९५ ३९६ ३९७ ३९८ ३९९ ४००
४०१ ४०२ ४०३ ४०४ ४०५ ४०६ ४०७ ४०८ ४०९ ४१० ४११ ४१२ ४१३ ४१४ ४१५ ४१६ ४१७ ४१८ ४१९ ४२० ४२१ ४२२ ४२३ ४२४ ४२५ ४२६ ४२७ ४२८ ४२९ ४३० ४३१ ४३२ ४३३ ४३४ ४३५ ४३६ ४३७ ४३८ ४३९ ४४० ४४१ ४४२ ४४३ ४४४ ४४५ ४४६ ४४७ ४४८ ४४९ ४५० ४५१ ४५२ ४५३ ४५४ ४५५ ४५६ ४५७ ४५८ ४५९ ४६० ४६१ ४६२ ४६३ ४६४ ४६५ ४६६ ४६७ ४६८ ४६९ ४७० ४७१ ४७२ ४७३ ४७४ ४७५ ४७६ ४७७ ४७८ ४७९ ४८० ४८१ ४८२ ४८३ ४८४ ४८५ ४८६ ४८७ ४८८ ४८९ ४९० ४९१ ४९२ ४९३ ४९४ ४९५ ४९६ ४९७ ४९८ ४९९ ५००
५०१ ५०२ ५०३ ५०४ ५०५ ५०६ ५०७ ५०८ ५०९ ५१० ५११ ५१२ ५१३ ५१४ ५१५ ५१६ ५१७ ५१८ ५१९ ५२० ५२१ ५२२ ५२३ ५२४ ५२५ ५२६ ५२७ ५२८ ५२९ ५३० ५३१ ५३२ ५३३ ५३४ ५३५ ५३६ ५३७ ५३८ ५३९ ५४० ५४१ ५४२ ५४३ ५४४ ५४५ ५४६ ५४७ ५४८ ५४९ ५५० ५५१ ५५२ ५५३ ५५४ ५५५ ५५६ ५५७ ५५८ ५५९ ५६० ५६१ ५६२ ५६३ ५६४ ५६५ ५६६ ५६७ ५६८ ५६९ ५७० ५७१ ५७२ ५७३ ५७४ ५७५ ५७६ ५७७ ५७८ ५७९ ५८० ५८१ ५८२ ५८३ ५८४ ५८५ ५८६ ५८७ ५८८ ५८९ ५९० ५९१ ५९२ ५९३ ५९४ ५९५ ५९६ ५९७ ५९८ ५९९ ६००
६०१ ६०२ ६०३ ६०४ ६०५ ६०६ ६०७ ६०८ ६०९ ६१० ६११ ६१२ ६१३ ६१४ ६१५ ६१६ ६१७ ६१८ ६१९ ६२० ६२१ ६२२ ६२३ ६२४ ६२५ ६२६ ६२७ ६२८ ६२९ ६३० ६३१ ६३२ ६३३ ६३४ ६३५ ६३६ ६३७ ६३८ ६३९ ६४० ६४१ ६४२ ६४३ ६४४ ६४५ ६४६ ६४७ ६४८ ६४९ ६५० ६५१ ६५२ ६५३ ६५४ ६५५ ६५६ ६५७ ६५८ ६५९ ६६० ६६१ ६६२ ६६३ ६६४ ६६५ ६६६ ६६७ ६६८ ६६९ ६७० ६७१ ६७२ ६७३ ६७४ ६७५ ६७६ ६७७ ६७८ ६७९ ६८० ६८१ ६८२ ६८३ ६८४ ६८५ ६८६ ६८७ ६८८ ६८९ ६९० ६९१ ६९२ ६९३ ६९४ ६९५ ६९६ ६९७ ६९८ ६९९ ७००
७०१ ७०२ ७०३ ७०४ ७०५ ७०६ ७०७ ७०८ ७०९ ७१० ७११ ७१२ ७१३ ७१४ ७१५ ७१६ ७१७ ७१८ ७१९ ७२० ७२१ ७२२ ७२३ ७२४ ७२५ ७२६ ७२७ ७२८ ७२९ ७३० ७३१ ७३२ ७३३ ७३४ ७३५ ७३६ ७३७ ७३८ ७३९ ७४० ७४१ ७४२ ७४३ ७४४ ७४५ ७४६ ७४७ ७४८ ७४९ ७५० ७५१ ७५२ ७५३ ७५४ ७५५ ७५६ ७५७ ७५८ ७५९ ७६० ७६१ ७६२ ७६३ ७६४ ७६५ ७६६ ७६७ ७६८ ७६९ ७७० ७७१ ७७२ ७७३ ७७४ ७७५ ७७६ ७७७ ७७८ ७७९ ७८० ७८१ ७८२ ७८३ ७८४ ७८५ ७८६ ७८७ ७८८ ७८९ ७९० ७९१ ७९२ ७९३ ७९४ ७९५ ७९६ ७९७ ७९८ ७९९ ८००
८०१ ८०२ ८०३ ८०४ ८०५ ८०६ ८०७ ८०८ ८०९ ८१० ८११ ८१२ ८१३ ८१४ ८१५ ८१६ ८१७ ८१८ ८१९ ८२० ८२१ ८२२ ८२३ ८२४ ८२५ ८२६ ८२७ ८२८ ८२९ ८३० ८३१ ८३२ ८३३ ८३४ ८३५ ८३६ ८३७ ८३८ ८३९ ८४० ८४१ ८४२ ८४३ ८४४ ८४५ ८४६ ८४७ ८४८ ८४९ ८५० ८५१ ८५२ ८५३ ८५४ ८५५ ८५६ ८५७ ८५८ ८५९ ८६० ८६१ ८६२ ८६३ ८६४ ८६५ ८६६ ८६७ ८६८ ८६९ ८७० ८७१ ८७२ ८७३ ८७४ ८७५ ८७६ ८७७ ८७८ ८७९ ८८० ८८१ ८८२ ८८३ ८८४ ८८५ ८८६ ८८७ ८८८ ८८९ ८९० ८९१ ८९२ ८९३ ८९४ ८९५ ८९६ ८९७ ८९८ ८९९ ९००
९०१ ९०२ ९०३ ९०४ ९०५ ९०६ ९०७ ९०८ ९०९ ९१० ९११ ९१२ ९१३ ९१४ ९१५ ९१६ ९१७ ९१८ ९१९ ९२० ९२१ ९२२ ९२३ ९२४ ९२५ ९२६ ९२७ ९२८ ९२९ ९३० ९३१ ९३२ ९३३ ९३४ ९३५ ९३६ ९३७ ९३८ ९३९ ९४० ९४१ ९४२ ९४३ ९४४ ९४५ ९४६ ९४७ ९४८ ९४९ ९५० ९५१ ९५२ ९५३ ९५४ ९५५ ९५६ ९५७ ९५८ ९५९ ९६० ९६१ ९६२ ९६३ ९६४ ९६५ ९६६ ९६७ ९६८ ९६९ ९७० ९७१ ९७२ ९७३ ९७४ ९७५ ९७६ ९७७ ९७८ ९७९ ९८० ९८१ ९८२ ९८३ ९८४ ९८५ ९८६ ९८७ ९८८ ९८९ ९९० ९९१ ९९२ ९९३ ९९४ ९९५ ९९६ ९९७ ९९८ ९९९ १०००

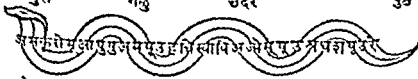
त्रिनाभिक सर्प स्थापना.—

मुख

गर्भुं

उदर

पुत्र

आ प्रमाणे रत्नमात्रा ज्ञाप्यमां करुं वे. तेमज स्वयंहारप्रकाशनां पण कहुं वे के—

“अर्कचक्राष्टमात्रीणि द्वादशाक्ष त्रयं शुभम् ।

यीजोर्ध्वी पौरुशाष्ट्रीणि एकविंशत्तथा त्रयम् ॥ १ ॥”

“सूर्ये ज्योतिषा नक्षत्रथी गणतां आठमा नक्षत्रथी त्रण नक्षत्रो शुभ वे, धारमाथी त्रण शुभ वे, सोढमाथी त्रण अने एकवीशमाथी त्रण सारां वे. अर्थात् आ धार नक्षत्रो शुभ वे. यीजां अशुभ वे.”

कृपिने माटे ज नक्षत्र आश्री शुभाशुभ फळ कहे वे.—

कृपिरूचे सूर्यर्कादिपु ५ कु १ रसे ६ न्द्र १ मि ३ जू १ रसे ६ न्द्र १ युगेः ४ ।

असुख १ सुख २ मध्य ३ खाजा ४ रति ५ रति ६ मध्या ७ र्यं ८ दुःख ९ कृत्कमशः १० ए

अर्थ—सूर्यना नक्षत्रथी आरंजिने प्रथमनां पांच नक्षत्रोमां कृपि करी होय तो ते कृपि असुखकारक वे, त्यारपत्रीना एक नक्षत्रमां करी होय तो ते सुखकारक वे, त्यारपत्रीनां उ नक्षत्रमां मध्यम वे, त्यारपत्रीनुं एक नक्षत्र खाजकारक वे, त्यारपत्रीनां त्रण नक्षत्रो अरति (असुख)कारक वे, त्यारपत्रीनुं एक नक्षत्र रति (सुख)कारक वे, त्यारपत्रीनां उ नक्षत्रो मध्यम वे, त्यारपत्रीनुं एक खदनी थापनार वे, अने त्यारपत्रीनां चार दुःखकारक वे.

अर्ही कृपिना चक्रमां शनि नरनी जेम जरनो आकार नथी कळो तोपण जाणवो, यथी सूर्यना नक्षत्रथी आरंजिने मुख विगेरे नय अययवोमां अठ्यावीश नक्षत्रो आ प्रमाणे स्थापयां.

कृपि नरनी स्थापना.—

मुखं	५	असुख
दक्षिण करे	१	सुख
पादस्थे	६	मध्यम
पाम करे	१	खाज
उदरे	३	अरति

१ भरणी नक्षत्रमां रवेला सूर्यनी कल्पना करी वे, तेथी अश्विनी मुक्त यजुं, माटे अश्विनीची

स्थापना करी वे.

गुरु के बुधना वर्गमां चंद्र रह्यो होय त्यारे विद्या अने शिल्पनो आरंज करवो शुज वे.

॥ इति विद्या ए शिल्पारंजौ १० ॥

ह्वे नाटक तथा काव्यना आरंज विषे कहे वे.—

बुधे विखले शशिनि झराशौ गुरुवीक्षिते ।

हिवुकस्यैः शुचैर्नृत्यं काव्यं चारज्यते बुधैः ॥ ११ ॥

खप्तमां बुध रह्यो होय, बुधनी राशिमां चंद्र रह्यो होय अने तेना पर गुरुनी दृष्टि पकती होय तथा शुज ग्रहो चोथा स्थानमां रह्या होय त्यारे माहा पुरुषो नृत्य तथा काव्यनो आरंज करे वे.

॥ इति नाट्य ११ काव्यारंजौ १२ ॥

ह्वे मंत्रादिक ग्रहण करवानो समय कहे वे.—

शीतांशौ बुधराशिस्थे शुभेपूदयवर्त्तिषु ।

मंत्रादिग्रहणं कार्यं हित्वा पापग्रहोदयम् ॥ १२ ॥

चंद्र बुधनी राशिमां रह्यो होय, शुज ग्रहो उदयमां वर्त्तता होय, अने पाप ग्रहने उदय न होय त्यारे मंत्रादिक ग्रहण करवुं.

॥ इति मंत्रादिग्रहणं १३ ॥

ह्वे वेताखमंत्रादिकना साधवानुं मुहूर्त्त कहे वे.—

पित्र्यैशयाम्यमुखेन्बुधेयु शुद्धेऽष्टमेऽपि च ।

वेताखसिद्धिः पाताखे जृगो ज्ञे कुंजखप्तगे ॥ १३ ॥

मघा, जरपी, मूख अने मृगशिरमां आठमुं स्थान शुद्ध होय त्यारे तथा चोथा स्थानमां गुरु होय अने कुंज खप्तमां बुध रह्यो होय त्यारे वेताख मंत्रादिक सिद्धि घाय वे.

॥ इति वेताखमंत्रादिसाधनम् ॥ १४ ॥

ह्वे धर्माना आरंजनं तथा नंदी मांन्यानुं मुहूर्त्त कहे वे.—

हियुक्तेऽर्कं गुरौ खप्ते धर्मारंजो र्वेदिने ।

गुरुखप्तवर्गं वा शुजारंजास्तयोर्वेदे ॥ १४ ॥

सूर्य चोथा स्थानमां रह्यो होय अने खप्तमां गुरु रह्यो होय त्यारे रवियारने दिवसे धर्मानो आरंज करवो, अथवा गुरु, बुध अने खप्तना वर्गमां अथवा ते (रवि अने गुरु) नुं षट होय त्यारे शुज कार्याना आरंज करवा.

॥ इति धर्मारंज १५ नन्द्यादिके ॥ १६ ॥

ह्वे दीशानुं मुहूर्त्त कहे वे.—

मोक्षार्थिनां च दीशा स्त्रिरोदये कर्मगे त्रिदशपृथे

परिपन्थासंशुद्दिनेः प्रप्रजितयोगे ॥ १५ ॥

॥ तृतीयो विमर्शः ॥

क्षीणे चन्द्रे जिह्वुः संपूर्णं सत्रदध यग्वा स्यात् ।
क्षेत्र्यसितैर्षप्रस्थैर्नीरुक् क्रूरैर्महाव्याधिः ॥ ६ ॥
निधनत्रिकोणकेन्द्रान्त्यगैः फलं तद्यदेव तनुगेपु ।

खप्रात् पष्ठाष्टमगधन्वोऽनिष्टः शुजयुतोऽपि ॥ ७ ॥
अन्न प्राशनना खप्रमां प्रथमादिक स्थानमां रहेखा प्रहोतुं फल आ प्रमाणे वे.—खप्रमां
क्षीण चंद्र होय तो ते (बाळक) जिह्नुक घाय, संपूर्ण चंद्र होय तो दातार तथा यज्ञ करनार
प्रादिक घाय, खप्रमां बुध, गुरु अने शुक्र रखा होय तो नीरोगी थाय, क्रूर प्रहू रखा
क्षीण तो महाव्याधि घाय, सर्वे प्रहो (कोई पण प्रहू) आठमे स्थाने, त्रिकोणमां, केंद्रमां
के वारमा स्थानमां रखा होय तो तेनुं फल तनु युवन (खप्र) नी जेवुं ज जाणवुं. तथा
खप्रयी ठठे तथा आठमे स्थाने रहेखो चंद्र शुक्र प्रहू युक्त होय तोपण ते अनिष्ट वे.

। इति अन्नप्राशनम् । ६

इये क्षौरतुं मुहूर्त्तं कहे वे.—

क्षौरं शुक्रकरमिष्टेः केन्द्रस्थैर्नीं शुक्रं प्रहूः क्रूरैः ।
षादशधनत्रिकोणाष्टगैर्जयेदसुखवृद्धिकरम् ॥ ७ ॥

केंद्रस्थानमां सौम्य प्रहो रखा होय तो तेमां क्षौर करायवुं शुक्रकारक वे, अने क्रूर
प्रहो केन्द्रमां रखा होय तो ते अशुच वे. तथा सर्वे प्रहो वारतुं, बीजुं, त्रिकोण अने
आठतुं, आठखां स्थानमां रखा होय तो असुख (दुःख) नी वृद्धि करे वे.

। इति क्षौरम् । ७

इये चौखकर्मतुं मुहूर्त्तं कहे वे.—

पूना शुक्राय क्षुरकर्मत्रेपु, सौम्येषु केन्द्रे धियते कुजेऽखात् ।
क्षीणे हयायोरुपतौ ज्वराय, जानुः सुतस्तस्य च पंगुतापि ॥ ९ ॥
क्षौरकर्मनां नक्षत्रोमां तथा सौम्य प्रहो केन्द्रस्थानमां रखा होय ते वलते चूनाकर्म
ज वे, केंद्रस्थानमां मंगळ रद्धो होय तो शखयी मरण घाय, केंद्रमां क्षीण चंद्र रद्धो
होय तो ते ह्य (नाश) ने माटे वे, केंद्रमां सूर्य रद्धो होय तो ते ज्वरने माटे वे, अने
केंद्रमां शनि रद्धो होय तो ते पंगुपणानी प्राधिने माटे वे.

। इति चौखकर्म । ७

इये विद्या तथा शिक्षना धारंजतुं मुहूर्त्तं कहे वे.—

सौम्यैर्दशमोपगतिर्षमे चन्द्रात्मजे गुरो वापि ।
विद्याशिक्षणार्जौ जीवेन्द्रजयगौ चन्द्रे ॥ १० ॥
प्रहो दशमा स्थानमां रखा होय, बुध अचया गुरु खप्रमां रखा होय, तथा

चर छप्रमां केंद्रमां गुरु रह्यो होय, क्रूर वार होय, रिक्ता तिथि होय, चंद्र ह्रास होय
अने पाच प्रहो केंद्र अने त्रिकोण (नवमुं अने पांचमुं स्थान)मां होय त्वारे रोतकी
मुक्त बंधेखाने खान करतुं हितकारक ठे.

। इति नीरुहखानम् । २१

नृपादिकनी सेवा करवानुं मुहूर्त्त कहे ठे.—

जामे दिवाकरे वा दशमायगते गुप्तप्रह्वियुग्रे ।

विद्यायुधोपजीवी योनिवशादाश्रयं दीशम् ॥ २० ॥

मंगळ अथवा रवि दशमा के अगीवारमा स्थानमां होय अने छप्रमां कोर गुप्त प्र
होय त्वारे प्रथम कहेजा योनिवर्तनो त्याग करीने विद्याजीवी तथा राखजीवीप सामीने
छाश्रय करवां.

। इति नृपादिसेवा । २२

इते पशुकर्मे तिथे कहे ठे.—

प्रसन्निते गुणे गुण्डेऽहमे धिष्यथे स्वयोनिहे ।

एष इच्छि क्वथापि पशूनां शोचनो जपेत् ॥ २१ ॥

छप्रमां गुप्त प्रह होय अने आउमुं स्थान गुप्त होय (कोर प्रहो न होय) त्वारे प
शुकी (पशुकी) योनिवर्तनो न नशयमां पशुछेनुं एष्य, वृद्धि अने क्वथापि पशु
कर्म कहे ठे.

। इति पशुकर्मे । २२

इते त्वं कर्मे तथा शीत अने इहना पशुपति कहे ठे.—

दोषेहे पशुनां मुहूर्त्तुं पशु मुदी विप्रप्रथे ।

अने अशुभितिके दुषां इति कर्म शीतशोभा ॥ २२ ॥

पशु पशु पशु पशु होय, मुक्त अने चंद्र दशमा होय, मुक्त छप्रमां एषी
कर्म कहे ठे (कहे, नशय, शीत, शीत)मां एषी द्वाय जाहे इति कर्म, शीत
कहे मुहूर्त्तुं पशुनां कहे ठे.

। इति इति कर्मे २३ शीत २२ इति कर्म २३ ।

इति पशुनां कर्मे अथवा इति कहे ठे.—

दोषेहे कर्मे हे शोचनिते इति कर्म मुहूर्त्तुं पशुनां ।

अने अशुभितिके दुषां इति कर्म शीतशोभा ॥ २३ ॥

इति कर्म पशुनां कर्मे इति कहे ठे, कर्म कहे ठे इति कर्म शीत शोभा कहे ठे.

रह्यो होय अने अगुज ग्रहो दुर्बळ होय त्यारे पाव, फूया, तळाव विगेरे जळाशायोनां कार्यां करयां शुज ठे.

। इति जलाधयादि । २७

दुकान मांश्यानुं मुहूर्त्तं कहे ठे.—

शुजदा यक्षोमचरैः सौम्यैर्लघ्नाप्रवित्तखाजगतेः ।

मूर्ध्न्ययाष्टवर्जं विपणिः सेन्दी सिते लग्ने ॥ २४ ॥

सौम्य ग्रहो लग्नमां, दशमा, वीजा अने अग्नीयारमा स्थानमां होय, क्रूर ग्रहो वारमा के आठमा स्थानमां न होय अने चंद्र तथा शुक्र लग्नमां रह्या होय त्यारे नवी दुकान मांशवी शुजदायक ठे.

। इति विपणिः । २०

धनने निधानमां मूकबुं अथवा फोड्ने देवुं ए विगेरे धनना प्रयोगनुं मुहूर्त्तं कहे ठे.—

वित्तप्रयोगकावधरोदये पुत्रधर्मकेन्द्रेषु ।

शुजयुक्तेष्वथ निधने ग्रहरहिते शोचनः प्रोक्तः ॥ २५ ॥

चर लग्नमां पांचमुं, नयमुं अने केन्द्रस्थान शुज ग्रहोए युक्त होय अने आठमुं स्थान ग्रह रहित होय त्यारे वित्त (धननो) प्रयोग (न्यासादिक) शुज कळ्यो ठे.

। इति वित्तप्रयोगः । २९

ह्ये करीयाणां क्रय विक्रयनुं मुहूर्त्तं कहे ठे.—

दशमेकादशे लग्ने वित्तकेन्द्रत्रिकोणैः ।

शुजैः पण्यस्य कर्मोक्तं वर्जयित्वा षटोदयम् ॥ २६ ॥

पोतानी जन्मराशिथी अथवा जन्मलग्नथी दशमे, अग्नीयारमे लग्ने, वीजे, केन्द्रस्थाने अने त्रिकोण एटखे नयमे तथा पांचमे स्थाने शुज ग्रहो रह्या होय त्यारे पण्य-ज्जांफ (करीयाणां) नो क्रय विक्रय शुज ठे, परंतु एक कुंज लग्ननो त्याग करवो. (कुंज लग्न न होवुं जोरुं.)

। इति क्रयविक्रयौ । ३०

ह्ये रसना संग्रह करवा विपे तथा चोरी करवा विपे कहे ठे.—

चन्द्रोदये ताद्विसे केन्द्रेण्ये रससंग्रहः ।

स्तेयस्य समयो लग्ने युधे जीमे नजःस्थिते ॥ २७ ॥

लग्नमां चंद्र रह्यो होय अने गुरु केन्द्रस्थानमां रह्यो होय त्यारे रस (घी, तेव) नो संग्रह करवो शुज ठे. लग्नमां युध होय अने दशमा स्थानमां मंगळ चोरी करवाथी ाय ठे.

रससंग्रह ३१ स्तेये ३२ ।

हवे सामान्य रीते कहे थे.—

व्ययनैधनसंशुद्धौ सहृष्टोपचयोदये ।

सर्वारंभेषु संसिद्धिश्चन्द्र चोपचयस्थिते ॥ २० ॥

वारमुं अने आठमुं स्थान शुद्ध होय (कोइ ग्रहो न होय) तथा इष्ट पुरुषना जन्म-
खण्डी अथवा जन्मनी राशिथी उपचयस्थानमां पटखे ३-६-१० अने ११ मा स्थान-
मां रहेखी राशिउं खण्मां रही होय तथा उपचयस्थानमां चंद्र रख्यो होय त्तारे
आरंभेलां सर्व शुद्ध कार्यनी सिद्धि धाय वे.

प्रायः शुजा न शुजदा निधनव्ययस्था,

धर्मान्त्यधीनिधनकेन्द्रगताथ पापाः ।

सर्वार्थसिद्धिषु शशी न शुजो विलभे

सौम्यान्वितोऽपि निधनं न शिवाय खणम् ॥ २१ ॥

आठमा अने बारमा स्थानमां रहेखा शुज ग्रहो पण प्राये करीने शुज फळने बेनारा
नथी, तथा नयमा, बारमा, पांचमा, आठमा अने केन्द्र (१-५-७-१०) स्थानमां
रहेखा क्रमग्रहो पण शुजदायक नथी. तथा चंद्र शुज ग्रहो सहित होय तो पण ते खण्मां सर्व
कार्यनी सिद्धिमां शुजकारक नथी. तेमज आठमुं स्थान खण् होय पटखे के इष्ट पुरुषना जन्म-
खण्डी अथवा जन्मराशिथी आठमुं खण् होय तोते कोइ पण कार्यमां देवायोग्य नथी.

हवे क्रम कार्यने आश्रीने कहे थे.—

अनिवारविधिपंचांशुधन्वे क्रूरस्य योगवर्गस्ये ।

तिरुनिधने प्रपन्नस्ये रिष्टयोगे बुधे यतिनि ॥ २० ॥

एषांवेः इच्छां सपुना जन्मप्रपन्थी अथवा जन्मराशिथी आठमी राशि खण्मां
रही होय, रिष्ट योगमां बुध प्रपन्न होय अने चंद्रने क्रूर ग्रहो योग होय अथवा क्रूर
ग्रहो खण्मां चंद्र रहेखा होय त्तारे अनिवारणो प्रयोग बळान्तर (सिद्धिकारक) वे. इत्यादि.
आठमा कर्मां कार्यमां जेष्ठमां निरवय (पाप रहित) कार्यो वे, तेष्ठमां कार्यो
शुद्धे इच्छां बुधोद आदरमा योग्य वे, अने जेष्ठमां कार्यो भर्तने बाधा करनारो वे,
तेष्ठमां कार्यो बुध प्रपन्नार बुधोद त्याग करवा योग्य वे. तथा पाप व्यापारमां यो
वेष्ठमां बुधो उच्छे वेलां कार्योनी प्रकल्पमा पण करणी नही.

इति कार्यकारम् । १

२-३-४-५-६-७-८-९-१०-११-१२-१३-१४-१५-१६-१७-१८-१९-२०-२१-२२-२३-२४-२५-२६-२७-२८-२९-३०-३१-३२-३३-३४-३५-३६-३७-३८-३९-४०-४१-४२-४३-४४-४५-४६-४७-४८-४९-५०-५१-५२-५३-५४-५५-५६-५७-५८-५९-६०-६१-६२-६३-६४-६५-६६-६७-६८-६९-७०-७१-७२-७३-७४-७५-७६-७७-७८-७९-८०-८१-८२-८३-८४-८५-८६-८७-८८-८९-९०-९१-९२-९३-९४-९५-९६-९७-९८-९९-१००-१०१-१०२-१०३-१०४-१०५-१०६-१०७-१०८-१०९-११०-१११-११२-११३-११४-११५-११६-११७-११८-११९-१२०-१२१-१२२-१२३-१२४-१२५-१२६-१२७-१२८-१२९-१३०-१३१-१३२-१३३-१३४-१३५-१३६-१३७-१३८-१३९-१४०-१४१-१४२-१४३-१४४-१४५-१४६-१४७-१४८-१४९-१५०-१५१-१५२-१५३-१५४-१५५-१५६-१५७-१५८-१५९-१६०-१६१-१६२-१६३-१६४-१६५-१६६-१६७-१६८-१६९-१७०-१७१-१७२-१७३-१७४-१७५-१७६-१७७-१७८-१७९-१८०-१८१-१८२-१८३-१८४-१८५-१८६-१८७-१८८-१८९-१९०-१९१-१९२-१९३-१९४-१९५-१९६-१९७-१९८-१९९-२००-२०१-२०२-२०३-२०४-२०५-२०६-२०७-२०८-२०९-२१०-२११-२१२-२१३-२१४-२१५-२१६-२१७-२१८-२१९-२२०-२२१-२२२-२२३-२२४-२२५-२२६-२२७-२२८-२२९-२३०-२३१-२३२-२३३-२३४-२३५-२३६-२३७-२३८-२३९-२४०-२४१-२४२-२४३-२४४-२४५-२४६-२४७-२४८-२४९-२५०-२५१-२५२-२५३-२५४-२५५-२५६-२५७-२५८-२५९-२६०-२६१-२६२-२६३-२६४-२६५-२६६-२६७-२६८-२६९-२७०-२७१-२७२-२७३-२७४-२७५-२७६-२७७-२७८-२७९-२८०-२८१-२८२-२८३-२८४-२८५-२८६-२८७-२८८-२८९-२९०-२९१-२९२-२९३-२९४-२९५-२९६-२९७-२९८-२९९-३००-३०१-३०२-३०३-३०४-३०५-३०६-३०७-३०८-३०९-३१०-३११-३१२-३१३-३१४-३१५-३१६-३१७-३१८-३१९-३२०-३२१-३२२-३२३-३२४-३२५-३२६-३२७-३२८-३२९-३३०-३३१-३३२-३३३-३३४-३३५-३३६-३३७-३३८-३३९-३४०-३४१-३४२-३४३-३४४-३४५-३४६-३४७-३४८-३४९-३५०-३५१-३५२-३५३-३५४-३५५-३५६-३५७-३५८-३५९-३६०-३६१-३६२-३६३-३६४-३६५-३६६-३६७-३६८-३६९-३७०-३७१-३७२-३७३-३७४-३७५-३७६-३७७-३७८-३७९-३८०-३८१-३८२-३८३-३८४-३८५-३८६-३८७-३८८-३८९-३९०-३९१-३९२-३९३-३९४-३९५-३९६-३९७-३९८-३९९-४००-४०१-४०२-४०३-४०४-४०५-४०६-४०७-४०८-४०९-४१०-४११-४१२-४१३-४१४-४१५-४१६-४१७-४१८-४१९-४२०-४२१-४२२-४२३-४२४-४२५-४२६-४२७-४२८-४२९-४३०-४३१-४३२-४३३-४३४-४३५-४३६-४३७-४३८-४३९-४४०-४४१-४४२-४४३-४४४-४४५-४४६-४४७-४४८-४४९-४५०-४५१-४५२-४५३-४५४-४५५-४५६-४५७-४५८-४५९-४६०-४६१-४६२-४६३-४६४-४६५-४६६-४६७-४६८-४६९-४७०-४७१-४७२-४७३-४७४-४७५-४७६-४७७-४७८-४७९-४८०-४८१-४८२-४८३-४८४-४८५-४८६-४८७-४८८-४८९-४९०-४९१-४९२-४९३-४९४-४९५-४९६-४९७-४९८-४९९-५००-५०१-५०२-५०३-५०४-५०५-५०६-५०७-५०८-५०९-५१०-५११-५१२-५१३-५१४-५१५-५१६-५१७-५१८-५१९-५२०-५२१-५२२-५२३-५२४-५२५-५२६-५२७-५२८-५२९-५३०-५३१-५३२-५३३-५३४-५३५-५३६-५३७-५३८-५३९-५४०-५४१-५४२-५४३-५४४-५४५-५४६-५४७-५४८-५४९-५५०-५५१-५५२-५५३-५५४-५५५-५५६-५५७-५५८-५५९-५६०-५६१-५६२-५६३-५६४-५६५-५६६-५६७-५६८-५६९-५७०-५७१-५७२-५७३-५७४-५७५-५७६-५७७-५७८-५७९-५८०-५८१-५८२-५८३-५८४-५८५-५८६-५८७-५८८-५८९-५९०-५९१-५९२-५९३-५९४-५९५-५९६-५९७-५९८-५९९-६००-६०१-६०२-६०३-६०४-६०५-६०६-६०७-६०८-६०९-६१०-६११-६१२-६१३-६१४-६१५-६१६-६१७-६१८-६१९-६२०-६२१-६२२-६२३-६२४-६२५-६२६-६२७-६२८-६२९-६३०-६३१-६३२-६३३-६३४-६३५-६३६-६३७-६३८-६३९-६४०-६४१-६४२-६४३-६४४-६४५-६४६-६४७-६४८-६४९-६५०-६५१-६५२-६५३-६५४-६५५-६५६-६५७-६५८-६५९-६६०-६६१-६६२-६६३-६६४-६६५-६६६-६६७-६६८-६६९-६७०-६७१-६७२-६७३-६७४-६७५-६७६-६७७-६७८-६७९-६८०-६८१-६८२-६८३-६८४-६८५-६८६-६८७-६८८-६८९-६९०-६९१-६९२-६९३-६९४-६९५-६९६-६९७-६९८-६९९-७००-७०१-७०२-७०३-७०४-७०५-७०६-७०७-७०८-७०९-७१०-७११-७१२-७१३-७१४-७१५-७१६-७१७-७१८-७१९-७२०-७२१-७२२-७२३-७२४-७२५-७२६-७२७-७२८-७२९-७३०-७३१-७३२-७३३-७३४-७३५-७३६-७३७-७३८-७३९-७४०-७४१-७४२-७४३-७४४-७४५-७४६-७४७-७४८-७४९-७५०-७५१-७५२-७५३-७५४-७५५-७५६-७५७-७५८-७५९-७६०-७६१-७६२-७६३-७६४-७६५-७६६-७६७-७६८-७६९-७७०-७७१-७७२-७७३-७७४-७७५-७७६-७७७-७७८-७७९-७८०-७८१-७८२-७८३-७८४-७८५-७८६-७८७-७८८-७८९-७९०-७९१-७९२-७९३-७९४-७९५-७९६-७९७-७९८-७९९-८००-८०१-८०२-८०३-८०४-८०५-८०६-८०७-८०८-८०९-८१०-८११-८१२-८१३-८१४-८१५-८१६-८१७-८१८-८१९-८२०-८२१-८२२-८२३-८२४-८२५-८२६-८२७-८२८-८२९-८३०-८३१-८३२-८३३-८३४-८३५-८३६-८३७-८३८-८३९-८४०-८४१-८४२-८४३-८४४-८४५-८४६-८४७-८४८-८४९-८५०-८५१-८५२-८५३-८५४-८५५-८५६-८५७-८५८-८५९-८६०-८६१-८६२-८६३-८६४-८६५-८६६-८६७-८६८-८६९-८७०-८७१-८७२-८७३-८७४-८७५-८७६-८७७-८७८-८७९-८८०-८८१-८८२-८८३-८८४-८८५-८८६-८८७-८८८-८८९-८९०-८९१-८९२-८९३-८९४-८९५-८९६-८९७-८९८-८९९-९००-९०१-९०२-९०३-९०४-९०५-९०६-९०७-९०८-९०९-९१०-९११-९१२-९१३-९१४-९१५-९१६-९१७-९१८-९१९-९२०-९२१-९२२-९२३-९२४-९२५-९२६-९२७-९२८-९२९-९३०-९३१-९३२-९३३-९३४-९३५-९३६-९३७-९३८-९३९-९४०-९४१-९४२-९४३-९४४-९४५-९४६-९४७-९४८-९४९-९५०-९५१-९५२-९५३-९५४-९५५-९५६-९५७-९५८-९५९-९६०-९६१-९६२-९६३-९६४-९६५-९६६-९६७-९६८-९६९-९७०-९७१-९७२-९७३-९७४-९७५-९७६-९७७-९७८-९७९-९८०-९८१-९८२-९८३-९८४-९८५-९८६-९८७-९८८-९८९-९९०-९९१-९९२-९९३-९९४-९९५-९९६-९९७-९९८-९९९-१०००

१-२-३-४-५-६-७-८-९-१०-११-१२-१३-१४-१५-१६-१७-१८-१९-२०-२१-२२-२३-२४-२५-२६-२७-२८-२९-३०-३१-३२-३३-३४-३५-३६-३७-३८-३९-४०-४१-४२-४३-४४-४५-४६-४७-४८-४९-५०-५१-५२-५३-५४-५५-५६-५७-५८-५९-६०-६१-६२-६३-६४-६५-६६-६७-६८-६९-७०-७१-७२-७३-७४-७५-७६-७७-७८-७९-८०-८१-८२-८३-८४-८५-८६-८७-८८-८९-९०-९१-९२-९३-९४-९५-९६-९७-९८-९९-१००

रह्यो होय अने अशुचि ग्रहो दुर्बल होय त्वारे पाप, कृपा, तळाव विगेरे जळाशयोनां कार्यों करवां शुचि ठे.

। इति जलाश्रयादि । २७

दुकान मांरुवानुं मुहूर्त्त कहे ठे.—

शुचिदा यद्दोमचरैः सौम्यैर्दग्नात्रवित्तलाजगतैः ।

क्रूरैर्व्याष्टवर्जं विपणिः सेन्दौ सिते खग्रे ॥ २४ ॥

सौम्य ग्रहो खग्रेमां, दशमा, वीजा अने अग्नीयारमा स्थानमां होय, क्रूर ग्रहो वारमा के आठमा स्थानमां न होय अने चंद्र तथा शुक्र खग्रेमां रह्या होय त्वारे नवी दुकान मांरुवी शुचिदायक ठे.

। इति विपणिः । २७

धनने निधानमां मूकबुं अथवा कोशने देबुं प विगेरे धनना प्रयोगनुं मुहूर्त्त कहे ठे.—

वित्तप्रयोगकाखधरोदये पुत्रधर्मकेन्द्रेषु ।

शुचियुकेष्वथ निधने ग्रहरहिते शोचनः प्रोक्तः ॥ २५ ॥

चर खग्रेमां पांचमुं, नवमुं अने केन्द्रस्थान शुचि ग्रहोप युक्त होय अने आठमुं स्थान ग्रह रहित होय त्वारे वित्त (धननो) प्रयोग (न्यासादिक) शुचि कळो ठे.

। इति वित्तप्रयोगः । २९

हृये करीयाणां क्रय विक्रयनुं मुहूर्त्त कहे ठे.—

दशमेकादशे खग्रे वित्तकेन्द्रत्रिकोणैः ।

शुक्रैः पण्यस्य कर्मोक्तं वर्जयित्वा घटोदयम् ॥ २६ ॥

पोतानी जन्मराशिची अथवा जन्मखग्रेची दशमे, अग्नीयारमे खग्रे, धीजे, केन्द्रस्थाने अने त्रिकोण पटखे नयमे तथा पांचमे स्थाने शुचि ग्रहो रह्या होय त्वारे परपन्नां (करीयाणां) नो क्रय विक्रय शुचि ठे, परंतु एक कुंज खग्रेनो त्याग करयो. (कुंज खग्रे न होबुं जोशप.)

। इति क्रयविक्रयो । ३०

हृये रसना संग्रह करपा विपे तथा घोरी करपा विपे कहे ठे.—

चन्द्रोदये तद्विपसे केन्द्रेष्वे रससंग्रहः ।

स्तेयस्य समयो खग्रे पुषे ज्ञाने नजःस्थिते ॥ २७ ॥

खग्रेमां चंद्र रह्यो होय अने गुरु केन्द्रस्थानमां रह्यो होय त्वारे रस (पी, तेज विगेरे) नो संग्रह करयो शुचिकारक ठे. खग्रेमां पुष होय अने दशमा स्थानमां मंगळ होय त्वारे घोरी करपाची खाज घाय ठे.

। इति रससंग्रह ३१ स्तेये ३२ ।

(वषमां) कोइ एक प्रदेशमां वधारे मुदत रहे तो ते वावतमां अन्यना मतो आ प्रमाये ठे.—“जो कोइ स्थाने त्रण दिवस सुधी रहे तो पठी आगळ सारा मुहूर्त्तमां बळ सन्ने ज चाखुं.” एम गौतम कहे ठे. “पांच दिवस रहे तो फरीथी मुहूर्त्त लेवुं.” एम इति कहे ठे. “सात दिवस रहे तो वीजुं मुहूर्त्त लेवुं.” एम वामन कहे ठे. छत्र पण कहे ठे—

“योधानामवि(नु)रोधेन तोयेन्धनवशेन वा ।

त्र्यादिरात्रोपितां सेनां पुनर्जज्ञेण योजयेत् ॥ १ ॥”

“योधाउना अनुसरवावने करीने (तेउनी इजायी) अथवा जळ अने इधनना कर-
णची त्रण, पांच के सात दिवस सुधी रहेवी सेनाने फरीथी कश्याण साये जोरुची परजे के प्रयाण वलते फरीथी शुज मुहूर्त्त लेवुं.”

परंतु आ सर्वे मतो अयोग्य ठे, केमके “प्रथम सारुं मुहूर्त्त निश्चय करीने पाउं पत्री पेर न आये त्यांसुधी तेनुं ते ज खन्न-मुहूर्त्त चाखे ठे एम पणानो मत ठे.” ए प्रमाणे रत्नमात्रा ज्ञाप्यमां कथुं ठे. तथा एक सारा मुहूर्त्त तथा शुज खन्ने चाखेजाए एक ज यात्रा करीने पात्रा फरवुं, पण प्रथमना खन्न मुहूर्त्तना यळे करीने ज वीजी यात्रा पण न करवी. ते विषे छत्र कहे ठे के—“संसार्येकां यात्रां वीर्यादवहीयते प्रहः सर्गः” । “एक यात्राने सिद्ध करीने सर्वे प्रहो यळहीन थाय ठे.” वहाणना प्रस्थानने आश्रीने व्याहार-
णरमां आ प्रमाणे पळ्युं ठे.—

“रेपत्यां तु समुत्यानं श्रेष्ठं स्वामिहितापहम् ।

अश्विन्यां गतगामित्यं नीर्नवेत्तद्वुरत्नचरत् ॥ १ ॥

अनुराधामृगे धैर धनिष्ठाहस्तयेष्णये ।

प्रसाधयेमतो नात्रं सर्वकामसमृद्धये ॥ २ ॥

पूसांकाशगुनिर्गाम्ये च दस्तधित्रायु येष्णये ।

वादिपनंग्रेश्यापि पोतं मंचारयेज्जये ॥ ३ ॥”

“रेपत्री बहवनां वहाण तयार करवुं श्रेष्ठ ठे तथा स्वामीने हितकारक ठे. अश्वि-
नीर्नवे (वहाण) नां करीयासां वरवाथी वहाण पणां रक्षोथी पूर्ण थाय ठे. अश्वि-
राधा, मृगशिर, धनिष्ठा, हस्त, अश्लेष, एतयां नक्षत्रांमां वहाणनुं प्रस्थान करवुं ए मां
“रेपत्री सिद्धिने जाते ठे, तथा पूसांकाशगुनी, मृगशिर, हस्त, जिया, अने अश्लेष नक्षत्रां
काशक जाले ठे रेपत्री वहाणने जडनां थवायवुं ए गुनकारक ठे.” मृगश्रीकां मीनां
हस्त जाले ठे रेपत्री वहाणने सिद्धि दिवने चायवुं ए जोदए एते नियम कयां ठे.
हरे वहाणने मृग एतां नक्षत्रांमां कयां नक्षत्रांमां प्रस्थान करवुं गुण पाव
दिवस रेपत्री एव अश्वी चके ? ठे कहे ठे.—

। अथ चतुर्थी विमर्शः ।

। अथ गमनार्थम् । ०

हये गमनार कहे ठे, तेमां प्रथम प्रस्थान विधि कहे ठे—

प्रस्थानमन्तरिद् कार्मुकपञ्चशत्याः,

प्रादुर्धनुर्दशकतः परतश्च चतुर्थे ।

सामान्य १ मांरुखिक २ चूमिजुजां क्रमेण,

स्यात् पञ्च १ सप्त २ दश ३ चात्र दिनानि सीमा ॥ १ ॥

अर्थ—प्रस्थान पटखे यात्राना मुहूर्त्तने साधवा माटे आगळ्याची जे करामां आठे ठे करवाची शुज ठे. तेना समयनी सीमा सामान्य माणसोने १, मांरुखिक रात्राने २ तथा पृथ्वीपत्तिने अनुक्रमे पांच, सात थने दश दिवसनी ठे.

यात्रामां जे तिथि, चार थने नक्षत्र कहेवामां थायरो, ते न था प्रस्थानमां पण जाणवां. ते प्रस्थान राजा तथा आचार्य विगेरेप पोतानी जावे ज करवानुं ठे. तेमां वृष, धनुष, खड्ग, शय्या, आसन, आयुध, वस्त्र, दर्पण विगेरे प्रस्थाननी वस्तुं तपा अथ-माळा थने पुस्तक विगेरे वस्तुं चंदनपूजादिक पूर्णक स्थापनी. शंभू पञ्चदिह पण स्थापवां, परंतु कालुं वस्त्र, जीर्ण वस्त्र विगेरे स्थापवुं नही. तेमत्र शंभू, मदिहा, शंभू, खवण, वेख, गोळ, जोना विगेरे तथा बीजी पण जीर्ण वस्तुं स्थापनी नही. ते प्रस्थान नजीकमां नजीक दश धनुष उपर थने वधारेमां वधारे पांचव्या धनुष मुर्धनीं मूकवुं, अथ चोथीश आंगळनो एक हाथ, थने चार हाथनुं एक धनुष प धनुषनुं मूकवुं. वृद्ध परंपरा एवी ठे के प्रस्थान दक्षिण वाजुप मूकवुं. आ प्रस्थान पूर्वादिह ठे राजाने दश दिवस सुधी पहोंचे ठे, पटखे के प्रस्थान कर्या वनी पट खाने दश दिवस खिक राजाप सात दिवसनी अंदर प्रयाण करवुं, थने बीश काळाने मूकवुं. दश दिवसनी अंदर प्रयाण करवुं. कदाच कोइ कारपयी वधारे इतक दश दिवसने प्रयाण करवुं. अथवा प्रस्थाननी वस्तु राखी मूकवी पने तो फरीवी वीतुं मुहूर्त्त थने प्रस्थान स्थाननी आगळ चाखवुं, पण प्रथमना मुहूर्त्तना कळवी चखवुं नही.

विशेष ए ठे जे कोइक स्थाने पटखे दाजु रात्रादिहना करुं प्रस्थान करुं तथा धी ते स्थान प्रत्ये सारा खम मुहूर्त्त चाखिवा राजा चिंते करुं प्रस्थाप

दर्पप्रकाशमां कहेल ठे के—“पञ्चिद्वन्द्वमचमिचउदसीसु गमणंकरे न बुद्धवारे” एकम, नोम, आठम अने चौदसे गमन करवुं, पण बुधवारे गमन न करवुं. अथवा वारनी शुद्धि यतिवद्वज्रमां आ प्रमाणे कही ठे.—

“चैत्राद्या त्रिगुणा मासा वर्तमानदिनैर्युताः ।

सप्तजिस्तु हरेज्जागं यद्येपं तदिनं जवेत् ॥ १ ॥

श्रीदिनः १ कलहश्चैव २ नन्दनः ३ काळकर्णिका ४ ।

धर्मः ५ ह्यो ६ जय ७ श्चेति दिना नामसदृक्फलाः ॥ २ ॥”

“चैत्रादिक मासथी गणतां जेटलामो मास चालतो होय तेने वमणा करवा, तेमां रवि-
वारादिकथी गणतां चालतो दिवस जेटलामो होय तेदखा लमेरवा. पत्री तेने साते जागवा.
जेटखा शेष रहे तेदखामो ते दिवस अनुक्रमे आ प्रमाणे जाणवो—श्रीदिन १, कलह २,
नन्दन ३, काळकर्णिका ४, धर्म ५, ह्य ६ अने जय ७. आ दिवसोनुं शुजाशुज फळ
पोताना नाम प्रमाणे जाणवुं.”

तिथिमां पक्ष, त्रिज, अवम, फट्टगु, दग्ध अने क्रूरं प नामनी तिथिनो त्याग करवाथी
तिथिनी शुद्धि कहेवाय ठे, पूर्णिमा पण त्याज्य ठे. ते विषे व्यवहारसारमां कहुं ठे के—
“पूर्णिमायां न गन्तव्यं यदि कार्यशतं जवेत्” “सो कार्यं होय तोपण पूर्णिमाने दिवसे
प्रयाण करवुं नहीं.

तारानी शुद्धि माटे “जन्म तारा आधान तारा” विगेरे प्रथम कहुं ठे, ते प्रमाणे जा-
णवुं. यात्रामां तारानुं बळ अवश्य ग्रहण करवा योग्य ठे. नक्षत्रोमां अजिजित् पण
यात्रामां श्रेष्ठ ठे. ते विषे खल्ल फहे ठे के—“अजिजिति कृतप्रयाणः सर्वार्थान् साधये-
न्नियतं” “अजिजितमां प्रयाण करनार सर्व कार्यने अवश्य साधे ठे..” बळी दिनशुद्धिमां
आ प्रमाणे विशेष कहुं ठे के—

“दसमि तेरसि पंचमि धीश्रगो, त्रिगुमुठं गमणेऽतिमुदायहो ।

गुरु पुणवसु पुस्त वितेसठं, सयजिसा अणुराह बुहे तदा ॥ १ ॥”

“गमनमां दशमी, तेरस, पांचम, धीज ने शुक्रवार अति शुनकारक ठे. पुनर्वसु, पुष्य
अने गुरुवार विशेष करीने शुनकारक ठे. तथा शतजिपक्ष अने अनुराधा पुष्यमां
शुनकारक ठे.”

तथा चंद्र संबंधी गोचरनुं, शिव शुजग आदि दिवस रात्रि मुदूत्तानुं, अने लग्नस्य
होय तो मुदूत्तं ग्रहण करवुं.

“पदि कुम्भसु लग्नि तिदिं कञ्चमिद्धि खानं मुदूत्तं शोऽ ।

रिद्वेपं आरुगं चंदेपं मुदूत्तं पत्नी ॥ १ ॥”

श्रुतौ तदहरन्येद्युर्धनिष्ठापुष्यपीण्णजे ।

तृतीये मैत्रमृगयोर्हस्ते तुयेंऽह्नि व्रजेत् ॥ २ ॥

अर्थ—जो श्रवण नक्षत्रमां प्रस्थान कर्तुं होय तो ते ज दिवसे प्रस्थानना स्थानधी आगळ चाखवुं, धनिष्ठा, पुष्य अने रेवतीमां प्रस्थान कर्तुं होय तो बीजे दिवसे प्रयाण करवुं, अनुराधा के मृगशिरमां प्रस्थान कर्तुं होय तो त्रीजे दिवसे प्रयाण करवुं, अने हस्त नक्षत्रमां प्रस्थान कर्तुं होय तो चौथे दिवसे चाखवुं. अथशेषधी अश्विनी अने पुनर्वसुमां प्रस्थान कर्तुं होय तो पांचवे दिवसे अचरय चाखवुं जोड्ण. ए ज प्रमाणे सात दिवस अने दश दिवसने विषे पण संप्रदायप्रमाणे आगळना दिवसोमां प्रयाणनो नियम करी घेवो.

हवे प्रयाणना समयनी शुद्धि कहे ठे.—

यात्रा दिनतिथितारावखशुद्धौ मृगकरानुराधामु ।

आश्विनपौष्णधनिष्ठाश्रुत्यादित्यह्नये श्रेष्ठा ॥ ३ ॥

अर्थ—दिवस, तिथि अने तारावळनी शुद्धि होय तथा मृगशिर, हस्त, अनुराधा, अश्विनी, रेवती, धनिष्ठा, श्रवण, पुनर्वसु अने पुष्य, ए नक्षत्रोमांतुं फोड्णक होय त्यादे यात्रा (प्रयाण) श्रेष्ठ ठे.

दिवसनी शुद्धि हर्षप्रकाशमां आ प्रमाणे कही ठे.—

“रथप्रत्न १ मद्रप्रत्न २ पर्यंरुपयणं ३ तहासनिग्यायं ४ ।

सुरपणु ५ परिवेस ६ दिसादाहाड ७ जुथं दियं डुठं ॥ १ ॥”

“आकाश धूळधी व्यास होय १, आकाश पादळांधी व्यास होय २, प्रथंन पवन पातो होय ३, वज्रपात यतो होय (गरुगनाट यता होय) ४, आकाशमां ईरुपनुष खेंच्युं होय ५, पंच तथा सूर्यने फरतुं कुंभालुं घषेय होय ६, तथा दिसाठ पळती होय ७, तो ते दिवस डुष्ट ठे एम जाणवुं. अही यपांरुतु यिना आवां चिहो यतां होय तो ज डुष्ट दिवस जाणवो. एम सर्वत्र जाणवुं. आ चिहोधी रहित एवो दिवस शुद्ध जाणवो.”

अथवा तो सौम्य पारोप करीने दिवसनी शुद्धि जाणवी. ते विषे व्यवहारकारणां कर्तुं ठे के—

“गमनेऽर्कादयो पाराः क्रमनाः कुर्यंते फलम् ।

नैःस्थ्यं १ धनं २ रुजं ३ इष्यं ४ जयं ५ धंर प्रियं ६ वपन् ७ ॥ १ ॥”

“प्रयाणने विषे रधि विगेरे पारो अनुक्रमे आ प्रमाणे फळने चापे ठे.—निर्धनता १, धन २, रोग ३, धन ४, जय ५, छट्टी ६ अने पथ-जाता ७.”

“राजादिकने प्रयाणमां रधियार पण घुन ठे,” एम व्यवहारकारणां कर्तुं ठे. तथा

मृत्यु, अवश्य जंग अथवा पराजय थाय वे, तेथी करीने ए नक्षत्रो ए काळे वर्जवा योग्य ठे."

आ उपर कहेला काळे पण प्रयाण थड शके, तथा आगळ कहेवाशे एवा परिषमां पण प्रयाण थड शके. एवां नक्षत्रो कहे ठे.—

सर्वदिग्द्वारकौ पुण्यहस्तौ मैत्राश्विनीयुतौ ।

तावेव सर्वकालीनौ मृगश्रुतिसमन्वितौ ॥ ६ ॥

अर्थ—पुण्य, हस्त, अनुराधा अने अश्विनी, ए नक्षत्रो सर्व (आठे) दिशामां द्वार (मुख) वाळां ठे, एटखे के आ नक्षत्रोमां परिष के नक्षत्र दिग्शुळ होतो नथी. नार-पंचमां करुं ठे के श्रवण अने रेवती पण सर्व दिशामां द्वारवाळां ठे. पुण्य, हस्त, मृग-शिर अने श्रवण, ए नक्षत्रो सर्वकालीन (सर्व काळवाळां) ठे, एटखे के आ नक्षत्रोमां उपरनो (पांचमो) श्लोक गणवो नही अर्थात् आ नक्षत्रो होय तो उपरनो अणुन काळ पण नुन गणवो.

दिनशुद्धिमां तो दिग्वात्रामां उ नक्षत्रोने सर्व दिशामां सर्वकालीन कथां ठे.—

“सयद्रिषि सयकायं रिद्धिनिमित्तं विद्धारसमयमि ।

पुस्रिस्मिचि मिग इत्या रेयड सपणा गहेअया ॥ १ ॥”

“पुण्य, अश्विनी, मृगशिर, हस्त, रेवती अने श्रवण, ए उ नक्षत्रो सर्व दिशामां सर्व कालीन ठे, वेमने दिशात्मये समुद्धिना निमित्तो प्रवृण करयां, एटखे के ए नक्षत्रोमां नसाय करयाथी समुद्धि मंडे ठे.”

इते पायामां दिशानी शुद्धि कहेया माटे परिष कहे ठे.—

सप्त सप्त गमने यमुरुक्षाद्युत्तराप्रवृत्तिदिक्षु शुभानि ।

यद्विषायुररिषोऽथ न दक्षयो, मध्यमानि तु मिथः सारिषोः सुगुः

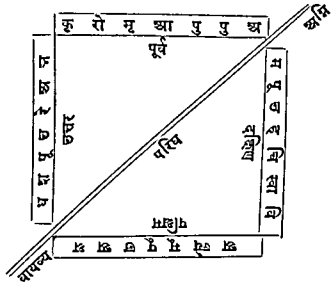
अर्थ—उपर दिशाथी आरंभीने आठे दिशामां पणितो नक्षत्रथी मान मान नक्षत्रो गमने वरकरा सुख ठे. आ गमनमां अग्नि अने पायथ्य कोणतो परिष उग्रपन करया योग्य वधी अथे जोरवी ठे दिशाठनां नक्षत्रोपरकारका कहेयाय ठे, ते गमनमां मध्यम ठे. अथिा वरवधी आरंभीने मान मान नक्षत्रो उपर निगेरे आठे दिशामां गमन करे अथे रिषे सुख ठे, एटखे के आ मान मान नक्षत्रो उपरदिक्षु दिशामां द्वारमां ठे. अथिा थो उ उ नक्षत्रो उपर द्वारमां ठे, तेथी ने नक्षत्रोमां उपर दिशामां प्रयाण पुन ठे. एटखे अथे दिशामां उ उ उ नक्षत्रो अने मंगलकालिनी पुन विगोपा पुन ठे ठे—उपरिपर दिक्षु दिशाथी आरंभीने, नसाथी आरंभीने अने अनुगामी अने अथे उ उ उ नक्षत्रो अनुगमे हूँ, इदि उ अने पणित दिशामां प्रयाण ठे. एटखे के उ उ नक्षत्रोमां उ उ दिशामां प्रयाण करया सुख ठे.”

॥ चतुर्थीं विमर्शः ॥

१०

अहीं सप्त रेखावाळा चक्रनी जेम पूर्वादिक चार दिशामां कृत्तिकाधी सात सात नक्षत्र
स्वापनां, अने अग्नि तथा वायव्य खूणामां छांयो परिघ करयो.

परिघ यंत्र.

आ अग्नि अने वायव्य खूणानी वचनेो रेखारूप परिघ उल्लंघन करवा योग्य नथी, एटले के धनिष्ठा विगेरे चौद नक्षत्रोमां उत्तर अने पूर्वमां ज जतुं, अने मघा विगेरे चौद नक्षत्रोमां दक्षिण अने पश्चिममां ज गमन करतुं, पण उत्तर अने पूर्वना चारवाळां नक्षत्रमां दक्षिण के पश्चिममां गमन न करतुं इत्यादि. तेमां पण परस्पर स्वजनरूप नक्षत्रो के जे परिघना एक जागमां (उत्तर पूर्वमां अथवे दक्षिण पश्चिममां) जे नक्षत्रो रहेलां ठे तेनी वघ्ने दिशानां ते ते नक्षत्रो यात्रामां मध्यम ठे, एटले शुभ पण नथी तेमज अशुभ पण नथी. तात्पर्य ए ठे जे धनिष्ठादिक सात नक्षत्रोना कृत्तिकादिक सात नक्षत्रो स्वजन ठे, अने ते (स्वजन)नी दिशा पूर्व ठे, तेथी ते (पूर्व)मां गमन करवामां धनिष्ठादिक सात नक्षत्रो मध्यम ठे, ए रीते कृत्तिकादिक सात नक्षत्रोना धनिष्ठादिक सात नक्षत्रो स्वजन ठे अने तेनी दिशा उत्तर ठे, तेथी उत्तरमां गमन करवामां कृत्तिकादिक सात नक्षत्रो मध्यम ठे. ए रीते ज वीजी वे दिशामां जाणी खेतुं.

कोइ शंका करे के—आ परिघ कहेवाधी दिशाळं आधी नक्षत्रनो नियम फह्यो,

पण विदिशा (खूणा) उमां गमन करवा विषे नहन्नो शो नियम थयो ? तेनो जवाव ए ठे जे—पूर्व घारनां नहन्नोमां अग्नि कोण तरफ गमन करवुं, दक्षिण घारनां नहन्नोमां नैर्ऋत्य खूणांमां गमन करवुं, पश्चिम घारवाळांमां वायव्य तरफ अने उत्तर घारवाळांमां ईशान तरफ गमन करवुं. आ रीते विदिशाळ दिशाळने अनुसरे ठे, माटे तेने आध्रीने पण नियम प्रगट ज ठे. देवज्ञ वल्लभ पण कहे ठे के—“यायात् पूर्वघारचैरग्निक्काशं प्रादक्षिण्येनैवनाशाविपूर्वाः” “पूर्व घारनां नहन्नोमां अग्नि खूणा तरफ जवुं, ए रीते बीजी विदिशाळ पण प्रदक्षिण क्रमे करीने जाणवी.” पूर्णज्ञ तो आ नियम साथे आ प्रमाणे विशेष कहे ठे.—

“स्वामिनः सप्त चौमाद्याः क्रमतः कृत्तिकादिपु ।

प्राच्यादौ तत्सनाथेषु जेषु यात्रा महाफला ॥ १ ॥”

“कृत्तिकादिक सात नहन्नना अनुक्रमे मंगळथी आरंभीने चंद्र पर्यंत सात स्वामीं ठे. ए रीते मघादिक विगेरेमां पण मंगळथी आरंभीने ज स्वामीं जाणवा. तेमां कृत्तिका अने मंगळवारे पूर्व दिशांमां गमन करवुं एम ते ते नहन्नोमां ते ते वारे ते ते दिशांमां गमन करवाची महाफळ प्राप्त थाय ठे.”

“प्राच्यादिपु चरन् जानुः सप्तके कृत्तिकादिके ।

वितनोति दिशामस्तं यात्रा तासु कृता श्रिये ॥ २ ॥”

“कृत्तिकादिक सात सात नहन्नोमां पूर्वादिक दिशां ठेने विषे चाखतो सूर्य दिशां ठेने अस्त करे ठे, तेथी ते दिशां उमां करेली यात्रा (गमन) खत्रीने माटे ठे.”

इये परिपतो अथवाद तथा नहन्न शूळ कहे ठे.

उल्लंघ्यः परिघोऽपि लग्नवस्तः शूलं तु जानां सदा,

द्वेयं तच्च पुनः सुरेश्वरदिशि ज्येष्ठाम्बुविश्वोदुजिः ।

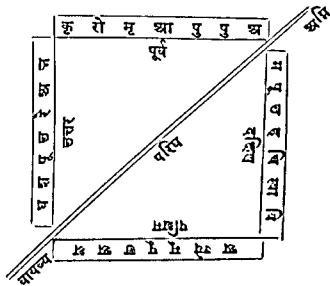
राधावैष्णववासवाजपदनेर्याम्यां प्रतीच्यां पुन—

ब्राह्म्या मूखयुजा तयोत्तरदिशि स्वादर्यमर्द्धेण च ॥ ७ ॥

अर्थ—उग्रना बटथी परिपनुं पण उल्लंघन करवुं, एटखे के शत्रुसैन्यनुं आगमन विगेरे एकांतिक (आवश्यक) कार्यांमां गमन करवानी दिशांनुं मुख मुख होय—याशानुं उग्र म्दना बटथी युद्ध होय त्वारे परिपनुं उल्लंघन करवामां दोष नथी, परंतु नहन्न शूळ त्याग करवा आवक ठे, एटखे के शूळ नहन्न होय तो उग्रनी शुद्धि उतां पण गमन व करवुं, कारण के नहन्न शूळनां दोष मुख उग्रथी पण नाश पावतो नथी. ते निमित्त स्वराचारवाचनां करुं ठे के—“त्वत्रेहमेव शूळं शूळं नास्ति निर्दिताः ।” “उग्र मुख

अर्ही सप्त रेखायाळा चकनी जेम पूर्वादिक चार दिशामां कृत्तिकाधी सात सात नक्षत्रो स्थापवां, अने अग्नि तथा पायव्य खूणामां खांचो परिप करवो.

... परिप यंत्र.

आ अग्नि अने पायव्य खूणानी यधेनो रेखारूप परिप उठपन करवा योग्य नधी, एटखे के धनिष्ठा विगेरे चौद नक्षत्रोमां उत्तर अने पूर्वमां ज जवुं, अने मया विगेरे चौद नक्षत्रोमां दक्षिण अने पश्चिममां ज गमन करवुं, पण उत्तर अने पूर्वमां पारसार्थं नक्षत्रमां दक्षिण के पश्चिममां गमन न करवुं इत्यादि. तेमां पण परस्पर स्वजनरूप नक्षत्रो के जे परिपना एक जागमां (उत्तर पूर्वमां अने दक्षिण पश्चिममां) जे नक्षत्रो रतेपां ठे तेनी पणे दिशानां ते ते नक्षत्रो यात्रामां मध्यम ठे, एटखे गुज पण नधी तेनज अशुभ पण नधी. तात्पर्य ए ठे जे धनिष्ठादिक सात नक्षत्रोना कृत्तिकादिक सात नक्षत्रो स्वजन ठे, अने ते (स्वजन)नी दिशा पूर्व ठे, तेदी ते (पूर्व)मां गमन करवानां धनिष्ठादिक सात नक्षत्रो मध्यम ठे, ए रीते कृत्तिकादिक सात नक्षत्रोना धनिष्ठादिक सात नक्षत्रो स्वजन ठे अने तेनी दिशा उत्तर ठे, तेदी उत्तरमां गमन करवानां कृत्तिकादिक सात नक्षत्रो मध्यम ठे. ए रीते ज बीडी बे दिशानां जादी खेनुं.

अर्ही कोइ शंका करे के—आ परिप कदेवायी दिशाठे आधी नक्षत्रो निपन वटणे,

(ते कोष्टक पण उपर आप्युं ठे.) जे दिवसे जे दिशामां योगिनी होय ते दिशा, तथा ते दिशानी दक्षिण वाजुनी विदिशाना हाथमां कातर ठे तेथी ते विदिशा, तथा तेनी नावी वाजुनी विदिशाना हाथमां खपर ठे तेथी ते विदिशा, आ त्रणे दिशाठ युञ्ज-
दिकमां पाठळ रही होय तो ज ते शुञ्ज ठे. व्यवहारप्रकाशमां पण करुं ठे के—

“योगिनी देवी पृष्ठे दक्षिणवामे स्थिता विजयदात्री ।

संमुखसंस्था युञ्जे पराजयं नाशमापत्ते ॥ १ ॥”

“योगिनी देवी पत्रवाने, दक्षिण वाजुए तथा नावी वाजुए रही होय तो ते युञ्जमां विजयने आपनारी ठे, अने सन्मुख रही होय तो ते पराजयने तथा मृत्युने आरे ठे.”
गमनादिक कार्य अवरयनुं होय तो गमन वखते योगिनीनी मात्र दृष्टिने ज सन्मुख उजवी. तेनी सन्मुख दृष्टि नारचंजमां आ प्रमाणे कही ठे.—

“ऊर्ध्वं तिथिमित १५ नाड्यो दश चाघो १० याम १० दक्षिणे १० पार्श्वे ।

घटिका पञ्चदशापि १५ च योगिन्याः संमुखी दृष्टिः ॥ १ ॥”

“योगिनी ऊर्ध्वं दिशामां पंदर घनी ठे, अधो दिशामां दश घनी ठे, याम (नारी) वाजुए दश घनी ठे, जमणी वाजुए दश घनी ठे, अने सन्मुख दृष्टि पंदर घनी ठे.”

पट्टी तत्काळयोगिनी पण अवरय त्याग करवा खायक ठे. ते तत्काळयोगिनी दिन-
शुद्धिमां आ प्रमाणे कही ठे.—

“दिसदिशि धुरि पठपन्थिया पुरउ पुयुत्तदिसिमु अणुकमतो ।

तद्वाप्रजोदयी सा यज्ञोत्थया पयसेणं ॥ १ ॥”

“दिसमनी दिशामां प्रथमनी चार घनी योगिनी रहे ठे, अने पत्ती अनुक्रमे पत्तीनी दिशाष्टमां चार चार घनी रहे ठे, ते तत्काळयोगिनीने प्रयत्नवने पत्तीनी, पट्टी के—
जे दिवसे जे तिथि होय ते तिथिनी जे दिशा कही होय ते दिशामां प्रातःकाळे चार घनी मुनी योगिनी रहे ठे, अने त्यारात्री उपर कहेया अनुक्रम प्रमाणे पाकीनी दिशा-
ष्टमां योगिनी रहे ठे. जेन ठे—प्रथमने दिवसे पूरं दिशामां पदेयी चार घनी (अर्धे प्रहर) योगिनी रहे ठे, बीजे चार घनी उत्तरमां, त्रीजे चार घनी अग्नि सृणामां, ए रीते अनुक्रमे दिशाने सृणा मुनी अर्धे अर्धे प्रहारे गणवा. त्रीजेने दिवसे पदेयां अर्धे प्रहारे उत्तर दिशां, बीजे अर्धे प्रहारे अग्नि सृणामां, ए रीते गणतां आठमां अर्धे प्रहारे पूरं दिशामां आरे ठे. ए प्रहारे अग्नि दिशामां अर्धे आठ दिशामां येन वखत योगिनी परे ठे.

हे पठ तथा घट्टनुं स्वल्प करे ठे.—

शशो नामस्तेष्टस्त्रियिरष्टतावशिष्ट पेन्ध्यारी ।

वत्संमुखस्तु कावः स तु दक्षिण पत्र सोख्याय ॥ १३ ॥

उतां पण शूळ नह्व्न वर्ज्या योग ठे, केमके शूळ नह्व्नमां गमन करवाची पात्रं अवातुं नयी." ते नह्व्न शूळ आ प्रमाणे ठे.—

ज्येष्ठा, पूर्वाषाढा अने उत्तराषाढा ए पूर्व दिशामां नह्व्न शूळ ठे. दक्षिणमां विशाखा, श्रवण, धनिष्ठा अने पूर्वाजात्रपद ए नह्व्न शूळ ठे. पश्चिममां रोहिणी अने मूळ नह्व्न शूळ ठे. तथा उत्तर दिशामां उत्तराषाढ्युनी नह्व्न शूळ ठे. (आ नह्व्न दिक्शूळ कहेयाय ठे.)

पूर्णजत्र तो आ प्रमाणे नह्व्न दिक्शूळ कहे ठे.—

“पूयाऽ जिष्ठऽसादा धण्डिष पुष्यजह् दक्षिण दिसाप ।

रोहिणि मूळऽश्रवाए विसाह पुष्यगुणुत्तरठ ॥ १ ॥”

“पूर्व दिशामां ज्येष्ठा, पूर्वाषाढा अने उत्तराषाढा नह्व्न शूळ ठे, दक्षिणमां धनिष्ठा अने पूर्वाजात्रपद नह्व्न शूळ ठे, पश्चिममां रोहिणी अने मूळ नह्व्न शूळ ठे, तथा उत्तरमां विशाखा अने पूर्वाषाढ्युनी नह्व्न शूळ ठे.” “पश्चिम दिशामां पुष्य अने षण्-रमां हस्त नह्व्न शूळ ठे,” एम नारचंजमां कर्तुं ठे. एविवज्रजनां तो नह्व्न कील आ प्रमाणे कहे ठे.—

नह्व्न कील विणे.

“ज्येष्ठा १ जत्रपदा पूर्वा २ रोहिण्यु ३ श्रवणगुनी ४ ।

पूर्वादिषु क्रमात्कीलां गतस्थंतेषु नागतिः ॥ १ ॥

आत्सुक्याद्यदि पूर्वोक्तदंशुं पनपजने ।

असमर्थस्तदापश्ये दिक्कीलान् पजयेदिमान् ॥ २ ॥”

“पूर्वमां ज्येष्ठा, दक्षिणमां पूर्वाजात्रपद, पश्चिममां रोहिणी अने उत्तरमां उत्तरा-षाढ्युनी, ए नह्व्न कील कहेयाय ठे. आ नह्व्न कीलमां जो गमन करे तो ते पात्रे खाई नहीं. जो कदाच कार्यनी उत्सुकताची पूर्वे कहेला दंशना लक्ष्मणेन बर्जा न पक तो अवश्य आ दिक्कीलने पज्या.”

लोकमां तो आ प्रमाणे कहेयाय ठे.—

“उत्तर इत्या दक्षिण पित्ता, पुषा रोहिणि सुवि रे पुषा ।

पश्चिम सवणा म करित्त गमणा, हरि हर बंज पुरंदर मरणा ॥ १ ॥”

“हे पुष्य । सांजळ. हस्त नह्व्नमां उत्तर तरफ, विशामां दक्षिण तरफ, रोहिणीनां पूर्व तरफ अने श्रवणमां पश्चिम तरफ गमन करीत नहीं, केमके तेनां गमन करवाची हरि, हर, मद्रा अने ईश जेवानुं पण मरण पाव.”

इये पारने आधीने दिक्शूळ तथा विदिक्शूळ कहे ठे.—

शूलं सोमे शनौ च प्राग्गुरो दक्षिणतस्त्वजेत् ।

रवौ शुक्रे च वारुष्णामुत्तरेण कुजझपोः ॥ ९ ॥

गमन करनारनी नाथी वाजुप पाश होय अने जमणी वाजुप काळ होय तो ते शुभ ठे. ते विषे दिनशुद्धिमां कहुं ठे के—

“कुञ्जा विहारि वामो पासो काखो अ दाहिणठ”

“विहार (गमन)मां पाशने नाथी वाजु करवो अने काळने जमणी वाजु करवो” वास्तुशास्त्रना विधानो तो आ प्रमाणे कहे ठे.—“शुक्लपद्दनी एकमथी चार तिथि उंमां पूर्व, अग्नि विगेरे चार दिशामां पाश होय ठे अने पांचमे ऊर्ध्व दिशामां पाश होय ठे. त्यारपत्री वृचथी चार तिथि सुधी पश्चिम, वायव्य विगेरे चार दिशामां पाश होय ठे अने दशमे अथो दिशिप होय ठे. त्यारपत्री अगीयारशथी चार तिथि सुधी पूर्व, अग्नि विगेरे चार दिशामां पाश होय ठे, अने पूर्णिमाप ऊर्ध्व दिशिप होय ठे. पत्री कृष्णपद्दनी एकमथी चार तिथि सुधी पश्चिम, वायव्य विगेरे चार दिशामां पाश होय ठे, अने पांचमे अथो दिशिप होय ठे. ए ज प्रमाणे त्रीजी वार पण गणुं, अने पशनी सन्नुस्त दिशामां सदा काळ रहेखो ठे.” आ प्रमाणे तेउंनो मत होनाथी पूर्णा तिथिप गृहादिकनुं सात मुदूर्त्त अने ध्वजारोपण विगेरे तेउं करवाने इच्छता नथी, कारण के अथो दिशिप अमरा ऊर्ध्व दिशिप पाश के काळ अवश्य होय ज ठे.

वार आधीने पाश तथा काळ ज्योतिषचारमां आ प्रमाणे कया ठे.—

“दिशारं पुनार्दं कमेण संहारि जरथ णणि सणी ।

काउं तय विद्याणगु तसंमुहु पास जणइ इगे ॥ १ ॥”

जे दिशे जे वार होय ते वारथी आरंजीने अनुक्रमे साते वारो पूर्वादिक दिशाउंमां अशुभमे मूढरा. तेमां जे दिशामां ननिवार थाये ते दिशामां काळ ठे एम जाणुं, अने तेनी सन्नुस्तनी दिशामां पाश जाणुं, एम केट्याक कहे ठे. अर्ही ईशान जिानी काव दिशाठ गणसनी ठे, काण के ते ईश्वरनुं पर ठे, मांटे त्यां काळनो प्रवेश भइ सकतो वधी, एम तेउं कहे ठे. आउंना मतमां वार आधीने ज काळ तथा पाश पाव ठे, एण तिथिने आधीने यना नथी.

इहे राहुवार कहे ठे.—

राहुसंमुखवामोऽपु यामाद्वैव्यवृनिशं गुमुमात् ।

इत्यसः पश्चां पश्चामिष्टः प्राच्यादिपु प्रचरन् ॥ १४ ॥

अर्थ—दिशेवा आरंजथी एउंजे पूर्वादिकथी आरंजीने दिशेप अने रात्रि आउं आउं अने राहोना अशुभमे पुंटेदिठ उठी उठी दिशाए करतो राहु अमामुल अने वाम तामे एउंजे १४-पुठ ठे. अर्थात् एवने इत्यसानी पश्चामे अथवा मानी राहुए होय तो ते शुभकारक ठे राहु रात्र दिशेप आउं ठे. ते राहुकाळथी आरंजीने पूर्वादिक उठी उठी दिशेप

अर्ध—मासनी तिथिर्जने आठे जाग खेतां बाकी जे यथे ते (तिथि)ने पूर्वमां मूकवी. त्सारपट्टीनी तिथिर्ज अनुक्रमे अग्नि दिगेरे दिशाजंमां मूकवी. ते तिथिए ते दिशामां पाश ठे एम जाणवुं, अने ते (पाश)नी सन्मुख काळ जाणवो. ते काळ जमणी बाजुए शुभ ठे.

अर्ही कृष्णपट्टनी एकमथी मासनो आरंज जाणवो. मासनी तिथि त्रीश ठे, तेथी तेनो आठे जाग खेतां बाकी उ यथे ठे, तेथी कृष्णपट्टनी ठेने दिवसे पूर्व दिशामां पाश ठे, सातमे अग्नि खूणामां पाश जाणवो, एम अनुक्रमे गणतां चौदशे ऊर्ध्व दिशामां अने अमावास्याए अधो दिशामां पाश जाणवो. पट्टी शुक्ल एकमे पूर्वमां, ए रीते गणतां शुक्ल दशमे अधो दिशामां, पाठो अग्नीवारशे पूर्वमां, ए रीते गणतां कृष्णपट्टनी पांचमे अधो दिशामां पाश आवे ठे. आ प्रमाणे त्रण वखत आयर्तन करवाथी भास पूर्ण थाय ठे.

। पाशनी स्थापना ।

पूर्व	अग्नि	दक्षिण	नैर्ऋत्य	पश्चिम	वायव्य	उत्तर	ईशान	ऊर्ध्व	अधः
कृष्ण ६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	३०
शुक्ल १	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
११	१२	१३	१४	१५	कृष्ण १	२	३	४	५

पाशनी सन्मुखनी दिशाए काळ जाणवो, एटखे ऊर्ध्व अने अधः ए वे दिशा विना बाकीनी आठ दिशामां पोतपोतानी पाश दिशाथी पांचमी पांचमी दिशाए काळ होय ठे. ज्यारे ऊर्ध्व दिशिए पाश होय त्यारे अधो दिशिए काळ जाणवो, अने ज्यारे अधो दिशिए पाश होय त्यारे ऊर्ध्व दिशिए काळ जाणवो, केमके ए वे दिशातुं सन्मुखपणुं ए ज प्रमाणे होय ठे. दिनशुद्धिमां कथुं ठे के—

“पुष्याद् दस दिसाहिं कमेण सिञ्च पन्ध्रियाद् द्वादश पासो ।
तस्संमुहो अ काखो गमणे बुद्धि वि संमुह यजे ॥ १ ॥”

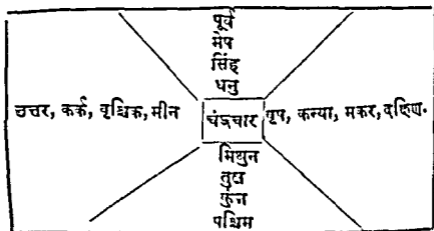
“पूर्वादिक् दश दिशाजंमां अनुक्रमे शुक्लपट्टनी एकमथी आरंजनीने पाश होय ठे, अने तेनी सन्मुख काळ होय ठे. ते यत्रे गमनमां सन्मुख पर्जया योग्य ठे.”

। काळनी स्थापना ।

पश्चिम	वायव्य	उत्तर	ईशान	पूर्व	अग्नि	दक्षिण	नैर्ऋत्य	अधः	ऊर्ध्व
कृष्ण ६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	३०
शुक्ल १	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
११	१२	१३	१४	१५	कृष्ण १	२	३	४	५

मेघ राशिमां रहेखो चंद्र पूर्वमां होय ठे, वृषमां रहेखो चंद्र दक्षिणमां, मिथुननो चंद्र पश्चिममां अने कर्कनो चंद्र उत्तरमां होय ठे. ए प्रमाणे सिंहादिक चार अने धनादिक चार राशिना चंद्रने पण पूर्वोदिक चारे दिशिमां अनुक्रमे जाणवो.

चंद्रचार स्थापना—

दिनमुद्दिनां तो गुरुनी जेम चंद्रनुं पण वण प्रकारे सन्मुखपणुं प्रवृण करयावुं कर्णुं ठे.—

“उत्तरपक्षा १ अक्षा दक्षि २ दारजासठ ३ स्वर् ४ सती समुद्रो ।

ओ अग्निमुद्रो पहालो गमणे अमिथाई परिततो ॥ १ ॥”

“चंद्र जे दिशानो उत्तर पामे ठे ते उत्तरना पशथी १ अथवा जे दिशामो उत्तर ठे ते दिशाना पशथी २ अथवा जे दिशाना पारयाळा नक्षत्रने पाम्यो होय ते दिशापार नक्षत्रना पशथी ३, आ वय प्रकारे सन्मुख होय ठे. ते सन्मुख तथा गमणो गमणनेसिं अर्कठे वरुणो एवो यथान अति सांजाकारक ठे.”

नारंभरनां चंद्रचारनुं फळ आ प्रमाणे कर्णुं ठे.—

“उत्तर दक्षिणो गुरुयोगिनी वामना स्थिता ।

वृद्धो वयनयेन वन्द्यमाः संयुताः पुनः ॥ १ ॥”

“उत्तरो गुरु वरुणे नाटे ठे, कासी वातु रंहेडी योगिनी पण वय कारक ठे, ते वय फळठे रत्न ठे ते गुरु ठे, अने चंद्रमा मन्मुख होय तो गुरु ठे.”

वृद्ध म्होवना “अग्निः पश्चिमः” “पश्चिमो मातो” एव कर्णुं ठे, तेथी वामनी वायुपारंभेसिं वय चंद्र गुरु ठे वय मन्मुख करे ठे. ते दिशि नारंभ दक्षिणोमा कर्णुं ठे—

“वृद्धो नोऽर्कः पश्चिमो दक्षिणः मन्मुखः ।

वृद्धो गुरुने मन्मुख पाम वरुणो वयनः ॥ १ ॥”

चाखे ठे, एटखे के पहेखा अर्ध प्रहरे पूर्व दिशामां चाखे ठे, बीजा अर्ध प्रहरे तेनाची ठी दिशामां एटखे वायव्य खूणामां चाखे ठे. त्रीजा अर्ध प्रहरे तेनाची ठी एटखे दक्षिण दिशाए चाखे ठे. ए प्रमाणे आठ अर्ध प्रहर सुधी ठी ठी दिशा खेवी. तेवी ज रीते रात्रे पण आठ अर्ध प्रहरमां पण ठी ठी दिशा जाणवी. ते विषे हंपेनकारामां करुं ठे के—

“जामजे राहुगई पू १ वा २ दा ३ ई ४ प ५ अ ६ उ ने ७ दिसिनु” ॥

“सूर्योदयधी आरंजीने अर्ध अर्ध प्रहरे राहुनी गति अनुक्रमे पूर्व १, वायव्य २, दक्षिण ३, ईशान ४, पश्चिम ५, अग्नि ६, उत्तर ७ अने नैऋत्य ८ दिशामां होय ठे.”

पूर्वादिक दिशाठ अथळी प्रदक्षिणाधी गणीए तो चोधी चोधी दिशाए राहुनी गति जाणवी. ते विषे नारचंद्रमां करुं ठे के—

“अष्टासु प्रथमाद्येषु प्रहराद्विष्यहानिंशाम् ।

पूर्वस्या यामतो राहुस्तुर्या नुर्या मजेद्विशाम् ॥ १ ॥”

“प्रथमादिक आठ अर्ध प्रहरोमां रात दिवस पूर्व दिशाधी ऋषी राहुने क्रमे चोधी चोधी दिशामां राहु गति करे ठे, एटखे के पहेखा अर्ध प्रहरे पूर्वमां, बीजा अर्ध प्रहरे तेधी अथळी चोधी दिशा वायव्यमां, त्रीजे अर्ध प्रहरे तेधी अथळी चोधी दिशाए एटखे दक्षिणमां राहुनी गति ठे. ए रीते आठे अर्ध प्रहर गणना कपा ए ज रीते राहुना पण आठे अर्ध प्रहर गणवा.

राहुचार स्थापना—

ईशान ४	पूर्व १ अर्ध प्रहर	अग्नि ६ दक्षिण
उत्तर ७	°	३
वायव्य २ अर्ध प्रहर	पश्चिम ५	नैऋत्य ८

हये चंद्रचार करे ठे.—

चन्द्रधरति पूर्वादो क्रमाच्चिदिक्चतुष्टये ।

मेपादिष्वेष यात्रायां संमुखस्वतिसोवनः ॥ १५ ॥

अर्ध—चंद्र मेपादिक चारे राशिठमां पूर्वादिक चार दिशाठतां अनुक्रमे चार चार चाखे ठे. आ चंद्र प्रयाणमां सन्मुख होय ठी ठे अस्तंत द्यु ठे.

प्रयाण करवुं.” आ रीते प्रयाण करवाथी सूर्य जमणी वाजुए ज रहे ठे ए आ श्चोकवुं तात्पर्य ठे.

लक्ष फरीथी पण चंद्र अने सूर्यना वारनी अनुकूलता ज कहे ठे के—

“रविशशिकरप्रदीप्तं मकरादावुत्तरां च पूर्वा च ।

यायाच्च कर्कटादौ याम्यामाशां प्रतीचीं च ॥ १ ॥

अयनानुकूलयानं हितमर्केंद्रोर्ध्वयोरसंपत्तौ ।

द्युनिशं प्रगृह्य यायाद्विपर्यये क्लेशवधवन्धाः ॥ २ ॥”

“मकरादिकमां सूर्य अने चंद्रतां किरणोथी प्रदीप्त अयेली उत्तर तथा पूर्व तरफ प्रयाण करवुं, अने कर्कादिकमां दक्षिण तथा पश्चिम दिशामां प्रयाण करवुं. सूर्य अने चंद्र ए वेठनी अप्राप्ति होय तो अयनने अनुकूल प्रयाण हितकारक ठे, एटखे रात्रि दिवसने ग्रहण करीने गमन करवुं. तेथी उलटुं करवाथी क्लेश, वध अने बंधन घाय ठे.” अही जावार्थ ए ठे जे—“ज्यारे सूर्य अने चंद्र मकरादिक ठ राशिमां एटखे उत्तरायणमां होय त्यारे पूर्वमां तेमज उत्तरमां सर्वदा (रात दिवस) गमन करवुं, अने ज्यारे कर्कादिक ठ राशिमां एटखे दक्षिणायनमां होय त्यारे दक्षिण अने पश्चिममां सर्वदा गमन करवुं, पण सूर्य अने चंद्र जो एक अयनमां न होय तो अनुक्रमे दिवसे अने रात्रिए गमन करवुं, एटखे के ज्यारे सूर्य उत्तरायणमां होय त्यारे दिवसना जागमां उत्तर तथा पूर्वमां गमन करवुं, अने ज्यारे सूर्य दक्षिणायनमां होय त्यारे दिवसना जागमां दक्षिण अने पश्चिममां गमन करवुं. ए ज प्रमाणे चंद्र उत्तरायणमां होय त्यारे रात्रिए उत्तर तथा पूर्वमां गमन करवुं अने दक्षिणायनमां होय त्यारे रात्रिए दक्षिण अने पश्चिममां गमन करवुं. एथी उलटुं करवाथी अशुभ ठे, एटखे के सूर्य अने चंद्र मकरादिकमां रहा होय त्यारे जो दक्षिण अने पश्चिममां गमन करे, तथा कर्कादिकमां रहा होय त्यारे जो उत्तर अने पूर्वमां गमन करे, तथा सूर्य मकरादिकमां रह्यो होय त्यारे दिवसना जागमां जो दक्षिण अने पश्चिममां गमन करे, अने चंद्र कर्कादिकमां रह्यो होय त्यारे जो रात्रिए उत्तर के पूर्वमां गमन करे तो गमन करनारने वध, बंध त्रिगेरे दोष प्राप्त घाय ठे.

द्वे रविचारने ज हंस (वायु)नी गति (स्वरोदय)वने विशेष प्रकारे कहे ठे.—

हंसेऽन्तरा विशति दक्षिणतोऽय पृष्ठे,

कृत्वा रविं प्रवहनादिपदं पुरश्च ।

सिद्धौ व्रजेदथ विजेतुमना विपक्ष-

पक्षं स्वतस्तु विदधीत वितानपक्षे ॥ १७ ॥

“गमन करतां चंद्र सन्मुख होय तो इन्व्यनो छात्र थाय, जमणी वाजु होय तो सर्व संपत्ति मळे, पाठळ होय तो मृत्यु करे अने नाची वाजुए रद्दो होय तो धननो ह्य करे.”

इये रविचार कहे ठे.—

रविर्छौ छौ तु पूर्वादौ यामौ रात्र्यन्त्ययामतः ।

यात्रास्मिन् दक्षिणे वामे प्रवेशः पृष्ठगे ह्ययम् ॥ १६ ॥

अर्थ—सूर्य रात्रिना ठेव्हा पहोरथी आरंजीने वने पहोर पूर्वादिक चार दिशामां चाखे ठे, तेमां प्रयाणसमये सूर्य जमणी वाजुए होय तो शुज ठे, नाची वाजुए होय तो प्रवेशमां शुज ठे, अने पाठळ होय तो प्रयाण तथा प्रवेश वनेमां शुज ठे.

रात्रिनो ठेव्हा प्रहर तथा दिवसनो पहेलो प्रहर ए वे प्रहर सुधी सूर्य पूर्व दिशामां चाखे ठे. दिवसना मध्यना ये पहोर सुधी दक्षिण दिशामां रहे ठे, दिवसनो ठेव्हा प्रहर अने रातनो पहेलो पहोर ए वे पहोर सुधी पश्चिममां चाखे ठे, तथा रात्रिना मध्यना ये पहोर सुधी उत्तर दिशामां रहे ठे.

नारचंद्रमां तो सर्व ग्रहोने उदयसमयथी आरंजीने प्रमण करवाना वशथी (गतिने आश्रीने) आठे दिशानो सर्षा कहेवो ठे. ते आ प्रमाणे.—

“स्वस्योदयस्य समयात्पूर्वयामा(भ्या)दित्तः क्रमात् ।

संचरन्ति ग्रहाः सर्वे सर्वकालं दिगष्टके ॥ १ ॥”

“सर्वे ग्रहो पोतपोताना उदयसमयथी आरंजीने पूर्व, दक्षिण विगेरेना क्रमे करीने सर्वदा आठे दिशाथोमां गति करे ठे.”

सूर्य जमणी वाजुए रद्दो होय तो ते समयतुं प्रयाण शुजकारक ठे. ते विषे छद्द कहे ठे के—

“न तस्याद्गारको विष्टिर्न शनैश्चरजं जयम् ।

व्यतिपातो न दुप्येच यस्कार्को दक्षिणस्थितः ॥ १ ॥”

“जेना प्रयाणमां सूर्य जमणी वाजुए रद्दो होय तेने अंगारक नरुतो नथी, विष्टिनो पण दोष छागतो नथी, शनिथी उत्पन्न थयेवो जय छागतो नथी, तथा व्यतिपात पण दुपित करतो नथी.”

तेथी करीने ज नक्षत्रसमुच्चयमां पण कथुं ठे के—

“पूर्वाह्णे चोत्तरां गच्छेत्प्राच्यां मध्यदिने तथा ।

दक्षिणामपराह्णे तु पश्चिमामर्धरात्रके ॥ १ ॥”

“दिवसना पहेव्हा जागमां उत्तर दिशा तरफ प्रयाण करवुं, मध्याह्नसमये पूर्व दिशामां प्रयाण करवुं, सायंकाळे दक्षिणमां प्रयाण करवुं, अने अर्धां रात्रिए पश्चिममां

वायु प्रवेश करतो होय त्यारे विपम (१-३-५-७-९) पगळे चाखवुं अने पश्चिम तथा दक्षिण दिशामां न चाखवुं, अने नावी नानी प्राण वायुवने पूर्ण अष्ट होय त्यारे सम (२-४-६-८-१०) पगळे चाखवुं, अने ते वखते पूर्व तथा उत्तर दिशा तरफ न जवुं.”

आ प्रमाणे प्राण वायु विगेरेनी शुद्धि होय त्यारे जिनेश्वरनी प्रदक्षिणा करीने जवाची विशेषे करीने सर्व कार्यनी सिद्धि आय वे. ते विपे यतिवह्नजमां कथुं वे के—

“प्राणप्रवेशे वह्नान्निपादं, कृत्वा पुरो दक्षिणमर्कधिम्वम् ।

प्रदक्षिणीकृत्य जिनं च याने, विनाप्यहःशुद्धिमुशन्ति सिद्धिम् ॥ १ ॥”

“प्राण वायु नासिकामां प्रवेश करतो होय त्यारे जे तरफनी नानी चाखती होय ते तरफनो पग आगळ मूकीने तथा सूर्यने (सूर्यनी दिशाने) जमणी वाजु राखीने तथा जिनेश्वरनी प्रदक्षिणा करीने प्रयाण करे तो दिवसनी शुद्धि नहीं ठतां पण कार्य-सिद्धि आय वे.”

प्रयाणना उपलक्षणशी प्रवेश करवामां पण आ सर्व विधि ज जाणवो. ते विपे दिन-शुद्धिमां कथुं वे के—

“पुन्ननानि दिसा पायं अग्रे किञ्चा सया विळ ।

पवेसं गमणं कुञ्जा कुणंतो साससंगहं ॥ १ ॥”

“श्वासनो संग्रह करीने पटळे प्राण वायु नासिकामां प्रवेश करतो होय त्यारे पूर्ण नानी तरफना पगने आगळ करीने विद्वान् पुरुषोए. सर्वदा प्रवेश अने गमन करवुं.”

शत्रुने जीतवानी श्वावाळाए पोताना वायुसंचारवाळा पार्श्वशी नावी वाजुए शत्रुने राखवो, पटळे के जे तरफ वायु चाखतो न होय ते तरफ शत्रुने राखवो के जेथी ते मुखेथी जीताय वे. अर्थात् इष्ट जन होय तो तेने पूर्ण अंग तरफ राखवो, पटळे के जे तरफ श्वास चाखतो होय ते तरफ इष्ट जनने राखवो. ते विपे विवेकविद्यासमां कथुं वे के—

“अरिचौराधमर्णाद्या अन्येऽप्युत्पातविग्रहाः ।

कर्त्तव्याः खलु रिक्तांगे जयलाजमुखार्थिजिः ॥ १ ॥

गुरुवन्धुनृपामात्या अन्येऽपीप्सितदायिनः ।

पूर्णांगे खलु कर्त्तव्याः कार्यसिद्धिमजीप्सता ॥ २ ॥”

“शत्रु, चोर, देणदार विगेरे तथा बीजा पण उत्पात ऋनाराने जय, लाज अने सुखने श्वाता पुरुषोए रिक्तांगे करवा, पटळे जे तरफ प्राण वायु चाखतो न होय ते तरफ करवा- (१). अने कार्यसिद्धिने श्वाता पुरुषे गुरु, बंधु, राजा, प्रधान विगेरे तथा बीजा पण इष्ट वस्तुने आपनार जनोने पूर्णांगे करवा, पटळे जे तरफनी नाडी चाखती होय ते तरफ

॥ चतुर्थो विमर्शः ॥

अर्थ—प्राण वायु नासिकामां प्रवेश करतो होय ते वखते सूर्यने (सूर्यनी दिशाने) जमणी वाजुप अथवा पठवाने राखीने जे नासिकानी नामी वधारे चाखती होय ते तरफनी जे तरफनी नामी वहेती न होय ते तरफ शत्रु पकने करवो. शत्रुने जीतवानी श्वावाळाए अर्थात्प्रशास्त्रनी रीते हंस ए प्राण वायु कहेवाय ठे. ते प्राण वायु नासिकामां प्रवेश करतो होय त्यारे प्रयाण करवुं, पण बहार नीकळतो होय ते वखते प्रयाण करवुं नही. प्राण वायुनी गति आगति विषे अभ्यात्मने जाणनारा आ प्रमाणे कहे ठे.—

“पद्मशतान्यधिकान्याहुः सहस्राण्येकविंशतिम् ।
अहोरात्रे नरे स्वस्थे प्राणवायोर्गमागमः ॥ १ ॥”

“मनुष्य स्वस्थ होय त्यारे एक रात्रि दिवसमां घडने प्राण वायुनुं गमन आगमन (श्वासोच्छ्वास) एकवीश हजार अने उसो आय ठे, एम कहे ठे.”

जे तरफनी नामी चाखती होय ते तरफनुं पगळुं पटखे नावी चाखती होय तो नावुं अने जमणी चाखती होय तो जमणुं पगळुं आगळ करीने कार्यनी सिद्धि माटे गमन करवुं. ते विषे विवेकविदासमां कहुं ठे के—

“दक्षिणे यदि वा वामे यत्र वायुनिरन्तरः ।
तं पादमग्रतः कृत्वा निस्सरेन्नजमन्दिरात् ॥ १ ॥
न हानिक्रमदोषेणाः कंटकैर्नापि निघते ।
नियर्त्तते सुखेनेव ह्युजोपद्रवयजितः ॥ २ ॥
इरदेशे विधातव्यं गमनं तुहिनद्युतौ ।
अन्यर्षदेशे दीप्ते तु तरणाविति केचन ॥ ३ ॥”

“जमणी अथवा नावी जे नासिकामां वायु निरंतर संचार करतो होय ते तरफनी पग आगळ करीने पोताना घरमांथी नीकळवुं. (१). ते रीते प्रयाण करवाची हानि, कडेना के उद्वेग घता नथी, कंटकयने पण जेदातो नथी पटखे के मार्गमां कांटो सरखो पण वागतो नथी, तथा ह्युजोपद्रव्यो रहित सुखेथी ज पात्रो फरे ठे—आवे ठे. (२). कंटकाएक कहे ठे के इर देशमां जवुं होय तो चंद्र नामी पटखे नावी नासिका चाखती होय त्यारे ते तरफनी पग आगळ करीने चाखवुं, अने सनीप देशमां जवुं होय तो सूर्य नामीने आगळ करीने जवुं पटखे जमणी नासिकामां प्राण वायु चाखतो होय त्यारे जमणो पग प्रथम मूकीने चाखवुं. (३) (नावी नासिकाने चंद्र नामी कहे ठे, जमणी नासिकाने सूर्य नामी कहे ठे तथा धर्रे समान चाखती होय तो सुपुण्या नामी कहे ठे.) स्वरोदयने जाणनारा आचार्यो आ प्रमाणे विशेष कहे ठे के—“जमणी नामीमां प्राण

॥ शत्रुघ्नो विमर्शः ॥

रवा." (२) अर्ही पण "सूर्यने (सूर्यनी दिशाने) जमणी वाजु अथवा पत्रवाने राखवो." अर्थ समजवो. ते विषे यतिवधजमां पण करुं ते के—

"बहनामिगतो वाच्यो दक्षिणेऽर्कस्यवधये ।

रिक्तनामीगतः शत्रुजीयते पृष्ठगे रवौ ॥ १ ॥"

"सूर्यने जमणी वाजुए राखीने चाखती नामी तरफने प्रथम पग मूढी गमन करे तो कन्यनी प्राप्ति थाय, अने सूर्यने पत्रवाने राखीने शत्रुने रिक्त (साडी) नामी तरफ राखे तो ते शत्रुनो पराजय थाय वे."

हये शुकपार कहे वे.—

शुकस्तु यत्रोदयति प्रमन् वा, यां याति यद्भारकमेति च वा ।

इष्टं त्रिधा तद्विशि संमुखः स्यात्स्याज्यस्तु तत्रोदयमंशुरीनः ॥ १७ ॥

अर्थ—शुक जे दिशामां उदय पामे वे अथवा फरतो फरतो जे दिशामां जाय वे, अथवा जे दिशामां वारवाळा नक्षत्रने पामे वे ते दिशामां मन्गुर होय वे, एरुं के ते शुक आ व्रण रीते संमुख कहेयाय वे. तेमां (ते प्रथमां) उदय मन्गुर शुक तत्रत योग्य वे.

शुक पूर्व अथवा पश्चिम जे दिशामां उदय पामे वे ते दिशामां जनता मनुष्यने ते संमुख होय वे. अथवा जेम सूर्यने फरपाना (गतिना) पदाधी पार दिशामां शरती कळो वे, तेम शुक पण जमतो जमतो जे जे दिशामां जाय वे ते ते दिशामां जनता माणसने ते शुक संमुख होय वे. अथवा जे मेषादिक पार पार दक्षिणे अने पूर्वादिक पार पार दिशाउं, तेमने विषे प्रमण करतो प्राप्त घण्टो शुक ते ते दिशामां जनता रने संमुख होय वे. अथवा परिपथकमां कडेडी रीत प्रमाणे जे दिशामां जाय ते नक्षत्र होय, ते नक्षत्रमां आवेणो शुक पण ते ते दिशामां जनताने संमुख होय वे. आ रीते प्रण प्रकारे शुक संमुख होय वे तोपण शुकनी उदयनी दिशा के जे पूर्व के दक्षिण ज होय वे ते ज त्याग करवा योग्य वे. विशेष ए जे जमती वाजु एरुं वे शुक तजवा योग्य वे. ते विषे नारथकमां करुं वे के—

"अप्रतो लोचनं हन्ति दक्षिणे शत्रुजप्रदा ।

पृष्ठतो पामतश्चैव शुकः सर्वमुखावह ॥ १ ॥"

"शुक संमुख होय तो जेवनी नारा थाय, जमती वाजुए होय तो कन्गुर वट थाय, तथा पाठळ अथवा कापी वाजुए होय तो सर्व मुखने करतार पार वे."

केरळाक आ प्रमाणे कहे वे.—

"पौष्पाग्निनीपादमेकं पदा यद्वति पन्थका ।

तदा श्रुनो जरेदन्धः संमुखं गतनं शुकम् ॥ १ ॥"

शुक्र थकी मंगळ अने मंगळथी पण बुध वधारे कष्टकारक ठे, ते विषे दैवज्ञवह्नजमां कष्टुं ठे के—

“प्रतिशुक्रेऽपि निर्गन्धेदनुकूलो बुधो यदि ।

गतः प्रतिबुधे नान्यैः शक्यते रक्षितुं ग्रहैः ॥ १ ॥”

“जो बुध अनुकूल होय तो त्रण प्रकारे शुक्र प्रतिकूल वतां पण प्रयाण करतुं, अने जो प्रतिकूल बुधमां प्रयाण कर्युं होय तो तेने वीजा ग्रहो रक्षण करवाने शक्तिमान नथी.” “शुक्रनी ज जेम मंगळ तथा बुध पण सन्मुख रहेवा अथवा जमणी तरफ रहेवा होय तो ते तजवा योग्य ठे” एम त्रिविक्रम कहे ठे. “बुध सन्मुख होय तो ज तेने तजयो” एम रत्नमाळा जाप्यमां कष्टुं ठे.

हवे वत्सचार कहे ठे.—

वत्सः प्राच्यादिपूदेति कन्यादित्रित्रिगे रवौ ।

प्रवासवास्तुद्वारार्चाप्रवेशाः संमुखेऽत्र न ॥ २० ॥

अर्थ—कन्या संक्रांतिथी आरंजीने त्रण त्रण संक्रांतिमां रहेलो सूर्य होय त्वारे पूर्वा-दिक चार दिशामां अनुक्रमे वत्स उदय पामे ठे, एटखे के कन्या, तुख अने वृश्चिक सं-क्रांति होय त्वारे पूर्व दिशामां वत्सनो उदय होय, धन, मकर अने कुंज संक्रांतिमां दक्षिण दिशाए, मीन, मेष अने वृष संक्रांतिमां पश्चिम दिशाए अने मिथुन, कर्क अने सिंह संक्रांतिमां उच्चर दिशाने विषे वत्सनो उदय होय ठे. आ वत्स सन्मुखा होय एरी रीते प्रयास (प्रयाप) करयो नहीं, घर विंगरेतुं चार मूकतुं नहीं, तथा जिनेश्वरादि प्रति-मानो धनिकना घरमां प्रवेश करावचो नहीं.

नारधंज टिप्पणीमां वत्सतुं शरीर आ प्रमाणे कष्टुं ठे.—

“यपुरस्य सतं हस्ताः शृंगयुगं पष्टि संयुता त्रिशती ।

पद्मानिपुत्रशिरसां त्रप १६ नव ए त्रि ३ शर ५ करमानम् ॥ १ ॥”

“आ वत्सतुं शरीर सो हाय वंजुं ठे, तेनां वक्षे शीगकां ३६० हाय दांवां ठे, पण षोड हाय, नात्रि नव हाय, पंजुं त्रण हाय अने मत्तरु पांच हायतुं ठे.”

वत्सचार संबंधी विशेष ज्योतिषसारमां आ प्रमाणे कष्टुं ठे.—

“पंच १ दिहू २ त्रियि ३ सत्रिंश ४ त्रियि ५ दिहू ६ शर ७ वामरान् ।

वत्सस्तिनिर्दिहूचतुर्के प्रत्येकं सप्तत्रात्रितं ॥ १ ॥”

“वारे दिशानांनी प्रत्येक दिशाना मान गाव जाग करवा. तेमां पंधरा जागमां वत्सवी चिन्ति पांच दिवसनी ठे, वीजामां दश, वीजामां पंदर, धोयामां वीस, पांच-

“प्राच्यां चतुर्जखपितत्त्व २५४ दिनानि तिष्ठे-
त्त्रास्तगस्तु नयनादि ७२ दिनान्यदृश्यः ।
तिष्ठेच्च पोरुशकृतिं २५६ दिवसान् प्रतीच्या-
मस्तं गतस्त्वह् सयह् १३ दिनान्यदृश्यः ॥ १ ॥”

“पूर्व दिशामां उदय पामेखो शुक्र २५४ दिवस सुधी रहे, त्वारपत्री अस्त पामे, ते ७२ दिवस सुधी अदृश्य रहे. त्वारपत्री पश्चिम दिशामां उदय पामे, ते २५६ दिवस सुधी रहे, अने त्वारपत्री अस्त पामे, ते १३ दिवस सुधी अदृश्य रहे.”

“पोताना जन्मनह्वनो स्वामी अस्त पाम्यो होय ते वसते पण यात्रा करपी अगुज वे,” एम दैवज्ञयज्ञमां करुं वे.

ह्ये शुक्रचारना फळमां मतांतर कहे वे.—

प्रतिशुक्रं त्यजन्त्येके यात्रायां त्रिविधं युधाः ।

तस्मात्प्रतिकुजं कष्टं ततोऽपि प्रतिसोमजम् ॥ १९ ॥

अर्थ—केटखाएक पंक्तितो यात्रामां त्रये प्रकारपी सन्मुख (प्रतिकूळ) शुक्रनो त्याग करे वे. ते (प्रतिकूळ शुक्र) थकी प्रतिकूळ मंगळ यपारे कष्टकारक वे, तेची ते पण त्रये प्रकारनो तजयो, तेनाची पण प्रतिकूळ युध यपारे कष्टकारी वे, तेची ते पण त्रये प्रकारनो तजयो.

आ मत पण आ मंचकार आचार्यने संमत वे, तेची करीने पूर्व भ्रोकमां नाव उदय सन्मुख शुक्रनो त्याग करयानुं करुं वे, ते उतावळना कार्यमां जाणुं. पची उतावळ न होय तो शक्ति प्रमाणे त्रये प्रकारनुं सन्मुखपणुं तजया योग्य वे एम जाणुं. ते दिवे दैवज्ञयज्ञमां पण करुं वे के—

“पनिष्ठादिकमभ्येपापर्यन्तं त्रगणं चतुः ।

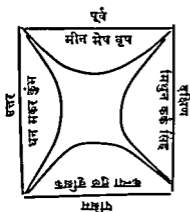
यदा धरति नोदीर्घी न प्राची च तदा ब्रजेत् ॥ १ ॥

मयादिध्रयणान्तानि जानि शुक्रो यदा धरेत् ।

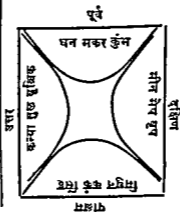
नापार्ची न प्रतीची च तदा गङ्गेक्षित्रीविशुः ॥ २ ॥”

“ज्यारे शुक्र पनिष्ठाची अभ्येपा सुधीना नद्वमां रदो होय त्वारे उतर अथवा पूर्व दिशामां जीवयानी द्वावाळ्यए प्रयाण करुं नही, अने ज्यारे शुक्र नरापी धन्य सुधीनां नद्वमां रदो होय त्वारे दक्षिण के पश्चिम दिशामां जीवयानी द्वावाळ्यए प्रयाण करुं नही.”

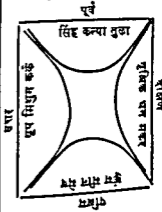
रविचार चक्र

राहुचार चक्र

शुक्र, मंगल, बुध, गुरु, शनि, चर चक्र

वत्सचार चक्र उपर आप्युं ठे.

अहीं प्रसंगोपात्त शिवचार लखे ठे.—

“मेपेऽर्कात्तारादौ दिशि विदिशि शिवो मासमेकं तथा घौ,
संहृत्या संस्थितो विर्भ्रमति नृशामहोरात्रमध्ये तु सृष्ट्या ।

अध्यर्षे नान्तिके वे दिशि विदिशि घटीपञ्चकं चैप तिष्ठन् ।

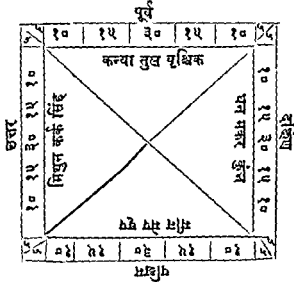
चन्द्रादेः प्रातिकूड्यं हरति किरति शं दक्षिणपृष्ठगोऽसौ ॥ १ ॥”

“मेप राशिमां रहेखा सूर्यथी उत्तरादिक दिशामां उत्क्रमथी फरे ठे. दिशामां एक मास तथा विदिशामां वे मास सुधी रहे ठे. ते शिव एक दिवस रात्रिमां यज्ञे ये वार अनुरुमे प्रमण करे ठे, तेथी दरेक दिशामां ते शिव अढी अढी घनी रहे ठे, अने दरेक विदिशामां पांच पांच घनी रहे ठे. जावार्य ए ठे के मेपनो सूर्य होय त्यारे प्रथम अढी घनी शिव उत्तर दिशामां होय, पत्री पांच घनी ईशानमां, पत्री अढी घनी पूर्वमां एम एक अहोरात्रमां वे वस्तत फरे ठे. पत्री वृष तथा मिथुनना सूर्य होय त्यारे ये मास प्रथम पांच घनी वायव्यमां, पत्री अढी घनी उत्तरमां एम क्रमे प्रमण करे ठे. पत्री कर्कमां प्रथम पश्चिममां था प्रमाणे जाणवुं. था शिव जमणी वातु अथवा पात्रळना जागमां रघो होय तो चंद्रादिकनी प्रतिकूटवानो नाश करे ठे तथा सुख थापे ठे. चंद्रादिके करीने तारा-उंनी तथा तेनी अथवाठनी पण प्रतिकूटवानो नाश करे ठे एम जाणवुं.

१ इत्क्रमथी. २ क्यथी. ३ दावी वातुने क्रमे. ४ उमनी वातुने क्रमे.

मां पंदर, उचामां दश अने सातमा प्रागमां पांच दिवसनी स्थिति ठे, पटखे के आ-
जा आटखा दिवस ते ते प्रागमां अनुक्रमे वत्स रहे ठे.”

वत्सचार तथा वत्सनी स्थितितुं धक—

आ वत्सने केटलाक आचार्यो “वास्तु” एये नामे पण कहे ठे.

इये वत्सचारतुं फळ कहे ठे.—

संमुखोऽयं हरेदायुः वृष्टे स्याद्भननाशनः ।

वामदक्षिणयोः किं तु वत्सो वाञ्छितदायकः ॥ २१ ॥

अर्थ—आ वत्स सन्मुख रह्यो होय तो आयुष्य हरे ठे, पाठळ होय तो पननो नाश करे ठे, पण मावी तथा जमणी बाजु रह्यो होय तो ते वाञ्छितने आपनार धाय ठे.

वीजा आचार्यो वत्सनी ज जेम सूर्य विगेरे सर्वे ग्रहोनां परो आ प्रमाणे कहे ठे.—

“मीनादित्रयमादित्यो वत्सः कन्यादिकत्रये ।

धन्यादित्रितये राहुः शेषाः सिंहादिकत्रये ॥ १ ॥”

“सूर्य मीनघी आरंजीने ऋष प्रण संक्रांति सुधी अनुक्रमे पूर्वादिक दिशामां रहेयो ठे, वत्स कन्या संक्रांतिघी आरंजीने, राहु पन संक्रांतिघी आरंजीने अने बाकीना ग्रहो सिंहा संक्रांतिघी आरंजीने पूर्वादिक दिशामां रहेया ठे.

स्वराश्च शकुना द्रुष्टा जज्ञामह्वयं तथा ।

दिग्दोषा योगिनीमुख्या अज्ञयाः स्युः शुभे शिवे ॥ ४ ॥”

“वादविवादमां, शत्रुने हणवामां, रणसंप्राममां, ऊगनामां, पृतमां तथा प्रसमनां शिव जमणो अथवा पाउळ होय तो ते जय आपनार ठे. अशुभ स्वरोरप, अशुभ शकुन, जज्ञा, अशुभ प्रहोतुं वळ अने योगिनी विगेरे दिशाउटना दोषो, ए सरो शि शुभ होय तो निर्जयकारक ठे.” तथा—

“सूर्यराश्यादितः सव्ये धर्मं तत्कायसंज्ञयम् ।

पृष्ठदक्षिणं कृत्वा जयेद्युद्धे न संशयः ॥ १ ॥”

“सूर्यनी राशिने आदि करीने एटवे सूर्य जे राशिमां होय ते राशिने पूरे राशिमां मूहीने त्यां सुद्धिने क्रमे (सवळी-जमणी वाजुने क्रमे) तरकाळ संज्ञातुं जे धर्म आहे एटवे ते वस्तू जे धर्म वर्ततुं होय तेने पाउळ अने जमणी वाजुपर राशीने युद्ध हरे तो जय पाने. तेनां कांइ पण संशय नथी.”

। इति यात्रायां समयशुद्धिः दिग्शुद्धिश्च ।

आ प्रमाणे यात्रामां समयनी शुद्धि अने दिशाणी शुद्धि करी.

इते यात्रामां ज चेष्टा निमित्त विगेरेनी शुद्धि करे ठे.

उत्तरमशनं क्षानं प्रगुणं चोपेक्ष्य मंगलमशेषम् ।

असमाहितं च मूलरूपगोङ्गनर्चो च नो यायात् ॥ २२ ॥

अर्थ— उदारी विगेरे धरणा, नोऊन, रोगथी मूळ थपानु अथवा सामान्य क्षान अथे दिग्दोष तथा युद्ध अज्ञप्रसन्न विगेरे सरे मांगयित्त कार्योनी तेषादी दोष जे मूल रेणु वळवळ करीने तथा जग्न के मरणानु मूलक सामान्य रूपो विना तथा रूपादी नां ठे एते मूले धरणा अरु नही.

यामन्य माननीयात्रिनेत्ये श्री च हमापि संनाञ्च ।

याप्रवृत्ति सोदयिता निनीतिपुने च निगेऊत् ॥ २३ ॥

अर्थ— यामन्ये दश मन्वन्तरे मानना योग्य (पूज्य) मनुष्यनी असाधना करीने, यात्रा सोदयिता (योद्धा) करीने, सोदने पण नाशन करीने (मारीने), तथा यात्रा सोदने सोदने मूलक अरु नही.

अर्थ— यामन्ये यात्रा सोदने मूलक असाधना योग्य ।

असाधना योग्ये यात्रा सोदने मूलक असाधना योग्य ।

असाधने च सोदने मूलक असाधना योग्य ।

शिवचार चक्र.

ईशान घटी २॥	पूर्व मकरेऽर्कः घटी २॥	अग्नि घटी २॥
ईशान घटी २॥		अग्नि घटी २॥
वृषभ मेघेऽर्कः घटी २॥		वृक्षिण गुल्फेऽर्कः घटी २॥
घटी २॥ वायव्य	कर्केऽर्कः घटी २॥	शैवेऽर्कः घटी २॥
वायव्य घटी २॥	पश्चिम	शैवेऽर्कः घटी २॥

आ शिवचक्रनी स्थापना स्थूल प्रमाणवाळी ठे. सूक्ष्म प्रमाणवाळी तो आ प्रमाणे ठे—
संक्रान्तेराद्यधम्रे स्वदिशि शर ए पलान्येप जुक्त्वा प्रमान्यां,
पश्चात्सुष्ठा तटस्थां दिशमटति दशैवं पलान्यन्यधम्रे ।
वृद्धिः पञ्चोत्तरैवं प्रतिदिवसमहो तावदेतस्य यावत्,
संक्रान्तेरन्त्यधम्रे स्थितिरधिककुञ्जं सार्धनामीद्वयं स्यात् ॥ २ ॥

“संक्रान्तिने पहेले दिवसे शिव पोतानी दिशामां वे प्रमाणे करीने पांच पळ जोगवे ठे, एटखे के दिवस अने रात्रिमां थडने शिव वे वार प्रमाण करे ठे, तेमां पहेला प्रमाणमां पोतानी दिशामां अदी पळ शिव रहे ठे अने बीजा प्रमाणमां पण बीजा अदी पळ रहे ठे. ए प्रमाणे संक्रान्तिने पहेले दिवसे वे प्रमाणे करीने शिव पोतानी दिशामां पांच पळ रहे ठे. त्वारपठी सृष्टिना क्रमे बीजा दिशामां जाय ठे. ए ज रीते बीजे दिवसे पण बीजा पांच पळो जोगवयाची दश पळ थड (ए रीते बीजे दिवसे पण पांच पळो जोगवयाची पंदर पळ थड). ए ज रीते दरेक दिवसे पांच पांच पळनी वृद्धि करतां ठेवट संक्रान्तिने ठेले दिवसे एटखे त्रीशमे दिवसे शिवने पोतानी दिशामां दोढसो पळ एटखे अदी घनीनी स्थिति थाय ठे.” त्वारपठी फरीची संहारे करीने बीजा दिशामां पण आवेला शिवनो आ प्रमाणे ज क्रम जाणवो.

शिवचारतुं फळ आ प्रमाणे ठे.—

“विवादे शत्रुहने रणे ऊगटके तथा ।
घृते चैव प्रवासे वाऽवाम पृष्ठे शिवे जयः ॥ ३ ॥

द्विगुण आठ एटले सोळ प्राण सुधी विलंब करीने पठी चाववुं, अने त्रीजी वार अपशकुन आय तो पाठा फरीने घेर ज आववुं.”

आ सिवाय वीजां शकुनो शकुननां आगम (शास्त्र)थी एटले वसंतराज विगेरे करेळां शास्त्रोथी जाणवां. अर्थात् वीजा आचार्योए पोतपोताना ग्रंथोमां यात्र अधिकारमां प्रयाणने योग्य एवां शकुनो पण विस्तारथी कद्यां ठे, अमे तो अहीं प्रस्तुत (प्रसंग) नहीं होवाने लीधे तथा शकुननां शास्त्रथी पण तेना ज्ञाननो सं होवाथी कद्यां नथी.

ब्राह्मण, ह्त्रिय, वैश्य अने शूद्र ए चारे वणोंने साधारण यात्राना विधिने कहीने शत्रुना विजयना प्रयोजनवालुं नृपादिकनुं प्रयाण चाळीश श्लोकोवने कहे ठे, तेमां प्र छट निमित्तोनो परिहार करे ठे.—

१ आकालिकीपु विद्युर्जितवर्षासु वसुमतीनाथः ।

उत्पातेपु च जौमान्तरिह्दिव्येषु न प्रवसेत् ॥ २५ ॥

अर्थ—राजाए अकाले थती एटले गर्ज के वर्षाऋतु विना थती वीजळी, गर्ज तथा वृष्टिने विषे प्रयाण न करवुं, अहीं राजाए करीने सामंतादिक तथा आचार्यादि पण जाणवा. तथा जौम, अंतरिह्द अने दिव्य उत्पातोमां प्रयाण न करवुं. अहीं ज उत्पात एटले जूमिकंप विगेरे, तथा जे चर पदार्थोतुं स्थिर थवापणुं अने स्थिर पदार्थ, चख स्वजावपणुं थथवा पुष्प फळादिकनो विकार ए सर्व जौम एटले जूमिना उत्प जाणवा. अंतरिह्द (आकाश)ना उत्पात उडकापात, निर्घात (आकाशमां गमगाढ) पयननुं तोफान, गंधर्व नगर, इंद्रधनुष, रातो पेंरावण हाथी, पंरिवेप, दंरु, परिष विगेरे जाणवा. तथा दिव्य उपज्यो एटले चंद्र के सूर्यनुं ग्रहण, ग्रह तथा नक्षत्रनो विकार अने केतुनुं दर्शन ए विगेरे जाणवा. मूळ श्लोकमां च शब्द ठे तेथी रात्रु अने योगिर्त (जोगणी) विगेरेनो पण विचार करवो. “आथा समयमां सात दिवस सुधी प्रयाण करवुं नहीं” एम देवज्ञवचन कहे ठे. “एक दिवस तो थवश्य तजवो” एम सारंग करे ठे. “केतु जोयो होय तो सोळ दिवस सुधी प्रयाण न करवुं, पण चंद्र के वेंसाक गाराज जोयो होय तो ठे गुन ठे” एम वराह कहे ठे.

ह्ये यात्राने योग्य एवुं लग्न कहे ठे.—

यातव्यं दिग्मुखे लग्ने सिद्धये शीर्षोदये तथा ।

एतद्विज्ञोमयोजानु यात्रा यातुर्न सिद्धये ॥ २६ ॥

रात्रौ तु मैथुनं कृत्वा प्रजाते योऽजिगृहति ।

यात्राकालेऽथवा प्राप्ते मैथुनं यो निषेवते ॥ २ ॥

यो या प्रस्थानके गत्वा पुनर्गृहमुपागतः ।

इत्येवमादिषेष्टाजिः सिद्धिर्नास्त्यजिगृहतः ॥ ३ ॥”

“उन्मत्त धयेखो, व्याधिप्रस्त, जय पामेखो, थाकी गयेखो, क्रोध पामेखो, जख्यो प्रयेखो तथा नपुंसकना वेपने धारण करेखो, आवा पुरुषे मार्गमां प्रयाण करवुं नहीं. रात्रे मैथुन करीने प्रातःकाले जे प्रयाण करे ठे, अथवा प्रयाण करवानो समय प्राप्त धये जे मैथुनने सेवे ठे, अथवा जे प्रस्थान करेखे स्थले जइने पाठो घेर आवे ठे, ए विगोरे षेष्टाए करीने प्रयाण करे तेने कार्यसिद्धि थती नथी.”

क्षुतगृहकलहज्वलनोत्तुयुद्धुर्वचनवसनसंगाद्यम् ।

अशुचं यात्रावसरे शुचमपि शकुनागमाद्भिन्व्यात् ॥ २४ ॥

अर्थ—ठीक थइ होय, घरमां कंकास थयो होय, घरमां अग्नि खाग्यो होय, बिला-नाजुं अथवा पाना विगोरेतुं युद्ध थतुं होय, दुर्वचन पढखे “जइश नहीं, मरी जइश” एवा अमंगळ शब्द बोखाता होय, वखनो ठेको वारणा विगोरेमां जराइ गयो होय तथा मस्तक अथवायुं होय, ठेस वागवाथी अथवा बीजा कारणथी गतिनी स्वखना थइ होय, आवी षेष्टाठ प्रयाणसमये थइ होय तो शुच अथवा अशुचनो विचार करीने प्रयाण करवुं अथवा न करवुं. आ सियाय शकुनना शास्त्रमांथी कहेखी षेष्टा विगोरे जाणवुं.

जास्करव्यवहारमां आ प्रमाणे विशेष कथं ठे.—

“रिक्तोऽनुकूलः कुञ्जोऽभ्रःपूरणाय प्रयोजितः ।

विद्याधिचौरवणिजां प्रयाणेऽतीव सिद्धिदः ॥ १ ॥”

“विद्यार्थी, चोर थने यणिकना प्रयाणमां जो कोइ माणस खाखी थने अनुकूल घनो पाणी जरवा खइ जतो होय थने ते माणस प्रयाणमां साथे थयो होय तो कार्यनी सिद्धि थाय, पढखे के जेम ते घनो पूर्ण जराइने पाठो आवशे, तेम प्रयाण करनार पण पूर्ण थइने पाठो आवशे एम जाणवुं.” तथा रत्नमाळांमां कथुं ठे के—

“आधे विरुद्धे शकुने प्रतीक्ष्य,

प्राणाद्युपः पद्य च पद च यायात् ।

अष्टौ द्वितीये द्विगुणास्तृतीये,

व्यावृत्त्य नूनं गृहमन्युपेयात् ॥ १ ॥”

“राजाने प्रयाण वखते पहेलुं शकुन अशुच थयुं होय तो पांच थने उ पढखे अगीवार प्राण सुधी राइ जोइने पठी प्रयाण करवुं, बीजी यखत पण अशुच शकुन थाय तो

जन्मराशिना उदयमां यात्रा करवी शुभ नथी, एटले के जन्ममां जे ठेकाणे ते जन्मराशि कहेवाय ठे. ते जन्मराशिनुं ज लग्न होय तो तेमां यात्रा करवी नथी. रत्नमाळामां तो “जन्मराशिना लग्नमां पण यात्रा करवी शुभ ठे” एम कहुं ते जन्मलग्न अने जन्मराशिनी अपेक्षाए उपचयस्थानमां एटले ३-६-१० अने मा स्थानमां रहेली राशिउं यात्रामां शुभ ठे. ते सिवाय बीजा स्थानमां होय तो यात्रा करवी शुभ नथी. विशेष ए ठे जे—“शत्रुनी जन्मराशि के जन्मलग्न अथवा चलेना स्वामी तत्काळना लग्नथी चोथे के सातमे स्थाने होय त्यारे पण यात्रा करवा जय थाय ठे, अने जो शत्रुनी जन्मराशि अने जन्मलग्नमां उपचयस्थानो चोथे सातमे स्थाने होय तोपण जय थाय ठे,” एम रत्नमाळामां कहुं ठे.

पापैरस्तांबुगैर्दृष्टे युते वा जन्मलग्नजे ।

सौम्यग्रहैस्तु नैवं चेत्तदा यातुः पराजयः ॥ २७ ॥

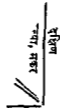
अर्थ—जे कोइ स्थानमां रहेली जन्मलग्ननी राशि यात्रालग्नना सातमा ने चोप स्थानमां रहेखा पापग्रहोप करीने युक्त होय अथवा तेमनी दृष्टि परती होय, तथा जे जन्मलग्ननी राशि सातमा ने चोथा स्थानमां रहेखा सौम्य ग्रहोप करीने युक्त के दृष्ट न होय तो (तेवे यस्तते) प्रयाण करनारनो पराजय थाय. अर्थात् पापग्रहनी जेम सौम्य ग्रहोप युक्त अथवा दृष्ट होय तो पराजय न थाय. विशेष ए ठे जे—यात्राके समये जन्मकुण्डली संनंधी आठमुं तथा उहुं स्थान क्रूर अने सौम्य ग्रहोप सदित होय तो ते अशुभ ठे. ते विषे दैवज्ञवपनमां कहुं ठे के—“वधः प्रयातुस्त्वरिनिः प्रगृहीतो, रंभारिने क्रूरगुणान्विते संतु” । “जन्मनुं आठमुं अने उहुं स्थान जो क्रूर अने शुभ ग्रहोप युक्त होय तो ते यस्तते शत्रु तरफ प्रयाण करनारनो वध थाय ठे.”

अष्टमं स्थेन्दुखमाज्यां ताज्यां षष्ठमय द्विपः ।

तद्भाशिनाययुक्तं वा लग्नं यातुरनर्थकृत् ॥ २८ ॥

अर्थ—जन्मकाळना चंद्रथी अने जन्मकाळना लग्नथी जे आठमुं लग्न ते यात्रामां तद्वरा योग्य ठे अने ते क्रोधथी जे उहुं लग्न होय ते पण तद्वरा योग्य ठे. तथा शत्रुनी जन्मलग्नथी अने जन्मराशिथी उठे स्थाने रहेली जे राशि ते जो लग्नमां होय तो तेने एव तद्वरी. तेनज जन्मराशिथी अने जन्मलग्नथी जे आठमी अने उठी राशि होय तथा शत्रुना जन्मलग्नथी अने जन्मराशिथी जे उठी राशि होय ते एव राशिना स्वामी र करीने युक्त एतुं जे लग्न ते पण यात्रामां तद्वरा योग्य ठे. आ पां प्रकाशे उक्त प्रयाय करनारने अनर्थकारक ठे. आ विषे दैवज्ञवपनमां कहुं ठे के—

अर्थ—मेपादिक राशिउं अनुक्रमे पूर्वादि चार दिशाउंना ईश ठे, ते ज प्रमाणे सिंहा-
 देक चार तथा धन्यादिक चार राशिउं पूर्वादिक दिशाउंना ईश ठे एम पूर्वे कहुं ठे. ते
 राशिउं : शाना मुखवाळी ठे एम ज्योतिर्विदो कहे ठे, तेथी दिग्मुख खग्नमां तथा
 राशिउं ण करवाथी कार्यसिद्धि आय ठे अने, तेनी उखटुं एटले उत्तर
 —ठे दक्षिण के पदि ण करवुं अने दक्षिण के
 तथा पृष्ठोदय खग्नमां गमन
 ठे चर ज ग्रहण करवुं.

खग्न कहे ठे के—“अनिष्टदं दिक्प्रतिलाम्बितं; पृष्ठोदये वाञ्छितकार्यनाशः” । “प्रति-
 त्तम (उखटी) दिशामां खग्न होय अने गमन करे तो अनिष्ट फळ मळे तथा पृष्ठोदयी
 ग्नमां गमन करे तो इच्छित कार्यनो नाश आय.”

जन्मलग्ने शुजा यात्रा जन्मराश्युदये तु न ।

तयोश्चोपचयस्येपु राशिष्विष्टा परेषु न ॥ २१ ॥

अर्थ—यात्रा करनार नृपादिकने जन्मखग्नमां यात्रा करवी शुज ठे, याथी करीने
 वुं सूचव्युं के—प्रथम जन्मनुं खग्न जाणीने पठी यात्रावुं खग्न आपवुं जोइप, ते विना
 ग्न आपवुं नहीं, कारण के जन्मखग्न जाणीने दशा, आयुष्य अने ग्रहनुं पळ जोइने
 पापवुं यात्रादिकनुं मुहूर्त्त फळदायक आय ठे. रत्नमाळां कयुं ठे के—

“अज्ञातजन्मनोऽप्यन्यैर्यानि योग्यमिति स्मृतम् ।

प्रश्नखग्ननिमित्ताद्यैर्विज्ञाते सदसत्पक्षे ॥ १ ॥”

“जन्मखग्न जाणवामां न होय तोपण प्रश्नखग्न अने निमित्त विगेरे अन्य चेष्टाप
 रीने शुजाशुज फळ जाणीने प्रयाणवुं मुहूर्त्त आपवुं एम कयुं ठे.”

चतुष्पद कहेवाय ठे, मिथुन, कन्या, तुला, कुंज अने धनुषनो पहेलो अर्थ जाग, आठवा मनुष्य ठे, कर्क, मीन अने मकरनो पाठलो अर्थ जाग, आठवां जळचर ठे, अने एक वृश्चिक सरीसृप एटले वृश्चिक. हवे श्लोकना अर्थ आ प्रमाणे ठे—सिंह सिवायनां चतुष्पदो मनुष्यने वश्य ठे, वृश्चिक अने जळचरो मनुष्यना जड्य (जडण करवा लायक) ठे. वृश्चिक विनाना सर्वे सिंहने वश ठे, बीजुं मनुष्यमां कहेला व्यवहारथी जाणवुं एटले के वृश्चिकने सिंह पण वश्य ठे. सर्वे पुरुष राशिठ कन्याने वश्य ठे, तथा धनुषने सर्वे वश्य ठे विगेरे (१). जो वने राशि परस्पर स्थळचर, जळचर के वृश्चिक होय त्यारे ते वनेनी मध्ये जे बळवान् होय तेने बीजो एटले सुर्वळ वश्य होय ठे. जेम मेप वृषने वश्य ठे, मीन अने कर्क मकरने वश्य ठे. वृश्चिकने बीजो निर्वळ वृश्चिक वश्य होय ठे. वने मेप के वने वृष विगेरे वने एक ज होय तोपण वृश्चिकनी जेम वळनुं अधिकपणुं विचारीने वश्यपणुं जाणवुं. इष्ट लग्न दिवसे के रात्रि होय ठे. तेमां जो दिवस होय तो सम राशिठ विपम राशिने वश्य होय ठे अने रात्रि होय तो विपम राशिठ सम राशिठने वश्य होय ठे. आनुं फळ आगळ कहेशे.”

जन्मकाले शुनैर्युक्ता द्वितीयास्तरणेश्च ये ।

निष्फूरा निर्विकाराश्च ते लग्ने राशयः शुजाः ॥ ३२ ॥

अर्थ—जे राशिठ जन्मकाले शुभ ग्रहोप युक्त होय, तथा जे राशिठ रविची बीजी होय, या सूर्यची बीजी राशिनी जातकमां “वेशि” एवी संज्ञा (नाम) कही ठे. “सूर्याद्वितीयमृहं वेशिः” “सूर्यची बीजुं लग्न वेशि कहेवाय ठे,” एम कतुं ठे, तथा जे राशिठ निष्फूर एटले जन्मकाले जे राशिमां क्रूर ग्रह न होय एवी होय, तथा जे निर्विकार होय एटले के क्रूर ग्रहे जोगवेडी राशि सविकार अने चंद्रे जोगवेडी होय ते निर्विकार कहेवाय ठे. जन्मकाले आवी राशिठ होय तो ते यात्राना लग्नमां शुभ जाणवी.

यद्य वश्यं स्वलग्नेन्द्रोर्न च वश्यं द्विपस्तयोः ।

शत्रोरेवाष्टमं ताभ्यां लग्नं यातुर्जयावद्गम् ॥ ३३ ॥

अर्थ—जे यात्रानुं लग्न पोताना जन्मलग्ने तथा जन्मराशिने वश्य होय, अने राधुना जन्मलग्ने तथा जन्मराशिने वश्य न होय, वळी ते यात्रालग्न राधुना जन्मलग्न अने जन्मराशिथी आठवे होय, तो ते लग्न यात्रा करनारने जप थापनाकं ठे.

आ प्रमाणे आठ श्लोकाने यात्राने योग्य लग्न कतुं. हवे “जन्मा उपगत्युदीर” “याया उ वगंती गृह्णि करीने करवी योग्य ठे” एम ह्यप्रकारामां कतुं ठे, माहे यात्राने योग्य एवा दोरादिक पांच वर्ग कहे ठे.—

॥ चतुर्थो विमर्शः ॥

“जन्मर्ह १ खप्राप्तमराशिवन्त्रे २, पष्ठोदये ४ शत्रुजलप्रतो वा ६ ।
तत्राशिनार्थे ६ रथयोदयस्थः, करोतु यात्रां विपन्नहृषं वा ॥ १ ॥”

जन्मराशि तथा जन्मखप्रघ्नी आठमी राशितुं खप्र होय, अथवा शत्रुनी जन्मराशि
जन्मखप्रघ्नी ठंडु स्थान खप्रतुं होय, अथवा ते सर्वेना स्वामीए करीने कुछ खप्र
तो तेवा समये प्रयाण करो अथवा विपनुं जहण करो, ते वन्त्रे समान ठे.”
फर्कवृद्धिकमीनानामुदयेऽंशे च न प्रजेत् ।
मूर्त्तिस्येऽहर्वन्त्रे रात्रौ रात्रिर्वीर्येऽह्नि च ग्रहे ॥ ३० ॥

अर्थ—फर्क, वृद्धिक अने मीनतुं खप्र होय अथवा तेना नयांश होय ते वतते प्रयाण
करतुं नहीं. तथा यात्राना खप्रमां रहेखो ग्रह जो दिवसे पठ्यान् होय तो रात्रे प्रयाण
करतुं नहीं अर्थात् दिवसे प्रयाण करतुं अने ते ग्रह जो रात्रे पठ्यान् होय तो दिवसे
प्रयाण करतुं नहीं अर्थात् रात्रे प्रयाण करतुं.
फर्क अने वृद्धिक ए ये फीट (कीना) ठे, तेची तेमनुं यात्रामां अममचंपनुं ठे, मांटे
ते ये पर्जया अने मीन खप्रमां प्रयाण करतुं होय तो एक मार्गं नटकी नटकीने कांटे
सिद्ध कर्या विना ज पाठो आये ठे. ते विपे रत्नमाळामां करतुं ठे—

“वक्रः पन्था मीनखप्रेऽंशके वा, कार्यासिद्धौ स्वाप्तिवृत्तिश्च तत्र” ।
“मीनना खप्रमां अथवा नयांशामां प्रयाण करतुं होय तो एक मार्गमां ज एरुं खप्रं
मार्गं जवाय ठे, अने कार्यनी सिद्धि कर्या विना पातुं अभाव ठे.” तथा “पथे (पुंज)
खाखी ठे, तेची कुंजतुं खप्र तथा नयांश पण तत्रया योग्य ठे” एव एव रत्नमाळामां करतुं ठे.

सिद्धौ सौम्येशखप्रानि नौयानं जखनेऽपि ।
जानीयास्तोकतधात्र राशीनां वक्ष्यतां निघः ॥ ३१ ॥

अर्थ—सौम्य स्वामीना खप्रमां प्रयाण करत्याची कार्यसिद्धि पाव ठे, अने वराणतुं
प्रयाण जखपर राशिना खप्रमां अथवा तेना नयांशानां पण कार्यसिद्धिने मांटे ठे, अने
पदाण पूर्ण भवाची विप्ररहितपणुं तथा खान ए पथे पाव ठे. तथा अही रत्नमाळामां
परस्पर पदाणुं लोकची जाणवुं. ते विपे दैवज्ञानजनां करतुं ठे—

“चतुष्पदा स्त्रीव्रता त्रिसिंहा, सरीसृपान्मुषराथ जह्याः ।
सिंहास्य पदया विसरीसृपाः शुकुष्टं जनोपम्परहातवोऽप्यम् ॥ १ ॥
स्वाम्नुसंज्ञतसरीसृपास्या, जगन्ति पदना यजितो स्वहायान् ।
सना तुसंज्ञा विपनान् प्रजन्ते, पदया रजन्तां शिन्ताः कर्माजान् ॥ २ ॥”
“मेघ, वृष, सिंह, धनुषनो पाठो अर्थ जाय तथा बहुरतो रतेऽंशे अर्थ ज्ञान, कर्माजान्

સૌમ્યૈર્દષ્ટે જયઃ સ્વાત્મહરણસહિતે પાપદષ્ટે ચ જહ્નઃ,
સામ્નો દાહોઽથ વન્ધઃ સત્ત્વજગનિગને પાપયુક્તેઽપિ ચાઽશ્રીઃ ॥ ૧ ॥”

“વૃદ્ધિને માટે કેષ્કાણનું ફલ તેના આકાર, પેટા અને ગુણની સદૃશ જાણવું. તેમાં જો કેષ્કાણ સૌમ્ય આકારવાળો તથા પુષ્પ, ફલ, રત્ન અને જાંઝીથી યુક્ત હોય તથા સૌમ્ય પ્રદે જોયેલો હોય તો જય થાય છે. હૃદિયાર સહિત તથા પાપ પ્રદે જોયેલો હોય તો જંગ (નાશ) થાય, અગ્નિ સહિત હોય તો દાહ થાય, સર્પ તથા વંધન સહિત હોય તો વન્ધન થાય, અને પાપ પ્રદે યુક્ત હોય તો અવઙ્ગી થાય.”

કેષ્કાણોનાં રૂપો (આકારો) વૃહજ્ઞાતકમાં આ પ્રમાણે કહ્યાં છે.—

૧ મેષ રાશિમાં પહેલો કેષ્કાણ પુરુષરૂપે છે, તેના હાથમાં પરશુ છે. અને તે તેણે ઇંચો કરેલો છે, વઙ્ગી તે કાઢો, રક્ત નેત્રવાળો અને ક્રૂર છે. ૧. ધીજો કેષ્કાણ સ્ત્રીરૂપે છે, તેને રાતાં પલ્લ છે, તેનું મુલ્લ અશ્વની જેવું છે, તેનું મુલ્લ, ઝરૂ (સાથલ) અને પગ ઘાંતો છે, પરુ પગ-વસ્ત્ર દેસાય છે, તથા પતુષ્પદ જેવું તેનું મુલ્લ હોવાથી તે પતુષ્પદ છે. ૨. ધ્રીજો કેષ્કાણ પુરુષ છે, ક્રૂર, કપિષ્વ વર્ણવાળો, રાતાં વસ્ત્રવાળો તથા ઇંચો કરેલો તેનું હાથમાં રારોડો છે. ૨.

૨ મૃગ રાશિમાં પહેલો કેષ્કાણ સ્ત્રીરૂપે છે, તેના કેશ ડુંઠા અને કપાયેલા છે, ઘર મોટું છે, તેનાં વસ્ત્ર તથા જૂથો અગ્નિથી દગ્ધ થયેલાં છે. ૧. ધીજો કેષ્કાણ પુરુષરૂપે છે, સદૃશ તેના મુગવાળો છે, ખાન્ય, ક્ષેત્ર, વાસ્તુ (ઘર), ફલ અને માદાના કર્મમાં મુગલ છે, તથા તે પતુષ્પદ છે. ૨. ધ્રીજો કેષ્કાણ પુરુષ છે, તેનું શરીર તથા પગ મોટા છે. ૨.

૩ મિથુન રાશિમાં પહેલો કેષ્કાણ સ્ત્રીરૂપે છે. તે કેષ્કાણરૂપ સ્ત્રીસ્વરૂપાન્તર, સીન વચ્ચેમાં, ઇંચા હાથમાં, કતુવાળી તથા અધોઠ્ઠામાં આદરવાળી છે. ૧. ધીજો કેષ્કાણ પુરુષરૂપે છે. મદ્યની તેના મુગવાળો, ઇચાનમાં રહેલો તથા વગતર અને પનુન વાણપારણ છે. આ શમ (પરી) છે. ૨. ધ્રીજો કેષ્કાણ નરરૂપે છે. રક્ષોથી સોગિત, પશિત. મુલ્લ (ઘરનું વસ્તુ) તથા વસ્ત્રનને પારણ કરનાર અને પનુમાંથી છે. ૨.

૪ વૃષભમાં પહેલો કેષ્કાણ નર છે. હાથીના જેવું શરીર છે, અશ્વની તેનો જંગ છે, મુલ્લ (ઘર) જેવું મુલ્લ છે, વસ્ત્ર (પાંદલાં) તથા મૂલ્લને પારણ કરનાર છે, આ પનુષ્પદ છે. ૧. ધીજો કેષ્કાણ સ્ત્રી છે, કુવાન છે, શર્મા મદિત છે, અને વનમાં રહેનાર છે. ૨. ધ્રીજો કેષ્કાણ નર છે, તે સ્ત્રીથી સંસ્પર્શી છે. વદાનમાં રહેલો છે, તથા કુવાનના આ નરનોથી મુલ્લ છે. ૨.

૫ સિંહમાં પહેલો કેષ્કાણ નર છે. તે સાદમટી મુલ્લ પર જેવો છે, મીઠા, સીપાલ અને મુલ્લ તેનો કથા સહિત વસ્ત્રવાળો છે. આ શમ તથા પનુષ્પદ છે. ૧. ધીજો કેષ્કાણ નર છે. અશ્વની આ નરનો છે, ઘરનું અને અને તેના પાણી રહે છે, પનુમાંથી છે. તેની સહિતનો અર વસ્ત્ર નરનો છે. આ પનુષ્પદ છે. ૨. ધ્રીજો કેષ્કાણ નર છે. તેનું મુલ્લ

॥ चतुर्थो विमर्शः ॥

विमुक्ताक्रान्तजोग्यानि राश्यर्जान्युष्णरश्मिना ।

ऊर्ध्वतिर्यग्धोमुख्यो होराः स्युरुदयावधि ॥ ३४ ॥

—जे होरा सूर्ये जोगवीने मूकी दीधी होय ते ऊर्ध्वमुखी कहेवाय वे, जे जोग होय ते तिर्यग्मुखी कहेवाय वे अने जे द्यु द्वे जोगवयानी वे ते अधोमुखी य वे. त्वारपत्रीनी वीजी त्रण होराने ए ज रीते अनुक्रमे ऊर्ध्वमुखी, तिर्यग्मुखी अधोमुखी जाणवी, त्वारपत्रीनी पण त्रण ए ज रीते जाणवी. ए प्रमाणे त्रण त्रण ने अनुक्रमे उदय सुधी पटखे सूर्योदय सुधी ते ते नामवाळी जाणवी. अथवा उदय पटखे लग्नमां अधिकार करेली होरा सुधी जाणवी. आ प्रमाणे त्रण प्रकारनी तानी कल्पना करवी. तेची करीने एक दिवस रात्रिमां यझे चोवीश होरा होवाची ना त्रण त्रण प्रकार गणवाची आठ वखत आवृत्ति थाय वे.

हवे त्रण प्रकारनी होरातुं फळ कहे वे.—

जयमूर्ध्वमुखी होरा विपदस्तिर्यगानना ।

अधोमुखी रणे यातुर्जङ्गं दिशति लग्नगा ॥ ३५ ॥

अर्थ—लग्नमां रहेली ऊर्ध्वमुखी होरा युद्धमां जयने आपे वे, तिर्यग्मुखवाळी आप- त्तिने आपे वे, अने अधोमुखी होरा नाशने आपे वे. अर्थात् लग्नमां ऊर्ध्वमुखी होरा आपे वे वखते प्रयाण करवाची जय थाय वे.

हवे डेष्काण विषे कहे वे.—

डेष्काणः फलरत्नाढ्यः शुभनाथः शुभेक्षितः ।

शुभोऽशुभस्तु सास्त्राद्दिपावकः (पाशकः) पापवीक्षितः ॥ ३६ ॥

अर्थ—दरेक राशिमां त्रण त्रण डेष्काण होवाची वारे राशिना मळीने वत्रीश डेष्काण होय वे. तेमां जे डेष्काण फळ, रत्न तथा उपलक्षणवी पुष्प, जांभ (वासण) विगेरेची युक्त होय, सौम्य स्वामीवाळो होय, सौम्य स्वामीप पूर्ण (चार पाद) दृष्टिप जोयेखो होय, तमज सौम्य आकारवाळो होय, ते डेष्काण जो यात्राना लग्नमां होय तो ते शुभ वे, अने जे डेष्काण यात्रालग्नमां अरु, सर्प अने अग्निप करीने युक्त होय अथवा पादा पटखे बंधने करीने युक्त होय, तथा क्रूर मदे जोयेखो होय तमज उपलक्षणवी क्रूर मदे युक्त होय, क्रूर स्वामीवाळो होय अथवा क्रूर आकारवाळो होय तो ते अशुभ वे. कर्तुं वे के—

“डेष्काणाकारचेष्टागुणसदृशफलं योजयेद्बुद्धिहेतो-
र्देष्काणे सौम्यरूपे कुमुमफलपुत्रे रत्नजांभान्विते च ।

११ कुंजमां पहेलो ड्रेष्काण नर ठे. ते चर्मने धारण करनार, गीध पहीना जेवा उवाळो तथा कंवळ सहित ठे. आ खग ठे. १. वीजो ड्रेष्काण स्त्रीरूपे ठे. तेनां बळी मखिन ठे, तेणे मस्तक पर जांफ राख्यां ठे, अग्निवने शकट (गामी) बळी जवाबी तेमांथी लोडुं ग्रहण करे ठे. २. व्रीजो ड्रेष्काण नर ठे. ते सिंहना जेवो ठे, श्याम ते तेना कानमां वाळ ठे, तेना मस्तक पर मुगट ठे, तेणे ठाळ, पांदां, रस अने फळ प. करेलां ठे. ३.

१२ मीनमां पहेलो ड्रेष्काण नररूपे ठे. तेना हाथमां हार, मोती अने शंख ठे, आचूपणो पहेर्यां ठे, ते नावमां वेठो ठे, अने समुद्र तरे ठे. १. वीजो ड्रेष्काण स्त्री तेनुं अंग गौर ठे, ते नावमां वेठी ठे, अने ते समुद्रमांथी कांठा तरफ जाय ठे. २. व्री ड्रेष्काण नर ठे. ते नग्न, जीरु अने चोर तथा अग्निथी व्याकुळ थयेवो ठे, तेनुं अंग सर्पथी वींटायेवुं ठे, ते गर्ता (खाना) नी पासे रहेवो ठे. आ ड्रेष्काण व्याकुळ ठे. ३.

आनुं फळ चिंता तथा खोवायेली वस्तुना प्रश्नमां “ड्रेष्काणोए करीने (तेने अनु-सरीने) चोरो कहेला ठे” ए प्रकारे ठे. रोगीना प्रश्नमां जो गृध्र, कोळ के सर्पनो त्रिंशांश खग्रमां होय तो ते रोगीनुं मरण थाय ठे. बंधनथी वृट्याना प्रश्नमां सर्पनो त्रिंशांश खग्रमां थाये तो शृंखलाथी के पाशथी बंधन थाय इत्यादि. यात्राना विषयमां आ ड्रेष्काणनो जेवी रीते उपयोग ठे ते प्रथम कह्यो ठे.

ड्रेष्काणना स्वामी प्रथम कह्या ठे. ते ड्रेष्काण शुभ ग्रहे जोयेवो होय एम जे मूळ भ्रुकोकमां कहुं ठे तेमां एवुं समजवुं के जे ड्रेष्काण खग्रमां रहेवो ठे, ते नामनी राशि यात्रानी कुंठळीमां जे स्थाने होय तेने जो शुभ ग्रहे जोयेवो होय तो ते ड्रेष्काण शुभ ग्रहे जोयेवो कहेवाय ठे. जेमके वृषनो वीजो ड्रेष्काण कन्या ठे, तेनो स्वामी पुष ठे, ते सांभ्य ठे, तेना ठपर वारमा अने पहेला स्थानमां रहेला शुक्र अने गुरुनी पूर्ण दृष्टि पने ठे. ए ज रीते क्रूर स्वामीपणुं अने क्रूर दृष्टिपणुं पण जाणवुं. ए ज प्रमाणे आगळ उदयाभागी शुद्धि विगेरे कहेवासो, तेमां पण नवांशादिकनुं सांभ्य अने क्रूर स्वामीपणुं तथा सांभ्य अने क्रूर दृष्टिपणुं जाणवुं.

शान्यकेंन्द्रकुजाँस्त्यक्त्वा शुनोऽन्येषां नवांशकः ।

खग्रवद्वादशांशस्तु त्रिंशांशस्तु नवांशवत् ॥ ३७ ॥

अर्थ—शनि, सूर्य, चंद्र अने मंगळना नवांशने गोनीने धीजाना नवांशो शुभ जे. उदनी जेन वादशांश जावो, अने नवांशनी जेवो त्रिंशांश जावो. देखत नवांश कहुं ठे के—

रीड जेवुं ठे, वानर जेवी चेष्टा करे ठे, दाढी मूठवाळो ठे, डुंका केशवाळो ठे, तेना हाथमां दंरु, फळ अने मांस ठे. आ चतुष्पद ठे. ३.

६ कन्यामां पहेलो डेष्काण स्त्रीरूपे ठे. ते डेष्काणरूप स्त्री पुष्पोथी जरेला घनाथी युक्त ठे, मखिन वखवाळी ठे, ते गुरुना कुळनी इन्ना राखे ठे. १. वीजो डेष्काण नर ठे. तेना हाथमां खेखण ठे, ते रंगे श्याम ठे, तेने पाळ घणा ठे, तेनुं मस्तक वखथी ढांकेजुं ठे, तेना हाथमां विस्तारवाळुं धनुष ठे. २. व्रीजो डेष्काण स्त्रीरूपे ठे. ते डेष्काणरूप स्त्री गौरवर्णवाळी, लंची, धोयेलां सारां वखवाळी ठे, तेना हाथमां कुंज तथा कनवी ठे, ते देवालय तरफ जाय ठे. ३.

७ तुळामां पहेलो डेष्काण नर ठे. तेना हाथमां त्राजवां ठे, ते चौंटांमां रहेलो ठे, मान तथा उन्मान करवामां चतुर ठे तथा जांरुनी चिंता करे ठे. १. वीजो डेष्काण नर ठे. तेनुं मुख गीध पक्षीना जेवुं ठे, ते षट सहित ठे, जूख्यो तथा तरस्यो ठे. आ खग ठे. २. व्रीजो डेष्काण नर ठे. ते फळ अने मांसने धारण करनार ठे, सुवर्णना तूण (जाथो) तथा वखतरने धारण कर्यां ठे, वानरनी जेवो ठे, रत्नवने चित्र विचित्र ठे, हाथमां धनुष ठे तथा ते वनमां मृगोने जय पमाने ठे. आ चतुष्पद ठे. ३.

८ वृश्चिकमां पहेलो डेष्काण स्त्रीरूपे ठे. ते डेष्काणरूप स्त्री नम्र ठे, स्थानथी प्रष्ट अयेखी ठे, तेना पग सर्पथी वांधेला ठे, तेनुं रूप मनोहर ठे, ते समुद्रमांथी कांज तरफ थाये ठे. १. वीजो डेष्काण स्त्रीरूपे ठे. ते पतिने माटे सर्पधने पोताना अंगने धांटे ठे, तेनी आकृति काचवा अने कुंजना जेवी ठे, ते स्थान तथा सुखने इत्रे ठे. २. व्रीजो डेष्काण पुरुष ठे. सिंह जेवुं तेनुं रूप ठे, तेनुं नाक चीवहुं अने मुख काचवा जेवुं ठे. आ काचवो तथा चतुष्पद ठे. ३.

९ धनमां पहेलो डेष्काण नर ठे. तेना हाथमां लावुं धनुष ठे, ते मनुष्य जेवा मुखवाळो अने अश्वनी जेवा शरीरवाळो ठे. आ चतुष्पद ठे. १. वीजो डेष्काण स्त्रीरूपे ठे. तेनुं अंग गौरवर्ण ठे, ते समुद्रमांथी रत्नो काढे ठे. २. व्रीजो डेष्काण नर ठे. ते गौरवर्णवाळो ठे, हाथमां दंरु राखीने वेठेखो ठे, दाढी मूठवाळो ठे, रेशमी वख तथा चर्मने धारण करनारो ठे. ३.

१० मकरमां पहेलो डेष्काण नर ठे. तेने शरीरे पणा वाळ ठे, तेनी आकृति सूकर (शुंरु) जेवी ठे, तेनी दाढाळं स्पृळ ठे, ते वंधनथी वंधायेखो ठे, तेने रीड मुख ठे. आ चतुष्पद ठे. १. वीजो डेष्काण स्त्रीरूपे ठे. ते श्याम, अलंकार सहित तथा कानमां लोहना आचूषणथी ऋषित ठे, २. व्रीजो डेष्काण नर ठे. तेनुं अंग किन्नर जेवुं ठे, तेणे तूण, वखतर अने धनुषने धारण कर्यां ठे, तेणे कंबल धारण कर्यां ठे, तथा स्कंध उपर रत्न जमित कुंज उपाख्यो ठे. ३.

“ख १० स्थाननिवर्जमुपचयगाः क्रूराः सर्वगाः शुजाः सौम्याः ।

हित्वाऽस्ते ७ सितमष्टम ८ लग्न १ गशशिनं च यात्रायाम् ॥ १ ॥”

“यात्राने विषे दशमा स्थानमां रहेखा शनि विनाना सर्वे क्रूर ग्रहो उपचयस्थानमां (३-६-१०-११) रखा होय तो ते शुज ठे. अर्थात् एक शनि दशमा स्थानमां शुज नथी. सातमा जावमां रहेखा शुक्रने तथा आठमा जावमां अने लग्नमां रहेखा चंडने ठोनीने सर्वे सौम्य ग्रहो सर्व जावमां रहेखा शुज ठे.”

आ रीते यात्रानी कुंढीमां सामान्ये करीने वार जावोनो विचार कर्यो. हवे लग्नमां रहेखा ग्रहोनो विचार करे ठे.—

जन्मन्यनिष्टः सौम्योऽपि न लग्नस्यः शुजो ग्रहः ।

तत्रेष्टदस्तु पापोऽपि यात्रालग्नस्थितः शुजः ॥ ४० ॥

अर्थ—सौम्य ग्रह पण जो जन्मसमये आठमे वारमे स्थाने रहेवाए करीने होय, अने ते यात्राना लग्नमां रहेखा स्थानमां रह्यो होय तो ते शुज नथी, अने जो क्रूर ग्रह पण जन्मसमये ठे अगीवारमे स्थाने रहेवाए करीने शुज होय, अने ते यात्राना लग्नमां रहेखे स्थाने रह्यो होय तो ते शुज ठे. जन्मसमयना शुजाशुज ग्रहो विस्तारधी जातकमां आप्या ठे, त्यांथी जाणवा. संक्षेपथी तो आ प्रमाणे जाणवुं.—

“क्रूरास्त्रिपन्नायस्थाः सितेन्द्रगुरवोऽन्तिमाष्टरिपुवर्जाः ।

द्व्यष्टान्तिमरिपुवर्जां बुधः प्रशस्यो जननसमये ॥ १ ॥”

“जन्मसमये क्रूर ग्रहो व्रीजे, ठे अने अगीवारमे स्थाने रखा होय तो ते शुज ठे शुक्र, चंद्र अने गुरु ए व्रण ग्रहो वारमा, आठमा अने षष्ठा स्थान सिपाय वीजे कोः स्थाने रखा होय तो ते शुज ठे. तथा वीजा, आठमा, वारमा अने षष्ठा स्थानने वजीं वीजा कोर पण स्थानमां रहेखो बुध शुज ठे.”

पापोऽप्यनीष्टदो जन्मलग्नार्द्धस्वामिनोः सुष्टु ।

मूर्त्तिस्थितः शुजोऽपि स्यादशुजोऽरातिरेतयोः ॥ ४१ ॥

अर्थ—पहेखा स्थानमां रहेखो पापग्रह पण जो जन्मलग्नना स्वामीनो तथा जन्मराशिना स्वामीनो मित्र होय तो ते शुज ठे, अने शुज ग्रह पण जन्मलग्नना स्वामीनो तथा जन्मराशिना स्वामीनो शत्रु होय तो ते अशुज ठे.

सुष्टुदशापतेः १ सद्यः सफळो २ जनने यज्ञी ३ ।

क्रूरोऽपि त्रिविधो तद्भस्तनो सौम्योऽपि नेतरः ॥ ४२ ॥

अर्थ—यात्रालग्ननां प्रथम स्थाने रहेखो पापग्रह पण जो दशापतिनो मित्र १,

“उग्रोऽर्कस्य नवांशे वाहननाशः कुजस्य वह्निजयम् ।
इन्द्रोः प्रतापहानिः शनेर्नवांशे मरणमेव ॥ १ ॥”

“उग्रमां सूर्यनो नवांश होय तो वाहननो नाश थाय, मंगळनो होय तो अग्निनो जय थाय, चंद्रनो होय तो प्रतापनी हानि थाय, अने शनिनो नवांश होय तो मृत्यु ज थाय.”
उग्रनी जेम वादशांश जाणवो, एटखे के “यातव्यं दिग्मुखे उग्रो” श्लोक (२६ मा)
ची आरंजीने “यद्य वश्यं स्वउग्रोन्वो०” श्लोक (३३ मा) सुधीना थाव श्लोकोमां
उग्र संबंधी जे जे कयुं ठे ते सर्व वादशांशमां पण समजुं. त्रिंशांशने नवांशनी जेम
जाणवो, एटखे के शनि अने मंगळ विना वीजा महोनो त्रिंशांश शुच ठे, सूर्य अने चंद्रने
तो त्रिंशांश ज ठे नहीं.

। इति पद्वर्गशुद्धिः ।

आ रीते पद्वर्गनी शुद्धि कही. ह्ये यात्राने विषे वार जावोने कहे ठे.—
तनुः १ कोशो २ ऋटो ३ यानं ४ मंत्रो ५ऽरि ६ वर्त्म ७ जीवितम् ८ ।

मनः ९ कर्मा १० र्जना ११ मंत्री १२ जावाः स्युरुदयादयः ॥ ३७ ॥
अर्थ—तनु १, कोश २, ऋट ३, यान ४, मंत्र ५, अरि ६, वर्त्म (अध्वा-मार्ग) ७,
जीवित ८, मन ९, कर्म (जाग्य-व्यापार) १०, अर्जन ११, मंत्री १२. आ उदया-

दिक वार जाव जाणवा. आ वार स्थानोनुं शुजाशुच फळ ग्रहना वळधी विचाराय ठे.
अहीं पूर्वें कहेली वार जावोनी विचारणा प्राये करीने सरखी ज ठे, पण विशेषे करीने
तो यात्रामां वार जावोने आश्रीने ग्रहनो विचार आ प्रमाणे कहे ठे.—
हन्ति यो धायकर्मान्यानसौम्यः कर्म चासितः ।

सौम्योऽप्यरिं सितोऽध्वानं चन्द्रश्च तनुजीविते ॥ ३९ ॥

अर्थ—कूर ग्रह वीजा, अगीयारमा अने दशमा जाव विनाना वीजा सर्व जावोने
ठे. अर्थात् ३-११-१० जावोने पुष्ट करे ठे. तेमां पण शनि दशमा जावने पण
ठे, अर्थात् वीजा जावोने तो हणें ठे ज. केवळ वीजा अने अगीयारमा जावने ज
करे ठे. सौम्य ग्रह पण एटखे गुरु, शुक, बुध अने चंद्र उच्च जावने हणें ठे, अने
जा सर्व जावोने पुष्ट करे ठे. कूर ग्रह तो कूर होवाची उच्च स्थानने हणें ठे ज एम
ने शब्दधी ज सिद्ध थाय ठे. अहीं कोइ शंका करे ठे के सर्व सौम्य ग्रहो उच्च
सिवाय वीजा सर्व जावोने पुष्ट करे ठे के तेमां कांइ विशेष ठे ? ते उपर कहे ठे
एक शुक सातमा जावने पण हणें ठे, अने चंद्र पदेया तथा थावमा जावने पण
ठे. शुक अने चंद्र उच्च जावने तो हणें ज ठे. ते तो कयुं ज ठे, तेंची करीने आ
जावार्थ धयो.—

फळ आ प्रमाणे ठे.—सूर्यनी दिनदशा हानि कर्ता ठे, चंद्रनी दिनदशा धन आपनार ठे, मंगळनी दशा रोग आपे ठे, बुधनी दशा लक्ष्मी आपे ठे, शनिनी दशा दीनता आपे ठे, गुरुनी दशा लक्ष्मी आपे ठे, राहुनी दशा बंधन करावे, केतुनी दशा जय उपजावे अने शुक्रनी दिनदशा लक्ष्मी आपे ठे.”

मूळ श्लोकमां सद्यः सफल ग्रह कळो ठे, तेनो अर्थ ए ठे जे—जे ग्रह इष्ट दिवसे गोचरे करीने अथवा प्रतिकूल वेधे करीने शुभ होय ते ग्रह सद्यः सफल कहेवाय ठे, अने जे ग्रह गोचरे करीने अथवा अनुकूल वेधे करीने अशुभ होय ते सद्यः अफल कहेवाय ठे. तथा मूळ श्लोकमां जन्मनो वळवान् ग्रह कळो ठे, तेनो अर्थ ए ठे जे—जन्मकुंठळीमां जे ग्रह वळवान् एटखे सर्वोत्कृष्ट वळवाळो होय ते जन्मनो वळवान् कहेवाय ठे. तथा ते सिवायनो सौम्य ग्रह पण एटखे के जे ग्रह वर्तमान दशाना ईशानो शत्रु होय, अथवा जे ग्रह ते वखते अफल होय अथवा जे ग्रह जन्मकाळे निर्वळ होय तो तेचो सौम्य ग्रह पण सारो नथी.

अहीं कोइ शंका करे के—जन्मनो वळवान् ग्रह ज्यारे सारो ठे त्यारे जे सर्वोत्कृष्ट वळवान् ग्रह आठमा विगेरे स्थानमां रहेवाए करीने अनिष्ट फळने आपनार ठे ते पण पहेला स्थानमां ग्रहण करवा लायक थशे. आ शंकातुं समाधान ए ठे के—“जन्मन्य-निष्टः सौम्योऽपि” ए उपरना चाळीशमा श्लोकवने ज तेनो निपेध थाय ठे.

तान तथा कारक संज्ञा अने तेतुं फळ कहे ठे.—

जन्मकाळे विधोर्यद्वाऽन्योऽन्येनोपचयस्थिताः ।

तानाख्याः सौम्यवत्क्रूरा जातकोक्ताश्च कारकाः ॥ ४३ ॥

अर्थ—जन्मकुंठळीमां ज्यां चंद्र रळो होय त्यांची उपचय (३-६-१०-११) स्थानमां जे जे ग्रहो रहेला होय तेनी चंद्रनी अपेक्षाए तान संज्ञा कहेवाय ठे तथा जन्मकाळे जे जे ग्रहो एक वीजाची उपचयस्थानमां रहेला होय तेमनी पण परस्पर तान संज्ञा कहेवाय ठे, एटखे के पिता पुत्र, गुरु शिष्य विगेरेनी जेम तान शब्द पण संबंधियाचक ठे, तेथी ते संबंध वक्षेमां रहेलो होवाची दरेकनी तान संज्ञा कहेवाय ठे, एपर के तान शब्दनो अर्थ एचो थाय ठे के “तन्वन्ति वित्सारयन्ति अन्योऽन्यस्व कार्ये इति तानाः” “एक वीजाना कार्यने वित्तारे एटखे करे ते तान कहेवाय ठे.” ए ज प्रमाणे कारकां संज्ञानुं वक्षेमां रहेवापणुं अने सायकपणुं जाणवुं. ते तान संज्ञावाळा प्रश्नो शूर होय तोपय सौम्य जेवा जाणवा. तथा जातरुने विषे जे ग्रहोनी कारक संज्ञा कहेची ठे ते पण शूर होय तोपय सौम्य जेवा जाणवा.

सद्यः सफळ २ अने जन्मनो पळवान् ३, ए त्रण प्रकारमानो कोइ पण होय तो ते सारो ठे. ते सिवायनो साम्य ग्रह पण सारो नथी.

यात्राने समये जे ग्रहनी दशा चाखती होय ते ग्रह दशापति कहेयाय ठे, तेनो जे मित्र ते दशापतिनो मित्र कहेयाय ठे. विशेष ए ठे जे यात्राने समये दशापति पण बढवान् होवो जोइए. ते विषे छल्ल कहे ठे के—

“यात्रा नैव दशापतावुपहते नैवास्तगे नायत्ने,
नीचस्ये न च नैव यक्रिणि नृणां देया कदाचिद्गुर्धः ।”

“दशापति ह्णायेखो (पराजय पामेखो) होय, अस्त पाम्यो होय, बढहीन होय, नीच स्थाने रखो होय तथा यक्री ययो होय तो ते वरते पंक्तिंए मनुष्याने यात्रानुं मुहूर्त्त देयुं नहीं.”

दशानो क्रम, तेनुं प्रमाण तथा तेनो पिज्ञाग विंगरे स्वरूप जातकादिक प्रयोगी जाणुं. अहीं तेनुं प्रस्तुत नहीं होयाथी तथा ते स्वरूप अत्यंत विस्तार्यानुं होराथी अहीं खलता नथी, परंतु ते स्थान (विषय)ने शून्य न राखवाने मांटे एक पर्यनी दिनदशांनुं प्रमाण अहीं रचूळ दृष्टिए घतावीए ठीए.—

“निजनामराशितः प्रच्युति गण्यते यत्समानसंक्रान्तेः ।
गतदिवसावध्येयं दिवसदशाः स्युः क्रमादेताः ॥ १ ॥
रवी १ न्द्रु २ ज्ञोम ३ ज्ञ ४ रानी ५ ज्य ६ राहु ७-
सकेतु ८ शुक्रेपु ९ नखाः १० खयाणाः ५० ।
अष्टाभि २० पद्मबाण ५६ रसाग्नि १९ देव ३३-
देवा ३३ ति शीत्य ३४ ग्रहया ३० दशाहा ॥ २ ॥
हार्नि १ पनं २ रुजं ३ खद्रीं ४ देव्यं ५ खद्रीं ६ ४ बन्धनम् ७ ।
जयं ८ धियं ९ आर्कादीनां दशुर्दिनदशाः क्रमात् ॥ ३ ॥”

“पोताना नामनी राशिथी आरंजीने वर्तमान संक्रांतिला गयेजा दिवसो गुपी अा प्रमाणे थनुक्रमे दिनदशा गणयी.—रविनी २० दिवस, खंरनी ५० दिवस, खंरनी २० दिवस, पुषनी ५६ दिवस, रानिनी ३६ दिवस, गुरुनी ३३ दिवस, राहुनी ३३ दिवस, केतुनी ३४ दिवस अने गुपनी ३० दिवस. अहींएम गमत्रशानुं ठे के—पोताना नामनी राशिमां जे दिवसे सूर्यनी संक्रांति येजी होय ते दिवसपी आरंजीने आउला दिवस गुपीना दिवसो गणया. जेटखा दिवसो गरा होय तेनां एटेखा बीस दिवस टिकी दिवस दशा जाणयी, त्यारपुनीना ५० दिवस खंरनी दिवसदशा जाणरी. ए रीते अदृष्टवे गणतां इष्ट दिवसे जे ग्रहनी दिनदशा आरे ते ग्रह दशापति कहेकार ठे. ते दशापतिनुं

“पोताना स्थानमां, पोताना उच्च स्थानमां अने मूळ त्रिकोणमां रहेला जेदखा ग्रहो कंटक (१-४-७-१०) स्थानमां रखा होय ते सर्वे परस्पर कारक कहेवाय वे. पण दशमे स्थाने रहेला ग्रह विशेषे करीने कारक कहेवाय वे. जेमके कर्कना लग्नां चंद्र रह्यो होय त्यारे पोताना उच्च स्थानमां रहेला मंगळ, शनि, सूर्य अने गुरु, ए चारे परस्पर कारक कहेला वे. तथा दशमा अने चोथ्या स्थाने रहेलो सर्वकोइ ग्रह स्वगृह, उच्च के त्रिकोणनो न होय तोपण ते लग्ननो कारक थाय वे. पोताना स्थानमां, त्रिकोणमां उच्चमां रहेलो ग्रह जो दशमा स्थानमां होय तो ते लग्ना ग्रहनो तद्गुणने पामेलो मित्र कहेवाय वे तथा तेने कारक पण कह्यो वे.”

जन्मलग्नेशयोस्तानः कारको वापि लग्नगः ।

असौम्योऽपि शुजाय स्याद्भवस्तः सौम्योऽपि चान्यथा ॥ ४४ ॥

अर्थ—जन्मेश अथवा लग्नेशनो तान अथवा कारक जो लग्नां रह्यो होय तो ते असौम्य (क्रूर) ठतां पण शुजने माटे वे, अने ते सिवायनो सौम्य ग्रह पण अशुज वे. यात्रा करवानी झ्यावाळा राजादिकना जन्मसमये जे राशिमां चंद्र रह्यो होय ते राशिना ईश जन्मेश कहेवाय वे. ते जन्मेश ग्रहनो अथवा जन्मना लग्नेश ग्रहनो जे ग्रह जन्मपत्रिमां तानरूप अथवा कारकरूप होय अने ते क्रूर होय तोपण यात्रानी लग्नपत्रिमां प्रथम स्थाने रहेलो शुज वे, अने तेथी विपरीत पटखे जे सौम्य ग्रह पण जन्मपत्रिकां जन्मेश के लग्नेशनो तान के कारक न होय ते ग्रह यात्रानी लग्नपत्रिकां प्रथम स्थाने रहेलो शुज नथी. अर्थात् यात्रां तान अने कारकनुं वळ अवश्य ग्रहण करवुं जोइय. दैवज्ञवप्लज्जमां कह्युं वे के—

“नायकाः स्युः प्रसूतौ ये रक्षका ये च वर्षकाः ।

ते क्रूरा अपि यात्रायां लग्नस्थाः शुजदा ग्रहाः ॥ १ ॥”

“जन्मकाळे जे ग्रहो नायक होय, जे रक्षक होय अने जे वर्षक पटखे वृद्धिकारक होय ते ग्रहो क्रूर होय तोपण यात्रांमां लग्न (प्रथम) स्थाने रहेला शुज वे.” आ नायक, रक्षक अने वर्षकनुं स्वरूप वृद्धत् जातकमांथी जाणी खेवुं.

वक्री केन्द्रेऽथ तद्गर्गे लग्ने यातुर्जयापहः ।

गतिप्रमाणवर्षेर्वा विकृतश्च नजश्चरः ॥ ४५ ॥

अर्थ—वक्री ग्रह केंद्रमां रह्यो होय अथवा ते वक्री ग्रहनो वर्ग लग्नां रह्यो होय तो यात्रा करनारना जयतो नाश करे वे. तथा जे ग्रह गति, प्रमाण अने वर्षे करीने विकृत (विकारवाटो) होय ते पण यात्रालग्नां प्रथम स्थाने रहेलो अशुज वे.

जातकमां कारक संज्ञावाळा ग्रहो आ प्रमाणे क्हाय ठे.—“जे ग्रहो पोतानी राशिमां, पोताना उच्च स्थानमां अथवा पोताना त्रिकोणमां र्हाय होय, ते जो केंद्रस्थानमां होय तो ते सर्वे परस्पर कारक संज्ञावाळा क्हेवाय ठे. तेमनी मध्ये दशमा केंद्रमां रहेलो ग्रह बीजा ग्रहनो विशेषे करीने कारक होय ठे. आ सर्वे ग्रहनुं लग्नमां रहेल चंद्रनी दृष्टि करीने चळवानपणुं जाणवुं. जेम कर्कनुं लग्न होय अने लग्नमां चंद्र होय त्यारे सूर्य, मंगळ, गुरु अने शनि, ए ग्रहो पोतपोताना उच्च स्थानमां र्हाय सता परस्पर कारक संज्ञावाळा घाय ठे. तेनी स्थापना आ प्रमाणे.—

५ ६	४ गु. चं.	३ २
७ श.		१ सु.
८ ९	१० मं.	११ १२

तथा लग्नमां जे ग्रह रहेलो होय तेना स्थानथी दशमा अने चौथा स्थानमां रहेलो कोऽपण ग्रह पोताना स्थानमां, पोताना उच्च स्थानमां के पोताना त्रिकोणमां र्ह्यो न होय तोपण कारक थाय ठे. तथा लग्न अने केंद्र विना पण कोऽपण स्थाने रहेला ग्रहना स्थानथी जो कोऽपण ग्रह दशमा स्थानने विपे पोतानुं स्थान, पोतानुं उच्च स्थान अने पोतानुं त्रिकोण, एमांना कोऽपण एकने विपे र्ह्यो होय अने स्वाभाविक अथवा तात्कालिक मैत्रीए करीने युक्त होय त्यारे ते पण तेनो कारक क्हेवाय ठे. करुं ठे के—

“स्वर्होच्चगमूखत्रिकोणगाः, कंटकेषु याचन्त आश्रिताः ।

सर्वे एव तेऽन्योऽन्यकारकाः, कर्मगस्तु तेषां विशेषतः ॥ १ ॥

कर्कटोदयगते यथोक्षुपे, स्वोच्चगाः कुजयमार्कसूरयः ।

कारका निगदिताः परस्परं १, लग्नगस्य सकलोऽन्यराम्युगः ॥ २ ॥

स्वर्होच्चोच्चगः खेटः, खेटस्य यदि कर्मगः ।

सुदृत्तहृणसंपन्नः, कारकश्चापि संस्मृतः ॥ ३ ॥”

“रविं जन्मनक्षत्र विशाखा ठे, चंद्रं कृत्तिका ठे, मंगळं पूर्वाषाढा ठे, बुधं श्रवण ठे, गुरुं पूर्वाफाल्गुनी ठे, शुक्रं ज्येष्ठा ठे, शनिं रेवती ठे, राहुं जरणी ठे अने केतुं जन्मनक्षत्र अम्बेपा ठे.”

उत्तरान्तश्चरो जानोः शुभो नान्यस्तनौ ग्रहः ।

फलेन वर्गो वारश्च तनुगव्योमगोपमः ॥ ४६ ॥

अर्थ—जे ग्रह सूर्यनी उत्तरचर अथवा अन्तश्चर होय ते जो यात्राखग्नमां पहेले स्थाने रह्यो होय तो ते शुभ ठे. ते सिवायनो शुभ नथी. अहीं एम जाणवुं के—इष्ट दिवसे जे स्थाने सूर्यनो उदय अने अस्त यतो होय ते स्थान सारी रीते निर्णय करीने ध्यानमां राखवुं. तथा जे स्थाने विवक्षित (कहेवाने इच्छेला) ग्रहनो उदय तथा अस्त यतो होय ते पण ध्यानमां राखवुं. पठी ते ग्रह जो सूर्यची उत्तर दिशामां उदय अने अस्त पामतो होय तो ते ग्रह उत्तरचर कहेवाय ठे, अने ते ग्रह जो सूर्यने ज स्थाने उदय अने अस्त पामतो होय तो ते अंतश्चर कहेवाय ठे. आ वे जातना ग्रह यात्रा खग्नमां प्रथम स्थाने रह्या होय तो ते शुभ ठे, अने ते सिवायनो वीजो पट्टे सूर्यर्थ दक्षिणचर होय तो ते अशुभ ठे. आ प्रथम स्थानना ग्रहंतुं स्वरूप जो के अहीं यात्रां उद्देशीने कहुं ठे, तोपण विवाहादिक सर्व शुभ कार्यना खग्नमां पण आ रीते ज समजवुं देयज्ञवद्वजमां विशेष आ प्रमाणे कहुं ठे.—

“खग्रेऽर्कारौ शनेर्धान्नि शुभावन्यत्र जंगदौ ।

शीतांगुरुदयप्राप्तः सर्वकार्येषु नाशदः ॥ १ ॥

जीवशुक्रशनिस्थाने स्थितो खग्रे जयार्थदः ।

स्थानेष्वकेंद्रुज्जीमानां शशिसूनुरनर्थदः (कः) ॥ २ ॥

मन्दारबुधसूर्याणां स्थानेषु शुभदो गुरुः ।

शुक्रेंद्रुस्थानगो खग्रे धनयोधविनाशकः ॥ ३ ॥

साम्यस्थाने सितः शक्तो खग्नस्योऽन्यत्र नेष्टदः ।

वायापुत्रो रविस्थाने प्रीतिदोऽन्यत्र नाशदः ॥ ४ ॥

स्वस्थाने न शुभो मन्दो खग्रेऽन्यत्र शुनावहः ।

यात्रायां चन्द्रमाः शक्तो दिग्बलेन विवर्जितः ॥ ५ ॥”

“यात्राखग्ननी कुंभूटीमां सूर्य अने मंगळ जो शनिना स्थानमां रह्या होय तो ते शुभ ठे, वीजा कोइ स्थानमां होय तो नाशने करनारा ठे, चंद्र उदयना स्थानमां रह्यो होय तो सर्व अर्थमां नाशने आपनारो ठे, अने गुरु, शुक्र तथा शनिना स्थानमां रह्यो होय तो जय अने धनने आपनार घाय ठे. सूर्य, चंद्र अने मंगळना स्थानमां बुध रह्यो होय

सूर्य अने चंद्र वक्त्री होइ शकता नथी, तेथी मंगळ विंगरे कोइ पण ग्रह यात्रासमये वक्र गतिवाळो होय ते एक ज जो यात्रासमयां केंद्रस्थाने रह्यो होय तो ते जयनो नाश करे ठे, तो पत्नी वे त्रण वक्त्री ग्रह रह्या होय तेमां तो शुं कहेवुं ? अथवा ते ज वक्त्री ग्रहनो वर्ग पटखे होरोनो असंजय होवाथी गृह (स्थान), केष्काण अने नवांश विंगरे-रूप वर्ग जो खममां होय तो ते पण अद्युज ठे, वक्र गतिना दिवसनी अने मार्गगतिना दिवसनी संख्या ज्योतिषसारमां आ प्रमाणे कही ठे.—

“पणसति ६५ इक्कीसा २१ चारसअहियं सयं च ११२ वावघा ५२ ।

चठतीस सयं च १३४ कमा वक्रदिषा मंगळाईणं ॥ १ ॥

सगसयपणाळ ३४५ विणवइ ९२ चुआसय १४४ पंचसयचठवीसा ५२४ ।

दो अ सया चाळीसा २४० मंगळमाईण मग्गदिषा ॥ २ ॥”

“मंगळ, बुध, गुरु, शुक्र अने शनि ए पांच ग्रहोना वक्र गतिना दिवसो अनुक्रमे ६५-२१-११२-५२ अने १३४ ठे, तथा मंगळादिकना मार्गगतिना दिवसो अनुक्रमे ३४५-९२-१४४-५२४ अने २४० ठे.”

गति, प्रमाण अने यणें करीने विकृत ग्रह पण यात्रासमयां प्रथम स्थाने रदेद्यो चुज नथी. तेमां अतिचारी ग्रह गतिप करीने विकृत कहेयाय ठे. अतिचारी ग्रहनुं स्वरूप खल्ले आ प्रमाणे कयुं ठे.—

“पहं १ दशाहं २ त्रिपह्नी ३ दशाहं ४ मासपट्टयी ५ ।

अतिचारः कुजादीनामेव चारसिखतोऽपरः ॥ १ ॥”

“मंगळादिक ग्रहोना अतिचार अनुक्रमे पंदर दिवस, दश दिवस, षष्ठ पट्ट (दश मास), दश दिवस अने ठ मास मुधी ठे. त्वारपत्नीना दिवसो चार कहेयाय ठे.”

आ उपर कहेखा प्रमाणथी उठो के अपिक प्रमाणवाळो ग्रह आग्रहानां उदात्तो होय तो ते ग्रह प्रमाणे करीने विकृत कहेयाय ठे. ए ज प्रमाणे यणें करीने विकृत पण उदात्तो.

खल्ल तो कहे ठे के—“जे ग्रहनुं जन्मनष्ट्य क्रूर ग्रह के उद्वेगपाठ सिंगरेपी पीय पामतुं होय ते ग्रह पण यात्रासमयां प्रथम स्थाने रदेद्यो चुज नथी. ग्रहनां उन्मत्तश्च आ प्रमाणे ठे.—

“विशाखा १ कृत्तिका २ प्यानि ३ धवलो ४ ज्ञान्य ५ मिथुन ६ ।

रेयती ७ ज्ञान्य ८ मध्येषा ९ जन्मदायकतः कनात् ॥ १ ॥”

१ होय पंद्र अने सूर्यनीज होय ठे, ते प्रथम करी गया ठे. ७ नर १ बिजु २ अश्लेषा ३ धमि ४ उत्तरफल्गु ५ जिहु ६ रेवदा ७ । मुदाह जन्मदिक्का एतरे बज्जुसज पुसो ॥ १ ॥ आ प्रमाणे प्रथम विमर्शमां ठे तथा प्रथम विमर्श प्रमाणे ज उन्मत्तदिक्कां तथा नरपंद्रमां एव कहेठे ठे, तेथी विशाखा इत्यादि उपरलो पाठ मठांवर जानवो.

“रविं जन्मनक्षत्र विशाखा ठे, चंद्रं कृत्तिका ठे, मंगळं पूर्वाषाढा ठे, बुधं श्रवण ठे, गुरुं पूर्वाफाल्गुनी ठे, शुक्रं ज्येष्ठा ठे, शनिं रेवती ठे, राहुं जरणी ठे अने केतुं जन्मनक्षत्र अश्लेषा ठे.”

उत्तरान्तश्चरो जानोः शुभो नान्यस्तनौ ग्रहः ।

फलेन वर्गो वारश्च तनुगव्योमगोपमः ॥ ४६ ॥

अर्थ—जे ग्रह सूर्यनी उत्तरचर अथवा अन्तश्चर होय ते जो यात्राखण्डां पदे स्थाने रह्यो होय तो ते शुभ ठे. ते सिवायनो शुभ नथी. अहीं एम जाणवुं के—दिवसे जे स्थाने सूर्यनो उदय अने अस्त थतो होय ते स्थान सारी रीते निर्णय करी ध्यानमां राखवुं. तथा जे स्थाने विवक्षित (कहेवाने झेला) ग्रहनो उदय तथा अथतो होय ते पण ध्यानमां राखवुं. पठी ते ग्रह जो सूर्यशी उत्तर दिशां उदय अथस्त पामतो होय तो ते ग्रह उत्तरचर कहेवाय ठे, अने ते ग्रह जो सूर्यने ज सा उदय अने अस्त पामतो होय तो ते अंतश्चर कहेवाय ठे. आ वे जातना ग्रह यात्रा खण्डां प्रथम स्थाने रह्या होय तो ते शुभ ठे, अने ते सिवायनो वीजो पट्टे सूर्य दक्षिणचर होय तो ते अशुभ ठे. आ प्रथम स्थानना ग्रहनं स्वरूप जो के अहीं यात्रा उद्देशीने कह्युं ठे, तोपण विवाहादिक सर्व शुभ कार्यना खण्डां पण आ रीते ज सम्य दैवज्ञचक्षमां विशेष आ प्रमाणे कह्युं ठे.—

“खग्रेऽर्कारौ शनेर्धाम्नि शुजावन्यत्र जंगदौ ।

शीतांशुरुदयप्राप्तः सर्वकार्येषु नाशदः ॥ १ ॥

जीवशुक्रशनिस्थाने स्थितो खग्रे जयार्थदः ।

स्थानेष्वेकेन्द्रजौमानां शशिसूनुवरनर्थदः (कः) ॥ २ ॥

मन्दारबुधसूर्याणां स्थानेषु शुभदो गुरुः ।

शुकेन्द्रस्थानगो खग्रे धनयोधविनाशकः ॥ ३ ॥

सौम्यस्थाने सितः शक्तो खग्नस्थोऽन्यत्र नेष्टदः ।

वायापुत्रो रविस्थाने प्रीतिदोऽन्यत्र नाशदः ॥ ४ ॥

स्वस्थाने न शुभो मन्दो खग्रेऽन्यत्र शुजावहः ।

यात्रायां चन्द्रमाः शक्तो दिग्वेलेन विवर्जितः ॥ ५ ॥”

“यात्राखण्डनी कुंळीमां सूर्य अने मंगळ जो शनिना स्थानमां रह्या होय तो ते शुभ ठे, वीजा कोइ स्थानमां होय तो नाशने करनारा ठे, चंद्र उदयना स्थानमां रह्यो होय तो सर्व कार्यमां नाशने आपनारो ठे, अने गुरु, शुक्र तथा शनिना स्थानमां रह्यो होय तो जय अने धनने आपनार थाय ठे. सूर्य, चंद्र अने मंगळना स्थानमां बुध रह्यो होय

तो ते अन्वर्थने आपनारो ठे. शनि, मंगळ, बुध अने रविना स्थानमां गुरु होय तो ते शुभ ठे, तथा शुक्र अने चंद्रना स्थानमां रह्यो होय तो ते धन योज्ञानो नाश करे ठे. बुधना स्थानमां शुक्र रह्यो होय तो ते प्रशस्त (शुभ) ठे, अने वीजे कोइ स्थाने रह्यो होय तो ते इष्ट वस्तुने आपनारो नथी (अशुभ ठे). रविना स्थानमां राहु रह्यो होय तो ते प्रीतिने आपनार ठे, अने वीजा कोइ स्थानमां रह्यो होय तो ते नाशने करनारो ठे. शनि पोताने स्थाने रह्यो होय तो ते शुभ नथी, अने वीजा कोइ पण स्थानमां रह्यो होय तो ते शुभ ठे. दिक्कळे करीने रहित एवो चंद्र यात्राने विषे प्रशस्त (शुभ) ठे.”

आ प्रमाणे साना ठु श्लोके करीने प्रथम स्थाने रहेखा ग्रहोनी व्यवस्था कही. हवे मूळ, श्लोकना उत्तरार्धवने यात्राखग्नमां ठ वरु तथा वारनो नियम कहे ठे.—वर्ग पटले पडवर्ग तथा वार पटले यात्राना दिवसनो वार, ए प्रथम स्थानमां रहेखा होय तो तेतुं फळ दशमा स्थाने रहेखा ग्रहनी जेवुं जाणवुं, पटले के “जन्मन्यनिष्ट” ए ४० मा श्लोकधी आरंजीने आ श्लोकना पूर्वार्ध सुधीमां कहेली रीते करीने जेवो ग्रह प्रथम स्थानमां शुभ अथवा अशुभ कहेखो होय, तेवाज ग्रहना गृह, होरा विगरे ठ वर्ग प्रथम स्थानमां रहेखा होय तो ते शुभ अथवा अशुभ जाणवा, अने ए ज रीते यात्राने दिवसे वारनो पण निर्धार करवो. विशेष आ प्रमाणे ठे.—

“उपचयकरस्य वर्गः क्रूरस्यापि प्रशस्यते लग्ने ।

चन्द्रो वा तद्गुक्तो न तु विपरीतस्य सौम्यस्य ॥ १ ॥

उपचयकरग्रहदिने सिद्धिः क्रूरेऽपि यायिनां (नो) जवति ।

सौम्येऽप्यनुपचयकरे न जवति यात्रा शुभा यातुः ॥ २ ॥”

“उपचय करनारा क्रूर ग्रहनो वर्ग पण लग्नमां रह्यो होय तो ते शुभ ठे, अथवा ते ग्रहे करीने युक्त चंद्र रह्यो होय तोपण ते शुभ ठे, पण उपचय करनारो न होय एवो सौम्य ग्रहनो वर्ग लग्नमां होय तो ते शुभ नथी. उपचय करनारा ग्रहनो दिवस (वार) क्रूर होय तोपण ते यात्रा करनारने सिद्धि आपनारो ठे, परंतु उपचय करनार न होय एवा सौम्य ग्रहने दिवसे यात्रा करनारनी यात्रा शुभकारक नथी,” एम खड्ड कहे ठे. वळी दैवज्ञवद्वजमां आ प्रमाणे कथं ठे.—

“सौम्योऽपि न शुभं दत्ते रिपोवरि विदग्धः ।

वारो मित्रस्य पापोऽपि जयेद्युजफळप्रदः ॥ १ ॥”

“लग्ननो स्वामी सौम्य होय तोपण ते राहुना वारने विषे शुभ नथी, अने मित्रना वारने विषे पाप स्वामी पण शुभ फळने आपनारो ठे.”

वली जेनो चार शुभ अथवा अशुभ होय तेनी होरा पण तेवी ज शुभ के अशुभ जाणवी. तेतुं फळ शौनक आ प्रमाणे कहे ठे.—

“रूपं ग्रहस्य वर्गे स्वदिने त्रिगुणं स्वकाखहोरायाम् ।

त्रिगुणमरिबर्गयोगे फलस्य पात्यस्तृतीयांशः ॥ १ ॥”

“ग्रहंतुं फळ पोताना वर्गमां सरखुं ज (पूर्ण) ठे, पोताने दिवसे वमणुं ठे, पोता काळहोरामां त्रण गणुं ठे, अने शत्रुना वर्गने योगे त्रीजा जागनुं फळ मळे ठे.”

तथा लघ्न कहे ठे के—

“वखिनः कंटकसंस्था वर्षाधिपमासदिवसहोरेशाः ।

त्रिगुणशुजाशुजफलदा यथोत्तरं ते परिज्ञेयाः ॥ १ ॥”

“वर्षनो स्वामी, मासनो स्वामी, दिवसनो स्वामी अने होरानो स्वामी ए कंटक केंद्र स्थानमां रह्या होय तो ते वळवान् ठे, तथा तेज उत्तरोत्तर वमणा वमणा शुजाशु फळने आपनारा ठे.”

प्रथम स्थानमां रहेखा ग्रहो तथा तेना पडवर्ग विगेरेनी व्यवस्था कही. हवे चाकीः केंद्रादिक स्थानने आश्रीने कहे ठे.—

केन्द्रेषु ग्रहशून्येषु लग्ने वीर्येण वर्जिते ।

वलहीनेश्च सौम्यैः स्यादग्निपेणयतो जयम् ॥ ४७ ॥

अर्थ—केंद्रस्थान ग्रहवने शून्य होय, लग्न वीर्यवने रहित होय तथा सौम्य ग्रह वळहीन होय, ते वखते शत्रु तरफ खरुवा माटे प्रयाण करनारने जय थाय ठे.

केंद्रस्थान ग्रहशून्य होय एटले प्रथम तो केंद्रना एक पण स्थानमां कोइ पण सौम्य ग्रह होय तो ज यात्रा अथवा वीजां कार्य करवा शुभ ठे. ते सिवाय शुभ नथी. जं कदाच केंद्रना कोइ पण स्थानमां कोइ पण सौम्य ग्रह न होय तो केंद्रतुं एक पण स्थान रूपचयकारक शूर ग्रहवने सहित होय तोपण ते शुभ ठे. केंद्रनां सर्व स्थानो एक पण ग्रह रहित होय तो सर्वथा अहित थाय. ते विपे रत्नमाळामां कहुं ठे के—

“पापोऽपि कामं वलवान्नियोग्यः, केन्द्रेषु शून्यं न शिवाय केन्द्रम्” ।

“पापग्रह पण वळवान् करीने अथवा केंद्रमां लाववो जोइय, केमके केंद्र शून्य होय तो ते कड्याणने माटे नथी.”

विशेष पटयुं ठे के—केंद्रमां सौम्य ग्रहो पापग्रहोए करीने सहित रह्या होय तो मोटा कष्टयः यात्रा सिद्ध थाय ठे. ते विपे लघ्न कहे ठे के—

“सौम्येभ्यः पापेभ्यः क्षतुष्टयस्थैः, कृत्रेण संसिद्धिमुपैति यात्रा” ।

“सौम्य तथा पापग्रहो केंद्रमां रह्या होय तो कष्ट करीने यात्रा सिद्धिने पापे ठे.”

॥ चतुर्थो विमर्शः ॥

तो ते अर्धने आपनारो ठे. शनि, मंगळ, बुध अने रविना स्थानमां गुरु होय तो शुभ ठे, तथा गुरु अने शंभना स्थानमां रह्यो होय तो ते धन योशानो नाश करे शुभना स्थानमां गुरु रह्यो होय तो ते प्रशस्त (शुभ) ठे, अने वीजे कोइ स्थाने रह्यो होय तो ते इष्ट वस्तुने आपनारो नधी (अशुभ ठे). रविना स्थानमां राहु रह्यो होय तो ते मीतिने आपनार ठे, अने वीजा कोइ स्थानमां रह्यो होय तो ते नाशने करनारो ठे शनि पोताने स्थाने रह्यो होय तो ते शुभ नधी, अने वीजा कोइ पण स्थानमां रह्यो होय तो ते शुभ ठे. दिक्पळे करीने रहित एवो शंभ यात्राने विषे प्रशस्त (शुभ) ठे.”

आ प्रमाणे साक्षा उ श्लोके करीने प्रथम स्थाने रहेखा ग्रहोनी व्यवस्था कही. ह्ये ल, श्लोकना उत्तरार्धने यात्राखप्रमां उ वर्ग तथा वारनो नियम कहे ठे.—वर्ग पटखे ह्येर्ग तथा वार पटखे यात्राना दियसनो वार, ए प्रथम स्थानमां रहेखा होय तो तेनुं फळ दशमा स्थाने रहेखा ग्रहोनी जेवुं जाणुं, पटखे के “जन्मन्यनिष्ट” ए ४० मा श्लोकधी आरंजीने आ श्लोकना पूर्वार्ध सुधीमां कहेली रीते करीने जेवो ग्रह प्रथम स्थानमां शुभ अथवा अशुभ कहेलो होय, तेवाज ग्रहना गृह, होरा विगेरे उ वर्ग प्रथम स्थानमां रहेखा होय तो ते शुभ अथवा अशुभ जाणवा, अने ए ज रीते यात्राने दियसे वारनो पण निर्धार करयो. विशेष आ प्रमाणे ठे.—

“उपचयकरस्य वर्गः क्रूरस्यापि प्रशस्यते खग्रे ।
चन्द्रो वा तद्युक्तो न तु विपरीतस्य सौम्यस्य ॥ १ ॥

उपचयकरग्रहदिने सिद्धिः क्रूरेऽपि याथिनां (नो) जवति ।
सौम्येऽप्यनुपचयकरे न जवति यात्रा शुजा यातुः ॥ २ ॥”

“उपचय करनारा क्रूर ग्रहनो वर्ग पण खप्रमां रह्यो होय तो ते शुभ ठे, अथवा ते ग्रहे करीने शुभ शंभ रह्यो होय तोपण ते शुभ ठे, पण उपचय करनारो न होय एवो सौम्य ग्रहनो वर्ग खप्रमां होय तो ते शुभ नधी. उपचय करनारा ग्रहनो दियस (वार) क्रूर होय तोपण ते यात्रा करनारने सिद्धि आपनारो ठे, परंतु उपचय करनार न होय एवा सौम्य ग्रहने दियसे यात्रा करनारनी यात्रा शुभकारक नधी,” एम खल्ल कहे ठे. पळी दैवज्ञापनमां आ प्रमाणे कसुं ठे.—

“सौम्योऽपि न शुभं दत्ते रिपोर्वारि विखप्रपः ।
वारं मित्रस्य पापोऽपि जयेद्युजफखप्रदः ॥ १ ॥”

“खप्रनो स्वामी सौम्य होय तोपण ते शत्रुना वारने विषे शुभ नधी, अने मित्रना वारने विषे पाप स्वामी पण शुभ फळने आपनारो ठे.”

घन करीने आगळ जाय त्यारे ते राशि पूरी अतां सुधी मूरारिफ योग कहेवाय ते पण निर्वळ ठे १७. जेमेके कडपनाए करीने गुरु व्रीजा त्रिंशांशमां मंद गतिवाळो ते अंशमां आवेलो सूर्यादिक क्रूर ग्रह ज्यां सुधी ते व्रीजा अंशाने उलंघन करीने नथी त्यां सुधी मुखुशिख कहेवाय ठे, अने ज्यारे ते व्रीजा अंशानो त्याग करीने चोथा जाय त्यारे राशिना अंत सुधी मूरारिफ कहेवाय ठे. जो शीघ्र गतिवाळो ग्रह क्रूर आवीने आ वे योगो उत्पन्न करे तो मंद गतिवाळो ग्रह निर्वळ जाणवो."

प्रश्नप्रकारांमां तो नव प्रकारे ज निर्वळता आ प्रमाणे कही ठे.—
 "पापः शीघ्रः १ शुक्रो वक्रो २ वाळो ३ घृज्जो ४ ऽरिजा ५ स्तगः ६ ।
 नीचः ७ पापान्तरे ८ ऽष्टस्य ९ इत्युक्तो वलवर्जितः ॥ १ ॥"

"क्रूर ग्रह शीघ्रगामी होय १, शुक्र ग्रह वक्र होय २, वाळू ३, घृज्ज ४, स्यानमां रहेलो ५, अस्त पावेलो ६, नीच स्थाने रहेलो ७, क्रूर ग्रह साये रहेलो खपची आवमे स्थाने रहेलो ८, आ नव प्रकारनो ग्रह निर्वळ कद्यो ठे." आ अन्यत्र पण संज्ञय प्रमाणे दुर्वळता जाणवी.

दिगीशः केन्द्रगः श्रेयान् दिग्बली जालगस्तु न ।
 वलिनो जन्मलभेशो केन्द्रोपचयगो शुक्रो ॥ ४७ ॥

अर्थ—दिहूपति केंद्रमां होय तो ते शुक्र ठे, पण दिग्बली अने सगुल रक्षो तो ते शुक्र नथी. जन्मेश अने खपेश वळवान् होशने केंद्र के उपपयस्थानम होय तो ते शुक्र ठे.

दिगीश पट्टे जे दिशांमां जतुं होय ते दिशानो स्वामी जे कोइ ग्रह पळाना वात्रापुत्रमां कोइ पण केंद्रना स्थानमां रक्षो होय तो ते शुक्र ठे, परंतु गमन कर दिशानो स्वामी ग्रह खपमां दिग्बळी होय तो ते शुक्र नथी. महोतुं दिग्पट्टीप "खशापुत्रकनकेन्द्र" (द्वितीय प्रकाश २९) ए भ्योक्तमां कथुं ठे, तथा ज्ञाना जबा खाबळ दिशानो स्वामी ग्रह खपमां ते ज दिशांमां रहेवा परे करीने जगारो भतो होय तो ते शुक्र नथी. ते विषे दैवकयपत्रनमां कथुं ठे के—

"दिगीश्वरो खशाटस्थो यदि वा दिग्मयान्निनाः ।

वधकन्धप्रशो यानुः केन्द्रगस्तु जयार्थदः ॥ १ ॥"

"दिशानो पति सगुल रक्षो होय, अथवा दिग्बळे करीने सहित होय तो खपारवे वध जाणवत वध ठे, अने केंद्रमां रक्षो होय तो नय तय आ प्रमाणे वद्यो ठे.—

खप्र वीर्य रहित होय एम जे मूळ श्लोकमां कहुं तेमां एम समजवुं के सौम्य स्वामी तथा सौम्य प्रहने अज्ञाये करीने तथा तेमनी दृष्टिने अज्ञाये करीने तेमज क्रूर प्रहोना स्वामी अने प्रहोना होवापणाथी अथवा तेमनी दृष्टि परुवाथी खप्र वीर्य रहित घाय ठे. मूळ श्लोकमां सौम्य प्रहो वळहीन होय एम कहुं ठे. तेमां प्रहोनुं वळहीनपणुं मुचन-दीपकनी वृत्तिमां अदार प्रकारे कहुं ठे.—

“स्व १ मित्रनीचगो २ वक्रः ३ स्वराश्यस्ता ४ शिर्षगः ५ ।

खप्राद्वादशागः ६ पष्ठः ७ क्रूर्युक्तो ८ इय वीक्षितः ९ ॥ १ ॥

याम्यो १० राह्यास्य ११ पुष्टस्थो १२ चाखो १३ वृद्धो १४ अज्ञगो १५ जितः १६ ।

मुद्युशिखे १७ मूढारिके पापे १८ रित्यखो प्रहः ॥ २ ॥”

“पोताना नीच गृहमां रहेखो प्रह निर्वळ ठे १. मित्रना नीच गृहमां रहेखो प्रह निर्वळ ठे २. आ वसे जातनो प्रह नीच नवांशमां रहेखो होय तोपप निर्वळ जापयो. वक्र अथवा वक्रतामां सन्मुख घयेखो प्रह निर्वळ ठे ३. पोताना गृहनी राशिची सातमी राशिमां रहेखो प्रह निर्वळ ठे ४. शयुरूप अथवा अथि शयुरूप प्रहना गृह, होरा विगेरे व वर्गमां रहेखो प्रह निर्वळ ठे ५. खप्रची धारमे स्थाने रहेखो प्रह निर्वळ ठे. खप्रची ठेठे स्थाने रहेखो प्रह निर्वळ ठे ६. क्रूर प्रह करीने युफ एयो प्रह निर्वळ ठे ७. क्रूर प्रह जोयेखो प्रह पण निर्वळ ठे ८. कर्कादिक व राशिरूप दक्षिणापनमां रहेखो प्रह निर्वळ ठे ९. राहुना मुखमां रहेखो प्रह निर्वळ ठे १०. राहुना पुष्टमां रहेखो प्रह निर्वळ ठे ११. राहुना पुष्टमां रहेखो प्रह निर्वळ ठे १२. राहुनुं मुख अने पुष्ट आ प्रमाणे जाणवुं.—

“यत्र शूरे स्थितो राहुर्वदनं तद्विनिर्दिशेत् ।

मुखात् पश्चदशे शूरे तस्य पुष्टं न्ययस्थितम् ॥ १ ॥”

“जे नरुत्रमां राहु रहेखो होय ते नरुत्र राहुनुं मुख जापवुं, अने मुखची पंदरवुं जे नरुत्र होय त्यां तेनुं पुष्ट रहेखुं ठे.”

चाळ एटखे घोमा दिवसची उदय पामेखो प्रह निर्वळ ठे १३. वृद्ध एटखे अस्त घवामां सन्मुख घयेखो प्रह निर्वळ ठे, वृद्ध कहेवाची अस्त तथा कष्ट विंशत्यां अने कांतिरहित एयो प्रह पण निर्वळ जाणयो १४. अस्त एटखे सूर्यां विरपोमां प्रवेश करवाथी अस्त पामेखो प्रह निर्वळ ठे १५. जीतायेखो एटखे प्रहोना गुरुनां जे प्रह दक्षिण-गामी होय ते निर्वळ ठे, पराह कहे ठे के गुरु तो उचरगामी होय त्तारे जीतादंठो ठे १६. मुद्युशिख एटखे शीघ्र गतिवाळो क्रूर प्रह मंद गतिवाळ प्रहना एक अंशनां मळयो होय अने पळी ज्यांमुपी ते मंद प्रहनी पाळळ एटो होय त्यांमुपी ते मुद्युशिख कहेवाय ठे, तेनुं धीजुं नाम इधिराख ठे. आ मुद्युशिख प्रह निर्वळ होय ठे १७. अ्यारे शीघ्र गतिवाळो क्रूर प्रह मंद गतिवाळ प्रहना एक अंशनां नटीने पळी ते अंशने उहं-

मूळ श्लोकमां जन्मेश अने छपेश बळवान् कव्हा ठे ते आ प्रमाणे.—गंगांतला गोधरादिकनी प्रतिकूलता, गति, प्रमाण अने वर्षाची विकृतिपणुं, सूर्यची दक्षिणपणुं, पूर्वे कहेखा अदार प्रकारनां दुर्बळपणांते अजाय, उ प्रकारनां पळयी तथा शुधुनो पराजय करवापणुं, आटखांए करीने जन्मेश अने छपेश बळवान् वाय ठे. तथा मूळ श्लोकमां सामान्य रीते केंद्र खर्यो ठे, तोपण सातमा वर्जाने ज बीजा केंद्रस्थानमां रहेखो छपेश शुच ठे एम जाणुं. विशेष ए ठे “जन्मेश अने छपेश क्रूर होय तोपण तेमने सर्व कार्यमां बळवान् करीने सोम जेवा ज जाणवा.

केंद्रादिकमां रहेखा प्रहोनी न्ययस्या कही. ब्ये यात्रानी कुंमळीमां केवा अने प्रहोय प्रयाण करनारने कयो उपाय जयकारक ठे ? ते कहे ठे.—

सितेज्या १ विन्दु २ राकिंज्ञतमोऽन्त्याः ३ सूर्यमंगलौ ४ ।

सामाहिसाधकाः केन्द्रोपचयेषु षलोत्कटाः ॥ ४९ ॥

अर्थ—पाराकुंमळीमां शुक्र अने गुरु बळवान् बद्दने केंद्र के उपचयस्थानमां रोच तां मम उपाये करीने जय थाय ठे, ए ज रीते चंद्र रवो होय तो दाम करीने, मणि, कुड, रातू अने केतु रव्या होय तो नेद उपाये करीने अने पूर्ण तथा पदम होय तो दंड उपाये करीने जय थाय ठे.

अथ एतदे मथिता उपाये करीने जय थाय ठे. अर्थां करोयो मधि जे प्रकारे विचार जे प्रकार कहे ठे.—

“अथ येन मथितव्यो स पुंस्ये, शत्रुव्यो वा युक्तदष्टे च दापे ।

अथन्ता स मेविद्याक्ये प्रविधा, पूर्वोन्वयैश्च मंधानमिच्छि ॥ १ ॥”

“इत्येतदथा श्रेया स्वानयो पंड द्वाय, युक्त दापने गोतो द्वाय, वाप्य आत्मानं दिवने पुंस्ये नष्टता मेविद्य नामा करणमां पूर्वोन्वयैश्च मंधानमी मिकि कहेठे ठे.”

विचार ए ठे जे—ते जे प्रहोता दापनां अथ ॥ नवांशोमां जेवज वाट होय मरु कुरुकं बरे हा उपाये करीने जयं हापोमां मिकि वाय ठे.

इके कथा अथवा बडे सूर्यो पदयां नवाय बरतू केपती बरतू मरुत उ न वेगु हातीं...नाः स्मृत्परि यापिनो मद्राः ।

मरुत

मिः मिदिवन्वया ॥ ५० ॥

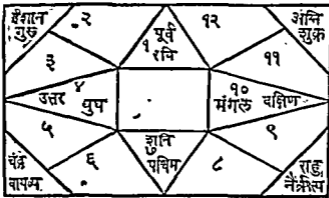
(मनी) मद्राय ७. अत

त सूर्यो पदयां

“छप्ते १ जानुर्व्यय १२ जय ११ गतः शुक्र धारो नजः १० स्यो,
राहुर्धर्मा ए एम ० गृहगतः सप्तमस्यो ७ ऽर्कपुत्रः ।
नीहारांशु रिपु ६ तनय ५ गो वंधु ४ गः सोमपुत्रो,
जीवस्त्रि ३ द्वि २ स्थित इति खखाटस्थिताः पूर्वतः स्युः ॥ १ ॥”

‘छप्त्रमां (प्रथम स्थानमां) रहेखो सूर्य, बारमा अने अगीयारमा स्थानमां रहेखो , दत्तामा स्थानमां रहेखो मंगळ, नयमा अने आठमा स्थानमां रहेखो राहु, सातमा मां रहेखो शनि, षष्ठा अने पांचमा स्थानमां रहेखो चंद्र, चोथा स्थानमां रहेखो अने बीजा तथा बीजा स्थानमां रहेखो गुरु, आ प्रमाणे पूर्वादि दिशाना अनुक्रमे ा प्रहे सन्मुख कहेयाय ठे.”

यात्राना छप्त्रमां सन्मुख रहेखा ग्रहनं चक्र—

सन्मुख रहेखा ग्रहनं फळ आ प्रमाणे ठे.—

“शस्त्रान्निजयं १ व्याधि २ धनक्षयो ३ वन्धनं ४ मृत्ति ५ व्याधिः ६ ।

हारिः ७ सैन्यविमर्शो ८ प्राखगदिगधिपफलं क्रमशः ॥ १ ॥”

‘पूर्व दिशानो अधिपति सन्मुख रह्यो होय तो शस्त्र अने अग्निनो जय थाय, अग्नि नो स्वामी सन्मुख होय तो व्याधि थाय, दक्षिणनो स्वामी सन्मुख होय तो धननो थाय, नैऋत्यनो स्वामी सन्मुख होय तो वंधन थाय, पश्चिमनो स्वामी सन्मुख होय त्रुत्य थाय, वायव्यनो स्वामी सन्मुख होय तो व्याधि थाय, उत्तरनो स्वामी सन्मुख तो पराजय थाय, अने ईशाननो स्वामी सन्मुख होय तो सैन्य जांगे.”

वेशेष ए ठे जे—“उदय पामेखो केतु अग्र जांगेखो नमेखो होय अने यात्रानी दि- तां सन्मुख थयो होय तो ते शुत्र ठे. तथा उपचय करनार ग्रहनी दिशामां जडं, अपचय करनार ग्रहनी दिशामां न जडं.” ए प्रमाणे खल्ल कहे ठे.

अहीं कोइ शंका करे के—ग्रहयोगनो विचार करयो ते ठीक ठे, परंतु खग ४२
 उतां पण ग्रहोनी सौम्यता अने क्रूरता बत्ते करीने विचारवानी ठे, अने अहीं तो
 विचारनो लेश पण कछो नथी. तेनो शो हेतु ठे ? आनो जवाब ए ठे जे
 बळ ज प्रधानपणे कह्युं ठे. जेम अन्य ओपधिना संयोगथी वरतनाग विगरे वि
 रसायणरूप अझे प्राणीउने जीवारुनारुं थाय ठे, तेम क्रूर ग्रह पण योगना ४३
 शुजदायी थाय ठे. तथा जेम घी तथा मध सरखे जागे मिश्र करवाथी मृत्युने
 एवुं उपविष बत्ते ठे एम चरकमां कह्युं ठे, ते ज रीते शुज ग्रहो पण योगना ४४
 अशुज थाय ठे, तेथी करीने मास, तिथि, वार, नक्षत्र, योग, मुहूर्त्त, चंद्र, तारा
 खग्ननुं विरुद्धपणुं उतां पण आ योगोए करीने यात्रा सफल थाय ठे एम सिद्ध मा
 रत्नमाळामां पण कह्युं ठे के—

“तिथौ ह्ये जे करणे च वारे, योगे विखझे हिमगौ नृपाणाम् ।

पापेऽपि यात्रा सफलान्न योगैः;”

“तिथि, मुहूर्त्त, नक्षत्र, करण, वार, योग, खग्न अने चंद्र ए सर्वे पाप एखे
 होय तोपण राजाउने योगोवने करीने यात्रा करवी सफल ठे.”

आ योगोनुं बळ एकांतिक कार्यना विषयमां जाणवुं, परंतु घणी उतावळ न
 तो मास, तिथि, नक्षत्र विगरेनुं बळ तथा आ योगोनुं बळ एम सर्व बळ जोवुं. ते
 जास्कर कहे ठे के—“अवमाधिमामसयोर्न प्रतिष्ठतेऽजीष्टसिद्धयर्थी । “इष्ट सि
 अर्थीए ह्य मास तथा अधिक मासमां प्रयाण न करवुं.” “तथापि हि कुसव
 “तोपण कुशळ (शुज) खग्न जोवुं.” इत्यादि.

हवे ग्रहयोगो कहे ठे.—

अर्काकिंशशिनः सिद्धौ राज्ञां खग्न १ रि ६ मध्य १० गाः (१)

सितेज्यमन्दझाराश्च खग्न १ स्त ७ त्रि ३ सुखा २ रि ६ गाः (२)

अर्थ—खग्नमां सूर्य, उठे स्थाने शनि अने दशमे स्थाने चंद्र रह्यो होय तो ते
 राजानी यात्रा सिद्धिने माटे ठे. (१). खग्नमां शुक्र, सातमा जवनमां गुरु, वीजे
 शनि, वीजे स्थाने बुध अने उठे स्थाने मंगळ रह्यो होय तो ते शुज ठे. (२).

गुरुझार्काश्च खग्न १ ख २ त्रात्पु ३ क्रमतः श्रिये (३) ।

खग्न १ रि ६ गौ च जीवार्को जयदौ व्यष्टमे विधौ (४) ॥ ५३

अर्थ—खग्नमां गुरु होय, वीजा जावमां बुध होय अने वीजा जावमां सूर्य

करणी सफल ठे, अने स्थायी प्रहो पळयान् होय तो पोताने स्थाने ज स्थिति करवी सफल ठे, पटखे के शत्रुनी पहेंवां पोते प्रयाण न करवुं. विशेष ए ठे जे—“स्थायी अने यायी प्रहो मिध होय पटखे के पजे प्रहोतुं पळयानपणुं होय तो वैधी जाव करयो, पटखे के अर्धु सैन्य स्थायी राखतुं अने अर्धा सैन्यने प्रयाण करावतुं. तथा सौम्य प्रहो पळयान् होय तो संधि करयी अने क्रूर प्रहो पळयान् होय तो युद्ध करवायी जय थाय ठे. पजे जातना प्रहो निर्वळ होय तो फोड़ जाग्यवान् अन्य राजानो आश्रय करयो.” आ सर्व योगयात्रा ग्रंथमां करुं ठे.

आ प्रमाणे पचीश भ्लोकोप करीने यात्रानी लग्गकुंमळीनुं स्वरूप विस्तारयी करुं. आ स्वरूप सामान्य रीते राजादिकने माटे जाणवुं, कारण के राजाउं पण नीचेना भ्लोकमां कहेवा योगो न मळे तोपण केवळ लग्गना पळयी पण यात्रा करी शके ठे. ते विषे लग्ग कहे ठे के—

“देकान्तिकगन्तव्ये देवेन निपीनिते च यातव्ये ।

केवलविलग्नयोगादपि याता सिद्धिमाप्नोति ॥ १ ॥”

“दैवयोगे अथय एकान्ते करीने यात्रा करवानी जरूर पनी होय तो केवळ लग्गना पळयी पण यात्रा करनार सिद्धिने पामे ठे.”

हवे शुज तिथि, नक्षत्र, लग्न विगेरेना पळ विना पण जेवा ग्रहयोगोप करीने राजाउंनी यात्रा सफल थाय ठे तेवा मात्र राजाने ज योग्य एवा यात्राने लायक ग्रहयोगो रुहेवानी झाययी कहे ठे.—

चौराणां शकुनेयात्रा नक्षत्रैश्च द्विजन्मनाम् ।

मुहूर्त्तः सिद्धयेऽन्येषां राज्ञां योगेश्च ते त्वमी ॥ ५१ ॥

अर्थ—चोरोने शकुनवने यात्रा करवी सिद्धिने माटे ठे, ब्राह्मणोने नक्षत्रनी शुद्धि करीने यात्रा करवी शुज ठे, वीजा पटखे वैश्य, शूद्र, कारीगरो विगेरेने शुज मुहूर्त्त करीने यात्रा करवी शुज ठे, अने राजाउंने योगोवने करीने यात्रा करवी शुज ठे, पटखे ह तिथि, वार अने लग्नादिकनी शुद्धि न होय तोपण राजाउंने आ ग्रहयोगोमां यात्रा करवायी कार्यसिद्धि थाय ठे. दैवज्ञयलग्गनां करुं ठे के—

“तिथि १ हण २ ज ३ चाराणां ४ साध्यं योगेन सिध्यति ।

तस्मात्सर्वेषु कार्येषु ग्रहयोगान् मुचिन्तयेत् ॥ १ ॥”

“तिथि, मुहूर्त्त, नक्षत्र अने पारोयी साधवा लायक कार्यां योगवने सिद्ध थाय ठे, एयी सर्व कार्यामां ग्रहयोगानो सारी रीते विचार करयो.”

अहीं कोइ शंका करे के—ग्रहयोगनो विचार करयो ते ठीक ठे, परंतु खस उतां पण ग्रहोनी सौम्यता अने क्रूरता यत्ने करीने विचारवानी ठे, अने अहीं तो विचारनो लेश पण कइयो नथी. तेनो शो हेतु ठे ? आनो जवाब ए ठे जे वळ ज प्रधानपणे कइलं ठे. जेम अन्य ओपधिना संयोगथी वत्सनाग विगरे विरसायणरूप थइने प्राणीउंने जीवाकनारं आय ठे, तेम क्रूर ग्रह पण योगना शुभदायी थाय ठे. तथा जेम घी तथा मध सरखे जागे मिश्र करवायी मृत्युने एवं उपविष वझे ठे एम चरकमां कइलं ठे, ते ज रीते शुभ ग्रहो पण योगना अशुभ थाय ठे, तेथी करीने मास, तिथि, वार, नक्षत्र, योग, मुहूर्त्त, चंद्र, तारा खसनुं विरुद्धपणुं उतां पण आ योगोप करीने यात्रा सफल थाय ठे एम सिद्ध रत्नमाळामां पण कइलं ठे के—

“तिथौ ह्ये जे करणे च वारे, योगे विदग्धे हिमगौ नृपाणाम् ।
पापेऽपि यात्रा सफलात्र योगैः,”

“तिथि, मुहूर्त्त, नक्षत्र, करण, वार, योग, खस अने चंद्र ए सर्वे पाप एखे होय तोपण राजाउंने योगोवने करीने यात्रा करवी सफल ठे.”

आ योगोनुं वळ एकांतिक कार्यना विषयमां जाणवुं, परंतु घणी उतावळ न तो मास, तिथि, नक्षत्र विगरेनुं वळ तथा आ योगोनुं वळ एम सर्व वळ जोवुं. ते जास्कर कहे ठे के—“अवमाधिमासयोर्न प्रतिष्ठतेऽजीष्टसिद्धयर्थी । “इष्ट सिद्धयर्थीण ह्य मास तथा अधिक मासमां प्रयाण न करवुं.” “तथापि हि कुसवस “तोपण कुशळ (शुभ) खस जोवुं.” इत्यादि.

हये ग्रहयोगो कहे ठे.—

अर्काकिंशशिनः सिद्धयै राज्ञां खस १ रि ६ मध्य १० गाः (१)

सितेज्यमन्दझाराश्च खस १ स्त ७ त्रि ३ सुखा २ रि ६ गाः (२) ॥

अर्थ—खसमां सूर्य, उठे स्थाने शनि अने दशमे स्थाने चंद्र रह्यो होय तो ते राजानी यात्रा सिद्धिने माटे ठे. (१). खसमां शुक, सातमा जवनमां गुरु, त्रीजे शनि, बीजे स्थाने बुध अने उठे स्थाने मंगळ रह्यो होय तो ते शुभ ठे. (२).

ऐरुझाकार्काश्च खस १ ख २ आत्पु ३ क्रमतः श्रिये (३) ।

खस १ रि ६ गो च जीवाकौ जयदौ व्यष्टमे विधौ (४) ॥ ५३

अर्थ—खसमां गुरु दोय, बीजा जावमां बुध होय अने त्रीजा जावमां सूर्य

॥ चतुर्थो विमर्शः ॥

१ खरमीने माटे ठे-गुज ठे. (३). खरमां गुरु होय, उज जायमां सूर्य होय अने सातमा सिवाय बीजा कोइ पण जायमां चंद्र होय तो ते पण गुज ठे. (४).
मन्दारो ज्या ३ य ११ पदसु इसितेज्याश्चोत्कटाः श्रिये (५) ।
केन्द्रे च वखिनो ज्ञेज्याविन्दो त्वापोक्त्रिमेऽवले (६) ॥ ५४ ॥

अर्थ—शनि अने मंगळ व्रीजे, अगीवारमे अने उठे स्थाने रद्या होय तथा बुध, गुरु गुरु पळयान् अझे गमे ते स्थाने रद्या होय तो ते खरमीने माटे ठे-गुज ठे. (५). अने गुरु पळयान् अझे केंद्रमां रद्या होय तथा चंद्र निर्वळ अझे आपोक्त्रिम ३-६-९-१२ मे स्थाने रद्यो होय तो ते गुज ठे. (६).
श्रिये विधुः सुखेऽस्तेऽ, तु सितज्ञो (७) व्यत्ययेन वा (८) ।
ने त्रिकोणकेन्द्रस्याः सौम्याः पद् ज्यायगाः परे (९) ॥ ५५ ॥

—चंद्र चोया जायमां रद्यो होय अने गुरु तथा बुध सातमा जायमां रद्या ण तो ते खरमीने माटे ठे. (७). अथवा विपरीतपणे होय पटये के गुरु अने बुध या जायमां होय अने चंद्र सातमा जायमां होय तो ते पण खरमीने माटे ठे. (८). सौम्य ग्रहो त्रिकोण अने केंद्रमां रद्या होय तथा क्रूर ग्रहो उठे, व्रीजे अने अगीवारमे ण होय तो ते पण यात्रामां खरमीने माटे ठे. (९).
जयाय मूर्त्तो १ मार्चंडः सौम्याः स्वे २ सप्तमो विधुः (१०) ।

वृहस्पतिर्वा केन्द्रस्थः शोपेषु स्या २ य ११ वर्त्तिषु (११) ॥ ५६ ॥
अर्थ—प्रथम जायमां सूर्य होय, बीजा जायमां सौम्य ग्रह होय अने सातमा जायमां होय तो ते जयने माटे ठे. (१०). वृहस्पति (गुरु) केंद्रमां रद्यो होय अने बाहीना (क्रूर तथा सौम्य सर्वे) बीजा तथा अगीवारमा जायमां होय तो ते पण जयने ठे. (११). आ रीते अगीवार योग घया.
प्रातुः प्राग्दक्षिणयोर्ज्ञेसितान्तर्जयकरः सुखे चेन्द्रुः (१२) ।

रुरेकान्तर आर्के (१३) ज्ञो वा शुक्राद्य (१४) नौमाद्या (१५) ॥ ५७ ॥
अर्थ—पूर्व अथवा दक्षिणमां यात्रा करनारने चोया जायमां रद्यो चंद्र जो बुध अनी मध्ये रद्यो होय तो ते जयकारक ठे. (१२). पश्चिम अने उठर दिशनां करनारने माटे आ योगनी अपेक्षा नथी. उनिषी एकांतर गृह (स्वाम) नां होय तो ते गुज ठे. (१३). शुक्रपी एकांतर गृहनां रद्यो बुध होय तो ते गुज ठे रथाने सनि होय सेनी पजीना एक स्थानने मूर्त्तने बीजाज स्थानने रद्यो होय.

वे. (१४). अने मंगळधी एकांतर गृहमां र्हेखो बुध पण शुक्र वे. (१५). देवज्ञवृत्तमां पण कहुं वे के—
“ऋगुजादथवा महीसुताद्बुध एकान्तरजे स्थितो यदा ।
रविजादथवा गुरुस्तदा, व्रजतो यान्त्वरयः क्षयं राणे ॥ १ ॥”

“शुक्रधी अथवा मंगळधी एकांतर राशिमां जो बुध र्ह्यो होय, अथवा शनिधी एकांतर राशिमां जो गुरु र्ह्यो होय तो ते समये यात्रा करनारना शत्रुं युद्धमां क्षय पामे वे.”

गुरुर्जयाय लग्न १ स्यः क्रूरैर्लाज ११ नजो १० गतैः (१६)
तथा चन्द्रेऽष्टमे षष्ठे शुके लग्नगतो गुरुः (१७) ॥ ५७ ॥

अर्थ—लग्नमां (पहेला जावमां) गुरु होय, अने क्रूर ग्रहो अगीयारमे तथा ९ स्थाने होय तो ते जयने माटे वे. (१६) चंद्र आवमा जावमां होय, शुक्र गण जाव होय अने गुरु लग्नमां होय तोपण ते जयने माटे वे. आसर्वे मळीने कुल १७ योगो हवे योगपिंन (योगनो समूह) कहे वे.—

सिद्धो धी ५ धर्म ए केन्द्रेषु बुधवाकूपतिर्जागैः ।
योगो १ ऽधियोगो २ योगाधियोग ३ श्लोक १ छिक २ त्रिकैः ३ ॥ ५८ ॥

अर्थ—बुध, गुरु अने शुक्र ए त्रणमांथी एक ग्रह जो पांचमा, नवमा के फेःनमां कोर पण स्थानमां होय तो ते योग कहेवाय वे. तेथी ज रीते (ते ज स्थानोमां) बुध, गुरु अने शुक्रमांना वे ग्रहो र्ह्या होय तो अधियोग थाय वे, अने ते त्रणे ग्रहो ते ज स्थानोमां र्ह्या होय तो योगाधियोग थाय वे. आ त्रणेतुं फळ देयज्ञवृत्तमां थ प्रमाणे कहुं वे.—

“योगेन यो याति नृपोऽरिदेशं, सुखेन सोऽन्येत्यधियोगयाता ।
प्राप्नोति कीर्तिं विजयं धनं च, योगाधियोगेन महीमशोपाम् ॥ १ ॥”

“जे राजा योगे करीने शत्रुना देश उपर प्रयाण करे वे ते शुशेथी पागो थाय ते अधियोगनां यात्रा करनार (राजा) कीर्ति, विजय अने धन पामे वे, तथा योगाधि योगे करीने समग्र पृथ्वी पामे वे.”

अही आ प्रमाणे थाघ्राय वे. जो धीजो कोर यात्रानो योग मळे अथवा न मळे तो एव जो बुध, गुरु अने शुक्र ए त्रणमांथी कोर पण ग्रह उपर गणायेथो स्थानोमां कोर एव स्थाने र्ह्यो होय तो ते ज वशने यात्रा करी शुन वे, अने वे अथवा ग्रहो उच स्थाननां र्ह्या होय तो ते पणात्र उत्तम वे.
आ त्रय योगो स्पृष्ट दृष्टि कथा वे, पण गृहम दृष्टि मांवां तो प्रथमो ने पं-

लक्ष्मीने माटे ठे-शुक्र ठे. (३). लघ्नां गुरु होय, उच्च जावमां सूर्य होय अने लघ्नां सिवाय बीजा कोइ पण जावमां चंद्र होय तो ते पण शुक्र ठे. (४).

मन्दारो ज्या ३ य ११ पदसु झसितेज्याश्चोत्कटाः श्रिये (५) ।

केन्द्रे च वलिनो ज्ञेज्याविन्दो त्वापोक्लिमेऽवले (६) ॥ ५४ ॥

अर्थ—शनि अने मंगळ व्रीजे, अग्नीयारमे अने उच्च स्थाने रह्या होय तथा बुध, शुक्र ने गुरु वळवान् घडने गमे ते स्थाने रह्या होय तो ते लक्ष्मीने माटे ठे-शुक्र ठे. (५). १ अने गुरु वळवान् घडने केंद्रमां रह्या होय तथा चंद्र निर्बळ अडने आपोक्लिम ल्हे ३-६-९-१२ मे स्थाने रह्यो होय तो ते शुक्र ठे. (६).

श्रिये विधुः सुखे ऽस्तेऽ, तु सितज्ञौ (७) व्यत्ययेन वा (८) ।

याने त्रिकोणकेन्द्रस्याः सौम्याः पट् त्र्यायगाः परे (९) ॥ ५५ ॥

अर्थ—चंद्र चोथा जावमां रह्यो होय अने शुक्र तथा बुध सातमा जावमां रह्या य तो ते लक्ष्मीने माटे ठे. (७). अथवा विपरीतपणे होय एटले के शुक्र अने बुध या जावमां होय अने चंद्र सातमा जावमां होय तो ते पण लक्ष्मीने माटे ठे. (८). म्य ग्रहो त्रिकोण अने केंद्रमां रह्या होय तथा क्रूर ग्रहो उच्च, व्रीजे अने अग्नीयारमे ॥ होय तो ते पण यात्रामां लक्ष्मीने माटे ठे. (९).

जयाय मूर्त्तो १ मार्त्तंडः सौम्याः स्वे २ सप्तमो विधुः (१०) ।

वृहस्पतिर्वा केन्द्रस्थः शोपेपु स्वा २ य ११ वर्त्तिपु (११) ॥ ५६ ॥

अर्थ—प्रथम जावमां सूर्य होय, बीजा जावमां सौम्य ग्रह होय अने सातमा जावमां २ होय तो ते जयने माटे ठे. (१०). वृहस्पति (गुरु) केंद्रमां रह्यो होय अने याक्तीना ते (क्रूर तथा सौम्य सर्वे) बीजा तथा अग्नीयारमा जावमां होय तो ते पण जयने ठे ठे. (११). आ रीते अग्नीयार योग थया.

यातुः प्राग्दक्षिणयोर्हिसितान्तर्जयकरः सुखे चेन्द्रुः (१२) ।

गुरुरेकान्तर आर्के (१३) ह्यौ वा शुक्राच्च (१४) जौमाद्वा (१५) ॥ ५७ ॥

अर्थ—पूर्व अथवा दक्षिणमां यात्रा करनारने चोथा जावमां रवेळो चंद्र जो बुध ने शुक्रनी मध्ये रह्यो होय तो ते जयकारक ठे. (१२). पश्चिम अने उत्तर दिशांमां करनारने माटे आ योगनी अथेहा नथी. शनिथी एकांतर गृह (स्थान)मां रह्यो होय तो ते शुक्र ठे. (१३). शुक्रथी एकांतर गृहमां रवेळो बुध होय तो ते शुक्र

१ जे स्थाने शनि होय वेनी पछीना एक स्थानने मूर्त्तीने बीजाज स्थानमां रह्यो होय.

चार राजयोग थाय ठे. आ वन्ने मळीने सोळ राजयोगो थाय ठे. ते ज रीते ते ग्रहो मांहेखा वे ग्रहो उच्च स्थानमां रहीने तेमांनो एक एक ग्रह लग्नमां रह्यो चंद्र कर्कमां रह्यो होय त्यारे वार राजयोगो थाय ठे, तथा ते चार ग्रहोमांथी एक ग्रह उच्च स्थानमां रहीने लग्नमां रह्यो होय अने कर्क राशिमां चंद्र रह्यो होय चार राजयोगो थाय ठे. आ वन्ने मळीने पण सोळ राजयोगो थाय ठे, अने सर्व वत्रीश थाय ठे." ते नीचे प्रमाणे.—

मेपमां सूर्य, कर्कमां गुरु, तुळामां शनि अने मकरमां मंगळ, वाकीना ग्रहो गमे स्थाने होय, आ प्रमाणे ग्रहनी स्थिति होय त्यारे जो मेप लग्न होय तो पहेलो योग थयो, कर्क लग्नमां वीजो राजयोग थयो, तुळा लग्नमां त्रीजो अने मकर लग्नमां चोथो राजयोग थयो. हवे वण ग्रहो आश्रीने वार राजयोगो आ प्रमाणे ठे—मेपनो सूर्य, कर्कनो गुरु, तुळानो शनि अने वीजा ग्रहो गमे त्यां होय त्यारे मेपना लग्नमां पहेलो, कर्कना लग्नमां वीजो अने तुळाना लग्नमां त्रीजो राजयोग थयो. उपला वा साथे मेळवतां सात राजयोग थया. हवे मेपनो सूर्य, कर्कनो गुरु, मकरनो मंगळ अ वीजा ग्रहो गमे त्यां होय त्यारे मेप लग्नमां पहेलो, कर्क लग्नमां वीजो अने मकर लग्नमां त्रीजो राजयोग थयो. कुल १० थया. हवे मेपनो सूर्य, तुळानो शनि, मकरनो मंगळ अ वाकीना गमे त्यां होय त्यारे मेप लग्न होय तो पहेलो, तुळा लग्न होय तो वीजो अ मकर लग्न होय तो त्रीजो राजयोग थतां कुल १३ राजयोग थया. हवे कर्कनो ग तुळानो शनि, मकरनो मंगळ अने वीजा ग्रहो गमे त्यां होय त्यारे कर्क लग्न होय पहेलो, तुळा लग्न होय तो वीजो अने मकर लग्न होय तो त्रीजो राजयोग थतां कु १६ राजयोग थाय ठे.

हवे वे ग्रह तथा एक ग्रहने आश्रीने सोळ योगो आ रीते थाय ठे—कर्कनो मेपनो सूर्य, कर्कनो गुरु अने वाकीना ग्रहो गमे त्यां होय त्यारे मेप लग्न होय तो पहे योग अने कर्क लग्न होय तो वीजो योग. हवे मेपनो सूर्य, कर्कनो चंद्र, तुळानो वा वाकीना ग्रहो गमे त्यां होय त्यारे मेप लग्नमां त्रीजो अने तुळा लग्नमां चोथो योग थ हवे मेपनो सूर्य, कर्कनो चंद्र अने मकरनो मंगळ होय त्यारे मेप लग्नमां गो अने मकर लग्नमां उच्च योग थाय ठे. हवे कर्कमां चंद्र अने गुरु तथा गुरु शनि होय त्यारे कर्क लग्नमां सातमो अने तुळा लग्नमां आठमो योग थाय हवे कर्कमां गुरु अने चंद्र तथा मकरमां मंगळ होय त्यारे कर्क लग्नमां नवमो मकर लग्नमां दशमो योग थाय ठे. हवे कर्कमां चंद्र, तुळामां शनि अने मकर

।श ३५२ योगो धाय ठे. (तेउनी अत्रे अति आचश्यकता नही होवाची, खल्या यी. आ ग्रंथनी मोटी टीकामां ते सविस्तर आप्या ठे.)

ग्रहनी दृष्टिनी अपेक्षा रहित उपरना योगो कक्षा. ह्ये ग्रहनी दृष्टिनी अपेक्षाप वे ग थाय ठे ते कहे ठे.—

शुकं त्र्याश्या ११ म्बु ४ गं पश्यन् जीवो यात्रासु केन्द्रगः ।

राज्ञां दत्ते जयं क्रूरैः कलत्रादित्रयान्यगैः ॥ ६० ॥

अर्थ—यात्राखप्रमां केंद्रस्थाने रहेखो गुरु वीजा, अग्नीयारमा अने चोथा स्थानमां रेखा शुक्रने जोतो होय तथा क्रूर ग्रहो सातमा, आठमा अने नवमा सिंवायनां वीजां तानमां रखा होय तो ते समये प्रयाण करनार राजानो जय थाय ठे.

बुधो वपुः १ सुख ४ छेपि ६ व्योम १० स्थो वीक्षितः शुभैः ।

जयाय राज्ञां पापेषु खसा १ स्त ७ व्यय १२ वर्जिषु ॥ ६१ ॥

अर्थ—पहेछे, चोथे, षष्ठे के दशमे स्थाने रहेखो बुध शुभ ग्रहोप जोयेखो होय तथा अपग्रहो पहेछा, सातमा अने वारमा सिंवायना वीजां स्थानोमां रखा होय तो ते प्रयाण रनार राजाने जय आपनारा ठे.

ह्ये सर्व योगोनो सार कहे ठे.—

इति सत्तरूपकार्कैः सकलश्लोकत्रयेण चोक्तेषु ।

योगेषु राजयोगेष्वपि शुभदा चूचुजां यात्रा ॥ ६२ ॥

अर्थ—आ प्रमाणे सात अर्धा श्लोकोप करीने तथा ऋण आखा श्लोकोप करीने णो कक्षा. ते सिंवाय राजयोगोमां पण करेखी यात्रा राजाउने शुभकारक ठे. आ जयोगो वृद्ध जातकमां कक्षा ठे. ते पण यात्रामां उपयोगी ठे.

ते राजयोगो सर्वे कार्यमां उपयोगी होवाची अत्रे कहे ठे.—

“वक्रार्कजार्कगुरुजिः सकलैस्त्रिजिध,

स्योद्येषु पोरुश नृपाः कथितैकखत्रे ।

द्वैकाश्रितेषु च तथैकतमे विलम्बे,

स्वक्षेत्रगे शशिनि पोरुश ऋमिपाः स्युः ॥ १ ॥”

“शनि, मंगळ, सूर्य अने गुरु ए चारे ग्रहो पोतपोताना उच्च स्थानमां रहीने तेमांनो क एक ग्रह खप्रमां रख्यो होय त्यारे चार राजयोगो थाय ठे, ते चारे ग्रहमांनो ऋण पोतपोताना उच्च स्थानमां रहीने ते ऋणमांनो एक एक ग्रह खप्रमां होय त्यारे

मंगळ होय त्यारे तुखा लग्नां श्रगीयारमो अने मकर लग्नां वारमो योग धाय ठे. ह्ये एक ग्रहने आश्रीने चार योगो आ प्रमाणे.—कर्कनो चंद्र अने मेघ लग्नां सूर्य रघो होय त्यारे पहेलो, कर्कना लग्नां चंद्र अने गुरु होय त्यारे वीजो, कर्कनो चंद्र अने तुखा लग्नां शनि होय त्यारे वीजो अने कर्कनो चंद्र तथा मकर लग्नां मंगळ होय त्यारे चोथो योग धाय ठे. उपरना वार सहित करतां सोळ धाय अने प्रथमना सोळ साथे करतां कुळ वत्रीश राजयोगो थया.

ह्ये ५१० राजयोगो धाय ठे ते कहे ठे.—

“वर्गोत्तमगते लग्ने चन्द्रे वा चन्द्रवर्जितैः ।

चतुराद्यैर्ग्रहैर्दृष्टे नृपा द्वाविंशतिः स्मृताः ॥ १ ॥”

“लग्न अथवा चंद्र वर्गोत्तममां रह्या होय, अने ते (लग्न अथवा चंद्र)ने चंद्र विनाना चार, पांच के ठ ग्रहोए जोयेला होय त्यारे बावीश राजयोग धाय ठे.”

जे राशि लग्नां होय ते राशिना ज नामनो जे नवांश ते वर्गोत्तम कहेवाय ठे, अने ते ज नवांश लग्नां आश्रयो होय तो ते लग्न वर्गोत्तम कहेवाय ठे. ए ज प्रमाणे चंद्रमां पण जाणवुं. लग्न के चंद्र वर्गोत्तमनो होय अने तेना पर चंद्र सिवाय वीजा चार, पांच के ठ ग्रहोनी दृष्टि पन्ती होय तो दरेक लग्नाने आश्रीने बावीश बावीश राजयोगो धाय ठे. ते आ प्रमाणे.—लग्न उपर चार ग्रहोनी दृष्टि पन्ती होय तो पंदर जेद धाय ठे, पांचनी दृष्टि पन्ती होय तो ठ जेद अने ठनी दृष्टि पन्ती होय तो एक जेद ए रीते बावीश जेद धाय ठे, पटखे के लग्नाने रवि, मंगळ, बुध अने गुरुए चार ग्रहोए जोयुं होय त्यारे पहेलो योग धाय ठे. रवि, मंगळ, बुध अने शुक्र जोता होय त्यारे वीजो. रवि, मंगळ, बुध अने शनि जोता होय त्यारे वीजो. रवि, मंगळ, गुरु अने शुक्र जोता होय त्यारे चोथो. रवि, मंगळ, गुरु अने शनि जोता होय त्यारे पांचमो. रवि, मंगळ, शुक्र अने शनि जोता होय त्यारे षष्ठो. रवि, बुध, गुरु अने शुक्र जोता होय त्यारे सातमो. रवि, बुध, गुरु अने शनिनी दृष्टि होय त्यारे आठमो. रवि, बुध, शुक्र अने शनिनी दृष्टि होय त्यारे नवमो. रवि, गुरु, शुक्र अने शनिनी दृष्टि होय त्यारे दशमो. मंगळ, बुध, गुरु अने शुक्रनी दृष्टि होय त्यारे श्रगीयारमो. मंगळ, बुध, गुरु अने शनिनी दृष्टि होय त्यारे वारमो. मंगळ, बुध, शुक्र अने शनिनी दृष्टि होय त्यारे तेरमो. मंगळ, गुरु, शुक्र अने शनिनी दृष्टि होय त्यारे चौदमो. तथा बुध, गुरु, शुक्र अने शनिनी दृष्टि होय त्यारे पंदरमो राजयोग धाय ठे. ह्ये पांच ग्रहोनी दृष्टि करीने ठ योग आ प्रमाणे ठे—रवि, मंगळ, बुध, गुरु अने शुक्रनी दृष्टि पन्ती होय त्यारे पहेलो राजयोग धाय ठे. रवि, मंगळ, बुध, गुरु अने शनिनी दृष्टि होय त्यारे वीजो. रवि, मंगळ, बुध, शुक्र अने शनिनी दृष्टि होय त्यारे

त्रीजो. रवि, मंगल, गुरु, शुक्र अने शनिनी दृष्टि होय त्यारे चोयो. रवि, बुध, शुक्र अने शनिनी दृष्टि होय त्यारे पांचमो. तथा मंगल, बुध, गुरु, शुक्र अने शनिनी दृष्टि होय त्यारे ठो राजयोग थाय ठे. तथा ए प्रहो एटले रवि, मंगल, बुध, शुक्र अने शनि ए एनी दृष्टि लग्न उपर परती होय त्यारे एक राजयोग थाय आ सर्वे मळीने वावीश राजयोग थया. आ वावीश योगो मेप लग्नो वर्गोत्तम त्यारे थया. ए रीते वृष, मिथुन विगेरे वारे राशिना लग्नने आश्रीने वावीश राजयोगो थतां कुल २६४ राजयोग थाय ठे. ए ज रीते प्रत्येक राशिमां वर्गोत्तम शमां रहेला चंद्रने आश्रीने एण २६४ राजयोग थाय ठे. ते वने मळीने कुल योगो थया.

हवे पांच योगो कहे ठे.—

“यमे कुंजेऽर्केऽजे गवि शशिनि तैरेव तनुगै-
नैयुक्त्सिंहाक्षिः शशिजगुरुवक्रैर्नृपतयः ।

यमेन्द्र तुंगेऽङ्गे सवितृशशिजौ पञ्चयने,
तुलाऽजेन्द्रहेत्रैः ससितकुजजीवैश्च नरपौ ॥ ३ ॥”

मनो शनि होय, मेपमां सूर्य होय, वृषमां चंद्र होय, मिथुनमां बुध होय अने वृश्चिकनो मंगल होय. आ रीते प्रहो रहेला होय अने तेमां तो पहेलो योग, मेप लग्न होय तो वीजो अने वृष लग्न होय तो वीजो थाय ठे. तथा शनि अने चंद्र पोताना उद्य स्थानना एटले के तुलानो श चंद्र होय अने वळी लग्नमां रखा होय तथा कन्या राशिमां सूर्य अने तुलामां शुक्र होय, मेपनो मंगल होय, अने कर्कनो गुरु होय. आ प्रकारनी स्थितिमां तुला लग्न होय तो पहेलो योग अने वृष लग्न होय तो वीजो पूर्वना व्रण साये गणतां पांच राजयोग थाय ठे.”

मेप.

योग २

वाकीना

हवे मेपनो

अने मकर

शनि होय त्या

हवे कर्कमां गुरु

मकर लग्नमां दशम, त्यारे

हवे व्रण राजयोगो कहे ठे.—

“कुजे तुङ्गेऽर्केऽर्धनुषि यमलग्ने च नृपतिः,
पतिर्नृपेश्वान्यः क्षितिमुतयिष्यते सराशिति ।

सचन्द्र सारेऽस्ते गुरुपतिगुरो वापधरगे,
स्वनुद्गस्ये ज्ञानाबुदयमुपयाते क्षितिपतिः ॥ ४ ॥”

हवे कर्कमां गुरु श्रेष्ठ होय, धनुष राशिमां सूर्य ने चंद्र होय, कोइ पत्र राशि मकर लग्नमां दशम, त्यारे पहेलो राजयोग थाय ठे. आ पहेला योगमां

त्रीजो. रवि, मंगळ, गुरु, शुक्र अने सनिनी दृष्टि होय त्याचे चोचो. रवि, शुक्र शुक्र अने सनिनी दृष्टि होय त्याचे पांचमो. तथा मंगळ, बुध, गुरु, शुक्र अने दृष्टि होय त्याचे उच्चे राजयोग घाय ठे. तथा उप ग्रहो पट्टे रवि, मंगळ, शुक्र शुक्र अने सनि ए उरनी दृष्टि उन्न उपर पकती होय त्याचे एक राजयोग का घा जे नळीने वारीस राजयोग बया. आ वारीस योगो मेव दासनी वर्णोप न्यारे बया. ए रीते इर, मिथुन सिमेरे वारे राशिना दासने आधीने वारीस राजयोगे बयां हुड २३५ राजयोग भाय ठे. ए ज रीते प्रलेक राशिमां वर्णोप दासने रीते बयने घाधीने ए २३५ राजयोग भाय ठे. ते यो मळीने इड होणे बया.

इते पांच योगो ह्ये जे.—

१. रवि शुक्र मंगळ गुरु सनिनी तेरेव ज-पु-
 २. शुक्र मंगळ गुरु सनिनी तेरेव ज-पु-
 ३. मंगळ गुरु सनिनी तेरेव ज-पु-
 ४. गुरु शुक्र मंगळ सनिनी तेरेव ज-पु-
 ५. शुक्र मंगळ गुरु सनिनी तेरेव ज-पु-

१. शुक्र मंगळ गुरु सनिनी तेरेव ज-पु-
 शुक्र मंगळ गुरु सनिनी तेरेव ज-पु-
 मंगळ गुरु सनिनी तेरेव ज-पु-
 गुरु शुक्र मंगळ सनिनी तेरेव ज-पु-
 शुक्र मंगळ गुरु सनिनी तेरेव ज-पु-

इते पांच योगो ह्ये जे.—

१. रवि शुक्र मंगळ गुरु सनिनी तेरेव ज-पु-
 २. शुक्र मंगळ गुरु सनिनी तेरेव ज-पु-
 ३. मंगळ गुरु सनिनी तेरेव ज-पु-
 ४. गुरु शुक्र मंगळ सनिनी तेरेव ज-पु-
 ५. शुक्र मंगळ गुरु सनिनी तेरेव ज-पु-

१. शुक्र मंगळ गुरु सनिनी तेरेव ज-पु-
 शुक्र मंगळ गुरु सनिनी तेरेव ज-पु-
 मंगळ गुरु सनिनी तेरेव ज-पु-
 गुरु शुक्र मंगळ सनिनी तेरेव ज-पु-
 शुक्र मंगळ गुरु सनिनी तेरेव ज-पु-

गळ अने शनि होय तो वीजो योग थाय ठे. तुळामां चंद्र अने शनि होय, धनुषमां रु होय अने सूर्य पोताना उच्च स्थानमां होइने पटखे मेप राशिनो होइने खप्रमां रळो य अर्थात् मेप राशिना खप्रमां सूर्य रळो होय त्यारे वीजो राजयोग जाणवो."

हवे फरीने वे राजयोगोने कहे ठे.—

वृषे सेन्दौ खमे सचिवगुरुतीक्ष्णांशुतनयैः,
सुहृ ४ छाया ७ ख १० स्यैर्जवति नियमान्मानवपतिः ।
मृगे मन्दे खमे सहजस्त्रिपुधर्मव्ययगतैः,
शशाङ्काद्यैः स्यातः पृथुगुण्यशाः पुंगुषपतिः ॥ ५ ॥

वृष खप्रमां चंद्र होय, सिंहनो सूर्य होय, वृश्चिकनो गुरु होय अने कुंजनो शनि होय सारे पहेखो राजयोग थाय ठे. मकर खप्रमां शनि होय, मीननो चंद्र होय, मिथुननो गळ होय, कन्यानो बुध होय, धनुषनो गुरु होय अने शुक्र तथा सूर्य गमे ते स्थाने होय त्यारे वीजो योग थाय ठे.

फरीने व्रण राजयोगो कहे ठे.—

हये सेन्दौ जीये मृगमुखगते चूमितनये,
स्वतुल्लस्यौ खमे चृगुजशशिजावत्र नृपती ।
सुतस्यौ पक्राकीं गुरुशशिसिताधापि द्वियुके,
बुधे कन्याखमे जवति द्वि नृपोऽन्योऽपि गुणवान् ॥ ६ ॥

धनुषने विषे गुरु अने चंद्र होय, मकरमां मंगळ होय, आ प्रमाखे ग्रहनी स्थिति होय त्यारे जो मीन खप्रमां शुक्र होय तो पहेखो अने कन्या खप्रमां बुध होय तो वीजो योग थाय ठे. तथा कन्या खप्रमां बुध होय, मकरमां मंगळ अने शनि होय, धनुषमां गुरु, चंद्र अने शुक्र होय त्यारे वीजो गुणवान् राजयोग थाय ठे.

फरीची व्रण राजयोगो कहे ठे.—

ऊषे सेन्दौ खमे घटमृगमृगेन्द्रेषु सहितै-
र्यमारार्कैषोऽजस्त सधु मनुजः शक्ति वमुषाम् ।
अजे सारे मूर्त्तां शशिगृहगते चामरगुरो,
सुरेभ्ये वा खमे परश्विपतिरन्योऽपि गुणवान् ॥ ७ ॥

मीन खप्रमां चंद्र होय, कुंजनो शनि होय, मकरनो मंगळ होय अने सिंहनो अर्क सूर्य) होय त्यारे ते माणस पृथ्वीतुं शासन करनार थाय ठे. अर्थात् ते राजयोग कहे-य ठे. मेप खप्रमां मंगळ होय, चंद्रना गृहमां पटखे कर्कमां गुरु होय त्यारे वीजो योग थाय ठे. अथवा कर्क खप्रमां गुरु होय अने मेपनो मंगळ होय त्यारे वीजो राजयोग थाय ठे.

कर्कणि लग्ने तत्स्थे जीवे चन्द्रसितझैरायप्राप्तैः ।

मेपगतेऽर्के जातं विन्द्यादिक्रमयुक्तं पृथिवीनाथम् ॥ ७ ॥

कर्क लग्नमां गुरु होय, वृषमां चंद्र, शुक्र अने बुध होय तथा मेपमां सूर्य होय लं पराक्रमवने युक्त एवा पृथ्वीनाथने थयेलो जाणवो एटले राजयोग थयो जाणवो.

मृगमुखेऽर्कतनये ननु संस्थे, उगकुलीरहरयोऽधिपयुक्ताः ।

मिथुनतांलिसहिती बुधशुक्रौ, यदि ततः पृथुयशाः पृथिवीशः ॥ ९ ॥

मकर लग्नमां शनि रहेलो होय, मेपनो मंगळ होय, कर्कनो चंद्र होय, सूर्य होय, मिथुननो बुध होय अने तुळानो शुक्र होय त्यारे मोटा यशने राजयोग थाय ठे.

स्वोच्चसंस्थे बुधे लग्ने ऋगौ मेपूरणाश्रिते ।

सजीवेऽस्ते निशानाथे राजा मन्दारयोर्मृगे ॥ १० ॥

कन्या लग्नमां बुध होय, मिथुननो शुक्र होय, मीन राशिमां गुरु अने चंद्र तथा मकर राशिमां शनि अने मंगळ होय त्यारे राजयोग थाय ठे. आ सर्वे ५७९ योगो थाय ठे.

आ प्रथम जांगाना राजयोगोनुं फळ कहे ठे.—

अपि लखकुलजाता मानवा राज्यन्नाजः,

किमुत नृपकुलोत्थाः प्रोक्तजूपावयोगीः ।

नृपतिकुलसमुत्थाः पार्थिवा यद्दयमाणै-

जयति नृपतितुल्यस्तेष्वजूपावपुत्रः ॥ ११ ॥

आ उपर कहेला राजयोगोए करीने सामान्य कुळमां उत्पन्न थयेला माणसो राज्यने जोगवनारा थाय ठे, तो ह्त्रिय कुळमां उत्पन्न थयेला माणसो राजा थाय ठे. शुं कहेवुं ? तथा हवे पठी कहेवासो एया योगोए करीने राजकुळमां उत्पन्न थयेला माणसो राजा थाय ठे, अने धीजा कुळमां उत्पन्न थयेला माणसो राजानी (जेवा) थाय ठे.

ते योगो आ प्रमाणे ठे.—

स्वोच्चशुक्रोपगैर्विष्टैरुयाधैर्नृपतिवंशज्जा नरेन्द्राः ।

पद्मादित्रिरन्यवंशज्जा हीनैर्विक्तपुता न ऋषिपादाः ॥ १२ ॥

बटवान् एवा व्रष के चार महो पोताना उच्च स्थानमां, पोताना गृहमां के पोता विद्योयमां रदेला होय तो ह्त्रिय वंशमां उत्पन्न थयेला माणसो राजा थाय ठे, पांच, उ के फल बटवान् महो उपरनां व्रष स्थानांमां रद्या होय तो सामान्य वंशमां

ळ अने शनि होय तो वीजो योग धाय ठे. तुळामां चंद्र अने शनि होय, धनुषमां होय अने सूर्य पोताना उच्च स्थानमां होइने पटखे मेघ राशिनो होइने खप्रमां रळो य अर्थात् मेघ राशिना खप्रमां सूर्य रळो होय त्वारे वीजो राजयोग जाणवो.”

हये फरीने वे राजयोगोने कहे ठे.—

वृषे सेन्दौ खग्रे सवित्गुरुतीक्ष्णांशुतनयैः,

सुहृ ४ छाया ७ ख १० स्वैर्जवति नियमान्मानवपतिः ।

मृगे मन्दे खग्रे सहज्जरिपुधर्मव्ययगतैः,

शशाङ्काद्यैः ख्यातः पृथुगुण्यशाः पुंगणपतिः ॥ ५ ॥

वृष खप्रमां चंद्र होय, सिंहनो सूर्य होय, वृश्चिकनो गुरु होय अने कुंजनो शनि होय रे पहेखो राजयोग धाय ठे. मकर खप्रमां शनि होय, मीननो चंद्र होय, मिथुननो ळ होय, कन्यानो बुध होय, धनुषनो गुरु होय अने शुक्र तथा सूर्य गमे ते स्थाने य त्वारे वीजो योग धाय ठे.

फरीने व्रण राजयोगो कहे ठे.—

हये सेन्दौ जीवे मृगमुखगते ऋमितनये,

स्वतुङ्गस्यौ खग्रे चृगुजशशिजावत्र नृपती ।

सुतस्यौ यक्रार्की गुरुशशिसिताश्चापि द्विबुके,

बुधे कन्याखग्रे जवति द्वि नृपोऽन्योऽपि गुणवान् ॥ ६ ॥

धनुषने विषे गुरु अने चंद्र होय, मकरमां मंगळ होय, आ प्रमाणे ग्रहनी स्थिति य त्वारे जो मीन खप्रमां शुक्र होय तो पहेखो अने कन्या खप्रमां बुध होय तो वीजो । धाय ठे. तथा कन्या खप्रमां बुध होय, मकरमां मंगळ अने शनि होय, धनुषमां ६, चंद्र अने शुक्र होय त्वारे वीजो गुणवान् राजयोग धाय ठे.

फरीथी व्रण राजयोगो कहे ठे.—

वृषे सेन्दौ खग्रे षट्मृगमृगेन्द्रेषु सहितै-

र्यमारार्कैर्योऽज्जत्स खलु मनुजः शास्ति यमुधाम् ।

अजे सारे मूर्त्तौ शशिवृहगते चामरगुरौ,

सुरेण्ये वा खग्रे धरणिपतिरन्योऽपि गुणवान् ॥ ७ ॥

मीन खप्रमां चंद्र होय, कुंजनो शनि होय, मकरनो मंगळ होय अने सिंहनो अर्क सूर्य) होय त्वारे ते माणस पृथ्वीतुं शासन करनार धाय ठे. अर्थात् ते राजयोग कहे- य ठे. मेघ खप्रमां मंगळ होय, चंद्रना गृहमां पटखे कर्कमां गुरु होय त्वारे वीजो ग धाय ठे. अथवा कर्क खप्रमां गुरु होय अने मेघनो मंगळ होय त्वारे वीजो जयोग धाय ठे.

॥ आरंभसिद्धि ॥

कर्कणि खग्रे तत्स्ये जीवे चन्द्रसितशैरायप्राप्तैः ।

मेपगतेऽर्के जातं विन्द्यादिक्रमयुक्तं पृथिवीनाथम् ॥ ७ ॥

कर्क खग्रमां गुरु होय, वृषमां चंद्र, शुक्र अने बुध होय तथा मेपमां सूर्य होय त्यां
राक्रमवमे युक्त एवा पृथ्वीनाथने थयेलो जाणवो पटवे राजयोग थयो जाणवो.

मृगमुखेऽर्कतनये ननु संस्थे, उगकुलीरहरयोऽधिपयुक्ताः ।

मिथुनर्ताखिसहिता बुधशुक्रौ, यदि ततः पृथुयशाः पृथिवीशः ॥ ८ ॥

मकर खग्रमां शनि रहेलो होय, मेपनो मंगळ होय, कर्कनो चंद्र होय, सिंढनो
र्य होय, मिथुननो बुध होय अने तुलानो शुक्र होय त्यारे मोटा यशने करनारो
जयोग घाय वे.

स्वोच्चसंस्ये बुधे खग्रे जृगी मेपूरणाश्रिते ।

सजीवेऽस्मिन् विनाथे राजा मन्दारयोर्मृगे ॥ १० ॥

कन्या खग्रमां बुध शुक होय, मीन राशिमां गुरु अने चंद्र होय
मकर राशिमां होय त्यारे वे. आ सर्वे मन्त्रीनेत

ए योगो घाय

रत्न धयेला माणसो पण राजा धाय ठे, परंतु ते ग्रहो पोताना उच्च विगेरे स्थानमां १ उतां पण जो बळहीन होय तो तेज धनवान् धाय ठे, पण राजा थता नधी. अर्ही धी सात मुधीना पांच राजयोग धाय ठे.

सिंहस्थेऽर्केऽजेन्दौ लग्ने जौमे स्वोच्चे कुंजे मन्दे ।

चापं प्राप्ते जीवे राज्ञः पुत्रं विद्याद्भ्रमेर्नाथम् ॥ १३ ॥

मेघ लग्नमां चंद्र होय, सिंह राशिनो सूर्य होय, मंगळ पोताना उच्च स्थाननो होय, तनो शनि होय तथा धनुष राशिनो गुरु होय त्यारे राजवंशमां उत्पन्न धयेलो पुत्र मेनो नाथ धाय ठे एम जाणवुं. अर्थात् राजयोग धाय ठे.

फरीधी वे राजयोगोने कहे ठे.—

स्वर्हे शुके पातालस्थे धर्मस्थानं प्राप्ते चन्द्रे ।

दुश्चिन्त्यांगप्राप्तिप्राप्तैः शोषैर्जातः स्वामी जूमेः ॥ १४ ॥

ज्यारे कुंज लग्न होय त्यारे जो पाताळ (चोथा) स्थाने पटले वृष राशिमां शुक्र रह्यो य, धर्मस्थानमां पटले तुळा राशिमां चंद्र रह्यो होय, अने वाकीना पटले रवि, मंगळ, गुरु अने शनि ए ग्रहो त्रीजा, पहेला अने अगीयारमा स्थानमां पटले मेघ, कुंज ने धनुष राशिमां रक्षा होय तो राजयोग धाय ठे. वळी ज्यारे कर्क लग्न होय त्यारे पाताळ (चोथा) स्थाने पटले तुळा राशिमां शुक्र होय, मीनमां चंद्र होय अने कीना रवि विगेरे ग्रहो कन्या, कर्क अने वृष राशिमां होय तोपण ते राजयोग कहे-य ठे. सर्व मळीने आठ राजयोग धया.

सौम्ये धीर्ययुते तनुसंस्थे धीर्याढ्ये च शुभे सुकृतस्थे ।

धर्मार्थोपचयेष्वथ शोषैर्धर्मात्मना नृपजः पृथिवीशः ॥ १५ ॥

लग्नमां बुध बळवान् होय, नवमा स्थानमां शुक्र के गुरु बळवान् धरने रह्यो होय ने वाकीना ग्रहो नवमा, धीजा, त्रीजा, उचा, दशमा अने अगीयारमा स्थानमां रक्षा होय तो द्वित्रियनो पुत्र पृथ्वीपति धाय ठे, पटले राजयोग धाय ठे. सर्व मळीने नव जयोग धया.

इये धीजा वे राजयोग कहे ठे.—

वृषोदये मूर्त्तिधनारिखात्तगैः शशांकञ्जीवारकमुताऽपरैर्नृपः ।

मुखे गुरो खे शशित्तीक्ष्णदीधित्ती यमोदये खात्तगतैर्नृपोऽपरैः ॥ १६ ॥

होय, मिथुनमां गुरु होय, तुळानो शनि होय अने मीनमां धीजा

अने शुक्र होय तो राजयोग धाय ठे. तथा लग्नमां शनि होय,

दशमा स्थानमां सूर्य अने चंद्र होय तथा अगीयारमा स्था-

कर्कणि लग्ने तस्ये जीवे चन्द्रसितझैरायप्रसैः ।

मेपगतेऽर्के जातं विन्धाधिक्रमयुक्तं पृथिवीनाशम् ॥ ७ ॥

कर्क लग्नमां गुरु होय, वृषमां चंद्र, शुक्र अने बुध होय तथा मेपमां सूर्य होय त्या
राक्रमवने युक्त एवा पृथ्वीनाशने श्रयेलो जाणवो एटवे राजयोग थयो जाणवो.

भृगमुखेऽर्कतनये ननु संस्थे, उगकुलीरहरयोऽधिपयुक्ताः ।

मिथुनतौलिसहितौ बुधशुक्रौ, यदि ततः पृथुयशाः पृथिवीशः ॥ ८ ॥

मकर लग्नमां शनि रहेलो होय, मेपनो मंगळ होय, कर्कनो चंद्र होय, सिंहनो
सूर्य होय, मिथुननो बुध होय अने तुलानो शुक्र होय त्यारे मोटा यशने करनासो
राजयोग थाय ठे.

स्वोच्चसंस्थे बुधे लग्ने जृगौ मेपूरणाश्रिते ।

सजीवेऽस्ते निशानाथे राजा मन्दारयोर्मृगे ॥ १० ॥

कन्या लग्नमां बुध होय, मिथुननो शुक्र होय, मीन राशिमां गुरु अने चंद्र होय
तथा मकर राशिमां शनि अने मंगळ होय त्यारे राजयोग थाय ठे. आ सर्वे मन्त्रीने,
१७९ योगो थाय ठे.

आ प्रथम जांगाना राजयोगोनुं फळ कहे ठे.—

अपि खलकुलजाता मानवा राज्यजाजः,

किमुत नृपकुलोत्थाः प्रोक्तज्ञपाखयोगैः ।

नृपतिकुलसमुत्थाः पार्थिवा वक्ष्यमाणै-

र्जवति नृपतितुल्यस्तेष्वज्ञपाखपुत्रः ॥ ११ ॥

आ उपर कहेला राजयोगोए करीने सामान्य कुळमां उत्पन्न थयेला माणसो प
राज्यने जोगवनारा थाय ठे, तो क्षत्रिय कुळमां उत्पन्न थयेला माणसो राजा थाय ठे.
तुं कहेवुं ? तथा इये पटी कहेवारो एवा योगोए करीने राजकुळमां उत्पन्न थयेला
माणसो राजा थाय ठे, अने बीजा कुळमां उत्पन्न थयेला माणसो राजानी तु
जेवा) थाय ठे.

ते योगो था प्रमाणे ठे.—

स्वोच्चर्षिकोपगैर्विषैष्ठ्याचैर्जपतिवंशजा नरेन्द्राः ।

पद्मादिन्निरन्यवंशजा हीनैर्विस्तयुता न ज्ञमिपात्राः ॥ १२ ॥

पट्टगान् एवा त्रय के चार महो पोताना उच्च स्थानमां, पोताना गृहमां के पोताना
वेधोपनां रहेला होय तो क्षत्रिय वंशमां उत्पन्न थयेला माणसो राजा थाय ठे, अने
पुत्र, उ के घात पट्टगान् महो उपरनां त्रय स्थानोमां रक्षा होय तो सामान्य वंशमां

॥ चतुर्घो विमर्शः ॥

उत्पन्न धयेखो माणसो पण राजा धाय ठे, परंतु ते ग्रहो पोताना उच्च विगरे स्था
रद्या उतां पण जो बळहीन होय तो तेठ धनवान् धाय ठे, पण राजा धतानधी. ३
प्रणधी सात मुधीना पांच राजयोग धाय ठे.

सिंहस्थेऽर्केऽजेन्दौ लग्ने जौमे स्योचे कुंजे मन्दे ।

मेप लग्नमां चंद्र होय, सिंह राशिनो सूर्य होय, मंगळ पोताना उच्च स्थाननो होय
कुंजनो शनि होय तथा धनुष राशिनो गुरु होय त्यारे राजवंशमां उत्पन्न धयेखो पुत्र
जूमिनो नाच धाय ठे एम जाणवुं. अर्थात् राजयोग धाय ठे.

फरीधी ये राजयोगोने कहे ठे.—

स्वर्हे शुके पाताखस्ये धर्मस्थानं प्राप्ते चन्द्रे ।

दुधिक्यांगप्राप्तिप्राप्तैः शोर्षजातः स्वामी जूमैः ॥ १४ ॥

ज्यारे कुंज लग्न होय त्यारे जो पाताख (चोथा) स्थाने एटखे वृष राशिमां शुक्र रद्यो
र, धर्मस्थानमां एटखे तुळा राशिमां चंद्र रद्यो होय, अने वाकीना एटखे रवि, मंगळ,
गुध, गुरु अने शनि ए ग्रहो त्रीजा, पहेखा अने अगीयारमा स्थानमां एटखे मेप, कुंज
अने धनुष राशिमां रद्या होय तो राजयोग धाय ठे. वळी ज्यारे कर्क लग्न होय त्यारे
जो पाताख (चोथा) स्थाने एटखे तुळा राशिमां शुक्र होय, मीनमां चंद्र होय अने
वाकीना रवि विगरे ग्रहो कन्या, कर्क अने वृष राशिमां होय तोपण ते राजयोग कहे-
धाय ठे. सर्व मळीने आठ राजयोग धया.

सौम्ये वीर्ययुते तनुसंस्थे वीर्याढ्ये च शुभे सुकृतस्थे ।

धर्माथोपचयेष्वथ शोर्षधर्मात्मना नृपजः पृथिवीशः ॥ १५ ॥

लग्नमां बुध बळवान् होय, नवमा स्थानमां शुक्र के गुरु बळवान् अन्ने रद्यो होय
ने वाकीना ग्रहो नवमा, वीजा, त्रीजा, उच्च, दशमा अने अगीयारमा स्थानमां रद्या
य तो क्षत्रियनो पुत्र पृथ्वीपति धाय ठे, एटखे राजयोग धाय ठे. सर्व मळीने नव
राजयोग धया.

इये वीजा ये राजयोग कहे ठे.—

धृपोदये मूर्च्छिधनारिखाजगैः शशांकजीवार्कमुताऽपरैर्नृपः ।

सुखे गुरौ खे शशितीक्ष्णदीपिती यमोदये खाजगतैर्नृपोऽपरैः ॥ १६ ॥

५ लग्नमां चंद्र होय, मिथुनमां गुरु होय, तुळानो शनि होय अने मीनमां वीजा
रवि, मंगळ, बुध अने शुक्र होय तो राजयोग धाय ठे. तथा लग्नमां शनि होय,
स्थानमां गुरु होय, दशमा स्थानमां सूर्य अने चंद्र होय तथा अगीयारमा स्था-

नमां मंगळ, बुध अने शुक्र होय त्यारे पण राजयोग थाय ठे. सर्व मळीने अनीक
राजयोग थया.

फरीने वीजा वे राजयोग कहे ठे.—

मेघूरणा १० य ११ तनु १ गाः शशिमन्दजीवा,

झारौ धने सितरखी ह्दुके नरेन्द्रम् ।

वक्रासितौ शशिसुरेज्यसितार्कसौम्या,

होरा १ सुखा ४ स्त ७ शुज ए खा १० सि ११ गताः प्रजेशम् ॥ १३ ॥

दशमा स्थानमां चंद्र होय, अगीयारमे शनि होय, लग्नमां गुरु होय, वीजे बुध अने
मंगळ होय तथा चोथे स्थाने शुक्र अने रवि होय त्यारे राजयोग थाय ठे. वळी होरा
पटखे लग्नमां मंगळ अने शनि होय, चोथे चंद्र होय, सातमे गुरु होय, नवमे शुक्र
दशमे सूर्य होय अने अगीयारमे बुध होय त्यारे पण राजयोग थाय ठे. आ
मळीने वीजा जांगामां तेर राजयोग ठे.

हवे प्रसंगने अनुसरीने वीजा योगो कहे ठे.—

गुरुसितबुधलग्ने सप्तमस्थेऽर्कपुत्रे

वियति दिवसनाथे जोगिनां जन्म विद्यात् ।

शुजवलयुतकेन्द्रैः क्रूरजस्यैश्च पापै-

र्भजति शवरदस्युस्वामितामर्थजाक् च ॥ १४ ॥

लग्नमां गुरु, शुक्र के बुध एमांनो कोइ पण होय अथवा गुरु, शुक्र के बुधनुं
होय पटखे के धनुष, मीन, वृष, तुला, मिथुन के कन्या राशिनं लग्न होय, तेमा
सातमे शनि होय तथा दशमे सूर्य होय, आ प्रमाणे योग होय त्यारे ते समये उत्प
अयेखा माणसो जोगवाळा थाय ठे. वळी शुज ग्रहोनी राशिठ (उपर कही ते ज)
बळवान् होय तथा केंद्रमां होय अने वळी क्रूर ग्रहो क्रूर ग्रहोनी राशिमां रद्द
होय त्यारे आ प्रकारना योगमां उत्पन्न अयेख माणस जीवोनी अने घोरोनी स्वामी
थाय ठे तथा धनवान् थाय ठे. आ प्रमाणे वृद्ध जातक्रमां कहेखा राजयोगो कळा.

हवे वीजा पण राजयोगो आ प्रमाणे ठे.—

लग्ने शौरिसया चन्द्रस्त्रिकोपे जीवजास्करौ ।

कर्मस्थाने जयेंद्रोमो राजयोगस्तदा जयेत् ॥ १ ॥

। शनि तथा चंद्र होय, त्रिकोपमां गुरु तथा सूर्य होय अने दशमा स्थानमां
शेख आरे राजयोग १ थाय ठे.

त्पन्न थयेला माणसो पण राजा थाय ठे, परंतु ते ग्रहो पोताना उच्च विगेरे स्थानमां ह्या ठतां पण जो बळहीन होय तो तेज धनवान् थाय ठे, पण राजा थतानची. अर्थात् एथी सात सुधीना पांच राजयोग थाय ठे.

सिंहस्येऽर्केऽजेन्दौ लग्ने जौमे स्वोच्चे कुंजे मन्दे ।

चापं प्राप्ते जीवे राज्ञः पुत्रं विद्याद्भूमेर्नाथम् ॥ १३ ॥

मेघ लग्नमां चंद्र होय, सिंह राशिनो सूर्य होय, मंगळ पोताना उच्च स्थाननो होय, कुंजनो शनि होय तथा धनुष राशिनो गुरु होय त्यारे राजवंशमां उत्पन्न थयेलो पुत्र भूमिनो नाथ थाय ठे एम जाणवुं. अर्थात् राजयोग थाय ठे.

फरीथी वे राजयोगोने कहे ठे.—

स्वर्हे शुके पातालस्ये धर्मस्थानं प्राप्ते चन्द्रे ।

बुद्धिक्यांगप्राप्तिप्राप्तैः शोर्षजतिः स्वामी जूमेः ॥ १४ ॥

ज्यारे कुंज लग्न होय त्यारे जो पाताळ (चोथा) स्थाने पटखे वृष राशिमां शुक्र रद्यो होय, धर्मस्थानमां पटखे तुळा राशिमां चंद्र रद्यो होय, थने वाकीना पटखे रवि, मंगळ, बुध, गुरु थने शनि ए ग्रहो व्रीजा, पहेला थने अग्नीवारमा स्थानमां पटखे मेघ, कुंज थने धनुष राशिमां रद्या होय तो राजयोग थाय ठे. वळी ज्यारे कर्क लग्न होय त्यारे जो पाताळ (चोथा) स्थाने पटखे तुळा राशिमां शुक्र होय, मीनमां चंद्र होय थने वाकीना रवि विगेरे ग्रहो कन्या, कर्क थने वृष राशिमां होय तोपण ते राजयोग कहे-याय ठे. सर्व मळीने आठ राजयोग थया.

सौम्ये धीर्ययुते तनुसंस्थे धीर्याद्रये च गुणे मुकृतस्ये ।

धर्माचोपचयेप्यथ शोर्षधर्मात्मना नृपजः शृचिवीराः ॥ १५ ॥

लग्नमां बुध बळवान् होय, नयना स्थानमां शुक्र के गुरु बळवान् पडने रद्यो होय थने वाकीना ग्रहो नयना, व्रीजा, व्रीजा, उजा, दशना थने अग्नीवारमा स्थानमां रद्या होय तो हस्त्रियनो पुत्र पृथ्वीपति थाय ठे, पटखे राजयोग थाय ठे. सर्व मळीने नव राजयोग थया.

हये व्रीजा वे राजयोग कहे ठे.—

शुभोदये मूर्ध्निधनारिखान्तर्गः शशांकव्रीषाकमुताऽपरंनृरः ।

सुखे गुरो सं शशित्रीहृददीपिती यमोदये खान्तर्गवृषोऽपरः ॥ १६ ॥

वृष लग्नमां चंद्र होय, मिथुनमां गुरु होय, तुळानो शनि होय थने मीनमां व्रीजा पटखे रवि, मंगळ, बुध थने शुक्र होय तो राजयोग थाय ठे. तथा लग्नमां शनि होय, चोथा स्थानमां गुरु होय, दशना स्थानमां सूर्य थने चंद्र होय तथा अग्नीवारमा स्थान-

धने व्यये यदा लग्ने सप्तमे जवने प्रहाः ।

उत्रयोगस्तदा नीचकुलोऽपि नृपतिर्जवेत् ॥ ९ ॥

बीजा, वारमा, पहेला अने सातमा जवनमां प्रहो रहेला होय त्वारे उत्रयोग थाय ठे।
तेमां उत्पन्न थयेलो नीच कुळवाळो पण राजा थाय ठे.

सिंहे जीवस्तथा शुक्रः कन्यायां मिथुने शनिः ।

स्वक्षेत्रे द्वियुके जौमः स पुमान्नायको जवेत् ॥ १० ॥

सिंह राशिनो गुरु होय, कन्यानो शुक्र होय, मिथुननो शनि होय अने चोया स्थानमां मेष अथवा वृश्चिकनो मंगळ होय तो तेमां जन्मेखो पुरुष नायक (राजा) थाय ठे।
कन्यायां शौरिचन्द्रौ च मृगे जौमो घटे तमः ।

सिंहे जीवो जवेज्जातो राजा शत्रुह्यंकरः ॥ ११ ॥

कन्या राशिमां शनि अने चंद्र होय, मकरनो मंगळ होय, कुंजनो राहु होय तथा सिंहनो गुरु होय एवा योगमां उत्पन्न थयेलो माणस शत्रुनो ह्य करनारो राजा थाय ठे।

शुक्रो जीवो रविर्जौमो धने मकरकुंजयोः ।

मीने च वत्सरे त्रिंशो जातः स्यात्सर्वकर्मकृत् ॥ १२ ॥

धन, मकर, कुंज अने मीन राशिमां अनुक्रमे शुक्र, गुरु, रवि अने मंगळ होय तो ते योगमां उत्पन्न थयेलो माणस त्रीश वर्षनो थाय त्वारे सर्व कार्यने करनारो (समर्थ) थाय ठे.

लग्ने सौरिस्तथा चन्द्रश्चाष्टमे जवने सितः ।

राजमान्यो महाकामी जोगपत्नीरतस्तथा ॥ १३ ॥

लग्नमां शनि अने चंद्र होय तथा आठमा जवनमां शुक्र होय तो ते योगमां उत्पन्न थयेलो मनुष्य राजाने मान्य थाय ठे, मोटी कामनावाळो तथा जोग अने पत्नीमां आसक्त थाय ठे.

मिथुने च यदा राहुः सिंहस्थो जूमिनन्दनः ।

वृश्चिके च यदा जीवः स पुमानृपतिर्जवेत् ॥ १४ ॥

मिथुनमां राहु होय, सिंहमां मंगळ होय अने वृश्चिकमां गुरु होय त्वारे ते योग उत्पन्न थयेलो माणस राजा थाय ठे.

स्वगृहे च धने जीवस्तुखायां च जवेत्सितः ।

शौरिर्मकरे मिथुने चन्द्रः स्याद्वाजयोगकृत् ॥ १५ ॥

पोताना गृहमां के धन राशिमां गुरु होय, तुखामां शुक्र होय, मकरमां शनि होय अं मिथुनमां चंद्र होय तो ते राजयोग करनारो ठे.

धने चन्द्रशानी मेषे जीवः रो राहुजागर्घी ।

अथवा दशमे जीवबुधशुक्रास्तथा घनी ॥ २ ॥

धन राशिमां चंद्र अने शनि होय, मेषने गुरु होय अने दशमे स्थाने राहु तथा शुक्र होय त्वारे राजयोग धाय ठे. २. अथवा दशमे स्थाने गुरु, बुध, शुक्र अने चंद्र होय त्वारे पण राजयोग धाय ठे. ३.

अथवा दशमे शार्कौ जौमरातू च पट्टमा ।

राजयोगेष्वेषु जाता राजानः स्युर्नरोत्तमाः ॥ ३ ॥

अथवा दशमे स्थाने बुध अने सूर्य होय तथा मंगळ अने राहु ठेके स्थाने रक्षा होय तोपण राजयोग धाय ठे. ४. आ राजयोगोमां उत्पन्न धयेखा उत्तम माणसो राजा धाय ठे.

आदौ जीवः सितः प्रान्ते यथामध्ये निरन्तरम् ।

राजयोगं विजानीयाः कुटुम्बवखर्कनम् ॥ ४ ॥

प्रथम गुरु अने ठेके शुक्र तथा मध्यमां जेम घटे तेम निरंतर ग्रहो होय तो ते राजयोग जाणवो. आ राजयोगमां कुटुंब अने पळनी वृद्धि धाय ठे.

सहजस्यो यदा जीवो मृत्युस्थाने यदा सितः ।

निरन्तरं ग्रहा मध्ये राजा जयति निश्चितम् ॥ ५ ॥

त्रीजे स्थाने गुरु होय, आठमे स्थाने शुक्र होय अने बीजा ग्रहो निरंतर (आंतरा रहित) मध्य जागमां होय तो ते अथव्य राजा धाय ठे. अर्थात् ए राजयोग कहेवायठे.

आदौ जीवः पञ्चमे वा दशमे चन्द्रमा जयेत् ।

राज्यवान् स्थान्महाबुद्धिस्तपस्वी वा जितेन्द्रियः ॥ ६ ॥

पहेला अथवा पांचमा स्थानमां गुरु होय अने दशमा स्थानमां चंद्र होय तो ते राज्यवान् अने बुद्धिमान् धाय ठे, अथवा जितेन्द्रिय तपस्वी धाय ठे.

स्वहेत्रस्था यदा जीवबुधसूर्यमुतास्तदा ।

सुदीर्घायुः संपदश्च पदे पदे ॥ ७ ॥

ने पोतपोताना स्थानमां रक्षा होय त्वारे तेवा योगमां
१ धाय ठे तथा तेने स्थाने स्थाने संपत्ति मळे ठे.

धैर् कर्मण्यपि यदा ग्रहाः ।

राग विजानीया जातस्तत्रोत्कटो जयेत् ॥ ८ ॥

०, पांचमा, नवमा अने दशमा स्थानमां ज्यारे ग्रहो रहेखा होय त्वारे जाणवो. तेमां उत्पन्न धयेखो मनुष्य उत्कृष्ट धाय ठे.

यथा तुर्यं सितारेन्दुगुर्वर्कशनयः स्थिताः ।

योगेष्वेतेषु ये जातास्तेषां स्यान्नाजयोगिता ॥ २३ ॥

अथवा चोया स्थानमां शुक्र, मंगळ, चंद्र, गुरु, रवि अने शनि रहेवा होव ते योगीनां उत्पन्न घयेवा मनुष्योने राजयोग धाय जे.

जन्मचतुर्थे जवने जार्गवरविराहुचन्द्रजौमेपु ।

जातो बुधगुकेषु च पृथ्वीपादो जयेत्पुरुषः ॥ २४ ॥

जन्मकुंडलीना चोया जवनमां बुधनी साथे शुक्र, रवि, राहु, चंद्र के मंगळ होव तो ते योगीनां उत्पन्न घयेवो पुरुष पृथ्वीपाळ (राजा) धाय जे.

जन्मचतुर्थे जवने जार्गीशगुरुचन्द्रजौमशानियुक्तः ।

जाते विरधानि रविः पृथ्वीपादं न सग्नेद्वा ॥ २५ ॥

जन्मकुंडलीना चोया जवनमां रविनी साथे शुक्र, गुरु, चंद्र, मंगळ के शनि होव तो ते योगीनां उत्पन्न घरेनारो जे. एमां कांइ संदेह नथी.

एते पंचमंशमे १० सोम्यह्रा युता यदि ।

दक्षाय पुरुषो रश्मिभरः कुत्रच्यनः ॥ २६ ॥

बीजा, शरणा, धारणा अने उदा स्थानमां जो सोम्य तथा क्रूर मही साथे रक्षा होव तो योगीनां उत्पन्न घयेवा पुत्रानुं यत्नापी रक्षण करवो, कारण के ते कुळने वृद्धिपमा कारण राजा धाय जे.

तुरीये रेखास्तौ वा त्रिकोणे वा प्रवेद्यदि ।

उभवे वा प्रवेक्षीः मुक्तो राजमानितः ॥ २७ ॥

बीजा, शरीरात्मा, त्रिकोण (नाना, पांचमा) के मातमा स्थानमां गुण होव तो योगीनां उत्पन्न घयेवा पुत्र काग करवावो अने राजानी मानीतो धाय जे.

गुरुशुभे एते कृते ज्ये कृते प्रोच्यते ।

उभवे एते कृते धनसंप्राप्त्यप्रदायकम् ॥ २८ ॥

उभयो गुरु, शरणा क्रूर, धारणा (कल्याणा) क्रूर अने मानमा जवनमां क्रूर मही होव तो ते योगीनां उत्पन्न घयेवा राजानी मानीतो धाय जे. या प्रमाणे बीजा प्रथमा क्रूर मही होव तो योगीनां उत्पन्न घयेवा.

सुखं च भवेत्किंचित् कं राज्यस्यो या प्रमाणे रक्षा जे.—

अदि नंदंरश्मिभवे तस्मिन्नि देवराजेन ।

सहस्रं तुरीयेऽपि कल्याणस्य देवः ॥ २९ ॥

अन्येऽन्येऽपि कृते कृते अदि नाना मही नद्य ।

एतेऽपि त्रिकोणं कुर्वन्ति नु महीऽपि ॥ ३० ॥

युग्मे शशी वृषे जीवः सिंहे शौरिर्मृगे कुजः ।

शुक्रस्तुखायां कन्यायां बुधार्कौ राज्ययोगदाः ॥ १६ ॥

मिथुननो चंद्र, वृषज्जनो गुरु, सिंहनो शनि, मकरनो मंगल, तुखानो शुक्र अने कन्याना बुध तथा सूर्य होय तो ते राजयोगने आपनारा ठे.

धने शुक्रश्च जौमश्च मीने जीवस्तुखे बुधः ।

नीचश्चन्द्रो रवेर्युक्तो राजयोगोऽभिधीयते ॥ १७ ॥

धननो शुक्र तथा मंगल होय, मीननो गुरु होय, तुखानो बुध होय तथा नीचनो चंद्र सूर्य करीने युक्त होय तो ते राजयोग कहेवाय ठे.

मीने शुक्रो बुधश्चान्ते लग्ने सूर्यो धने शशी ।

सहजे च जवेन्नौमो राजयोगं प्रचक्षते ॥ १८ ॥

मीननो शुक्र होय, वारमे बुध होय, लग्नमां सूर्य होय, धनमां चंद्र होय तथा व्रीजा स्थानमां मंगल होय तो ते राजयोग कहेवाय ठे.

प्रातृस्थाने यदा जीवो छात्रस्थाने शशी जवेत् ।

उच्चेपु वा शुक्राः केन्द्रे लग्ने वा जीव एककः ॥ १९ ॥

व्रीजा जवनमां गुरु होय अने अग्नीयारमा जवनमां चंद्र होय, अथवा उच्च स्थानमां शुक्र ग्रहो होय अने केन्द्रमां के लग्नमां एकको गुरु होय तो राजयोग धाय ठे.

अथवा.—

सिंहे जीवस्तुखाकीटधनुर्मकरकेपु च ।

ग्रहाः स्थाने तदा जातो देशजोगी जवेन्नरः ॥ २० ॥

सिंहनो गुरु होय तथा तुखा, वृश्चिक, धन अने मकरमां पोतपोताना स्थानना ग्रहो होय तेवा योगमां उत्पन्न थयेखो मनुष्य देशनो जोगी (स्वामी) धाय ठे.

विद्यास्थाने यदा सौम्याः कर्मस्थाने च चन्द्रमाः ।

धर्मस्थाने पुनः सौम्यास्तदा राग्यं विधीयते ॥ २१ ॥

पांचमा स्थानमां सौम्य ग्रहो होय, दशमा स्थानमां चंद्र होय अने नवमा स्थानमां सौम्य ग्रहो होय तेवा योगमां उत्पन्न थयेखाने राजयोग कहेखो ठे.

युग्मे वृषे मेपमीने कुंजे च मकरे ग्रहाः ।

यद्वा ऋगुरुशुकेन्द्रराहयः स्युधतुष्टये ॥ २२ ॥

मिथुन, वृष, मेप, मीन, कुंज अने मकरमां सर्व ग्रहो रहेखा होय अथवा बुध, गुरु, शुक्र, चंद्र अने राहु ए ग्रहो चतुष्टयमां पटखे रहेखा, घोषा, सातना अने दशना स्थानमां रक्षा होय तो राजयोग धाय ठे.

जमणा अंगुं फरकडुं विगेरे कहेवाय ठे तथा अंगनो स्पर्श विगेरे इंगित कहेवाय ठे, दुर्गा विगेरे शकुन कहेवाय ठे अने लग्न विगेरे ज्योतिष कहेवाय ठे तोषण अने अजेद कल्पनाए करीने ते सर्वे निमित्त शब्दश्रीज जाणी लेवां.

हवे यात्रामां दिशानो विजाग वतावे ठे.—

ऐन्द्रादि ४ दिक्षु मातङ्ग १ रथा २ श्व ३ नरवाहनैः ४ ।

वजेत्क्रमेण चूपालो दिक्पालोल्लासिमानसः ॥ ६४ ॥

अर्थ—राजाए पूर्व दिशामां हस्तीवने, दक्षिणमां रथवने, पश्चिममां अश्ववने अने उत्तरमां शिविकादिकवने दिक्पालानुं मनमां स्मरण करतां प्रयाण करतुं. अही दिक्षु पट्टे जवानी दिशानो पति जाणवो. ते दिक्पति आ प्रमाणे ठे.—“पूर्वतो ईक्ष, अग्निं सूणानो अग्नि, दक्षिणतो यम, नैर्ऋत्यनो नैर्ऋत, पश्चिमनो वरुण, वायव्यनो वायु, उत्तरतो कुबेर अने ईशान सूणानो स्वामी ईशान ठे.” आमांनी जे दिशामां जतुं होय ते दिशाना स्वामीनुं तथा सूर्यादिक ग्रहोनुं आनंदपूर्वक ध्यान करतां प्रयाण करत रत्नमाळामां पण करतुं ठे कं—

“ध्यायन्नाशाभीश्वरं दृष्टचेताः, क्षोणीपालो निर्विक्रम्यं प्रयायात् ।”

“हर्षयुक्त चित्तयी दिशाना स्वामीनुं ध्यान करतां राजाए विखंय विनाज प्रयाण करतुं.”

॥ इति गमचारम् । ७

॥ अथ वास्तुचारम् ॥ ८

था प्रमाणे गमचार (यात्राचार) करतुं. हवे वास्तुचार करे ठे.—

वास्तु नट्यं त्रिचूरायायुःकीर्तिकामो निवेशयेत् ।

ज्ञात्वाऽऽय १ क्षं २ व्ययां ३ शां ४ स्तु चन्द्र ५ तारावले ६ अयि ॥३५॥

अर्थ—संपत्ति, आयुष्य अने कीर्तिनी कामना (इच्छा) वाळाए थाय १, नक्षत्र २, उय ३, अंश ४, चंद्रवळ ५ अने तारावळ जाणीने नवीन वास्तु करतुं.

पर, हाट (दुकान) अने प्रसाद विगेरे वास्तु कहेवाय ठे. संपत्ति विगेरे शाशोर्ष वरुण अथ प्रमाणे सूचयुं ठे.—

“कार्यसिद्धिसुखायुं वि निमित्तशकुनादितिः ।

इत्या प्रदुर्गृहारेने कीर्तयेत् मनयं सुधीः ॥”

“विद्यते (जोडीर) पूजनार गृहस्थनी कार्यसिद्धि, सुख अने आयुष्यादिक विषय तदा तदुक्त विवेरयके जाणीने गृहने आरंभ करतानो मनय करूं.”

जो छप्रमां ज्वितन्यताना पशथी सर्व प्रहोनी दृष्टि पन्ती होय तो कइयाणनी परं-
परानो हेतुरूप राजयोग थाय ठे. १. परस्परना वत्ते ग्रहो जो छंच राशिमां रहेखा
होय तो ते योगने जिनेश्वरो राजयोग कहे ठे. तेमनुं परस्पर दर्शन तो महा फळवाळुं ठे. २.

इये बीजा ठ योगो कहे ठे.—

रवियर्जं षादशगौरनुफाध्वन्त्राद्वितीयैः सुनुफाः ।

उज्जयस्थितैर्दुरधरा केमद्रुममन्यथैतेन्यः ॥ ३१ ॥

जन्मपत्रिकामां जे स्थाने चंद्र रह्यो होय ते स्थानथी चारमे स्थाने सूर्य विनानो
बीजो कोइ पण ग्रह रहेखो होय तो ते अनुफा नामनो योग कहेवाय ठे. चंद्रथी बीजे
स्थाने जो रवि सिवाय कोइ पण ग्रह रह्यो होय तो सुनुफा नामनो योग थाय ठे.
चंद्रथी चारमा अने बीजा ए वत्ते स्थानोमां जो रवि सिवाय कोइ पण ग्रह रह्या होय
तो ते दुरधरा योग कहेवाय ठे अने अन्यथा पटखे चंद्रथी चारमे तथा बीजे स्थाने
रवि सिवायनो कोइ पण ग्रह रह्यो न होय तो केमद्रुम नामनो योग थाय ठे.

सूर्याध्ययगैर्वोशिद्धितीयगैध्वन्त्रचर्जितैर्वेशिः ।

उज्जयस्थैरुज्जयचरी राजयोगाः परुष्यमी ॥ ३२ ॥

जन्मपत्रिकामां सूर्य जे स्थाने रहेखो होय ते स्थानथी चारमे स्थाने चंद्र सिवाय
बीजो कोइ ग्रह रह्यो होय तो वोशि नामनो योग थाय ठे, अने एज रीते धीजे
स्थाने कोइ ग्रह रह्यो होय तो वेशि योग थाय ठे, तथा चारमा अने बीजा ए वत्ते
स्थानमां चंद्र सिवायना कोइ ग्रह रह्या होय तो उज्जयचरी योग थाय ठे. आ उप
योगो राजयोग कहेवाय ठे. अही मूळ श्लोकमांज उनी संख्या पतावी होवाथी
सातमो केमद्रुम योग (उपरना श्लोकमां कहेखो चोयो योग) अपम पटखे अनुज ठे
एम जाणवुं. चंद्र उपर सर्व प्रहोनी दृष्टि पन्ती होय तो तेज योग जग्न केमद्रुम
नामनो राजयोग थाय ठे. आ साते राजयोगो जातकमां कहेखा ठे. छत्र तो कहे ठे
के—“केंद्रस्थान के चंद्रतुं स्थान कोइ पण ग्रहवने युक्त होय तो केमद्रुम योग यतो
नथी.” आ प्रमाणे कुछ ४० राजयोग थाय ठे. यात्राना योगो सहित सर्व योगो मळीने
कुछ ९०६ योगो थया.

इये मूळ ग्रंथकार चित्तनी शुद्धि सर्व निमित्तो करतां पळयान् ठे ते कहे ठे.—

सकलेष्वपि कार्येषु यात्रायां च विशेषतः ।

निमित्तान्यप्यतिक्रम्य चित्तोत्साहः प्रगहनते ॥ ६३ ॥

अर्थ—सर्व कार्योमां तथा विशेषे करीने यात्रामां तो सर्व निमित्तोने उज्ज्वल करीने
चित्तनो उत्साहज अधिक फळदायक ठे. जो के निमित्त पटखे शरीरना श्वा तथा

आयोनी स्थापना नीचे प्रमाणे.—

काक	८	ध्वज	१	५	शुभ
गज	७	श्री	२	४	सिद्धि
हर	६	०	३	३	शान्त

आ आठे आयोमां विषम एटखे पहेलो, त्रीजो, पांचमो अने सातमो ए आयो सारा ठे, तथा विरुद्ध (अशुभ) संज्ञाने खीधे विरुद्ध फळ आपनार होत सम आयो एटखे बीजो, चोयो, उचो अने आठमो ए चार सारा नथी. आ नामो सार्थक ठे एटखे पोतानां नाम प्रमाणे गुणवाळां ठे.

आ आयोने स्थापन (प्रहण) करवानी व्यवस्था विवेकविवासमां आ प्र करी ठे.—

“वृषं सिद्धं गजं चैव रोडकर्यटकोट्टयोः ।

द्विपः पुनः प्रयोफष्यो वापीरूपसरस्सु च ॥ १ ॥

मृगेन्द्रमासने दद्यात्प्रयनेषु गजं पुनः ।

वृषं जोजनपायेषु वशादिषु पुनर्ध्वजम् ॥ २ ॥

अग्निप्रेरमसु सर्वेषु गृहे यद्गुणजीविनाम् ।

धूमं नियोजयेत् केचित् श्वानं श्येष्ठादिजातिषु ॥ ३ ॥

सरो वेद्यागृहे सप्तो ध्यांशुः शंषकुटीषु च ।

वृषः सिद्धो गजश्चापि प्रासादपुरप्रेरमसु ॥ ४ ॥”

“गजनां तथा विद्यानां वृष, सिद्ध अने गजनो थाय येयो. वाय, कृषा अने तज्जनां गजनो थाय येयो. आसनमां सिद्धनो थाय देवो. शय्यामां गजनो थाय देवो. जोजननां पात्रोनां वृषनां थाय देवो. उव विगरेमां ध्वजनो थाय देवो. अग्निनां सर्वे गृहोनां तथा अग्निवने आजीविदा करनारनां गृहोनां धूम थाय येयो. श्येष्ठा विप्रेत्वां परतोनां श्वानो थाय देवो. वेद्याना परमां सर थाय देवो सारो ठे. नावी कुंभदीपनां वायुनां थाय सारो ठे. प्रासाद (भय-राजमदेव) तथा नगरनां परतोनां वृष, सिद्ध अने गज ए वये आयो सुव ठे.”

एते आयोने विविध एटखे एव थायने वेद्याये बीजा छोद थाय एव शहाय ठे (१) देवो विरुद्ध सारो ठे.—

१ एव सारो सारो इव सारो सारो । एव सारो सारो सारो ।

अहीं “शकुनादिभिः” ए ठेकाणे आदि शब्द लखेखो ठे तेची अंगस्पर्शादिक ग्रहण करा. अहीं कोइ शंका करे के अंगस्पर्श करीने शी रीते निर्णय थाय ? ते उपर गणु जातकमां कणुं ठे के—

“शीर्ष १ मुख २ बाहु ३ हृदयो ४ दराणि ५ कटि ६ वस्ति ७ गुह्य ८ संज्ञानि ।
ऊरू ए जानू १० जंघे ११ चरणा १२ विति राशयोऽजाघाः ॥”

“शीर्ष १, मुख २, बाहु ३, हृदय ४, उदर ५, कटि ६, वस्ति ७, गुह्य ८, ऊरू ९, जानू १०, जंघा ११ अने चरण १२ आ प्रमाणे मेपची आरंजीने मीन पर्यंत वारे राशिनां अनुक्रमे अंगो जाणवां.” अहीं मेपने आरंजीने एम कणुं ठे तोपण जे तात्काळिक लग्न होय तेज मस्तक जाणवुं, अने त्यारपठी अनुक्रमे बीजां अंगो जाणवां. (पटखे के कोइ गृहस्य गृहारंजना समयने पूठया आये ते पखते विधाने प्रश्नकुंठळी करवी. तेमां जे लग्न आये ते राशिनेज शिर गणवुं अने त्यारपठीनी राशिठने अनुक्रमे मुख विगेरे चरण पर्यंत गणवां.) त्यारपठी—

“काखपुंसो यदङ्गं तत्प्रष्टा स्पृशति चेच्छुभः ।

युक्तं विद्वोकितं वापि सन्ननिर्माणमादिशेत् ॥”

“उपर प्रमाणे थयेखा काळ्युरूपना जे कोइ अंगने पूठनार स्पर्श करे ते अंग शुभ ग्रहोप युक्त होय अथवा तेनी दृष्टि पकती होय तो ते प्रमाणे तेने गृहमारंजनी समय कहेवो.” आ प्रमाणे देवहयज्ञनां कणुं ठे.

हये आय विगेरेनेज कहे ठे.—

ध्वजो १ धूमो २ हरिः ३ श्वा ४ गौः ५ खरो ७ हस्ती ७ द्विकः ८ क्रमात् ।

पूर्वादिचिह्नोऽष्टाया विपमास्तेषु शोचनाः ॥ ६६ ॥

अर्थ—ध्वज १, धूम २, हरि (सिंह) ३, श्वा (कूतरो) ४, गो (गाय-बळद) ५, खर (गधेरो) ६, हस्ती ७ अने द्विक (कागनो) ८ आ आठ आयो अनुक्रमे पूर्वादिक दिशाठमां पळवान् ठे. तेमांना विपम आयो (पकी आयो) सारा ठे. आ आठ आयो पूर्व, अग्नि विगेरे अनुक्रमची आठ दिशाठमां पळवान् ठे, कारण के तेठ सर्वादा ते ते दिशामांज रहेखा ठे. कणुं ठे के—

“ईशानान्ते ष दिग्भागे पूर्वादिक्रमतः स्थिताः ।

अन्योऽन्याजिमुत्वा षोते विज्ञेया वास्तुक्रमेण ॥”

“आ आयो पूर्व विगेरे दिशाना क्रमची ईशान खुषा पर्यंत आठे दिशामां रहेखा ठे, तेठे वास्तुकार्यमां परस्पर सन्मुख (साम सामा मुखे) रहेखा जाणवा.”

करीए नहीं अने आखे आखा दंरु के हाथज राखीए तो ते दंरु अथवा हाथना आंगळ करीने तेने आठे जागीए त्तारे शुन्यज शोप रहे, तेथी ठेठो ध्यांइ (काक) आयत्र आये अने ते आय उत्तम जातिनां धरोमां योग्य-शुज नथी. अहीं जावना ए ठे जे-
 लंवाइना अने पहोळाइना आंगळनो गुणाकार करवाथी क्षेत्रफळ थाय ठे, एटवे के ठे वास्तुक्षेत्रमां सर्ष मळीने तेदखाज अंगुखो होय ठे, अने आय तो आवज ठे, तेथी ते क्षेत्रफळना अंगुखने आठे जागतां जे आंक शोप रहे तेदखामो ध्वजादिक आय थाय ठे. ते आयमां पण विषम आय श्रेष्ठ ठे, पण सम आय शुज नथी. तेथी करीने हाथनी उपर अमुक आंगळ वधारीने अथवा अमुक आंगळ उठा करीने कोइ पण प्रकारे तेवी लंवाइ अने पहोळाइ लेवी के जे प्रकारे क्षेत्रफळने आठे जागतां विषम (एकी) आंक वाकी शोप रहे. ते विषे दैवज्ञयद्वजमां कह्युं ठे के—

“न हस्तमानेन गुणान्वितं स्याद्यदा तदा तज्जितोक्तयुक्त्या ।

प्रदाय हित्वा यदि वाऽङ्गुलानि प्रसाधयेत् क्षेत्रफलं शुचायम् ॥”

“ज्यारे केवळ हाथनाज माने करीने क्षेत्रफळ गुण युक्त न थाय त्तारे तेना गणितनी कहेखी युक्तिवने ते हाथमां अमुक अंगुख उमेरीने अथवा तेमांथी अमुक अंगुख उठा करीने शुज आयवालुं क्षेत्रफळ साधवुं.” अहीं “शुज आयवालुं” एम कह्युं ते उपलक्षण होवाथी नक्षत्रादिक पण ते गृहमां जे प्रकारे अनुकूल थाय ते प्रकारे क्षेत्रफळ साधवुं. नक्षत्रना अनुकूलनो प्रकार आगळ “प्रारब्ध संमुखे चन्त्रे” ए ७४ भा श्लोकमां कहेवामां आवशे. अहीं वास्तुशास्त्रमां आ रीते विशेष कह्युं ठे.—

“गृहेषु कर्मिहस्तेन मानं स्वामिकरेण वा ।

देवतानां तु धिष्ण्येषु कर्मिहस्तेन केवलम् ॥”

“धरोने विषे कारीगरना हाथे करीने अथवा घरधणीना हाथे करीने मान करवुं, परंतु देवताना धरमां (देवालयमां) तो केवळ कारीगरना हाथे करीनेज एटवे कांठिके करीनेज मान करवुं.” तथा देवालयने विषे जीतोनुं जारुपणुं क्षेत्रफळनी अंदर गणवुं अने धीजां धरोमां जीतोने क्षेत्रफळनी वहार गणवी. ते विषे व्यवहार प्रकाशमां कह्युं ठे के—

“क्षेत्रफलान्तर्जितीदैवगृहेऽपि प्रकारयेष्विद्वान् ।

आक्रम्य वाह्यज्जमिं क्षेत्राज्जितीर्तृणां गेहे ॥”

“विद्वान् पुरुषे देवालयने विषेज जीतोने क्षेत्रफळनी अंदर कराववी अने मंडप्योनां धरने विषे क्षेत्रफळनी वहारनी जमिने उळंगीने जीतो कराववी.”

इति आयाः

॥ चतुर्धो विमर्शः ॥

ध्वजः पदे तु सिंहस्य तो गजस्य वृपस्य ते ।

एवं निवेशमर्हन्ति स्वतोऽन्यत्र वृपस्तु न ॥ ६७ ॥

अर्थ—सिंहने स्थाने ध्वज, गजने स्थाने ते पक्षे पटखे ध्वज अने सिंह, वृपने स्थाने व्रणे पटखे ध्वज, सिंह अने गज, आ प्रमाणे एकने अत्राये वीजा आयो स्थापन करया योग्य ठे, पण वृप आय पोताना स्थानधी वीजे स्थाने खेवो नहीं। जे स्थाने सिंहनो आय प्राप्त थतो होय त्यां ध्वजनो आय खइ शकाय ठे अने सिंह पण खइ शकाय ठे, तेमां कांइ दोष नथी। ए रीते आंगळ पण जाणवुं। गजनो आय प्राप्त थयो होय त्यां गजनो अथवा तो ध्वज अने सिंहनो आय पण देवो। वृपनो आय प्राप्त थयो होय तो ते वृपनो अथवा ध्वज, गज अने सिंहनो पण आय दइ शकाय ठे, पण वृपनो आय प्राप्त थयो होय तोज वृपनो आय देवो। अर्थात् वीजा आय प्राप्त थया होय त्यां वृपनो आय देवो नहीं।

आयादिक वाचवानुं करण (रीत) कहे ठे—

आयो दैर्घ्यान्ययोर्घातः फलमष्टहृतेऽधिकः ।

फलमष्टगुणं चा १७ षे च तत्राष्टहृते व्ययः ॥ ६८ ॥

अर्थ—वास्तुनी खंवाइ तथा पहोळाइने गुणतां जे आवे ते फळ कहेवाय ठे। फळने आवे जाग खेतां जे शेष रहे ते आय जाणवो। फळने आवे गुणीने सत्यापीने जागतां जे शेष रहे ते नक्षत्र जाणवुं, तथा ते नक्षत्रने आवे जाग खेतां जे शेष रहे ते व्यय जाणवो।

खंवाइ अने अन्य पटखे पहोळाइ ए घेने गुणाकार करीए त्यारे फळ घाय ठे। ते फळने आवे जाग देतां वाकी जे यथे ते आय जाणवो। ए शब्दार्थ थयो। जावार्थ आ प्रमाणे—खंवाइ तथा विस्तार (पहोळाइ) ए घेने परस्पर गुणया। गुणाकार करवाची जे संख्या आवे ते फळ कहेवाय ठे। आनुं धीजुं नाम क्षेत्रफल पण कहेवाय ठे। तेज फळना आंकने आवे जागतां जे वाकी शेष रहे ते इष्ट वास्तुनो आय जाणवो, पटखे के जो आवे जागतां एक वाकी रहे तो ध्वज आय अने ये वाकी यथे तो धूम आय विगरे जाणवुं, पण जो शून्य शेष रहे तो वेष्टो ध्वाइ (काक) आय जाणवो। अर्हो परंपरा आ प्रमाणे ठे—उ जये करीने एक आंगळ घाय ठे, चौवीस आंगळनो एक हाथ अने चार हाथनो एक दंन घाय ठे। तेथी करीने ज्यां दंन के हाथयने क्षेत्रनुं माप करुं होय त्यां सर्वत्र अमुक आंगळ पधारीने अथवा थोठा करीने इदित आय खावयो, केमके जो दंन के हाथ वपर आंगळ पधारीए नहीं अथवा तेमांधी रज

अर्थ—क्षेत्रफलना आंकमां व्ययनो आंक तथा घरना नामना अक्षरोनो आंक
 मेरवो. पठी तेने त्रणे जाग देवो. जागतां जो एक शेष रहे तो शक (३६)
 मनो अंश जाणवो, वे रहे तो अन्तरु (यम) अने शून्य शेष रहे तो द्वाप (राज)
 मनो अंश जाणवो. आ त्रणे अंशोमां यम नामनो बीजो अंश अधम-अशुच ते
 उपर घरना नामना अक्षरो कद्या, माटे घरोनां नामोने कहे ठे.—

ध्रुवं १ धन्यं २ जयं ३ नन्दं ४ खरं ५ कान्तं ६ मनोरमम् ७ ।
 सुमुखं ८ दुर्मुखं ९ क्रूरं १० सुपक्षं ११ धनदं १२ ह्यम् १३ ॥ ७० ॥
 आक्रन्दं १४ विपुलं १५ चैव विजयं १६ चेति योक्तम् ।
 सम्प्रत्यमीषां पस्त्यानां प्रस्तारः प्रतिपाद्यते ॥ ७१ ॥ युग्मम् ॥

अर्थ—ध्रुव १, धन्य २, जय ३, नंद ४, खर ५, कांत ६, मनोरम ७, सुमुख ८,
 दुर्मुख ९, क्रूर १०, सुपक्ष ११, धनद १२, ह्य १३, आक्रंद १४, विपुल १५ अं
 जय १६, ए सोळ घरोनां नामो ठे. अहीं अगीयारमा सुपक्षने वदले विपक्ष एवुं ना
 ए केटखाक कहे ठे. हवे ए घरोना प्रस्तारने कहे ठे.

आ ध्रुव विगेरे नामो सार्थक ठे, तेथी करीने खर १, दुर्मुख २, क्रूर ३, ह्य ४,
 आक्रंद ५, ए नामवाळां घरो अशुच ठे. तेने माटे वास्तुशास्त्रमां कहुं ठे के—

“स्वैर्यं १ धनं २ जयः ३ पुत्रा ४ दारिद्र्यं ५ सर्वसंपदः ६ ।
 मनोहादः ७ श्रियो ८ युद्धं ९ वैपम्यं १० बान्धवा ११ धनम् १२ ॥
 ह्यश्च १३ मृत्यु १४ रारोग्यं १५ सर्वसंपदि १६ ति क्रमात् ।
 ध्रुवादीनां फलं ज्ञेयं”

ध्रुवादिक सोळ घरोतुं अनुक्रमे आ प्रमाणे फळ जाणवुं.—स्थिरता १, धन २, जय ३,
 जो ४, दारिद्र्य ५, सर्व संपत्ति ६, मननो आहाद (तुष्टि) ७, खट्टी ८, युध
 ९, विपमपणुं १०, वंधु ११, धन १२, ह्य १३, मृत्यु १४, आरोग्य १५ अं
 र्व संपत्ति १६.

हवे प्रस्तारनो प्रकार कहे ठे.—

गुरोरधो लघुं न्यस्येत् पृष्ठे त्वस्य पुनर्गुरुन् ।
 अग्रतस्तूर्ध्ववहेयाद्यावत्सर्वलघुर्जवेत् ॥ ७२ ॥

अर्थ—पहेली पंक्तिमां चारे गुरु लखवा. चाकीनी पंक्तिमां पहेला गुरुनी नीचे
 पु गुरुनो, अने त्यापठी उपरनी जेम पटखे गुरु मूकवा, अने जे प्रस्तारमां पाव

॥ चतुर्थो विमर्शः ॥

इहे वास्तुनुं जन्मनहत्र कहे ठे.—सामान्य रीते वास्तुनुं जन्मनहत्र कृत्तिका उ.
ने माटे व्यवहारप्रकाशमां कणुं ठे के—

“जाह्नपदवृत्तीयायां शनिदिवसे कृत्तिकाप्रथमपादे ।
व्यतिपाते रात्र्यादौ विष्टां वास्तोः समुत्पत्तिः ॥”

“जाह्नपद भासनी त्रीज अन्ने शनिवारने दिवसे कृत्तिका नहत्रना पहेखा पादमां
व्यतिपातना योगमां रात्रिनी आदिमां विष्टिमां वास्तुनो जन्म ठे.”

इष्ट वास्तुनुं जन्मनहत्र आ प्रमाणे आवे ठे—फळने आठ गुणुं करवुं. मूळ श्लोकमां
अधिक शब्द ठे तेनो सर्वत्र संबंध करवो. फळने आठे गुणी सत्यावीशे जाग देतां जे
अधिक शेष रहे, तेदखामुं इष्ट वास्तुनुं जन्मनहत्र जाणवुं. आ जन्मनहत्रधीज
परपणीनी साथे पटखे परपणीना जन्मनहत्रनी साथे पफाष्टक विगोरेनो विचार कराय ठे.

उपर कहेखा नहत्रना आंकने पटखे इष्ट वास्तुनुं जन्मनहत्र जेटखामुं होय तेदखी
संख्याने आठे जाग खेतां जे वाकी शेष रहे ते (तेदखामो) व्यय जाणवो. जो आठे
जाग न चाखे तो ते नहत्रनो आंकज व्ययनो आंक जाणवो. ते व्यय त्रण प्रकारनो
ठे—पेशाच, यह अन्ने राहस. ते विषे सारंग कहे ठे के—

“पेशाचस्तु समायः स्याद्वाहसश्चाधिके व्यये ।

आयाचूनतरो यदो व्ययः श्रेष्ठोऽष्टधा त्वयम् ॥

शान्तः १ क्रूरः २ प्रद्योतश्च ३ श्रेयान् ४ थ मनोरमः ५ ।

श्रीवत्सो ६ विजयश्चैव ७ चिन्तात्मको ८ व्ययोऽष्टमः ॥”

“जे वास्तुमां व्ययनी समान (जेटखो) आय होय तो ते पेशाच व्यय कहेवाय ठे,
अन्ने आय करतां व्यय अधिक होय तो ते राहस व्यय कहेवाय ठे, तथा आय
करतां व्यय श्रोठो होय तो ते यह व्यय कहेवाय ठे. तेमां आ ठेष्ठो यह व्यय
श्रेष्ठ ठे. आ व्यय पण आयनी जेम आठ प्रकारनो ठे. तेनां नाम आ प्रमाणे—
शांत १, क्रूर २, प्रद्योत ३, श्रेयान् ४, मनोरम ५, श्रीवत्स ६, विजय ७ तथा आठमो
चित्तात्मक ८.

नहत्रना आंकने आठे जागतां जे शेष रहे ते व्यय जाणवो पम उपर कणुं, तेमां
जो एक शेष रहे तो ते शांत व्यय जाणवो, जे शेष रहे तो क्रूर व्यय जाणवो. ए
रीते गणतां शून्य शेष रहे तो ठेष्ठो चित्तात्मक व्यय जाणवो.

इहे अंशोने वाचवानो उपाय कहे ठे.—

फळे व्ययेन वेश्माख्याहुरैधादये त्रिजाजिते ।

अंशाः शक्रा १ न्तक २ क्षापा ३ स्तेपु स्यादधमो यमः ॥ ६९ ॥

होय तेज दिशामां अलिंद होय ठे; तेथी करीने ज्यां एक पण लघु नथी त्यां मात्र एक ओरमारूपज घर ठे. आ घरनुं नाम ध्रुव ठे. ज्यां पूर्व दिशामां अलिंद होय ते धन्य नामुं घर जाणवुं, अने ज्यां दक्षिणमां अलिंद होय ते जय नामनुं घर जाणवुं. ए रीते आ ज्यां लघु होय ते ते दिशामां लघु होवाने लीधे एक, वे के त्रण अलिंदो होय ठे. सोळा चांगामां तो चार अलिंदो होय ठे. पहेला घरमां तो लघु नही होवाने लीधे एक पण अलिंद होतो नथी. आ सोळे घरनी स्पष्ट स्थापनाथो आ रीते ठे.

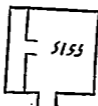
ध्रुव१

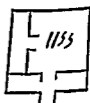
धन्य२

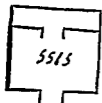
जय३

नन्द४

स्वर५

कान्त६

मनोरम७

सुमुख८

दुमुख९

क्रूर१०

विपक्ष११

धनद१२

क्षय१३

आक्रन्द१४

विपुल१५

विजय१६

शाही स्थान रहे ते ते स्थानोमां गुरु स्थापवा. ए रीते करतां करतां वेष्टो जंग सर्व (चारे) उपुनो थाय त्यांसुधी स्थापवा. अर्थात् चार अक्षरवाळा वृत्तनी जातिनी जेम अही सोळ जंग थाय ठे. स्थापना—

७ ७ ७ ७ ७ ७ ७ ७ - - - - -
 ७ ७ ७ ७ - - - - ७ ७ ७ ७ - - - -
 ७ ७ - - ७ ७ - - ७ ७ - - ७ ७ - -
 ७ - ७ - ७ - ७ - ७ - ७ - ७ - ७ -
 ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~

अही प्रस्तारनीज जेम नष्ट अने उद्दिष्ट विगेरे पांच प्रत्यय पण सुगम ठे, परंतु प्रंय पणो मोटो थयाना जयथी तथा अही तेनो उपयोग नहीं होवाची खरता नथी. ह्ये आ सोळ जंगाप करीने परोनां ध्रुवादिक नामो उत्पन्न थाय ठे, ते कहे ठे.—

पूर्वादितो गृह्छाराद्विष्वलिन्दैर्षपूर्दितैः ।
 प्रदक्षिणस्थैर्वेश्मानि स्युर्ध्रुवादीनि पोरुश ॥ ७३ ॥

अर्थ—परना क्षरथी प्रदक्षिणाने अनुक्रमे पूर्वादिक दिशांमां उपुप जणानंया अक्षि-
 दोप करीने ध्रुव विगेरे सोळ परो थाय ठे. अक्षिद परछे आंशरी, गोजार, क्षोरथी
 विगेरे परना नाना जागो जाणवा.

जे दिशांमां परनुं चार होय ते ते परनी पूर्व दिशा जाणवी. त्यांची जमणी बाहुनी
 दिशाने दक्षिण समजवी, तेथी जमणी पश्चिम अने तेथी जमणी उत्तर ए रीने दिशाओ
 जाणवी. ते विषे विषेकविलासमां कर्तुं ठे के—

“पूर्वादिदिग्विनिर्देश्या गृह्छारण्यपेक्षया ।
 जास्करोदयदिरु पूर्वा न विज्ञेया यथा कुते ॥”

“परना क्षरथी अयेक्षाय करीने पूर्वादिक दिशाओ जाणवी, पण सुखोदयनी दिशांने
 पूर्व न पारवी. ठीकने विषे पण आज प्रमाणे दिशाओ पारनामां आरे ठे.” ईश्वर उक्ते
 जमां पण कर्तुं ठे के—

“गृहस्य मुखता प्राची प्रक्षरप्य तामदक्षिणम् ।
 पर्यटन्निरक्षिर्दिः स्युः प्रस्ताराभेरगतं दिशः ॥”

“परना मुखथी (पारथी) पूर्व दिशा क्षरथीने त्याची दक्षिण दक्षिण परछे उत्तरी
 जमणी बाहु अटन करता अक्षिदोप करीने प्रस्तारने छापे परना प्रमाणे आरे ठे ”
 अही परेखा जांगामां आरे गुरु ठे, माटे परनी पूर्वादिक चारे दिशाओ आरे उक्ते
 रदित जाणवी, परछे के कोश पण दिशांमां अक्षिद यथी एक आरे उक्ते, के कोश के कोश उक्ते

कर्तुं ते एम जाणवुं. ते आ रीते-गुरु शिष्यनी जेम अहींपण त्रीजी, पांचमी अने तारा तजवा छायाक ठे. मात्र त्यां गुरु शिष्यनी परस्पर ताराओ गणाय ठे, अने तो घरधणीनी ताराची घरनी तारा सुधी गणवानुं ठे, कारण के घरधणीनीज प्रीति (वांछित) ठे. ते विषे सारंग कहे ठे के—

“गणयेत् स्वामिनक्षत्राद्यावद्दिष्यं गृहस्य च ।
 नवजिस्तु हरेज्जागं शेषं तारा प्रकीर्तिता ॥ १ ॥
 शान्ता १ मनोरमा २ क्रूरा ३ विजया ४ कलहोद्भवा ५ ।
 पद्मिनी ६ राहसी ७ वीरा ८ आनन्दा ९ चेति तारकाः ॥ १ ॥

“परस्वामीना नक्षत्रधी घरना नक्षत्र सुधी गणवुं, जे संख्या आवे तेने नवे जे थंके शेष रहे तेठ्यामी तारा कहेली ठे. ते ताराओनां नाम आ प्रमाणे-शांता मनोरमा २, क्रूरा ३, विजया ४, कलहोद्भवा (कलह उत्पन्न करनारी) ५, पद्मिनी राहसी ७, वीरा ८, अने आनंदा ९, आ ताराउं पोतानां नामनी सहस्र फळ आपनारी ठे

इये आयादिकनुं उदाहरण आवे ठे.-जेम कोड घरनी खंवाड सात हाथ अने आंगळनी होय तथा पहोळाड पांच हाथ अने सात आंगळनी होय. अहीं पन्ने आंकने आंगळ करवा ठे, माटे बोवीशे गुणवा. पठी तेमां उपरना अंगुल उभेरवा. फरवाची खंवाड १७७ आंगळ यद् अने पहोळाड १२७ अंगुल यद्. प पक्षे अंकनो पर गुणाकार करवाची २२४७९ आंगळनुं हेतफळ ययुं. आ हेतफळनो आवे खेतां शेष ७ रहे ठे, तेथी ते परनो सातमो आय गज नामनो थयो. १.

इये नक्षत्र कहे ठे-हेतफळ २२४७९ ने आवे गुणतां १७९०३२ थया. तेने जाग खेतां शेष १२ रहा, तेथी ते परनुं अश्विनीची गणतां वारगुं नक्षत्र ७ ययुं. इये ते पर कक्षनाए करीने पूर्वाजिस्तु ठे, तेथी उत्तराफाशुनी नक्षत्र द्वावाहुनी ज्ञाते आचवाची ते सारुं ठे. २.

इये तेनो व्यय आ प्रमाणे ठे.-नक्षत्रनो आंक वारनो ठे. तेने आवे जागतां चार रहे ठे. बोवो व्यय श्रेयान नामनो ठे, ते सुत्र ठे. ३.

तेनो अंश आ प्रमाणे ठे.-ते परनुं कक्षनाए करीने भुव नाम ठे, तेथी तेमां जे अने अक्षनी संख्या चारनी ठे, ते पक्षे आंक हेतफळमां उभेरवाची २२४७९ ठे. तेने अक्षे जाग खेतां शेषनां शुन्य रहे ठे, तेथी राजा नामनो अंश थयो, ते सुत्र ठे.

ते परनुं अंश नक्षत्र कहेवाने अक्षरे कदी दीधुं ठे ५, राशिपक्ष आंगळ कहेठे, अने कक्षनाए आ प्रमाणे ठे.-घरधणीनुं जमनक्षत्र कक्षनाए करीने पवित्रां माटे पवित्राची संख्या उभेरवाशुनी आंगनी तारा यद्. ६.

आ स्थापनाश्चो एक श्योरनावाळा घरनी ठे. वे त्रण विगेरे श्योरनावाळां घर करवां होय तो तेना अनेक जेदो थाय ठे. एक श्योरनावाळा घरना पण एकसो ने चार प्रकार संजये ठे, परंतु अहीं तो मात्र दिग्दर्शनने माटे सोळ प्रकारज कढ्या ठे. रत्नमावाजाप्यनां ह्युं ठे के—

“वेश्मनामेकशाखानां शतं स्याच्चतुर्भुजम् ।
द्विपद्याशद्विशाखानां त्रिशाखानां द्विसप्ततिः ॥”

“एक शाळा (श्योरना) वाळां घरोना एकसो चार जेद थाय ठे. वे शाळावाळा घरना वायन (एकसो वायन) जेद थाय ठे अने त्रण शाळावाळा घरना बोंतेर (एकसो बोंतेर) जेद थाय ठे.”

हये वास्तुमां चंद्रं वळ कहे ठे.—

प्रारब्धं संमुखे चन्द्रे न वस्तुं वास्तु कल्पते ।
पृष्ठस्थे खात्रपाताय ह्योस्तेन त्यजेद्गृही ॥ ७४ ॥

अर्थ—सन्मुख चंद्रने विषे आरंजेहुं वास्तु (घर) पमया (रवेया) में धायक नथी, तथा चंद्र पाठळ ठे आरंजेहुं वास्तु खातर पाक्या माटे ठे, तेंची परपणीए तें यधे चंद्रनो त्याग करवो.

परिष चक्रनी जेम कृत्तिकाची आरंजीने सात सात नक्षत्रो चारे दिशामां व्यापन करयां. पठी परंतु जे जन्मनक्षत्र थायहुं होय ते विचारयुं. तेमां जो ते नक्षत्र परना आनी दिशामां थाये तो ते परनी सन्मुख चंद्र ठे एम जाणवुं. ते सन्मुख पदेंछो चंद्र चुन ठे, कारण के परना आरंजमां चंद्र सन्मुख रवेछो होय तो पर कतायनाचो नियास थतो नथी. तथा जो चंद्र पाठळनी ज्रीतनी दिशार होय तो ते चंद्र परनी चळ ठे एम जाणवुं. ते पण अनुज ठे, कारण के परना आरंजसकते चंद्र पाठळ रवो तो ते परमां घोरो पणां खातरो पाने ठे, परंतु जो यधे बाहुनी ज्रीतनी दिशार थायतो होय तो ते सारो ठे. अही विरोध ए ठे जे-मासादने विषे सन्मुख चंद्र माटे ठे. ते विषे वास्तुशाखमां कर्ण ठे के—

“मासादनूपतीपधीपृष्ठेऽपु रतः सती ।”

मासाद (पंत्य), राजमहेछ अने छरमीनां परोने विषे सन्मुख चंद्र सातो ठे.” छात्रिज मूळ श्योकर्मा गृही सव्द धरवो ठे.

॥ इति चन्द्रचयम् ॥

पक्षाएक विगेरे राशिबळ पण तथ्यची चंद्रबळ ठे. तातुं वळ अतो २५ होय, परंतु नक्षत्रो बदेवाची ते ताराबळ पण सारी रीते जडावुं तेजवी ह्मणव

तुला अने कुंज संक्रांतिमां पश्चिम वारवाळुं घर शरु करवायी संताप विगेरे उत्पन्न थाय ठे. तथा कर्क, वृश्चिक अने मीन संक्रांतिमां उत्तर वारवाळुं घर करवायी कुळनो द्वाय थाय ठे.”

हये कइ दिशामां प्रथम खोदवानो आरंज करवो ? ते कहे ठे.—

जाद्रादित्रिमासेषु पूर्वादिषु चतुर्दिशम् ।

जवेद्भास्तोः शिरः पृष्ठं पुष्टं कुक्षिरिति क्रमात् ॥ ७७ ॥

अर्थ—जाद्रपदादिक त्रण त्रण मासने विषे पूर्वादिक चार दिशाए अनुक्रमे वास्तुं शिर, पृष्ठ (पीठ), पुष्ट अने कुक्षि (पेट) होय ठे.

अर्ही वास्तु पुरुष जमणा अंगने दवावीने (जमणे परखे) सुतेखो नागने आकारे रद्देलो ठे. तेमां जाद्रपद, आश्विन अने कार्तिक मासमां ते वास्तुनुं मस्तक पूर्व दिशामां ठे, दक्षिण दिशामां पृष्ठ ठे, पश्चिम दिशामां पुष्ट ठे अने उत्तर दिशामां कुक्षि ठे. मार्गशीर्ष, पोष अने माघ मासमां दक्षिण दिशाए मस्तक, पश्चिम दिशाए पृष्ठ, उत्तर दिशाए पुष्ट अने पूर्व दिशाए कुक्षि होय ठे. फाद्रगुन, चैत्र अने वैशाख मासमां पश्चिम दिशाए शिर, उत्तर दिशाए पृष्ठ, पूर्व दिशाए पुष्ट अने दक्षिण दिशाए कुक्षि होय ठे. ज्येष्ठ, अषाढ अने श्रावण मासमां उत्तर दिशाए शिर, पूर्व दिशाए पृष्ठ, दक्षिण दिशाए पुष्ट अने पश्चिम दिशाए कुक्षि होय ठे. तात्पर्य ए ठे जे कुक्षिने विषेज प्रथम खोदवानो आरंज करवो. बीजी दिशामां करवो नहीं. ते विषे दैवज्ञवह्नजमां कहुं ठे के—

“शिरः खनेन्मातृपिदन्निह्न्यात्, खनेच्च पृष्ठे जयरोगपीनाः ।

पुष्टं खनेत् स्त्रीशुभ्रगोत्रहानिः, स्त्रीपुत्ररत्नान्नवसूनि कुक्षौ ॥”

“जो प्रथम वास्तुनुं शिर खोदे तो माता पितानो नाश थाय, पृष्ठ खोदे तो जय, रोग अने पीना थाय, पुष्ट खोदे तो स्त्री, शुभ्र अने गोत्रनी (कुळनी) हानि (नाश) थाय, अने कुक्षिए खोदे तो स्त्री, पुत्र, रत्न, अन्न अने धननी प्राप्ति थाय.” केटलाक आ वास्तुने ठेकाणे वत्स एवं पण नाम कहे ठे. आ वास्तुना अंग तथा दिशाना कहेवाए करीने खात विगेरेनी दिशानो नियम कळो, पण विदिशानो नियम वास्तुशास्त्रमां आ प्रमाणे कळो ठे.—

“ईशानादिषु कोणेषु वृषादीनां त्रिके त्रिके ।

शेषाद्देराननं त्याग्यं विद्योमेन प्रसर्पतः ॥”

“वृषादिक त्रण त्रण संक्रांतिए ईशानादिक खूणाने विषे विद्योम (उखटा) पणए करीने चाखता शेषनागनुं मुख त्याग करवा लायक ठे. अर्थात् विद्योमपणए करीने शेषनाग त्रण त्रण मासे फरे ठे, तेथी ज्यारे तेनुं मुख त्रण मास (वैशाख, ज्येष्ठ, अषाढ)

इधे वास्तुनो प्रारंज करवाना महीनाश्रो कहे ठे.—

वैशाखे श्रावणे मागे पौषे फाड्गुन एव च ।

कुर्वीत वास्तुप्रारंजं न तु शेषेषु सप्तसु ॥ ७५ ॥

अर्थ—वैशाख, श्रावण, मार्गशीर्ष, पौष अने फाड्गुन मासमां वास्तुनो आरंज करवो, पण बीजा सात मासमां आरंज करवो नहीं. वास्तुनो आरंज एटखे सूत्रपात (दोरी नाखवी ते) तथा खात मुहूर्त्त विगेरे कार्य जाणवुं.

दैवज्ञयज्ञमां घरना आरंज विषे मासना फळने आ प्रमाणे कहे ठे.—

“शोकं १ धान्यं २ मृत्युदं ३ पशुतां ४ च,

स्वाप्तिं ५ नैःस्व्यं ६ संगरं ७ वित्तनाशम् ८ ।

स्वं ९ श्रीप्राप्तिं १० वह्निजीतिं ११ च लक्ष्मीं १२,

कुर्युश्चेन्नाद्या गृहारंजकाखे ॥”

“चैत्र मासमां घर चणायवानो आरंज कर्यो होय तो ते शोक करावे ठे १, वैशाख मास धान्यवृद्धि करे ठे २, ज्येष्ठ मास मृत्युने आपे ठे ३, अषाढ मास पण मृत्युने करे ठे ४, श्रावण मास धननी प्राप्ति करावे ठे ५, आश्विन मास निधनपणुं करे ठे ६, आश्विन मास शुद्ध करावे ठे ७, कार्तिक मास धननो नाश करे ठे ८, मार्गशीर्ष मास धन प्राप्त करे ठे ९, पौष मास पण धननी प्राप्ति करे ठे १०, माघ मास अग्निनो जय करे ठे ११, तथा फाड्गुन मास लक्ष्मी प्राप्त करे ठे १२.” अर्ही सर्वे मासो चांद्र एटखे शुक्ल प्रतिपदाची आरंजिने जाणवा.

इधे घरना आरंजमां संक्रांतिप करीने शुक्ल एवा सूर्यमासो कहे ठे.

धामारजेतोत्तरदक्षिणास्यं, तुलासिमेपर्यज्जज्ञि जानौ ।

प्राक्पश्चिमास्यं मृगकुंजकर्कसिंहस्थिते ह्यंगगते न किञ्चित् ॥ ७६ ॥

अर्थ—तुला, पृथिक, मेष अने वृष ए चार संक्रांतिमां उत्तर घारतुं के दक्षिण घारतुं पर शरु करवुं. मकर, कुंज, कर्क अने सिंह ए चार संक्रांतिमां पूर्व के पश्चिम घारपातुं पर शरु करवुं. तथा द्बिस्वजाय राशि एटखे मिथुन, कन्या, धन अने मीन ए चार संक्रांतिमां कोइ पण घरनो आरंज करवो नहीं, एटखे के चारे दिशानां घारवातुं पण पर शरु करवुं नहीं.

नारचंजनी टिप्पणीमां तो आ प्रमाणे खख्युं ठे.—“मेष, धन अने सिंह ए व्रज संक्रांतिमां पूर्व मुखवाळा घरनो आरंज करवाची राजानो जय घाय ठे, वृष, कन्या अने मकर संक्रांतिमां दक्षिणाग्निमुखवाळा घरनो आरंज करवाची पुत्रादिकतुं मुख घाय ठे. मिथुन,

च शब्द लख्यो ठे, माटे जे घरनुं नक्षत्र राक्षसगणमां होय अथवा तो घरधणीना नक्षत्रनी योनि साथे विरुद्ध के बळवान् योनिवालुं होय तो आ सर्व जातनुं घर तज्जा लायक ठे. ते विषे लक्ष कहे ठे के—

“आयविरुद्धे जवने न सुखं परुष्टके स्थिते मरणम् ।

न धनं विघ्नादशके नवपञ्चमके त्वपत्यमृतिः ॥ १ ॥

निधनं सप्तमतारे पञ्चमतारे च तेजसो हानिः ।

विपदस्तृतीयतारे यमांशके गृहपतेर्मृत्युः ॥ २ ॥”

“आये करीने विरुद्ध घर होय तो वसनारने सुख उपजे नहीं, पन्नाष्टक होय तो मरण थाय, वीयाचारमुं होय तो धननो नाश थाय, नव पंचम होय तो पुत्रनुं मरण थाय, सातमी तारा होय तो घरधणीनुं मरण थाय, पांचमी तारा होय तो तेजनी हानि थाय, वीजी तारा होय तो विपत्ति आये अने यमांश होय तो गृहपतिनुं मरण थाय.” अर्ही नामीवेष होय तो ते श्रेष्ठज ठे, केमके नामीवेष होय तो योनिनी विरुद्धता विगरे दीपोनी पप अक्षुष्टता संजवे ठे.

अर्ही कोइ शंका करे के—जे घरमां ये पादनुं के त्रण पादनुं नक्षत्र होय त्यां परनी राशि रीते जाणवी ? अने राशि जणाया विना पन्नाष्टक विगरेनो विचार री रीते पाय ? आनो जवाय ए ठे जे—ते पक्षते नक्षत्रनो पाद लायवो पके ठे. तेनी रीत आ प्रमाणे प्यपहारप्रकाशमां कही ठे.—

“क्षेत्रफले रद ३२ गुणिते त्रके यस्त्रघ्नमितिः १०० शेपात् ।

व्येकाश्रयतिः शतं पादो लक्षं कृत्वात्रगणः ॥”

“क्षेत्रफले बचीते गुली एक सो ने आये जाग खेचो, जे शेप रद तेमांची एक उंजे करी तेने नवे जाग देचो. तेनां शेप रद ते पाद अने जागमां जे आये ते (तेट्यामां) ११ राशिची राशि समजवो.” दृष्टान्त तरीके करेया घरनुं नक्षत्र उचाराकाशगुनी या पादमातुं ठे, तेची तेनांज आनो जवाय जावीए—प्रथम आणेतुं क्षेत्रफळ २२५१९ ठे, तेने बचीते गुलीए त्तारे ३१९३२० थाय. तेने एकमां ने आये जागनां शेप ४० रद ठे, तेनांची एक उंजे करतां ४३ थाय. तेने नवे जाग देतां जागमां पांच आध्या, मांटे ११ राशिची सांचनी राशि कन्या ठे. बाकी ये कथा, मांटे उचाराकाशगुनी नक्षत्रां रं.जे राद ते परवो आण्यो. हे परधणीनो जन्म धनिष्ठाना उचारापेमां दोषाची तेनी अन्वराशि कुंज यद. ते कुंज राशि विगन (एही) ठे, तेची कुंजची गणनां ४०० राशि आण्यो. दद, मांटे ते दक्षिण वक्राष्टक थयुं, केमके “थोत्रास्त्रादृष्टमे प्रीतिः” तिष्ठ राशिची आचनी राशि वाटा काये प्रीति वक्राष्टक थाय ठे.” एम प्रथम कही गया ठे.

सुधी ईशानमां होय ते त्वारे अग्नि खूणामां व्रण मास सुधी नाजि होय ते, नैर्ऋत्यमां व्रण मास सुधी पुत्र होय ते, अने वायव्य खूणो खाळी होय ते. ते खाळी खूणो खात विणे मां श्रेष्ठ ठे. ज्यारे बीजा व्रण मास सुधी वायव्यमां मुख होय ते त्वारे ईशानमां नाजि, अग्निमां पुत्र अने नैर्ऋत्य खाळी होय ते. ए प्रमाणे विद्योमपणाए करीने शोपनाग फरे ते. जेमां वृषादिक व्रण संक्रांति सुधी ईशानमां मुख होय ते, सिंहादिक व्रण संक्रांति सुधी नैर्ऋत्यमां मुख होय ते, तथा वायव्यमां मुख होय ते, वृद्धिक विगेरे व्रण संक्रांति सुधी नैर्ऋत्यमां मुख होय ते, तथा कुंजादिक व्रण संक्रांति सुधी अग्निमां मुख होय ते. ए प्रमाणे—

“विदिकूत्रयं स्पृशंस्तिष्ठेत् स्वयक्त्रनाजिपुत्रकैः ।
शोपस्तत्रितयं त्यक्त्वा नृखातकार्यमाचरेत् ॥
नाजौ च क्षियते नार्या धनं पुत्रे मुखे पतिः ।
इति मत्वा शिखान्यासे नृखाते तत्रयं त्यजेत् ॥”

“शोपनाग पोतानां मुख, नाजि अने पुत्रे करीने व्रण विदिशानो स्पर्श करीने रदे ठे, तेथी ते व्रणेनो त्याग करीने पृथ्वीतुं खातकर्म करतुं, केमके ते शोपनी नाजिमां खातकर्म करवाथी परधणीनी स्त्री मरण पामे ठे, पुत्रमां खोदवाथी धननो नाश थाय ठे, अने मुखे खोदवाथी परधणी मरण पामे ठे. आ प्रमाणे जाणीने नृखातने विणे शिखास्थापन करती पखते ते व्रणे अवयवोनो त्याग करवो.”

हये आयादिक कहेवानुं तात्पर्य कहे ठे.—

समाधिकव्ययं कर्तुः समनाम यमांशकम् ।

विरुद्धराशितारं च विनाऽन्यद्वेश्म शोचनम् ॥ ७७ ॥

अर्थ—सम अथवा अधिक व्ययवाळुं, कर्तानी समान नामवाळुं, यम अंशवाळुं तथा विरुद्ध राशि अने तारावाळुं घर मूकीने धीजुं घर सारुं ठे. जे घरमां आयनी समान (जेटलो) अथवा अधिक व्यय आयतो होय तो ते घर पाग करवा लायक ठे. ए रीते सर्वत्र जाणवुं. आम कहेवाथी व्यय करतां आय अधिक होय तो ते श्रेष्ठ ठे, एम जाणवुं. ते आय पण विपम (एकी) होय तो ते स्थिर होवाथी ति श्रेष्ठ ठे. ते विपे खड्ड कहे ठे के—“कुर्यात् स्थिराधिकार्यं स्वयोनित्तं शुद्धतारांशम्”। स्थिर अने अधिक आयवाळुं पोतानी योनिना नरुत्रवाळुं तथा शुद्ध तारा अने अंशानुं घर करवुं.” तथा जे घरनुं नाम पदवे तेना अक्षरो कर्ताना नामनी गुड्य होय ते पण त्याग करवा लायक ठे. जे घरमां यमना अंशनी उत्पत्ति घती होय, जे परनी नी साथे परधणीनी राशिनुं शत्रु पनाष्टक के वीयापारमुं उत्पन्न वतुं होय, तथा परनी तारा परधणीनी ताराथी व्रीची, पांचमी के सातमी होय, तेमत्र मूढ भ्दोदनां

ત્રિવિ તથા ચારણી શુદ્ધિ તો દિગ્ગા ડિગેનો લગ કરવાથી સ્વચ્છ કે તે સિં
 પ્રજ્જાહરીઙ્ગનાં શુદ્ધિ કે જે—

“પદ્મદશી ત્રિત્રીયા પદ્મની પદ્મની ત્રીત્રીયા ચ ।
 પ્રવિત્તદશની ચંદ્રા ત્રયોદશી પાલેનાતી ચ ॥
 સૂર્યન્દુરૂચીવર્જાન્દાનાં આગતિસ્વ ચ વાસરે ।
 સૂત્રપાતાદિકં કાર્યં નિપ્પવિનચિવાન્તવા ॥”

“અગીવારણ, ત્રીજ, પાંચન, સાતન, ત્રીજ, પન્નવો, દશન, તેરસ અને પૂનન વા
 રવિવાર, સોનવાર, ગુરુવાર, સુવવાર અને શુક્રવાર આટલા તિથિ વારે સનુદિને ફરે
 પુરુષ સૂત્રપાતાદિક કાર્ય કરવું.”

હવે ધરના આરંચનાં લગ્નવદ્ધ કહે છે.—

ચરાદન્યત્ર લગ્નેન્દ્રોઃ શુભેઃ સંયુક્તદષ્ટયોઃ ।

કર્મ ૧૦ સ્થિતેષુ સૌમ્યેષુ ગેહારંચઃ શુભાવહઃ ॥ ૭૨ ॥

અર્થ—લગ્ન તથા ચંદ્ર ચર થકી અન્યત્ર સ્થાને હોય પટ્ટએ કે સ્થિર અથવા ત્રિસ્વજાવ
 વાલું લગ્ન હોય અને ચંદ્ર પણ સ્થિર અથવા ત્રિસ્વજાવવાટી રાશિમાં રહ્યો હોય, ત્ત
 તે વધે શુભ પ્રહોય યુક્ત અથવા તેના પર શુભ પ્રહોની દષ્ટિ પન્તી હોય, તથા સોને
 પ્રહો કર્મ પટ્ટએ દશમે સ્થાને રહ્યા હોય તો તે વચતે ધરનો આરંચ શુભકારક છે.

કેન્દ્રત્રિકોણગેઃ સૌમ્યેઃ કૂરેઃ શત્રુત્રિલાજગેઃ ।

શુભાય ત્રવનારંજોઽષ્ટમઃ કૂરસ્તુ મૃત્યુવે ॥ ૭૩ ॥

અર્થ—કેન્દ્રસ્થાને (પહેલે, ચોથે, સાતમે અને દશમે સ્થાને) તથા ત્રિકોણમાં (નવમે
 તથા પાંચમે સ્થાને) સૌમ્ય પ્રહો રહ્યા હોય, અને કૂર પ્રહો ઠહે, ત્રીજે કે અગીયાલે
 સ્થાને રહ્યા હોય તો તે વચતે ધરનો આરંચ કરવો શુભ છે, પરંતુ કોર પણ કૂર પ્ર
 આઠમે સ્થાને રહ્યો હોય તો ધરધણીના મૃત્યુને માટે છે.

અહીં આટલો વિશેષ દેવજાયજ્ઞમાં કહ્યો છે.—

“ગુરુવૃક્ષે જયે શુક્રઃ સરે ક્ષઃ સહજે કુજઃ ।

રિપો જાનુર્યદા વર્ષશતાયુઃ સ્યાત્તદ્દં તદા ॥ ૧ ॥”

જનમને જો લગ્નમાં ગુરુ હોય, જલ્લ (૧૦) સ્થાને શુક્ર હોય, સ્ત
 યુષ હોય, સહજ (૩) સ્થાને મંગલ હોય અને શત્રુ (૬) સ્થાને સૂર્ય હોય
 વર્ષના આયુષ્યવાલું થાય છે.”

., સિંહ, વૃશ્ચિક અને કુંભ. ૨ નિપુન, કન્યા, પત્ર અને મીન. ૩ પંચ, સુપ, ગુરુ *
 રવિ અને મંગલ.

हये ब्राह्मणादिक वर्णोंने आध्रीने घरना आय तथा मुख (घार) नी व्यवस्था कहे ठे.—

क्रमाद्धिप्रादिवर्णानां विपमायेर्ध्वजादिजिः ।

धीमङ्घ्रिर्धाम निर्दिष्टं प्रतीच्यादिमुखं क्रमात् ॥ ७९ ॥

अर्थ—ब्राह्मणादिक चार वर्णोंने अनुक्रमे विपम एवा ध्वजादिक आये करीने अनुक्रमे पश्चिम विगेरे दिशाना घारवालुं घर पंक्तितोए कहेलुं ठे, एटखे के ब्राह्मणे ध्वज आयवालुं पश्चिम घारवालुं घर करवुं, केमके ध्वज पूर्व दिशामां रहेलो ठे, अने तेथी पश्चिमाग्निमुख घार होयाथी ते ध्वज ब्राह्मणने प्रवेश करती बखते सन्मुख रहेलो ठे, तेथी ते चुजने माटे ठे. एज प्रमाणे सिंद्हना आयने विपे उत्तराग्निमुख घारवालुं राजाए घर करवुं, कारण के सिंद्ह दक्षिण दिशामां रहेलो होयाथी प्रवेश करतां सन्मुख घाय, माटे ते चुज ठे. एज प्रमाणे वीजाउने विपे पण जाणवुं, एटखे के वैश्योए वृषना आयवालुं पूर्वाग्निमुख घारवालुं घर करवुं, अने शूद्रोए गजना आयवालुं दक्षिणाग्निमुख घारवालुं करवुं.

हये आयादिकनो अपवाद कहे ठे. (एटखे के कये ठेकाणे आयादिक न लेवा ते कहे ठे.)—

ये गृहेऽखिन्दनिर्युहनिर्गमाद्याश्चतुर्दिशम् ।

न तेष्वयादिकं योज्यं बाह्यचूपासु वास्तुनः ॥ ८० ॥

अर्थ—घरने विपे जे अखिंद (ओंशरी, परसाळ विगेरे नाना खंरु), निर्युह एटखे नीत विगेरेनी बहार नीकळेख काष्ठ विशेष एटखे मर्दखक विगेरे, निर्गम एटखे दरवाजो घार विगेरे, तथा भ्खोकमां आदि शब्द ठे माटे प्रभीय एटखे ऊरुखा, गोंख विगेरे जाणवा. आ सर्वे वास्तुनी बहार शोजारूप होयाथी तेउने विपे आयादिक ग्रहण करवा नहीं.

हये सूत्रपात विगेरेनुं मुहूर्त्त कहे ठे.—

सूत्रस्य सिद्धिर्वसुनाथहस्तमैत्रस्थिरस्वातिशतर्क्षपुष्यैः ।

न्यासः शिखायाः करपुष्यमार्गपौष्णध्रुवेषु श्रवणे च शस्तः ॥ ८१ ॥

अर्थ—धनिष्ठा, हस्त, मैत्र (चित्रा, अनुराधा, रेवती, मृगशिर), शिर (रोहिणी, उत्तरापादा, उत्तराफाट्गुनी, उत्तराभाद्रपद), स्वाति, शततारका अने पुष्य एटखां नक्षत्रोए करीने सूत्रनी सिद्धि आय ठे, एटखे के ते नक्षत्रोमां सूत्रपात करवो. तथा शिखांतुं स्थापन हस्त, पुष्य, मृगशिर, रेवती, ध्रुव (रोहिणी, वृष उत्तरा) अने श्रवण एटखां नक्षत्रोमां प्रशस्त ठे.

तिथि तथा चारनी शुद्धि तो रिक्ता विगेरेनो त्याग करवायी स्पष्टज ठे. ते विने ब्रह्मशंखुटीकामां कहुं ठे के—

“एकादशी द्वितीया पञ्चमी सप्तमी तृतीया च ।
प्रतिपद्दशमी चेष्टा त्रयोदशी पौर्णमासी च ॥
सूर्येन्द्रजीवसौम्यानां जार्गवस्य च वासरे ।
सूत्रपातादिकं कार्यं निष्पत्तिमज्जिवाग्छता ॥”

“अग्नीवारश, वीज, पांचम, सातम, त्रीज, परुवो, दशम, तेरश अने पूनम तथा रविवार, सोमवार, गुरुवार, बुधवार अने शुक्रवार आठवा तिथि वारे समृद्धिने श्रुता पुरुषे सूत्रपातादिक कार्य करतुं.”

हवे परना आरंजमां खण्वळ कहे ठे.—

चरादन्यत्र लगेन्द्रोः शुभैः संयुक्तदृष्टयोः ।

कर्म १० स्थितेषु सौम्येषु गेह्मारंजः शुजावहः ॥ ७२ ॥

अर्थ—उग्र तथा चंद्र पर वही अन्यत्र स्थाने होय पटखे के स्थिर अथवा विस्वजाव-
वालुं उग्र होय अने चंद्र पण स्थिर अथवा विस्वजाववाळी राशिमां रखो होय, तथा
ते पत्रे नून प्रहोए गुफ अथवा तेना पर नून प्रहोनी दृष्टि परुती होय, तथा सौम्य
प्रहो कर्म पटखे दशाने स्थाने रखा होय तो ते वखते परनो आरंज शुजकारक ठे.

केन्द्रत्रिकोणगेः सौम्यैः क्रूरैः शत्रुत्रिलानगेः ।

शुनाय नवनारंजोऽष्टमः क्रूरस्तु मृत्यवे ॥ ७३ ॥

अर्थ—केन्द्रस्थाने (पद्मे, घोये, सातमे अने दशमे स्थाने) तथा त्रिकोणमां (नवमे
तथा पांचमे स्थाने) सौम्य प्रहो रखा होय, अने क्रूर प्रहो उठे, वीजे के अग्नीवारमे
स्थाने रखा होय तो ते वखते परनो आरंज करयो शुज ठे, परंतु कोइ पण क्रूर प्रह
आठमे स्थाने रखा होय तो परपपीना मृत्युने मांटे ठे.

अही आठयो विंशत देवज्ञवज्रनां कथो ठे.—

“गुरुउंग्रे उखे शुक्रः सरः शः सद्ने कुजः ।

रिषां ज्ञानुर्वदा वर्षशतायुः स्याद्दुर्दं तदा ॥ १ ॥”

“एहना आरंजमनवे जो उग्रनां गुरु होय, उठ (१०) स्थाने शुक्र होय, सर
(३) स्थाने बुध होय, सद्द (३) स्थाने मंगळ होय अने शत्रु (६) स्थाने मूष होय
तो ते पर को वर्षना आयुर्वदा श्राय ठे.”

१ शः, सरः, बुधः, शः, सद्दः, कुजः. २ शिबुर, कन्या, पन अने मीन. ३ पंड, गुरु, शुक्र नां
शुक्र. ४ शनि, वीज अने मंगळ.

“सितो वप्रे गुरुः केन्द्रे ते बुधो रविशङ्कः ।

निवेशे यस्य तस्यानुबेदनः शरदां शतम् ॥ १ ॥”

“जे घरना आरंजे छप्रनां गुरु होय, केन्द्रनां गुरु होय, दराने स्थाने बुध होय अने आय एटखे अगीयारने स्थाने रहेछो रवि होय तो ते घरनुं आयुष्य तो शरदस्तु सुधी (तो वर्षनुं) घाय ठे.”

“त्रिसाधुसुतछप्रस्यैः सूर्यारेण्यत्तितैर्जवेत् ।

प्रारंजः सप्रनो यस्य तस्यानुबे समाशते ॥ ३ ॥”

“त्रीजे स्थाने सूर्य होय, षष्ठे स्थाने मंगळ, पांचने स्थाने गुरु अने छप्रनां गुरु रहेछो होय ते वखते जे घरनो आरंज कयों होय ते घरनुं आयुष्य पत्तो वर्षनुं घाय ठे.”

“न्योसि चन्द्रः मुखे जीवो छात्रे ज्ञानदानैधरौ ।

यस्य धाम्नः समाशीतिं स्थितित्तस्य धिया युता ॥ ४ ॥”

“जे घरना प्रारंजवखते दशमे स्थाने चंद्र होय, सुख (४) स्थाने गुरु होय तथा छात्र (११) स्थाने मंगळ अने शनि होय तो ते घरनी स्थिति छट्ठी सहित एंशी वर्ष सुधी रहे ठे.”

“स्वोच्चस्थे छप्रगे गुरो १ हिवुकस्थेऽथवा गुरौ २ ।

स्वोच्चे मन्देऽथवा छात्रे ३ धाम्नः सधीः स्थितिधिरम् ॥ ५ ॥”

“जे घरना प्रारंजवखते गुरु पोताना उच्च स्थाननो चइने छप्रनां रह्यो होय, अथवा गुरु हिवुक (४) स्थाने रह्यो होय, अथवा शनि उच्च स्थाननो चइने छात्र (११) स्थाने रह्यो होय तो ते घरनी स्थिति छट्ठी सहित चिर काळ रहे ठे एटखे अमित स्थिति होय ठे.”

जे आ विशेषो गृहारंजना छप्रनां कहेवाय ठे ते जिनाखय विगेरेना प्रारंजना छप्रने विषे पण जाणवा. तथा—

“स्वर्हे चन्द्रे विखप्रस्थे जीवे कंटकवर्तिनि ।

ज्येष्ठद्वितीयुते धाम्नि चरिकाखमवस्थितिः ॥ ६ ॥”

“जे घरना प्रारंजे चंद्र पोताना नक्षत्रनां रहिने छप्रने रह्यो होय, तथा गुरु कंटक (१-४-७-१०) स्थाने रह्यो होय तो ते पर छट्ठी युक्त घाय ठे, तथा तेनां चिर काळ स्थिति घाय ठे. अर्थात् तेमां रहेनाराउ चिर काळ सुधी रहे ठे.”

“स्वमित्रोच्चगृहांदास्यैस्तदंश्याधिरमासते ।

खगैरन्यगतैरन्ये नीचगंध्यापि निर्धनाः ॥ ७ ॥”

“घरना प्रारंजसमये ग्रहो पोतानां स्थाननां, मित्रना स्थाननां तथा अने षष्ठी पोताना अंशनां, मित्रना अंशनां तथा उच्च अंशनां रह्यो

घरधणीना वंशजो चिर काळ रहे ठे, अने जो तेथी अन्य स्थानोमां
घरधणीना वंशजोथी वीजा जनो चिर काळ तेमां रहे ठे, पण जो प्रह
रह्या होय तो तेमां वसनाराळ निर्धन रहे ठे.”

“अनस्तगैः सितेज्येन्दुजन्मराशिविखन्नपैः ।
स्वोच्चस्वदेवत्रजागस्यैर्जवेद्वीसौख्यदं गृहम् ॥ ७ ॥”

“शुक्र, गुरु, चंद्र, जन्मनो स्वामी, राशिनो स्वामी अने खन्ननो स्वामी
अस्त पामेखा न होयं तथा पोतानां उच्च स्थाने, पोतानां क्षेत्रमां अने पोत
रहेखा होय तो ते घर लक्ष्मी तथा सुखने आपनारं थाय ठे.”

“गृहिणीन्दौ गृहस्योऽर्के गुरौ सौख्यं सिते धनम् ।
विवले नारायायाति नीचगेऽस्तंगतेऽपि च ॥ ८ ॥”

“घरना प्रारंजसमये चंद्र निर्वळ होय, नीच स्थाने रह्यो होय अथवा अ
होय तो घरधणीनी स्त्री नाश पामे ठे. एज रीते सूर्य निर्वळ, नीच के अस्त
घरधणी नाश पामे ठे. गुरु निर्वळ, नीच के अस्त होय तो सुखनो नाश थाय
शुक्र निर्वळ, नीच के अस्त होय तो धननो नाश थाय ठे.”

आ प्रमाणे दैवज्ञवद्वज्रमां कष्टं ठे. तथा—

“गृहेषु यो विधिः कार्यो निवेशनप्रवेशयोः ।
स एव विदुषा कार्यो देवतायतनेष्वपि ॥ १ ॥”

“घरतुं स्थापन करवानो तथा तेमां प्रवेश करवानो जे विधि कहेयो ठे तेज वि
विधाने देवालयोने विषे पण करयो (कहेयो-जाणयो.)” एम व्यवहारप्रकारमां कर्तुं
घमने विषे दोषने कहे ठे.—

वर्णेशो दुर्वलः कुर्यादावर्षादन्यद्वस्तगम् ।

एकोऽपि दून उ कर्म १० स्यः परांशो स्याद्यदि महः ॥ ७४ ॥

वर्णेशो दुर्वल होय तथा सातमा अने दानमा स्थानमां रह्यो एरु
होय तो ते पर एरु वर्णमां वीजा धणीने हाय जाय.

यो महः स्यो एकोऽपि कर्तुं कष्टं अने कर्तुं
योग होय तो कर्तुं कष्टं अने कर्तुं

एक माण
थाय ठे.

नया कर्मां

“सितो लग्ने गुरुः केन्द्रे खे बुधो रविरायगः ।

निवेशे यस्य तस्यायुर्वैश्मनः शरदां शतम् ॥ २ ॥”

“जे घरना आरंजे लग्नां शुक्र होय, केन्द्रमां गुरु होय, दशमे स्थाने बुध होय अथे आय एटखे अग्नीयारमे स्थाने रहेखो रवि होय तो ते घरतुं आयुष्य सो शरद्वरुतु सुधी (सो वर्षतुं) धाय ठे.”

“त्रिशत्रुसुतलग्नस्थैः सूर्यारैर्यसितैर्जवेत् ।

प्रारंजः सन्ननो यस्य तस्यायुर्द्धं समाशते ॥ ३ ॥”

“त्रीजे स्थाने सूर्य होय, उठे स्थाने मंगळ, पांचमे स्थाने गुरु अथे लग्नां शुक्र रहेखो होय ते वखते जे घरनो आरंज कर्यो होय ते घरतुं आयुष्य घसो वर्षतुं धाय ठे.”

“व्योम्नि चन्द्रः मुखे जीवो लाजे जौमशनैश्चरौ ।

यस्य धाम्नः समाशीतिं स्थितिस्तस्य श्रिया युता ॥ ४ ॥”

“जे घरना प्रारंजवखते दशमे स्थाने चंद्र होय, मुख (४) स्थाने गुरु होय तथा लाज (११) स्थाने मंगळ अथे शनि होय तो ते घरनी स्थिति लक्ष्मी सहित पंशी वर्ष सुधी रहे ठे.”

“स्वोच्चस्थे लग्ने शुक्रे १ द्वियुक्तस्थेऽथवा गुरौ २ ।

स्वोच्चे मन्देऽथवा लाजे ३ धाम्नः सध्रीः स्थितिश्चिरम् ॥ ५ ॥”

“जे घरना प्रारंजवखते शुक्र पोताना उच्च स्थाननो अथे लग्नां रळो होय, अथवा गुरु द्वियुक्त (४) स्थाने रळो होय, अथवा शनि उच्च स्थाननो अथे लाज (११) स्थाने रळो होय तो ते घरनी स्थिति लक्ष्मी सहित चिर काळ रहे ठे एटखे अमित स्थिति होय ठे.”

जे आ विशेषो गृहारंजना लग्नां कहेवाय ठे ते जिनालय विगेरेना प्रारंजना लग्ने विषे पण जाणवा. तथा—

“स्वर्द्धे चन्द्रे विलग्नस्थे जीवे कंटकयतिंति ।

जयेद्भक्ष्मीयुते धाम्नि जूरिकाखमवस्थितिः ॥ ६ ॥”

“जे घरना प्रारंजे चंद्र पोताना नक्षत्रमां रहीने लग्ने रळो होय, तथा गुरु कंटक (१-४-७-१०) स्थाने रळो होय तो ते घर लक्ष्मी युक्त धाय ठे, तथा तेमां चिर काळ स्थिति धाय ठे. अर्थात् तेमां रहेनाराउं चिर काळ सुधी रहे ठे.”

“स्वमित्रोच्चगृहांशस्थैस्तदंश्याधिरमासते ।

लग्नैरन्यगतैरन्ये नीचगंधापि निर्धनाः ॥ ७ ॥”

“घरना प्रारंजसमये ग्रहो पोतानां स्थानमां, मित्रना स्थानमां तथा उच्च स्थानमां अथे वळी पोताना अंशमां, मित्रना अंशमां तथा उच्च अंशमां रळा होय तो तेमां ते

परधनीना वंशजो चिर काळ रहे थे, अने जो तेथी अन्य स्थानोमां रद्या होय तो परधनीना वंशजोची बीजा जना चिर काळ तेमां रहे थे, पण जो प्रहो नीच स्थान रद्या होय तो तेनां वसतनाराठ निर्धन रहे थे."

“अनल्लगैः सितेन्येन्नुजन्मराशिविद्वप्रपैः ।

स्वोच्चस्वदेवजागस्यैर्जवेद्रीसौख्यदं गृहम् ॥ ८ ॥”

“दुष्ट, गूढ, चंड, जन्मनो स्वामी, राशिनो स्वामी अने घमनो स्वामी आठवा प्रपं अन्न पानेद्या न होय तथा पोतानां उच्च स्थाने, पोतानां हेतुमां अने पोताना अंशम रद्दद्या होय तो ते पर धनी तथा मुतने आणनाहं थाय थे."

“दृष्टिगीन्द्रो गृहसोडहे गुरो सोख्ये सिते पत्नम् ।

चिक्ते नामनायाति नीचगेडलंगतेऽपि च ॥ ९ ॥”

“दादा जन्मनवे चंड निर्बंड होय, नीच स्थाने रद्यो होय अथवा अस्त पाभ्यो होय तो परधनीची बीजा नास पाने थे. एत रीते सूर्य निर्बंड, नीच के अस्त होय तो परधनी नास पाने थे. गूढ निर्बंड, नीच के अस्त होय तो मुतनो नास थाय थे अने दुष्ट निर्बंड, नीच के अस्त होय तो पत्नो नास थाय थे."

आ वस्ये देवकापुत्रमां कथं थे. तथा—

“दृष्टे चो सिद्धि कथो निंतापयंसायो ।

च देव सिद्धा कथो देनापयनोऽपि ॥ १ ॥”

“प्रायुं स्तारव काळने दस तेनां पोत प्रतायो जे सिद्धि कथ्यो थे तेनां सिद्धि विषये देवउदेवे विं चय देवो (देवो-नायको.) एत व्याख्यान कासायो कथं थे.

उदरे ति रोखे रहे थे.—

होरो दुर्यजः कुर्यात्सपुंदन्यमृत्नमम् ।

एहोति दूर उ हने १३ व्यः पांशो स्वापदि प्रदुः ॥ १३ ॥

अर्थ—जे रोखे काने दुष्ट होय तथा पापना अने दत्तना सातना रद्दो पद १३ हो अस्त देवउदेवे हो तो ते ए १३ पांशो नीच पीन थाय नास. एहोति दूर उ हने कथो देवो (देवो-नायको.) एत व्याख्यान कासायो कथं थे. उदरे ति रोखे रहे थे.—

१३ व्यः पांशो स्वापदि प्रदुः ॥ १३ ॥
१३ व्यः पांशो स्वापदि प्रदुः ॥ १३ ॥

गृहप्रवेशं सुविनीतवेपः, सौम्येऽयने वासरपूर्वजागे ।

कुर्याद्विधायालयदेवतार्चां, कट्याणधीर्भूतवलिक्रियां च ॥ ८५ ॥

अर्थ—सारे विनयवाळो वेप धारण करीने कट्याणबुद्धियाळा राजादिके सौम्य अयनमां दियसना पहेळा जागने विपे गृहदेवतानी पूजा तथा भूतने वलिदाननी क्रिया करीने गृहप्रवेश करवो.

अहीं सारे विनयवाळो वेप धारण करवो एटखे के अति उद्धत वेप न करवो, पण पवित्र अने उचित वेप पहेरवो. सौम्य अयन एटखे उत्तरायण जाणवुं. ते विपे कटुं ठे के—

“सौम्येऽयने कर्म शुभं विधेयं, यज्ञहितं तत्खलु दक्षिणे च” ।

सौम्य अयन एटखे उत्तरायणमां शुभ कार्य करवुं, अने जे निंदित कार्य ठे ते दक्षिणायनमां करवुं. अहीं शुभ कार्यमां पण आटखो विशेष ठे.—

“मासादिसंख्यानियतं सीमन्तोन्नयनादिकम् ।

याम्यायनादौ तत्सर्वं क्रियमाणं न दुष्यति ॥ १ ॥”

“जे शुभ कार्यमां मासादिकनी संख्यानोज नियम करेखो होय एवां सीमंत विगेरे सर्व कार्यो दक्षिणायनादिकमां करवाधी पण दोष नथी” एम त्रिविक्रम कहे ठे. अहीं याम्यादौ—दक्षिणायनादिकमां ए ठेकाणे आदि शब्द खलेखो ठे तेथी अधिक मास तथा ह्य मास पण आवां कार्यामां निंघ नथी एम जाणवुं.

मूळ भ्रूलोकमां दियसने पहेखो जाग कखो ठे. तेनो अर्थ चढते दियसे जाणवो. गृहदेवतानी पूजा एटखे वास्तुशास्त्रमां कहेली वास्तुनी पूजा. भूतवलिदान एटखे दिशाठ तथा विदिशाठमां भूतने वलिदान थापवुं ते. कट्याणबुद्धियाळा एटखे के गृहप्रवेशसमये चित्तमां सद्बुद्धि राखची.

गृहप्रवेशमां वार तथा नक्षत्रनो नियम कहे ठे.—

प्रविशेच्छेश्म वारेषु हित्वार्कक्षितिनन्दनौ ।

त्रैश्च पुण्यभुवस्तातिधनिष्ठाभृद्भुवारुणेः ॥ ८६ ॥

विधाय वामतः सूर्यं पूर्णकुंजपुरस्तरः ।

गृहं यद्विद्भुखं तद्विगृह्यारधिष्ण्ये विशेषतः ॥ ८७ ॥

अर्थ—रविवार तथा मंगळवारने पर्जाने बीजा वारोमां पुण्य, भुव संज्ञापाळा (रोहिणी अने त्रण उत्तरा), स्वाति, धनिष्ठा, गृह संज्ञापाळा (मृगशिर, चित्रा, अश्लेषा अने रेवती) तथा शतजिपकू एटखां नक्षत्रोमां सूर्यने नाथी वाशु राखीने पूर्ण कुंज सहित घरमां प्रवेश करवो. तेमां पण जे दिशाना मुखयाळुं घर होय ते दिशाना वारनुं नक्षत्र होय तो ते विशेष शुभ ठे.

अहीं प्रवेश करती बखते गोचर अने अष्टक वर्गनी विधिए करीने चंद्र अनुकूल होय, रिक्ता तिथि न होय तथा विष्कंजादिक कुयोग न होय ए पोतानी मेळे जाणी खेवुं. ते विषे व्यवहारप्रकाशमां कहुं ठे के—

“तारेन्चोर्बलकाले तिथावरिकेऽहि शुभदस्य ।”

“तारा अने चंद्रनुं बळ होय त्यारे रिक्ताने वर्जनि वीजी तिथिमां अने शुभदायक दिवसे गृहप्रवेश करवो.”

मूळ श्लोकमां रवि अने मंगळने वर्जवानुं कारण ए ठे के ते वने वारो रोग तथा रक्त प्रकोपने करनारा ठे. वर्ज्य नक्षत्रनुं फळ देवज्ञवद्वजमां आ प्रमाणे कहुं ठे.—

“विशाखासु राज्ञी सुतो दारुणेषु, प्रणाशं प्रयात्युम्रेषु क्षितीशः ।

गृहं दह्यते वह्निना वह्निधिष्ये, चरैः क्षिप्रधिष्यैश्च ज्यूोऽपि यात्रा ॥ १ ॥”

“विशाखामां गृहप्रवेश करवाथी राणीनो नाश थाय, दारुण नक्षत्रोमां प्रवेश करवाथी पुत्रनो नाश थाय, उग्र नक्षत्रोमां प्रवेश करवाथी राजानो नाश थाय, अग्निना नक्षत्र (कृत्तिका) मां प्रवेश करवाथी ते घर अग्निवने वळी जाय, तथा चर अने क्षिप्र नक्षत्रोमां प्रवेश करवाथी फरी यात्रा करची पने ठे.”

मूळ श्लोकमां पूर्ण कुंज सहित प्रवेश करवानुं कहुं एटले के जळथी जरेला कळशोने (कळशवाळी खीर्जने) आगळ करीने प्रवेश करवो. जे दिशाना मुखवालुं घर होय एम जे कहुं तेनो अर्थ ए के—पूर्व दिशानी सन्मुख घर होय तो पूर्व द्वारवाळां कृत्तिकादिक सात नक्षत्रो ठे, माटे ते नक्षत्रोमां प्रवेश करवानो अधिकार ठे. तेथी करीने पूर्वे कहेला गुणवालुं पण प्रवेशनुं नक्षत्र जो घरनी सन्मुखनी दिशाना द्वारवालुं होय तो ते अत्यंत शुभ जाणवुं. विशेषमां खल कहे ठे के—

“सर्वग्रहविमुक्तं प्रवेशजं शस्यते प्रयत्नेन ।

कैश्चित्सौम्यसमेतं शुभप्रदं कीर्तितं मुनिभिः ॥ १ ॥”

“सर्व ग्रहोने गोनीने प्रयत्नने जो प्रवेशनुं नक्षत्र क्षीधुं होय तो ते बलाण्या लायक ठे. केटवाक मुनिठे कहे ठे के ते प्रवेशनुं नक्षत्र सौम्य (रवि, मंगळ अने शनि वर्जित) राहोए करीने सहित होय तो ते शुभकारक ठे.”

तथा परमां प्रवेश करवो होय तो शुक्रनुं सन्मुखपणुं तजवा योग्य ठे. ते विषे त्रिविक्रमे कहुं ठे के—

“त्यजेत् कुतारां प्रस्थाने शुक्रज्ञौ गृहवेशके ।

यात्रासु च नवोदखीयर्जं संमुखदक्षिणौ ॥ १ ॥”

“प्रस्थान करी, पसते कुताराने वर्जनी, नवीन विवाहेस खीने गोनीने धीजाने गृहप्रवेशनां तथा यात्राणां सन्मुख वायुए रहेला शुक्र अने पुष्यने तजवा.”

गृहप्रवेशं सुविनीतवेपः, सौम्येऽयने वासरपूर्वज्ञाने ।

कुर्याद्विधायालयदेवतार्चां, कट्याणधीर्भूतवलिक्रियां च ॥ ८५ ॥

अर्थ—सारो विनयवाळो वेप धारण करीने कट्याणवुद्धियाळा राजादिके सौम्य अयनमां दिवसना पहेळा जागने विपे गृहदेवतानी पूजा तथा चूतने बलिदाननी क्रिया करीने गृहप्रवेश करयो.

अर्ही सारो विनयवाळो वेप धारण करवो एटखे के अति उद्धत वेप न करवो, पण पवित्र अने उचित वेप पहेरयो. सौम्य अयन एटखे उत्तरायण जाणवुं. ते विपे कहुं ठे के—

“सौम्येऽयने कर्म शुभं विधेयं, यज्ञहितं तत्त्वल्लु दक्षिणे च” ।

सौम्य अयन एटखे उत्तरायणमां शुभ कार्य करवुं, अने जे निंदित कार्य ठे ते दक्षिणायनमां करवुं. अर्ही शुभ कार्यमां पण आटखो विशेष ठे.—

“मासादिसंख्यानियतं सीमन्तोन्नयनादिकम् ।

याम्यायनादौ तत्सर्वं क्रियमाणं न दुष्यति ॥ १ ॥”

“जे शुभ कार्यमां मासादिकनी संख्यानोज नियम करेखो होय एषां सीमंत विगेरे सर्व कार्यो दक्षिणायनादिकमां करवाथी पण दोष नथी” एम त्रिविक्रम कहे ठे. अर्ही याम्यादौ—दक्षिणायनादिकमां ए ठेकाणे आदि शब्द दखेखो ठे तेथी अधिक मास तथा ह्य मास पण आवां कार्योमां निंद्य नथी एम जाणवुं.

मूळ म्छोकमां दिवसनो पहेखो जाग कळो ठे. तेनो अर्थ चढते दिवसे जाणयो. गृहदेवतानी पूजा एटखे वास्तुशास्त्रमां कहेली वास्तुनी पूजा. चूतबलिदान एटखे दिशाउं तथा विदिशाउंमां चूतने बलिदान आपवुं ते. कट्याणवुद्धियाळा एटखे के गृहप्रवेशसमये चित्तमां सद्बुद्धि राखवी.

गृहप्रवेशमां वार तथा नक्षत्रनो नियम कहे ठे.—

प्रविशेष्टेश्म वारेषु हित्वार्कद्वितिनन्दनौ ।

त्रैश्व पुण्यध्रुवस्वातिधनिष्ठाभृषुवारुणेः ॥ ८६ ॥

विधाय वामतः सूर्यं पूर्णकुंजपुरस्तरः ।

गृहं यद्विद्वुखं तद्विगृह्यारधिष्ये विशेषतः ॥ ८७ ॥

अर्थ—रविवार तथा मंगळवारने यर्जने बीजा वारोमां पुष्य, ध्रुव संज्ञावाळा (रोहिणी अने त्रण उत्तरा), स्वाति, धनिष्ठा, मूळ संज्ञावाळा (मृगशिर, चित्रा, अश्लेषा) तथा शतजिपक्कू एटखां नक्षत्रोमां सूर्यने ऋषी धातु राखीने पूर्ण कुंज सहित घरमां प्रवेश करयो. तेमां पण जे दिशाना मुखयाळुं पर होय ते दिशाना वारनुं नक्षत्र होय तो ते विशेष शुभ ठे.

॥ आरंजसिद्धि ॥

“पुनः प्रयाणं मेपे स्यान्मृत्युः कर्के तुले रुजः ।
धान्यनाशो मृगे लघ्नैरंशैश्च फलमीदृशम् ॥ १ ॥”

“मेप लघ्नमां के तेना अंश (नवांश)मां गृहप्रवेश करवाथी फरीने प्रयाण करवुं पणे ठे, कर्कमां के तेना अंशमां गृहप्रवेश करवाथी मृत्यु थाय ठे, तुला के तेना अंशमां करवाथी व्याधि थाय ठे, अने मकरमां करवाथी धान्यनो नाश थाय ठे. आ प्रमाणे चर लघ्ननुं तथा तेना अंशनुं फळ ठे.”

ग्रहोनी व्यवस्था नवीन घटना स्थापन करवामां जे कही ठे तेज गृहप्रवेशमां पण ठे, तेथी करीने जूदी पानीने कही नथी. ग्रहोना त्रण प्रकार ज्योतिषसारमां आ प्रमाणे कव्या ठे.—

“कूरा ति उ गारसगा सोमा किंदे तिकोणगे सुहया ।

कूर चम अइ असुहा सेसा मज्जिम गिहारंजे ॥ १ ॥

किंद चमंति १२ कूरा असुहा ति इगारहा सुहा सये ।

कूरा वीथा असुहा सेस समा गिहपवेसे थ ॥ २ ॥”

“नपीन परनो आरंज करवामां कूर ग्रहो (रवि, मंगळ, शनि, राहु) वीजे, उ तपा अगीपारमे स्थाने होय तो ते सारा (उत्तम) ठे. सौम्य ग्रहोकेन्द्र (१-५-७-१०

स्थानमां तथा त्रिकोण (९-५) स्थानमां होय तो ते सारा ठे. कूर ग्रहो आठमे स्थाने रघ्या होय तो ते अत्यंत अचुन (अथम) ठे. वाकीना ग्रहो आठमा स्थानमां रघ्या होय तो ते मध्यम ठे. (१) गृहप्रवेश करवामां कूर ग्रहो केन्द्र (१-५-७-१०)

स्थानमां आठमे स्थाने तथा वारमे स्थाने होय तो ते अचुन (अथम) ठे, सर्वे ग्रहो वीजे तथा अगीपारमे स्थाने रघ्या होय तो ते अचुन (उत्तम) ठे. कूर ग्रहो वीजे स्थाने

होय तो ते अचुन (अथम) ठे. वाकीना मध्यम ठे.” यंत्र नीचे प्रमाणे.—

गृहस्थान अने गृहप्रवेशमां ग्रहोनी व्यवस्था—

उत्तम	मध्यम	अथम
३-६-११	९-५	८-१-५-७-१०-१२-२
१-४-३-१-२-३-११	८-२-६-१२	०
३-६-११	९-५	८-१-५-७-१०-१२-२
१-४-३-१-२-३-११	८-२-६-१२	०
१-४-३-१-२-३-११	८-२-६-१२	०
१-४-३-१-२-३-११	८-२-६-१२	०
३-६-११	९-५	८-१-५-७-१०-१२-२
३-६-११	९-५	८-१-५-७-१०-१२-२

हृये लग्नबल कहे ठे.—

जन्मराशिविलग्नान्यां प्रथमोपचयस्थितम् ।

लग्नं स्थिरं तदंशश्च प्रवेशे सङ्गिरिष्यते ॥ ७७ ॥

अर्थ—सत्पुरुषोप गृहप्रवेशने विषे जन्मनी राशिथी अने जन्मलग्नथी प्रथम तथा उपचयस्थानमां रहेलुं स्थिर लग्न तथा तेनो अंश (नवांश) इहेलो ठे. अहीं प्रथम स्थान पटवे जन्मराशि अने जन्मलग्नरूपज लग्न होय तो ते गृहप्रवेशमां प्रशस्य ठे. ते विषे लग्न कहे ठे के—

“स्वनक्षत्रे स्वलग्ने वा स्वमुहूर्त्ते स्वके तिथौ ।

गृहप्रवेशमंगल्यं सर्वमेतत्तु कारयेत् ॥ १ ॥

हुरकर्म विवादं च यात्रां चैव न कारयेत् ।”

“पोताना (जन्मना) नक्षत्रमां, पोताना लग्नमां, पोताना मुहूर्त्तमां अने पोतानी तिथिमां गृहप्रवेश तथा सर्व मांगलिक कार्य करावयां, परंतु क्षौर कर्म, विवाद तथा यात्रा ए व्रण कार्य करावयां नहीं.” जन्मराशि अने जन्मलग्न थकी उपचयस्थानमां (३-६-१०-११) रहेलो पण राशि प्रशस्य ठे. ते विषे लग्न कहे ठे के—

“आरोग्यदो १ धनहरो २ धनदः ३ सुखप्रः ४,

पुत्रान्तको ५ ऽरिगणहा ६ ऽथ नितम्बिनीप्रः ७ ।

प्राणान्तकृत् ८ पिटकदो ९ ऽर्थ १० धर्माप ११ जीदो १२,

जन्मर्हतस्तप्तुदयाच चिखन्नराशिः ॥ १ ॥”

“जन्मना नक्षत्रथी तथा तेना उदयथी लग्ननो राशि जो पहेले स्थाने होयतो आरोग्य आपे ठे, बीजे होय तो धननो नाश करे ठे, बीजे होय तो धनने आपे ठे, षोथे होय तो सुखनो नाश करे ठे, पांचमे होय तो पुत्रनो नाश करे, षष्ठे होय तो शत्रुना समूहनो नाश करे, सातमे होय तो स्त्रीनो नाश करे, आठमे होय तो पोताना प्राणनो नाश करे, नयमे होय तो व्याधि करे, दशमे होय तो धनने आपे, अगीयारमे होय तो धननो समूह आपे अने चारमे होय तो जयने आपे ठे.”

मूळ श्लोकमां सामान्य रीते स्थिर लग्न करुं ठे, तोपण ते स्थिर लग्न गाननुं खेनुं, पण अरण्यनुं खेनुं नहीं, पटवे के वृष के कुंज लग्नमां के तेना नवांशमां गृहप्रवेश करयो श्रेष्ठ ठे, केमके ते पे लग्नज ग्रहण करया लायक (प्राग्य) ठे. मूळमां तेनो अंश कटो ठे ते साथे च शब्द खस्यो ठे, माटे द्विस्वजावपाळा लग्न तथा अंश (नवांश) गृहप्रवेशमां झुपित नथी, केमके चर लग्न तथा चर अंशनोज दोष कटो ठे. ते विषे लग्न कहे ठे के—

कोई शंका करे के—“जो जन्मलक्ष्मीज शुचाशुच फळ थाय ठे तो ध्या विवाहादिकना लक्षणं प्रवळपणुं विचारवानुं शुं प्रयोजन ठे ? अने जो कदाच विवाहादिकना लक्षणा वळनुंज प्रमाण होय तो पत्नी जातकादिक शास्त्रोतुं निरर्थकपणुं यशे.” आ शंकातो जयाव आपतां आचार्य महाराज कहे ठे के—“एम न बोळवुं, कारण के जातकादिकमां जे शुचाशुच फळ कहेलुं ठे ते (फळ)नी विवाहादिकना लक्षणा वळथी अधिकता के न्यूनता थाय ठे. जेमके जन्मनुं (जन्मलक्षणं) फळ शुच उतां पण दशा प्रवेशने फळ जे तत्काळनुं लक्षण थाये तेमां दशानो पति (स्वामी) अने तेना मित्रादिक लक्षणादिक स्थानमां रह्या होय तथा चंद्रथी मित्रस्थानमां, उच्च स्थानमां, उपचयस्थानमां अने त्रिकोणादिक स्थानमां रह्या होय तो तेनुं फळ अत्यंत शुच कहुं ठे. ते विषे बृहज्जातकमां था प्रमाणे कहुं ठे.—

“पाकस्वामिनि लग्ने सुदृदि वा पर्गस्य सौम्येऽपि वा,
 प्रारब्धा शुचदा दशा त्रिदशपङ्कजानेषु वा पाकपे ।
 मित्रोच्चोपचयत्रिकोणमदने पाकेश्वरस्य स्थित-
 धन्त्रः सत्कलत्रोपनानि कुरुते पापानि चातोऽन्यथा ॥ १ ॥”

“पाकनो स्वामी पदपे दशानो स्वामी लग्नस्थानमां के मित्रना स्थानमां रह्यो होय अथवा पोताना पर्ग मंधपी सौम्य प्रद साये रह्यो होय ते वखते आरंज थयेदी दशा शुच फळ धारनारी जाशुनी. अथवा दशानो स्वामी श्रीजे, दशमे, उच्च के अगीवारमे स्थाने होय तोसु ते शुच ठे, तथा दशाना स्वामीना मित्रस्थानमां, उच्च स्थानमां, उपचयस्थानमां, त्रिकोणस्थानमां के रीशुचनमां चंद्र रह्यो होय तो ते सत्फळना धोपने करे ठे, तेनाची अन्य स्थानमां रग्यो होय तो पापने करे ठे—अशुच फळशायक ठे.”

बडी शाहीठेनुं जन्मपुत्र अशुच उतां पण तरकाळना विवाहादिक लक्षणना वळथी शुच पण थाय ठे, नाटे सरे उपर कहेलुं निर्दोष पदपे शुक्ति शुचन ठे.

“विवाहार्दां स्मृतः सारः” “विवाहादिक कार्यमां सार (सूर्ये मंधपी) मायकळो ठे.” ए प्रभाते रत्नवायना शायनां क्युं ठे, तेथी लग्नां सूर्यमंकांतिथी प्रवर्तया सार नाकतो विद्वन कळो. हे चंद्र (चंद्र मंधपी) मायतो नियम कहे ठे.—

मायकाशुनयो राधयेष्टयोश्चापि मासयोः ।

खद्यं श्रेयः परे स्वाकुलद्वत्कार्त्तिकमागीयोः ॥ २ ॥

अर्थ—एकर अने काशुच नायनां तथा विवाह अने श्रेष्ठ मायमां पण एकर शुच पदपे रीशु अशुच सारकार्त्तिक अने मायंगीं मायनां पण तेकर प्रभाते पदपे शुच करे ठे.

विशेषमां जास्कर कहे ठे के—

“रात्री विवाहजे शक्तः सन्मुद्धर्षं स्थिरोदये ।

यधूप्रवेशो नयात्र प्रतिशुभार्द्रयं विदुः ॥ १ ॥”

“रात्रे विवाहना नक्षत्रमां शुभ मुद्धर्षं अने स्थिरखप्रमां यदुनो प्रवेश प्रशक्त ठे, तेनां सामा (सन्मुख) शुक्रनो जय कयो नथी.”

तथा रत्नमाळामां आ प्रमाणे कर्तुं ठे.—

“पुनर्वसो च सृत्तिकागृहस्य निर्मितिः स्मृता ।

चिरशिविष्णुजान्तरे प्रवेशानं च तत्र तु ॥ १ ॥”

“सृत्तिकागृहनु निर्माण पुनर्वसु नक्षत्रमां कर्तुं ठे, अने तेनां प्रवेश करतानुं अशिविर् तथा श्रयण ए धे नक्षत्रोनी यधे कर्तुं ठे. अर्ही पुनर्वसु नक्षत्र खेसानुं कारण ए ठे ये तेनो स्वामी देयमाता ठे माटे, तथा अजिजित् अने श्रयणनी यधे प्रवेश करतानुं कारण ए ठे जे तेमना सृष्टिकर्ता (प्रजा) अने पावनकर्ता (विष्णु) स्वामी ठे माटे. प्रवेश करयामां अति उत्सुकता होय तो आ धे नक्षत्रोना उदयनी (उदयनी) यधे प्रवेश करतो.

॥ इति पारगुधारम् ॥ ९ ॥

इति श्रीमति आरंजसिद्धिवार्तिके गम १ पारगुनियेशप्रवेशपरीक्षणकथनस्यो विमर्शः ३ ३

॥ पञ्चमो विमर्शः ॥

॥ अथ विषप्रधारम् ॥ १० ॥

इये दशानुं विषप्र (विवाह) कार कहे ठे.—

सप्तं विवाहे दीक्षायां प्रतिष्ठायां च शम्भते ।

रवौ मकरकुंजस्थे मेवादिप्रपनेऽपि च ॥ १ ॥

अर्थ—विवाह, दीक्षा अने प्रतिष्ठाने विषे मकर, कुंज अने मेवादि कहे (मेष, हस् तथा मिथुन) संक्रांतिना सूर्य होय त्वारे छप्र (मुहूर्त) छेठुं ए मुहूर्त ठे.

अर्ही दीक्षाए करीने उपस्थापना (यमी दीक्षा) आदी. मकरा एटजे किरकिर, जिनप्रासाद विगेरेनी स्थापना. श्चोकनां च शम्भ छर हो ठे ते नता करेतावे एउ करव करवा माटे ठे, तेथी राग्याजिपेक अने आद्याजिपेकानुं एउ करव करवु मुहूर्त एटजे अवरस्य आदरवापरे करीने यदु भावेठुं ठे. आ विव.परिके काय मुहूर्त उदय बडे करीनेच करवा जायक ठे, ते तिवाव करवा जायक नथी. अने ए. ए. काय ए दिवस अने नक्षत्रनी शुद्धि होय त्वारे माघ मासा मुहूर्तेनी एउ करवा जायक ठे. अर्हा

“गुरुर्मघायां पुरुषं हन्ति ज्ञान्ये स्थितः स्त्रियम् ।
उत्तराफाङ्गुनीपादे घ्नं हन्ति न संशयः ॥ १ ॥”

“मघा नक्षत्रमां रह्यो बृहस्पति पुरुषने इणे ठे, पूर्वाफाङ्गुनीमां रह्यो होय तो स्त्रीने इणे ठे, अने उत्तराफाङ्गुनीना पहेला पादमां रह्यो होय तो वक्षेने इणे ठे. तेमां कां पण संदेह नथी. (आ सवा वे नक्षत्रो सिंह राशिनां ठे.)”

“गोदावयुत्तरतो यावज्जागीरथीतटं याम्यम् ।
तत्र विवाहो नेष्टः सिंहस्थे देवपतिपूरये ॥ २ ॥”

“बृहस्पति सिंह राशिमां रह्यो होय त्यारे गोदावरी नदीना उत्तर कांठाथी आरंजीने गंगा नदीना दक्षिण कांठा सुधीना वचला प्रदेशमां विवाह करवानुं इच्छुं नथी.”

केटकाएक आ प्रमाणे कहे ठे.—ज्यांसुधी बृहस्पति मघा नक्षत्रने उल्लंघन न करे त्यांसुधी सिंहरानो दोष मोटो ठे. ते विषे शानक कहे ठे फे—

“पितृने यदि गुरूपूरयो नीचर्त्तं याऽथवाऽरिसंगुक्तः ।
कन्योऽथ वैभर्भ्यं प्रयाति संवत्सरैः पत्निः ॥ १ ॥”

“जो बृहस्पति मघा नक्षत्रमां होय, अथवा नीच राशिमां होय, अथवा शत्रुस्थान-वधे मंगुष्ट होय तो तेरा प्रथमां परणेंदी कन्या उ को विधवा भाव ठे.”

जो मघा नक्षत्रने उल्लंघन करी गयो होय तो तेरा दोष मोटो नथी, तेथी करीने कन्याकायना अतिक्रमथी, वरना घोनथी. के देशना उपद्रव विंगेरेना देवुथी संपूर्ण सिंहरानो त्याग करतो अस्तस्य होय तो तेठे मघामां रह्यो पुढोनो त्याग करे ठे. तेंतें बदे ठे फे—

“इहोऽथ्येवं जगद्गुः निराकरोऽपि वृषशत्रुमुक्तः ।
अथविद्यानदमपन्नो न विद्वान् मयं हास्यु ॥ १ ॥”

“इहा आचार्यो बदे ठे के इच्छतो मुक्त बृहस्पति निंद्य पर आचर्य ययो होय तोपण मघा नक्षत्रने उल्लंघन करी गयो होय तो मयं हास्यमां विद्वान् नथी.”

परातर बदे ठे फे—“सिंहस्य रह्यो बृहस्पतिने जो निंदना परद्रो पांच नवांशो शोषती शोष होय तो अद्रुह देशनां निंदना होय त्यागतो नथी. ते आ प्रमाणे.—

“सिंहस्य शोऽप्युनिंसां शास्त्रादीनीत्यर्थोऽयं ।
न ह्येते संवत्सरेऽप्येतेषु नु म कुन्वसः ॥ १ ॥”

“सिंहस्य रह्यो बृहस्पति निंदना प्रथम पांच नवांश जोयना करी तोरादीना इह वाते इह संवत्सरे उल्लंघन करे मुक्त नथी. तोरादीनी नवांशो मघा नदीना मध्य भागां तो मुक्तकरे फे.

आ शुक्ल प्रतिपद्द्वयी आरंजीने चांद्र मासोज ग्रहण करवा. अही कोइ शंका करे के ज्येष्ठ मासमां तो मिथुन संक्रांति होय ठे, अने ते संक्रांति तो उपरना (पहेला) श्लोकमां पण ग्रहण करवानी कही ठे, तेथी अही फरीथी ज्येष्ठ मासनुं ग्रहण केन कर्तुं ? आ शंकानो जवाव ए ठे जे—अपाढ मासमां कदाचित् मिथुन संक्रांति आवती होय तोपय सर्वथा ते अपाढ मासनो निषेध करवा माटे अही ज्येष्ठ मासनुं ग्रहण कर्तुं ठे. केटखाक आचार्योण मिथुन संक्रांति होय तो अपाढ मासनी शुक्ल दशमी मुधीनो प्रथम त्रिजाग ग्रहण करवानो कही ठे. ते विषे त्रिविक्रम कह्ठे ठे के—“कैश्चिदिष्टरुयंशः शुभेस्तीति” “केटखाएके अपाढ मासनो पहेलो त्रिजाग पण इग्रयो ठे.” मूळ श्लोकमां कार्तिक तथा मार्गशीर्ष मास पण मतांतरे लीधा ठे, परंतु ते मास अथम होवाची तेमां हीन जातिना मनुष्योनो विवाह थइ शके ठे एम जाणवुं. तेमां पण कार्तिक शुक्ल पद्मादशी पत्रीज थइ शके एम जाणी छेवुं. ते विषे व्यवहारप्रकाशमां कर्तुं ठे के—

“कार्तिकमासे शुद्धिर्गुरोर्विद्योक्त्या रवंध चन्द्रपत्रम् (छे) ।

अक्रूरयुते धिष्ये देवोर्धानादशाहं स्वात् ॥ १ ॥”

“कार्तिक मासमां देव उठ्या (एकादशी) पत्री गुरुनी तथा सूर्यनी शुद्धि जोरी. पूर ग्रह रहित नक्षत्रमां चंद्र पळयान् होय तो दश दिवस विवाह पद्द शकं”.

आ उपर कहेला उ मास सियाय बीजा पाकीना उ चंद्र भागमां उग्र ग्रहण करवुं नहीं एम सिद्ध थयुं. वळी पाकधीकार तो आ प्रमाणे कहे ठे—“कार्तिक विंगरे वसु पत्र मासमां अनुक्रमे चार स्थिर राशिनां उग्रो अमृतस्वजापराळां ठे. ते आशनाचे—कार्तिकादिक व्रण मासमां वृष उग्र सुज ठे, माघादिक व्रण मासमां सिंह उग्र सुज ठे, पैशाशादिक व्रण मासमां वृद्धिक उग्र सुज ठे, अने धापणादिक व्रण भागमां कुंज उग्र सुज ठे. आ राशिउना योगोत्तमना मध्यम अंशना उदयमां सर्व कार्यानी सिद्धि पाव ठे.

जे पर्ये मासादिकमां उग्र ग्रहण करवामां ध्यावुं नथी तने कहे ठे.—

जीवे सिंहस्थे धन्वमीनस्थितेऽर्के, विष्णो निज्राणे चाधिमाने च उग्रम् ।

नीचेऽस्तं वासे सप्तनाचेऽंशपे वा, जीवे शुक्ले वाऽस्तं गते वाऽपि नेष्टम् ॥ २ ॥

अर्थ—वृहस्पति सिंह राशिमां रहेछो होय, सूर्य पर अघषा मीन संक्रांतिनां रहेछो होय, विष्णु सुतेवा होय, अधिक मास होय, उग्रनो स्वामी अघषा अंत्यो स्वामी नीष स्थाने रछो होय अघषा अस्त पाम्यो होय, तथा गुरु के शुक्ल अस्त पाम्यो होय त्वारे उग्र छेवुं इष्ट नथी.

सिंह राशिमां रहेछो वृहस्पति होय तो उग्र छेवुं इष्ट नथी. ते विषे सत्तारिं कहे ठे के—

“फाट्गुण मासमां मीन होय तो ते निंघ नथी, मेघ राशि चैत्र मासमां होय तोपण ते निंघ नथी, मकर राशि पोष मासमां होय तो ते पण निंघ नथी, एम वसिष्ठ, गर्ग विंगरे इपिठं कहे ठे.” आ पाठमां आटवो विशेष जाणवो के चैत्र मासने विषे पण जो मेघना सूर्य होय तो लग्न ग्रहण करवामां दोष नथी. वळी रत्नमाळाज्ञाप्यमां तो आ प्रमाणे करुं ठे.—

“कर्कादि राशिपट्टं च पूर्वार्धे पौषचैत्रयोः ।

अत्यमितं गुरुं शुक्रं त्यजेन्मनादिकर्मणि ॥ १ ॥”

“कर्कची आरंभने धन सुधीनी व संक्रांतिने, पोष तथा चैत्र मासना पूर्वार्ध (पदेखा पलावासीया)ने अने गुरु तथा शुक्रना अस्तने चूनादिक कर्ममां वर्ज्या.” अर्दी पोष तथा चैत्र मासना पूर्वार्धने तत्रवानुं करुं ठे तेने नही सहन करतो श्रीपति आ प्रमाणे कहे ठे.—

“साम्येऽयनेऽप्यधिक्यौ पौषचैत्री परित्यजेत् ।

पशोऽनरः शुनः केचित् पितृशुक्तिमक्षयः ॥ १ ॥”

“उत्तराश्वने ति पौष पोष तथा चैत्र मास संपूर्ण त्याग करवा टायक ठे, केदयाह आश्विनोप शुक्रव नदने गुरु क्यो ठे, पण ते पणन शुक्रियालुं नथी.” एम देवज्ञाप्यमां करुं ठे.

गुरु श्योभना “विष्णु सुंया होय” एम जे करुं ठे ते दोहकडिए करीने जाणुं, एउठे अश्विन शुक्रव एकारशीली कारिक गुरुव एकारशी सुधीनी कळ जाणवो. गुरु श्योभना अश्विन मास इतनेना क्यो ठे, ते अधिक मास आ प्रमाणे थाय ठे.— कोद पण मासवी अश्विनमासने ति पण संक्रांति जेही होय अने मीनी संक्रांति त्यागशीना मासवी अश्विनमासने दिवने जेही होय त्याने अनेतो जे संक्रांति रविन मास क्यो ते अधिक मास बरेदार ठे. करुं ठे ठे—

“पशोऽनरः पशुमां ज्ञोऽनरः संक्रमः पशो दशांत् ।

अर्धे श्येन पशु नदांर्धे श्येनः गृतेऽर्धेऽनरः ॥ १ ॥”

“एक सूर्ये उदयः (संक्रांति) असा मासने दिवने होय अने मीने संक्रमण आपुनी अश्विनमासने पशु होय त्याने अनेतो अधिक मास थाय ठे. ते अधिक मास गुरु श्योभा अश्विन ठे.”

विशेष आ प्रमाणे ठे.—

“अश्विनोऽनरः नृ संक्रान्तिने पशु होयत् ।

अश्विनोऽनरः शुक्रं त्याजेत्सिद्धिमासयोः ॥ १ ॥”

“अश्विन पशु होय ते ते संक्रान्तिने ति संक्रांतिने होय त्याने पुढी मास मासने अने

पट्टी सप्तविंशं आ प्रमाणे कहे ठे.—“अमुक देशमां सिंहस्थ गुरु प्रथमथीज अड्डठ ठे, ते आ प्रमाणे.—

“जागीरप्युत्तरे तीरे गोदावर्याश्च दक्षिणे ।

विवाहो व्रतवन्धो वा सिंहस्थे ज्ये न दुष्यति ॥ १ ॥”

“सिंहस्थ गुरु होय त्तारे गंगाना उत्तर कांठे तथा गोदावरीना दक्षिण कांठे विवाह अथवा व्रतबंध (दीक्षा, उपनयन विगेरे) करवानो दोष नथी.”

पट्टी चीजा आचार्यो आ प्रमाणे कहे ठे—“मेप राशिमां सूर्य होय त्तारे जो लग्न ग्रहण कर्युं होय तो मघा नहत्र जोगवाइ जवाथी सिंहस्थ गुरुनो दोष नथी.” तेठ कहे ठे के—

“सिंहस्थि जइ जीवो मह जुत्तं होइ अह रवि मेसे ।

ता कुणह निषिसकं पाणिग्रहणाइ कक्षाणं ॥ १ ॥”

“सिंहस्थ गुरु जो मघा नहत्र जोगवी छीधुं होय, अने मेप राशिमां सूर्य होय तो निःशंकपणे पाणिग्रहणादिक शुभ कार्यो करवां.”

अही आ सर्वे ग्रन्थांतरोना संवादो विवाहना फळने आश्रीने देखाइया ठे, परंतु प्रतिष्ठा अने दीक्षा विगेरे सर्वे कार्योमां पण आने अनुसरीनेज फळ कहेवुं. एज प्रमाणे आगळ पण जाणवुं.

मूळ श्लोकमां धन अने मीन संक्रांतिमां विवाहनो निषेध कर्यो ठे. त्यां विशेष आ प्रमाणे जाणवो.—

“ऊपो न निन्द्यो यदि फाङ्गुने स्या-

दजस्तु वैशाखगतो न निन्द्यः ।

मध्वाश्रितौ द्वायपि वर्जनीथौ,

मृगस्तु पौषेऽपि गतो न निन्द्यः ॥ १ ॥”

“जो फाङ्गुन मासमां मीनना सूर्य होय तो ते निंद्य नथी, अने वैशाख मासमां पण मेप होय तो ते पण निंद्य नथी, परंतु चैत्र मासमां मीन के मेप संक्रांति होय तो ते वझे वर्जवा योग्य ठे. तथा पौष मासमां मकर होय तोपण ते निंद्य नथी.” आ विद्यापरी विवाहस ग्रंथमां कहुं ठे.

आ श्लोकनेज केटखाएक आ प्रमाणे बोखे ठे.—

“ऊपो न निन्द्यो यदि फाङ्गुने स्या-

दजस्तु चैत्रेऽपि गतो न निन्द्यः ।

मृगस्तु पौषेण च संप्रयुक्तौ,

वशिष्ठगर्गादिभिरेतदुक्तम् ॥ १ ॥”

नथी. मात्र एक बुध ग्रह अस्त पामेलो के उदय पामेलो होय तो ते विवाहादिक
खप्रमां समान फलवाळोज ठे. कह्युं ठे के—

“रविकिरणमध्यवर्ती चरति सदा सवितृमंरुते शशिजः ।

तस्मान्न दोषकृत्स्यात् सोऽस्तं यातोऽपि जांशपतिः ॥ १ ॥”

“सूर्यनां किरणोना मध्यमां वर्तनारो बुध सर्वदा सूर्यमंरुत्तमांज गति करे ठे, ते
करीने ते अस्त पामेलो होय तोपण बुध दोष करनार अतो नथी.”

ग्रहोना उदय अने अस्तना दिवसनी संख्या सामान्य रीते आ प्रमाणे ज्योति
सारमां कहेली ठे.—

“अस्तयसत् ६६० अतीसा ३६ तिन्निवहुत्तर ३७२ दुएगपज्ञासा २५१ ।

तिन्निवयाला ३४२ अंगारयमाई उदयदिवस कमा ॥ १ ॥

सुन्नरवि १२० सोल १६ दसणा ३२ नंद ए वयालीस ४२ पञ्चिमत्यदिणा ।

जोमाई तद् पुये बुद्धिसिअ वृत्तीस ३६ सगसयरी ७७ ॥ २ ॥”

“मंगळनो उदय ६६० दिवस सुधी रहे ठे, बुधनो उदय ३६ दिवस रहे ठे, गुरुन
उदय ३७२ दिवस, शुक्रनो २५१ अने शनिनो उदय ३४२ दिवस रहे ठे (१). मंगळन
अस्त १२० दिवस सुधी रहे ठे, बुधनो अस्त १६ दिवस रहे ठे, गुरुनो अस्त ३२ दिवस
शुक्रनो ९ अने शनिनो अस्त ४२ दिवस रहे ठे. आ सर्वे पश्चिम दिशांमां अस्त पामे
तेने आधीने दिवसोनी संख्या कही ठे, पण पूर्वमां अस्त होय तो बुध ३६ दिवस अने
शुक्र ७७ दिवस सुधी अस्त रहे ठे. २.”

ग्रहोना उदय अने अस्त यवानो प्रकार आ प्रमाणे ठे.—

“सूर्याः १२ सप्तदश १७ त्रिजूपरिमिता १३ रुद्रा ११ नवा ए ऋषीन्दयः १४,

काखांशाः शशिनोऽञ्जोर्गुरुणः काच्यस्य मन्दस्य च”

“सूर्यना १२ त्रिंशांशने मध्ये चंद्र थाये त्यारे तेनो अस्त थाय ठे, १७ त्रिंशांशने
मध्ये मंगळ थाये, १३ त्रिंशांशने मध्ये बुध थाये, ११ त्रिंशांशने मध्ये गुरु थाये, ए
त्रिंशांशने मध्ये शुक्र थाये अने १४ त्रिंशांशने मध्ये शनि थाये त्यारे तेमनो अस्त थाय
ठे. ठेट्या त्रिंशांशनी बहार होय त्यार तेमनो उदयज होय ठे.” एम संकलायना
जाप्यमां करुं ठे.

मूढ भ्रोद्धमां “अस्तं वाधे” “उग्रनो तथा अंशानो स्वामी अस्त पाम्यो होय तो ते
वर्ष्य ठे” एम ठे करुं ठे ते उपपद्य ठे, तेथी करीने उग्रनो अथवा अंशानो स्वामी
कूर ग्रह करीने युक्त होय अथवा कूर ग्रहनी तेना पर दृष्टि पक्ती होय तोपण ते उग्र
अस्त जायतं.

पत्नीनो मास अधिक जाणवो.” अर्ही प्राकृत पटले प्रकृति—धर्मव्यवहार ते संबंधी अर्थात् विवाह, दीक्षा, प्रतिष्ठा विगरे शुचि कार्यने योग्य एवो अर्थ जाणवो. एक वर्षमां वे मास अधिक होय त्यारे जो पहेलाने अधिक मास कहीए तो तेमांनो पहेलो मास धर्मकर्मना व्यवहारने योग्य ठे, अने वीजो नही, पण वीजा मासने जो अधिक गणीए तो ते वेमांनो वीजो मास धर्मव्यवहारने योग्य जाणवो एम काळनिर्णय ग्रंथमां कहुं ठे. ब्रह्मसिद्धान्तमां पण कहुं ठे के—“वर्षमध्ये मासद्वयवृद्धौ प्रथममासवृद्धौ कर्मकृदाद्योऽपरस्त्वशुचि इति” “एक वर्षमां वे मासनी वृद्धि होय त्यारे पहेला मासनी वृद्धि करीए तो पहेलो मास कर्मने लायक ठे अने वीजो अशुचि ठे.”

मूल श्लोकमां “अधिमासे च” अर्ही च शब्द ठे तेथी ह्य मास पण खप्तमां तजवा योग्य ठे. ते ह्य मास आ प्रमाणे जाणवो.—ज्यारे एक संक्रांति शुक्ल प्रतिपदने दिवसे होय अने वीजी संक्रांति तेज मासनी अमावास्याने दिवसे अर्थात् अमावास्या सुधीमां होय त्यारे ते वे संक्रांतिवाळो ह्य मास कहेवाय ठे. ते ह्य मास कार्तिक, मार्गशीर्ष के पोष ए प्रणमांशीज कोइ एक संज्ञे ठे. ते विषे काळनिर्णय ग्रन्थमां कहुं ठे के.—

“असंक्रान्तिमासोऽधिमासः स्फुटं स्यात्,
द्विसंक्रान्तिमासः क्षयाख्यः कदाचित् ।
ह्यः कार्तिकादित्रये नान्यतः स्यात्,
ततो वर्षमध्येऽधिमासद्वयं स्यात् ॥ १ ॥”

“जे मासमां संक्रांति न होय ते अधिक मास कहेवाय ठे, अने कोइक वखत एक मासमां वे संक्रांति होय एवो ह्य मास पण होय ठे. ते ह्य मास कार्तिक विगरे व्रण मासमांज होय ठे, तथा ते वर्षमां वे अधिक मास आवे ठे.” तथा—

“यस्मिन्मासे न संक्रान्तिः संक्रान्तिद्वयमेव वा ।
मखमासः स विज्ञेयः सर्वकार्येषु वर्जितः ॥ १ ॥”

“जे मासमां संक्रांति न होय, अथवा जे मासमां वे संक्रांति होय ते मख मास जाणवो. आ मास सर्व कार्यमां वर्जित ठे.” आ प्रमाणे काठगृह्यमां कहुं ठे.

मूल श्लोकमां “नीचेऽस्तं वेति” पटले खप्तनो तथा अंशानो स्वामी नीच स्थानमां रहेलो होय तो ते त्याग करवा योग्य ठे. ते विषे प्रश्नप्रकाशमां कहुं ठे के—

“त्रि १ द्वे २ कगुणा ३ र्धचतुः ४ खग लच्चग १ वक्र २ शीघ्र ३ नीचस्थः ४ ।”

“ग्रह उच्च स्थाने रह्यो होय तो तेनुं वळ व्रण गणुं होय ठे, वक्र गतिवाळो होय तो तेनुं वळ धमणुं होय ठे, शीघ्र गतिवाळो होय तो एक गणुं होय ठे, अने नीच स्थानमां रह्यो होय तो तेनुं अर्ध वळ होय ठे.” परंतु अस्त पामेखो होय तो तेनुं कांइ पण वळ

नयी. मात्र एक बुध ग्रह अस्त पामेलो के उदय पामेलो होय तो ते विवाहादिकना लग्नमां समान फलवाळोज ठे. कहुं ठे के—

“रविकिरणमध्यवर्ती चरति सदा सवितृमंरुखे शशिशः ।

तस्मात्त दोषकृतस्यात् सोऽस्तं यातोऽपि जांशपतिः ॥ १ ॥”

“सूर्यनां किरणोना मध्यमां वर्तनारो बुध सर्वदा सूर्यमंरुळमांज गति करे ठे, तेथी करीने ते अस्त पामेलो होय तोपण बुध दोष करनार थतो नयी.”

ग्रहोना उदय अने अस्तना दिवसनी संख्या सामान्य रीते आ प्रमाणे ज्योतिष-सारमां कहेली ठे.—

“वस्तस्यसच्च ६६० वतीसा ३६ तिन्निवदुत्तर ३७२ दुपगपज्ञासा २५१ ।

तिन्निवयाळा ३४२ अंगारयमाई उदयदिवस कमा ॥ १ ॥

सुन्नरवि १२० सोल १६ दसणा ३२ नंद ए वयालीस ४२ पञ्चिमत्यदिणा ।

जोमाई तह पुढे बुहसिअ वतीस ३६ सगसयरी ७७ ॥ २ ॥”

“मंगळनो उदय ६६० दिवस सुधी रहे ठे, बुधनो उदय ३६ दिवस रहे ठे, गुरुनो उदय ३७२ दिवस, शुक्रनो २५१ अने शनिनो उदय ३४२ दिवस रहे ठे (१). मंगळनो अस्त १२० दिवस सुधी रहे ठे, बुधनो अस्त १६ दिवस रहे ठे, गुरुनो अस्त ३२ दिवस, शुक्रनो ए अने शनिनो अस्त ४२ दिवस रहे ठे. आ सर्वे पश्चिम दिशामां अस्त पामे तेने आश्रीने दिवसोनी संख्या कही ठे, पण पूर्वमां अस्त होय तो बुध ३६ दिवस अने शुक्र ७७ दिवस सुधी अस्त रहे ठे. २.”

ग्रहोना उदय अने अस्त थवानो प्रकार आ प्रमाणे ठे.—

“सूर्याः १२ सप्तदश १७ त्रिजूपरिमिता १३ रुद्रा ११ नवा ए न्यीन्दवः १४,
काळांशाः शशिनोऽनृजोर्ङ्गुरुणः काव्यस्य मन्दस्य च”

“सूर्यना १२ त्रिंशांशने मध्ये चंज आवे त्वारे तेनो अस्त थाय ठे, १७ त्रिंशांशने मध्ये मंगळ आवे, १३ त्रिंशांशने मध्ये बुध आवे, ११ त्रिंशांशने मध्ये गुरु आवे, ए त्रिंशांशने मध्ये शुक्र आवे अने १४ त्रिंशांशने मध्ये शनि आवे त्वारे तेमनो अस्त थाय ठे. तेदखा त्रिंशांशनी वद्दार होय त्वारे तेमनो उदयज होय ठे.” एम संनखाचना जाप्यमां कतुं ठे.

मूळ श्लोकमां “अस्तं वाधे” “लग्ननो तथा अंशानो स्वामी अस्त पाम्यो होय तो ते वर्ज्य ठे” एम जे कहुं ठे ते उपलक्षण ठे, तेथी करीने लग्ननो अथवा अंशानो स्वामी क्रूर ग्रहे करीने मुक्त होय अथवा क्रूर ग्रहनी तेना पर दृष्टि पकती होय तोपण ते लग्न अशुभ जावुं.

मूल श्लोकमां गुरु अथवा शुक्रनो अस्त होय तो ते लग्न अशुभ ठे एम कह्युं. ते विषे लग्न कहे ठे के—

“अस्तमिते ऋगुतनये नारी धियते वृद्धस्पतौ पुरुषः” ।

“विवाहना लग्नसमये शुक्रनो अस्त होय तो स्त्री मरण पामे ठे, अने गुरुनो अस्त होय तो पुरुषनुं मरण नीपजे ठे.”

केटलाएक आचार्यों आम पण कहे ठे.—

“अग्निजिघारुणादित्यरेवतीसंगते सति ।

तदा क्षोपगते जीवे विवाहादि विवर्जयेत् ॥ २ ॥”

“अग्निजित्, शतजिपक्, पुनर्वसु अने रेवतीए करीने युक्त एवो गुरु होय तो ते क्षोपगत कहेवाय ठे. ते वखते विवाहादिक शुभ कार्यने वर्जवां.” अहीं आ प्रमाणे संप्रदाय ठे.—यारे महीनाओ एकांतर नक्षत्रना नामे करीने चिह्नवाळा ठे. जेमके अश्विनी नक्षत्रे करीने आश्विन मास, कृत्तिकावने कार्तिक, मृगशिरवने मार्गशीर्ष, पुष्यवने पौष मास विगेरे. आ रीते एकांतर गणतां पण जे जे नक्षत्र वच्चे अधिक रहेखां ठे ते नक्षत्रो अग्निजित्, शतजिपक्, रेवती अने पुनर्वसु ठे. आ नक्षत्रोमां गुरु रहेखो होय तो ते क्षोपगत कहेवाय ठे. ते वखते लग्न ग्रहण करवुं नहीं. तथा सारंग कहे ठे के—

“अस्तं गते ऋगुसुते ज्येष्ठदि बुधोदयः ।

पुत्राष्टकस्य जननी तदोढा कन्यका जयेत् ॥ १ ॥”

“शुक्र अस्त पान्यो होय अने जो बुधनो उदय होय तो ते वखते विवाहित थयेली कन्या आठ पुत्रनी माता थाय ठे. अर्थात् ते लग्न शुभ ठे.”

वटी गर्ग कहे ठे के—

“शशांकजो यदोदेति गुरोरस्तमनं यदि ।

पुत्राष्टकस्य जननी तदोढा कन्यका जयेत् ॥ १ ॥”

“बुधनो उदय होय अने जो गुरुनो अस्त होय तो ते वखते विवाहित थयेली कन्या आठ पुत्रनी माता थाय ठे.”

“शुक्रना अस्तमां दीक्षानो दोष नथी” एम दिनशुद्धि ग्रंथमां कह्युं ठे. विशेषमां एम जाणवुं के जेम गुरुना अस्तमां लग्न इष्ट नथी तेज रीते गुरु नीच स्थानमां रखो होय तोपण ते इष्ट नथी. ते विषे विवाहपटलमां कह्युं ठे के—

“वाक्पतौ मकरराशिमुपेते, पाणिपीरुनविधिर्न विधेयः ।

तत्र दूषणमुशान्ति मुनीन्वाः, केवलं परमनीचनवांसो ॥ १ ॥”

“गुरु मकर राशिसां रह्यो होय त्वारे पाणिग्रहणनो विधि करवा योग्य नथी. तेमां पण मात्र अत्यंत नीच नवांशमांज-दूषण ठे एम मुनींजो कहे ठे.”

“पांचज नीच नवांशोनो त्याग करवो” एम अन्य ग्रंथमां कहुं ठे. तेमां लोक-रुढिए परम नीच अंश पर्यंत पहेला पांच त्रिंशांशरूप नीचांशो त्याग करेला ठे. जो के लोकमां सर्वत्र मात्र पांचमो त्रिंशांशज परम नीच ठे, उतां पांचमा त्रिंशांश सुधीना पांचे त्रिंशांशो वर्जवानुं कहुं ते लोकरुढिने अनुसरिने कहुं ठे एवं ज्योतिषशास्त्रना वेत्तार्त्तनुं वचन ठे.

मूळ श्लोकमां “जीवे सिंहस्थे” ए वचनवने वर्षनी अने “धन्वमीनस्थितेऽर्के” ए वचनवने मासनी शुद्धि कही. वळी कांश्क मासनी शुद्धि तथा दिवस अने नक्षत्री शुद्धि “उच्चैःपत्न्यस्य न ज्येष्ठे” (मिश्रघार श्लोक ६) तथा “उद्वाहे मृगपैत्रर्के” (मिश्रघार श्लोक ७) ए श्लोकमां कहेसो. समयनी शुद्धि आ प्रमाणे जाणवी.— एत्रिनो मध्य जाग अने दिवसना मध्य जागने विषे लग्न ग्रहण करवुं नही. ते विषे दाधर कहे ठेके—

“निवसति मुहूर्त्तकालो महानिशायां च दिनदले यस्मात् ।

दश पूर्वं दश परतस्तस्मात्पर्याचरपत्वानि ॥ १ ॥”

“मध्य रात्रीए तथा दिवसना मध्य जागे मुहूर्त्तकाल रह्ये ठे, माटे ते समये प्रथमना वा पत्नीना दश दश पळनो त्याग करवो.”

कोइ आचार्यां एम कहे ठे के—“दिवसना पाठवा जागमां एटले के मध्याह्नकाल ि प्रतिष्ठा, विवाह विगेरेनुं लग्न आवे नही (शुभ नथी), अने तेथी करीनेज प्रवेशना अधिकारमां “सौम्येऽयने वासरपूर्वजागे” (वास्तुघार श्लोक ८५) श्लोकमां दिवसनो पूर्व जाग लीधो ठे.” आ तेमनुं कहेयुं अयुक्त ठे, केमके विवाह दिवसना पाठवा जागे सूत्रकारज लग्न खेयानी आज्ञा आपयाना ठे. ते वाचत त्याहे त्यर्काकीं त्रिरिपुनिधनायेपु शुभदौ” (मिश्रघार श्लोक ३६) ए श्लोक आगळ सो. वळी विवाहना लग्नमां अपराहू (दिवसनो पाठवो जाग) न खइए तो सूर्यनुं मा स्थानमां रहेवापणुं संजवतुं नथी, (अने लग्नथी सूर्य आवमे होय तो तेने शुभ तांमां आवरो ते शी रीते घंटे ?) परंतु अपराहूमां प्रतिष्ठादिकना लग्ने ग्रहणानो व्यवहार प्राये देखातो नथी अने विवाहनुं लग्न तो अपराहूमां ग्रहण करता व जोयामां पण आवे ठे. तेथी करीने आ विषे वृज्जो प्रमाणचूत ठे.

नीर्णः शुक्रोऽहानि पञ्च प्रतीच्यां, प्राच्यां वासस्त्रीण्यहानीह ह्येयः ।

त्रैघ्नान्येवं तानि दिग्घोपरीत्ये, पक्षं जीवोऽन्ये तु सप्ताह्मालुः ॥ ४ ॥

अर्थ—शुक्रने पश्चिम दिशांमां पांच दिवस सुधी वृक्ष जाणयो, अने पूर्व दिशांमां

मूळ श्लोकमां गुरु अथवा शुक्रनो अस्त होय तो ते लग्न अशुभ ठे एम कहुं. ते विषे लग्न कहे ठे के—

“अस्तमिते ऋगुतनये नारी म्रियते वृद्धस्पतौ पुरुषः” ।

“विवाहना लग्नसमये शुक्रनो अस्त होय तो स्त्री मरण पावते ठे, अने गुरुनो अस्त होय तो पुरुषनुं मरण नीपजे ठे.”

केटलाएक आचार्यो आम पण कहे ठे.—

“अज्जिजिघ्रारुणादित्यरेवतीसंगते सति ।

तदा खोपगते जीवे विवाहादि विवर्जयेत् ॥ २ ॥”

“अज्जिजित्, शतजिपक्, पुनर्वसु अने रेवतीए करीने युक्त एवो गुरु होय तो ते खोपगत कहेयाय ठे. ते वखते विवाहादिक शुभ कार्यने वर्जवां.” अहीं आ प्रमाणे संप्रदाय ठे.—यारे महीनाओ एकांतर नक्षत्रना नामे करीने चिह्नवाळा ठे. जेमके अश्विनी नक्षत्रे करीने आश्विन मास, कृत्तिकावने कार्तिक, मृगशिरावने मार्गशीर्ष, पुष्यवने पौष मास विगरे. आ रीते एकांतर गणतां पण जे जे नक्षत्र वच्चे अधिक रहेखां ठे ते नक्षत्रो अज्जिजित्, शतजिपक्, रेवती अने पुनर्वसु ठे. आ नक्षत्रोमां गुरु रहेखो होय तो ते खोपगत कहेयाय ठे. ते वखते लग्न ग्रहण करवुं नहीं. तथा सारंग कहे ठे के—

“अस्तं गते ऋगुसुते जवेद्यदि बुधोदयः ।

पुत्राष्टकस्य जननी तदोढा कन्यका जवेत् ॥ १ ॥”

“शुक्र अस्त पाम्यो होय अने जो बुधनो उदय होय तो ते वखते विवाहित थयेली कन्या आठ पुत्रनी माता थाय ठे. अर्थात् ते लग्न शुभ ठे.”

वडी गर्ग कहे ठे के—

“शशांकजो यदोदेति गुरोरस्तमनं यदि ।

पुत्राष्टकस्य जननी तदोढा कन्यका जवेत् ॥ १ ॥”

“बुधनो उदय होय अने जो गुरुनो अस्त होय तो ते वखते विवाहित थयेली कन्या आठ पुत्रनी माता थाय ठे.”

“शुक्रना अस्तमां दीक्षानो दोष नथी” एम दिनशुद्धि ग्रंथमां कहुं ठे. विशेषमां एम जाणवुं के जेम गुरुना अस्तमां लग्न इष्ट नथी तेज रीते गुरु नीच स्थानमां रखो होय तोपण ते इष्ट नथी. ते विषे विवाहपटखमां कहुं ठे के—

“वाकूपतौ मकरराशिमुपेते, पाणिपीन्यविधिर्न विधेयः ।

तत्र दूषणमुशन्ति मुनीन्द्राः, केवलं परमनीचनचारो ॥ १ ॥”

लग्ने गुरोर्वरस्याथ ग्राह्यं चान्द्रवलयं बुधैः ।

शिष्यस्थापककन्यानां जीवेन्द्रर्कवलानि च ॥ ५ ॥

अर्थ—पंक्तितोए लग्नवखते गुरुनुं तथा वरनुं चंद्रवळ ग्रहण करवुं. तथा शिष्य, स्थापक अने कन्याने गुरु, चंद्र अने सूर्यनां वळ ग्रहण करवां.

विवेचन—दीक्षा तथा प्रतिष्ठाना लग्नमां गुरु (आचार्य)ने अने विवाहना लग्नमां वरने चंद्रवळ होवुं जोड्ण. ते चंद्रवळ पूर्वे कहेखा विधिए करीने राशिगोचर १, नवांश-गोचर २, अष्टवर्गशुद्धि ३, शुभ तारा ४, शुभ अवस्था ५, वाम (नावो) वेध ६, शुक्ल तथा कृष्णपद्मनो आरंज ७, मित्र तथा अधिमित्रना घर (स्थान)मां रहेवुं ८, सौम्य ग्रहना स्थानमां रहेवुं ९, मित्र तथा अधिमित्रना अंशमां रहेवुं १०, सौम्य ग्रहना अंशमां रहेवुं ११, मित्र तथा अधिमित्रना ग्रहनी साथे रहेवुं १२, सौम्य ग्रहनी साथे रहेवुं १३, मित्र तथा अधिमित्रना स्थाननी दृष्टि १४, अने सौम्य ग्रहनी दृष्टि १५, आ पंदर प्रकारमांथी कोड् पण प्रकारे करीने चंद्रनी अनुकूलतारूपी वळ अवश्य ग्रहण करवुं. ते विषे कहुं ठे के—

“सर्वत्रामृतरश्मेर्वलयं प्रकल्प्यान्वखेटजं पश्चात् ।

चिन्त्यं यतः शशाङ्के वलिनि समस्ता ग्रहाः सवलाः ॥ १ ॥”

“सर्वत्र (सर्व प्रकारनां लग्नमां अथवा शुभ कार्यमां) प्रथम चंद्रनुं वळ ग्रहण करीने पठी वीजा ग्रहोनुं वळ चिंतववुं, कारणके चंद्र वळवान् होय तो सर्वे ग्रहो वळवान् होय ठे.”

मूळ श्लोकमां शिष्य—दीक्षा लेनार अथवा पदवीने विषे जेने स्थापन करयो होय ते. स्थापक—द्रव्यनो व्यय करनार जे श्रावक विगेरे होय ते. तेमाणे गुरु, चंद्र अने सूर्यनुं वळ अवश्य ग्रहण करवुं. ते विषे कहुं ठे के—

“रविशशिजीवैः सवलयैः शुभदः स्याज्जोचरः”

“रवि, चंद्र अने गुरु वळवान् होय तो गोचर शुभदायी थाय ठे.” ग्रहोना वळना तरतमपणा विगेरेतो विजाग था प्रमाणे ठे.—

“पूर्व २० खेटाएकवलयमूनं पादेन १५ गोचरं प्रोक्तम् ।

येषोत्थमर्धमानं १० पादवलयं ५ दृष्टितः खचरे ॥ १ ॥”

“थाउ ग्रहोनुं वळ होय तो ते पूर्वे एटखे २० वसा वळ जाणवुं, गोचरनुं वळ एक पाद हीन एटखे १५ वसा कहेवुं ठे, वेधथी उत्पन्न थयेवुं वळ अर्धुं एटखे १० यसा करुं ठे, तथा दृष्टिथी एटखे एक ग्रह पर वीजा ग्रहनी दृष्टि परती होय तेवुं वळ एक पाद एटखे पांच वसा कहेवुं ठे.” था सामान्यथी सर्व ग्रहोने थाश्रीने करुं. तेमां एक अंशने थाश्रीने विशेष ठे ते कहे ठे.—

त्रण दिवस बाळक जाणवो, परंतु दिशाना विपरीतपणाने विपे ते दिवसो त्रण गुणा जाणवा. आ वझे अवस्था खप्रमां तजवा योग्य ठे. गुरु वझे अवस्थांमां एक पक्ष (पंदर दिवस) त्याग करवा योग्य ठे, अने वीजा आचार्यो तो सात दिवस त्याग करवा योग्य कहे ठे.

विवेचन—श्लोकमां “जीर्ण” शब्दे करीने अस्तंतुं सूचन कर्युं ठे, तेथी अस्त पामवानी तैयारीवाळो एवो अर्थ जाणवो. “वाळ” शब्दे करीने उदयंतुं सूचन कर्युं ठे अर्थात् नवो उदय पामेखो एवो अर्थ जाणवो. दिशाना विपरीतपणाने विपे एटखे के जो पूर्व दिशामां अस्त थवानो होय अने पश्चिममां उदय थयो होय तो ते दिवसोने त्रण गुणा एटखे पंदर अथवा नव दिवस तजवाना जाणवा, एटखे के पूर्वमां उदय पामेखो शुक्र वाळ होवाथी त्रण दिवस त्याग करवो, पण पश्चिममां उदय पामे तो ते नव दिवस वाळ होवाथी तेटखा दिवसो वर्जवा. तथा जो पूर्वमां अस्त पामवानो होय तो वृद्धपणाने खीधे तेना पंदर दिवस वर्जवा, पण पश्चिममां अस्त पामवानो होय तो पांच दिवस वर्जवा. मूळ श्लोकमां गुरुने पंदर दिवस तजवानुं करुं ठे, एटखे के नवो उदय पामे त्यारे ते वाळक होय ठे अने अस्त पामवानी सन्मुख होय त्यारे ते वृद्ध कहेवाय ठे. ते वझे अवस्थांमां पंदर दिवस तजवा योग्य ठे. “गुरु पण त्रण दिवस वाळक ठे अने पांच दिवस वृद्ध ठे” एम पण केटलाक कहे ठे, परंतु गुरुनो पूर्व दिशामां अस्त अने पश्चिम दिशामां उदय थतो नथी. वीजाळ एटखे सप्तऋषि विगरे तो गुरु अने शुक्र ए वझेने वझे दिशामां अस्त के उदय होय तोपण सात सात दिवसनी वाड्यावस्था तथा वृद्धावस्था कहे ठे. आ वझेनी वाड्यावस्था के वृद्धावस्था होय त्यारे खप्र खेवुं नही. ए तात्पर्य ठे. “आ वाड्य तथा वृद्धपणानी अवस्थानी कइपना निर्यळपणारूप तेना फळने जणाववा माटेज करेली ठे, पण वास्तविक रीते तेमनी अवस्थाळ होती नथी” एम रत्नमाळाज्ञाप्यमां कलुं ठे.

विशेष आ प्रमाणे जाणवो.—

“अरिगयनीए वफे अरथमिए खगरासि निसिनाहे ।

अवखे रविगुरुसुफे सामि अदिठं वयह खगं ॥ १ ॥”

“खगराशिनो स्वामी तथा चंद्र शत्रुना स्थानमां होय, नीचना होय, वक्र होय के अस्त पामेखा होय, तथा रवि, गुरु अने शुक्र निर्यळ होय, तथा स्वामीनी दृष्टि न परती होय एवुं खप्र, आ सर्वे त्याग करवा योग्य ठे.” आ जंगने देनारा खप्रना दोपो सर्वत्र वर्ग्य ठे.

॥ इति खप्रधारम् ॥ १० ॥

॥ अथ मिश्रधारम् ॥ ११ ॥

ह्ये मिश्र नामनुं अगीवारुं धार कहे ठे. तेमां प्रथम खप्र ग्रहण करवामां ग्रह-गोचरनी शुद्धि कहे ठे.—

“समशुद्ध्यामष्टकतः शुद्धिपते रेलिकामृते वेधात् ।

शुचदे ग्रहे सति शुचा शुद्धिः स्यात्प्रोच्यते विवुधैः ॥ ७ ॥”

“अष्टकथी समशुद्धिने विषे शुद्धिपतिनी रेखा न आवती होय अने वेधथी शु
दायक ग्रह आवतो होय तो ते पण पंक्तितोए शुच शुद्धि कही ठे.”

“नवमक्षिपञ्चमगतः समरेखोऽप्यधिकशुचफलः सूर्यः ।

संकमकालेन्ध्रुवलात् समोऽपि सर्वत्र शुचदोऽर्कः ॥ ९ ॥”

“नवमा, वीजा अने पांचमा स्थानमां रहेलो समान रेखावाळो पण सूर्य अधिक शु
फळ देनारो ठे, अने संक्रांतिने वखते चंद्रना वळथी समान एवो पण सूर्य सर्व
शुचने देनारो ठे.”

“दशमाहूर्ध्वं केवललग्नवलेन स्त्रिया विवाहः स्यात् ।

शुद्धिनैवालोक्त्या रवीज्ययोः पूजयोऽघाहः ॥ १० ॥”

“दश वर्षनी वय थया पठी कन्याना विवाह मात्र लग्ननाज वळथी थाय ठे. तेमां
सूर्य तथा गुरुनी शुद्धि जोवानीज नथी, परंतु ते सूर्य अने गुरु अशुद्ध होय तो तेमनी
पूजावने विवाह करयो. अर्थात् तेनी पूजा करवाथी दोपनो नाश थाय ठे.” आ
सर्व व्यवहारप्रकाशमां कहेलुं ठे.

वळी व्यवहारसारमां आ प्रमाणे कहुं ठे—

“जन्मक्षिपञ्चनवमद्युनगः खरांशुः, पूजां च वाञ्छति न चाष्टचतुर्व्ययस्थः ।

जीवस्त्रिजन्मदशमारिगतस्तु पूजामिच्छेत् कदाचिदपि नाष्टचतुर्व्ययस्थः ॥ १ ॥”

“सूर्य पहेले, वीजे, पांचमे, नवमे अने सातमे स्थाने रह्यो होय तो ते पूजाने चाहे ठे,
पटले के पूजा करवाथी तेनी शुद्धि थाय ठे, परंतु आठमे, चौथे के वारमे स्थाने रह्यो
होय तो ते पूजाने चाहतो नथी, पटले के ते स्थानो अत्यंत अशुच होवाथी तेनी पूजा
करवाथी पण ते अशुद्ध थतो नथी. तेज प्रमाणे गुरु वीजे, पहेले, दशमे अने ठेठे
स्थाने रह्यो होय तो ते पूजाने इच्छे ठे, पण आठमे, चौथे के वारमे स्थाने रह्यो होय
तो ते कदापि पूजाने इच्छतो नथी.”

परंतु गार्गाचार्य तो एम कहे ठे के—“गोचरविरुद्धे जीवे वैधन्यमेव, पूजा त्वप्रमाणम्”
“जो गुरु गोचरवने करीने विरुद्ध होय तो ते कन्याने विधवापणुंज थाय ठे, अने
तेनी जे पूजा करवी ते तो अप्रमाण ठे.”

ह्ये अयशेष रहेली मासशुद्धि, दिनशुद्धि अने नक्षत्रशुद्धि एक श्लोके करीने कहे ठे.—

ज्येष्ठापत्यस्य न ज्येष्ठे मासि स्यात् पाणिपीननम् ।

न पुनस्त्रयमप्येतन्मासाद्दर्जेणु जन्मनः ॥ ६ ॥

“एणाङ्के गोचरवळ १ मष्टक २ तारोत्थ २ वेध ४ पङ्कजवम् ५ ।
क्रमशस्तारा १ वेधज २ पङ्कजवानी ३ ह गौणानि ॥ २ ॥”

“चंद्रने विषे गोचरवळ १, अष्ट वर्गनुं वळ २, ताराधी उत्पन्न थयेलुं वळ ३, वेधनुं वळ ४ अने पद्म (पलवानीया) थी उत्पन्न थयेलुं वळ ५. आ पांच प्रकारनां वळ-मांथी अनुक्रमे तारा १, वेध २ अने पद्मथी ३ उत्पन्न थयेलुं वळ गौण ठे, एटखे के आ त्रण वळ उत्तरोत्तर हीन, हीनतर अने हीनतम ठे.” बाकीनां पहेलां वे वळनुं स्वरूप आ प्रमाणे ठे.—

“ग्रहगोचरा १ षट्कर्गं २ तुष्टयवधौ शुद्धिकारणादनयोः ।

एकेनापि यत्नेन प्राप्तेन जयेत्सुशुद्धिरिह ॥ ३ ॥”

“ग्रहगोचर अने अष्ट वर्ग ए वत्ने शुद्धिनुं कारण होवाची तुष्टय वळवाळा ठे. ते वेमांथी एकनुं पण वळ प्राप्त थयुं होय तो तेथी अहीं खग्नमां सारी शुद्धि थाय ठे.”

“चेन्नोचरान्न हि जयेत्तदाऽष्टवर्गाद्विद्वेद्यते शुद्धिः ।

गोचरतोऽष्टकवर्गो बलवानुद्गाहदीक्षादौ ॥ ४ ॥”

“जो गोचरथी शुद्धि न आवती होय तो अष्ट वर्गथी शुद्धि जोयी, अने विवाह तथा दीक्षादिकमां ग्रहगोचर करतां अष्ट वर्ग वधारे वळवान् ठे.”

“तस्मादष्टकशुद्धिर्गुरोर्विद्वेद्यया रवेश्च चन्द्रस्य ।

निधना ऽ न्या १२ म्बु ४ गतेष्वपि रेखाधिक्यात्सुद्धिः स्यात् ॥ ५ ॥”

“तेथी करीने गुरुनी, सूर्यनी अने चंद्रनी अष्टवर्गशुद्धि जोयी के जेथी करीने तेठ (गुरु, सूर्य अने चंद्र) चोये, आठमे के वारमे स्थाने रखा होय तोपण रेखाना अधिकपणा थकी सारी शुद्धि थाय.”

“समशुद्धिरपि श्रेष्ठा शुद्धिपतेर्यदि जयेच्चुत्ता रेखा ।

शुद्धीशस्य न रेखा यदा तदा पद्विधादिवीर्यवतः ॥ ६ ॥”

“जो शुद्धि (खग्नशुद्धि) ना स्वामीनी रेखा शुज होय तो समान शुद्धि पण श्रेष्ठ ठे, अने ग्यारे शुद्धिना स्वामीनी रेखा शुज न होय तो ठ प्रकारादिक वीर्य थकी शुज जाणवी.”

“मित्रग्रहस्य रेखा समरेखां शुद्धिमुत्तमां कुरुते ।

तामन्तरेण मुनिर्जिर्न ह्यधिकाऽपि प्रशस्यते रेखा ॥ ७ ॥”

“मित्रग्रहनी रेखा समरेखावाळी शुद्धीशनी शुद्धिने उत्तम करे ठे, ते (मित्रग्रहनी रेखा) विना वीजी अधिक रेखाने पण मुनिठण वखाणी नथी, एटखे के मित्रग्रहनी रेखाज प्रशंसा योग्य ठे.”

शुक्ल पंचमीनो जन्म होय अने शुक्ल अष्टमीए कार्य करवुं होय) तो जन्ममासनो दोष लागेज ठे. आ प्रमाणे ज्योतिषना विद्वानो कहे ठे. व्यवहारप्रकाशमां तो आ प्रमाणे कहुं ठे.—“शुभ (सौम्य) ग्रह वळ्वान् यज्ञे केन्द्रस्थानमां रह्यो होय तो जन्मनक्षत्र पण छुपित नथी. ते विषे कहुं ठे के—“नो जन्मजं च कार्यं वदिति शुभं केन्द्रगे सौम्ये” —“सौम्य ग्रह वळ्वान् यज्ञे केन्द्रमां रह्यो होय तो शुभ कार्य करवुं. तेमां जन्म-नक्षत्रनो दोष नथी.”

हवे दिनशुद्धिने जूदी कहे ठे.—

सादिमं ग्रहणस्याहः सप्ताहं च तदग्रतः ।

त्यजेत्रिंशांशमेकैकं प्राक् पश्चाच्चापि संक्रमात् ॥ ७ ॥

अर्थ—आदिना दिवस सहित ग्रहणनो दिवस तथा तेनी पत्नीना सात एम नव दिवसो वर्जवा. तेमज संकांतिनी पहेलानो तथा पत्नीनो एक एक त्रिंशांश तजवो. अर्थात् कुल त्रण दिवस वर्जवा.

विस्तरार्थ—आदि सहित एटले चतुर्दशी सहित. केटलाएक त्रयोदशीने पण वर्जे ठे. तेठ कहे ठे के—

“त्रयोदशीतो दशाहं सूर्येन्दुग्रहणे त्यजेत् ।”

“सूर्य अने चंद्रना ग्रहणमां त्रयोदशीथी आरंजीने दश दिवस वर्जवा.” ग्रहणनी पत्नीना सात दिवस वर्जवाना कह्या ठे, तोपण तेमां आ प्रमाणे विशेष जाणवो.—

“सर्वप्रस्तेषु सप्ताहं पश्चाहं स्याद्दशग्रहे ।

त्रिद्वेकार्धाद्भुवम्रासे दिनत्रयं विवर्जयेत् ॥ १ ॥”

“ग्रहणमां सर्व प्रास (खप्रास) थयो होय तो पत्नीना सात दिवसो तजवा, अर्ध प्रास थयो होय तो पांच दिवस तजवा, तथा त्रण, वे, एक के अर्ध आंगळ प्रास थयो होय तो त्रण दिवस वर्जवा.” आ थंगिरानुं वचन ठे.

वखी देवशवद्वजमां आ प्रमाणे विशेष कह्यो ठे.—

“राहो दृष्टे शुभं कर्म वर्जयेद्विषसाष्टकम् ।

त्यक्त्वा वेताससंसिद्धिं पापदंजमयं (जयदं) तथा ॥ १ ॥”

“राहुनुं दर्शन थाय त्पारथी आठ दिवस सुधी शुभ कर्म वर्जवुं जोडूय, परंतु वेतास (वृत-वेतादिक)नुं सापन तथा पाप थने दंजमय एवुं अशुभ कर्म (थयवा पाप देनाहं थने जय देनाहं अशुभ कर्म)विना, एटले के तेवां कर्ममां वर्जवाना नथी.

अर्थ—मोटा पुत्र-पुत्रीतुं पाणिग्रहण ज्येष्ठ मासमां करवुं नहीं, तथा आ त्रणे कार्यो जन्मना मासमां, जन्मना दिवसमां (तिथिमां) अने जन्मना नक्षत्रमां करवां नहीं.

विवेचन—मूळ श्लोकमां “ज्येष्ठ अपत्य” कहाँ ठे, तेथी पुत्र तथा पुत्री वज्जे समजवां. “पाणिपीरुन” (पाणिग्रहण) ए शब्दनुं उपलक्षण होवाची धीजां शुभ कार्यो पण जाणवां. ते विषे हर्षप्रकाशमां कहुं ठे के—“सुहृक्क्षेत्रे वज्जे सयद्दिं पि जिष्ठस्त जिंठं ति” “सर्व शुभ कार्यमां ज्येष्ठ (मोटा) अपत्य (पुत्र-पुत्री) ने ज्येष्ठ मास वर्जवां.” तथा—

“ज्येष्ठे न ज्येष्ठयोः कार्यं नृनार्योः पाणिपीरुनम् ।

तयोरेकतमे (रे) ज्येष्ठे ज्येष्ठोऽपि न विरुध्यते ॥ १ ॥”

“ज्येष्ठ पुरुष अने नारी (वर-कन्या) तुं पाणिग्रहण ज्येष्ठ मासमां करवुं नहीं, परंतु ते वर कन्यामांथी जो एक ज्येष्ठ होय तो ज्येष्ठ मास पण विरुद्ध (अशुभ) नथी.”

मूळ श्लोकमां त्रणे कार्यो कहां ठे ते दीक्षा १, प्रतिष्ठा २ अने विवाह ३ समजवां. तथा “मासाहर्जेयु” पटखे जन्म संवंधी मास, दिवस (तिथि) अने नक्षत्रने विषे विवाह विगेरे वर्जवा. अही विवाहमां वर कन्याना, दीक्षामां शिष्यना अने प्रतिष्ठामां स्थापकना मासादिक वर्जवा एम स्वयं जाणी खेवुं. केतलाएक कहे ठे के—“जो पण (पण्यामीयुं) जूदो होय तो जन्ममास पण विरुद्ध नथी. जन्मतिथि पण दिवस अने रात्रिना विजागना विपर्यासे करीने अविरुद्ध ठे. (पटखे के जो (तिथिनी) रात्रीए जन्म होय तो दिवस विरुद्ध नथी, अने दिवसे जन्म होय तो रात्रि विरुद्ध नथी.) जन्मनक्षत्र पण राशितुं जित्तपणुं होय तो ते शुभज ठे, पटखे अशुभ (विरुद्ध) नथी. (जेमके कृत्तिकाना पदेला पादमां जन्म होय तो ते मेघ राशि ठे, माटे कृत्तिकाना धीजा, वीजा के चोथा पादमां वृष राशि होवाची ते त्रण पाद शुभ ठे.) आ त्रणे यावत विषे व्यवहारसारमां कहुं ठे के—

“जन्ममासि विपरीतपक्षयोर्व्यत्यये दिननिशोर्जनुस्तिथौ ।

जन्मजेऽपि किञ्च राशिजेदतः, पाणिपीरुनविधिर्न दुष्यति ॥ १ ॥”

“जन्ममासमां जो विपरीत (जित्त) पण होय, जन्मनी स्थितिमां जो दिवस रात्रिनो विपर्यय (उलटपाळट) होय अने जन्मनक्षत्रमां पण जो राशिनो जेद होय तो पाणिग्रहणनो विधि छूण पामतो नथी.”

अथवा तो एक (समान) पणमां पण आ रीते जन्ममास पण विरुद्ध नथी—शुक्ल पंचमीने रोज कार्य करवानी इच्छा ठे, अने शुक्ल अष्टमी जन्मतिथि ठे. आग्रमाणे होय तो दोष नथी, कारण के ते पुरुषनो जन्ममास शुक्ल अष्टमीची शरु थाय ठे, तेथी शुक्ल पंचमी तत्त्वची जित्त मासमांज रहेछी गणाय, पण जो आची विपरीत होय (पटखे के

“पाणिग्रहणने दिवस जो केतुनो उदय होय तो वर बहुनुं साथेज मरण थाय.”
दीक्षामां पूर्णिमा तजवानुं मूल श्लोकमां कह्युं ठे, पण प्रतिष्ठामां तेनो त्याग नथी.
तेने माटे नारचंद्रमां कह्युं ठे के—

“अ्येकचित्तीयपञ्चमदिनानि पक्षद्वयेऽपि शस्तानि ।

शुक्लेऽन्तिमत्रयोदशदशमान्यपि च प्रतिष्ठायाम् ॥ १ ॥”

“प्रतिष्ठामां वत्से पक्षनी त्रीज, एकम, बीज अने पांचम एटवा दिवसो शुभ ठे, तथा
शुक्ल पक्षनी ठेष्ठी (पूर्णिमा), तेरश अने दशम पण शुभ ठे.”

मूल श्लोकमां स्थापने एटवे सर्व प्रतिष्ठामां मंगळवार वर्ज्य ठे. ते विषे रत्नमाळामां
कह्युं ठे के—

“तेजस्विनी १ हेमकृ २ दग्निदाहविधायिनी ३ स्वाधरदा ४ इटा ५ १ ।

आनन्दकृ ६ त्कल्पनियासिनी ७ च, सूर्यादिवारेषु जवेत् प्रतिष्ठा ॥ १ ॥”

“रविवारे प्रतिष्ठा करवाथी प्रतिष्ठामां तथा प्रतिष्ठा करावनारनुं तेज वृद्धि पामे ठे.
सोमवारे करेखी प्रतिष्ठा हेम कुशळ करनारी थाय ठे, मंगळवारे करवाथी अग्निदाह
करनारी थाय ठे, बुधवारे वर (मनवांगित)ने थापनारी थाय ठे, गुरुवारे इट थाय
ठे, शुक्रवारे आनंद करनारी थाय ठे अने शनिवारे करेखी प्रतिष्ठा कल्प पर्यंत एटवे
पंच सूर्यरहे त्यांगुपी स्त्रि रहेनारी थाय ठे. रवि विगेरेना खप्तमां तथा पद्मर्गमां पण प्रतिष्ठा
फरी होय तोपण तेनुं फळ थाज प्रमाणे जाणी छेपुं एम रत्नमाळाना जाण्यमां कह्युं ठे.”

मूल श्लोकमां “स्थापने च” ए स्थळे च शब्द ठे माटे दीक्षा, विवाह अने राग्यानिषेक
विगेरे कायोंमां पण मंगळवारनो त्याग करयो. ते विषे यतिवश्रजमां कह्युं ठे के—

“रात्रानिषेके यीवादे सत्क्रियागु च दीक्षणे ।

धर्मायेंकामकार्यं च शुभा वाराः कुः विना ॥ १ ॥”

“रात्राना अत्रिषेकमां, विवाहमां, शुभ क्रियामां, दीक्षामां तथा धर्म, अर्थ अने
ज्ञानता कार्यमां मंगळ नियायना बीजा वारो शुभ ठे.”

धीरति ए तो “विवाहमां रवि, मंगळ अने शनिवार दारिद्र्य तथा दीर्घायने देनारा
ठे, अथे सोनवार वनथी (शोढ)ने थापनार ठे” एम कथ्युं ठे. देयज्ञपश्रजमां था
प्रमाणे विशेष कथी ठे.—

“कृष्णपदे निषिद्धे वारधिष्ण्यदृशादिषु ।

संहीर्षानां प्रसंगन्ति दारदमं न संशयः ॥ १ ॥”

“संछर उदित्या वर कन्यानो विवाह कृष्ण पक्षमां अने निषेध करेया वार, गद्वर
तथा दारदरिदमां शुभ ठे, तेनां हांड संशय नथी.”

रहे नदरिदो नियम इहे ठे.—

मूळ श्लोकमां त्रिंशंश पटले संक्रांतिना मासना त्रीशमो जाग पटले सामान्ये करीने एक दिवस. संक्रांतिना दिवसनी पहेंद्यानो अने पत्रीनो एक एक दिवस तथा संक्रांतिनो दिवस एम त्रण दिवस वर्जया. ते विषे हरिजत्रसूरि पण कहे ठे के—

“संकंतीए पुपं संकंतिदिणं तरगिम्भं च दिपं ।
यच्चिञ्चंति०”

“संक्रांतिनो पूर्वे दिवस, संक्रांतिनो दिवस अने तेनी पत्रीनो दिवस वर्जवो.” नार-
चंद्रमां पण करुं ठे के—

“त्यज संक्रमयासरं पुनः सह पूर्वेण च पश्चिमेन च ।”

“पूर्वना अने पत्रीना दिवस सहित संक्रांतिनो दिवस मुं तज.”

“अत्यंत आवाश्यक तथा उतावळना कार्यमां जो प्रण दिवसनो त्याग न पर सके तो संक्रमणसमयनी पूर्वनी अने पत्रीनी सोळ सोळ पमीठं अवरय ठजरी” एन पदा आचार्योनो मत ठे.

जज्ञार्धयामगणान्तकुष्ठिकोत्पातघृपितम् ।

दिनं तपसि राकां च स्थापने च कुर्जं लज्जेनु ॥ ७ ॥

अर्थ—जज्ञा, अर्ध प्रहर, गंगांत, कुष्ठिक अने उत्पात करीने दूषित पदा रिरपनो त्याग करयो, तथा दीक्षामां पूर्णिमानो त्याग करयो, अने प्रतिष्ठामां गंगजसरनो त्याग करयो.

विशेषन—जज्ञा विगेरे असाध्य दोषोप करीने उत्तम पण ह्याच ठे एतडे दूषित पद ठे. ते विषे विपाहवृंदायनमां करुं ठे के—

“गंगान्तेषु सर्वेभूताबुजयतः संक्रान्तिपामपचं,
यामार्धव्यतिपातविष्टिगुष्ठिकंजत्रं विप्रं उगुः ।”

“अर्ध प्रहर, व्यतिपात, विष्टि (जज्ञा) अने गुष्ठिके करीने हरिव उठवे तथा गंगांतमां, भूषितमां अने संक्रांतिना पूर्वना अने पत्रीना वे पहेंद्यानां एतडे उठवे एतडे (नारा) कहे ठे.”

मूळ श्लोकमां उत्पात उरुयो ठे ते पूर्वे पदेन करेया वृषी संवरी विगेरे उत्पानो जाणया. सारंग तो उत्पातमां पांच दिवस ठजरातुं कहे ठे. ते ह्या प्रवाचे—

“निर्घातोद्दक्षामहीक्षंप्रहजेरादिदराभे ।

अथ पञ्चदासराष्ट्रदा नाराभामोति कन्दव्य ॥ १ ॥”

“निर्घात, उद्दक्षपात, वृषीक्षंप अने प्रहजे जेद ए विगेरे उत्पानो उत्पानो ह्यावे त्यारधी पांच दिवस मुषीमां जो कन्या विवाहित ह्यु होय तीं ते ह्यु पाने ठे.” एतडे—

“दम्पत्योः सह नरसं पाणिप्रहारादिउं केता ।”

“सप्तपिंडं जे नक्षत्रमां चालता होय तेज नक्षत्रमां तेमनी प्रतिष्ठा करवी, तथा श्रीव्यास, वाहमीकि अने अगस्त्यनी प्रतिष्ठा पण तेज नक्षत्रमां पटले जे नक्षत्रमां सप्तपिंडं होय तेमांज करवी, तथा ग्रहोनी प्रतिष्ठा पुण्य नक्षत्रमां अने पोतपोताना वारमां करवी.” अर्ही सप्तपिंडं जे नक्षत्रमां चाले ठे एम कष्टं तेनो जावार्थं आ प्रमाणे ठे.—

“आसन्मघासु मुनयः शासति राज्यं युधिष्ठिरे नृपते ।

पद्भिकपञ्चदि २५२६ मितः शककालस्तस्य राज्ञश्च ॥ १ ॥

एकैकस्मिन् धिष्यते शतं शतं ते चरन्ति वर्षाणाम् ।

प्रागुत्तरतश्चैते सदोदयन्ते सप्ताधीकाः ॥ २ ॥”

“युधिष्ठिर राजा राज्य करता हता त्वारे सप्तपिंडं मघा नक्षत्रमां हता. ते राजाना शकनो काळ २५२६ वर्षनो हतो, पटले के ते राजानी पत्नी २५२६ वर्ष गयां त्वारे शाखियाहननो शक प्रवर्त्यो. ह्ये ते सप्तपिंडं सो सो वर्षे एक एक नक्षत्रमां चाले ठे, पटले के एक नक्षत्रमां तेठनी सो वर्षे सुधी स्थिति ठे, तेथी करीने शकना प्रारंजे तेठं पुण्य नक्षत्रमां हता एम सिद्ध थरुं. ए सप्तपिंडं अरुंधती सहित निरंतर ईशानमां उदय पामे ठे.” आ सप्तपिंडना उदयनी व्यवस्था आ प्रमाणे ठे.—

“पूर्वं ज्ञाने जगदान्मरीचिरपरे स्थितो वसिष्ठोऽस्मात् ।

तस्माद्भिरास्ततोऽत्रिंशत्सप्तसप्तः पुत्रस्तथ ॥ १ ॥

पुत्रदः ऋत्वरिति जगवानासप्तानुक्रमेण पूर्वाद्याः ।

तत्र वसिष्ठं मुनिवरगुणस्थिताऽदग्धती साधी ॥ २ ॥”

“पूर्वं ज्ञाने जगदान् मरीचि रक्षेद्या ठे, तथा पश्चिम ज्ञाने वसिष्ठ रक्षेद्या ठे, तेनी समीपे अंगिरा, तेनी समीपे अत्रि, तेनी समीपे पुत्रस्त्य, तेनी समीपे पुत्रद अने तेनी समीपे जगदान् ऋत्नु रक्षेद्या ठे. आ प्रमाणे समीपना अनुक्रमे करीने पूर्वं पश्चिम ज्ञाने तेठं रक्षेद्या ठे. तेनां वसिष्ठ मुनिवरनी समीपे साधी (सती) अरुंधती रक्षेद्या ठे.” आ सप्तपिंडुं स्वरुप वराहसंहितामां कर्तव्यं ठे. तथा—

“स्वनिचिद्वानद्वयद्वरणेषु न्यमेरुसुरान् ।

वासी ह्यनन्नागाद्यं न्यमेरुदण्डेन ॥ १ ॥

अद्वितुप्राधिपे येप्यनारानाद्यं तत्राऽनियं ।

गृहस्थानयोगा वे तानप्यत्र विपिन्तयेन् ॥ २ ॥”

“देवते पोतानी निचि, ह्य, नक्षत्र अने द्रवणां स्थापन करवा, या, ह्य, तया विष्टेरे उरुचिद्वय नक्षत्रनां स्थापन करवा, येप्य मुनिने उरुसाराद्यपदमां स्थापन करवी, स्तोत्र विष्टेरे अत्रि नक्षत्रनां स्थापन करवा, तेम परने स्थापन करवामां ठे

उद्गाहे मृगपेत्रके प्रतिष्ठायां तु ते उज्जे ।

थादित्यपुष्यश्रवणधनिष्ठाजिः समं जुजे ॥ ए ॥

अर्थ—विवाहमां मृगशीर्षं अने मघा ए वे नक्षत्रो जुज्जे ठे, अने प्रतिष्ठामां पुनर्वसु, पुष्य, श्रवण अने धनिष्ठा सहित ते वे पटखे मृगशीर्षं अने मघा पण जुज्जे ठे, पटखे के था उ नक्षत्रो जुज्जे ठे.

विवेचन—अर्ही प्रतिष्ठा पटखे प्रस्तावथी जिनबिंद विगेरेनी प्रतिष्ठा जाणवी. बीजा देयोनी प्रतिष्ठामां तो नक्षत्रोनी नियम रत्नमाळामां ध्या प्रमाणे कळो ठे.—

“रोहिण्युत्तराषाढाश्रवणश्रवणकरादित्याश्विनीवासवा-
नुरार्धेन्दवजीवनेषु गदितं विष्णोः प्रतिष्ठापनम् ।

पुष्यश्रुत्वज्जिजितसु चेश्वरकयोर्विंशतिपिस्करन्दयो-

मंत्रे तिग्मरुचेः करे निर्गतिजं दुर्गादिकानां जुजम् ॥ १ ॥”

“विष्णुनी प्रतिष्ठा रोहिणी, ऋषे उत्तरा, रेवती, श्रवण, हस्त, पुनर्वसु, अश्विनी, धनिष्ठा, अनुराधा, मृगशीर्षं तथा पुष्य, आश्लेषां नक्षत्रोमां जुज्जे कर्हेथी ठे. महारंघ अने प्रक्षानी प्रतिष्ठा पुष्य, श्रवण अने अजिजित नक्षत्रोमां जुज्जे ठे. कुरेर अने धार्तरु-स्यामीनी प्रतिष्ठा अनुराधामां जुज्जे ठे. सूर्यनी प्रतिष्ठा हस्त नक्षत्रोमां जुज्जे ठे, तथा दुर्गा विगेरे देवताथोनी प्रतिष्ठा मूळ नक्षत्रोमां जुज्जे ठे.” अर्ही सूर्यनी प्रतिष्ठा हस्त नक्षत्रोमां कही ते संक्षेपथी करुं ठे. ते विषे जीमपराक्रम ग्रंथमां विस्तारथी ध्या प्रमाणे करुं ठे.—

“जगधिष्यचतुष्केण मैत्राहिर्युग्मपूर्वतः ।

सपुनर्वसुजिः कुर्यात् प्रतिष्ठामुष्णरोषिषः ॥ १ ॥”

“जग नक्षत्रथी चार पटखे पूर्वाषाढगुनी, उत्तराषाढगुनी, हस्त अने श्रिया, तथा पुनर्वसु सहित अनुराधा, उत्तराषाढपद अने रेवती, था आउ नक्षत्रोमां सूर्यनी प्रतिष्ठा करवी.” उपरना श्लोकमां दुर्गादिकानां ए पदमां थादि शब्द होराथी नून, बह, गज अने सर्प विगेरेनी प्रतिष्ठा पण मूळ नक्षत्रोमां करवी. तथा—

“गणपरिवृद्धरक्षोयहृत्तासुराणां, प्रथमफणिसरस्वत्यादिकानां च सांप्ये ।

अथसि सुगतनाम्नो वासये लोकपानां, निगदितमखिजानां स्मरणं च स्मिरेषु ॥ २ ॥”

“गण, परिवृद्ध, राहस, यक्ष, जल, असुर, शैवनाग अने सरस्वती विगेरेनी प्रतिष्ठा रेवती नक्षत्रोमां करवी. सुगत (सांख्य)नी प्रतिष्ठा धरण नक्षत्रोमां करवी, लोकपालादेवी प्रतिष्ठा धनिष्ठामां करवी, अने बीजा समग्र इंद्रादिक देयोनी स्मरण स्मिरे (रोहिणी, उत्तराषाढा, उत्तराषाढगुनी अने उत्तराषाढपद) नक्षत्रोमां करवी.” तथा—

“सप्तर्षयो यत्र धरन्ति विष्णवे, कदां प्रतिष्ठा मयु तत्र वेदान् ।

धीन्यासवाग्नीकिपटोन्नरानां, तथा स्मृता नक्षत्रिणे महापान् ॥ ३ ॥”

अर्थ—मूळ, उत्तराजात्रपद के उत्तरापादा नक्षत्रमां विवाह थया होय तो स्त्रीतुं प्रियपणुं घाय ठे, रेवती, रोहिणी अने मृगशिरमां विवाह थया होय तो पुरुषतुं प्रियपणुं घाय ठे, तथा वाकीनां पांच नक्षत्रोमां विवाह थया होय तो वस्त्रेनुं परस्पर प्रियपणुं घाय ठे.

विस्तरार्थ—स्त्रीतुं प्रियपणुं पटखे के पुरुषने स्त्री जेटखी वहाखी खागे तेदखो पुरुष स्त्रीने वहाखो न खागे, अर्थात् स्त्रीतुं सारुं सौजाग्य होय. आ मूळ विगेरे ऋण नक्षत्रो पूर्वे नक्षत्रना अधिकारमां चंजनी साथे उत्तरार्धना योगवाळां कळां ठे. पुरुषतुं प्रियपणुं घाय ठे पटखे स्त्रीने पुरुष वहाखो खागे ठे, पण पुरुषने स्त्री तेथी वहाखी खागती नथी, अर्थात् स्त्रीतुं तेषुं सौजाग्य न होय. आ रेवती विगेरे ऋण नक्षत्रो पूर्वार्धना योगवाळां नक्षत्रोमां गणान्यां ठे. वाकीनां पांच पटखे मघा, उत्तराफाङ्गुनी, इस्त, स्वाति अने अनुराधा, आ पांच नक्षत्रो मध्यम योगवाळां कळां ठे. आ अग्नीधार नक्षत्रोज विगाहनां होवाची वाकीनां नक्षत्रो अही गणान्यां नथी. वळी देयशुभचक्रमां कणुं ठे के—

“वपुनः स्वाप्तरो नार्या वदितिः पुरुषमद्वैः ।
स्त्रीमद्वैः पुरुषस्य स्त्री सर्वैः प्रेमोन्नयोरपि ॥ १ ॥”

“विगाहना वपुनमां पुढाना मद्रो पटवान् होय तो स्त्रीने पुरुष वधारे प्रिय लागे, अने स्त्रीना मद्रो पटवान् होय तो पुरुषने स्त्री वधारे प्रिय लागे, तथा वसेना मद्रो पटवान् होय तो परस्पर प्रेम रहे.”

वर्षकायं विवाहद्वैः कुमार्यां वरणं पुनः ।
स्वातिपूर्वानुराधानिर्वेश्वप्रपश्रुताशनेः ॥ १२ ॥

अर्थ—वर्षेक विगेरे झाय विगाहनां नक्षत्रमां करवां, अने कुमातीनुं वरण (वेम पाळ) स्वाति, ऋण पूर्वा, अनुराधा, वैश्वप्रव (उत्तरापादा, अथवा अने धनिष्ठा) तथा वृश्चिक नक्षत्रमां करवुं.

विस्तरार्थ—वर्षेक पटखे जेंत विगेरे पर चिचनुं करुं करनुं तें, थयथा पर वदुनुं वर्षेक टावतुं वेगट्टवर्न ठे तें. वर्षकायं ए पदमां थाय शब्द पडवो ठे, तेथी नीपेना म्दोव्यां वरेडां कुमुंदादिह चरे विगाहनां कार्या विगाहनां नक्षत्रोमां करवां.

उप्राद्वान्ध कुर्वान् प्रियतनवमे दिने ।
कुमुंजमन्तारं ववेदीवर्णयवारहान् ॥ १३ ॥

अर्थ—उप्राद्वान्ध वरेडां वीजे, जेठे हे नखने दिवसे कुमुंज, मंगलना आरंज, वैरिहा, वरेक अने वरारक (पुण्या वावसा तें) तथा उपप्रद्वान्धी हव्यानुं वरण कारिके पटखे करवा वर.

योगो क्त्वा ते ते पण अहीं विचारया.” आ प्रमाणे देवह्यवद्वज्रमां कहुं ठे. आ अन्य देवो विगेरेनी प्रतिष्ठा विगेरेतुं स्वरूप ज्योतिपना विधानोने संमत ठे, माटे प्रसंगने छीधे खल्युं ठे.

दीक्षायां त्वाश्विनादित्यवारुणश्रुतयः शुजाः ।

त्रिषु मेत्रं करं स्वातिर्मूलः पौष्णं ध्रुवाणि च ॥ १० ॥

अर्थ—अश्विनी, पुनर्वसु, शतजिपक् अने श्रवण, ए नक्षत्रो दीक्षामां शुज ठे. अनुराधा, हस्त, स्वाति, मूल, रेवती अने ध्रुव (रोहिणी अने व्रणे उत्तरा), ए नक्षत्रो व्रणमां एटठे प्रतिष्ठा, दीक्षा अने विवाहमां शुज ठे.

विस्तरार्थ—दिनशुद्धि विगेरे ग्रंथमां पूर्वजात्रपद अने पुण्यमां पण दीक्षा कही ठे. कहुं ठे के—

“उत्तरोहिणित्वाणुराहस्यजिसयपुषजहवया ।

पुस्तं पुण्यसुरेवद् मूलास्तिणि सवणसाद् वय ॥ १ ॥”

“व्रणे उत्तरा, रोहिणी, हस्त, अनुराधा, शतजिपक्, पूर्वजात्रपद, पुण्य, पुनर्वसु, रेवती, मूल, अश्विनी, श्रवण अने स्वाति, आटलां नक्षत्रो व्रत (दीक्षा)मां शुज ठे.” तथा—

“मृगचित्राधनिष्ठान्यमृदुक्षिप्रचरभ्रुवैः ।

शिष्यस्य दीक्षणं कार्यं तथा मूलाजपादयोः ॥ १ ॥”

“मृगशिर, चित्रा, धनिष्ठा विना, मृदु, क्षिप्र, चर अने ध्रुव संज्ञावाळां नक्षत्रोमां यथा—मृदु (अनुराधा, रेवती), क्षिप्र (पुण्य, अजिजित, हस्त, अश्विनी), चर (श्रवण, स्वाति, पुनर्वसु), ध्रुव (रोहिणी, व्रण उत्तरा) तथा मूल अने पूर्वजात्रपद, ए नक्षत्रोमां शिष्यने दीक्षा आपवी.”

मूल श्लोकमां त्रिषु खल्युं ठे तेनो अर्थ प्रतिष्ठा, दीक्षा अने विवाह ए व्रणे कार्यां जाणवां. ते व्रणे कार्यांनां नक्षत्रोनी स्थापना आ प्रमाणे—

जैनप्रतिष्ठा	रो०	मृ०	पु०	पु०	म०	उ०	ह०	स्वा०	अनु०	मू०	उ०	श्र०	प०	उ०	रे०
						फा०					पा०			जा०	
दीक्षा	अ०	रो०	पुन०	उ०	ह०	स्वा०	अनु०	मू०	उ०	श्र०	श०	उ०	रे०	०	०
						फा०				पा०		जा०			
विवाह	रो०	मृ०	म०	उ०	ह०	स्वा०	अनु०	मू०	उ०	उ०	रे०	०	०	०	०
						फा०				पा०	जा०				

विवाहनां नक्षत्रोमां विशेष कहे ठे.—

स्त्रियः प्रियत्वमुद्गाहे मूलाहिर्युध्वेश्वजैः ।

पौष्णत्राहामृगैः पुंसां मिथः शोपैस्तु पञ्चजिः ॥ ११ ॥

मूळ, आर्जा अने शततारका ठे, कर्पक (खेरुत) जातिनां मघा, रेवती, अनुराधा अने रोहिणी ठे, वणिकू जातिनां अश्विनी, हस्त, अजिजित् अने पुनर्वसु ठे, तथा चंभाळ जातिनां श्रवण, अश्लेषा, जरणी अने विशाखा ठे.”

देशनक्षत्रो पद्मचक्रमां आप्यां ठे ते जाणवां, अने राज्याजिपेकतुं जे नक्षत्र ते अजिपेकनक्षत्र जाणवुं. (ते विपे आगळ ७६ मा श्लोकमां कहेसे.)

अहीं कोइ शंका करे के—“जन्मनक्षत्रादिकनो त्याग शामाटे करवो ?” तेनो जवाव कहे ठे—“प्राये करीने नक्षत्रो क्रूर प्रहादिकवने पीनाय ठे, माटे जो इष्ट पुरुषनां जन्मनक्षत्रादिक प्रतिष्ठादिक कार्येने विपे खेवामां आवे तो ते (जन्मनक्षत्रादिक) क्रूर प्रहादिकवने पीना पामवाथी ते पुरुषतुं अनिष्ट आय ठे, अने जो ते (जन्मनक्षत्रादिक) खेवामां न आवे तो ते नक्षत्र पीना पाम्यां उतां पण अनिष्ट फळ देवामां समर्थ यतां नथी” एम शी रीते जाणवुं : ए शंका पर जवाव आपे ठे के—

“विलग्नस्थोऽष्टमो राशिर्जन्मलग्नात् सजन्मज्ञात् ।

न शुचः सर्वकार्येषु लग्नाद्यन्वस्तथाष्टमः ॥ १ ॥”

“जन्मलग्नथी के जन्मनक्षत्रथी गणतां आठमो राशि जो लग्नमां रह्यो होय तो ते सर्व कार्यांमां शुच नथी, तथा लग्नथी आठमे स्थाने चंद्र होय तो ते पण शुच नथी.” इत्यादिक दैवज्ञयज्ञमां कहुं ठे.

जेम थावा प्रकारना लग्नादिक योगो घणीवार मळे ठे, परंतु तेउं कांइ पण अनिष्ट फळ दइ शकता नथी, पण ग्यारे तेउं (योगो) यात्रादिकमां आवे ठे त्वारे प्राये करीने अचश्य अनिष्ट फळ आपे ठे. तेज प्रमाणे अहीं पण जाणवुं.

जन्मनक्षत्रादिक नये नक्षत्रनी पीना तथा तेमनुं फळ आ प्रमाणे कहुं ठे.—

“केत्वर्काकिंजिराक्रान्तं जीमयक्रजिदाहृतम् ।

उदकाप्रहणदग्धं च नवधाऽपि न जं शुचम् ॥ १ ॥”

“केतु, सूर्य अने शनिप आक्रमण करेसुं नक्षत्र, मंगळे, वक्र प्रहे अने जिदाप (निन्न नक्षत्रे) हपेसुं नक्षत्र, तथा उदकातुं नक्षत्र, प्रहणतुं नक्षत्र अने दग्ध नक्षत्र, ए नय प्रहारतुं नक्षत्र शुच नथी.” (अर्थात् आ नक्षत्रो पीना पामेळां-हणायेळां कहेपाय ठे.)

“देह्विनाशो जन्मर्षपीनने कर्मणश्च कर्मणः ।

उत्सवरांपयनाद्यौ समुदयसंपातयोर्द्वयोः ॥ २ ॥”

“जन्मनक्षत्र पीना पाम्युं होय तो शरीरनो नाश थाय, कर्मनक्षत्र पीनायुं होय तो कर्म (कार्य)नो नाश थाय, समुदयनक्षत्र हणायुं (पीना पाम्युं) होय तो आंगनो नाश थाय, अने संपातनक्षत्र हणायुं होय तो वंपुनो नाश थाय.”

नान्ये प्रतिष्ठां जन्मर्क्षे दशमे पौत्रो च ज्ञे ।

अष्टादशे त्रयोविंशे पञ्चविंशे च मन्वते ॥ १४ ॥

अर्थ—केटकाक आचार्यों प्रतिष्ठा करवा लायक प्रतिमा अने प्रतिष्ठा करावनार ए यत्नेना जन्मनक्षत्रमां जन्मनक्षत्रमुं ज्ञान न होय तो नामनक्षत्रमां तथा ते जन्म-नक्षत्रधी दशमा, सोळमा, अठारमा, त्रेवीशमा अने पचीशमा नक्षत्रमां प्रतिष्ठाने मानता नथी (प्रतिष्ठा करवानी संमति आपता नथी).

श्रीहरिजिह्वसूरि तो आ प्रमाणे कहे ठे.—

“कारावयस्त जन्मण रिक्तं दस सोलसं तहणरं
तेवीस पंचवीसं विंशपद्मिणं वज्जिजा ॥ १ ॥”

“प्रतिष्ठा करावनारमुं जन्मनक्षत्र तथा ते जन्मनक्षत्रधी दशमुं, सोळमुं, अठारमुं, त्रेवीशमुं अने पचीशमुं, एट्ठां नक्षत्रो विंशनी प्रतिष्ठामां तजयां.” (अर्थात् विंशनां जन्मादिक नक्षत्रो तजवानां कष्टां नथी.)

विशेषमां आ नक्षत्रोनी संज्ञा आ प्रमाणे ठे.—

“जन्माद्यं दशमं कर्म संघातं पौत्रं पुनः ।

अष्टादशं समुदयं त्रयोविंशं विनाशजम् ॥ १ ॥

मानसं पञ्चविंशं त्रिमिति पद्मोऽखिलः पुमान् ।

जातिदेशान्निपेक्षं नव धिष्ययानि नृपतेः ॥ २ ॥”

“पहेलुं नक्षत्र जन्म नामनुं ठे, दशमुं कर्म नामनुं, सोळमुं संघात नामनुं, अठारमुं समुदय नामनुं, त्रेवीशमुं विनाश नामनुं अने पचीशमुं नक्षत्र मानस नामनुं ठे. ए प्रमाणे समग्र पुरुष ठ नक्षत्रवाळो ठे. तथा जातिनक्षत्र, देशनक्षत्र अने अन्निपेक-नक्षत्रे करीने राजानां नव नक्षत्रो ठे.”

जातिनक्षत्रो आ प्रमाणे ठे.—

“विप्राणांकृत्तिकापूर्वां३ राहां पुष्यस्तथोत्तराः ३ ।

सेवकानां धनिष्ठैन्ध्रचित्रामृगशिरांसि च ॥ १ ॥

उप्राणां ज्ञानि वायव्यमूखाघ्राशततारकाः ।

कर्षकाणां मघाः पौष्णमनुराधा विरश्चिजम् ॥ २ ॥

यण्णिजामश्विनी इस्तोऽज्जिजिता (दा) दिल्यमेव च ।

चन्नाखानां ध्रुतिः सार्पं यमदेयं विदेवतम् ॥ ३ ॥”

“ब्राह्मण जातिनां नक्षत्रो कृत्तिका तथा व्रण पूर्वा ठे, राजाठनां पुष्य तथा व्रण उत्तरा ठे, सेवक जातिनां धनिष्ठा, श्येष्ठा, चित्रा अने मृगशिर ठे, उग्र जातिनां श्वति,

“त्रितयैराग्नेय्याद्यैः क्रूरग्रहपीनितैः क्रमेण नृपाः ।
 पाश्चात्तो १ मागधिकः २ कखिंगश्च ३ ह्यं यान्ति ॥ ६ ॥
 आवन्त्यो ४ स्थानतो ५ मृत्युं चायाति सिन्धुसौवीरः ६ ।
 राजा च हारहूरो ७ मदेशो ८ अन्यथ कौण्डिन्दः ९ ॥ ७ ॥”

“कृत्तिकादिक त्रण नक्षत्रो जो क्रूर ग्रहवने पीनायेल होय तो पांचाख देशनो र
 नाश पामे ठे. १ एज प्रमाणे पूर्व दिशा विगेरेना अनुक्रमे रहेलां नक्षत्रो पीनायेलां ह
 तो अनुक्रमे मगध देशनो राजा २, कखिंगनो राजा ३, अयन्तीनो राजा ४, आनत
 राजा ५, सिंधुसौवीरनो राजा ६, हारहूरनो राजा ७, मज् देशनो राजा ८, अने कौण्डि
 देशनो राजा ९, ह्य पामे ठे.” (एटले के पूर्व दिशामां रहेलां आर्जादिक त्रण नक्ष
 पीनायां होय तो मगध देशनो राजा नाश पामे ठे, अग्नि खूणामां रहेलां अश्वेपादिक
 त्रण नक्षत्रो पीनित होय तो कखिंग देशनो राजा ह्य पामे ठे. ए रीते ईशान सुधी
 जाणवुं.) आ उपर कहेला देशो अनुक्रमे कर्णिका (नाजि)ने विषे तथा पूर्व, अग्नि,
 दक्षिण विगेरे आठ दिशाउंनी पांखनीउने स्थाने रहेला ठे, तेथी ते ते नक्षत्रो पीनायाथी
 ते ते देशना राजानो ह्य थाय ठे. आ देशाधिपना नामनी गणतरी मात्र दिशानेज
 उदेशीने करी ठे, तेथी उपर प्रमाणे नव खंनवने कइपना करेली आ आखी पृथीने
 विषे जे जे खंनमां जे जे देशो रहेला होय ते ते देशो (देशाधिपतिउ) ते ते नक्षत्रो
 पीना पामवाथी पीनाय ठे—नाश पामे ठे एम जाणी खेवुं. नरपतिजयस्वर्गामां तो आ
 पद्मचक्रने ठेकाणे कूर्मस्थापना करीने पण आज जावार्थ वर्षव्यो ठे. केटखाक आचार्यां
 जन्मनक्षत्रनीज जेम थोगणीशमुं आधारन नक्षत्र पण क्रूर ग्रहवने पीना पाम्युं होय तो
 ते प्रवास थापनारहोवाथी तेने यजें ठे. आ सर्व हकीकत छठे रचेला रत्नकोशमांखलेली ठे.
 महतुं छुटपणुं होय तो नवांशो करीने शुद्ध पणुं पण लग्न अशुद्ध (अशुद्ध)ज ठे,
 एम सप्तपिं कहेतुं होवाथी यद्योक्त नक्षत्रोना दोषनो प्रकार कहे ठे.—

क्रूरेण मुक्तमाक्रान्तं नोग्यं महृणजं तथा ।

उष्टं महोदपास्ताज्यां महैर्निद्रं च नं त्यजेत् ॥ १५ ॥

अर्थ—क्रूर ग्रहे मूढी दीपेयुं नक्षत्र, आक्रमण करेयुं नक्षत्र अने नोग्य नक्षत्र, तथा
 महृणुं नक्षत्र, महोना उदय अने अस्तवने दोष पामेयुं नक्षत्र अने महोप नेरंयुं
 नक्षत्र, आटप्यां नक्षत्रो तत्रवा योग्य ठे.

अरी महतुं क्रूरपणुं स्वाभाविक जाणवुं, परंतु जेम क्षीणपणाय करीने भंजुं क्रूरपणुं
 महतुं ठे अने महोदनी माये रदेशाधीन पुपणुं क्रूरपणुं कहे ठे, पणुं उपाधिथी यपेयुं

“स्वतनुविनाशो वैनाशिके हृते मानसे मनस्तापः ।
कुलदेशस्त्रीनाशो जातिजदेशाजिपेकेषु ॥ ३ ॥”

“विनाशनक्षत्र दृष्टायुं होय तो पोताना शरीरनो नाश थाय, मानसनक्षत्र दृष्टायुं होय तो मनमां संताप (छद्देग) थाय, जातिनक्षत्र दृष्टायुं होय तो कुलनो नाश थाय, देशनक्षत्र दृष्टायुं होय तो देशनो नाश थाय ठे, अने अजिपेक-नक्षत्र नाश पाम्युं होय तो स्त्रीनो नाश थाय ठे.”

अजिपेकनक्षत्र तथा देशनक्षत्र आ प्रमाणे ठे.—

“राग्याजिपेकदिवसेऽजिपेकधिष्यं च देशनक्षत्रम् ।
पद्मविज्ञाने ज्ञेयं प्रादक्षिण्येन जूमध्यात् ॥ ४ ॥”

“राग्याजिपेकने दिवसे जे नक्षत्र होय ते अजिपेकनक्षत्र जाणवुं, अने पृथ्वीना मध्य ज्ञागधी प्रदक्षिणाना क्रमे पद्मचक्रना विज्ञागमां देशनक्षत्र जाणवुं.” (पटले के पृथ्वीना मध्य ज्ञागधी जे दिशा के विदिशामां जे देश होय ते दिशा के विदिशामां पद्मचक्रने विषे जे नक्षत्रो होय ते देशनक्षत्रो जाणवां.)

पद्मचक्रनी स्थापनानी रीत आ प्रमाणे ठे.—

“कर्णिकाष्टदक्षैराढ्ये पद्मे नाजौ दक्षेपु च ।
प्राच्यादिस्येषु जानीह न्यस्याग्निजत्रयादितः ॥ ५ ॥”

“कर्णिका (नाजि) तथा आठ पांखनी सहित एक पद्म (कमळ) करवुं, तेनी नाजिने विषे तथा पूर्वोदिकना अनुक्रमे रहेली पांखनीउंने विषे कृत्तिकाथी आरंजिने त्रण त्रण नक्षत्रो मूकवां.”

पद्मचक्र चंद्रः

	कृ०	रो०	मृ०	आ०	पु०	पु०	अ०	
ज०								म०
झ०								पु०
रे०								ल०
उ०								द०
पू०								वि०
श०								स्वा०
ध०								वि०
	०५	०५	०५	०५	०५	०५	०५	

त्यारपत्री—

“यस्मिन् धिष्ये स्थितः खेटस्ततो वेधत्रयं जवेत् ।
 महदृष्टिप्रजायेण वामदक्षिणसम्मुखम् ॥ १ ॥

यक्रगे दक्षिणा दृष्टिर्वा महदृष्टिश्च शीघ्रगे ।
 जौमादिपयकस्य स्वान्मध्यदृष्टिश्च मध्यमे (गे) ॥ २ ॥

राष्ट्रकेतू सदा यक्रो सदा शीघ्रो विधूष्णगू ।
 शूरा यक्रा महाशूराः सौम्या यक्रा महाशुजाः ॥ ३ ॥

वेधत्रयं जजति धिष्ययमिज्जारिदंष्ट्रासंस्थानदिग्बयगतोऽनुगतप्रदान्याम् ।
 एकं तयाऽनिमुखसंस्थितमध्यनासापर्यन्तजागधृतधिष्ययगतमद्वेषे ॥ ४ ॥”

“वे नक्षत्राणां क्रोश पण मह रद्यो होय ते नक्षत्राणी महनी दृष्टिना प्रजायते पीर
 रद्यो, जनयो अने सन्मुख एवा प्रण वेध थाय जे (१). तेमां जो यक्र गतियाद्यो मह
 होय तो तेनी जनयी दृष्टि पके जे, शीघ्र गतियाद्यो होय तो तेनी कापी दृष्टि पके जे,
 अवे नक्षत्र विंगरे पांचनांपी क्रोश मध्य गतियाद्यो होय तो तेनी मध्य पदये तन्मुख दृष्टि
 पके जे (२). तेमां राष्ट्र अने केतु प के प्रशो निरंतर यक्र गतियाद्यान होय जे, तथा
 यक्र अवे शूरे प के निरंतर शीघ्र गतियाद्यान होय जे. तेमां जो शूर प्रशो यक्र यथा
 होय तो ते अति गुज
 दृष्टि (३). वे नक्षत्राणी विन्दी दासना संस्थाननी जेम (निरजा) के दिशाया
 वे के शूर तो दृष्टि होय ते वे नक्षत्रो अर जे वे प्रशो रक्षया होय ते वे प्रशो रक्षीने

क्रूरपणुं अहीं जाणवुं नहीं, तेथी अहीं ए जावार्थ थयो के जे नहन्न क्रूर एटखे रवि, मंगळ, शनि अने राहुमांथी कोइ पण ग्रहे जोगवीने मूकी दीधेलुं होय ते नहन्न, तथा आक्रमण करेलुं एटखे तेज क्रूर ग्रहे जोगवातुं नहन्न, तथा जोग्य एटखे तेज क्रूर ग्रहे हमणां तरतज जोगववानुं होय ते नहन्न, आ त्रण नहन्नो तजवा योग्य कक्षां ठे. तेमनां फळ आ प्रमाणे सारंग कहे ठे.

“क्रूरश्रितक्रूरधिमुकक्रूरगन्तव्यधिष्येषु कुमारिकाणाम् ।

वदन्ति पाणिग्रहणे मुनीन्त्रा, वैधव्यमन्दैस्त्रिजिरत्रिमुख्याः ॥ १ ॥”

“क्रूर ग्रहे आश्रित करेलुं (जोगवातुं), क्रूर ग्रहे जोगवीने मूकी दीधेलुं अने क्रूर ग्रहे गंतव्य एटखे हजु हवे जोगववानुं, ए त्रणमांथी कोइ पण नहन्नमां कुमारिकानुं पाणि-ग्रहण (विवाह) कर्युं होय तो ते कन्या त्रण वर्षनी अंदर विधवापणुं पामे ठे एम अत्रि विगेरे मुनींजो कहे ठे.”

बीजा आचार्यों कहे ठे के—

“जुकं जोग्यं च नो त्याज्यं सर्वकर्मसु सिद्धिदम् ।

यज्ञात्याज्यं तु सत्कार्ये नहन्नं राहुसंयुतम् ॥ १ ॥”

“क्रूर ग्रहे जोगवेतुं तथा जोगववानुं एवे नहन्नो सर्व कर्ममांसिद्धि आपनार होवाथी तजवा योग्य नथी, परंतु शुभ कार्यने विषे राहुवने युक्त एतुं नहन्न अवश्य यज्ञथी त्याग करवा योग्य ठे.”

ग्रहणनहन्न एटखे जे दिननहन्नमां (दनइया नहन्नमां) सूर्य के चंजनुं ग्रहण थलुं होय ते. ग्रहना उदय अने अस्तवने दोष पामेलुं नहन्न एटखे जे दिननहन्नमां ग्रहोनो उदय के अस्त थयो होय ते. आगमने विषे वक्रग्रहे आक्रमण करेलुं (जोगवातुं) नहन्न पण तजवा योग्य करुं ठे. “विदुरमवहारियं” “विदुर नहन्न एटखे अपचारित नहन्न तजवा योग्य ठे.” अहीं अपचारित एटखे वक्र ग्रहे आक्रमण करेलुं एयो अर्थ ठे. ग्रहोए जेदेतुं एटखे जौम (मंगळ) विगेरे पांच तारामहो कृत्तिका, रोहिणी विगेरे जे नहन्नोनी वच्चे जेदीने जाय ठे ते ग्रहजिन्न कहेवाय ठे. ते विषे खन्नसुद्धिमां करुं ठे के— “मज्जेण गहो जस्स उ गइइ तं होइ गहजिन्नं” “ग्रह जेनी मध्ये यइने जाय ठे ते ग्रहजिन्न कहेवाय ठे.” नारचंद्र टिप्पणीमां तो एम खल्युं ठे के— “जेना पर ग्रहोनी कावी तथा जमणी दृष्टि पन्ती होय ते ग्रहजिन्न कहेवाय ठे.” अहीं दृष्टि जाणवाने माटे सात रेखावाळा चक्रनी जेम कृत्तिका नहन्नथी आरंजिने सात सात नहन्नो चारे दिशामां स्थापवां. ते आ प्रमाणे—

उत्तर तो आ प्रमाणे कहे ठे—

“तत्सूर्येन्वोर्जोगात्कर्मण्यत्वं प्रयाति चूयोऽपि ।

धिष्ण्यं कर्मसु शुद्धं तापनिषेकात्सुवर्णमिव ॥ १ ॥”

“ते (इषित धयेतुं) नक्षत्र फरीधी सूर्य अने चंद्रना जोगव्या पत्नी शुच कार्यने म योग्य धाय ठे. जेम अशुद्ध सुवर्ण अग्निमां तपावीने जळमां नाख्या पत्नी कार्य (अष्ट कार) करवामां शुद्ध धाय ठे तेम. अर्थात् ते नक्षत्र प्रथम सूर्यधने तपावाय ठे, अ पत्नी चंद्रधने शांत कराय ठे.”

उपरागची पटखे चंद्र के सूर्यना ग्रहणची ह्णायेतुं पटखे इषित धयेतुं जे नक्षत्र होय ते ग्रहणनक्षत्र कहेवाय ठे. ते उ मास सुधी शुच कार्यमां वर्ज्या योग्य ठे. केट्याक आषायों एम कहे ठे के—ज्यांसुधी ते नक्षत्रने फरीधी सूर्य न जोगये त्यांसुधी ते वर्ज्या योग्य ठे. अर्ही विशेष आ प्रमाणे ठे.—

“पश्चान्तरेण ग्रहणक्षयं स्याद्यदा तदाद्यग्रहणोपगं जम् ।

पश्चाद्विशुद्धं जयति द्वितीयग्रहोपगं शुष्यति मासपक्षात् ॥ १ ॥”

“एक पसयाहीयाने आंतरेज जो जे ग्रहण यतां होय तो पहेला ग्रहणची इषित धयेतुं नक्षत्र एक पसयाहीयाए करीने (चीतुं ग्रहण आवे त्यारे) शुद्ध धाय ठे, अने बीजा ग्रहणची इषित धयेतुं नक्षत्र उ महीने शुद्ध धाय ठे” एम सप्तविंश कहे ठे.

पत्नी जे नक्षत्रमां केतुनो उदय ययो होय तेज नक्षत्रमां उ मास सुधी केतु रहे ठे, तेची ते नक्षत्र पत्र उ मास सुधी तत्रया योग्य ठे. तथा जे दिननक्षत्रमां मंगळ सिंगरे पांच ताराग्रह मांहेना कोर पण जे ताराग्रहनो परस्पर जेद (वेध) घतो होय तो ते नक्षत्र पत्र उ मास सुधी तत्रया योग्य ठे. ते विषे विवाहपुन्दावनने विषे कथुं ठे के—

“यस्मिन् धिष्ण्ये वीक्षितां राहुंकेतुं, जेदस्ताराक्षेदयोर्वध च स्यात् ।

आप्तज्जासंलभ्य सप्रेन्दुजानि, प्राजिष्णु स्यातो शुभं कर्म द्विधित् ॥ १ ॥”

“जे दिवदश्यनां राहु अने केतु जोया होय, अने जे नक्षत्रमां मंगळादिक पे तारा-ग्रहो परस्पर वेद-वेध यतो होय ते सप्रेना पंचयनं सोजता एवा नक्षत्रमां उ मास सुधी कोर पण शुभ कार्य कर्तुं होय तो ते सोत्रायालुं पटखे शुच फळदायक यत्तुं नथी.”

जे दिवदश्यनां सूर के पंचतुं ग्रहण यत्तुं होय ते नक्षत्रमां राहु जोया कर्तव्य ठे, अने जे दिवदश्यनां केतुनो उदय यतो होय ते नक्षत्रमां केतु जोया कर्तव्य ठे. अर्ही कोरने सोदा कर के केतुना उदयतुं नक्षत्र सी रीते जायी नहाय । था संज्ञाना

उदयतुं दिवदश्यनां सी संज्ञाना पुत्रेया भोजो अर्ही पुत्रे ये—

“कोऽपि कश्चि रंजना यदि याति किमुतदा ।

उदयतुं नक्षत्रां स्यात् शुभं केतुदयतुं ॥ १ ॥”

प्रथमं नक्षत्रं वेधने जज्ञे (पामे) ते, तथा तेज प्रथमं नक्षत्रं पोतानी सन्मुख रहेखा मध्य नासिकाना पर्यंत जाग उपर रहेखा नक्षत्र उपर जे प्रह होय ते प्रह करीने व्रीजो सन्मुख वेध घाय ते (४).” आ प्रमाणे नरपतित्रयचर्यामां कर्तुं जे. आनुं उदाहरण आपवाधी बराबर समजासो, माटे उदाहरण आपे जे के—कोइ कार्य मृगशिर नक्षत्रमां करया धायुं जे अने चित्रा नक्षत्रमां मंगळ विगरे माउ प्रहोमांनो कोइ पण बडी प्रह रह्यो होय तो तेना चक्र गतिपणाने खीधे जमणी दृष्टि मृगशिर उपर पडी. तथा रेवती नक्षत्रमां सूर्यादिक सात प्रहोमांनो कोइ पण अतिचारी (शीघ्र गतिराज्यो) प्रह होय तो तेना शीघ्र गतिपणाने खीधे कावी दृष्टि मृगशिर उपर पडी. ए प्रमाणे बंध तरफधी प्रहनी दृष्टि पुरुवाने खीधे ते मृगशिर नक्षत्र प्रहनिप्र घयुं कहेवाय. बडी उत्तरापाठा नक्षत्रमां मंगळ विगरे पांच प्रहोमांनो कोइ पण मध्य गतिराज्यो प्रह होय तो सन्मुख दृष्टि करीने ते मृगशिरनो व्रीजो वेध पण घयो. एज रीने वीजां नक्षत्रोना संबधमां पण जाणवुं, परंतु आ व्रीजो सन्मुख नामनो वेध “वेधेनकांगजो” ए आठ विमर्शना सत्तरमां श्लोकमां कहेसो, अने वीजा धे वेधनो अरी अधिकार जे.

अनुक्त नक्षत्रनी शुद्धि क्यारे घाय ! ते कहे जे.—

धिष्ण्यं कार्याय पर्याप्तं पञ्चनोगाद्ब्रह्मादृतम् ।
शुद्धं पद्भिर्जवेन्मासेरुपरागपरादृतम् ॥ १६ ॥

अर्थ—प्रहधी दृष्टायेषुं नक्षत्र चंद्रबन्ध जोगसाया पडी पुन कर्षणे माटे पर्याप्त (योग्य) घाय जे, अने उपराग (प्रहण) वी दृष्टायेषुं नक्षत्र जे मासे करीने पुन कहे जे.

अही पर्याप्त एटजे योग्य घाय जे एयो अर्थ करवो. प्रहधी दृष्टायेषुं बहव एटजे क्रम प्रह जोगधीने मूकी देयाधी, जोगवातापणाधी के जोगवलाधी दृष्टि करेसुं, अथवा प्रहोए उदय के अस्त करवाए करीने दृष्टि करेसुं, अथवा बडी प्रह आबन्ध विगरे करवायेने करीने दृष्टि करेसुं जे नक्षत्र ते. अथवा जोगधी एटजे प्रह अजे एव ११ यथा पडी जो ते नक्षत्र धे जोगयुं होय तो ते आदरवा योग्य जे—शुद्ध जे. ते विगरे बराह कहे जे के—

“दोषमुक्तं यदा धिष्ण्यं पञ्चान्धनेषु कतुकर ।

ततः पञ्चान्धनेषु स्वाध्याय्या शुद्धं जवेत् ॥ १७ ॥”

“दृष्टि नक्षत्र प्रथम तो दोषधी शुद्ध घाय, अने पडी ते चंद्रबन्ध कतुकर आठ-दोष वाह, त्वापडी ते शुद्ध घाय जे, अथवा एटजे ते पहेजा ते पुन कहे आदरवा कतु करवो.”

लक्ष तो आ प्रमाणे कहे थे—

“तत्सूर्येन्वोर्जोगात्कर्मण्यत्वं प्रयाति ज्ञयोऽपि ।
धिष्ण्यं कर्मसु शुद्धं तापनिपेकात्सुवर्णमिव ॥ १ ॥”

“ते (दूषित थयेलुं) नक्षत्र फरीथी सूर्य अने चंद्रना जोगव्या पढी शुद्ध कार्यने मा योग्य थाय थे. जेम अशुद्ध सुवर्ण अग्निमां तपावीने जळमां नाख्या पढी कार्य (अखं कार) करवामां शुद्ध थाय थे तेम. अर्थात् ते नक्षत्र प्रथम सूर्यवने तपावाय थे, अने पढी चंद्रवने शांत कराय थे.”

उपरागथी पटले चंद्र के सूर्यना ग्रहणथी हणायेलुं पटले दूषित थयेलुं जे नक्षत्र होय ते ग्रहणनक्षत्र कहेवाय थे. ते उ मास सुधी शुद्ध कार्यमां वर्जवा योग्य थे. केटवाक आचार्यो एम कहे थे के—ज्यांसुधी ते नक्षत्रने फरीथी सूर्य न जोगवे त्यांसुधी ते वर्जवा योग्य थे. अहीं विशेष आ प्रमाणे थे.—

“पक्षान्तरेण ग्रहणक्षयं स्याद्यदा तदाद्यग्रहणोपगं जम् ।
पक्षाद्विशुद्धं भवति द्वितीयग्रहोपगं शुध्यति मासपट्कात् ॥ १ ॥”

“एक पखवानीयाने आंतरेज जो वे ग्रहण यतां होय तो पहेला ग्रहणथी दूषित थयेलुं नक्षत्र एक पखवानीयाए करीने (बीजुं ग्रहण आवे त्यारे) शुद्ध थाय थे, अने बीजा ग्रहणथी दूषित थयेलुं नक्षत्र उ महीने शुद्ध थाय थे” एम सप्तर्षिउं कहे थे.

यळी जे नक्षत्रमां केतुनो उदय थयो होय तेज नक्षत्रमां उ मास सुधी केतु रहे थे, तेथी ते नक्षत्र पण उ मास सुधी तजवा योग्य थे. तथा जे दिननक्षत्रमां मंगळ विंगरे पांच ताराग्रह मांहेना कोश पण वे ताराग्रहनो परस्पर जेद (वेध) थतो होय तो ते नक्षत्र पण उ मास सुधी तजवा योग्य थे. ते विषे विवाहवृन्दावनने विषे कळं थे के—

“यस्मिन् धिष्ये वीहितौ राहुकेतू, जेदस्ताराखेटयोर्वत्र च स्यात् ।

आपणमासांस्तत्र खग्नेन्दुजाजि, प्राजिष्णु स्यान्नो शुद्धं कर्म किञ्चित् ॥ १ ॥”

“जे दिननक्षत्रमां राहु अने केतु जोया होय, अने जे नक्षत्रमां मंगळादिक वे ताराग्रहनो परस्पर जेद-वेध थतो होय ते खगना चंद्रवने शोजता एवा नक्षत्रमां उ मास सुधी कोश पण शुद्ध कार्य कर्तुं होय तो ते शोजावाळुं पटले शुद्ध फळदायरु थतुं नथी.” जे दिननक्षत्रमां सूर्य के चंद्रनुं ग्रहण थतुं होय ते नक्षत्रमां राहु जोयो कहेवाय थे, अने जे नक्षत्रमां केतुनो उदय थतो होय ते नक्षत्रमां केतु जोयेयो कहेवाय थे. अहीं दोशने संका थाय के केतुना उदयतुं नक्षत्र नी रीते जाणी शक्याय ? या संकाना उचरमां त्रिविधनक्षत्रनी टीकांमां पळेया भ्रोको थहीं पळे थे.—

“भेरेऽहं सति रेवत्यां यदि याति विधुतुदः ।

प्रात्रमासोत्तरार्धे स्यात् पुष्ये केतूदपस्तदा ॥ १ ॥”

“भेष संक्रांतिमां जो रथेती नह्वने विषे राहु रद्यो होय तो जादरया मासना बीजा पखयानीयामां पुष्य नह्वने विषे केतुनो उदय घाय ठे. १.”

“सूर्ये वृषस्थितेऽश्विन्यां यदि याति विधुंतुदः ।

आश्विनस्योत्तरार्धे तत्रोद्दिष्टयां केतुरीश्यते ॥ २ ॥”

“वृष राशिमां सूर्य रद्यो होय त्यारे जो अश्विनी नह्वनमां राहु रद्यो होय तो आश्विन मासना बीजा पखयानीयाने विषे रोहिणी नह्वनमां केतु देखाय ठे—उदय पामे ठे. २.”

“जरेण्यां मिथुनस्येऽर्के यदि याति विधुंतुदः ।

कार्तिकस्योत्तरार्धे तदार्चायां केतुदर्शनम् ॥ ३ ॥”

“मिथुन राशिमां सूर्य रद्यो होय त्यारे जो जरेणी नह्वनमां राहु रद्यो होय तो कार्तिक मासना बीजा पखयानीयामां आर्चा नह्वने विषे केतुनुं दर्शन घाय ठे. ३.”

“कर्कस्येऽर्के कृत्तिकायां यदि याति विधुंतुदः ।

मार्गशीर्षपरार्धे तत्केतुदयः पुनर्यसौ ॥ ४ ॥”

“कर्क राशिमां सूर्य रद्यो होय त्यारे जो कृत्तिका नह्वनमां राहु रद्यो होय तो मार्गशीर्ष मासना बीजा पखयानीयामां पुनर्यसु नह्वने विषे केतुनो उदय घाय ठे. ४.”

“सिंहेऽर्के सति रोहिण्यां यदि याति विधुंतुदः ।

पौषमासापरार्धे तदम्बेपायां शिखीश्यते ॥ ५ ॥”

“सिंह संक्रांति होय त्यारे जो रोहिणी नह्वनमां राहु रद्यो होय तो पौष मासना बीजा पखयानीयामां अम्बेपा नह्वने विषे केतु देखाय ठे—उदय पामे ठे. ५.”

“कन्यास्येऽर्के मृगशीर्षे यदि याति विधुंतुदः ।

माघमासोत्तरार्धे तच्चित्रायां दृश्यते शिखी ॥ ६ ॥”

“सूर्य कन्या राशिमां रद्यो होय त्यारे जो राहु मृगशीर्ष नह्वनमां रद्यो होय तो माघ मासना बीजा पखयानीयामां चित्रा नह्वने विषे केतु देखाय ठे. ६.”

“तुलाके सति आर्चायां यदि याति विधुंतुदः ।

फाट्गुनस्योत्तरार्धे स्यान्मुखे केतुदयसदा ॥ ७ ॥”

“तुला राशिमां सूर्य होय त्यारे जो आर्चा नह्वनमां राहु रद्यो होय तो फाट्गुन मासना बीजा पखयानीयामां मूळ नह्वने विषे केतुनो उदय घाय ठे. ७.”

“वृधिकेऽर्के पुनर्यस्योर्पदि याति विधुंतुदः ।

श्रवणमासोत्तरार्धे स्यात्स्वार्ता केतुदयसदा ॥ ८ ॥”

“वृधिक राशिमां सूर्य होय त्यारे जो पुनर्यसु नह्वनमां राहु रद्यो होय तो श्रवण मासना बीजा पखयानीयामां स्वाति नह्वने विषे केतुनो उदय घाय ठे. ८.”

“धनुःस्थिते रवौ पुष्यं यदि याति विधुंतुदः ।

वैशाखस्योत्तरार्धे स्यान्मूले केतुदयस्तदा ॥ ९ ॥”

“धन राशिमां सूर्य रह्यो होय त्यारे जो पुष्य नक्षत्रमां राहु रहेखो होय तो वैशा मासना बीजा पखवानीयामां मूळ नक्षत्रने विषे केतुनो उदय थाय ठे. ९.”

“अश्लेषां मकरस्येऽर्के यदि याति विधुंतुदः ।

ज्येष्ठमासोत्तरार्धे तज्ज्येष्ठार्या दृश्यते शिखी ॥ १० ॥”

“सूर्य मकर राशिमां रह्यो होय त्यारे जो राहु अश्लेषा नक्षत्रमां रह्यो होय तो ज्ये मासना बीजा पखवानीयामां ज्येष्ठा नक्षत्रने विषे केतु देखाय ठे. १०.”

“कुंजस्येऽर्के मघाधिष्यं यदि याति विधुंतुदः ।

आषाढमासोत्तरार्धे श्रुतौ केतुदयस्तदा ॥ ११ ॥”

“सूर्य कुंज राशिमां रह्यो होय त्यारे जो राहु मघा नक्षत्रमां होय तो आषाढ मासना बीजा पखवानीयामां ध्रुवण नक्षत्रने विषे केतुनो उदय होय ठे. ११.”

“मीनेऽर्केऽपरफल्गुन्यां यदि याति विधुंतुदः ।

श्रावणस्योत्तरार्धे तच्चारुणे दृश्यते शिखी ॥ १२ ॥”

“मीन राशिमां सूर्य रह्यो होय त्यारे जो राहु उत्तराफाल्गुनी नक्षत्रमां होय तो भावण मासना बीजा पखवानीयामां शततिपह नक्षत्रने विषे केतु देखाय ठे—उदय पाये ठे. १२.”
छद्मपात अने धंन सूर्यना परिधेयथी दूषित थयेतु नक्षत्र णण उ मास सुधी गुन धर्येमां पञ्चरा योग्य ठे एम कटप्राक आषायी कवे ठे.

येधेनेकामेसोत्पातपातशतानिधेरणि ।

दोषेरुपप्रदायेश्च नक्षत्रं दुष्टमुत्सृजेत् ॥ १७ ॥

अर्थ—येधने करीने एउठे माल अने पांथ रेषावाळा भक्के करीने फलावेद्या वेधने दूषित थयेतु तथा एकाएक, उज्यात, पात अने यथा नामना दोषे करीने दूषित थयेतु, उवा टाट्टादिदिने करीने दूषित थयेतु नक्षत्र गुन कार्यमां तत्रया योग्य ठे.

उत्पन्न एउठे वे दिवने नाम विगेर उज्यालो यथा होय ते दिवमनु नक्षत्र उज्यात।दे दूषित करेसक ठे. श्रोतमां अणि शब्द हो-साथी मद्र गुदादिद्वयं दूषित थयेतु नक्षत्र उ उज्यात योग्य ठे. आ सरे दोषाथी दूषित थयेतुं नक्षत्रो ते ते दोषधी मुद्र थया त्तो श्वरे चउरंके दोषाद् मय त्यारे ते मुद्र थाय ठे एम रत्नमाळाना नाथ्यमां दृष्टुं ठे.

इति वेदा (समथ) नी मुद्रि इहं ठे.—

अहंन्द्रोर्वृक्षांशद्वयादियुनो क्रान्तिसाम्यनामाभ्यम् ।

चन्द्रश्चे व्यतिगतः पानधंके च वैधृतस्याभ्यः ॥ १७ ॥

“भेष संक्रांतिमां जो रवेती नक्षत्रने विषे राहु रह्यो होय तो जादरवा मासना बीजा पखवानीयामां पुष्य नक्षत्रने विषे केतुनो उदय धाय ठे. १.”

“सूर्ये वृषस्थितेऽश्विन्यां यदि याति विधुंतुदः ।

आश्विनस्योत्तरार्धे तद्गोहिण्यां केतुरीदयते ॥ २ ॥”

“वृष राशिमां सूर्य रह्यो होय त्यारे जो अश्विनी नक्षत्रमां राहु रह्यो होय तो आश्विन मासना बीजा पखवानीयाने विषे रोहिणी नक्षत्रमां केतु देखाय ठे—उदय पामे ठे. २.”

“जरण्यां मिथुनस्येऽर्के यदि याति विधुंतुदः ।

कार्तिकस्योत्तरार्धे तदार्यायां केतुदर्शनम् ॥ ३ ॥”

“मिथुन राशिमां सूर्य रह्यो होय त्यारे जो जरणी नक्षत्रमां राहु रह्यो होय तो कार्तिक मासना बीजा पखवानीयामां आर्द्रा नक्षत्रने विषे केतुनुं दर्शन धाय ठे. ३.”

“कर्कस्येऽर्के कृत्तिकायां यदि याति विधुंतुदः ।

मार्गशीर्षपारार्धे तत्केतुदयः पुनर्वसौ ॥ ४ ॥”

“कर्क राशिमां सूर्य रह्यो होय त्यारे जो कृत्तिका नक्षत्रमां राहु रह्यो होय तो मार्गशीर्ष मासना बीजा पखवानीयामां पुनर्वसु नक्षत्रने विषे केतुनो उदय धाय ठे. ४.”

“सिंहेऽर्के सति रोहिण्यां यदि याति विधुंतुदः ।

पौषमासापारार्धे तदभ्लेपायां शिखीदयते ॥ ५ ॥”

“सिंह संक्रांति होय त्यारे जो रोहिणी नक्षत्रमां राहु रहेखो होय तो पौष मासना बीजा पखवानीयामां अभ्लेपा नक्षत्रने विषे केतु देखाय ठे—उदय पामे ठे. ५.”

“कन्यास्येऽर्के मृगशीर्षे यदि याति विधुंतुदः ।

माघमासोत्तरार्धे तच्चित्रायां दृश्यते शिखी ॥ ६ ॥”

“सूर्य कन्या राशिमां रह्यो होय त्यारे जो राहु मृगशीर्ष नक्षत्रमां रह्यो होय तो माघ मासना बीजा पखवानीयामां चित्रा नक्षत्रने विषे केतु देखाय ठे. ६.”

“तुषारके सति आर्द्रायां यदि याति विधुंतुदः ।

फाट्गुनस्योत्तरार्धे स्यान्मूखे केतुदयस्तदा ॥ ७ ॥”

“तुषा राशिमां सूर्य होय त्यारे जो आर्द्रा नक्षत्रमां राहु रहेखो होय तो फाट्गुन मासना बीजा पखवानीयामां मूळ नक्षत्रने विषे केतुनो उदय धाय ठे. ७.”

“वृश्चिकेऽर्के पुनर्वसोर्यदि याति विधुंतुदः ।

चैत्रमासोत्तरार्धे स्यात्स्वातौ केतुदयस्तदा ॥ ८ ॥”

“वृश्चिक राशिना सूर्य होय त्यारे जो पुनर्वसु नक्षत्रमां राहु रहेखो होय तो चैत्र मासना बीजा पखवानीयामां स्वाति नक्षत्रने विषे केतुनो उदय धाय ठे. ८.”

“धनुःस्थिते रवौ पुष्यं यदि याति विधुंतुदः ।

वैशाखस्योत्तरार्धे स्यान्मुखे केतुदयस्तदा ॥ ९ ॥”

“धन राशिमां सूर्य रह्यो होय त्यारे जो पुष्य नक्षत्रमां राहु रहेखो होय तो वैशाख मासना बीजा पखवासीयामां मूळ नक्षत्रने विषे केतुनो उदय थाय ठे. ९.”

“श्रम्लेषां मकरस्थेऽर्के यदि याति विधुंतुदः ।

ज्येष्ठमासोत्तरार्धे तज्येष्ठायां दृश्यते शिखी ॥ १० ॥”

“सूर्य मकर राशिमां रह्यो होय त्यारे जो राहु श्रम्लेषा नक्षत्रमां रह्यो होय तो ज्येष्ठ मासना बीजा पखवासीयामां ज्येष्ठा नक्षत्रने विषे केतु देखाय ठे. १०.”

“कुंजस्थेऽर्के मघाधिष्ययं यदि याति विधुंतुदः ।

आषाढमासोत्तरार्धे श्रुतौ केतुदयस्तदा ॥ ११ ॥”

“सूर्य कुंज राशिमां रह्यो होय त्यारे जो राहु मघा नक्षत्रमां होय तो आषाढ मासना बीजा पखवासीयामां मघा नक्षत्रने विषे केतुनो उदय होय ठे. ११.”

“मीनेऽर्केऽपरफल्गुन्यां यदि याति विधुंतुदः ।

भारणस्योत्तरार्धे तज्जारुणे दृश्यते शिखी ॥ १२ ॥”

“मीन राशिमां सूर्य रह्यो होय त्यारे जो राहु उत्तराषाढगुनी नक्षत्रमां होय तो भारण मासना बीजा पखवासीयामां शतजिपक नक्षत्रने विषे केतु देखाय ठे-उदय थाये ठे. १२.”

“उत्तराषाढा अने अंश सूर्येना परिपश्यी दूषित अयेषु नक्षत्रे षण्ण उ मास सुधी सुत रितो बजंता योग्य ठे षण्ण देखाऊ आषाढा कहे ठे.

केतुने इमां उोत्पानपानदातानिधेरणि ।

शोभेदाप्रदायेष नक्षत्रं कुष्ठमुत्सृजेत् ॥ १३ ॥

अर्थ—केतुने इमां उोत्पानपानदातानिधेरणि । शोभेदाप्रदायेष नक्षत्रं कुष्ठमुत्सृजेत् ॥ १३ ॥
केतुने इमां उोत्पानपानदातानिधेरणि । शोभेदाप्रदायेष नक्षत्रं कुष्ठमुत्सृजेत् ॥ १३ ॥
अर्थ—केतुने इमां उोत्पानपानदातानिधेरणि । शोभेदाप्रदायेष नक्षत्रं कुष्ठमुत्सृजेत् ॥ १३ ॥
केतुने इमां उोत्पानपानदातानिधेरणि । शोभेदाप्रदायेष नक्षत्रं कुष्ठमुत्सृजेत् ॥ १३ ॥

उत्तराषाढा अने अंश सूर्येना परिपश्यी दूषित अयेषु नक्षत्रे षण्ण उ मास सुधी सुत रितो बजंता योग्य ठे.
उत्तराषाढा अने अंश सूर्येना परिपश्यी दूषित अयेषु नक्षत्रे षण्ण उ मास सुधी सुत रितो बजंता योग्य ठे.
उत्तराषाढा अने अंश सूर्येना परिपश्यी दूषित अयेषु नक्षत्रे षण्ण उ मास सुधी सुत रितो बजंता योग्य ठे.

इति रेखा (कर्म) नो गृहि कहे ठे—

अरंभेऽप्येवंशङ्गाग्निपुत्रो कान्तिसाध्यनामायम् ।

रुद्ररुद्रे अग्निपानः सान्धके न वेत्तन्मासवः ॥ १४ ॥

अरंभेऽप्येवंशङ्गाग्निपुत्रो कान्तिसाध्यनामायम् । रुद्ररुद्रे अग्निपानः सान्धके न वेत्तन्मासवः ॥ १४ ॥

अर्थ—सूर्य अने चंद्रना जुक्त अंश तथा राशिने एकठा करवाची क्रांतिसाम्य नामनो दोष घाय ठे. तेमां जो ते एकठा करेला राशिनी संख्या अर्धचक्र एटखे ठनी आये तो ते क्रांतिसाम्यनुं नाम व्यतिपात कहेवाय ठे, अने जो चक्र एटखे वारनी संख्या आये तो तेनुं पात तथा वैधृत एवुं नाम कहेवाय ठे. आ वक्षे प्रकारनो क्रांतिसाम्य दोष शुच कार्यमां तजया योग्य ठे.

विस्तरार्थ—स्पष्ट करेला सूर्य अने चंद्रने अयनांशो सहित करवा. पठी तेमां जुक्त अंश तथा राशि नाखवा. तेमां जो राशिना अंकने स्थाने ठनी के वारनी संख्या आये तो क्रांतिसाम्यनो संज्ञय ठे एम जाणवुं. ते वेळा तजया योग्य ठे. ते क्रांतिसाम्य नामनो दोष जो ठनी संख्यावने थयो होय तो तेनुं व्यतिपात एवुं नाम कहेवाय ठे, अने जो वारनी संख्यावने थयो होय तो तेनां पात अने वैधृत एवां वे नाम कहेवाय ठे. अर्हीं तात्पर्य ए ठे के—आ क्रांतिसाम्यनी वेळा निश्चयधी कही शकाती नथी, कारण के वपें वपें ते वेळा अनियमित वखते आये ठे. तेने माटे विवाहवृंदावनने विषे कहुं ठे के—

“त्रिजागशेषे ध्रुवनास्ति चन्द्रव्यंशे गते सम्प्रति संज्ञवोऽस्य ।”

“विष्कंजादिक योगो मांहेना ध्रुव नामना योगनो त्रीजो जाग शेष रहे त्यारे अने ऐंछ नामना योगना त्रण जाग वीती जाय त्यारे हासना समयमां आ क्रांतिसाम्य नामना दोषनो संज्ञय ठे.”

त्यारपठी कोइए आम कहुं ठे.—

“पूर्वार्धे पुनरैन्द्रस्य पश्चिमार्धे ध्रुवस्य च ।”

“चंद्रना पहेला अर्ध जागमां अने ध्रुवना पाठला अर्धा जागमां आ क्रांतिसाम्यनो संज्ञय ठे.” इमणां तो—

“ब्रह्मणश्चरणे शेषे ध्रुवस्य चरणे गते ।

तत्संज्ञय इत्याहुर्ज्ञाः०

॥ १ ॥”

“ब्रह्मा नामना योगनो चोथो जाग शेष रहे त्यारे अने ध्रुव योगनो एक पाद (चोथो जाग) जाय त्यारे ते क्रांतिसाम्यनो संज्ञय ठे एम ज्योतिषशास्त्र जाणनाराठ कहे ठे.”

आ घावत शी रीते निश्चय करवो ? ते माटे कहे ठे के— ‘ते वखतना सूर्य अने चंद्रने राशि, अंश विगरे रूपे स्पष्ट करीने ते वर्पना अयनांशोने ते (स्पष्ट करेला सूर्य अने चंद्र)मां नाखवा. पठी ते वक्षेने एकठा करवा. तेमां जो राशिनी संख्या ठ अथवा वार आये तो क्रांतिसाम्यनो संज्ञय ठे एम जाणवुं. तेमां पण आ प्रमाणे विशेष जाणवुं.—जो ठनी के वारनी संख्या पूरेपूरी एटखे के अंश, कळा विगरेने स्थाने शून्यज

१ जे वखते कार्य करवानुं होय ते वखतना.

आवे अने मात्र राशिने स्थानेज उ के वारनी संख्या आवे तो तेज बलते क्रांतिसाम्य उ एम जाणवुं, परंतु जो उ के वारनी संख्या उपर अंश, कळा विगेरे कांइ पण अधिक आवे तो तेदखुं क्रांतिसाम्य वीती गयुं उ एम जाणवुं, अने जो उ के वारनी संख्यावी कांइक न्यून होय तो ह्ये पत्री क्रांतिमाम्य थशे एम जाणवुं. क्रांतिसाम्य वीती गवाने केटखो काळ थयो थयवा केटखा काळ पत्री क्रांतिसाम्य थशे ? ते जाणवानी इत्रा थाय तो था रीते करवुं.—सूर्य अने चंद्रनी गतिने कळा तथा विकळारूपे स्पष्ट करीने ते घनेने एकत्र करी ते सर्वनी विकळा करवी. (करी राखवी.) त्यापत्री थयनांश सहित सूर्य अने चंद्रने एकत्र करी उ थयवा वारनी संख्याथी जे कांइ अधिक राशि, अंश विगेरे होय तेमांथी पहेला राशिना अंकने गोमीने वीजा अंश विगेरेनी विकळा करवी. पत्री था विकळारूप करेला अंकने उपर विकळारूप करी राखेला गतिना अंकवने जाग देवो. जागमां जे आवे तेदखा दिवस जाणवा. शेष रहेला अंकने साठे गुणीने तेज गतिना अंकवने जाग देवो. जागमां जे आवे तेदखी घटी जाणवी. फरीथी तेज प्रमाणे शेष रहेलाने साठे गुणी तेज गतिना अंकवने जाग देतां जागमां जे संख्या आवे तेदखा पळ जाणवा. एदखा दिवस, घटी अने पळ वीती गया एदखे के एदखा दिवस, घटी अने पळनी पहेलां क्रांतिसाम्य वीती गयुं एम जाणवुं. परंतु जो उनी के वारनी संख्या कांइक न्यून होय तो ते सर्वने उ थयवा वारमांथी भाद करी जे शेष रहे तेनी विकळा करवी. ते विकळाना अंकने प्रथमनीज जेम गतिनी विकळाना अंकवने जाग देवो. जागमां जे आवे ते दिवस जाणवा. पत्री पूर्वनीज जेम शेषने साठे गुणी तेने गतिनी विकळावने जाग देवो. जागमां जे आवे ते घटी जाणवी. एज प्रमाणे फरीथी गुणाकार तथा जागाकार करी पळ काढवा. आटखो काळ गया पत्री क्रांतिसाम्य आवशे, एदखे के तेदखा दिवस, घटी अने पळ गया पत्री क्रांतिसाम्य थशे एम जाणवुं. जो पहेली वार जाग देतां जागमां कांइ न आवे तो देवसने स्थाने शून्य जाणवुं, एदखे के क्रांतिसाम्य वीत्याने थयवा आववामां एक दिवस थयो थयवा थवानो नथी, परंतु केटखीएक घनीउं अने पळोज गइ के जवानी ठे, अने जो वीजी वार जाग देतां पण जागमां कांइ न आवे तो घटीने स्थाने पण शून्य जाणवुं, एदखे के क्रांतिसाम्य वीत्याने थयवा थवाने घनीउं पण गइ नथी थयवा नथी, परंतु केटखाएक पळोज वीत्या के वीतवाना ठे एम जाणवुं.

उदाहरण आपवाथी था विषय वरावर समजाशे. तेथी प्रथम उनी संख्यावुं थापे ठे.—

१ पटी. २ पळ.

अर्थ—सूर्य अने चंद्रना शुक्र अंश तथा राशिने एकठा करवाची क्रांतिसाम्य नामनो दोष थाय ठे. तेमां जो ते एकठा करेखा राशिनी संख्या अर्धचक्र एटखे ठनी थाये तो ते क्रांतिसाम्यनुं नाम व्यतिपात कहेवाय ठे, अने जो चक्र एटखे वारनी संख्या थाये तो तेनुं पात तथा र्घभूत एवुं नाम कहेवाय ठे. आ वझे प्रकारनो क्रांतिसाम्य दोष शुज कार्यमां तजवा योग्य ठे.

विस्तारार्थ—स्पष्ट करेखा सूर्य अने चंद्रने अयनांशो सहित करवा. पढी तेमां शुक्र अंश तथा राशि नाखवा. तेमां जो राशिना अंकने स्थाने ठनी के वारनी संख्या थाये तो क्रांतिसाम्यनो संज्ञय ठे एम जाणवुं. ते वेळा तजवा योग्य ठे. ते क्रांतिसाम्य नामनो दोष जो ठनी संख्याधने थयो होय तो तेनुं व्यतिपात एवुं नाम कहेवाय ठे, अने जो वारनी संख्याधने थयो होय तो तेनां पात अने र्घभूत एवां घे नाम कहेवाय ठे. अर्धा तात्पर्य ए ठे के—आ क्रांतिसाम्यनी वेळा निधयची कही शकाती नची, कारण के परं परं ते वेळा अनियमित वखते थाये ठे. तेने माटे विवाहवृंदावनने विषे करतुं ठे के—

“त्रिजागशेषे भुवनाग्नि चन्द्रस्यंशे गते सम्प्रति संज्ञयोऽस्य ।”

“ऐंद्रना पहेखा अर्ध जागमां अने भुवना पाठळा अर्धो जागमां आ क्रांतिसाम्यनो संज्ञय ठे.”

त्यारपढी कोइए धाम करतुं ठे.—

“पूर्वापे पुनरेंद्रस्य पश्चिमापे भुवस्य च ।”

“ऐंद्रना पहेखा अर्ध जागमां अने भुवना पाठळा अर्धो जागमां आ क्रांतिसाम्यनो संज्ञय ठे.” ह्मणां तो—

“मङ्गणधरणे शेषे भुवस्य चरणे गते ।

तत्संज्ञय इत्याहुर्ज्ञाः०

॥ १ ॥”

“मङ्गल नामना योगनो षोषो जाग शेष रहे त्यारे अने भुव योगनो एक पाद (षोषो जाग) जाय त्यारे ते क्रांतिसाम्यनो संज्ञय ठे एम ज्योतिषशास्त्र वादनाराठे कहे ठे.”

आ पावत शी रीते निधय करयो ! ते माटे कहे ठे के— ‘ते वस्तवना मूय अने चंद्रने राशि, अंश विंगरे रूपे स्पष्ट करीने ठे यर्षना अयनांशोने ठे (स्पष्ट करेखा मूय अने चंद्र) मां नाखवा. पढी ते वझेने एकठा करवा. तेमां जो राशिनी संख्या ठ अक्षरा पार थाये तो क्रांतिसाम्यनो संज्ञय ठे एम जाणवुं. तेनां पख आ वनाखे विशेष जाणवुं.—जो ठनी के वारनी संख्या पूरेपूरी एटखे के अंश, कऱ्या विंगरेने स्थाने स्पष्ट

१ जे वखते कार्य करतनुं होय ते वखतना.

आवे अने मात्र राशिने स्थानेज उ के वारनी संख्या आवे तो तेज वखते क्रांतिसाम्य ठे एम जाणवुं, परंतु जो उ के वारनी संख्या उपर अंश, कळा विगेरे कांइ पण अधिक आवे तो तेदवुं क्रांतिसाम्य वीती गयुं ठे एम जाणवुं, अने जो उ के वारनी संख्याथी कांइक न्यून होय तो ह्ये पठी क्रांतिसाम्य थशे एम जाणवुं. क्रांतिसाम्य वीती गयाने केटलो काळ थयो अथवा केटला काळ पठी क्रांतिसाम्य थशे ? ते जाणवानी इडा थाय तो आ रीते करवुं.—सूर्य अने चंद्रनी गतिने कळा तथा विकळारूपे स्पष्ट करीने ते वखेने एकत्र करी ते सर्वनी विकळा करवी. (करी राखवी.) त्वारपठी अयनांश सहित सूर्य अने चंद्रने एकत्र करी उ अथवा वारनी संख्याथी जे कांइ अधिक राशि, अंश विगेरे होय तेमांथी पहेला राशिना अंकने ठोनीने बीजा अंश विगेरेनी विकळा करवी. पठी आ विकळारूप करेला अंकने उपर विकळारूप करी राखेला गतिना अंकवने जाग देवो. जागमां जे आवे तेदला दिवस जाणवा. शेष रहेला अंकने साठे गुणीने तेज गतिना अंकवने जाग देवो. जागमां जे आवे तेदली घटी जाणवी. फरीथी तेज प्रमाणे शेष रहेलाने साठे गुणी तेज गतिना अंकवने जाग देतां जागमां जे संख्या आवे तेदला पळ जाणवा. एदला दिवस, घटी अने पळ वीती गया एदले के एदला दिवस, घटी अने पळनी पहेलां क्रांतिसाम्य वीती गयुं एम जाणवुं. परंतु जो उनी के वारनी संख्या कांइक न्यून होय तो ते सर्वने उ अथवा वारमांथी वाद करी जे शेष रहे तेनी विकळा करवी. ते विकळाना अंकने प्रथमनीज जेम गतिनी विकळाना अंकवने जाग देवो. जागमां जे आवे ते दिवस जाणवा. पठी पूर्वनीज जेम शेषने साठे गुणी तेने गतिनी विकळावने जाग देवो. जागमां जे आवे ते घटी जाणवी. एज प्रमाणे फरीथी गुणाकार तथा जागाकार करी पळ काढवा. आटलो काळ गया पठी क्रांतिसाम्य आवशे, एदले के तेदला दिवस, घटी अने पळ गया पठी क्रांतिसाम्य थशे एम जाणवुं. जो पहेली वार जाग देतां जागमां कांइ न आवे तो दिवसने स्थाने शून्य जाणवुं, एदले के क्रांतिसाम्य वीत्याने अथवा थापवामां एक दिवस गयो अथवा थवानो नथी, परंतु केटलीएक घनीउं अने पळोज गइ के जवानी ठे, अने जो बीजी वार जाग देतां पण जागमां कांइ न आवे तो घटीने स्थाने पण शून्य जाणवुं, एदले के क्रांतिसाम्य वीत्याने अथवा थवाने घनीउं पण गइ नथी अथवा थापवानी नथी, परंतु केटलाएक पळोज धीत्या के वीत्याना ठे एम जाणवुं.

आनुं उदाहरण थापवाथी आ विषय बराबर समजाशे. तथी प्रथम उनी संख्यांउं उदाहरण थापे ठे.—

संवत् १५१२ नी सालमां वैशाख सुदि १० गुरुवारं मघा नक्षत्रमां प्रातःकाले घनी १ पल ४५ समये ध्रुव योगनो पहेलो पाद पूर्ण थयो ठे. ते वखते क्रांतिसाम्यनो विचार करीए ठीए.—ते वखते स्पष्ट सूर्य राशि०, अंश १८, कळा ५० अने विकळा २६ ठे. ते वर्षमां अयनांशो १५, कळा ३४ ठे. तेने स्पष्ट सूर्यमां नाखवाथी अयनांश सहित सूर्य १-४-२४-२६ थयो. सूर्यनी गति स्पष्ट कळा ५७, विकळा ५८ ठे. ते वखते स्पष्ट चंद्र ४-११-२-३० ठे. तेमां अयनांश १५, कळा ३४ जेळववाथी अयनांश सहित चंद्र ४-२६-३६-३० थयो. चंद्रनी गति स्पष्ट कळा ७५० ठे. ह्ये अयनांश सहित सूर्य अने चंद्रने एकत्र करीए त्यारे ६-१-०-५६ थया, माटे आ समये क्रांतिसाम्य वीती गयुं ठे. तेने वीत्याने केटखो वखत थयो? ते जाणवा माटे अंश (१)ने साठे गुणी कळा करवी एटखे ६० थया. तेने फरीथी विकळा करवा माटे साठे गुणी ५६ विकळा जेळववाथी ३६५६ विकळा थइ. त्यारपती उपर कहेली सूर्यनी स्पष्ट गति ५७ कळा अने ५८ विकळा तथा चंद्रनी स्पष्ट गति कळा ७५० ए वेने एकत्र करवी. एटखे कळा ८०७, विकळा ५८ थइ. कळाने विकळा करवा माटे साठे गुणी ५८ विकळा उमरेयाथी ४८४७८ विकळा थइ. पती पूर्वना अंक ३६५६ ने आ ४८४७८ अंके जाग खेवानो ठे, परंतु जाग चालतो नथी, तेथी दिवसने ठेकाणे ० आनुं, त्यारपती ते ३६५६ अंकने साठे गुणवाथी २१६३६० थया, तेने ते ४८४७८ अंके जाग देतां ४ घटी प्राप्त थइ. शेष २५४४८ ने साठे गुणी फरीथी तेज ४८४७८ अंके जाग देतां ३१ पळ खाप्या, तेथी ४ पनी अने ३१ पळ पहेळां क्रांतिसाम्य वीती गयुं ठे एम सिद्ध थयुं.

ह्ये धारनी संख्यानुं उदाहरण आ प्रमाणे.—संवत् १५१३ नी सालमां लौकिक वैशाख वदि ८ मंगळवारं धनिष्ठा नक्षत्रमां घनी १८, पळ ५४ समये ब्रह्म योगनो ठेछो पाद अयरोप रह्यो ठे. ते वखते क्रांतिसाम्यनो विचार करीए ठीए.—ते वखते राशि, अंश, कळा अने विकळारूपे स्पष्ट करेलो सूर्य १-०-४१-१३ ठे. तेमां अयनांश १५, कळा ३४ नाखवाथी अयन सहित सूर्य १-१६-१५-१३ थयो. रविनी गति स्पष्ट कळा ५७, विकळा ३० ठे. ते वखते स्पष्ट चंद्र ९-२९-१०-५३ ठे. तेमां अयनांश १५, कळा ३४ जेळववाथी १०-१४-४४-५३ थाय ठे. चंद्रनी गति स्पष्ट कळा ८४२, विकळा ६ ठे. ह्ये अयन सहित सूर्य अने चंद्रने जेळववाथी ०-१-०-६ थाय ठे. थर्ही पण क्रांतिसाम्य वीती गयुं ठे एम जाणवुं. वीत्याने केटखो वखत थयो ठे? ते जाणवा माटे थर्ही पण प्रथमनीज जेम सर्व रीत करवाथी पनी ४ थाये ठे, तेथी क्रांतिसाम्य वीत्याने चार पनी थइ एम जाणवुं.

एज प्रमाणे उ अथवा धारनी संख्या कांडक न्यून होय तो क्रांतिसाम्य केटया वखत

अहीं जाणवी (दोपमां गणवी). ग्रहोनुं जन्मनक्षत्र चरचितुत्तरे० ए पूर्वोक्त शब्द
 तथा विशाखाकृतिके० ए पूर्वोक्त श्लोकमां कहेलुं जाणवुं. अर्धप्रहर अने कुलि
 दोप माटे सारंग कहे ठे के—“यामार्धेन जवेद्योपः कुलिकेन तनुक्षयः”—“अर्धप्र
 कार्य करवाथी शरीरनो शोष आय ठे अने कुलिक योगमां करवाथी शरीरनो
 (नाश) आय ठे.” तथा—

“लग्नं पञ्चचतुर्वर्गं ह्यप्यते क्रूरहोरया ।

अपि पद्वर्गसंशुद्धं कुलिकेन विहन्यते ॥ १ ॥”

“लग्न पांच के चार वर्ग करीने शुद्ध होय तो ते क्रूर होराए करीने हूपण पामे
 अने ठ वर्ग करीने शुद्ध होय तोपण ते कुलिके करीने हणाय ठे—दूषित आय
 एम रत्नमालाना चाप्यमां कह्युं ठे.

अहीं अर्धप्रहर अने कुलिक कहेवाए करीने काळयेळा, कंटक अने उपकुलिक प
 जाणवा, तेथी ते पण शक्ति प्रमाणे त्याग करवा. उपग्रहे करीने दुष्ट रवियोगो पण अ
 जाणवा. क्रांतिए करीने सूर्यसंक्रांति तथा क्रांतिसाम्य ए वस्त्रे समजवा. अवस्थाए करी
 चंद्रनी प्रोषित विगेरे दुष्ट अवस्थाळ जाणवी. कर्क, उत्पात विगेरे, अहीं आदि शब्
 ठे माटे तिथि अने नक्षत्रने आश्रीने तथा तिथि अने वारने आश्री उत्पन्न थत
 जे मृत्यु, काण, संवर्तक अने वज्रपात विगेरे योगो कहेला ठे ते सर्वे अहीं जाणवा. पं
 शब्दे करीने जामाए करीने सत्यजामानी जेम यमघंट योग जाणवो. अहीं यमघंटने जे जू
 पानीने गणाव्योठे ते तेनुं अति दुष्टपणुं जणाववा माटे गणाव्योठे. ते विषे लल्ल कहे ठे के-

“यमघण्टे गते मृत्युः कुलोद्भेदः करग्रहे ।

कर्तुर्मृत्युः प्रतिघायां शिशुर्जातो न जीवति ॥ १ ॥”

“यमघंट योगमां जो प्रयाण कर्तुं होय तो ते प्रयाण करनारनुं मरण आय ठे, विवाह
 कर्मां होय तो कुळनो नाश आय ठे, प्रतिष्ठा करी होय तो प्रतिष्ठा करनारनुं मरण आय
 ठे, अने जो वाळकनो जन्म थयो होय तो ते वाळक जीवतो नथी एटले मरण पामे ठे.”

निर्वळ चंद्रे करीने गोचरादिकवने विरुद्ध (अशुभ) चंद्रने पण दूषित जाणवो, तथा
 कृष्णपक्षमां विरुद्ध तारा पण दूषित जाणवी. दुष्ट योगो विष्कंज विगेरेमांना जाणवा.
 अर्गळ एटले एकार्गळ, आ योग विष्कंज विगेरे योगोमांना कुयोगोमांज संजवे ठे,
 तेथी तेनी ठे. गंजांते करीने विवाहचंद्रावन विगेरे ग्रंथोमां कहेलो
 “दग्धरिक्ताप्रमुख” आ पदमां प्रमुख—आदि
 अवम तिथि तथा फट्णु तिथि पण जाणवी.

१५ समय भुव योगनो पहेलो पाद पूर्ण ययो ठे. ते वखते क्रांतिनाम्बनो विषार
 ए डीए.—ते वखते स्पष्ट सूर्य राशि०, अंश १०, कळा ५० अने विकळा २६ ठे. ते
 अयनांशो १५, कळा ३५ ठे. तेने स्पष्ट सूर्यनां नासवाची अयनांश महित सूर्य
 -२४-२६ ययो. सूर्यनी गति स्पष्ट कळा ५७, विकळा ५० ठे. ते वखते स्पष्ट अंश
 -२-३० ठे. तेमां अयनांश १५, कळा ३५ जेळवाची अयनांश महित अंश ४-२६-
 ०५ ययो. अंशनी गति स्पष्ट कळा ३५० ठे. ह्ये अयनांश महित अंश ४-२६-
 यारे ६-१-०-५६ यया, माटे आ समये क्रांतिनाम्ब पीती गर्तुं ठे. तेने पीत्याने
 वरगत ययो? ते जाणया माटे अंश (१)ने गांठे गुणी कळा करी एरथे ६० यरा.
 थी विकळा करया माटे गांठे गुणी ५६ विकळा जेळवाची ३६५२ विकळा
 पनी उपर कहेली सूर्यनी स्पष्ट गति ५७ कळा अने ५० विकळा तथा अंशनी
 कळा ३५० ए पेने एकर करयी. एरथे कळा ००७, विकळा ५० यद.
 कळा करया माटे गांठे गुणी ५० विकळा उमरेवाची ५०५७० विकळा यद.
 अंश ३६५६ ने आ ५०५७० अंके जाग अंशनी ठे. अंशु जाग आऽनी
 दियतने ठेकाये ० आऽनुं, त्यापनी ते ३६५६ अंकेने गांठे गुणवाची
 यया, तेने ते ५०५७० अंके जाग देतां ५ परी जाग यद. ते २५७७० ने
 रीची तेज ५०५७० अंके जाग देतां ३१ पळ घाज्या, तेची ५ परी अने
 क्रांतिसाम्य पीती गर्तुं ठे एम मित्र यनुं.

संख्यानुं उदाहरण आ प्रमाणे.—सं२१ १५१२ नी गाऽनां अंशिक
 भंगळ्यारे पनिछा नक्षत्रमां परी १०, पळ ५७ गने ५७ अंशनी ठेने
 यो ठे. ते वखते क्रांतिसाम्यनो विषार करीर डीए.—ते वखते स्पष्ट
 विकळारूपे स्पष्ट करेलो सूर्य १-०-५१-१३ ठे. तेमां अयनांश १५,
 याची अयन महित सूर्य १-१६-१५-१३ यने. अंशनी गति स्पष्ट
 ३० ठे. ते वखते स्पष्ट अंश ६-२६-१०-५३ ठे. तेने वरगत ११,
 याची १०-१५-५५-५३ पाय ठे. अंशनी गति स्पष्ट कळा ५०७,
 अयन महित सूर्य अने अंशने जेळवाची ०-१-०-६ पाय ठे. अंश
 नी गर्तुं ठे एम जाणुं. पीत्याने अंशनी वखत यने ठे? ते स्पष्ट
 मनीअ जेम सर रीत करवाची परी ५ अंशने ठे, तेची क्रांतिसाम्य
 ए एम जाणुं.

वया धारनी संख्या कांयक न्यून होय तो क्रांतिसाम्य वेळया यका

“लक्षां बंगालदेशे च पातं कौशलिके त्यजेत् ।

उपग्रहं गौरुदेशे वेधं सर्वत्र वर्जयेत् ॥ १ ॥”

“बंगाल देशमां लक्षानो त्याग करवो, कौशल देशमां पातनो त्याग करवो, गौरु देश
उपग्रहनो त्याग करवो, अने वेधनो सर्व देशमां त्याग करवो.”

॥ इति पात २ लक्षो ३ पग्रहै ४ कार्गखानां ५ जंगः ॥ ५ ॥

“होराः क्रूराः सौम्यवर्गाधिके स्युर्लक्षे मोघाः सौम्यवारे च रात्र्याम् ।

पापारिष्टं निष्फलं शक्तिजाजां, स्यात् पद्भुं लग्ने सम्रहाणाम् ॥ १ ॥”

“लग्नमां सौम्य ग्रहनो वर्गाधिक होय तो तथा सौम्य वारोमां अने रात्रिमां क्रूर होर
निष्फल थाय ठे. लग्नमां सौम्य ग्रहनो पड् वर्ग होय तो पुष्पवंतोने पापी ग्रहो
अरिष्ट निष्फल थाय ठे.

त्रिविक्रम पण कहे ठे के—

“क्रूरस्य कालहोरां च क्रूरवारे दिवा त्यजेत् ।”

“क्रूरनी कालहोरा क्रूर वारने विषे दिवसे तजवी,” एटले के जो दिनवार क्रूर होय
अने दिवसे कार्य करवुं होय तो क्रूर होरा तजवी, परंतु जो सौम्य (शुभ) कालहोरा
होय तो ते क्रूर वारना दोपनो नाश करे ठे, माटे ते ग्रहण करवा योग्य ठे, अने जो
वारज सौम्य होय तो दिवसे अथवा रात्रिए होरा जोधानी कांइ जरूर नथी.

॥ इति सूर्येन्द्रग्रहणवर्जग्रहमखिनोसु १ क्रूरवारहोरा २ दोषयोर्जंगः ॥ ७ ॥

जन्मनहन्नना दोपनो जंग आगळ कहेवाता कर्कादिकना जंगनी जेमज जाणवो. ७.
विष्टि दोपनो जंग ठे नहीं. जो कदाच तेनो जंग होय तो “विष्टिपुष्टे ध्रुवं जयः”
“विष्टिना पुष्टमां कार्य करवाथी निधे जय थाय ठे.” इत्यादि जाणवुं. ८. अथवा
दोपनो जंग आगळ शिवचक्रवने कहेवाता निर्वळ चंजना दोपना जंगनी जेम जाणवो. १०.
कर्क, उत्यात विगेरे दोपनो जंग आ रीते ठे.—

“अयोगास्तिशिवारहजाता येऽमी प्रकीर्तिताः ।

लग्ने ग्रहवलोपेते प्रजयन्ति न ते क्वचित् ॥ १ ॥

यत्र लग्नं विना कर्म क्रियते शुभसंज्ञकम् ।

तत्रैतेषां हि योगानां प्रजावाजायते फलम् ॥ २ ॥”

“तिथि, वार अने नहन्नथी उत्पन्न थयेला जे कुयोगो कहेला ठे ते ग्रहना वळे
करीने युक्त पया लग्ने विषे कोइ पण वखत समर्थ थता नथी—बाध करी शकता नथी,
परंतु ज्यां लग्न विनाज शुभ कार्य करवामां थावे त्यांज आ योगो समर्थ होवाथी
तेनुं फळ थाय ठे” एम व्यवहारसारमां करुं ठे.

॥ इति कर्कोत्यातादिदोपजंगः ॥ ११ ॥

“सूर्योदये यथा तारा विनश्यन्ति समन्ततः ।

यथाग्निरभ्युना छत्रं तथा वृद्धिहृये तिथिः (ये) ॥ १ ॥”

“जेम सूर्यनो उदय थाय त्यारे चोतरफर्षी ताराउं नारा पामे ठे, तथा जेम जळवने करीने अग्नि उंखवाइ जाय ठे तेम तिथिनी वृद्धि अथवा ह्य घवाची छत्र विनादा पामे ठे.”

आ उपर कहेला अदार दोपो शुद्ध नहन्नना वळे करीने त्राया छत्र विगेरेमां ग्यारे प्रतिष्ठा के दीक्षा विगेरे कार्य करवामां थाये ठे त्यारे पण अथवय वर्जवा योग्य ठे, तो पठी घटिका छत्रने विपे त्याग करवामां तो शुं कहेवुं ? अर्थात् अथवय वर्जवाज जोइए. आ दोपोने मध्ये केटळाक दोपोनो जंगविधि पूर्वाचार्योप आ प्रमाणे कळो ठे.—

“छत्रे गुरुः सौम्ययुतेक्षितो वा, छत्राधिपो छत्रगतत्तया वा ।

काळाख्यहोरा च यदा शुजा स्वात्रयेपदोपस्य तदा हि जङ्गः ॥१॥”

“विवाह समये गुरु सौम्य ग्रहे शुक्ल होय, अथवा सौम्य ग्रहनी तेना पर दृष्टि परती होय, अथवा छत्रनो स्वामी होय अथवा छत्रमां रहेलो होय, तथा ग्यारे काळदोरा शुज (सारी) होय त्यारे नहन्नयेप नामना दोपनो जंग घाय ठे, पट्टे के आ शीर लागतो नथी.” अर्ही नहन्नयेपनोज जंग कळो ठे, तेथी नहन्नना पाद पेपरु दोपनो जंग अतो नथी एम जाणवुं. पळी ध्यवहारप्रकाशनां तो पेपने उखरो शुज पण कळो ठे, ते आ रीते.—

“सौम्यैश्चरणान्तरितः शुजः शुजः केन्द्रगंगेपः ।”

“पादोना अंतरामां रहेला सौम्य ग्रहोप करीने पेप शुज ठे तथा शुज (सौम्य) ग्रहो केन्द्रस्थानमां रहा होय तो पेप शुज ठे.”

॥ इति पेपदोपजंगः ॥ १ ॥

“एकार्गलोपग्रहपातखत्ताजामित्रकर्तृगुदयादिदोषाः ।

खप्रेऽर्कचन्द्रेज्यबले विनश्यन्त्यर्कोदये यद्बहो तमानि ॥ १ ॥”

“एकार्गल, उपग्रह, पात, खत्ता, जामित्र अने कर्तरीनो उदय ए विगेरे दोषो मूर्ध, पंज अने गुरुए करीने पळयान् छत्र होय तो नारा पामे ठे. जेन मूर्धना उदये अंधकार नारा पामे ठे तेम.” आ प्रमाणे ससर्पिंठ कहे ठे. तथा केटळाक आचार्यो कहे ठे—

“अंगेषु पंगेषु वदन्ति पातं, सौराष्ट्र्याभ्ये सचरस्य खत्ताम् ।

उपग्रहं माखपसंपवेपु, गणान्तगुर्धे सकृदे पृथिव्यान् ॥ १ ॥”

“अंग तथा पंग देशमां पात दोष वर्जयानो कळो ठे, सौराष्ट्र देश तथा दक्षिण देशमां ग्रहनी खत्ताने वर्जयानी कही ठे, माखप अने विंध देशमां उपग्रहने वर्जयानो कळो ठे, तथा पृथ्वी पर सर्व स्थाने गंगांतने वर्जयानो कळो ठे.” इती यान्दर लो आ प्रमाणे कहे ठे.—

“गुरु के शुक्र जो केन्द्र के त्रिकोणस्थानमां होय तो नक्षत्रसंधि, तिथिसंधि अने योगसंधि ए दोपने देनारा यता नथी, तथा संधिए करेला जे बीजा दोपो होय ते पण नाश पामे ठे, एम गर्गे, वशिष्ठे, अत्रिए अने पराशर ऋषिए कह्युं ठे.”

॥ इति जतिथियोगादिसन्धिदोपजंगः ॥ १५ ॥

तिथिदोपनो जंग “तिथिरेकगुणा प्रोक्ता” (तिथिनुं फळ एक गुणुं ठे) ए वचनथी स्पष्टज ठे. अथवा “दिने वलवती तिथिः” (तिथिनुं वळ दिवसे होय ठे), “तिथ्यर्थे तिथि-फलं समादेश्यं” (तिथिना अर्धा जागमां तिथिनुं फळ कहेवुं) विगेरेथी जाणवुं. १६. तथा—

“सर्वेषां तु कुयोगानां वर्जयेद् घटिकाद्यम् ।

उत्पातमृत्युकाणानां सप्त पट्ट पञ्च नास्मिकाः ॥ १ ॥”

“सर्वे कुयोगोनी ववे घनी वर्जवी, उत्पात योगनी सात घनी, मृत्यु योगनी ४ अने काण योगनी पांच घनी वर्जवी” एम नारचंद्रनी टिप्पणीमां कह्युं ठे. केटलाएक मृत्यु योगनी बार घनीउं त्याग करवानुं कहे ठे. तथा—

“यमघंटे नवाष्टौ च कालमुख्यां विवर्जयेत् ।

दग्धे तिथौ कुवारे च नास्मिकानां चतुष्टयम् ॥ १ ॥”

“यमघंटनी नव घनीउं अने कालमुखीनी आठ घनीउं वर्जवी, तथा दग्ध तिथिमां अने कुवारमां चार चार घनीउं तजवी” एम पण केटलाएक कहे ठे. तथा—

“कुतिहि कुवार कुजोगा विधी वि अ जम्मरिरक दहृतिही ।

मङ्गलदिणार्ण परं सबं पि सुजं जवेऽवस्सं ॥ १ ॥”

“कुतिथि, कुवार कुयोग, विष्टि, जन्मनक्षत्र अने दग्ध तिथि ए सर्वे मध्याह्न पद अवश्य शुज आय ठे” एम हर्षप्रकाशमां कह्युं ठे. खल्ल पण कहे ठे के—

“विष्ट्यामङ्गारके चैव व्यतीपातेऽथ वैधृते ।

प्रत्यरे जन्मनक्षत्रे मध्याहात्परतः शुजम् ॥ १ ॥”

“विष्टि, अंगारक, व्यतीपात, वैधृत, प्रत्यर (सातमी तारा) अने जन्मनक्षत्र, ४ दिवसोने विषे मध्याह्न पत्रीनो काल शुज ठे.” अहां “प्रत्यर” शब्दनो अर्थ सात तारा ठे, अने तेना उपलक्षणथी त्रीजी, पांचमी अने आधान तारा पण जाणवी, तेथ करीने ते ताराउंने विषे पण मध्याह्न पत्रीनो काल शुज जाणवो. आ प्रमाणे सामां रीते प्रतिष्ठामां षण्ण दोपोनो जंग कह्यो.

॥ इति सामान्येन प्रतिष्ठायां बहुदोपजंगः ॥

ह्ये प्रतिष्ठामां खगना अंशानो नियम कहे ठे.—

खग्नं श्रेष्ठं प्रतिष्ठायां क्रमान्मध्यमधावरम् ।

अस्त्रं स्थिरं च न्योत्रिर्गुणैराढ्यं चरं तथा ॥ १९ ॥

यमघंटनी दूषित घनीञ्जं आ प्रमाणे जाणवी.—

“पनरस १ तेर २ चारस ३ एगा ४ सग ५ सत्त ६ अठ ७ घन्निआळं ।

जमघंटस्स ७ दुचा रविमाइसु सत्तवारेसु ॥ १ ॥”

“रविवारथी आरंजीने सात वारोने धिपे यमघंटनी दुष्ट घनीञ्जं आ प्रमाणे जाणवी—
रविवारे पंदर घनी, सोमवारे तेर घनी, मंगळवारे अठार घनी, बुधवारे एक घनी, गुरुवारे
सात घनी, शुक्रवारे सात घनी अने शनिवारे आठ घनी तजवा योग्य ठे.” आ प्रमाणे
थ्रीहरिज्ज सूरिए कलुं ठे. धीजा तो एम कहे ठे के—

“तिथि १ ए रस ६ रुद्रा ११ म्वरगुण ३० सार्धइया ३॥ चतुर्तु ६० खगुण ३० मितघटिकाः ।

त्याग्या घंटे रव्यादिप्याद्या उत्तरास्तु शनिबुधयोः ॥ १ ॥”

“रविवारे यमघंटनी पहेली पंदर घनीञ्जं तजवी, सोमवारे पहेली ७ घनी तजवी,
मंगळवारे पहेली अगीयार घनी, बुधवारे ठेह्नी त्रीश घनी, गुरुवारे पहेली सानीसात
घनी, शुक्रवारे पहेली सात घनी अने शनिवारे ठेह्नी त्रीश घनी तजवा योग्य ठे.”
वाकीनी घनीञ्जं अदुष्ट पटवे अशुच नथी.

॥ इति यमघंटदोषजंगः ॥ १२ ॥

निर्वळ चंद्रनो दोष “खग्रे गुरोर्वरस्य०” (विमर्श ५ श्लोक ५) ए श्लोकमां कहेला
पंदर प्रकार मांहेला कोइ पण प्रकारे करीने चंद्रनी अनुकूलता सर्वथा न थाय तो
शिवचक्रना घळे करीने हणाय ठे, केमके शिवचक्र चंद्रादिकना प्रतिकूलपणाने हणे ठे
एम कलुं ठे. १३. विष्कंज विगेरे योगोमां जे दुष्ट योगो ठे तेमनी दुष्ट घनीञ्जं अवश्य
तजवानी ठे, धीजी घनीञ्जं तजवामां जेवी इहा एम कलुं ठे, माटे ते दोषनो जंग प्रगटज
ठे. १४. मंन्नांत तो खग्न, तिथि अने नक्षत्रना त्रीजा त्रीजा जागने आंतरे थाय ठे, तेथी ते
दोषनो जंग नथी. तथा सर्वे तिथिञ्जं, नक्षत्रो अने योगोनी संधिमां जे संधि नामनो
दोष कह्यो ठे तेनो जंग आ प्रमाणे ठे.—

“धिष्ण्यस्यादावन्ते त्यजेच्चतस्रो घटीः करग्रहणे ।

यदि शुद्धे द्वे धिष्ण्ये विवाहयोग्ये तदा श्रेष्ठे ॥ १ ॥”

“पाणिग्रहणमां नक्षत्रनी आदिनी तथा अंतनी चार घनीञ्जं तजवी. तेमां जो ते
घने नक्षत्रो विवाहने योग्य होय तो ते श्रेष्ठ ठे. (अर्थात् तेनी घनीञ्जं तजवानी जर
नथी.)” एम व्यवहारप्रकाशमां कलुं ठे. तथा—

“गुरुर्चुर्गुर्वा केन्द्रे वा त्रिकोणे वा यदा जवेत् ।

जसन्धिस्त्रिधिसन्धिश्च योगसन्धिर्न दोषदः ॥ १ ॥

येऽन्ये सन्धिकृता दोषास्ते सर्वे विषयं ययुः ।

इति प्रोक्तं तु गर्भेण वशिष्टान्निपरासारैः ॥ २ ॥”

“मेपांशो स्थापितो देवो वह्निदाहजयावहः १ ।

वृषांशोऽधियते कर्ता स्थापकश्च ऋतुत्रये २ ।

मिथुनांशः शुक्रो नित्यं जोगदः सर्वसिद्धिदः ३ ॥ १ ॥ पट्टपदी ॥”

“मेपांशमां देवनी प्रतिष्ठा करवाथी अग्निना दाहरूप जय उत्पन्न थाय ठे १, वृषांशमां स्थापना करवाथी प्रतिष्ठाना कर्ता गुरु तथा स्थापना करनारनुं त्रण ऋतुमां पट्टे ठ मासनी अंदर मृत्यु थाय ठे २, अने मिथुनांश निरंतर शुक्र ठे, जोगने आपनार ठे, अने सर्व सिद्धिने करनार ठे ३.”

“कुमारं तु हन्ति कर्कः कुलनाश ऋतुत्रये ।

विनश्यति ततो देवः पद्भिरध्वैर्न संशयः ४ ॥ २ ॥”

“प्रतिष्ठामां जो कर्कांश लीधो होय तो ते कुमारने (प्रतिष्ठा करनारना पुत्रने) हण्ये ठे, अने त्रण ऋतुमां पट्टे ठ मासमां तेना कुलनो नाश थाय ठे. त्यारपठी ठ वर्षनी अंदर देव (प्रतिष्ठा)नो पण नाश थाय ठे, तेमां संशय नथी.”

“सिंहांशो शोकसंतापः कर्तृस्थापकशिष्टिपनाम् ।

संजायते पुनः ख्याता लोकेऽर्चा सर्वदैव हि ५ ॥ ३ ॥”

“सिंहांशमां स्थापना करवाथी प्रतिष्ठाकारक गुरु, स्थापना करनार अने शिष्टी (कारीगर)ने शोक संताप उत्पन्न थाय ठे, परंतु ते प्रतिष्ठा सर्वदा लोकमां प्रतिष्ठिने पामे ठे-पूजाय ठे.”

“जोगः सर्वे कन्यांशो देवदेवस्य जायते ।

धनधान्ययुतः कर्ता मोदते सुचिरं शुचि ६ ॥ ४ ॥”

“कन्यांशमां प्रतिष्ठा करवाथी सर्वदा देवाधिदेवने जोग (पूजा) प्राप्त थाय ठे, अने प्रतिष्ठा करनार धन धान्यथी युक्त थडने चिर काळ सुधी पृथ्वी पर आनंद पामे ठे.”

“उच्चाटनं जयेत् कर्तुर्व्यथयैव सदा जयेत् ।

स्थापकस्य जयेन्मृत्युस्तुवांशो यत्सरषये ७ ॥ ५ ॥”

“तुवांशमां प्रतिष्ठा करवाथी प्रतिष्ठाकारक गुरुनुं उच्चाटन (नाश) थाय ठे, अने निरंतर ठेनो पंध थाय ठे, तथा ते वर्षनी अंदर प्रतिष्ठा करनारनुं मरण थाय ठे.”

“वृश्चिके च महाकोपं राजपीनासमुद्रवम् ।

अग्निदाहं महापोरं दिनत्रये विनिर्दिशेत् ८ ॥ ६ ॥”

अर्थ—जिनेम्बरनी प्रतिष्ठाने विषे दिस्वजाव छत्र धेष्ठ ठे, स्थिर छत्र मध्यम ठे अने चर छत्र कनिष्ठ ठे, परंतु ते चर छत्र जो अत्यंत यत्नान् पणा शुभ ग्रहोप करीने सहित होय तो ते पण वीजा जांगे ग्रहण करवा धायक ठे. स्थापना नीचे प्रमाणे—

दिस्वजाव	३	६	९	१२	उत्तम
स्थिर	२	५	८	११	मध्यम
चर	१	४	७	१०	अधम

बीजा देवोनी प्रतिष्ठामां आ प्रमाणे छत्रो जाणवां.—

“सिंहोदये दिनकरो घटने विधाता,
नारायणस्तु युवती मिथुने महेशः ।
देव्यो द्विमूर्त्तिप्रपनेषु निवेशनीयाः,
कुब्जाश्वरे स्थिरगृहे निखिलाध देवाः ॥ १ ॥”

“सिंह छत्रमां सूर्यनी स्थापना करवी, कुंज छत्रमां प्रधानी स्थापना करवी, कन्या छत्रमां विष्णुनी, मिथुन छत्रमां महादेवनी, दिस्वजाववाळां छत्रमां देवीठनी, चर छत्रमां कुब्ज (ध्यंतर विंगरे) देवोनी अने स्थिर छत्रमां वीजा सर्वे देवो (देवदिग्) नी प्रतिष्ठा करवी” एम रत्नमाळांमां कर्तुं ठे. यत्नी छत्र तो ध्याम कहे ठे.—

“सौम्येर्देवाः स्थाप्याः प्रूर्गन्पर्ययद्दरुणि ।
गणपतिगणौध नियतं कुर्यात्साधारणे छत्रे ॥ १ ॥”

“सौम्य छत्रमां देवोनी प्रतिष्ठा करवी, क्रूर छत्रमां गंधर्व, यक्ष अने राक्षसी प्रतिष्ठा करवी, तथा गणपति अने गणोनी स्थापना अवश्य साधारण छत्रमां करवी.”

अंशान्तु मिथुनः कन्या धन्याद्यार्थं च शोचनाः ।
प्रतिष्ठायां वृषः सिंहो षण्मिनीनध मप्यमाः ॥ २० ॥

अर्थ—प्रतिष्ठाने विषे मिथुन, कन्या अने धनो प्रथम अर्थ एटवा अंतो मारा (उत्तम) ठे, तथा वृष, सिंह, कुब्जा अने मीन एटवा अंतो मध्यम ठे.

धन अंशानो प्रथम अर्थ एटवे ते छत्रनो अदारनो अंश जाणवो. वृष विंगरे अंतोने मध्यम काला तेनुं कारण ए ठे जे देवतुं अत्यंत पूज्यपुं ठतां एष ते अंतो देवाउपना कर्ता तथा प्रतिष्ठा करनारने हानि करनारा ठे. एम मध्यम कहेवापीउ निम्न दान ठे. वाकीना एटवे मेष, कर्क, वृधिक, मकर अने कुंजना अंतो तथा धन अंशानो ठेहो अर्थ जाग अधमज ठे. ते विषे नारखंडनी टिप्पणीनां कर्तुं ठे कं—

॥ आरंजसिद्धि ॥

“शुक्रोरुदय १ वारां २ श ३ जवने ४ क्षण ५ पञ्चके ।

चन्द्रांशो १ दय २ वारे च ३ दर्शने च ४ न दीक्ष्येत् ॥ १ ॥”

“शुक्रनो उदय एतले शुक्र लग्नमां रह्यो होय १, शुक्रवार २, लग्नमां शुक्रनो नवांशो ३, शुक्रनुं जवन वृष अने तुला ४, तथा शुक्रनुं ईक्षण एतले संपूर्ण दृष्टिवने शुक्र लग्नने के सातमा स्थानने जोतो होय ५, आ पांच वखते दीक्षा देवी नहीं. तथा चंद्रनो अंश-चंद्रनो नवांशो १, चंद्रनो उदय एतले चंद्र लग्नमां रह्यो होय २, चंद्रनो वार-सोमवार ३, तथा चंद्रनुं दर्शन ४, आ चार वखते दीक्षा लग्न देवुं नहीं.” ए प्रमाणे ३ वर्गनी शुद्धि जाणवी. तथा—

“जीवमन्दबुधार्काणां पङ्क्तुर्गो वारदर्शने ।

शुचावहानि दीक्षायां न शेषाणां कदाचन ॥ १ ॥”

“गुरु, शनि, बुध अने सूर्यनो पङ्क्तुवर्ग, वार अने दर्शन एतले दृष्टि, एतलां दी विषे शुच ठे, अने बीजा (चंद्र, मंगळ अने शुक्र)ना पङ्क्तुवर्गादिक कदापि शुच नथी.”

द्वर्षप्रकाशमां तो वृषांश शुक्रवारे होय तोपण ते वर्गोत्तम होवाथी शुच कळो ठे. कथुं ठे

“मेसविसाणं मुचूण सेसरासीण पंचमे अंसे ।

न य दिक्खिज्ज जउं सो विणसइ तइ तइ पठंगाउं ॥ १ ॥”

“मेस अने वृषना पांचमा अंश विना बीजी राशिउंना पांचमा अंशमां दीक्षा दे नहीं, कारण के ते तथा तथा प्रयोगथी नाश पामे.”

हवे विवाहमां लग्न अने अंश विगेरे कहे ठे.—

विवाहे नामद्ः कोऽपि लग्नानामिद् केवलम् ।

नवांशा धनुराथार्धयुग्मकन्यातुलाः शुचाः ॥ २२ ॥

अर्थ—विवाहने विषे लग्ननो कांइ पण आग्रह नथी. अहीं तो केवल धननो पूर्ण, निधुन, कन्या अने तुला एतली राशिना नवांशोज शुच ठे.

आग्रह एतले अमुक लग्नो प्रहण करयां अने अमुक लग्नो त्याग करयां एवो न नियम ते ० आग्रह कहेवाय ठे. जेम प्रतिष्ठा अने दीक्षामां लग्न संबंधी नियम ठे तें विवाहनां साज नियम नथी. केवल था विवाहना विषयमां गमे ते लग्न हो, परं उहांतो तो उतर कहेवाज मनुष्य जनि होवाथी प्रहण करया. बीजा प्रहण करत वरें. रत्नन्यायाभ्यामां कथुं ठे कं—“मनुष्यांतोन्योऽन्यशासनी दरिद्रा थ एतई” मनुष्य वरिद्रा अंतोथी अन्य अंतोमां विवाह करयाथी ते थी अगनी अने दरिद्र वरें.” इती क्खेत्तइ कहे ठे कं—“पनुवि पराजवदुग्धा” “पनांशा लग्न करयाथी

“वृश्चिकांशमां प्रतिष्ठा करी होय तो व्रण दिवसमां राजपीनाथी उत्पन्न थयेखो महाकोप तथा महा जयंकर अग्निनो दाह थाय एम कहेवुं.”

“धन्वांशे धनवृद्धिः स्यात् सन्नो गं च सदा सुरैः ।

प्रतिष्ठापककर्तारौ नन्दतः सुचिरं शुधि ए ॥ ७ ॥”

“धनांशमां प्रतिष्ठा करवाथी धननी वृद्धि थाय ठे, अने निरंतर देयो पासेथी सारा जोग प्राप्त थाय ठे, तथा प्रतिष्ठा करनार अने आचार्य चिर काळ सुधी पृथ्वी पर आनंद पामे ठे.”

“मकरांशे जयेन्मृत्युः कर्तृस्थापकशिष्टिपनाम् ।

यज्जाष्टस्त्राष्टा विनाशस्त्रिजिरब्देर्न संशयः १० ॥ ८ ॥”

“मकरांशमां प्रतिष्ठा करी होय तो प्रतिष्ठापक आचार्य, प्रतिष्ठा करायनार तथा शिष्टीनुं मृत्यु थाय ठे, तथा व्रण वर्षनी अंदर यज्ञथी के शस्त्रथी तेनो (विंनो) नाश थाय ठे, तेमां कांइ पण संशय नथी.”

“घटांशे जिघत्ते देयो जलपातेन पत्सरात् ।

जलोदरेण कर्ता च त्रिजिरब्दैर्विनिश्चति ११ ॥ ९ ॥”

“कुंजांशमां प्रतिष्ठा करी होय तो एक वर्षनी अंदर जलना पनुवाथी देय (प्रतिमा) जेदाय ठे—नाश पामे ठे, अने प्रतिष्ठा करनार व्रण वर्षमां जलोदरना व्यापिथी नाश पामे ठे.”

“मीनांशे त्वर्च्यते देयो वासवाद्यैः सुरासुरैः ।

मनुष्यैश्च सदा पूज्यो विना कारापकेन तु १२ ॥ १० ॥”

“मीनांशमां प्रतिष्ठा करवाथी ते देय (प्रतिमा) इह विंगेरे सुर असुरोप पूजाय ठे, तथा करायनार विना बीजा सर्व मनुष्योप पण सदा पूजाय ठे, अर्थात् करायनार मरण पामे ठे.”

रत्नमाळामां तो मंगळने पर्जन्ये बीजा सर्वे प्रहोना उ वर्गो प्रतिष्ठांमां गुज कथा ठे.

हये दीहाने विषे छप्रांशो कहे ठे.—

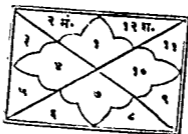
घताय राशयो ह्यज्ञाः स्थिराश्चापि वृषं विना ।

मकरश्च प्रशस्याः स्युर्धमांशादिषु नेतरे ॥ २१ ॥

अर्थ—दीहाने विषे, छप्रांशो तथा नवमांशमां विस्वजाय राशितं, वृष विनानी स्थिर राशितं अने मकर राशि, एतली राशितं गुज ठे. ते मियायनी धीजी राशि गुज नथी.

अर्थात् मिथुन, सिंह, कन्या, वृश्चिक, धन, मकर, कुंज अने मीन, ए आठ राशितं गुज ठे, धीजी भेष, वृष, कर्क अने तुला ए चार राशितं छप्रांशो, नवांशोमां अने “आदि” शब्द कथो ठे माटे छप्रांशोमां पण त्याग करपा लायक ठे. ते विषे नारचंद्रमां कथं ठे क-

घने वाजुची संघट्टो यवाची (छमनी साये अयमावाची) ते क्रूर कर्तरी अति पुष्ट
 कहंवाय ते. तेनी स्थापना आ प्रमाणे.—

न्यारे व्यय (वारमा) स्थानमां रद्दो क्रूर प्रह अतिचारवाळो (शीघ्र गतिवाळो)
 होय त्यांर ते क्रूर कर्तरी विरोध करीने अति पुष्ट जाणवी, केमके तेनो संघट्टो शीघ्रपणे
 वाय ते मांटे. १. न्यारे धन (२) अने व्यय (१२) घने स्थानमां रद्दो क्रूर प्रहो
 मध्य गतिवाळो होय, अथवा ते घने स्थानमां रद्दो क्रूर प्रहो वरु गतिवाळो होय तो ते
 क्रूर कर्तरी मध्यम पुष्ट जे, कारण के घनने परु वाजुधीज संघट्टो वाय जे. २. परा
 न्यारे धन (२) स्थानमां रद्दो क्रूर प्रह मध्यम गतिवाळो होय अने व्यय (१२)
 स्थानमां रद्दो रबी होय त्यांर ते क्रूर कर्तरी अज्ञ पुष्ट जाणवी, कारण के ते घने
 वाजुची कर्तरी विरोध वाय जे. तेमां पण जो धन (२) स्थानमां रद्दो क्रूर प्रह
 अतिचारो (शीघ्र गतिवाळो) होय तो ते विरोध करीने अज्ञ पुष्ट जे, कारण के तेनो
 विरोध विरोध वाय जे. ३. थानी जायना उपर थापेदी स्थापनाने विरोध करी
 दी. एव रद्दो वाजुची घने वाजुपुर क्रूर प्रहो रद्दो होय तो तेनी पण वणे प्रहारी
 र वरुनी कावी जेदी. अदी आ प्रमाणे विरोध जे—

क्रूर प्रहो वाजुपुरा ननुर्वेभूमिप्रदा शीतकरश्च रोगदा ।

दुःखेभ्योऽप्यसाध्यो गुरो, न कर्तरी स्याद्विद् नाम्ना विजु ॥ १ ॥

विरोधेभ्यो गुरुविद्यानामो रविपदा ।

एता न कर्तरी तरेष्वाद् वादगायणाः ॥ २ ॥

जे क्रूर कर्तरी नये पुष्ट पुष्ट होय तो ते (कर्तरी) मृगुने करे जे, अने परा (१२)
 ते ते मध्यम अ जे, लंडु, ल (२) स्थानमां मृगु प्रह रद्दो होय अथवा मध्य
 मध्यम पुष्ट होय तो कर्तरी नये पण नाम्ना रद्दो जे. (१). न्यारे विरोध
 के मध्यम पुष्ट होय, अने दी. या तथा थानी वाजुमा स्थानमा रवि रद्दो रवि
 रद्दो क्रूर कर्तरी कावी जेदी. अदी आ प्रमाणे विरोध जे. २.

परणेली स्त्री पराजये करीने युक्त थाय ठे," परंतु ग्रंथकारना मतमां तो धननो उत्तरार्धज विरुद्ध ठे, अने पूर्वार्ध तो मनुष्य जाति ठे, तेथी शुभ ठे. वळी रत्नमाळामां तो लग्ननो पण नियम आ प्रमाणे कण्यो ठे.—

“कन्या नृयुग्मं च वणिग्विखग्रे, स्थितो विवाहः शुभमादधाति ।”

“जो लग्नमां कन्या, मिथुन के तुळा राशि रही होय तो तेमां करखो विवाह शुभकारक ठे.” आ लग्नोमां पण नवांशानो नियम उपर कहा प्रमाणेंज जाणयो. ते विषे जास्कर कहे ठे के—

“निन्देऽपि लग्ने क्षिपदांश इष्टः, कन्यादिखग्रेऽपि नान्यजागः ।”

“लग्न निंद (अशुभ) होय तोपण मनुष्यना नवांशाज इष्ट ठे, अने कन्यादिक शुभ लग्नोमां पण बीजो (मनुष्य सिवायनो) अंश इष्ट नची.” वळी न्ययहारप्रकाशमां तो आ प्रमाणे कहे ठे.—

“धन्वांशो न बुधास्ते जौमास्ते नो तुषांशकः कार्यः ।

न तुषांशधरखग्रे देयस्तुलग्नकरसंस्थेन्द्री ॥ १ ॥”

“बुधनो अस्त होय तो धननो नवांशो खंयो नहीं, मंगळनो अस्त होय त्वारें तुषनो अंश देयो नहीं, अने तुळ तथा मकरनो खंड होय त्वारें घर लग्नमां तुषनो अंश देयो नहीं.”

हये सर्व (ग्रहे) प्रकारनां लग्नने विषे साधारण नियम कहे ठे.—

त्रिष्वपि क्रूरमध्यस्थौ शुक्रकूराश्रितशुनो ।

नेष्टौ लग्नविधू केन्द्रस्थितसौम्यौ तु तौ मत्तौ ॥ २३ ॥

अर्थ—त्रणे (प्रतिष्ठा, दीक्षा अने विवाह)ने विषे बे क्रूर म्हनी मध्यमां (वधे) जो लग्न के खंड रहेखो होय तो ते इष्ट (शुभ) नची. तथा लग्न के खंडची सातुं स्थान शुक्र के क्रूर म्हे आश्रित कर्तुं होय तो ते पण इष्ट नची, परंतु जो लग्न के खंडची केन्द्रनां चारे स्थानमां सौम्य म्हे रक्षा होय तो ते (लग्न अने खंड) इष्ट ठे.

ग्रणेने विषे एटखे प्रतिष्ठा, दीक्षा अने विवाहने विषे बे क्रूर म्हनी मध्यमां रदेया जो लग्न के खंड होय एटखे के लग्ननी पत्ते वाजुर एटखे बीजा अने बारना स्थानने विषे क्रूर म्हे होय, अने तेज रीते खंडनी पण बते वाजुर क्रूर म्हे होय तो आ खंड प्रकारे क्रूर कर्तरी कहेवाय ठे. आ मत्येक क्रूर कर्तरी ग्रह ग्रह म्कारनी ठे—अति दुष्टा १, दुष्टा २ अने अस्प दुष्टा ३. तेमां जो पन एटखे बीजा स्थाननां रदेजो क्रूर म्हे वळी होय, अने न्यय (बारमा) स्थानमां रदेजो क्रूर म्हे मध्यम गतिराज्ये होय तो

मूळ श्लोकमां जे शुक्रकूर० कहुं ते तेनो अपवाद मूळ श्लोकमांज केन्द्रस्थित० ए विगेरे पदोथी कहे ठे.—उग्रथी अने चंद्रथी जो चारे केन्द्रस्थानमां सौम्य ग्रहो होय तो शुक्र के कूर ग्रहे आश्रय करेला सातमा स्थानवाळा लग्न अने चंद्र शुच मानेला ठे. एटले के कोङ्क वखत आदर करवा लायक पण ठे. वळी सारंग तो चंद्रथी केन्द्रस्थानमां रहेला कूर ग्रहनो दोष आ प्रमाणे कहे ठे.—

“लग्ना १ म्यु २ सप्त ३ व्योम ४ स्थो जवेत्कूरग्रहो विधोः ।

आपीना १ चैव संपीना २ जृग्वाद्या ३ वर्तिताः ४ क्रमात् ॥ १ ॥

आत्मनो १ वन्धुवर्गस्य २ जायायाः ३ कर्मणः ४ क्रमात् ।

विनाशो जायते नूनं तषेलाकार्यकारिणः ॥ २ ॥”

“चंद्रथी पहिले १, चोथे २, सातमे ३ अने दशमे ४ स्थाने जो कूर ग्रह रह्यो तो ते अनुक्रमे आपीना १, संपीना २, जृग्वादिक ३ अने वर्तिता ४ एवे नामे कहेव ठे. ते वेढाप कार्य करवाथी अनुक्रमे पोतानो १, वंधुवर्गनो २, स्त्रीनो ३ कर्मनो ४ नाश थाय ठे.” एटले के चंद्रथी पहिले स्थाने कूर ग्रह होय तो ते आपी कहेयाय ठे, अने तेनुं फळ आत्मानो नाश ठे. विगेरे.

थहाँ फोडने शंका थाय के— आ स्थळे लग्न अने चंद्रना गुण तथा दोष सरला केन फला १ आ शंकानो जयाय ए ठे जे—

“लग्नवशाग्नारीरं चन्द्रवदान्मानसं ग्रहाः सर्वे ।

दधुर्जावाश्रयजं गुणमशुजं वा फलं नियमात् ॥ १ ॥”

“सर्वे ग्रहो लग्ना वळथी शरीर संवंधी अने चंद्रना वळथी मन संवंधी नाश आश्रयथी उत्पन्न यतुं शुभ थयवा थशुभ फळ थवदय थागे ठे” एम व्यवहार सातमां कहुं ठे.

हवे चंद्रथी सातमा स्थानमां रहेला कूर ग्रहथी उत्पन्न यता जामित्र नामना नो जंग कहे ठे.

गुरुबुधश्च शीतांगुसप्तमकूरदोषहृत् ।

पुष्टयेन्द्रुं दशा पश्यन् लग्न १ स्वा १० म्यु ४ त्रिकोण ए—ए मः ॥ २४ ॥

अर्थ—उदनां, दशना स्थाननां, बोधा स्थाननां के त्रिकोण (ए-५)मां रद्दथो पुष्टय इव जो पुष्ट दृष्टि करीने चंद्रने मोतो दोष तो ते चंद्रथी मानमा स्थाननां कूर ग्रहथी उत्पन्न यता दोषने दूरण करे ठे. थई पुष्ट दृष्टि करीने एम एम दृष्टि करीने चंद्रनी साथे रहेला श्री ३३ ग्रहोनुं फळ कहे ठे.—

कूर कर्तरी अथय तजया योग्य ठे. एज रीते चंद्रना. विषयमां पण जाणवुं. ते विषे
व्यवहारप्रकाशमां कहुं ठे के—

“पूर्व पश्चात् पापासिध्यंशा १५ घाटमध्यगध्वज्जः ।

वर्जयितव्या योगे यस्माद्वाश्रयंशरश्मियुतिः ॥ १ ॥”

“चंद्रनी पूर्वे अने पत्नीना पंदर अंशोनी अंदर जो पाप प्रदरूपी कर्तरी होय तो ते
वर्जयी, कारण के ते राशि अने अंशानी कळानी युति कहेवाय ठे.”

मूळ भ्रुवोकमां शुक्रकूर० एम कहुं ठे तेनो अर्थ आ प्रमाणे ठे—खग्री के चंद्रग्री
जो सातमा स्थानमां शुक्र के कूर ग्रह होय तो ते जामित्र नामनो दोष कहेवाय ठे.
ते विषे सारंग कहे ठे के—

“उदयात्सप्तमसंस्थे शुके सूर्येऽथवा शनौ राहौ ।

वैधव्यं हितितनये सप्तमे कन्यका ध्रियते ॥ १ ॥”

“खग्री सातमे स्थाने शुक्र, सूर्य, शनि के राहु रह्यो होय तो ते स्त्रीने विधवा-
पणुं प्राप्त थाय ठे, अने सातमे स्थाने मंगळ रह्यो होय तो ते विवाहित कन्या मरण
पामे ठे.” तथा—

“सुकं १ गारय २ मंदाण ३ सप्तमे सप्तहरे गहिअदिस्को ।

पीरिङ्गए अयस्सं सत्य १ कुसीलत्त २ वाहीहिं ३ ॥ १ ॥”

“शुक्रग्री सातमे स्थाने चंद्र होय तो तेया खग्रीमां दीहित अथेजो शत्रुवने अथय
पीना पामे ठे, मंगळग्री सातमो चंद्र होय तो कुशीळपणाग्री पीनाय ठे, अने शनिग्री
सातमो चंद्र होय तो व्याधिग्री पीनाय ठे” एम खग्रीशुक्रिमां कहुं ठे. तथा—

“शुक्रार्कशनिजौमानां सप्तमेन्दौ विवाहिता ।

ससापद्वया १ च विधवा २ निष्पुत्रा ३ स्वैरिणी ४ कमात् ॥ १ ॥”

“शुक्रग्री सातमे चंद्र होय तेये समये कन्यानो विवाह कर्यो होय तो ते सपत्नी
(शोक्य)वाळी थाय ठे, सूर्यग्री सातमो चंद्र होय तो ते विधवा थाय ठे, शनिग्री
सातमो चंद्र होय तो ते पुत्ररहित थाय ठे, अने मंगळग्री सातमे स्थाने चंद्र होय तो
ते कुलटा थाय ठे” एम देवज्ञवज्रजमां कहुं ठे. अर्ही कोइ ठेकाणे राहुने माटे कांइ
विशेष कहुं नथी, तेथी तेलुं फळ शनिनी प्रमाणे जाणवुं. विदोष ए ठे के—

“दौ ग्रहौ यदि जामित्रे क्रूरौ सौम्यौ च संस्थितौ ।

अन्दत्रयेण दारिद्र्यं कन्या पामोति दारुणम् ॥ १ ॥”

“जो जामित्र स्थानमां घे कूर ग्रहो अने घे सौम्य ग्रहो रहेखा होय तो ते कन्या त्रण
वर्षमां जयंकर दारिद्र्य पामे ठे” एम देवज्ञवज्रजमां कहुं ठे.

चंद्र पण एकलोज रह्यो होय तो ते शुभ ठे. केतलाएक बुध अने गुरु सहित एका चंद्रने शुभ कहे ठे, कारण के तेउं बुध अने गुरु सिवायना बीजा ग्रहोनी साथे रहेला चंद्रचुं फळ आ प्रमाणे कहे ठे.—

“रविणा १ सणि २ जोमेहिं ३ शुक्र ४ केऊहिं ५ राहुणा ६ ।

एगरासिगए चंदे जुइदोसो पबुच्चइ ॥ १ ॥

दरिहा १ समणी २ चेर मरणं ३ ससवत्तिआ ४ ।

कवालिणी अ ५ कुस्तीला ६ कमा नारी विवाहिआ ॥ २ ॥”

“चंद्र जे राशिमां (स्थानमां) रह्यो होय तेज राशिमां जो रवि १, शनि २, मंगळ ३, शुक्र ४, केतु ५ के राहु ६ रह्यो होय तो ते युति दोष कहेवाय ठे. ते युति दोषमां विवाहित थयेली नारी अनुक्रमे आ प्रमाणे फळ पामे ठे.—रविनी युति होय तो ते स्त्री दरिद्र थाय ठे १, शनिनी युति होय तो ते साध्वी थइ जाय ठे २, मंगळनी युति होय तो ते मरण पामे ठे ३, शुक्रनी युति होय तो ते सपत्नीवाळी थाय ठे ४, केतुनी युति होय तो ते कापालिनी (परिव्राजिका) थाय ठे ५, अने राहुनी युति होय तो ते कुशीळवाळी (कुखटा) थाय ठे ६.”

शुक्र अने चंद्रनी युति विवाहने विषे सर्वथा त्याग करवा योग्य ठे एम व्यवहार-सारमां करुं ठे, पण सत्यसूरि तो आ प्रमाणे कहे ठे.—

“अन्यर्क्षेऽन्यग्रहे वा कुजबुधगुरुशुक्रशौरिभिः सार्धम् ।

न जयति दोषाय शशी प्रदक्षिणं याति यदि चैषाम् ॥ १ ॥”

“अन्य नक्षत्रमां के अन्य स्थानमां मंगळ, बुध, गुरु, शुक्र के शनिनी साथे चंद्रमा रह्यो होय, अने वळी जो ते चंद्र ते मंगळादिकनी दक्षिण (जमणी) वाजुए पावतो तो ते चंद्र दोषने माटे नथी.”

विदोषनां दैवज्ञप्रज्ञ कहे ठे के—“द्व्याद्यैः क्रूरैर्युते चन्द्रे व्यसुः प्रप्रजितः सुतैः ।”
ये थयवा तेथी अधिक क्रूर ग्रहोप करीने थयवा सौम्य ग्रहोप करीने शुक्र एगो होय त्वारे जो दीश खीधी होय तो ते मरण पामे ठे.”

उपर त्रैवीशना भ्रंशोद्धमां उग्रथी के चंद्रथी सातमा स्थानमां शुक्र के क्रूर ग्रह र उपर त्रैवीशना भ्रंशोद्धमां उग्रथी के चंद्रथी सातमा स्थानमां शुक्र के क्रूर ग्रह र हो तो तेने जानिय दोष कळो ठे, ते दोषनो मनांतरे करीने थपवाद (जंग) कहे ठे

पञ्चपञ्चाशमेवांशं जामित्रं परमं परे ।

अंशात्पुञ्जन्ति खग्रेच्छोगैर्हितमद्द्रूपितम् ॥ २७ ॥

अर्थ—केतलाएक आचार्यो कहे ठे के उग्र अने चंद्रनो जे अंश कायं यक्षते अर्थ

दीक्षायां कुरुते चन्द्रः क्रमाज्ञोमादिजियुतः ।

कलिं १ जियं २ मृतिं ३ नैःस्व्यं ४ विपदं ५ जूमिभृङ्गयम् ६ ॥ २५ ॥

अर्थ—दीक्षासमये जो चंद्र मंगळनी साथे रह्यो होय तो ते क्लेशने करे ठे, बुधनी साथे रह्यो होय तो जयने करे ठे, गुरुनी साथे रह्यो होय तो मृत्युने करे ठे, शुक्रनी साथे होय तो निर्धनपणुं करे ठे, शनिनी साथे होय तो विपत्तिने करे ठे, अने सूर्यनी साथे रह्यो होय तो ते राजजय उत्पन्न करे ठे.

मंगळची आरंभीने सूर्य सुधी अनुक्रमे क्लेश विगेरे उपर कहेखां फळो जाणवां. विशेष ए ठे जे “नीचेऽस्तं वाप्रे” (विमर्ष ५, श्लोक ३) ए ठेकाणे ग्रहोना अक्षमयना विषयमां जे काळांशो जहेखा ठे तेमना अर्थ जागमां जो ग्रहोना योग होय तो तं योग छुपित ठे, अने जो ते ग्रहो ते काळना अर्थ विजागने पाम्या न होय थयया तेने उद्घंपन करी गया होय तो कहेखा दोषो उत्पन्न घाय खरा, परंतु ते दोषो पात्रा निवृत्ति पण पामे ठे. ते विपे शौनक कहे ठे के—

“योगा यथोक्त्वाऽदाः काळार्थविजागसंधितानां तु ।

अप्राप्तातीतानामिष्टामात्रं फलं तेषाम् ॥ १ ॥”

“काळना अर्थ विजागने आश्रय करेखा (पामेखा) ग्रहोना योगो कदा प्रमापे फळने आपनारा होय ठे, परंतु ते अर्थ विजागने पाम्या न होय थयया तेने उद्घंपन करी गया होय तो ते योगोनुं फळ इष्टामात्रज ठे.”

हये विवाह अने दीक्षा ए घटेनो साधारण नियम कहे ठे.—

विवाहदीक्षयोर्लभे घृणेन्धू ग्रहवर्जितौ ।

शुचौ केचित्तु जीवज्ञयुक्तमिन्धु शुचं विदुः ॥ २६ ॥

अर्थ—विवाह तथा दीक्षाना घटमां सातमुं स्थान तथा चंद्र ए घटे स्थान ग्रहे करीने रहित होय तो ते शुच ठे. केटवाएक तो गुरु अने बुधे करीने युक्त परो चंद्र होय तो तेने शुच कहे ठे.

सातमुं स्थान ग्रहे करीने रहित होय तो ते शुच ठे. तेने माटे सप्तर्षि कहे ठे ठे—

“पंचम्यं १ सापद्व्यं २ यन्ध्यात्वं ३ निष्पन्नत्वं ४ दात्राग्यम् ५ ।

पेश्यात्वं ६ गर्जप्युति ७ रक्षाया उप्रतोऽस्तगाः कुतुः ॥ १ ॥”

“घटमां सातमे स्थाने सूर्य रहेखो होय तो ते विवाहित पयेंडी कन्याने विधवाणुं करे ठे, चंद्र रह्यो होय तो सप्तरी (शोभ्य)ने करे ठे, मंगळ रह्यो होय तो पंचासणुं करे ठे, बुध रह्यो होय तो प्रजारहितपणुं (पंचासणुं) करे ठे, गुरु रह्यो होय तो पुत्रांगदणुं करे ठे, शुक्र रह्यो होय तो पेश्याणां करे ठे. अने शनि रह्यो होय तो गर्भसात करे ठे.”

अर्थ—प्रतिष्ठाने विषे जो चंद्र मंगळे करीने युक्त अथवा दृष्ट (जोयेवो) होय तो अग्निनो जय थाय १, बुधे करीने युक्त के दृष्ट होय तो समृद्धि प्राप्त थाय २, गुरु करीने युक्त के दृष्ट होय तो सिद्धार्चा एटखे प्रतिमा अधिष्ठायक देव सहित (प्रजापति वाळी) थाय ३, शुके करीने युक्त के दृष्ट होय तो लक्ष्मी प्राप्त थाय ४, शनिए करीने युक्त के दृष्ट होय तो मृत्यु थाय ५, अने रविए करीने युक्त के दृष्ट होय तो अग्निनो जय थाय ६. वळी “गुरुणा सर्वपूजिता—” “चंद्र जो गुरूप करीने युक्त के दृष्ट होय तो ते प्रतिमा सर्वने पूजवा लायक थाय ठे” एम दैवहवद्वज्जमां कह्युं ठे. आ भ्श्लोकमां सामान्यथी दृष्टि शब्द कह्यो ठे, तोपण पुष्ट एटखे संपूर्ण अथवा त्रिपाद दृष्टि जाणवी. हवे सर्व शुभ कार्यानां लग्नामां साधारण रीते तजवा योग्य समय ठ भ्श्लोके करीने कहे ठे—

जन्मराशिं जनेर्लभं ताज्यामन्त्यं तथाऽष्टमम् ।

लग्नलग्नांशयोश्चेशौ लग्नात् पष्ठाष्टमौ त्यजेत् ॥ १७ ॥

अर्थ—जन्मनी राशिने, जन्मना लग्नेने, ते वनेथी वारमा तथा आठमा (लग्न)ने तथा लग्न अने लग्नांशना स्वामीजं जो लग्नथी गृहे के आठमे होय तो तेने तजवा. जन्मनी राशिने तजवी एटखे जन्मनी जे राशि होय ते राशि लग्नकुंठळीमां पदेअ शुवनमां थायवी न जोइए, अने ते जन्मराशि दीक्षामां शिष्यनी, प्रतिष्ठामां स्वायक अने शिष्ट ए वनेनी तथा विवाहमां वर अने कन्या ए वनेनी तजवानी ठे. ए प्रमाणे थागळ पण सर्वत्र जाणवुं. जन्मनुं लग्न अहीं वर्जवानुं कह्युं ठे, परंतु नारचंद्रमां ते वर्ज्युं नथी. जन्मराशि अने जन्मलग्नथी वारमा तथा आठमा लग्नेने अहीं वर्जवानां कक्षां ठे ते प्रमाणे कोइए चोथाने पण वर्जवानुं कह्युं ठे. ते विषे व्यवहारप्रकाशमां कह्युं ठे कं—

“दम्पत्योरुपचयजं जन्मर्हाद्भुदयतश्च शुभलग्नम् ।

निधनं व्ययं च द्वियुक्तं नेष्टं शोषाणि मध्यानि ॥ १ ॥”

“पर वहुनी जन्मराशिथी तथा जन्मलग्नथी उपचय (३-६-११) स्थानमां रहंती राशि जो विवाहसमये लग्नमां होय तो ते शुभ लग्न ठे, अने आठमा, वारमा के चोथाननी राशि जो लग्नमां होय तो ते अशुभ ठे, अने बाकीनां लग्नां मध्यम ठे.” तथा—

“चतुर्युग्घादसो कार्ये लग्ने चतुर्युगे यदि ।

अष्टमं तु न कर्तव्यं यदि सर्वगुणान्वितम् ॥ १ ॥”

“जो चोयुं अने वारसुं लग्न पणा गुणवाळुं होय तो ते करवा लायक ठे—शुभ ठे, तु जो आठसुं लग्न सर्व गुणे करीने युक्त होय तोपण ते करवा लायक नथी” एम कहे ठे. तिसोय ए ठे जं—

“अष्टमर्हादयोऽत्रतदोषो नश्यति नायतः ।

लग्नेनाष्टमराशीनां मियां मित्रं यदा तदा ॥ १ ॥”

कार कर्षो होय ते अंशथी पंचायनमोज अंश निंदित (शुक्र के क्रूर) ग्रहे करीने दूषित होय तो ते परम जामित्र नामनो दोष ठे, माटे तेनो त्याग करयो.

लग्न अने चंद्रना अधिकार करेखा अंशथी पंचायनमोज अंश निंदित ग्रहे करीने शुक्र होय तो ते निंदित ग्रहनाज कारणथी परम जामित्र नामनो दोष थाय ठे, माटे तेनेज केटलाक आचार्यो तजे ठे—तजवानुं कहे ठे. जावार्थ ए ठे जे—जेटलामो नवांशो लग्नने विषे अधिकार (स्वीकार) कर्षो होय तेटलामोज सातमा स्थाननी राशिमां रहेखो नवांशो पंचायनमो होय ठे. तेज रीते चंद्र पण जे राशिमां जेटलामा नवांशामां होय ते राशिथी सातमी राशिने तेटलामो नवांशो चंद्रना नवांशथी पंचायनमो होय ठे, तेथी लग्नना अंशथी अथवा चंद्रना अंशथी पंचायनमा नवांशामां जो क्रूर ग्रह के शुक्र होय तो ते परम जामित्र नामनो दोष थाय ठे. जेम मेप राशिना पहेखा अंशामां लग्न अथवा चंद्र होय अने तुळाना पहेखा अंशामां क्रूर ग्रह के शुक्र होय, अथवा मेपना वीजा अंशामां लग्न के चंद्र होय अने तुळाना पण वीजा अंशामां क्रूर ग्रह के शुक्र होय, अथवा एज रीते व्रीजा, चोथा विगेरे अंशोमां ते ते प्रमाणे होय तो ते अयश्य तजवा योग्य ठे. कर्तुं ठे के—

“लग्नेन्दुसंयुतादंशात् पञ्चपञ्चाशदंशके ।

ग्रहोऽन्यो यद्यसौ दोषो न गुणैरपि हन्यते ॥ १ ॥”

“लग्न के चंद्रना अधिकार करेखा अंशथी पंचायनमा अंशने विषे जो कोइ ग्रह आयतो होय, अने जो ते दोषरूप थतो होय तो ते दोष वीजा गुणोप करीने पण हणालो नथी” एम देवक्षयलग्नमां कर्तुं ठे, परंतु जो पंचायनमा अंशथी न्यून अथवा अधिक अंशे शुक्र के क्रूर ग्रह होय तो ते जामित्र नामनोज दोष कहेवाय ठे, पण ते परम जामित्र थतो नथी. जेमके मेप राशिना व्रीजा अंशामां लग्न के चंद्र होय, अने तुळाना पहेखा के वीजा अंशामां शुक्र के क्रूर ग्रह होय त्यारे ते त्रेपनमो के चोपनमो अंश थयो, अने ज्यारे मेपना पहेखा अंशामां लग्न के चंद्र होय, अने तुळाना वीजा, व्रीजा के चोथा अंशामां क्रूर ग्रह के शुक्र होय त्यारे ते मेपना पहेखा अंशथी लग्नमो, सत्तावनमो के अष्टायनमो अंश थयो. विगेरे स्थळे केवळ जामित्र दोष थाय ठे, अने आ दोष अत्यंत छुट नथी एयो तेनो मत ठे. आ मत पणाने पण संमत ठे.

हवे प्रतिष्ठाने आधीनें ग्रहोनी युति अने दृष्टिंतुं फळ कहे ठे—

स्थापने स्युर्विधो युक्ते दृष्टे चाऽऽरादिभिः क्रमात् ।

अग्निर्जी १ रुद्रि २ सिद्धार्चा ३ श्री ४ पञ्चत्वा ५ मिनीतयः ६ ॥ २० ॥

अने जेष्काणना स्वामी जो ठके के आठमे रह्या होय तो तेनुं फळ रत्नमावाजाय
आ प्रमाणे कहुं ठे.—

“वर्षमासदिनैर्गोहजेष्काणनवमांशपाः ।

राशिमानेन दास्यन्ति फलमित्याह शौनकः ॥ १ ॥”

“ठके के आठमे स्थाने रहेखो लग्ननो स्वामी राशिने अनुसारे एटखे जेटखामी राशि
होय तेटली संख्यावाळा वर्षे करीने तेनुं फळ आपे ठे, एज प्रमाणे जेष्काणनो स्वामी
तेटखे मासे अने नवमांशानो स्वामी तेटखा दिवसे करीने फळ आपे ठे एम शौनक कहेठे.”

मूल श्लोकमां पठाष्टमौ कहुं ठे. तेना उपलक्षणथी वारमा स्थानमां रहेखो लग्ननो
स्वामी पण शुभ नथी, तेथी करीने लग्ननो अने लग्नांशानो स्वामी ठके, आठमे के
वारमे होय तो ते शुभ नथी एम सिद्ध थयुं. तेनो अपवाद आ प्रमाणे ठे.—वृश्चिक
लग्न के वृश्चिकनो नवमांश ग्रहण कर्यो होय तो तेनो स्वामी मंगळ जो मेप राशिमां
रह्यो होय तो कांइ पण दोष नथी, केमके ते वनेनो स्वामी (मंगळ) एकज ठे. एज रीते
वृषभुं लग्न अथवा तेनो अंश ग्रहण कर्यो होय त्यारे तेनो स्वामी शुक्र जो तुळामां रहे
होय, तथा कुंज लग्न अथवा तेनो अंश ग्रहण कर्यो होय त्यारे तेनो स्वामी शनि जो
मकरमां रह्यो होय तो वनेनो स्वामी एक होवांथी कांइ पण दोष नथी. कहुं ठे के—

“न वृश्चिकं हन्ति कुजोऽजवर्ती, वृषं न शुक्रोऽपि तुलाधरस्थः ।

तथैव कुंजं रविजो न हन्ति, मृगस्थितो वा तनुगं व्ययस्थः ॥ १ ॥”

“मेप राशिना लग्नमां रहेखो मंगळ वृश्चिकने हणतो नथी, तुला राशिना लग्नमां रहेखो
शुक्र वृषने हणतो नथी, तथा मकर राशिरूप व्यय (१२) स्थानमां रहेखो मंगळ
पहेखा स्थानमां रहेखा कुंजने हणतो नथी.” वळी आज युक्ति करीने मेप के तुला
राशिमां जन्मलग्न के जन्मराशि होय तो ते मेप अने तुलाथी आठमा रहेख
वृश्चिक अने वृष पण लग्नपणे ग्रहण करवामां थावे तो ते दोषने माटे नथी. ते विं
विवाहवृंदायनमां कहुं ठे के—

“व्यष्टिवृषं जननर्क्षविषययोर्नवनमष्टममन्युदितं त्यजेत् ।”

“जन्मराशि अने जन्मलग्नने विषे (मध्ये) वृश्चिक अने वृष सियाय बीजा थाव
जन्मरूप लग्न तजया योग्य ठे. अथात् वृश्चिक अने वृष ए वेज आठमा स्थान
हेखा षारा ठे.” तथा—

“जन्मराशिजन्मलग्नान्यां द्वादशमष्टमं च लग्नेशं त्यजेत् ।”

“जन्मराशि अने जन्मलग्नथी वारमो अने आठमो लग्ननो स्वामी तजया योग्य ठे
न एव रत्नमावाजायनां कहुं ठे.

“जो लग्ननो स्वामी अने आठमी राशिनो स्वामी परस्पर मित्र होय तो आठमी राशिथी अने लग्ननी राशिथी उत्पन्न भयेखो दोष जावथी नाश पामे ठे” एम गृहस्पति कहे ठे.

“तथा चतुर्थं रिषं वा मित्रत्वेन शुभं स्मृतम् ।

गुरुणा नृगुणा केन्द्रत्रिकोणस्थेन चेक्षितम् ॥ १ ॥”

“तथा चोर्धु अने वारमुं लग्न परस्पर मित्रपणाए करीने युक्त होय, अने केन्द्र के त्रिकोणमां रहेखा गुरु के शुक्रनी तेना पर दृष्टि पन्ती होय तो ते शुभ कहेखुं ठे” एम सारंग कहे ठे. तथा—

“होराष्टमं जन्मगृहाष्टमं वा, लग्नं शुभं ज्ञेयसितेक्षितं चेत् ।”

“जो आठमी होरातुं लग्न होय के जन्मना स्थानथी आठमा स्थाननी राशितुं लग्न होय, अने तेना पर जो बुध, गुरु के शुक्रनी दृष्टि पन्ती होय तो ते लग्न शुभ ठे” एम केशव कहे ठे. तथा—

“जन्मगृहजन्मज्ञान्यामष्टमजयनं मृत्तिप्रदं लग्ने ।

व्ययद्विबुककेन्द्रसंस्थैः शुभग्रहैः शोचनं वक्षिजिः ॥ १ ॥”

“जन्मनी राशिथी के जन्मना ग्रहथी आठमुं जयन जो लग्नमां होय तो ते मृत्यु आपनारुं ठे, परंतु जो वारमा, चोथा के केन्द्रस्थानमां बळवान् शुभ ग्रहो होय तो ते शुभ ठे” एम व्यवहारप्रकाशमां कलुं ठे.

मूळ श्लोकमां लग्नलग्नांशयोश्च ए पदमां च शब्द लख्यो ठे, तेथी देष्काणनो स्वामी पण लग्नथी ठेके के आठमे होय तो ते पण तजवा योग्य ठे. ते विषे लग्न कहे ठे के—

“लग्नस्थेऽपि गुरौ दुष्टः पष्ठस्यो लग्ननायकः ।”

“लग्नमां गुरु रह्यो होय तोपण जो लग्ननो स्वामी उच्च स्थानमां रह्यो होय तो ते दुष्ट-अशुभ ठे.” लग्नीधर पण कहे ठे के—

“विलग्नधिपतौ पष्ठे वैधव्यं स्यात्तथांशपे ।

देष्काणाधिपतौ मृत्युर्विलग्नो वलवत्यपि ॥ १ ॥”

“लग्ननो स्वामी तथा नवांशानो स्वामी जो ठेके स्थाने रह्यो होय तो विधवापणुं प्राप्त थाय ठे, अने देष्काणनो स्वामी ठेके होय तो लग्न बळवान् उतां पण मृत्यु थाय ठे.”

लग्ननो स्वामी आठमे स्थाने होय तो ते अशुभ ठे, तेथी पण (ते करतां पण) जो आठमा जयनमां रहेखो लग्ननो स्वामी लग्नना देष्काणथी वावीशमा देष्काणमां होय तो ते षण्णोज अशुभ ठे. बळी जो लग्ननो स्वामी अने आठमा जयननो स्वामी एकज देष्काणमां रह्या होय तो ते करतां पण अत्यंत यधारे अशुभ ठे. लग्नना, नवमांशाना

ते अंशने पण लग्नमां वर्जवो, कारण के तेथी पांचमे वर्षे मृत्यु थाय ठे एम जाणवुं. तेमां कांड पण संशय नथी.”

तथा अधिकांशग्रहं पटले लग्नमां अधिकार करेखो जे अंश उदय पामेखो होय ते अंशथी अधिक पटले आगळना अंशोमां जे ग्रह रह्यो होय ते ग्रह जावरीतिप करीने आगळना स्थानमांज रहेखो कहेवाय ठे, कारण के ते आगळना स्थाननुंज फळ आपे ठे, तेथी आ रीतिप करीने पण ते ग्रहे ते स्थान आश्रय करारुं ठुं जो दोपने पामतुं होय तो ते पहेखाना स्थानमां रहेखा ग्रहने पण तजवो जोडप. अर्थात् ते ग्रहे ते स्थान प्राप्त नथी करुं तोपण ते (स्थान) झूपित ठे. ते विपे जास्कर कहे ठे के—

“लग्नोदितांशान्यधिको ग्रहो यो, जावेऽग्रिमे जावफलेन स स्यात् ।

ग्रहो यदा जावफलेन याति, स्थाने निपिद्धे तमपीह जह्यात् ॥ १ ॥”

“लग्नमां कहेखा अंशथी अधिक अंशमां रहेखो जे ग्रह होय ते जावफळे करीने आगळना स्थानमां ठे एम गणवो, तेथी जो कोड पण ग्रह (क्रूर ग्रह) जावफळे करीने निपिद्ध (झूपित) स्थानमां गयो होय तो तेने पण अहीं (लग्नमां) तजवो.” अहीं ए जावार्थ ठे के—लग्नना जे (जेटला) अंशो कहेखा होय ते (तेटला) अंशोमां जे ग्रह रह्यो होय ते ग्रह तेज स्थानना फळने आपे ठे, अने जे ग्रह तेटला अंशोने उल्लंघन करीने रह्यो होय ते ग्रह आगळना स्थानना फळने आपनारो होय ठे. एज रीते वीजा, व्रीजा, चोथा विगेरे सर्वे स्थानोमां जाणवुं. ते विपे जास्करेज कह्युं ठे के—

“लग्नस्य येऽंशा उदिता ग्रहो यस्तेषु स्थितः स्थानफलं स दत्ते ।

यस्तानतीतः स जयेद्वितीयः, स्थानेषु शेषेष्वपि चिन्त्यमेतत् ॥ १ ॥”

“लग्नना जे (जेटला) अंशो कहेखा होय ते (तेटला) अंशो सुधीमां जे ग्रह रहेखो होय ते ग्रह तेज स्थानना फळने आपे ठे, अने जे ग्रह ते अंशोने उल्लंघन करी गयो होय ते ग्रह वीजो (वीजा स्थानमां रहेखो) थाय ठे. एज रीते वीजां सर्वे स्थानोमां जाणवुं.” दैचज्ञवज्जनां पण कह्युं ठे के—

“लग्नस्यः प्रोच्यते सोऽत्र ग्रहो य उदितांशगः ।

द्वितीयोऽनुदितांशस्यः सर्वराशिष्वयं क्रमः ॥ १ ॥”

“जे ग्रह कहेखा अंशोमां रहेखो होय ते ग्रह अहीं लग्नमां रहेखो कहेवाय ठे, अने जे ग्रह कहेखा अंशोमां रहेखो न होय अर्थात् तेने उल्लंघन करी गयो होय ते ग्रह वीजा स्थानमां रहेखो कहेवाय ठे. थाज क्रम सर्व राशिठेने विपे जाणवो.” अहीं सर्व राशिठेने विपे एम जे कहुं तेनुं तात्पर्य था प्रमाणे ठे.—लग्नमां रहेखो जेटलामो अंश कार्य यस्तते वर्ततो होय तेटलामोज अंश वारे स्थानोने विपे वर्तं ठे एम जाणवुं, तेथी करीने जे कोड स्थानने विपे जे ग्रह वर्तमान अंशने ओटंगीने रह्यो होय ते (ग्रह) तेनी आगळना स्थानमां

इन्द्रकूरयुतं लग्नं तथा लग्नोदितांशकान् ।

अधिकांशग्रहं दूष्यष्टहादवांगपि त्यजेत् ॥ ३० ॥

अर्थ—लग्नमां चंद्र के कोइ पण क्रूर ग्रह होय तो ते लग्न तजवुं, तथा लग्नमां कहेखा नवांशो जो चंद्र के क्रूर ग्रहे करीने युक्त होय तो ते पण तजवा, तथा लग्नमा इष्ट अंशकी अधिक अंशमां रहेखा ग्रहने (चंद्र अथवा क्रूर ग्रहने) इपित स्थानकी पहेखां पण तजवो. लग्नमां चंद्र तथा क्रूर ग्रहने तजवा माटे लग्न पण कहे ठे के—

“सौम्यग्रहयुक्तमपि प्रायः शशिनं विवर्जयेत्प्रो ।

क्रूरग्रहं न लग्ने कुर्यान्नयपञ्चमधने वा ॥ १ ॥”

“लग्नमां चंद्र जो सौम्य ग्रहे करीने युक्त होय तोपण ते प्राये करीने तजवा छायाक ठे, (अर्थात् क्रूर ग्रहे करीने युक्त होय तो अयस्य तजवा योग्य ठे,) तथा लग्नमां क्रूर ग्रहने करवो नहीं एटखे तजवा योग्य ठे, तेज प्रमाणे नयमा स्थानमां, पांचमा स्थानमां अने बीजा स्थानमां पण क्रूर ग्रह तजवो.” तथा—

“लग्नस्थे तपने व्याधो १ रसातलमुखः कुजे २ ।

क्षयो मन्दे ३ तमो राहो ४ केतापन्तकसंज्ञितः ५ ॥ १ ॥

योगेष्वेषु कृतं कार्यं मृत्युदारिद्र्यशोकदम् ।”

“लग्नमां सूर्य रह्यो होय तो ते व्याख योग कहेवाय ठे १, मंगळ रह्यो होय तो ते रसातलमुख नामनो योग कहेवाय ठे २, शनि होय तो क्षय योग ३, राहु होय तो तम योग ४ अने केतु होय तो ते अंतक नामनो योग कहेवाय ठे ५. आ योगमां करेखुं कार्यं मृत्यु, शोक अने दारिद्र्य आपनारुं घाय ठे” एम देवऋषयश्च कहे ठे.

“लग्नोदितांशकान्” एटखे लग्नने विषे उदित एटखे कहेखा ठे कन्यादिक नशांशो ठे ते पण चंद्र के क्रूर ग्रहे युक्त होय तो तजवा छायाक ठे, एटखे के जे राशिमां चंद्र के क्रूर ग्रह होय ते राशिना नामवाळो लग्नरानो (लग्नमा स्वामीनो) नशांशक पण तजवा योग्य ठे. ते विषे गदाधर कहे ठे के—

“यस्मिन् राशौ जयेद्यन्मस्तमं परिर्वरेत् ।

तस्मान्नपेच र्थपन्न्यमावर्णान्मुनयो जगुः ॥ १ ॥

यस्मिन् राशौ जयेत् मूरस्तमं परिर्वरेत् ।

लग्ने मृत्युं विजानीयात् पञ्चनेन्द्रे न संशयः ॥ २ ॥”

“जे राशिमां चंद्र होय ते अंशने लग्नमां पर्वयो, कएख के तेकी एक दई मुनीनां कन्याने विषवापणुं प्राप्त चाय ठे एम मुनिठ कहे ठे. बडी जे राशिमां क्रूर ग्रह होय

अने जे गुण सारी रीते व्यापीने रह्यो होय तेज अनुसरवा योग्य ठे, जेथी अंशोए करीने लग्नना जावथी अधिक थयेलो पांचमो शुक्र पण आवादीने माटे (शुभ नथी). अर्थात् चोथा स्थानमां रहेलो शुक्र जो अंशोए करीने लग्नना जा अधिक स्थानमां पटले पांचमा स्थानमां जतो होय तोपण ते शुभ नथी." आ हकीकत विवाहने आश्रीने विवाहवृंदावनादिक ग्रंथोमां कही ठे.

जवेज्जन्मनि जन्मर्हान्मृत्युधामनि यो ग्रहः ।

शुक्रोऽपि लग्नवर्त्येप सर्वकार्येषु नो शुभः ॥ ३१ ॥

अर्थ—जन्मसमये जन्मराशिथी अथवा जन्मलग्नथी आठमा स्थानमां जे ग्रहो होय ते जो कदाच शुभ होय तोपण विवाहादिक सर्व शुभ कार्यमां लग्नने विवर्ततो ते ग्रह शुभ नथी.

जन्मने विषे पटले जन्मसमये. जन्मर्हात् पटले क्रूर शब्दना वे अर्थ होवाथी जन्मराशिथी अथवा जन्मलग्नथी. शुभ होय तोपण अर्थात् क्रूर ग्रहंतुं तो शुं कहेतुं! वळी जास्कर तो आ प्रमाणे कहे ठे.—

“जन्मर्हजन्मलग्नान्यां यौ रन्ध्रेशावथाष्टमे ।

लग्ने तांश्च तदंशांश्च तज्जानीनपि च त्यजेत् ॥ १ ॥”

“जन्मराशिथी तथा जन्मलग्नथी जे आठमा स्थानना स्वामी लग्नने विषे आठमे होय ते आठमाना स्वामी तथा तेना अंशो तथा ते आठमी राशिनो त्याग करवो.”

शनिद्विकोणकेन्द्रस्थो वलीयान् सुहृदीहितः ।

कुजः केन्द्रान्त्यधर्माष्टस्थितो वा ज्ञज्ञजनः ॥ ३२ ॥

अर्थ—त्रिकोणमां के केन्द्रस्थानमां रहेलो शनि अति वळवान् अने तेना मित्रपणे जोवायेलो (तेना पर तेना मित्रनी दृष्टि पकती) होय अथवा केन्द्रस्थानमां, चारमा स्थानमां, नयमा स्थानमां के आठमा स्थानमां रहेलो मंगळ पण अत्यंत वळवान् अने तेना मित्रपणे जोवायेलो होय तो जज्ञजंजन नामनो योग थाय ठे. आ कुयोगनी सार्यक संज्ञा ठे. अर्थात् अशुभ ठे. आठमा स्थानमां रहेला मंगळतुं फळ गर्णे आ प्रमाणे कथुं ठे.—

“लग्नार्जमेऽष्टमगे दम्पत्योर्वह्निना मृतिः समकम् ।

जन्मनि यो वाऽष्टमगस्तसिद्धं गते वाऽपि ॥ १ ॥”

“मंगळ जो लग्नथी आठमा स्थानमां रह्यो होय अथवा जन्मसमये जे ग्रह आठमो होय ते ग्रह जो विवाहना लग्नमां रह्यो होय तोपण ते पर वहुंतुं एक सायेज अग्निथी मृत्यु थाय ठे.”

रविः कुजोऽर्कजो राहुः शुक्रो वा सप्तमस्थितः ।

इन्ति स्थापककर्तारो स्थाप्यमप्यविश्रम्भितम् ॥ ३३ ॥

॥ पशमो विमर्शः ॥

जाणवो. तेची करीने "दूषितगृहादर्वागपि त्यजेत्" "दूषित स्थानची पहेळां पण एम जे मूळ भ्रोकमां कहुं तेनो आज जावार्थ (तात्पर्य) थयो. आ रीते प्रागळना स्थानमां रहेखो आ (वर्तमान) ग्रह तजवानो कळो होय तो तेतुं छप्र नही. जेम कोर प्रतिष्ठामां कन्या छप्र ठे, अने कार्य वखते उघो मिथुनांश ग्रहण ठे, तेची जो कुंज (छप्रची उची) राशिमां सातमा, आठमा विगेरे अंशोमां छ रह्यो होय तो ते (ग्रह) जावरीतिप करीने मीनमां रहेखो होवाची सातमा नमांज गणाय, (अने सातमुं स्थान वर्ग्य ठे,) तेची करीने ते छप्र (कन्या छप्र) त्याग करवा घायक ठे. तेनी स्थापना आ प्रमाणे.—

आज प्रमाणे सर्वत्र जाणवुं. अही कोर शंका करे के—“ज्यारे आ जावरीतिप करीने दूषित थयेतुं स्थान तजवा योग्य कहुं त्यारे एज रीतिप जे स्थान ग्रहे करीने शोजित होय ते स्थान आदरवा घायक पण थरो.” आची शंका करवी नहीं, केमके आया (जावरीतिची थयेखा) गुणोतुं कृत्रिमपणुं होवाची अनादर करवानेज योग्य ठे. कहुं ठे के—

“नाङ्गीकारो जावजानां गुणानां, तद्दोषाणां तत्त्वतस्त्याग एव ।
जावव्यफायदमत्वं गतोऽपि, त्याज्यो छप्रत्सप्तमः सप्तसप्तः ॥ १ ॥”

“जावरीतिची उत्पन्न थयेखा गुणोने अंगीकार करवो नहीं, अने तेना (जावरीतिची उत्पन्न थयेखा) दोषोने वास्तविक रीते त्यागज करवानो ठे, तेची करीने जावनी स्पष्टवाने विपे (जावरीतिप करीने) सूर्य छप्रची आठमा स्थानमां गयो होय तोपण ते छप्रची सातमा स्थानमांज ठे, माटे तेनो त्याग करवो.” तथा—

“सप्तमस्यो यदा घन्त्रो जवेजावफळाष्टमः ।
न तदा दीयते छप्रं शुभैः सर्वग्रहैरपि ॥ १ ॥”

“सातमा स्थानमां रहेखो चंद्र जो जावफळे करीने आठमो घतो होय तो ते पलते सर्व ग्रहो शुभ होय तोपण छप्र देतुं नहीं.” तथा—

“प्रत्याख्येयः पादिकोऽपीह दोषः, सम्यग्व्यापी यो गुणः सोऽनुगम्यः ।
यस्मादंशैर्देहायाधिकः सप्त स्यान्नृत्यैर्जार्गवः पञ्चमोऽपि ॥ १ ॥”

“आ विवाहादिकना छप्रमां एक पहेलो दोष पण निपेध-अनादर करवा घायक ठे,

॥ आरंजसिद्धि ॥

सर्व कार्योंमां शुच प्रहनी संस्था दैवज्ञवद्वजमां आ प्रमाणे कही जे.—

“लघ्नाष्टपचयस्ये ३-६-१०-११ऽर्केऽन्त्या १२ स्त ७ कर्मा १० य ११ गे विधौ ।
 क्षोणीपुत्रेऽर्कपुत्रे च बुधश्चिक्व ३ रिपु ६ वाज ११ गे ॥ १ ॥
 त्यकरिप्या १२ द्यमे ७ सौम्ये जीवेऽष्टा ७ रि ६ व्ययो १२ जिते ।
 सर्वकार्याणि सिध्यन्ति त्यकपद्सप्तमे सिते ॥ २ ॥”

“लघ्नाथी उपचय (३-६-१०-११) स्थानमां सूर्य रह्यो होय, वारमा, सातमा, दश

अने अग्नीवारमा स्थानमां चंद्र रह्यो होय, मंगळ अने शनि त्रीजा, उच्च अने अग्नीवार
 स्थानमां रह्या होय, बुध वारमा अने आवमा सिवाय बीजा कोइ पण स्थानमां र
 होय, गुरु आवमा, उच्च अने वारमा सिवाय बीजा कोइ पण स्थानमां रह्यो होय, त
 शुक्र उच्च अने सातमा स्थान सिवाय बीजा कोइ पण स्थानमां रह्यो होय तो सर्व कार
 सिद्ध घाय जे.” आ उत्तम अने अशुच (अधम) ए वे प्रकारनी संस्थाथी जे प्र
 पाकी रह्या होय ते मध्यम संस्थामां जाणवा. यंत्र आ प्रमाणे—

	उत्तम.	मध्यम.	अधम.
रवि	३-६-१०-११		
चंद्र	१२-७-१०-११	२-४-५-७-९-१२	१-७
मंगळ	३-६-११	३-२-४-५-९	६-७-१
बुध	१-२-३-४-५-६-७-९-१०-११	२-४-५-९-१०-१२	१-७-७
गुरु	१-२-३-४-५-७-९-१०-११	१२	७
शुक्र	१-२-३-४-५-७-९-१०-११-१२	६-१२	७
शनि	३-६-११	०	६-७
राहु	३-६-११	२-४-५-७-९-१०-१२	१-७
केतु	३-६-११	२-५-७-९-१०-१२	१-४-७
		२-५-७-९-१०-१२	१-४-७

आ रीते सर्व कार्योंमां मामान्य रीते प्रहनी संस्था जे. ह्ये दीक्षणा व्रतामां असाधारण
 (विज्ञे) शुच प्रहनी संस्थाने कहे जे.—

दीक्षायां तरविधेन २ त्रि ३ तनया ५ रि ६स्यः शशी छि २ त्रि ३ पट्ट ६-
 व्योम १० स्वः क्षिति नृत्रि ३ पट्ट १६ शमगो १० ज्ञेः यो व्यया १२ षो ७ जितो
 १-२-३-४-५-६-७-९-१०-११ ।

मुक्षोज्या १२ रि ६ मुन ५ त्रि ३ धर्म एधन २ गो मन्दो धन २ ब्रातृ ३ पट्ट १-
 बुध ३ रि ७ मन्ध शोचनतमः सर्वे च धानस्विताः ॥ ३५ ॥

उत्तम- १-२-३-४-५-६-७-८-९-१०-११-१२-१३-१४-१५-१६-१७-१८-१९-२०-२१-२२-२३-२४-२५-२६-२७-२८-२९-३०-३१-३२-३३-३४-३५-३६-३७-३८-३९-४०-४१-४२-४३-४४-४५-४६-४७-४८-४९-५०-५१-५२-५३-५४-५५-५६-५७-५८-५९-६०-६१-६२-६३-६४-६५-६६-६७-६८-६९-७०-७१-७२-७३-७४-७५-७६-७७-७८-७९-८०-८१-८२-८३-८४-८५-८६-८७-८८-८९-९०-९१-९२-९३-९४-९५-९६-९७-९८-९९-१००-१०१-१०२-१०३-१०४-१०५-१०६-१०७-१०८-१०९-११०-१११-११२-११३-११४-११५-११६-११७-११८-११९-१२०-१२१-१२२-१२३-१२४-१२५-१२६-१२७-१२८-१२९-१३०-१३१-१३२-१३३-१३४-१३५-१३६-१३७-१३८-१३९-१४०-१४१-१४२-१४३-१४४-१४५-१४६-१४७-१४८-१४९-१५०-१५१-१५२-१५३-१५४-१५५-१५६-१५७-१५८-१५९-१६०-१६१-१६२-१६३-१६४-१६५-१६६-१६७-१६८-१६९-१७०-१७१-१७२-१७३-१७४-१७५-१७६-१७७-१७८-१७९-१८०-१८१-१८२-१८३-१८४-१८५-१८६-१८७-१८८-१८९-१९०-१९१-१९२-१९३-१९४-१९५-१९६-१९७-१९८-१९९-२००-२०१-२०२-२०३-२०४-२०५-२०६-२०७-२०८-२०९-२१०-२११-२१२-२१३-२१४-२१५-२१६-२१७-२१८-२१९-२२०-२२१-२२२-२२३-२२४-२२५-२२६-२२७-२२८-२२९-२३०-२३१-२३२-२३३-२३४-२३५-२३६-२३७-२३८-२३९-२४०-२४१-२४२-२४३-२४४-२४५-२४६-२४७-२४८-२४९-२५०-२५१-२५२-२५३-२५४-२५५-२५६-२५७-२५८-२५९-२६०-२६१-२६२-२६३-२६४-२६५-२६६-२६७-२६८-२६९-२७०-२७१-२७२-२७३-२७४-२७५-२७६-२७७-२७८-२७९-२८०-२८१-२८२-२८३-२८४-२८५-२८६-२८७-२८८-२८९-२९०-२९१-२९२-२९३-२९४-२९५-२९६-२९७-२९८-२९९-३००-३०१-३०२-३०३-३०४-३०५-३०६-३०७-३०८-३०९-३१०-३११-३१२-३१३-३१४-३१५-३१६-३१७-३१८-३१९-३२०-३२१-३२२-३२३-३२४-३२५-३२६-३२७-३२८-३२९-३३०-३३१-३३२-३३३-३३४-३३५-३३६-३३७-३३८-३३९-३४०-३४१-३४२-३४३-३४४-३४५-३४६-३४७-३४८-३४९-३५०-३५१-३५२-३५३-३५४-३५५-३५६-३५७-३५८-३५९-३६०-३६१-३६२-३६३-३६४-३६५-३६६-३६७-३६८-३६९-३७०-३७१-३७२-३७३-३७४-३७५-३७६-३७७-३७८-३७९-३८०-३८१-३८२-३८३-३८४-३८५-३८६-३८७-३८८-३८९-३९०-३९१-३९२-३९३-३९४-३९५-३९६-३९७-३९८-३९९-४००-४०१-४०२-४०३-४०४-४०५-४०६-४०७-४०८-४०९-४१०-४११-४१२-४१३-४१४-४१५-४१६-४१७-४१८-४१९-४२०-४२१-४२२-४२३-४२४-४२५-४२६-४२७-४२८-४२९-४३०-४३१-४३२-४३३-४३४-४३५-४३६-४३७-४३८-४३९-४४०-४४१-४४२-४४३-४४४-४४५-४४६-४४७-४४८-४४९-४५०-४५१-४५२-४५३-४५४-४५५-४५६-४५७-४५८-४५९-४६०-४६१-४६२-४६३-४६४-४६५-४६६-४६७-४६८-४६९-४७०-४७१-४७२-४७३-४७४-४७५-४७६-४७७-४७८-४७९-४८०-४८१-४८२-४८३-४८४-४८५-४८६-४८७-४८८-४८९-४९०-४९१-४९२-४९३-४९४-४९५-४९६-४९७-४९८-४९९-५००-५०१-५०२-५०३-५०४-५०५-५०६-५०७-५०८-५०९-५१०-५११-५१२-५१३-५१४-५१५-५१६-५१७-५१८-५१९-५२०-५२१-५२२-५२३-५२४-५२५-५२६-५२७-५२८-५२९-५३०-५३१-५३२-५३३-५३४-५३५-५३६-५३७-५३८-५३९-५४०-५४१-५४२-५४३-५४४-५४५-५४६-५४७-५४८-५४९-५५०-५५१-५५२-५५३-५५४-५५५-५५६-५५७-५५८-५५९-५६०-५६१-५६२-५६३-५६४-५६५-५६६-५६७-५६८-५६९-५७०-५७१-५७२-५७३-५७४-५७५-५७६-५७७-५७८-५७९-५८०-५८१-५८२-५८३-५८४-५८५-५८६-५८७-५८८-५८९-५९०-५९१-५९२-५९३-५९४-५९५-५९६-५९७-५९८-५९९-६००-६०१-६०२-६०३-६०४-६०५-६०६-६०७-६०८-६०९-६१०-६११-६१२-६१३-६१४-६१५-६१६-६१७-६१८-६१९-६२०-६२१-६२२-६२३-६२४-६२५-६२६-६२७-६२८-६२९-६३०-६३१-६३२-६३३-६३४-६३५-६३६-६३७-६३८-६३९-६४०-६४१-६४२-६४३-६४४-६४५-६४६-६४७-६४८-६४९-६५०-६५१-६५२-६५३-६५४-६५५-६५६-६५७-६५८-६५९-६६०-६६१-६६२-६६३-६६४-६६५-६६६-६६७-६६८-६६९-६७०-६७१-६७२-६७३-६७४-६७५-६७६-६७७-६७८-६७९-६८०-६८१-६८२-६८३-६८४-६८५-६८६-६८७-६८८-६८९-६९०-६९१-६९२-६९३-६९४-६९५-६९६-६९७-६९८-६९९-७००-७०१-७०२-७०३-७०४-७०५-७०६-७०७-७०८-७०९-७१०-७११-७१२-७१३-७१४-७१५-७१६-७१७-७१८-७१९-७२०-७२१-७२२-७२३-७२४-७२५-७२६-७२७-७२८-७२९-७३०-७३१-७३२-७३३-७३४-७३५-७३६-७३७-७३८-७३९-७४०-७४१-७४२-७४३-७४४-७४५-७४६-७४७-७४८-७४९-७५०-७५१-७५२-७५३-७५४-७५५-७५६-७५७-७५८-७५९-७६०-७६१-७६२-७६३-७६४-७६५-७६६-७६७-७६८-७६९-७७०-७७१-७७२-७७३-७७४-७७५-७७६-७७७-७७८-७७९-७८०-७८१-७८२-७८३-७८४-७८५-७८६-७८७-७८८-७८९-७९०-७९१-७९२-७९३-७९४-७९५-७९६-७९७-७९८-७९९-८००-८०१-८०२-८०३-८०४-८०५-८०६-८०७-८०८-८०९-८१०-८११-८१२-८१३-८१४-८१५-८१६-८१७-८१८-८१९-८२०-८२१-८२२-८२३-८२४-८२५-८२६-८२७-८२८-८२९-८३०-८३१-८३२-८३३-८३४-८३५-८३६-८३७-८३८-८३९-८४०-८४१-८४२-८४३-८४४-८४५-८४६-८४७-८४८-८४९-८५०-८५१-८५२-८५३-८५४-८५५-८५६-८५७-८५८-८५९-८६०-८६१-८६२-८६३-८६४-८६५-८६६-८६७-८६८-८६९-८७०-८७१-८७२-८७३-८७४-८७५-८७६-८७७-८७८-८७९-८८०-८८१-८८२-८८३-८८४-८८५-८८६-८८७-८८८-८८९-८९०-८९१-८९२-८९३-८९४-८९५-८९६-८९७-८९८-८९९-९००-९०१-९०२-९०३-९०४-९०५-९०६-९०७-९०८-९०९-९१०-९११-९१२-९१३-९१४-९१५-९१६-९१७-९१८-९१९-९२०-९२१-९२२-९२३-९२४-९२५-९२६-९२७-९२८-९२९-९३०-९३१-९३२-९३३-९३४-९३५-९३६-९३७-९३८-९३९-९४०-९४१-९४२-९४३-९४४-९४५-९४६-९४७-९४८-९४९-९५०-९५१-९५२-९५३-९५४-९५५-९५६-९५७-९५८-९५९-९६०-९६१-९६२-९६३-९६४-९६५-९६६-९६७-९६८-९६९-९७०-९७१-९७२-९७३-९७४-९७५-९७६-९७७-९७८-९७९-९८०-९८१-९८२-९८३-९८४-९८५-९८६-९८७-९८८-९८९-९९०-९९१-९९२-९९३-९९४-९९५-९९६-९९७-९९८-९९९-१०००

अर्थ—रवि, मंगळ, शनि, राहु अथवा शुक्र जो सातमा स्थानमा रखा होय तो तिष्ठा करनार गुरुने, प्रतिमा स्थापन करनारने अने विंघने पण शीघ्रपणे हण्णे ठे. आ लोक प्रतिष्ठाने आधीने जाणयो.

खग्रा १ म्युधस्मर ७ गो राहुः सर्वकार्येषु वर्जितः ।

त्रिपडेकादशः शस्तो मध्यमः शेषराशिषु ॥ ३४ ॥

अर्थ—पहेला, चोथा अने सातमा स्थानमा रहेछो राहु सर्व कार्यमां वर्ज्य ठे. त्रीजा, उचा अने अगीवारमा स्थानमां रह्यो होय तो ते शुभ ठे, अने ते सिवाय वीजां स्थानोमां रह्यो होय तो ते मध्यम ठे.

सर्व कार्यमां पटले वीक्षा, प्रतिष्ठा विगेरे (विवाह) कार्यमां. केतुने माटे नारचंद्रमां कर्तुं ठे के—“पहेला अने सातमा स्थानमां रहेछो तथा चंद्र करीने युक्त पटले चंद्रनी साथे रहेछो केतु तजवा योग्य ठे, त्रीजा, उचा अने अगीवारमा स्थानमां रह्यो होय तो ते प्रहण करवा योग्य (शुभ) ठे, अने बाकीनां स्थानोमां रह्यो होय तो ते मध्यम ठे.” आ उपरथी ए सिद्ध थयुं के—राहु जो नयमे के वारमे रह्यो होय तो ते पण श्रेष्ठ ठे. अन्यथा (जो श्रेष्ठ न होय तो) केतुने त्रीजा के उचा स्थाननी प्राप्तिनो असंजय थाय.

आ रीते सामान्यथी घटिका खग्रा ने विषे वर्ज्य दोपो कहा.

ह्ये प्रतिष्ठादिक सर्व कार्यना घटिका खग्रां साधारण जंग आपनारी (अशुभ) महोनी संस्था (व्यवस्था) आ प्रमाणे ठे.—शनि, रवि, चंद्र अने मंगळ खग्रां रखा होय तो ते अशुभ ठे, चंद्र, मंगळ, बुध, गुरु अने शुक्र आठमा स्थानमां रखा होय तो ते अशुभ ठे, चंद्र, शुक्र, खग्रां स्वामी अने तेना अंशानो स्वामी ठे स्थाने रखा होय तो ते अशुभ ठे, तथा सातमा स्थाने रहेला सर्व महो अशुभ ठे. ते विषे त्रिविक्रम कहे ठे के—

“त्याग्या खग्रेऽप्यथो ध मन्दात् पथे शुक्रेन्दुखग्राः ।
रन्ध्रे चन्द्रादयः पथ सर्वेऽस्तेऽन्नगुरु समौ ॥ १ ॥”

“खग्रा ने विषे शनिथी आरंजीने चार महो (शनि, रवि, चंद्र, मंगळ) वर्ज्य ठे, उचा स्थानने विषे शुक्र, चंद्र अने खग्रां स्वामी वर्ज्य ठे, आठमा स्थानमां चंद्रथी आरंजीने पांच महो (चंद्र, मंगळ, बुध, गुरु, शुक्र) वर्ज्य ठे, तथा सातमा स्थानने विषे सर्व महो वर्ज्य ठे, परंतु केटलाफना मते चंद्र अने गुरु पथे महो सातमा स्थानमां सम पटले उदासी (मध्यम) ठे. अहीं राहुने शनि जेचो जाणयो.”

अहीं आ रहस्य ठे.—

“अह्वावि मग्जिमवलं काळण सणिं गुरुं च वलवंतं ।
अवलं सुकं लग्गे तो दिस्कं दिज्ज सीसस्त ॥ १ ॥”

“अथवा तो लग्गमां शनिने मध्यम वळवाळो करीने, गुरुने वळवान् करीने तथा शुक्रने वळरहित करीने शिष्यने दीक्षा देवी” एम श्रीहरिजिज्ञ सूरि कहे ठे.

आ ग्रहो अनुक्रमे मध्यम वळवान्, उत्कृष्ट वळवान् अने हीन वळवाळा आ प्रनाणं घाय ठे. बीजे, पांचमे, आठमे अने अगीयारमे स्थाने रहेलो शनि ए स्थानो पणफरनां होयाची मध्यम वळवान् ठे, अने उहुं स्थान आपोक्खिमनुं ठे तोपण दिग्बळ सदिह होयाची मध्यम वळवान् ठे, गुरु केन्द्रमां के त्रिकोणमां होय त्यारे ते वळवानज होय ठे ए प्रगटज ठे. गुरुने अगीयारमा हर्षस्थान आगळ कहेवारो, तेथी ते स्थानमां पण ते वळवान् ठे. तथा त्रीजुं, उहुं, नवमुं अने वारमुं ए स्थानो आपोक्खिमनां होयाची त्यां रहेयो शुक्र हीन वळवाळो ठे. ते विषे त्रैलोक्यप्रकाशमां कहुं ठे के—

“रूपा २० र्ध १० पाद ५ वीर्याः स्युः केन्द्रादिस्था नजधराः ।”

“केन्द्रमां रहेया ग्रहो पूर्ण पटले वीश वसा वळवान् होय ठे, पणफर स्थानमां रहेया ग्रहो मध्यम पटले दश वसा वळवान् होय ठे, अने आपोक्खिम स्थानमां रहेया ग्रहो हीन पळवान् पटले पांच वसा वळवान् होय ठे.”

तेथी करीनेज आ उपरना ग्रहो उत्तम जंगमां स्थापन कर्यां ठे. याकीना ग्रहो जे स्थानमां रहीने सर्वनी संमतिप रेखाने आपनारा ठे ते पण उत्तम जंगमां दाखव कर्यां ठे. जे ग्रहो रेखाने आपनार उतां पण ग्रंथांतरमां तेमनो विसंवाद ठे तेउने मध्यम जंगमां गळ्या ठे. सातना स्थाने रहेयो धंज प्रस्तुत (उपरनी त्रण) गायाने अनुगारां माटेज मध्यम जंगमां घळ्यो ठे. आ वने जंगथी याकी रहेया ग्रहोने अपम जंगमां गळ्य ठे. अगीयारमे स्थाने रहेयो शुक्र मूवमां (मूळ भ्जोकमां) रेखा आपनार कर्यां ठे तोपण वारधंज, अग्रशुद्धि विगेरे ग्रंथोमां तेनो निबंध होयाची अपम जंगमां घळ्यो ठे.

हे विरादना उग्रमां रेखा आपनारी ग्रहोनी संख्या कहे ठे.—

विवाहे त्रिकांकी त्रि ३ रिपु ६ निधना ० येपु ११ गुनदो,
त्रिपुः स्वर २ ज्या ३ येपु ११ क्षितिजनय थाय ११ त्रि ३ रिपु ६ गः ।

कुदेज्जो सवा ३ ४ ० व्यय १२ विरहितावास्फुजिदरि ३-

सरा ३ था ० न्या १२ मुखवा विननु १ मुख ४ क्षामे ३ व्यय तमः ॥ ३३ ॥

उग्र—विवाहे उग्र कुदेज्जोनां मूयं अने सनि जो वीश, उदा, आठमा वं था, ५

मंगळ व्रीजे, षष्ठे के दशमे स्थाने रहेखो शुभ ठे, बुध तथा गुरु वारमा तथा आत्मसा विवायना १-२-३-४-५-६-७-८-९-१०-११ स्थानोमां रहेखा शुभ ठे, शुक्र वारमे, षष्ठे, पांचमे, व्रीजे, नवमे के वीजे स्थाने रहेखो शुभ ठे, तथा शनि वीजे, व्रीजे, षष्ठे, पांचमे के आठमे रहेखो शुभ ठे. वळी सर्वे ग्रहो अग्नीवारमे स्थाने रखा होय तो ते शुभ ठे. आ सर्वे ग्रहो उपर कहेखां स्थानोमां रखा होय तो दीक्षाना चक्रमां श्रेष्ठ होवाची तेठ रेखा आपनारा ठे एम जाणवुं. हर्षप्रकाश विगेरे ग्रंथोमां तो ग्रहोनी उत्तमादिक व्रण प्रकारनी रचना आ प्रमाणे कही ठे.—

“दु पण उ रवि ति दु उ ससी कुज ति उ दह बुद्ध ति दु उ पण दसमो ।

किंद तिकोणे य गुरु सुको ति अ उ नव वारसमो ॥ १ ॥

मंदो दु पण उ अरुमो सुफ विणा सविगारसहा सुह्या ।

चंदाउ फूर सत्तम अइअसुहा दिक्कसमयम्मि ॥ २ ॥

रवि ति ३ ससि सत्त दसमो बुहेग च्च सत्त नव गुरु ति उ दो ।

सुको दु पंच सणि तिअ मज्झिम सेसा अरुह सये ॥ ३ ॥”

“दीक्षाने समये रवि वीजे, पांचमे अने षष्ठे रह्यो होय, चंद्र व्रीजे, वीजे के षष्ठे रह्यो होय, मंगळ व्रीजे, षष्ठे के दशमे होय, बुध व्रीजे, वीजे, षष्ठे, पांचमे के दशमे होय, गुरु केंद्र के त्रिकोण (१-४-७-१०-१३-५) स्थाने होय, शुक्र व्रीजे, षष्ठे, नवमे के वारमे होय, शनि वीजे, पांचमे, षष्ठे के आठमे होय तथा शुक्र विना वीजा सर्वे ग्रहो अग्नीवारमे स्थाने होय तो आ सर्वे शुभ (उत्तम) ठे. तेमज चंद्रथी सातमे स्थाने क्रूर ग्रह रखा होय तो ते अत्यंत अशुभ ठे. तथा रवि व्रीजे स्थाने रह्यो होय, चंद्र सातमे के दशमे स्थाने होय, बुध पहेले, चौथे, सातमे के नवमे स्थाने होय, गुरु व्रीजे, षष्ठे के वीजे स्थाने होय, शुक्र वीजे के पांचमे होय अने शनि व्रीजे स्थाने होय तो ते सर्वे मध्यम ठे. वाकीना सर्वे अशुभ ठे.” स्थापना नीचे प्रमाणे.—

	उत्तम.	मध्यम.	अधम.
रवि	२-५-६-११	३	१-४-७-८-९-१०-१२
चंद्र	२-३-६-११	७-१०	१-४-५-८-९-१२
मंगळ	३-६-१०-११	०	१-२-४-५-७-८-९-१२
बुध	३-२-६-५-१०-११	१-४-७-९	८-१२
गुरु	१-४-७-१०-९-५-११	३-६-२	८-१२
शुक्र	३-६-९-१२	२-५	१-७-४-८-१०-११
शनि	२-५-६-८-११	३	१-४-७-९-१०-१२
राहु	३-६-११	२-५-८-९-१०-१२	१-४-७
केतु			

रमा स्थाने रक्षा होय तो ते शुभ फल आपनारा ठे. चंद्र वीजा, व्रीजा के अग्नीवारमा स्थाने रक्षो होय तो ते शुभ ठे. मंगळ अग्नीवारमे, व्रीजे के ठेक रहेखो शुभ ठे. बुध अने गुरु सातमा, आठमा अने वारमा स्थान सिवायनां (१-२-३-४-५-६-७-८-९-१०-११) स्थानोमां रहेखा होय तो ते शुभ ठे. शुक्र ठछा, सातमा, आठमा अने वारमा स्थान सिवायनां (१-२-३-४-५-६-७-८-९-१०-११) स्थानोमां रहेखो होय तो ते सारो ठे, अने शनि रहेखा, षोष्ठा अने सातमा स्थान सिवायनां (२-३-४-५-६-७-८-९-१०-११-१२) स्थानोमां रहेखो सारो ठे.

पंचतुं वीजुं, व्रीजुं अने अग्नीवारमुं स्थान शुभ कर्तुं ठे. ते विषे खड्ग कहे ठे के—

“यत्रेन्दुर्नाथगतो न तृतीयो न द्वितीयगधापि ।

अनुकूलैरपि शेषैस्तद्वर्जं वर्जयेन्मतिमान् ॥ १ ॥”

“जे खड्गकुंठ्रीमां चंद्र अग्नीवारमे स्थाने रक्षो न होय अथवा व्रीजे स्थाने रक्षो न होय, अथवा वीजे स्थाने पण न रक्षो होय तो वीजा प्रदो घनुहूळ होय तो त्त तेवुं खड्ग बुद्धिमाने वर्जवुं.”

मूळ सूत्रमां “सप्तारज्यव०” एम जे कर्तुं ठे तेने माटे सोनक कहे ठे के—

“सप्तमगते बुधे मति सप्तार्ज्यामारयेत् पतिं कन्या ।

मासत्रयेण कन्या निधनगते पद्मतां याति ॥ १ ॥

आयुःसौभाग्ययोरर्द्धा पुंसां दूनगते गुरौ ।

सुगौ तु योपितामाह पिपादे देयस्यो मुनिः ॥ २ ॥”

“पिपादकुंठ्रीमां जो बुध सातमे स्थाने रक्षो होय तो ते कन्या सोनका अनिधे सात परस बुधीमां मारे ठे, (अर्थात् तेनो पति मरण पावे ठे,) अने जो बुध आठमे स्थाने रक्षो होय तो षण मासनी अंदर कन्या मरण पावे ठे. १. पत्नी सातवा स्थानमां गुरु रक्षो होय तो पुरुषनां आयुष्य अने सौभाग्यनो नाश धार ठे, अने जो शुक्र सातमे स्थाने रक्षो होय तो कन्यानां आयुष्य तथा सौभाग्यनो नाश धार ठे एम देयस्य मुनि कहे ठे.”

मूळ भ्योक्तमां “आरफुजित्” शब्द धरयो ठे तेनो अर्थ “गुरु” ठे. व्ही मूळमां “अरिस्मराष्ट०” विगरे कर्तुं ठे तेने माटे देयस्यपुत्रनां कर्तुं ठे के—

“खड्गस्त्वैरपि गुरौ दुष्टो सुगुः शोभतेः पुत्रः”

“गुरु खड्गमां होय तोपण दुष्टो गुरु तथा आठनो मंगळ दुष्ट ठे.”

मूळ भ्योक्तमां “वित्तनु०” विगरे कर्तुं ठे ते विषे सोनक कहे ठे के—

“खड्गस्त्वो परस्परं राष्ट्रिरेति पुने कर्त्वीरएन् ।”

॥ आरंजसिद्धि ॥

रविचन्द्रकुजेर्नीचै १ लंगेशे शत्रुराशिगे २ ।
निर्वीर्ये चापि जामित्रे ३ युवत्या निरपत्यता ॥ ३५ ॥

अर्थ—रवि, चंद्र अने मंगळ नीचना होय तो एक योग. १. लग्ननो स्वामी राशिमां रह्यो होय तो वीजो योग. २. अथवा सातमुं स्थान वीर्य रहित होय तो योग. ३. आ व्रणमांथी कोऽपण योग होय तो ते स्त्री संतति रहित थाय वे. स्वामी, सौम्य ग्रहनी युति के दृष्टिनो अज्ञाय तथा ते ग्रहोतुं क्रूर होवापणुं ए किं वेन सातमा स्थाननुं वीर्य रहितपणुं जाणवुं.

तथा—

जामित्रेशः पतिः स्त्रीणां श्वशुरो नृपुत्रास्करो ।
तेरुच्चादिस्थितैस्तेपां श्रेयः स्यादन्यदन्यथा ॥ ४० ॥

अर्थ—जे ग्रह सातमा स्थाननो स्वामी होय ते स्त्रीनो पति जाणवो, तथा गुरु अने सूर्य स्त्रीना सासु अने ससरो जाणवा. आ ग्रहो उच्च विगेरे स्थाने रह्या होय तो तेथोतुं (पति विगेरेतुं) श्रेय-शुभ थाय वे, अने अन्यथा पदवे उच्चादिक स्थाने रह्या होय तो तेउतुं अश्रेय-अशुभ थाय वे.

“श्वशुरो” पदवे गुरु सासु अने सूर्य ससरो ए वेनो एकरोप समास करवाथी “श्वशुरो” अयुं वे. “तेः” पदवे ते सातमा स्थाननो स्वामी विगेरे. “उच्चादि” पदवे पोताना उच्च स्थाने रह्यो होय तो दीप्त १, पोतानी राशिमां होय तो स्वस्थ २, निम्न स्थानमां होय तो मुदित ३, पोताना वर्गमां रह्यो होय तो शांत ४, प्रगट क्रिणोते पारण करतो होय तो शक्त ५, पोताना नीच स्थानने उद्वेगन करीने पोताना उच्च स्थाननी सन्मुख ययो होय तो प्रवृत्तवीर्य ६, पोताना अंशमां रह्यो उतो सौम्य ग्रहोप जोयेव होय तो अधिवीर्य ७, सूर्यथी हृणायेवो होय तो विकृत ८, पोताना रात्रुना स्थानमां होय तो लज्ज ९, ग्रहे जीतायेवो होय तो पीकित १०, अने नीच राशिनां रह्यो होय तो दीन ११. आ प्रमाणे खडे कडेथी ग्रहोनी अगीयार अयस्थामांनी अने ससरातुं श्रेय-शुभ थाय वे, अने अन्यथा पदवे आ अयस्थामांनी अशुभ अयस्थानां रह्यो सातमा स्थानना स्वामी, गुरु अने सूर्य करीने ते पति, मातु अने ससरातुं अश्रेय थाय वे.

तथा—

उद्योदितांशः स्वदेशेन युतो दृशोऽथवा नृणाम् ।
तद्ब्रह्मानिग्रहः शीघ्रानिष्टोऽनिष्टो विपर्यये ॥ ४१ ॥

पोताना स्वामीए युक्त के दृष्ट न होय तो ते अनुक्रमे पुरुष (वर)ने, वदुने अने पुत्रने हणें ठे, परंतु जो युक्त के दृष्ट होय तो ते तेउने हणता नथी."

हवे नव श्लोककवने सर्व कार्यमां साधारण एवा ग्रहसंस्थारूप शुभाशुभ योगोने कहे ठे.—

लाजेऽकारौ शुभा धर्मे श्रीवत्सो यद्यरो शनिः १ ।

अर्धेन्दुर्विक्रमे मन्दो रविलाजे रिपौ कुजः २ ॥ ४२ ॥

अर्थ—जो अगीयारमा स्थानमां रवि अने मंगळ होय, नयमा स्थानमां शुभ ग्रहो (सौम्य ग्रहो) होय अने उचा स्थानमां शनि होय तो ते श्रीवत्स योग कहेयाय ठे.

१. अर्धां "यद्यरो" एटले "जो अरि (शत्रु) स्थानमां" एम "जो" शब्द लखवानुं आ तात्पर्य ठे.—जे जे ग्रहो जे जे स्थाने नियमित कर्या ठे ते ते ग्रहो ते ते स्थानेज होवा जोइए, अने बीजा ग्रहो गमे ते स्थाने होय तोपण आ योग थाय ठे. ए प्रमाणे सर्व योगोमां जेम संज्ञये तेम जाणवुं. विक्रम (३) स्थानमां शनि होय, लाज (११) स्थानमां रवि होय अने रिपु (६) स्थानमां मंगळ होय तो बीजो अर्धेन्दु नामनो योग थाय ठे. २.

शंखः शुभग्रहैर्विन्दुधर्मकर्मस्थितैर्नवेत् ३ ।

ध्वजः सौम्यैर्विलग्नस्थैः क्रूरैश्च निधनाश्रितैः ४ ॥ ४३ ॥

गुरुधर्मे व्यये शुक्रो लग्ने इश्चेत्तदा गजः ५ ।

कन्यालग्नेऽलिगे चन्द्रे हर्षः शुक्रेज्ययोर्मृगे ६ ॥ ४४ ॥

अर्थ—वंधु (४) स्थानमां, धर्म (ए) स्थानमां अने कर्म (१०) स्थानमां शुभ ग्रहो रह्या होय तो शंख योग थाय ठे. ३. लग्नमां सौम्य ग्रहो रह्या होय अने निधन (८) स्थानमां क्रूर ग्रहो रह्या होय तो ध्वज योग थाय ठे. ४. धर्म (ए) स्थानमां गुरु रह्यो होय, व्यय (१२) स्थानमां शुक्र होय अने लग्नमां बुध होय तो गज योग थाय ठे. ५. कन्या राशितुं लग्न होय, अने वृश्चिक (८) राशिमां चंद्र रह्यो होय, तथा मकर राशिमां शुक्र अने गुरु रहेला होय तो हर्ष योग थाय ठे. ६. अर्धां हर्ष योगमां कन्या लग्ननो नियम करवाथी एवं जणावे ठे के बीजा योगोमां लग्ननो कांइ एण नियम नथी. हर्ष योगनी स्थापना नीचे प्रमाणे.—

अर्थ—उग्रनो उदितंश जो पोताना स्वामीए युक्त अथवा दृष्ट होय तो ते पुरुषो (वर) ने इष्ट-शुभ ठे. वळी सातमा स्थानमां रहेखो पण तेज प्रमाणे होय तो ते स्त्रींने इष्ट-शुभ ठे, अने तेथी विपरीत होय तो अनिष्ट-अशुभ ठे.

उग्रमां अधिकार करेखो जे उदयी नवांशो होय ते उग्रोदितंश कहेयाय ठे. ते नवांशाना नामनी राशि कुंभळीमां कोइ पण स्थाने रही होय, परंतु जो ते पोताना स्वामीए युक्त अथवा दृष्ट होय तो ते उग्रोदितंश स्वेशयुतदृष्ट कहेयाय ठे. ते पुरुषोने पटखे वरने इष्ट ठे. तथा उग्रमां रहेखो जेटखामो अंश उदयी ठे तेदखामो सातमा स्थाननो अंश जो प्रथमनीज जेम पटखे स्वेशयुतदृष्ट होय तो स्त्रींने पटखे कन्याने शुभ फळदायी ठे, परंतु तेथी विपरीत पटखे उदयी उग्रंश जो स्वेशयुतदृष्ट न होय तो पतितुं मरण थाय ठे, अने तेदखामो सातमा स्थाननो अंश जो स्वेशयुतदृष्ट न होय तो वडुनुं मरण थाय ठे.

अर्ही तात्पर्य आ प्रमाणे ठे.—आ एक उदय अने अस्तनो प्रकार ठे. ते विपे यतियघ्नमां कहुं ठे के—

“उग्रोदिते तत्पञ्चणा नवांशे, दृष्टे युते षोडशशुद्धिः ।

तत्सप्तमांशे तु कलत्रजाजि, स्वस्वामिर्नयं कथितास्तुद्धिः ॥ १ ॥”

“उग्रनो उदयी नवांशो जो तेना स्वामीए दृष्ट अथवा युक्त होय तो ते उदयशुद्धि कही ठे, अने स्त्रीना (सातमा) स्थानने जजनारो तेनो सातमो अंश पोताना स्वामीए दृष्ट के युक्त होय तो ते अस्तशुद्धि कही ठे.” अर्ही “तत्सप्तमांशे” तेनो सातमो अंश एम जे कहुं ठे तेनो अर्थ आ प्रमाणे ठे.—उग्रमां जेटखामो अंश उदय पामेखो होय तेदखामो कलत्र (स्त्री) नामना सातमा स्थाननो अंश उग्रना उदितंशाधी गपीए तो सातमोज थाय ठे. आ एक प्रकारनी उदयशुद्धि अने अस्तशुद्धिनी रीत ठे, अने वीजी रीत आगळ कहेसे, अने ते उदयास्तशुद्धिना यजे प्रकारो वियादना उग्रनां अयस्य ग्रहण करवा योग्य ठे.

पळी जास्कर नामना आचार्य तो तेदखामो (जेटखामो उग्रोदितंश होय तेदखामो) पांचमा स्थानमां रहेखो पुत्र नवांशो पण स्वेशयुतदृष्ट होरो जोइए एन इष्ट ठे. ते कहे ठे के—

“नाथायुक्तेहिता उग्रजायापुत्रनवांशकाः ।

कमात् पुंस्त्रीमुतान् भ्रन्ति न भ्रन्ति सुतवीहिताः ॥ १ ॥”

“उग्रना, स्त्रीना (सातमा स्थानना) अने पुत्रना (पांचमा स्थानना) नवांशो जेक-

रविकविरविजेन्द्रजिः क्रमेण, व्ययधनपद्मनिधनेषु कूर्म एषः ३ ।

व्ययनिधनतनूपु मन्दचन्द्रारुणकिरणैर्मुशखं जगुर्मुनीन्द्राः ४ ॥ २ ॥”

“पहेला स्यान्मां बुध, नवमा स्यान्मां गुरु अने अग्नीयारमा स्यान्मां पंगु (शनि) रह्यो होय तो गज योग थाय ठे. १. वारमा स्यान्मां शनि, ठछ स्यान्मां गुरु अने चौथा स्यान्मां बुध रह्यो होय तो कुठार योग थाय ठे. २. वारमा स्यान्मां सूर्य, बीजा स्यान्मां शुक्र, ठछ स्यान्मां शनि अने आठमा स्यान्मां चंद्र होय तो कूर्म योग थाय ठे. ३. वारमा स्यान्मां शनि, आठमा स्यान्मां चंद्र अने पहेला स्यान्मां सूर्य होय तो मुशख योग थाय ठे. ४. एम मुनीन्द्रो कहे ठे.”

एन्यः श्रीवत्सपूर्वाः पद् पूर्व सवेषु कर्मसु ।

श्रेयस्तमा धनुर्मुखास्तवन्पथा स्युः पशुतरे ॥ ४७ ॥

अर्थ—आपारे योगमांना श्रीवत्सादिक पहेला उ योगो सर्ष कार्यमां अत्यंत शुभ ठे, अने धनुर् विंगरे वाहीना उ योगो अन्वया पटले अत्यंत अशुभ ठे. विशेष आ प्रमाणे ठे.—

“उदयचमो मम्मं १ नवपंचमि कूरकंठयं जणियं २ ।

दममभउत्ये सप्रं ३ कूरा उदयस्थितं जिहं ४ ॥ १ ॥

मम्मदोमेण मरणं कंठयदोमेण कुशालगं होइ ।

सपेश रायमशू जिहे पुशं विणासेइ ॥ २ ॥”

“कूर ग्रहो पहेले अने आठमं स्थाने रह्या होय तो मर्म नामनो दोष थाय ठे. १. बरने अने पांचमे स्थाने रह्या होय तो कूरकंठक कणो ठे. २. दसमे अने चौथे स्थाने रह्या होय तो सप्र थाय थाय ठे. ३. अने पहेले तथा सातमे स्थाने रह्या होय तो जिह दोष थाय ठे. ४. मर्म दोषे हरीने पोतानुं मरण थाय ठे, कंठक दोषे हरीने कुशलो हर थाय ठे, सपेश होय हरीने राजा शत्रुकाय थाय ठे, अने जिह दोष होय तो पुशो विनास थाय ठे” एम पूर्वोक्तर हरे ठे.

आनन्द १ जीव २ नन्दन ३ जीमूत ४ जय ५ स्थिरा ६ मृता ७ योगाः ।

हृत्तरुतिनेः प्रत्येकं द्विक्रिकेआपि लग्नगतेः ॥ ४८ ॥

अर्थ—गुरु, शुक्र अने मूक ए दरेक दरेक, पंच अने प्रो लग्नमां रह्या होय तो तेने हरीने अनुक्रमे आनन्द १, जीव २, नन्दन ३, जीमूत ४, जय ५, स्थिरा ६ अने मृता ७, र काल दोष थाय ठे.

उदाहरण पहेला दरेक गुरु, शुक्र अने मूक हरीने अनुक्रमे आनन्ददिक प्रो योग थाय ठे. (पहेले क उदाहरण गुरु होय तो आनन्द १, शुक्र होय तो जीव २, अने मूक होय

धनुरष्टमगोः सौम्येः पापैर्व्ययगतेर्जवेत् ७ ।

कुठारो जार्गवे पष्टे धर्मस्येऽर्के शनो व्यये ८ ॥ ४५ ॥

मुशलो (लं) वन्धुगे जौमे शनावन्त्येऽष्टमे विधौ ए ।

चक्रं च प्राचि चक्रार्थे चन्द्रात् पापशुनैः क्रमात् १० ॥ ४६ ॥

अर्थ—आठमा स्थानमा सौम्य ग्रहो रखा होय, अने चारमा स्थानमा पाप ग्रहो रखा होय तो धनुष योग थाय ठे. ७. ठछा स्थाने शुक्र होय, धर्म (ए) स्थाने सूर्य होय अने चारमे स्थाने शनि होय तो कुठार योग थाय ठे. ८. वंधु (ध) स्थाने मंगळ होय, चारमे स्थाने शनि होय अने आठमे स्थाने चंद्र होय तो मुशळ योग थाय ठे. ९. चंद्र (कुंरुळी) ना पूर्व अर्थ जागमां प्रथम चंद्र अने त्यारपटी पाप ग्रह अने शुक्र ग्रह एवा क्रमची चंद्र योग थाय ठे. १०. एटले के छन्नना जेटला नवांशो उदित होय तेटला दशमा स्थानना नवांशोनी पटी प्रदक्षिणाने क्रमे गमन करतां (जतां) चोद्या स्थानना तेटलाज अंशो सुधी चक्र (कुंरुळी) नो पूर्वार्थ कहेवाय ठे. ते पूर्वार्थमां प्रथम चंद्र मूकयो, अने त्यारपटीनां स्थानोमां प्रथम पाप ग्रह अने त्यारपटीना स्थानमां शुक्र ग्रह मूकयो. ए अनुक्रमे ग्रहोनी संस्थाने विपे चक्र योग थाय ठे. चक्र योगनी स्थापना—

कूर्मः पुत्रा ए र्थे २ रन्ध्रा ऽन्त्ये १२ प्वारमन्देन्दुजास्करैः ११

वापी पापैस्तु केन्द्रस्थै १२ योगाः स्युर्छादशेत्यमी ॥ ४७ ॥

अर्थ—पांचमा स्थानमा मंगळ, वीजा स्थाने शनि, आठमा स्थाने चंद्र अने चारमा स्थाने सूर्य होय तो कूर्म योग थाय ठे. आ प्रमाणे आ कूर्म योगमां स्थानोना अने ग्रहोना अनुक्रम जाणयो. ११. तथा केन्द्रमां पाप ग्रहो रखा होय तो वापी नामनो योग थाय ठे. १२. आ रीते आ चार योगो थाय ठे.

रत्नमात्रामां गज विगरे चार योगोनुं लक्षण आ प्रमाणे कथं ठे.—

“तनुनयत्रयगैः क्रमेण योगो, बुधवियुधाचितपङ्कजिर्गजः स्यात् १ ।

व्ययरिपुद्दिकेपु यक्रमुकमुमणिसुतैः क्रमशः कुठार एवः २ ॥ १ ॥

“पाप ग्रहो ँटखे रवि, मंगळ, शनि अने राहु जो पहेला, आठमा, पांचमा सातमा स्थानमां रह्या होय, शुक्र ग्रहो आठमा स्थानमां रह्या होय, अने चंद्र पहेले उच्च के आठमा स्थानमां रह्यो होय तो आ रीतनी ग्रहसंस्था देवनी प्रतिष्ठामां तज योग्य ठे.” आधी करीने ँक पण ग्रह जंग देनारा स्थानमां रह्यो होय तो रेखाए करी अधिक ँवा पण लगने विषे प्रतिष्ठा करवी नहीं, परंतु जंग देनार स्थान ँक पण न हो अने केटलाक ग्रहो इष्ट होय तथा केटलाक ग्रहो अनिष्ट होय तोपण रेखाए करी अधिक ँवा लगने विषे प्रतिष्ठा करवी. वळी केटलाक आचार्यांए “उच्चो चंद्र प्रतिष्ठाम रेखा आपनार ठे” ँम कह्युं ठे, ते अमुक प्रकारना योगने आश्रीनेज कह्युं ठे अन्वया प्रकारे ते रेखा आपनार अतो नथी ँम जाणवुं. आ प्रमाणे त्रिविक्रमशतकन टीकामां कह्युं ठे.

वळी नारचंद्रमां तो उत्तम १, मध्यम २, विमध्यम ३ अने अधम ४ ँ रीते ग्रहोनी चार जंगी कही ठे. ते आ प्रमाणे.—

“त्रिरिपा १ वासुतखे २ स्वत्रिकोणकेन्द्रे ३ विरैस्मरेऽत्रा ४ ग्यर्थे ५ ।

लाजे ६ शूर १ बुधा २ चिंत ३ ऋगु ४ शशि ५ सर्वे ६ क्रमेण शुजाः ॥ १ ॥”

“शूर ग्रहो (रवि, मंगळ, शनि, राहु) त्रीजे तथा उच्च स्थाने शुक्र ठे. बुध पहेलेथी सुत स्थान सुधी (१-२-३-४-५) तथा ख (१०) स्थानमां शुक्र ठे. गुरु स्व (२), त्रिकोण (९-५) अने केन्द्र (१-४-७-१०) स्थानमां शुक्र ठे. शुक्र उपरनां सात स्थानो (२-९-५-१-४-७-१०) मांथी धन (२) अने सर (७) स्थान रहित ँटखे ९-५-१-४-१० ँ पांच स्थानोमां शुक्र ठे. चंद्र अग्नि (३) अने अर्थ (२) स्थानोमां शुक्र ठे. तथा सर्वे ग्रहो लाज (११) स्थानमां शुक्र ठे.” वळी

“खेऽर्कः केन्द्रारिधर्मेपु शशी ज्ञोऽरिन्वास्तगः ।

पद्येज्यः स्वत्रिगः शुक्रो मध्यमाः स्थापनक्षणे ॥ २ ॥

आरेन्वर्काः सुतेऽस्तारिरिष्ये शुक्रस्त्रिगो गुरुः ।

विमध्यमाः शनिधीखे सर्वे शोपेपु निन्दिताः ॥ ३ ॥ ”

“दशमे स्थाने रहेखो सूर्य, केन्द्र (१-४-७-१०), अरि (६) अने धर्म (९) स्थाने रहेखो चंद्र, उच्च, सातमे अने नवमे स्थाने बुध होय, उच्च स्थाने गुरु होय, शुक्र वीजे के त्रीजे स्थाने होय तो ते प्रतिष्ठाने समये मध्यम ठे. मंगळ, चंद्र अने सूर्य पांचमे स्थाने रह्या होय, शुक्र उच्च, सातमे के वारमे स्थाने होय, गुरु त्रीजे स्थाने होय, शनि पांचमे के दशमे स्थाने होय तो ते विमध्यम जाणवा. शोप स्थानोमां सर्वे ग्रहो अधम ठे.”

तो नन्दन ३ योग धाय ठे,) छग्रमां बुध अने गुरु रद्दा होय तो जीमूत ४ योग धाय ठे, बुध अने शुक्र होय तो जय ५ योग धाय ठे, गुरु अने शुक्र होय तो स्थिर ६ योग धाय ठे, तथा छग्रमां बुध, गुरु अने शुक्र त्रणे रद्दा होय तो अमृत ७ योग धाय ठे. अर्थां विक्रानो अर्थ ववे अने विक्रानो अर्थ त्रण धाय ठे.

योगा यथार्थनामानः सर्वेपूतमकर्मसु ।

ऐश्वर्यराज्यसाम्राज्यविधातारः क्रमादमी ॥ ५० ॥

अर्थ—आ साते योगो सर्व उत्तम कार्यमां यथार्थ नामवात्ता होवाची चुज ठे, तथा आ योगो अनुक्रमे ऐश्वर्य, राज्य अने साम्राज्यने करनारा ठे. राजार्थने जे शासन करे ते सद्याद् कहेयाव ठे, तेंही साम्राज्यनो अर्थ चक्रवर्तीपणुं धाय ठे. अनुक्रमे ऐश्वर्यादिकने करनारा ठे एतखे के एक एक प्रहयाळो योग होय तो ऐश्वर्य आपे, पचे प्रहूनो योग होय तो राज्य आपे, अने त्रणे प्रहूनो योग होय तो साम्राज्य आपे. आरीते सर्व (१२-४-७) मळीने त्रेवीश योग धाय ठे.

इये प्रतिष्ठाना छग्रमां रखाने आपनारी प्रहसंस्था कहे ठे.—

प्रतिष्ठायां श्रेष्ठो रविरुपचये ३-६-१०-११ शीतफिरणः,

स्वधर्माद्वे तत्र २-३-६-९-१०-११ क्षितिजरविजो व्यायरिपुगो ३-११-३ ।

बुधस्वर्गाचार्यो व्ययनिधनवर्जो १-२-३-४-५-६-७-९-१०-११ गृगुणुतः,

सुतं यावत्प्रमात्रवमदशमायेऽपि तथा १-२-३-४-५-९-१०-११ ॥ ५१ ॥

अर्थ—प्रतिष्ठामां सूर्य जो उपपद्य (३-६-१०-११) स्थाननां रदो होय तो ते श्रेष्ठ ठे. चंद्र पन (२) अने धर्म (९) स्थान सहित पूर्वनां स्थानांमां (२-३-६-९-१०-११) रदो होय तो ते श्रेष्ठ ठे. मंगळ अने शनि वि, धाय अने रिपु (३-११-३) स्थानमां श्रेष्ठ ठे. बुध अने गुरु व्यय (१२) तथा निधन (०) ए वे स्थान विराड याकीनां (१-२-३-४-५-६-७-९-१०-११) स्थानांमां श्रेष्ठ ठे. तथा गुरु छग्रची सुत (पांशमा) जयन सुधी (१-२-३-४-५) तथा नरना, दरना अने धनी-धारमा स्थाने रद्दो श्रेष्ठ ठे.

पटी विविधमे जंग देनास प्रदो आ रनाये कटा ठे.—

“छग्रमृत्युसुताक्षेषु पापा तन्त्रे शुभाः स्थिताः ।

स्वाग्दा देवप्रतिष्ठायां छग्रप्राप्तयः कारी ॥ १ ”

पांचमे होय तो पुत्रनुं शत्रुची मरण थाय ५, उंचे होय तो शत्रुनो नाश थाय ६, सातमे होय तो स्त्रीनो नाश थाय ७, आठमे होय तो स्वजननो नाश थाय ८, नवमे होय तो गुणनो नाश थाय ९, दशमे होय तो रोग थाय १०, अगीयारमे होय तो धननी प्राप्ति थाय ११ अने वारमे होय तो हानि थाय १२.”

“चिरमहिम १ धन २ रिपुहय ३ सुख ४ सुत ५ परिपन्थिमरण ६ वरकन्याः ७ ।
शशिजेन सूरिमृत्यु ८ वसु ९ कर्मा १० जरण ११ रैनाशाः १२ ॥ ४ ॥”

“बुध पहेले स्थाने होय तो (प्रतिमानो) घणा काळ सुधी महिमा रहे १, बीजे होय तो धननो लाज थाय २, त्रीजे होय तो शत्रुनो हय थाय ३, चोथे होय तो सुख मळे ४, पांचमे होय तो पुत्रप्राप्ति थाय ५, उंचे होय तो शत्रुनो नाश थाय ६, सातमे होय तो श्रेष्ठ स्त्रीनी प्राप्ति थाय ७, आठमे होय तो आचार्यनुं मरण थाय ८, नवमे होय तो धन मळे ९, दशमे होय तो कार्यसिद्धि थाय १०, अगीयारमे होय तो आच्छरण मळे ११ अने वारमे होय तो धननो नाश थाय १२.”

“कीर्ति १ वृद्धिः २ सौख्यं ३ रिपुनाशः ४ सुतसुखं ५ स्वजनशोकः ६ ।

स्त्रीसुख ७ गुरुमृति ८ धन ९ लाज १० ऋद्धयो ११ हानि १२ रमरगुरोः ॥ ५ ॥”

“गुरु पहेले स्थाने होय तो कीर्ति वधे १, बीजे स्थाने होय तो वृद्धि थाय २, त्रीजे होय तो सुख मळे ३, चोथे होय तो शत्रुनो नाश थाय ४, पांचमे होय तो पुत्रनुं सुख मळे ५, उंचे होय तो स्वजननो शोक थाय ६, सातमे होय तो स्त्रीनुं सुख मळे ७, आठमे होय तो गुरुनुं मरण थाय ८, नवमे होय तो धन मळे ९, दशमे होय तो लाज थाय १०, अगीयारमे होय तो ऋद्धि प्राप्त थाय ११ अने वारमे होय तो हानि (मरण) थाय १२.”

“सिद्धि १ धन २ मान ३ तेजः ४ स्त्रीसुख ५ दुष्कीर्तयः ६ सुतासि युता ।

चैत्यादिसर्वहानि ७ आसुख ८ मितरेषु ९-१०-११-१२ पूज्यता शुक्रात् ॥ ६ ॥”

“शुक्र पहेले स्थाने होय तो कार्यसिद्धि थाय १, बीजे होय तो धन मळे २, त्रीजे होय तो मान पामे ३, चोथे होय तो तेज वधे ४, पांचमे होय तो स्त्रीनुं सुख मळे ५, उंचे होय तो अपयश मळे ६, सातमे होय तो पुत्रनी प्राप्ति तथा चैत्य विगेरे सर्वनो विनाश थाय ७, आठमे होय तो असुख थाय ८ तथा नवमे, दशमे, अगीयारमे के वारमे होय तो पूज्यपणुं प्राप्त थाय.”

“पूजा १ कर्तृविघात २ जूरिविघ्न ३ प्राप्तादवन्पुहयाः ४,

पुत्राह्मेम ५ विपद्दरोगविलय ६ ज्ञातिप्रियाव्यापदः ७ ।

गोत्रप्राणविपत्ति ८ पातकरिष्यद्गो ९ च कार्यक्षतिः १०,

कान्ताकायनरक्षजीवितधनं ११ मन्देन मानघोदयः १२ ॥ ७ ॥”

प्रतिष्ठाने विषे ग्रहसंस्थानो यंत्र.

	उत्तम.	मध्यम.	विमध्यम.	अधम.
रवि	३-६-११	१०	५	१-२-५-७-८-९-१२
शुक्र	२-३-११	१-५-६-७-९-१०	५	८-१२
मंगळ	३-६-११	०	५	१-२-५-७-८-९-१०-१२
बुध	१-२-३-५-९-१०-११	६-७-९	०	८-१२
गुरु	१-२-५-९-१०-११	६	३	८-१२
शुक्र	१-५-९-१०-११	२-३	६-७-१२	८
शनि	३-६-११	०	५-१०	१-२-५-७-८-९-१२
रा.के.	३-६-११	२-५-९-१०-१२	०	१-७

पूर्णचक्र ग्रहसंस्थाना फळने आ प्रमाणे कहें ठे.—

“प्रासादजंग १ हानी २ धनं ३ स्वजन ४ पुत्रपीडा ५ रिपुघाताः ६ ।

स्त्रीमृति ७ मृति ८ धर्मगमाः ९ सुख १० र्द्धि ११ शोका १२ स्तनोः प्रचृति सूर्यात् ॥ १ ॥”

“प्रतिष्ठा छप्रमां जो सूर्य पहेले स्थाने रखो होय तो प्रासादनो नाश थाय १, बीजे होय तो हानि थाय २, बीजे होय तो धन मळे ३, चोथे होय तो स्वजनने पीडा थाय ४, पांचमे होय तो पुत्रपीडा थाय ५, षष्ठे होय तो शत्रुनो नाश थाय ६, सातमे होय तो स्त्रीनुं मरण थाय ७, आठमे होय तो पोतानुं मरण थाय ८, नवमे होय तो धर्मनो नाश थाय ९, दशमे होय तो सुख मळे १०, अगीयारमे होय तो र्द्धि मळे ११ अने वारमे होय तो शोक थाय १२.”

“कर्तृघिनाश १ धनागम २ सौजाग्य ३ छन्द ४ दैन्य ५ रिपुविजयाः ६ ।

शशिनोऽसुख ७ मृति ८ विघ्ना ९ नृपपूजा १० पियय ११ पमुहानी १२ ॥ २ ॥”

“चंद्र पहेले स्थाने होय तो प्रतिष्ठा करनारनो नाश थाय १, बीजे होय तो धननी प्राप्ति थाय २, बीजे होय तो सौजाग्य थाय ३, चोथे होय तो शुद्ध थाय ४, पांचमे होय तो दीनता थाय ५, षष्ठे होय तो शत्रुनो जय थाय ६, सातमे होय तो अशुभ थाय ७, आठमे होय तो मरण थाय ८, नवमे होय तो विघ्न थाय ९, दशमे होय तो राजाधी सन्मान मळे १०, अगीयारमे होय तो विषयविकारनी हानि थाय ११ अने वारमे होय तो धननी हानि थाय १२.”

“दहनं १ मुरगृहजंगो २ ज्ञानो ३ रोग ४ पुत्राखनृती ५ ।

रिपु ६ नारी ७ स्वजन ८ गुणप्रंशा ९ रोगा १० र्ध ११ हानयो १२ ज्ञीनात् ॥ ३ ॥”

“मंगळ पहेले स्थाने होय तो प्रासाद बळी जाय १, बीजे होय तो देवनो प्रमाद जांगी जाय २, बीजे होय तो पृथ्वीनो खान थाय ३, चोथे होय तो रोग थाय ४,

“बुध लग्नमां रह्यो होय, अथवा गुरु चतुष्टय (१-४-७-१०) स्थानमां रह्यो होय अने शुक्र द्वियुक्त (४) स्थानमां रह्यो होय त्यारे इन्द्र, कार्तिकस्वामी, यक्ष, चंद्र अने सूर्यनी प्रतिष्ठा करवी.”

“यस्य ग्रहस्य यो वर्गस्तेन युक्ते निशाकरे ।

प्रतिष्ठा तस्य कर्तव्या स्वस्ववर्गोदयेऽपि वा ॥ ६ ॥”

“जे ग्रहनो जे वर्ग होय ते वर्ग करीने युक्त चंद्र होय त्यारे ते ग्रहनी प्रतिष्ठा करवी, अथवा पोतपोताना वर्गनो उदय होय त्यारे करवी.”

“अस्मात्कालाद्भ्रष्टास्ते कारकसूत्रधारकर्षणाम् ।

हयमरणबन्धनामयविवादशोकादिकर्तारः ॥ ७ ॥”

“आ उपर कहेला समयथी रहित काले प्रतिष्ठा करी होय तो ते तेदेवो करावनार, सुधार अने करनारना हय, मरण, बंधन, व्याधि, विवाद अने शोक विगेरेने करनारा थाय ठे.”

विशेष ए ठे जे—रेखा आपनारा दरेक ग्रहोए करीने सर्व कार्योंमां बीस विशेषक-वाळुं लग्न थाय ठे. ते आ प्रमाणे.—

“अशुद्ध विसा रविणो पण ससिणो तिस्रि हुंति तद् गुरुणो ।

दो दो बुद्धसुक्काणं सद्वा सणिजोमराहूणं ॥ १ ॥”

“सूर्यना सास्रा त्रण वसा, चंद्रना पांच वसा, गुरुना त्रण, बुधना तथा शुक्रना बवे अने शनि, मंगळ तथा राहुना दोद दोद वसा होय ठे.” आ सर्व मळीने बीस वसा एटले विशेषक थाय ठे.”

हवे प्रतिष्ठाना लग्नमां विशेष कहे ठे.

वळहीनाः प्रतिष्ठायां रवीन्द्रगुरुज्ञार्गवाः ।

गृहेश १ गृहिणी २ सौख्य ३ स्वानि ४ हन्युर्यथाक्रमम् ॥ ५२ ॥

अर्थ—जो प्रतिष्ठामां सूर्य, चंद्र, गुरु अने शुक्र वळहीन होय तो तेज अनुक्रमे धरना स्वामीने, तेनी स्त्रीने, सुखने तथा धनने हणें ठे, एटले के सूर्य वळहीन होय तो धरना स्वामीनो नाश थाय ठे, चंद्र वळहीन होय तो तेनी स्त्रीनो नाश थाय ठे विगेरे. अहीं वळहीन एटले पहेलां अठार प्रकारे अथवा नव प्रकारे ग्रहोनी निर्वळता कही ठे ते जाणवी. अथवा तो नीच, क्रूर ग्रहे युक्त के अस्त पामेलो जे ग्रह होय ते निर्वळज कथोठे.

तथा—

तनु १ वन्धु ४ सुत ५ द्यून ७ धर्मेपु ९ तिमिरान्तकः ।

सकर्मसु १० कुजार्की च संहरन्ति सुरालयम् ॥ ५३ ॥

“शनि पहेले स्थाने होय तो (प्रतिमानी) पूजानो नाश थाय १, बीजे होय तो प्रतिष्ठा करनारनो नाश थाय २, त्रीजे होय तो पणो वैजय प्राप्त थाय ३, चौथे होय तो प्रासाद अने वंधुनो नाश थाय ४, पांचमे होय तो पुत्रतुं अकड्याण (मरण) थाय ५, षष्ठे होय तो शत्रु अने रोगनी नाश थाय ६, सातमे होय तो ज्ञाति (सगा संबंधी) अने स्त्रीतुं मरण थाय ७, आठमे होय तो गोत्रना (पित्राङ्गना) प्राणनो नाश थाय ८, नवमे होय तो पाप कर्म वंधाय ९, दशमे होय तो कार्यनी हानि थाय १० अगीयारमे होय तो स्त्री, सुवर्ण, रत्न, जीवित अने धननी प्राप्ति थाय ११ तथा वारमे होय तो मांदगीनो उदय थाय १२.”

“सकलकुंकुलिकासु विधुंतुदः, शनिसमानफलो हि विचार्यताम् ।”

“सर्वे लघुकुंकुलीर्षमां राहुने शनिनी जेवा फळवाळो जाणवो.”

वळी लघु तो ध्या प्रमाणे कहे ठे.—

“वखवति सूर्यस्य मुते वळहीनेऽङ्गारके युधे धैव ।

मेपवृषस्ये सूर्ये रूपाकरेऽर्चार्हती स्थाप्या ॥ १ ॥”

“सूर्यनो पुत्र (शनि) वळवान् होय, मंगळ अने युध वळहीन होय अने मेप तथा वृष राशिमां सूर्य तथा चंद्र रक्षा होय त्वारे अरिहंतनी प्रतिमानी स्थापना करपी.” अर्थां “मेपवृषस्ये”ने बदले केतलाएक आचार्यो “मेपमृगस्ये” एतले “मेप अने मृग राशिमां” एम कहे ठे.

“वळहीने त्रिदशगुरो वखवति जामे त्रिकोणसंस्थे पा ।

असुरगुरो वायस्ये महेश्वरार्चा प्रतिष्ठाप्या ॥ २ ॥”

“गुरु वळहीन होय, मंगळ वळवान् होय अथवा त्रिकोणमां रष्टो होय तथा शुक्र अगीयारमे स्थाने रष्टो होय त्वारे महेश्वर (महादेव)नी प्रतिमा स्थापन करपी.”

“वळहीने त्वगुरगुरो वखवति चन्द्रात्मजे पिउध्रे पा ।

त्रिदशगुरावायस्ये स्थाप्या प्राज्ञी तथा प्रतिमा ॥ ३ ॥”

“शुक्र वळहीन होय, चंद्रनो पुत्र (युध) वळवान् होय अथवा लघुमां रष्टो होय तथा गुरु अगीयारमे स्थाने रष्टो होय त्वारे प्रज्ञानी प्रतिमा स्थापन करपी.”

“शुक्रोदये नयम्यां वखवति चन्द्रे कुत्रे गगनसंस्थे ।

त्रिदशगुरो वखयुक्ते देवीनां स्थापयेदर्शाम् ॥ ४ ॥”

“नयमीने दिपसे शुक्रनो उदय होय, चंद्र वळवान् होय, मंगळ दराने स्थाने रष्टो होय अने गुरु वळवान् होय त्वारे देवीनी प्रतिमा स्थापवी.”

“युधलघे जीवे पा चतुष्टयस्ये शुक्रां द्विदुक्तसंस्थे ।

वासपकुम्भारपदेन्दुजास्कराणां प्रतिष्ठा स्वात् ॥ ५ ॥”

निशि सायं १ दिने २ योषित् १ पुंमहैश्च २ परं क्रमात् ३ ।
 तुर्यं व्योन्नस्तनुं यावत्तुर्याघावच्च सप्तमम् ॥ २ ॥
 पुंमहैषु तनोर्यावत्तुर्यं सप्तमतो नजः ।
 स्त्रीमहैषु मुदः स्थानं ४ फलं तदनुमानतः ॥ ३ ॥”

“सूर्यादि साते ग्रहोने विषे अनुक्रमे नवमं, त्रीजुं, ठडुं, पदेखुं, अग्नीयारमुं, पांचमुं अने वारमुं, आ स्थानो प्रथम हर्षस्थान ठे १. साते ग्रहोनां जे उच्च स्थान ठे ते वीजुं हर्षस्थान ठे २. स्त्रीरूप एवा चंद्र तथा शुक्र रात्रि तथा संख्याए होय, रवि, मंगल, गुरु आदि पुरुपरूप ग्रहो दिवसे होय तो आ ग्रहोनुं त्रीजुं हर्षस्थान ठे ३. पुरुपरूप रवि, मंगल, गुरु आदि ग्रहोने विषे चोखुं दशमाथी लग्न सुधी (१०-११-१२-१), चोथेथी सातमा (४-५-६-७) स्थानो तथा सूर्य, चंद्र तथा शुक्रादिक ग्रहोने विषे लग्नथी चोथा सुधी (१-२-३-४), सातमाथी दशमा सुधी (७-८-९-१०), आ स्थानो चोखुं हर्षस्थान ठे ४, तेनुं फल ते स्थानोना अनुसारे जाणवुं.”

आमां उच्च हर्षस्थान पूर्वे कहेखुं ठे, तेथी अही गण्युं नथी. ए रीते अही व्रथ प्रकारनुं हर्षस्थान कहुं. पूर्वे कहेली अग्नीयार अवस्थार्जने मध्ये जे ग्रह शुभ अवस्था पाळो होय थयवा उ प्रकार आदि बळे करीने युक्त होय ते बळी (बळवान्) जाणवो. ए रीते अन्य स्थळे पण ग्रहोनी सवलता जाणवी.

मूल श्लोकमां सद्यो रिष्टं पटले तत्काळनो रिष्ट योग, पटले के ते बलते (कार्य वरते) जे लग्न, तिथि, वार विंगरे होय तेमना योगे करीने जे रिष्ट योग उत्पन्न थयो होय ते. जेम मध अने पीना समान योगे करीने विष योग थाय ठे. आवा रिष्ट योगनो नास करे ठे एम जाणवुं. ते रिष्ट योग आ प्रमाणे थाय ठे.—

“उदयागतलग्नमिति (तिं) संक्रान्तेर्लुक्कदिवसमितियुक्तम् ।
 संक्रां च विषाय बुधः पृथक् पृथक् पश्यथा न्यसेत् ॥ १ ॥
 क्षिप्या तत्र क्रमशः तिथि १५ रवि १२ दश १० वसु ० मुनीन् ७ जजेन्नयतिः ।
 रोषाद्दुः शरसद्भ्यो यदि नवति तदा वदेन्नियुषः ॥ २ ॥
 क्यद् १ कृशानुनीति २ ज्ञानयं ३ चौरविद्भ्यो ४ मृत्युः ५ ।
 क्रमशो नवेत् प्रतिष्ठापरिणयनादां तदा रिष्टम् ॥ ३ ॥”

“उदयथी गयेत्ता लग्नना प्रमाणे संक्रान्तिना लुक्क (जोगवायेत्ता) दिवसना प्रमाण- बंद युक्त करी तेनां एक नामवो. पत्नी बुधने जूरो जूरो पांच प्रकारे स्थापन करयो. तेनां दरेकनां अनुक्रमे १५-१२-१०-० अने ७ उमेरथा. पत्नी तेने नये नाम देवो. रोषां थो पांच वधे तो नियुक्त पुरसे रिष्ट योग कहेयो. प्रतिष्ठा अने विवाहादिदमां

अर्थ—पहेला, घोधा, पांचमा, सातमा के नवमा स्थानमां जो सूर्य रह्यो होय अने उपरनां (पांच) स्थानोमां के दशमा स्थानमां मंगळ के शनि रह्यो होय तो ते देवालयनो नाश करे ठे.

इये सर्व कार्यमां गुञ्ज ग्रहोनी शक्ति तथा तेना फलने कहे ठे.—

सौम्यवाक्पतिशुक्राणां य एकोऽपि वलोकटकः ।

क्रूररयुक्तः केन्द्रस्थः सद्योऽरिष्टं विनष्टि सः ॥ ५४ ॥

अर्थ—बुध, गुरु अने शुक्रमांनो कोइ एण एक वलोकटक (वखिष्ट) होय तेमज क्रूर ग्रह तेनी साथे रहेखो न होय अने ते पोते केन्द्रस्थानमां रह्यो होय तो ते तत्काळना रिष्ट योगनो नाश करे ठे.

अही वलोकटक कह्यो ठे, तेथी ग्रहोने विषे वीश प्रकारे वळ कहेलुं ठे. ते आ प्रमाणे.—

“स्व १ मित्र २ ह्रीं ३ च ४ मार्गस्थ ५ स्व ६ मित्रवर्गगो ७ दितः ८ ।

जयी ९ चोत्तरचारी च १० सुहृ ११ सौम्यावलोकितः १२ ॥ १ ॥

त्रिकोणा १३ यगतो छद्मात् १४ हर्षी १५ वर्गोत्तमांशगः १६ ।

मुथुशिल १७ मूसारिफ २० यदि सौम्यग्रहैः सह ॥ २ ॥

सर्वयोगे जयेदेवं वलानां विंशतिग्रहे ।

थायद्वल्युताः खेटास्तावद्विशोपकाः फलम् ॥ ३ ॥”

“ग्रह पोताना स्थानमां रहेखो होय १, मित्रना स्थानमां रहेखो होय २, पोताना नक्षत्रमां रहेखो होय ३, उच्च स्थाने रहेखो होय ४, मार्गमां रहेखो (मार्गी) होय ५, पोताना वर्गमां रहेखो होय ६, मित्रना वर्गमां रहेखो होय ७, उदय पामेखो होय ८, जयवाळो होय ९, उत्तरचारी होय १०, मित्रे जोयेखो होय ११, सौम्य ग्रहे जोयेखो होय १२, त्रिकोणमां रहेखो होय १३, छद्मथी अगीयारमे स्थाने रहेखो होय १४, त्रण प्रकारनो हर्षी होय १५, वर्गोत्तमना नवांशकमां रहेखो होय १६, सौम्य ग्रहनी साथे मुथुशिल योग होय १७, सौम्यग्रहनी साथे मूसारिफ योग होय २०, आ सर्व योग थायतो ग्रहने विषे वीश वसा पळ थाय. जेटला वळयाळा ग्रहो होय तेटला विशोपका (वसा) फळ जाणुं.”

उपर त्रण प्रकारनो हर्षी ग्रह कह्यो ठे. तेमां ग्रहोतुं हर्षस्थान चार प्रकारे कहेलुं ठे ते आ प्रमाणे.—

“गो ९ व्य ३ ङै ६ का १ य ११ धी ५ रिप्य १२ स्थानानि जास्करादिषु ।

हर्षस्थानमिदं पूर्वं १ सर्वेषु स्वोच्चर्जनं परम् ॥ १ ॥

१ ‘मुथुशिल, २ मूसारिफ, आ ये योगतुं स्वरूप पतुर्थ प्रकाशना ४७ श्लोकना अर्थमां ठे.

पण जोरुवां—जाणवां. दोपो एटले पादगत वेध, क्रांतिसाम्य विगेरे असाध्य दोपो सिवायना बीजा दोपोने हण्णे ठे एम पोतानी मेळे जाणवुं. वळी एंशी, सो अने हजार एवा शब्दो अहीं खख्या ठे ते घणा, अतिघणा अने तेथी पण घणा जाणवा, परंतु कहेली संख्यावाळाज न जाणवा. अजिप्राय ए ठे के बुध, गुरु अने शुक्र वलिष्ठ अने पोताना उच्च स्थानमां रहेला होय तो प्रतिष्ठादिक कार्य करवुं शुभ ठे. एज प्रमाणे आगळ पण जाणवुं.

आ त्रणे ग्रहो केंद्रमां रह्या होय तो तेनी केटली शक्ति होय ते कहे ठे.—

बुधो विनाकेंद्रं चतुष्टयेषु, स्थितः शतं हन्ति विलग्नदोषान् ।

शुक्रः सहस्रं विमनोज्ञेषु, सर्वत्र गीर्वाणगुरुस्तु लक्षम् ॥ ५६ ॥

अर्थ—सूर्यनी साथे नहीं रहेलो बुध चारमांथी कोऽ पण केंद्रस्थानमां रह्यो होय तो ते खप्रना सो दोपोने हण्णे ठे, सूर्य विनानो शुक्र सातमा सिवाय बाकीना कोऽ पण केंद्रस्थानमां रह्यो होय तो ते खप्रना हजार दोपोने हण्णे ठे अने सूर्य विनानो गुरु सर्वत्र एटले चारमांना कोऽ पण केंद्रस्थानमां रह्यो होय तो ते खप्रना लाख दोपोने हण्णे ठे.

विनाऽकेंद्रं सूर्यं विना ए पद त्रणेनी साथे जोरुवुं. विमनोज्ञेषु एटले सातमा स्थानने पत्रिने बाकीनां केंद्रस्थानोमां. सर्वत्र एटले केंद्रनां चारे स्थानोमां. रत्नमाखाना साप्यमां विमनोज्ञेषु ए पद त्रणे ग्रहोने विषे जोरुवुं ठे. ते विवाह अने दीक्षाने आश्रीने अहीं पण अयश्य जोरुवुं, कमके “विवाहदीक्षयोर्लभे घ्नेन्नुग्रहवर्जिता ।” “विवाह अने दीक्षाना खप्रमां सातमुं तथा चंद्रतुं स्थान ए वे स्थान ग्रहरहित होवां जोऽप” एम कथं ठे. मूढनां लाख दोपोने हण्णवानुं कथं. ते विषे कथं ठे के—

“तियिवासरनक्षत्रयोगखग्नरुणादिजान् ।

सवयान् हरतो दोषान् गुरुशुक्रौ विखग्नौ ॥ १ ॥

त्रिकोणकेंद्रगा वाऽपि त्रहं दोषस्य कुर्वते ।

वक्रनीचारिणा वाऽपि शजीवनृगवः सुताः ॥ २ ॥”

“खप्रनां रहेला गुरु अने शुक्र तियि, वार, नक्षत्र, योग, खग्न अने मुर्त्तथी उल्ल खदेला वटवान् दोषाने (पत्र) हण्णे ठे. बुध, गुरु अने शुक्र जो त्रिकोण के केंद्रमां रा होय तो ते दोषना नाश करे ठे, तथा ते बुध, गुरु अने शुक्र एक होय नीपना हो अथवा शबुना स्थानमां रहेला होय, परंतु शुभ होय, तो ते पण दोषना नाश करे ठे अही “शुभ होय तो” एम ठे कथं तेना जायात्रे था प्रमाणे ठे.—

“वक्रारिनीचरानिह्यः नृजघ्नप्रोच्यते गुरुः ।

स्वोभांशस्यः स्वयंपत्सो नृगुणा इज वा गुणः ॥ ३ ॥”

तेन फल आ प्रमाणे ठे.—जो एक शेष रह्यो होय तो कखद् धाय, ये शेष रह्या होय तो अग्निथी जय धाय, त्रण रह्या होय तो राजाथी जय धाय, चार रह्या होय तो चोरनो उपरुय धाय अने पांच रह्या होय तो मरण धाय.” आ प्रमाणे ज्योतिषार विगेरेमां कर्तुं ठे. अथवा.—

“तिथिवारजलप्राङ्गान् संमीह्य न्यस्य पञ्चशः ।

रसा ६ रामा ३ मही १ नागा ७ वेदा ४ स्तेपु क्रमाद्भुवाः ॥ १ ॥

हेप्यास्ततो ग्रहे ए जगि पञ्चशेषे फलं क्रमात् ।

रुजा १ मि २ क्षितिचू ३ चोरजयं ४ मृत्युजयं ५ तथा ॥ २ ॥

राशिपञ्चकशेषाणां योगे तु नयजिह्विते ।

पञ्चशेषे जयेप्रागज्जीतिर्द्विज निशागते ॥ ३ ॥”

“तिथि, वार, नक्षत्र अने खगना अंकने एकठा करीने तेने पांच वार स्थापन करवा. तेमां अनुक्रमे ठ, त्रण, एक, आठ अने चार नासवा. त्यारपत्री तेने नये जाग देयो. जाग देतां एकथी पांच सुधी जो शेष रहे तो अनुक्रमे आ प्रमाणे फल जाण्युं. एक शेष रहे तो व्याधि धाय, ये रहे तो अग्निथी जय धाय, त्रण रहे तो राजाथी जय धाय, चार रहे तो चोरथी जय धाय अने पांच शेष रहे तो मृत्युजय धाय. राशिना खगनां पांचे राशिमां जे शेष रहेल होय तेने एकठा करीने पत्री नये जाग देतां जो पांच शेष रहे तो सर्पनो जय धाय.

॥ इति बुधपञ्चकदोषः ॥

मूळ भ्रोकमां “पिनष्टि” पटखे “(तत्काल रिष्ट योगनो) नाश करे ठे” एम कर्तुं. ते विषे जातकवृत्तिमां पण एमज खर्युं ठे के—“बुध, गुरु अने शुक्रना टाकूट पट्ट करीने तथा रिष्ट योग करनारा ग्रहो उपर तेमनी (बुध, गुरु अने शुक्रनी) पुष्ट (पूर्ण) दृष्टि परुवाथी सर्वे रिष्ट योगोनी निर्वळता जाय ठे” एम कर्तुं ठे, तंपी अही पण तेज प्रकारे कर्तुं.

ह्ये ते (बुध, गुरु अने शुक्र) नाज उचपणाने विषे शक्तिनुं पट्ट वदे ठे.—

षड्विष्टः स्वोद्यगो दोषानशीतिं शीतरश्मिजः ।

षाण्पतिस्तु शतं हन्ति सदस्त्रं चानुरार्षितः ॥ ५५ ॥

अर्थ—षड्विष्ट अने पोताना उष स्थानमां रहेल्यो बुध एंसी दोषोने ह्ये ठे, (एरोज) गुरु सो दोषोने ह्ये ठे अने (एरोज) शुक्र हजार दोषोने ह्ये ठे.

षड्विष्ट पटखे सूर्यना विंशती साधे रहेल्यो न होय ए आदिप करीने अने उचपणाने. आ (षड्विष्ट) तथा पोताना उष स्थानमां रहेल्यो ए शंभे निरुपणो गुरु अने शुक्रने

चंद्राय अशुभ अथेखुं लग्न ०४, के क्रूर ग्रहयु अशुभ अथेखुं लग्न ०५, अथवा तेमन नवांशक ०७, उदयनी अशुद्धि ०८ तथा अस्तनी अशुद्धि ०९.

“एषां मध्यादेकेनापि हि दोषेण दूष्यते लग्नम् ।
द्वित्रैर्दोषैर्मिहितैर्यैर्न शुभं तानथो वदये ॥ १ ॥”

“आ उपर गणावेला दोषोमांना एक दोषे करीने पण लग्न दूषित थाय ठे. हवे जे वे त्रण दोषो मळीने लग्नने अशुभ करे ठे ते दोषोने हुं कहीश—कहुं हुं.”

“चन्द्रस्य मृतावस्था १ यमाहिरहोऽग्निपः क्षणो यत्र २ ।
अवमं त्रिदिनस्पृग्वा ३ जवेत्तदा लग्नमशुजाय ॥ २ ॥”

“जे लग्नने विषे चंद्रनी मरणावस्था होय १, जे मुहूर्त्तनो यम, सर्प, राहस के अग्नि स्वामी होय २, तथा अवम (क्षय) अथवा त्रण दिवसने स्पर्श करनारी (फट्टु) तिथि होय तो ते लग्न अशुभने माटे ठे.”

“पापग्रहलता १ चेक्षुपग्रहः २ स्याद्वरायुधः पातः ३ ।
ज्ञात्वैवं त्रिजिरेतैर्जवेत्तदा लग्नमशुजाय ॥ ३ ॥”

“जो पाप (छुट) ग्रहनी लता होय १, उपग्रह होय २ तथा श्रेष्ठ आयुधवाढो पात होय ३, आ प्रमाणे आ त्रण कुयोगोवने दूषित अथेखुं लग्न होय तो ते अशुभने माटे ठे.”

“द्विव्ययगाश्चेत्क्रूराः १ सौम्यानां केन्द्रसंस्थितिर्न जवेत् २ ।
लग्नपतिर्दुष्टयुतो ३ जवेत्तदा लग्नमशुजाय ॥ ४ ॥”

“जो क्रूर ग्रहो बीजा के वारमा स्थानमां रह्या होय १, सौम्य ग्रहो केन्द्रस्थानमां रहेला न होय २ अने लग्ननो स्वामी दुष्ट (क्रूर) ग्रहनी साथे रहेखो होय ३ तो ते लग्न अशुभने माटे ठे.”

“शुभदृग्हीनं लग्नं १ प्रसूतिजं नो शुभैर्युतं दृष्टम् २ ।
केन्द्रस्थाश्चेन्न शुभा ३ जवेत्तदा लग्नमशुजाय ॥ ५ ॥”

“जो शुभ ग्रहनी दृष्टि रहित लग्न होय १, जन्मनी राशि शुभ ग्रहोए सहित के दृष्ट न होय २ तथा केन्द्रस्थानमां शुभ ग्रहो न होय ३ तो ते लग्न अशुभने माटे ठे.” अही प्रसूतिनं पटखे शिष्य, स्थापक, कन्या अने वरनी जन्मराशि शुभ ग्रहोए युक्त अथवा दृष्ट न होय एम जाणवुं.

“रविजीवीं समरेखीं शुद्धां १ लग्नेऽपि मध्यजावफळी २ ।
केन्द्रगती नो सौम्यां ३ जवेत्तदा लग्नमशुजाय ॥ ६ ॥”

“जो गुरु बन्धी होय, नीच स्थानमां रह्यो होय अथवा शत्रुना स्थानमां रह्यो होय, परंतु पोताना उच्च अंशमां रह्यो होय, पोताना वर्गमां रह्यो होय अने शुक्र के बुधनी साथे रह्यो होय तो ते शुक्र कहेवाय ठे” एम व्यवहारप्रकाशमां कह्युं ठे.

विशेष ए ठे के—अर्ही दोपो वे प्रकारना जाणवा. तेमां केटलाक दोपोपोते एकलाज खप्पने हण्णे ठे—इपित करे ठे, अने केटलाक वे त्रण मळीनेज खप्पने हण्णे ठे, पण एकला हणी शकता नथी. तेमां एकला दोपो आ प्रमाणे ठे.—

दीक्षामां पूषिमा तिथि १, प्रतिष्ठामां मंगळवार २, प्रतिष्ठादिकमां गुरुने चंडनुं वळ न होय ते ३, शिष्य अने स्थापकने गुरु, चंड अने सूर्य ए त्रणेनां वळ होवां जोइए ते न होय ते ४, विवाहमां वरने चंडनुं वळ न होय ते ५, कन्याने गुरु, चंड अने सूर्य ए त्रणेनां वळ होवां जोइए ते न होय ते ६, शिष्य, स्थापक, पर अने कन्याने जन्मनी राशिनं खप्प १०, ते चारेने जन्मखप्पनुं खप्प होय ते १४, तथा ते चारेने जन्मराशिची आठमुं खप्प १०, जन्मखप्पची आठमुं खप्प २२, जन्मराशिची चारमुं खप्प २६, अने जन्मखप्पची चारमुं खप्प ३०, तेज शिष्यादिक चारेने जन्मनी राशिची आठमा स्थानमां रहेला प्रहोनुं तात्कालिक खप्पमां (खप्पकुंफळीमां) पहेला जयनमां रहेवापणुं ३४, अथवा जन्मखप्पची आठमा स्थानमां रहेला प्रहोनुं तात्कालिक खप्पमां पहेला जयनमां रहेवापणुं ३०, ते चारेनां जन्मनक्षत्रो ४२, प्रतिष्ठादिक सयं कार्यना खप्पमां क्रूर प्रहोए जोगवीने मूकेलुं ४३, जोग्य (जोगवपानुं) ४४, अने आक्रमण करेयुं नक्षत्र, ४५ अथवा ग्रहविद् नक्षत्र ४६, ग्रहजित्त (ग्रहे जेदेयुं) नक्षत्र ४७, प्रहोना उदयपर्यंत इपित थयेयुं ४८, तथा अस्तवने इपित थयेयुं ४९, एक ग्रहे आक्रमण करेयुं ५०, उदकापात विंगेरे उत्पातची इपित थयेयुं नक्षत्र ५१, खप्पगंगांत ५२, तिथिगंगांत ५३, नक्षत्रगंगांत ५४, एकार्गख ५५, विष्टि ५६, व्यतिपात ५७, धृपूत ५८, कांतिसाम्य ५९, सांकांतिनी पूर्वनी तथा पत्नीनी सोळ पत्नीउं ६०, अर्षयाम ६१, युष्टिक ६२, ग्रहपनुं नक्षत्र ६३, ग्रहणची इपित थयेला दिवसो ६४, खप्पची ६५ चंडची ६६ के ते पधेची ६७ सातमे स्थाने रहेखो क्रूर ग्रह, ते त्रणेची सातमे स्थाने रहेखो शुक्र ७०, अगुन चार तथा होरा ७१, अशुभ स्थाने रहेला ग्रहो ७२, जावरीतिची पण निषिद्ध स्थानमां थायता ग्रहो ७३, खप्पनी ७४, चंडनी अथवा ते पत्नेनी ७६ आगळ पाठटना ९२२ त्रिंशांशानी मध्ये वे क्रूर ग्रहो आयायाची क्रूर कर्त्री घाय ठे ठे, खप्पनो स्वामी ७७, नयांशानो स्वामी ७८ अथवा ते पत्ने ७९ जावे करीने उच्च होय ठे, अथवा ते पत्ने जावे करीने आठमा होय ठे ८२, नहीं कहेखो नयांशक ८३, आधितपलाए करीने

१ जे बयवे कार्य करतुं होय ठेअ बखते.

तनौ एटले मूर्ति (पहेला) स्थानमां रहेखो अति वखिष्ट गुरु आ दोपोने हणें ठे
 लग्नथी उत्पन्न थयेला एटले "जन्मराशिं जनेर्लग्नं" (विमर्श ५, श्लोक २९) ए श्लोकमां
 कहेला दोपोने. नवांशकथी उत्पन्न थयेला एटले जे नवांशकनो अधिकार कर्यो न होय
 अर्थात् निषेध कर्यो होय ए विगेरेथी उत्पन्न थयेला दोपोने. क्रूर दृष्टि करेला एटले
 "स्थापने स्युर्विधौ दृष्टे युक्ते च" (विमर्श ५, श्लोक २०) ए श्लोकमां कहेला ठे
 ते दोपोने हणें ठे. आधी करीने—

"दर्शने यदि स्यादंशषादशकमध्यगः क्रूरः ।

इन्दोर्लग्नस्य तथा न शुचः सर्वेषु कार्येषु ॥ १ ॥"

"चंद्र अने लग्ननी दृष्टि ए जो वार अंश सुधीमां क्रूर ग्रह रहेखो होय तो ते कोइ पण
 (शुच) कार्यमां शुच नथी."

आ श्लोकनो जावार्थ आ प्रमाणे ठे.—पोतपोताना त्रिंशांशमां रहेला लग्न, चंद्र
 अने बीजा सर्वे ग्रहो तात्कालिक (जे काळे कार्य करवानुं होय ते काळना) स्पष्ट करवा.
 पठी जे ग्रहोए लग्न अने चंद्र देखाता होय एटले लग्न अने चंद्र उपर जे ग्रहोनी दृष्टि
 पन्ती होय ते ग्रहोना अने लग्न तथा चंद्रना जोगवायेला त्रिंशांशो वाद करवा. तेमां
 जो वाकी वार सुधी रहे तो क्रूर ग्रह अशुच जाणवो, अने सौम्य ग्रह होय तो ते शुच
 जाणवो. जेमके—बीशमा अंशमां रहेखो शनि आठमा अंशमां रहेला लग्न के चंद्रने
 जुवे ठे, तेथी बीशमांथी आठने वाद करतां वाकी वार रहे ठे, माटे ते अशुच ठे. ए
 प्रमाणे अगीयार, दश विगेरे वाकी रहे तो ते पण वर्जवा योग्य ठे, परंतु वार करतां
 वधारे अंशमां रहेला क्रूर ग्रहनी दृष्टि दोपवाळी—वर्ज्य नथी.

मूल श्लोकमां "क्रूर दृष्टि करेला पण" एम पण एटले अपि शब्द देख्यो ठे तेथी
 क्रूर ग्रहनी साथे रहेवाथी पण उत्पन्न थयेला दोपो अर्ही जाणवा. ते विषे "दीहायां
 कुरुते चन्द्रः" (विमर्श ५, श्लोक २५) ए श्लोकमां कह्युं ठे. व्याधीन् एटले जेम
 शरीरमां रहेला व्याधिउठने धन्वंतरि हणें ठे.

हवे शुच ग्रहोनी दृष्टिनी केटखी शक्ति होय ठे ? ते कहे ठे.—

लग्नात् क्रूरो न दोषाय निन्द्यस्यानस्थितोऽपि सन् ।

दृष्टः केन्द्रत्रिकोणस्थैः सौम्यजीवसितैर्यदि ॥ ५० ॥

अर्थ—क्रूर ग्रह लग्नथी निंद्य स्थानमां रहेखो होय तोपण जो ते केंद्र के त्रिकोणमां
 रहेला बुध, गुरु अने शुक्र जोयेखो होय (आ ग्रहोनी तेना पर दृष्टि पन्ती होय)
 तो ते दोषने माटे नथी.

“जो सूर्य अने गुरु शुद्धिने विषे लग्न रेखावाळा होय १ अने लग्नने विषे पण मध्यम फळवाळा होय २, तथा केंद्रमां वे सौम्य ग्रहो रहेखान होय ३ तो ते लग्न अशुचने माटे ठे.”

“व्ययगः सौरी १ नयमे पापलगः सद्गर्हैर्धिगुक्तः स्यात् २ ।

चतुस्तुतगुफश्चन्द्रो ३ जयेत्तदा लग्नमशुजाय ॥ ७ ॥”

“जो चारमा स्थानमां शनि होय १, नयमा स्थानमां शुक्र ग्रह रहित एकजो पाप ग्रहज रासो होय २ अने पंच शुक्र करीने गुफ होय ३ तो ते लग्न अशुचने माटे ठे.” प्रति-
ष्ठामां शुक्र अने चंद्रनो योग श्रेष्ठ ठे, तेथी विवाहादिकमां आ योग अशुच जाणवो.

“अन्त्यचतुर्थं लग्नं १ जन्मतिथि २ मास एव जन्माख्यः ३ ।

फाष्टुनमीनार्कयुति ४ जयेत्तदा लग्नमशुजाय ॥ ८ ॥”

“चारमुं के चोथुं लग्न होय १, जन्मनी तिथि होय २, जन्मनो मास होय ३ तथा फाष्टुन मासमां मीन संक्रांति होय ४ तो ते लग्न अशुचने माटे ठे.”

आ सर्वे समुदायवाळा दोषो बुध, गुरु अने शुक्र केंद्रादिक स्थानमां रखा होय तो हणाय ठे. ते विषे व्यवहारप्रकाशमां करुं ठे के—

“हन्ति शतं दोषाणां शशिजः समुदायिनां हि केन्द्रस्थः ।

शुक्रो हन्ति सद्ग्रहं यत्नी गुरुर्लक्ष्मेकं हि ॥ १ ॥”

“केंद्रमां रहेखो बुध समुदायवाळा सो दोषोने हणें ठे, वळवान् शुक्र हजारने हणें ठे अने गुरु लाख समुदायी दोषोने हणें ठे.”

जे एकजा दोषो ठे ते घे प्रकारना ठे—साध्य अने असाध्य. तेमां गंतांत, विष्टि, परम जामित्र अने वेध विगेरे दोषो असाध्य ठे. आ दोषो होय त्यारे सर्व ग्रहोनुं बळ विगेरे विविध गुणो उठां पण लग्न ग्रहण करवा लायक नथी. करुं ठे के—

“एकोऽपि ह्यप्येदोषः प्रवृद्धं गुणसंचयम् ।

सम्पूर्णं पञ्चगव्येन मद्यविन्दुर्घटं यथा ॥ १ ॥”

“जेम बुध, दही, घी विगेरे पंच गव्ये करीने संपूर्ण जरेखा घक्राने एकज मदिरांनुं विंडु हूपित करे ठे तेम शुद्धि पामेखा गुणसमूहने एकज दोष हूपित करे ठे.”

जे साध्य दोषो ठे तेमना प्रतिकारने वे श्लोकवने कहे ठे.—

लग्नजातान्नवांशोत्थान् क्रूरदृष्टिकृतानपि ।

ह्नयाङ्गीवस्तनौ दोषान् व्याधीन् धन्वन्तरिर्यथा ॥ ५७ ॥

अर्थ—लग्नथी उत्पन्न थयेखा, नवांशकथी उत्पन्न थयेखा अने क्रूर दृष्टि करेखा पण दोषोने पहेखा स्थानमां रहेखो गुरु हणें ठे. जेम शरीरमां रहेखा व्याधिउने धन्वन्तरि हणें ठे तेम.

॥ प्रथमो विमर्शः ॥

निंद्य स्थान पटले आ पांचमा विमर्शमा "त्रिप्यपि क्रूरमभ्यस्यौ" (श्लो० २३
"नयेऽन्मनि जन्मर्हात्" (३१), "शान्तिरिक्कोणकेन्द्रस्य" (३२), "रपिः कुजोऽर्कज
राशुः" (३३), "तनुपनुपुतपून" (५३), इत्यादि श्लोकोमां कहेखा ते ते दोषोना
आ अण्वादे वे. "एट्टः" पटले जोयेखो एम सामान्य रीते कएउं वे, तोपण अर्ही पुट
दष्टि जाणवी. पळी जो ते क्रूर महने पुप, गुरु अने शुक्र साथे स्वात्तापिक अथया
तात्काळिक भेरी होय तो दष्टिधी अधिक विशेष थयो एम जाणुं. केंद्र अने त्रिको-
णमां रहेखा पटलुं कएउं वे तेना उपलक्षणी पोताना उच्च स्थानमां रहेखा प विगरे पके
अत्यंत पविष्ट होय ते पण जाणवा. कएउं वे के—

"क्रूर इयंति सोमा सोमा पुगुणं फलं पयंति ।
जइ पासइ किंदविठं त्रिकोणपरितंविठं पि गुरू ॥ १ ॥"

"जो केंद्रमां रहेखो अथया त्रिकोणमां रहेखो गुरु क्रूर महने जोतो होय तो ते क्रूर
महो सौम्य अइ जाय वे, अने सौम्य महने जोतो होय तो ते पमणा चुज फळने आपे वे."
इये चुज महने संस्थाने कहे वे.—

त्रिकोणकेन्द्रायगतैः शुभमहैर्विसप्तमेनासुरपूजितेन च ।
स्युः क्रूरचन्द्रैः रिपुध्विकमाश्च ११ गैः, कर्तुः श्रियः सन्निहिताश्च देवताः ॥५९॥

अर्थ—चुज महो त्रिकोण, केंद्र अने अगीयारमां स्थाने रखा होय, तेमां पण शुक्र
सातमा सिपाय धीजां स्थानोमां रखा होय, तथा क्रूर महो अने चंद्र उच्च, धीजा अने
अगीयारमा स्थाने रखा होय. आवी महसंस्था समये कार्य कर्तुं होय तो फर्ताने खरमी
मळे वे अने प्रतिमानी सान्निध्यमां देवता रहे वे.

सातमा स्थानने पर्जानि केंद्र अथया त्रिकोणमां रहेखो शुक्र जाणयो. क्रूरचन्द्रैः पटले
क्रूर महो अने चंद्र. ते चंद्र अने क्रूर महो प्रतिष्ठादिक खप्रमां धीजे, उंचे अने अगी-
यारमे स्थाने रखा होय तोज ते चुज वे. अर्ही आ प्रमाणे थपवाद वे.—

"पापोऽपि कर्तृजन्मेशः केन्द्रस्यः शस्यते महः ।
अशून्यानि च केन्द्राणि मूर्त्तौ जीवन्मार्गाः ॥ १ ॥"

"कर्ताना जन्मनो स्वामी पापी-क्रूर होय तोपण जो ते मह केंद्रमां रखा होय तो वे
चुज वे, अने केंद्रस्थान अशून्य होय तो ते पलाणया खापक वे, तथा पहेखा स्थानमां
हेखा पुप, गुरु अने शुक्र चुज वे." जायार्थ प वे के—कर्ता पटले प्रतिष्ठा करायनार,
पापक, दीक्षा खेनार शिष्य अथया दीक्षा देनार गुरुना जन्मने पिरे अण्णा
ने केंद्रस्थाने चुज महो होय तोपण जो ते

पोताना स्वामीए (ते वज्रे राशिने) जोयेल होय तो. योगे—उदयांश अने अस्तांश नामवाळी वज्रे राशिउं पोतपोताना स्वामीए अधिष्ठित होय तो.

आ उदय अने अस्तनी शुद्धिना प्रकरणथी मात्र दृष्टिनुंज काम ठे, तेथी ते दृष्ट अथवा अपुष्ट गमे ते होय तेमां कांइ पण विशेष जाणवो नहीं.

विवाहेषु द्वयोर्ग्राह्या विशुद्धिरुदयास्तयोः ।

प्रतिष्ठादीक्षयोस्तावानस्तशुद्धौ तु नाग्रहः ॥ ६१ ॥

अर्थ—विवाहने विषे उदय अने अस्त वज्रेनी शुद्धि अवश्य ग्रहण करवी, परंतु प्रतिष्ठा अने दीक्षामां अस्तनी शुद्धि माटे एटखो वधो आग्रह नथी.

ग्राह्या ए शब्दमां आवश्यक अर्थमां घ्यण प्रत्यय थयेखो होवाथी “अवश्य ग्रहण करवी” एवो अर्थ थाय ठे. अस्तशुद्धि माटे आग्रह नथी एटखे के उदयशुद्धि तो सर्व कार्यना लग्नमां होवीज जोइए ए अज्ञिप्राय ठे.

आ वावतमां हरिज्ज सूरि तो आ प्रमाणे कहे ठे.—

“वयगहणपङ्चासु उदयत्यविसुद्धिवज्जिअं पि सुहं ।

मन्त्रंति केइ लग्नं तं च मयं बहुमयं नेयं ॥ १ ॥”

“केटखाएक आचार्यो व्रतग्रहण (दीक्षा) अने प्रतिष्ठामां उदय अने अस्तनी शुद्धि रहित लग्नने पण शुच माने ठे. आ मत घणाने संमत ठे एम जाणवुं.”

आ रीते ग्रहण करवा खायक लग्ननो अने तेना नवांशादिकनो गुण दोपनी चिंता (विचार) करवापूर्वक निर्णय कर्या उतां पण ते समय क्यारे आवे ठे ? ते जाणना माटे लग्नची काळ लाववानो प्रकार कहेवानो ठे. तेमां प्रथम लग्ननुं मान (प्रमाण) कहे ठे—

मध्ये मेपक्षयो पक्षेर्जनयने २२७ मात्तद्गतस्त्रै २५० वृषः,

कुम्भो वा मिथुनः पुनर्मकरवत्तर्कात्रधूमध्वजेः ३०६ ।

कर्की धन्विदम्बराम्बुधिगुणे ३४० रत्राविधरामैरलिः ३४०,

सिंहधाय कनीघटो ग्रहरदे ३२९ रुच्यन्त्यमी राशयः ॥ ६२ ॥

अर्थ—मध्ये देसामां मेष अने मीन राशि २२७ पळोए करीने उदय पामे ठे, वृष अने कुंभ २५० पळोए करीने उदय पामे ठे, मिथुन अने मकर ३०६ पळोए करीने उदय पामे ठे, कर्क अने धन ३४० पळे, सिंह अने वृश्चिक ३४० पळे तथा कन्या अने तुला ३२९ पळोए करीने उदय पामे ठे.

मध्ये एटखे “दिमवद्विन्ध्ययोनंध्यं” “दिमात्रय अने विंध्याचळ पर्यंतनो मध्य” इत्यादि निपंडुनां कहेवाथी मध्य देसामां आ आ राशिउं थाट्या थाट्या पळोए करीने

“उदयत्यसुद्धिमिहिं जषामि उदत्तं नवंसगो इत्य ।

तस्मि अ खगविष्णे सनाहृदिषे उदयसुद्धी ॥ १ ॥”

“हवे कुं उदय अने अस्तनी शुद्धिने कहुं कुं—इहां उदयशुद्धि नयमांशमां रही ठे. ते उदयशुद्धिमां खप्रमां अंगीकार करेख नयमांशाने नयमांशानो स्वामी जोतो होय तो उदयशुद्धि जाणवी.”

अ्यानुं उदाहरण ए ठे जे—मिथुन खप्रनो मीन नवांशक खीधो होय त्वारे ते (मीन)ना स्वामी गुरुप जो मीन राशि जोवाती होय तो उदयशुद्धि जाणवी. ए रीते सर्व ठेकापे जाणवुं. स्थापना नीचे प्रमाणे.—

न्ययहारप्रकाशमां तो आ पक्षे प्रकारनी शुद्धिने पक्षी मानी ठे. एरतुं तनु पक्ष उत्तम कहुं ठे. ते आ प्रमाणे.—

“अंशाधिपतेर्दृष्टिर्यदांशकेऽंशास्तपस्य प्रागाले १ ।

प्रागपतेर्दंशे याऽप्यंशास्तपतेर्विदप्राले २ ॥ १ ॥

उदयास्तस्य च यदि दृष्टेः शुद्धिर्नवेद्विदप्रंश्व ।

षान्ताया मङ्गल्यान्यतनूनि तनां प्रजायन्ते ॥ २ ॥”

“खप्रमां प्रहण करेख नयमांशाना स्वामीनी जो नयमांश उपर दृष्टि होय तो उदय-शुद्धि. नयमांशधी सातमा स्थानना स्वामीनी दृष्टि नयमांशधी सातमा स्थान उपर होय तो अस्तशुद्धि. अथवा नयमांशाना स्वामीनी खप्र उपर दृष्टि होय तो उदयशुद्धि. नयमांशधी सातमाना स्वामीनी खप्रधी सातमा स्थान उपर दृष्टि होय तो अस्त-शुद्धि. अरी खप्रने पिपे जो दृष्टिधी उदय अने अस्तनी शुद्धि होय तो खीया दृष्टिधा पणां मांगलिक घाय ठे.”

यतिपञ्चजमां तो आ प्रमाणे पक्ष कहुं ठे.—

“उदयास्तांशानुह्यास्वरारशोरपि विज्ञोदने ।

योगेऽथवा परे मादुरुदयास्तविशुद्धतान् ॥ १ ॥”

“उदयांश अने अस्तांशानी गुण नामवाप्ती बधे राशिना अंशानां अथवा अंशानां केदलाक आचार्यो उदय अने अस्तनी शुद्धि करे ठे.” अही विज्ञोदने एरते एते-

उदय पामे ठे. पळ पटखे एक घनीनो साठमो जाग. एक पळनुं प्रमाण साठ गुरु अक्षरोप करीने थाय ठे. ते साठ गुरु अक्षरवाळो कामक्रीडा नामनो वंद (श्लोक) होय ठे. ते आ प्रमाणे.—

“देवः श्रीसर्वज्ञो विश्वश्रीशः सिद्धिस्त्रीकान्तः,

कामहुज्रोहाग्निर्मायादोपाजास्वान्नीरागः ।

चन्द्रश्वेतश्लोकः स्याद्वादारामाब्दो लोकाचार्यो,

वीतापायः शान्तो लोकेज्योऽसंख्यं सौख्यं देयात् ॥ १ ॥”

“विश्वनी खदमीना स्वामी, सिद्धिरूपी स्त्रीना पति, कामदेवरूपी वृद्धानो नाश करवामां अग्नि समान, मायारूपी रात्रीनो नाश करवामां सूर्य समान, राग रहित, चंद्र जेवा उज्वळ कीर्तिवाळा, स्याद्वादरूपी आराम (वाग)ने नवपद्धवित करवामां मेघ समान, त्रिचुवनना लोकने पूज्य, कष्ट रहित अने शांत एवा श्रीसर्वज्ञ देव लोकोने असंख्य सुख आपो.”

एक पळना मानवाळो आधो श्लोक साठ वार वोखवाथी एक घनी थाय ठे. अहीं कोऽ शंका करे के—“पळना प्रमाणवाळा श्लोकनुं वोखवुं शीघ्र शीघ्रतरपणे थयवा मंद मंदतरपणे पण संजये ठे, तेथी आ कहेलुं पळनुं मान शी रीते मळनुं थाये ?” आनो उत्तर ए ठे जे—“शीघ्रता अने मंदता रहित मध्यमपणे वोखवुं एज अहीं श्छेळुं ठे, केमके सर्व व्यवहारो लोकमां मध्यम प्रमाणे करीनेज प्रवर्ते ठे. थयवा सूरम दृष्टिवाळाने था घीजी रीते पण जाणवुं के—संगीतशास्त्रमां प्रसिद्ध एवा पंचमातृक नामना ताळने अविभिनपणे (एक धाराए) चोवीश वार हाथ अने मुखयेने सम्यक् प्रकारे स्पष्ट करवाथी सर्वथा प्रकारे विसंवाद विनाज एक जळपळ थाय ठे.” ताळनुं स्वरूप तथा तेने स्पष्ट करवानो विधि संगीतशास्त्रने जाणनाराठ पासेथी जाणयो.

मूळ श्लोकमां जनयनेः २२७ कळा ठे. तेमां आ प्रमाणे संप्रदाय ठे.—

“खड्कोदया नागतुरङ्गदद्या २७८, गोऽङ्गाभिन २९९ रामरदा ३२३ विनालयः ।

क्रमोत्क्रमस्थाधरखंरुकेः स्वैः, क्रमोत्क्रमस्थैश्च विहीनयुक्ताः ॥ १ ॥

मेपादिपष्णामुदयाः स्वदेशे, तुखादितोऽमी च पशुत्क्रमस्थाः ।”

“खंका नगरीना उदयनुं-खड्गनुं मान २७८-२९९ अने ३२३ पळोनुं ठे. आ पळोने अनुक्रमे तथा उत्क्रमे स्थापन करवा. (तेथी करीने मेपथी कन्या सुपीना खड्गनुं मान थयुं. ह्ये तेज पाठा उत्क्रमे करीने तुखाथी मीन सुपीनुं मान जाणवुं. ते नीचेनी स्थापनाथी स्पष्ट समजाशे.) पती जे देशना खड्गनुं मान करवुं होय ते देशना पोठाना परेखंनोप करीने अनुक्रमे रवेखा उपरना (२७८-२९९-३२३) वण थंकांने अनुक्रमे

१ परखंडनी समजुती हमणांज नीचे व्हेशे.

श्रीमज्जोर्जरपत्तने त्वजऊषो तत्त्वाक्किञ्चि २२५ गोंघटो,
 पद्मत्तत्त्वेः २५६ शरखाग्निञ्चिश्च ३०५ मिथुनो मार्गाननो वा पत्तेः ।
 कर्की द्दमातिशयै ३४१ धनुर्वदखिवत्सिंहो द्विवेदत्रिकैः ३४२,
 कन्येन्डुत्रिदशै ३३१ स्तुखावडुदयं यान्तीति मेपादयः ॥ ६३ ॥

अर्थ—श्रीमत् गुर्जर देशना पाटणमां मेघ अने मीन लग्न २२५ पळोए करीने उरप
 पामे ठे, वृष अने कुंज २५६ पळोए करीने, मिथुन अने मकर ३०५ पळोएके, कर्क
 अने धन ३४१ पळोएके, सिंह अने वृश्चिक ३४२ पळोएके तथा कन्या अने तुला
 लग्न ३३१ पळोएके उदय पामे ठे, पटले के आटखा आटखा (उपर कहेया) पळो
 एके ठे ते मेपादिक लग्नो उदय पामे ठे. तेनी स्थापना नीचे प्रमाणे.—

मेघ	२२५	मीन
वृष	२५६	कुंज
मिथुन	३०५	मकर
कर्क	३४१	धन
सिंह	३४२	वृश्चिक
कन्या	३३१	तुला

इति पटलेनु उदय मंकेपी पमीरुनु मान अने दोरादिकनु पळमान प्रमंग दोवायी पले के-
 पटलावां मानं दोरायां मानं द्वे-द्वेषाणां नयांशानां मानं बादशांशानां प्रिसांशानां मानं

	मानं	मानं	मानं	मानं	मानं
पटो-पत्र	पत्र-अक्षर	पत्र-अक्षर	पत्र-अक्षर-अक्षर	पत्र-अक्षर	पत्र-अक्षर
३-०२	११२-३०	३१	२५	१०-४५	७-३०
४-१६	१२०	४१-२०	२०-२६-४०	२१-२०	०-३२
५-३०	१२२-३०	१०१-४०	३३-५३-२०	२५-२५	१०-१०
६-४४	१३०-३०	११२-४०	३७-५३-२०	२०-२५	११-२२
७-५८	१३१	११३	३०	२०-३०	११-२४
८-७२	१३६-३०	११०-२०	३३-४३-४०	२७-३२	११-३
९-८६	१३६-३०	११०-२०	३६-४३-४०	२७-३२	११-३
१०-१००	१३१	११३	३०	२०-३०	११-२६
११-११४	१३०-३०	११३-३०	३७-४३-२०	२०-२५	११-२६
१२-१२८	१३२-३०	१०१-३०	३३-४३-४०	२५-२५	१०-१०
१३-१४२	१३४-३०	१०४-३०	३६-४३-४०	२१-३५	०-३३
१४-१५६	१३४-३०	१०४-३०	३६-४३-४०	२१-३५	३-४५

श्लोकमां “कामोत्क्रमस्याधरखंभकः स्यः” “अनुक्रमे अने चक्रमे रवेखा ते खंका खपना पळो अनुक्रमे तथा चक्रमे स्थापन करेखा चरखंभोवने रहित अने सहित करया” एम कर्ण ठे, माटे जेम खंका खपनी व्रण राशिने अनुक्रमे (२३०-२९९-३२३) तथा चक्रमे (३२३-२९९-२३०) करीने स्थापन करी ठे, तेज रीते चरखंभोनी व्रण राशिने पण अनुक्रमे (५१-४१-१७) तथा चक्रमे (१७-४१-५१) स्थापन करयी. पठी प्रथमनां व्रण खंका खपनांची प्रथमनी व्रण चरखंभोनी राशिने वाद करवी, अने पठीनां व्रण खपनां पठीनी व्रण राशिउं नाखवी-जेळ्यवी. तेम करवाची मध्य देशमां मेपची कन्या सुधीनी उ राशिठनां खपनां घयां. तेज उ खपनां चक्रमे स्थापन करवाची मुखाने आरंजी मीन पर्यतनां खपनां घाय ठे. तेनी स्थापना नीचे प्रमाणे.—

मध्य देशमां खपना माननी स्थापनां—

मेप	२२७	मीन
वृष	२५०	कुंज
मिथुन	३०६	मकर
कर्क	३४०	धन
सिंह	३४०	वृश्चिक
कन्या	३२९	तुला

तेज रीते अणहिल्लपुर पाटणमां ५३-४३-१० चरखंभो घाय ठे. केवी रीते घाय ठे ? ते घताये ठे.—

“अणहिल्लपुरे तस्मिन् दिने मध्याह्नसंज्ञया ।
त्राया विपुवती पयाङ्गुला व्यङ्गुखयिंशतिः ॥ १ ॥
दशादिमे व्रये पष्ट्या हतेऽथ व्यङ्गुलाङ्गके ।
खन्धं चोपरि संयोज्यं मानमेयं ततो जयेत् ॥ २ ॥”

“अणहिल्लपुर पाटणमां ते दिवसे मध्याह्नसमये विपुवती नामनी देहत्राया अंगुल ५ अने व्यंगुल २० नी ठे. आ वने (५-२०)ने दशा, आठ अने दशवने गुणवा. व्यंगुलना अंकने साठे जाग देतां जागमां आयेखा अंकने उपर अंगुलना अंकमां चक्रवायो. तेम करवाची उपर कहेलुं (५३-४३-१०) चरखंभोतुं मान घरो.” आ सर्य रीत मुदूर्त्तसारमां कही ठे.

त्यापठी आ (५३-४३-१०) चरखंभोवने खंकानां खपनां संस्कार करवाची अणहिल्लपुर पाटणनां खपनां घाय ठे, ते वायत कहे ठे.—

काना पहेला पादना पळो २७ मेळववाची २२५ पळ थया, तेथी घनी ३ पळ ४५ मेघ राशिना खगनुं मान थयुं. कृत्तिकानां पाठ्यां त्रण पादना पळो ७१, रोहिणीना ११५ अने मृगशिरनां वे पादना पळो ६० मेळववाची कुल पळो २५६ थया, तेथी घनी ४ पळ १६ वृष राशिनं मान थयुं. ए रीते सर्वत्र जाणुं.)

हवे राशिउंनी विशेष संज्ञाने तथा तेना प्रमाणने कहे ठे.—

द्वादशराशिर्जगणो राशिस्तु त्रिंशता जवति जागैः ।

जागे षष्टिर्लिप्ता लिप्ता षष्ट्या विखिप्ताजिः ॥ ६४ ॥

अर्थ—चार राशि मळीने एक जगण (नक्षत्रोनी समूह) कहेवाय ठे. (पटये के चार राशि अने जगण ए वे नाम समान ठे,) त्रीश जागे करीने एक राशि थाय ठे, एक जागमां ६० लिप्ता होय ठे, अने एक लिप्ता ६० विखिप्ताए करीने थाय ठे.

जागनुं वीजुं नाम त्रिंशांश पण कहेवाय ठे. तेनुं मान आ रीते ठे.—

“खगानां सर्वदेशेषु यन्मानं घटिकादिकम् ।

तच्च क्षिप्रं पलायं स्यान्मानं त्रिंशांशकस्य हि ॥ १ ॥”

“सर्व देशोमां खगोनुं जे घटिकादिक मान कह्युं ठे ते वमणुं करवाची जे संख्या थावे तेदखा पळादिक त्रिंशांशनुं मान थाय ठे.” (कारण के एक घनीना वे त्रिंशांश होय ठे, तेथी घनीने वमणी करीए तो तेदखा पळ एक त्रिंशांशना थाय ठे.)

खिप्तानुं वीजुं नाम कळा अने विखिप्तानुं वीजुं नाम विकळा पण ठे. विशेष ए के— एक विखिप्ता (विकळा)नी साठ परम विकळा होय ठे. ते परम विकळानुं वीजुं नाम अक्षर कहेवाय ठे. एक अक्षरना पण साठ व्यक्षरो होय ठे, परंतु ते (व्यक्षर) अल्पं सूक्ष्म काळ होवाची व्यवहारने योग्य नथी.

खगोनुं मान कह्युं. हवे सूर्यने स्पष्ट करवा माटे चारे संक्रांतिउंनी अंतराख (यद्येनी पनीउने कहे ठे.—

सङ्क्रान्त्यन्तरनाम्निका अथ धृति १७ मेषादितोऽश्वेषुजिः५७,

जृतेजैः७५ मुनिगोजि ९७ रघवसुजि ७७ नंत्रतुजि ६२ र्जै २७ स्तथा ।

अत्यष्टिश्च २७ समन्विता त्रिनवजिः ९३ खेटर्तुजिः ३९ खर्तुजिः ६०,

सप्ताह्ने ६७ निर्धिकुञ्जरे ८९ रय धृति १७ क्षन्डेक्षणेश्च २१ क्रमात् ॥१५॥

अर्थ—हवे संक्रांतिनी अंतराख घनीउं मेघ राशिची अनुक्रमे था प्रमाणे ठे.—मेष अने वृष संक्रांतिनी यद्ये १०५७ घनीउं होय ठे, पटये के मेघ संक्रांति पंमे त्यारथी १०५७ घनीउं जाय त्यारं वृष संक्रांति पंमे, अने त्यारपत्री १००५ घनीउं जाय त्यारं निघुन संक्रांति पंमे. अथात् मेघ संक्रांति १०५७ घनी सुधी रहे ठे, वृष संक्रांति १००५

॥ पद्यमो विमर्शः ॥

विशेष आ प्रमाणे वे.—

“रेवत्युदयादभ्यादीन्युज्जन्ति जलपथैः क्रमशः ।
 चित्रान्तान्यृतुनन्दै ९६ दिखरूपे १०२ रष्टखायनिजिः १०० ॥ १ ॥
 शरकुकुजिः ११५ खड्कुकुजि १२० युगगुणरूपे १३४ र्वसूदधिमृगांकेः १४० ।
 शशिपञ्चकुजि १५१ खिशरइमानिः १५३ करविपययसुधाजिः १५२ ॥ २ ॥
 त्रीपुकुजि १५३ रष्टयुगकुजि १४० रगचतुरैकेः १४७ पन्धिकुजि १४६ रेवम् ।
 हस्तादेः प्रतिघोमं स्वात्याद्युदये क्रमान्मानम् ॥ ३ ॥
 अजिजिच्च वसुजिने २४० रिति रुहाणामुदयपथसंस्था ।”

“रेवतीनो उदयथयापत्ती अश्विनीची आरंजीने चित्रा पर्यतनां नक्षत्रो अनुक्रमे नीचे
 लेखा जळपळोए करीने उदय पामे वे. अश्विनी ९६, जरणी १०२, कृत्तिका १००,
 हिणी ११५, मृगशिर १२०, आर्जा १३४, पुनर्वसु १४०, पुष्य १५१, अश्लेषा १५३,
 पा १५२, पूर्वाफाट्गुनी १५३, उत्तराफाट्गुनी १४०, हस्त १४७ अने चित्रा १४६
 नळपळोए करीने उदय पामे वे. हस्तादिकना उत्क्रमे करीने स्वाति, विशाखा विगेरेना
 उदयनुं मान जाणवुं. तथा अजिजित् नक्षत्र २४० जळपळोए करीने उदय पामे वे.
 आ प्रमाणे नक्षत्रोना उदयना पळोनी संस्था जाणवी.” स्वापना नीचे प्रमाणे.—

रे.	९६	अ.
उ.	१०२	ज.
पू.	१००	कू.
श.	११५	रो.
प.	१२०	मू.
ध.	१३४	आ.
उ.	१४०	पु.
पू.	१५१	पु.
मू.	१५३	अ.
श्ये.	१५२	म.
अ.	१५३	पू.
वि.	१४०	उ.
स्था.	१४७	ह.
	१४६	चि.
अजिजित् २४०		

आ नक्षत्रोमां अजिजितने पर्जने अश्विनीची तथा रवे नक्षत्रोनुं मान नक्षत्रायाची
 उपर करेवुं राशिनं मान घाप वे. (जेमरे-अश्विनी ९६, जरणी १०२ अने कृत्ति-

राशिउं सूर्ये जोगवी लीधी होय तेनो अंक उपर मूकयो. एम करवायी राशि विंगे एटखे राशि, अंश, कळा अने विकळारूप सूर्य स्पष्ट थाय ठे.

उदाहरण—विक्रम संवत् १९१२ वर्षे वैशाख सुदि ७ सोमवारे पुष्य नक्षत्रमां मेप राशिमां सूर्यनी संक्रांति थया पत्री सत्तरमे दिवसे कर्क लग्ननो कन्या नवांशक कार्य करवामां लीधेखो ठे. ते वखते मेप संक्रांतिनी एएध घनीउं व्यतीत थइ ठे. ते आ प्रमाणे.—

सोळथी कांइक अधिक दिवसो निर्गमन थया ठे, तोपण प्रथम स्थूळ दृष्टिथी जोतां सूर्ये मेपना सोळ त्रिंशांशो जोगवी दीधा ठे. शेष चौद त्रिंशांशो रह्या. तेना पळ १०९ थया. वृषनुं मान २९६ पळ, मिथुननुं मान ३०९ पळो तथा कर्कना पहेखा वे नवांशाना पळो ७९ अने अहर ४६ ठे, ते ४६ अर्धा उपर होवाथी एक पळ गणतां कुख पळ ७६ थया. ते सर्व पळो एकत्र करवाथी ७४२ थया. तेने ६० वने जाग देतां जागमां १२ आख्या. ते (१२) लग्नना दिवसनी घनीउं थइ. शेष पळो २२ रह्या, तथा मेप संक्रांतिना दिवसनी शेष घनीउं २२ ठे. वळी संक्रांतिना दिवस अने लग्नना दिवसनी अतन्नावे सोळ दिवस होवाथी तेनी घनीउं ए६० थइ. ते सर्वने एकत्र करतां एएध घनी अने २२ पळ मेप संक्रांतिनी गत घनीउं थइ.

आ गत घनी एएध ने त्रीशे गुणतां २९०२० थया. तेने मेप अने वृष संक्रांतिनी अंतरशुक्ति जे उपर १०९७ घनीनी कही ठे तेनावने जाग देतां सोळ लाध्या. ते (१६) जाग एटखे अंश कहेवाय ठे. जाग देतां शेष १०० रहे ठे, तेने ६० वने गुणी उपरना २२ पळो नाखवाथी ६९०२ थया. तेने फरीथी १०९७ वने जाग देतां जागमां ३ लाध्या ते कळा थइ. शेष ए३१ रह्या, तेने पण ६० वने गुणीए त्यारे ५९०६० थया. तेने पण १०९७ वने जाग देतां जागमां आयेखा ३० विकळा थइ. शेष १९० वध्या तेने त्याग कर्यो. आ प्रमाणे जाग (अंश), कळा अने विकळाए करीने अंशादिक सूर्य स्पष्ट थयो. पत्री मूळ श्लोकमां वीती गयेखी राशिए युक्त करवानुं कहुं ठे, तेथी वृष विंगे संक्रांति होत तो गयेखी राशि पूर्वे मूकात, अने राश्यादिक पण थात, परंतु थर्ही तो शुक्त राशि एके नथी, तेथी राशिने स्थाने ० शून्य मूकयुं, तेथी करीने कार्यने समये स्फुट सूर्य राशि०, अंश १६, कळा ३ अने विकळा ३० थयो.

ह्ये स्पष्ट थयेखा सूर्यथी थयनांश सहित सूर्यनुं जोग्य मान लावयानी रीत कहे ठे.—

१ पळ त्रिंशांशाना ७॥ पळ ठे वेथी, जुभो उपर त्रिंशांशाना माननो कौठो.

घनी सुधी होय ठे. एज रीते मिथुननी घनीउं १०९७ ठे, कर्कनी १०००, सिंद्नी १०६२, कन्यानी १०२७, तुळानी १७९३, वृश्चिकनी १७६९, धननी १७६०, मकरनी १७६७, कुंजनी १७०९ अने भीननी १०२१ घनीउं ठे.

सूर्यनी संक्रांति—संक्रमण चार राशिउंने विषे होय ठे. तेमना आंतरामां एटवी एटवी घनीउं होय ठे. मूल श्लोकमां “धृति” शब्द लख्यो ठे, ते थदार अहरनी उंदोजाति ठे, तेथी अदारनी संख्या जाणवी, अने “अत्यष्टि” शब्द सत्तर अहरनी उंदोजाति होवाथी तेनो अर्थ सत्तरनी संख्या जाणवी. मेपादिक घकी एटवे मेप अने वृष संक्रांतिनी वचे धृति एटवे १० अश्वेषुजिः एटवे ९७ वने सहित एटवे के थदारसोने सतायनवने युक्त करवा तेटवी घनीउं होय ठे. ए रीते आगळ पण जाणवुं.

संक्रांतिउंना अंतरनी चुकिनो बंत्र.—

मेप	१०५७	वृष	तुळा	१०९३	वृश्चिक
वृष	१००९	मिथुन	वृश्चिक	१७६९	धन
मिथुन	१०९७	कर्क	धन	१७६०	मकर
कर्क	१०००	सिंह	मकर	१७६७	कुंज
सिंह	१०६२	कन्या	कुंज	१७०९	मीन
कन्या	१०२७	तुळा	मीन	१०२१	मेप

हये सूर्यने स्पष्ट करवा माटे आउपर कहेवी घनीउंय करीने सूर्यने स्पष्ट करवानी रीत घताये ठे.—

स्फुटोऽथ ज्ञानुगेतनामिकाज्यः, संक्रान्तिः खज्जघना ३० एतान्यः ।

जागादिजिः स्वान्तरचुकिखट्टे, राइयादिकः स्याज्जतराशिगुक्तैः ॥ ६६ ॥

अर्थ—चाखती संक्रांतिनी घीती गयेवी घनीउंने वीरे गुणरी, पत्ती तेंने चार कहेवी पोतानी अन्तरचुकिखट्टे जाग देयो. तेम करवाथी जागादिक (अंतर दिगरे) थाये ठे, अने गयेवी राशिप युक्त करवाथी राशि दिगरेरूप सूर्य स्पष्ट पाव ठे.

इष्ट (कार्य) समये चाखती संक्रांतिनी जेटवी घनीउं गद होय ते मरने एकर करी घीने गुणवी. स्वान्तरचुकि—पोतानी अंतरचुकि अने संक्रांतिनी अंतराउ घनीउं ए घटनेनो एकज अर्थ ठे. पत्ती पोतानी अंतरचुकिखट्टे जाग द्दने अंत, कज अने विकल्परूप पण प्रकारनुं फळ ग्रहण करवुं (काडवुं). पत्ती गयेवी राशिप एटवे जेटवी

૧૪૦૪ વર્ષે કરીને ૨૩ અંશો, ૫૫ કલા અને ચાર વિકલા વધે છે. એ પ્રમાણે અયનાં-
શની વૃદ્ધિ ડૂઝેલી છે. પત્રી તેજ ક્રમે કરીને હાનિ પામતા તે અયનાંશો તેરજાં
પટલે ૧૪૦૪ વર્ષે કરીને ધાલી થઈ જશે. એ પ્રમાણે વારંવાર તે અયનાંશોની વૃદ્ધિ અને
હાનિ જાણવી. લગ્નમાં, ક્રાંતિસામ્યમાં અને ચર લાવવામાં આ અયનાંશોનો ઉપયોગ
છે. કહું છે કે—

“અયનાંશાઃ સદા દેવા લગ્ને ક્રાન્તી ચરાગમે ।”

“લગ્નમાં, ક્રાંતિસામ્યમાં અને ચર લાવવામાં હમેશાં અયનાંશો દેવા.”

હવે ઉદાહરણમાં લીધેલા ઇટ કાલને વિષે અયનાંશો લાવવા માટે આ રીત છે—

“આપાટે વિક્રમં નન્દસક્ષેપૂ ૫૭૯ નં ત્રિપા કુ ૧ જૂ ૧ ।

નરી ૨૦ નિંદ્રં જજેત્ પછ્યા લબ્ધે સ્યુરયનાંશકાઃ ॥ ૧ ॥”

“અપાક માસથી શરુ થતા વિક્રમ સંવતમાંથી ૫૭૯ વાદ કરી યાત્રી રહે તેને વળ
પાર સ્થાપન કરવા. પત્રી તે વ્રણેને અનુક્રમે ૧-૧-૨૦ વધે ગુણવા. પત્રી તેને વેગે
અંદાજી માટે નામ દર દરને પૂર્વે પૂર્વે અંકમાં નાસવાથી અયનાંશો થાય છે.”

ત્રાપાર્થ ૫ છે કે—પેત્ર માગથી શાતિવાહનનો શરુ શરુ થાય છે. તેમાં ૧૨૫ નામ-
વાપી વિષ્ણુ મંચરૂ થાય છે. તે મંચરૂ અપાક માસથી શરુ થાય છે. તે સ્થાપન કરાવે
તે મંચરૂ પછી ઉદાહરણમાં ૧૫૧૨ છે. તેમાંથી ૫૭૯ વાદ કરતાં શેષ ૯૩૨ રહે છે.
આ અંકને વચ વાર સ્થાપન કરી તેને અનુક્રમે ૧-૧-૨૦ વધે ગુણવા. (તેથી ૯૩૨-
૯૩૨-૧૦૬૬૦ વાદ છે) તેને વેગેથી માટે નામ દર દરને ઉપર ઉપર લગાવવાથી ૧૫
અંક, ૨૨ કલા અને ૭૩ વિકલા થઈ. આ અયનાંશનું માન ૧૫૧૨ મા વર્ષમાં મૂળ
રશિથી આવે છે, પરંતુ દરેક વર્ષે કાંદક અવિકા પરી પદ પદ કલાન નવે છે. પરી
પૂરૂ નામક પદા નીચેનિર્દેશને મંમન છે, તેથી અને પળ અદ્ય માનવ અર્થે વધર
વેર, તેથી લઈને ૧૫૧૨ મા વર્ષે ૧૨ અંક અને ૩૭ કલા આવે છે. આ અનાંશને
૨૪ હેઠા મૂળના નામવાથી અંક ૨૧, કલા ૨૭ અને વિકલા ૨૦ થાય છે. ૨૪ હેઠા
રશિનું નામ ૨૦ અંકક હોય છે, તેથી આ અયનાંશની અંગદાણ કરીને તોત્ર પૂર્વે
આનાંશને નવિ મુક અર ગર, અને પૂર્વ મસિનો ૧ અંક, ૨૭ કલા અને ૨૦ વિકલા
૨૪ હેઠા વર વર વિલ પડું. સ્થાપના—૧-૧-૨૭-૨૦. આ માનવ અપાક માસ
પર ૨૦૩૨ કલાનું નવિક પૂર્વ કરી.

હવે તે ૨૪ હેઠા ૨૦૩૨ કલાનું નવિક પૂર્વ કરી. તેનું માન ૨૦૩૨ પડા છે. તેને ૨૪ મા
પર ૨૦૩૨ કલાનું નવિક પૂર્વ કરી. તેનું માન ૨૦૩૨ પડા છે. તેને ૨૪ મા
પર ૨૦૩૨ કલાનું નવિક પૂર્વ કરી. તેનું માન ૨૦૩૨ પડા છે. તેને ૨૪ મા

॥ प्रथमो विमर्शः ॥

गणितविदुषदेशात्तत्र दत्त्वाऽयनांशान्,
पुनरपि जगणार्धं ६ रात्रिलभे तु दद्यात् ।
अथ इत उदयस्त्रिंशुकशेषैर्लवाद्यै-
रुपरि च खगुणा ३० तः स्यात्पञ्चार्थमार्कजोग्यम् ॥ ६५ ॥

अर्थ—गणितना जाणनारना उपदेशयी आवेला अयनांशोने ते स्पष्ट करेखा सूर्यमां नाखवा, परंतु जो रात्रिनुं लग्न होय तो तेमां फरीथी जगणार्ध एटवे ६ जेळया. (तेम करवाथी अयनांश सहित सूर्य थाय ठे.) (ह्ये सूर्यनुं जोग्य मान लावानी रीत कहे ठे.—) अथ एटवे सायनांश सूर्य कर्वा पत्री (करवाथी) जे राशिने उदय होय तेना पळोने त्रण वार स्थापन करी ते दरेकने शुक्रथी शेष रहेखा ख (अंश) विगेरेवने गुणया. (पत्री वेळा वे अंकने उत्क्रमथी साठे जाग दइ दइने उपर घनायवा.) उपर जे अंक आवे तेने त्रीशे जागतां जे खाधे तेटखा पळो सूर्य जोग्य कहेवाय ठे.

तत्र एटवे स्पष्ट करेखा सूर्यमां ते वर्पना अयनांशो नाखवा. अही एकला अयनांशोज कळा ठे, तोपण कळादिक पण नाखवी एम समजुं, केमके ते कळादिक पण अयनांशरूपज ठे. ए रीते सर्वत्र जाणुं, पण जो रात्रिने विषे लग्न होय तो ते राशिमां फरीथी उ उभेरया. आम करवाथी उपर जे राशि (मेपादिक) आवे ते शुक्र जाणवी, अने जे राशि तेनी पत्रीनी होय ते उदय कहेवाय ठे. ते उदय राशिनुं जे पळरूप मान कणुं होय ते पळोने त्रण वार स्थापन करवा. ह्ये ते शुक्र राशिनी उपरांत जे अंश, कळा अने विकळा होय ते शुक्र कहेवाय ठे, माटे तेने वाद करतां जे अंश, कळा अने विकळा आवे तेणें करीने त्रण वार स्थापन करेखुं ते लग्ननुं मान (उदय राशिनुं पळरूप मान) अनुक्रमे गुणयुं. वेळा वे अंकने साठे जाग दइ दइने पहेखा पहेखानी संख्यामां नाखवाथी जे संख्या पहेखा अंकमां घाय तेने त्रीशे जाग देतां जेटखा खाधे तेटखा पळयाळुं अर्क जोग्य थाय ठे. पाकी रहेखा अंकने साठे गुणी त्रीशे जाग देतां उपरना पळ उपरांत अहरो पण आवे ठे.

ह्ये उदाहरणमां घटावतां पहेखां प्रथम अयनांश लावरा माटे गणितना ज्ञान-वाळानो उपदेश वताथे ठे.—विक्रम संवत् १५३५ मावर्षी थी आरंजीने तवा शाखेराहनना ५५५ मा वर्षी थी आरंजीने १५०५ वर्ष सुधी दरेक वर्षे एक कळा, एक विकळा अने ११ परम विकळा वृद्धि पामे ठे. ६० कळार करीने एक अयनांश घाय ठे, तेथी करीने

वेने दशे गुणतां वीश थया. तेने त्रणे जागतां ६ त्रिंशांशो लाध्या थने शेष ३ रखा, एटले के जेटला त्रण जागे करीने एक त्रिंशांशक थाय तेटला वे जाग, तेथी करीने थंश ६ थने कळा ४० थाय ठे, कारण के एक एक (दरेक) त्रिंशांशनी ६० कळाठ होवाथी वे त्रिजागे करीने ४० कळाठज थाय ठे. था लग्न थयुं. तेने थयन सहित करवुं ठे, माटे थयनांश १५ थने कळा ३४ जेळवची. (१२-१४ थाय ठे.) तथा जेटली राशिउं व्यतीत थइ होय तेटलो थंक राशिने स्थाने मूकवो. ते थहीं कर्क लग्न प्रहृष करेवुं होवाथी त्रणनो थंक आवशे, तथा थंशना थंकमां एक प्रवृत्त्यंश थने ७ कळानासरी, कारण के दरेक नवांशकमां त्रण त्रिंशांशो थने वीश कळाठ होय ठे. तेनो वीजो जाग तेटखोज (१-७) थाय ठे, तेथी करीने त्रण राशिउं व्यतीत थइ थने चोथी कर्क राशिना २३ थंशो थने २१ कळाठ पण व्यतीत थइ, तेथी (३-२३-२१) एटुं चुक थयुं. थहीं चुक (व्यतीत थयेली) राशिना उपयोग नथी, तेथी तेणे चुक एउं पाखता कर्क लग्नवने चुक एवा थंश २३ कळा २१ वने तेनो उदय एटले थहीं प्रहृष होवाथी कर्कनो उदय ३४१ पळना स्वरूपवाळो ठे तेने वे वार स्थापन करीने गुणो. जो विरुद्धा होत तो त्रण वार स्थापन करीने वीजो थंक विरुद्धावने पण गुणात, पण थहीं तो विरुद्धा नथी, तेथी वे वार स्थापन करवावुं कहुं ठे. था रीते करवाथी (३४१ ने पे वार २३ थने २१ वने गुणवाथी) ७०४३-७१६१ थाय ठे. वीजा थंकने ६० वने जाग देतां जागमां ११९ थाव्या. तेने प्रथमना थंकमां नासवाथी ७९६२ थया. तेने वीजो जागतां २६५ पळो खापी. शेष १२ रखा तेने ६० वने गुणी ३० वने जाग देतां थहर २४ खाप्या. था पळ २६५, थहर २४ कर्क लग्ननुं चुक थयुं. तेने सूर्यना जोग सहित तथा थानरोदयना लग्नना पळो सहित करवुं ठे, तेथी थहीं सूर्यना जोग पळो २४२ ठे, थने थानरोदय तो मिथुनज ठे. तेनुं मान ३०५ पळो ठे. वे थणेंने एक वरवाथी ०१२ पळो एटले के १३ पनी थने ३२ पळो थया. थाटयो वरात सूर्यादयथी जा वर वारे कर्क लग्ननो कन्या नवांशक थाये ठे.

थहीं विसंग था प्रमाणे ठे.—

“द्वयोनंवांसयोः शुद्धिः प्रतिष्ठायां विप्रो ह्यने ।

थापेप्रिसामना विभ्ये द्वितीये च सदाकृता ॥ १ ॥

संस्थाप्य लग्नानं गुणयेन्मथन सांसकः ।

नसन्निभु रने जागे प्रथेन्नरायणानः ॥ २ ॥”

“अद्विष्टानं न नरायणनी शुद्धि होती सोदर. तेनां पद्व्या नसांसकनां विरली

त्यारं अंश २०, कळा २२, विकळा ३० रहे. आ ब्रह्म अंकवने उपरनी ब्रह्म राशिउं
अनुक्रमे गुणतां ७१६०-५६३२-३६०० आय वे. तेने साठे जाग दश दशने. पूर्व पूर्वनी
राशिमां नाखवायी ७२६४ आय वे. तेने ३० वने जाग देतां २४२ पळो खाध्या. आ
सूर्य जोग्य पळमान आगळ पर उपयोगमां आयसे, माटे स्थापी राखुं.

इये इष्ट खप्रनुं शुक्र खाववायने करीने इष्ट समयने स्पष्ट करवा माटे कहे ठे.—

इष्टाशुक्रनवांशकेर्दशगुणेषुत्तैर्धवायं फलं,

खप्रं सायनमूर्ध्वराशिसहितं सैकप्रवृत्त्यंशकम् ।

तद्भुक्तेन खवादिना तद्भुदयः क्षुषो हतग्रिंशता,

जास्वद्भोग्यवदान्तरोदययुतः काखः पखारता जवेत् ॥ ६० ॥

अर्थ—इष्ट खप्रना शुक्र नवांशने दशे गुणी प्रणे जाग देतां जे अंशादिक पळ
आये ते खप्र जाणवुं. तेने अयन सहित करवुं. पत्री उपर (पदेखां) राशि सहित
(गयेली राशि सहित) करवुं. पत्री एक प्रवृत्त्यंश सहित करवुं. तेटडा अंशादिक शुक्र
थया, ते शुक्रवने ते (खप्र)ना उदयने गुणवो. पत्री तेने धीरो जाग देतो. पत्री ते गूण
जोग्य अने आंतरोदय सहित करीए त्यां तेटडा पळरूप इष्ट समय स्पष्ट धार ठे.

खप्रमां जे नवांशक इष्ट होय तेनी पदेखां जेटडा नवांशक गया होय तेने दशे गुणी
प्रणे जागवा. जे खाधे ते अंश, कळा अने विकळारूप प्रव प्रसारनुं कळ धार ठे. तेने
खप्र जाणवुं. ते खप्रने अयन सहित तथा प्यतीउ पयेली राशि सहित करीने तेनी एक
प्रवृत्त्यंश पटणे अधिकार करेखा नवांशकनी धीरो जाग नावने, परंतु जेटडा अने
पियादमां जो पनुपू राशिनी नवांशक धीरो होय तो तेनी नवांशकनी धीरो जागनुं
पण अर्थ नाखवुं, केमके ते फार्यमां पनुपना नवांशकनी पदेखां धार प्रणव दशे ठे.
आ रीते करवाची जेटडा अंश, कळा अने विकळा धार तेटडा शुक्र जाणवा. ते शुक्र
पया अंश, कळा अने विकळावने करीने इष्ट खप्रनुं पळरूप मान प्रव नर स्थाप
करीने गुणवुं. पत्री तेने प्रथमनी जेभ साठे जाग दश दशने पूर्व पूर्वनी बायी खप्रना
(पदेखां) जे एक आवे तेने धीरो जाग देतां जे पळ अने अदररूप मान धार ते इष्ट छे
शुक्र (जोगयेतुं) कहेवाय ठे. तेनी अदरपूर्व आवेतुं सूर्य जोग्य नामकुं, तथा सूर्य खावने
करेखी राशिनी अने इष्ट खप्रनी अंतराठे जेटडां खप्रो रटां होय तेना पळरूप खप्रने इष्ट
तेमां नाखवा. आ रीते करवाची जे अंश धार तेटडा पळरूप करीने नवांशक पत्री इष्ट
खप्रनी इष्ट अंश आवे ठे.

उदाहरण—प्रकृत उदाहरणमां कहे खप्रनी धीरो कन्या बरादक पटण धार
ठे, तेनी इष्ट एका कन्या नवांशकनी पदेखां जे नवांशके अदरीउ धार ठे, माटे

नाखवायी १९५ अथा. आ सूर्य शुक्र अयुं. सूर्यसंक्रांतिनी राशि मेयना मानरूप १२५ पट्टमांथी ते १९५ वाद करीए त्यारे वाकी ३० पळो रहे. आ सूर्य जोग्य अयुं. आ प्रमाणे दिवसना लग्नमां जाणवुं. हवे रात्रिनुं लग्न होय त्यारे सूर्यसंक्रांतिनी राशिची सातमी राशिनो सूर्य शुक्र घनीउं सांथे गुणाकार, तेनी अंतरशुक्रिवने जागाकार विपरे सर्व सूर्यसंक्रांतिनी राशिनी प्रमाणेज करवुं.

शुक्लेऽथ लग्नस्य तदंशकाच्च, दद्यात्त्रिजागाबुदयप्रवृत्तयोः ।

तल्लग्नशुक्रं च तथाऽर्कजोग्यं, कालोऽन्तरालोदययुक् पञ्चात्मा ॥ ७७ ॥

अर्थ—त्यारपत्री तेना अंशनी (इष्ट नवांशक)नी पहेलां लग्नना शुक्रमां एत अने प्रवृत्तिना त्रिजागो नाखवा. ते लग्न शुक्र कहेवाय जे. त्यारपत्री ते लग्न शुक्र तथा सूर्य जोग्यने अंतरावना उदय सहित करवायी जे आये तेदया पळोवाळो काळ १३ लग्ननो जे एम जाणवुं.

अर्थ—त्यारपत्री तदंशकात् एतखे इष्ट नवांशकनी, पहेलां लग्नना शुक्रने विणे एत अने प्रवृत्तिना त्रिजागो नाखवा एवो संबंध जे. जावार्थ आ प्रमाणे जे.—अधिकार करेया नवांशकनी पहेलां जेदयुं लग्ननुं शुक्र होय तेने स्पष्ट करीने तेने विणे तेज लग्ननो त्रिजाग अने प्रवृत्त्यं नामना तेज नवांशकना त्रिजागने नाखवा. त्यारपत्री ते लग्न शुक्र पूरे आयेयुं सूर्य जोग्य अने अंतराव लग्ननुं पट्टमान ए त्रणेने एकत्र करतो. तेंदया पट्टे आये तेदया पट्टेए करीने सूर्योदय पत्री इष्ट लग्ननो इष्ट नवांशक आये जे.

उदाहरण—अशी वट्टनुं मान ३४१ जे. तेने नववने जाग देवाथी ३० पळो एक नां राहनुं मान अयुं. हवे अशी इष्ट नवांशक (कन्या नामनो)चीनो जे, तेनी पहेलां जे बरांसी एवा जे, तेथी ३० ने वनगा इतनां १६ पळो अथा. आदयुं ते लग्न शुक्र अयुं. त्यारपत्री तेना वट्ट लग्नना मान ३४१ ने त्रणे जाग देनां ११४ पळो आया. आ एतदने विद्यान करतो. तेने लग्न शुक्र १६ पळोनां नाखवाथी १९० अथा. त्यारपत्री ते बरांशक एतए करतो जे तेनुं मान ३० पट्टनुं जे, तेनां त्रिजाग १२ पट्ट आया जे. ते पट्टे तेनां (१२० नां) नाखवाथी २०२ अथा. पत्री सूर्य जोग्य पळो ३०, तथा सूर्यसंक्रांतिनी (३६) रात्रिने अने इष्ट लग्न (वट्ट)ने अंतराव एत अने विपुन जे. तेने एत ३०२-३०२ जे. तेंदया नामना—२०२-३०-२१६-३०५ अथा मां पट्ट ११० अथा. एत जे वट्ट तेने ६० वंन जाग देतांपत्री ११ पट्ट ११ आया. आदयुं एत सूर्योदयकाळ काळ काळे वट्ट नामना ह आये जे. आ तीनी हीन देवाथी पळोनां पुर्वी वट्ट एतदेत आये तेने वट्ट काळ होत नथी. एत हीने उदाहरण एत मानवुं.

अधियासना करवी, अने धीजामां अंजनशळाका करवी. ते शुद्धि जोवानी रीत आ प्रमाणे—खप्रनुं मान स्थापन करीने तेने मध्य (यद्ये)ना नयांशकोपने गुणवुं. पत्नी तेने नवयने जाग देवाची जे खाधे ते अंतर पळो आवे ठे.”

अर्ही मात्र कष्टित उदाहरण आ प्रमाणे जाणवुं.—प्रतिष्ठामां आज कर्क खप्रनो व्रीजो कन्या नवांशक अने आठमो कुंज नवांशक ग्रहण करवाना ठे, तेची कुंज नवांशकनी पहेळां कन्यादिक पांच नवांशको ठे, माटे कर्क खप्रनुं मान जे ३४१ ठे तेने पांच गुणीए त्यारे १७०५ थाय ठे. तेने नये जाग देतां जागमां १०९ पळो (पटये पत्नी ३ पळ ९)आवे ठे. तेने व्रीजो कन्या नवांशक ग्रहण करवा माटे स्पष्ट करेखा १३ पत्नी अने ३२ पळरूप काळमां नाखवाची पत्नी १६, पळ ४१ चया. आटयो वस्तत जाय त्यारे कुंजना नवांशकनी पेळा आवे ठे.

इये खप्रना अंश (नवांशक)ओ समय स्पष्ट करवा माटे अयनांशनी अपेक्षा विना व्रीजो प्रकार कहे ठे. अथवा तो.—

संक्रान्तिराशेर्गतनारिकाम्ने, माने दिवा निश्यथ सप्तमस्य ।

संक्रान्तिजोगेन हृते तदीयज्यंशान्विते शेषमिदार्कजोग्यम् ॥ ६९ ॥

अर्थ—दिवसे खप्र होय तो संक्रांतिनी राशितुं मान गवेछी पत्नीठंरुं गुणवुं, अने रात्रिए खप्र होय तो सातमी राशितुं मान गवेछी पत्नीठंरुं गुणवुं. पत्नी तेने संक्रांतिनी शुक्रियने जाग दइ तेमां तेज राशिनो धीजो जाग नाखयो. शेष १६ ते अर्ही सूर्य जोग्य जाणवुं.

दिवसनुं खप्र होय तो सूर्यसंक्रांतिनी राशितुं मान संक्रांतिना समयची आटयोने खप्रना समय सुधीमां जेटछी पत्नीठं गइ होय तेटछी पत्नीठंरुं गुणवुं. राशितुं खप्र होय तो सूर्यसंक्रांतिनी राशिची जे सातमी राशि होय तेनुं मान गुणवुं. त्यारपत्नी पंशवरी (संक्रांतिनी) अंतरशुक्रियने तेने जाग देयो. जागमां जे आवे तेमां प्रभुद राशिनो व्रीजो जाग जूदो पत्नीने नाखयो. तेम करवाची जे पाय ते सूर्य शुक्र इंदराज ठे. ते सूर्य शुक्रने सूर्यसंक्रांतिनी राशिमांची याद करवुं. जे शेष १६ ते सूर्य जोग्य इंदराज ठे.

जेमके प्रकृत उदाहरणमांज दिवसना खप्रमां सूर्यसंक्रांतिनी राशि मेर ठे. तेनुं मान २२५ ठे. संक्रांतिना समयनी पत्नी अने खप्रनी पहेळां जे गवेछी पत्नीठं १०९ ठे ते पधेनो गुणाकार करतां २२३६५० चया. तेने पोतानी अंतरशुक्रि १०९३ इके २२३६५० १२० पळ लाव्या. त्यारपत्नी सूर्यसंक्रांतिनी राशिना नाखयो व्रीजो जाय तेज टाकले, पटये के अर्ही मेपनुं मान २२५ ठे, तेने इये जागतां ७५ लाव्या. ते पुर्वी १२० ना

शेष मान अंश २७, कळा २२, विकळा ३० नाखंडुं, तेथी सूर्य राशि २-०-०-० बरो पत्री पळरूप करेलो काळ १७० ठे, तेमांथी सूर्याकांत वृष राशिनी पत्रीनी मिश्र राशिनं ३०५ पळोतुं मान काढी शकाय ठे, तेथी एक राशि सूर्यमां नाखंडाची ते सूर्य राशि ३-०-०-० थयो. पत्री १७० मांथी (मिथुनना पळो) ३०५ काढी खेतां शेष २६५ रहे. तेमांथी कर्क राशिनं मान ३४१ पळो काढी शकाता नथी, तेथी ते शेषने ३० यने गुणवाची ७१५० थया. तेने अशुद्ध (नीकळी नही शकेला-वाद करी शकाया नही एवा) कर्कना मानपळो ३४१ यने जाग देतां अंश २३, कळा १७, विकळा ४९ एम त्रण प्रकारनुं फळ घाध्युं. तेने सूर्यमां नाखंडुं, तेथी राशि ३-२३-१७-४९ थया. तेमांथी अयनांशो १५ अंश, ३४ कळा वाद करवाची शेष लग्न ३-७-४४-४९ रहं, एउते कर्क राशिना ७ अंश, ४४ कळा अने ४९ विकळा जुक्त-जोगवाया ठे एम सिद्ध अतुं. ह्ये एक एक नवांशकमां त्रण त्रिंशांश अने चौथा त्रिंशांशानी २० कळाउं होय ठे, तेथी ३ अंशो अने ४० कळाउं काढी खेवाची वे नवांशो गया कहेवाय. याही एक अंश अने सात कळाउं मरुचिने माटे आपेली ह्ती, ते ठे एम जाणयुं. वे त्रण कळाउं यथारं होय तेमां कांइ दोग नथी, केमके लग्ननी कळाउं अत्यंत सूक्ष्म ठे, तेथी तेउलो फेर आयेन.

पिशोपमां स्पृष्ट दृष्टिची दिवसे काळने आश्रीने लग्न अने अंश (नवांशक) घा-पानी रीत आ प्रमाणे ठे.—

“अष्टांशं प्रति धीवेदाः ४५ संक्रान्तेर्गतवाताराः ।

तदेभ्याद्घ्नरामा ३० सं लग्नमाक्रान्तराशितः ॥ १ ॥

शेषे पष्टिदने जके त्रिंशत्या लग्नमंशकः ।

दोरायुष्माङ्कनकेऽत्र दोरायमपि पश्यते ॥ २ ॥”

“अष्टांश (वात) प्रत्ये ४५ पळोनो एक भुवक याय ठे. ह्ये दृष्ट काळने भुवक गुणी तेनां संक्रान्तिना गयेवा दिवसो जमेत्या. पत्री तेने ३० यने जाग देतो. ते घाये ते मंशक तिरी लक्ष्मिनी लग्न जायतुं. पत्री शेषने ६० यने गुणी २०० यने जाग देतां ते घाये ते बसोरक जायतो, नया ६० यने गुणेवा अंशने दोरादिहना अंशयने जाग देताची शोभा दिवक रव जायत वर ठे.”

अष्टांश एउते वात (मरु-मरुत) दरेक वात प्रत्ये ४५ पळोनो भुवक होय ठे, तेथी एउते वात दूरे जायत वर ठे अने रीती वात पूर्वे जायत वारं ए०, ए प्रमाणे भुवक ह्ये वात ते ठे. ते वातने मरुतु दिननात होय ते यने ते दिनमातने ते वातने वात जायते ते दरेक दरेक वातने वात जायतुं. तेथी एक वातना मातनी पत्रीदृष्ट दिवक

आ प्रमाणे लग्नने आध्रीने समय छाववानी रीत कही. ह्ये तेनी प्रतीतिने माटे वे स्रोके करीने समयने आध्रीने लग्न छाववानी रीत वताये ठे.—

त्यक्त्वाकजोग्यं च पलात्मकालाद्गादिजोग्यं तरणो निदध्यात् ।

क्रमेण शेषानुदयान् विशोध्य, राशीन्पसेत्तत्प्रमिताँश्च जानौ ॥ ७१ ॥

अर्थ—पळरूप करेखा काळमांची सूर्य जोग्य वाद करवुं. पत्री अंशादिक जोग्यने सूर्यमां नाखवुं. पत्री अनुक्रमे शेष उदयोने शोधी (वाद करी) तेटली राशितुंने सूर्यमां नाखवी.

कोइक माणस पनी, पळ विगेरे इष्ट काळ घोडीने प्रश्न करे के—“ए वखते कयुं लग्न, अंश विगेरे ठे.” ते वखते तेणे कहेली पनी विगेरे सर्वना पळो करवा. पत्री ते पळरूप करेखा काळमांची सूर्य जोग्य जेटळा पळो होय तेटळा वाद करवा. पत्री अयनांशो सहित स्पष्ट करेखा सूर्य जे राशि आक्रांत करी होय ते राशितुं शेष रहेलुं जे अंश, कळा अने विकळारूप सूर्य जोग्य होय तेने सूर्यमां अने सायनांश स्पष्ट करेखा सूर्यमांज नाखवुं, एटळे के ते राशि संपूर्ण करीने खलवी. त्यारपत्री ते पळरूप करेखा काळमांची सूर्य आक्रांत करेखी राशिनी पत्रीनां पळरूप लग्नो (पत्रीनां लग्नेना पळो) जेटळां नीकळे तेटळां काढीने तेटली राशिनो अंक सूर्यना अंकमां नाखवो.

शेषादथ खगुण ३० गुणादविशुद्धोदयहृतादवाप्तेन ।

जागादिना सनाथो दिननाथो निरयनांशको लग्नम् ॥ ७२ ॥

अर्थ—त्यारपत्री शेषने ३० घने गुणवा. पत्री तेने अशुद्ध उदय (लग्न)घने जाग देतां प्राप्त थयेखा (खापेखा) अंशादिकघने सूर्यने सहित करवो. पत्री ते सूर्यने अयनांश सहित करवो. एम करवाथी लग्न आचरो.

त्यारपत्री (एटळे पळरूप लग्नो काढ्या पत्री) शेष रहेखा एटळे के जे शेषमांची लग्न शोधी न शकाय (राशि काढी न शकाय) तेया शेषने ३० घने गुणवा. तेने अशुद्ध (नही शोपेखा—नही वाद करेखा) लग्नना मानयने जाग देतां जे अंश, कळा अने विकळा खापे तेने सूर्यमां नाखवा. पत्री तेमांची अयनांशो वाद करवा. शेष रहे ते इष्ट काळे स्पष्ट लग्न अने नवांशक थया.

आ उदाहरण पहेखा प्रकारमां जाये ठे.—कोइए पनी १३, पळ ३२ कळा. तेना पळो कर्पा त्यारे ०१२ पळो थया. तेमांची सूर्य जोग्य २४२ पळो वाद कर्पा. शेष ५७० रखा. ह्ये अयनांशो सहित करेखो स्पष्ट सूर्य राशि १-१-३७-३० ठे. तेमां वृष राशितुं

उत्तर—ज्यारे कळानो अंक साठनी. अपेक्षाए अर्ध (३०) करतां वधारे होय त्तारे
आखो गणीने त्रिंशांशमां जेळवाय ठे. अने एज प्रमाणे विकळा पण त्रीशथी अर्ध
होय तो कळामां एक नाखवामां आवे ठे तथा जातक विगेरे ग्रंथोमां अंशायु, पिंशायु
दशा अने अंतर्दशा विगेरे लाववामां कळा विगेरेनी स्पष्टतानो विशेष उपयोग ठे, मा
अहीं तेनो वधारे विस्तार करता नथी.

आ प्रमाणे दिवसे लग्नना अंशो लाववानी रीत कही. हवे रात्रिने विषे ते घा
वानी रीत वतावे ठे.—

“रात्रौ तु मूर्ध्नि यद्भिष्यं तस्मान्नक्षत्रमष्टमम् ।

उदेति पूर्वस्यां तेन लग्नोदयविनिर्णयः ॥ १ ॥”

“रात्रिण जे नक्षत्र माथे (मध्यमां) होय तेनाथी आठमुं नक्षत्र पूर्वं दिशामां उदय
पामे ठे, तेणे करीने लग्नना उदयनो निर्णय करवो.”

तथा रेवतीनो उदय थया पृठी अश्विनीनो उदय थाय त्यांमुधी अश्विनीनात्र चारे
पाया उदय पामे ठे. एज रीते अश्विनीनो उदय थया पृठी जरणीनो उदय थाय त्यां-
मुधी जरणीनाज चारे पायानो उदय थाय ठे. ए प्रमाणे मस्तक पर रहेला नक्षत्रना
पायानी कल्पनाए करीने उदय पामेखो नवांशक पण निश्चय करवो. आ प्रमाणे लग्नना
स्पष्टीकरण कर्युं.

हवे प्राये करीने दिवसे काळनुं ज्ञान शंकु गायाने आधीन ठे, तेथी करीने काळ बरी
ठायी अने गायथी काळ आणीने वतावे ठे. तेमां प्रथम सूक्ष्म रीते दिनमान घावानी
रीत था प्रमाणे ठे.

“दत्तायनांशा रविचुक्रजागाः, पखेन गुण्या दिनवृद्धिहान्योः ।

पथ्याजिघ्रसंघं घटिकाद्यमेतत्स्यादाद्यमूनं प्रथमद्युमानात् ॥ १ ॥”

“सूर्ये जोगवेद्या अंशोमां थयनांशो नाखवा. पृठी तेने दिवसनी वृद्धि थयना हानिना
पटोवने गुण्या. तेने ६० वनें जाग देवाथी जे पृठी विगेरे खाथे ते संक्रांतिना पटोव
दिवसना मानमां नाखवा थयवा उंग करवा.”

इष्ट दिवसने विषे सूर्ये पोते आक्रमण करेथी राशिना जेट्या त्रिंशांशो जोगव्या होय
तेपुं ते वरना थयनांशो नाखी तेने उपर (प्रथम) जे राशि थाथी होय ते राशि
जेट्या जेट्या कट्यादि (पत्र १७)ने आधारे दिननी वृद्धि थयना हानिना जे
होय जेनेने गुणी घावे जागतां जे खाथे ते पृठी विगेरेने रगदिनाइ (१-१५ ना
१५ १, २) इत्यादि श्लोकमां कट्या मुख्य थयनां (दिनमान)मां मद्रादि

४५ ध्रुवकथी जे प्राप्त थाय तेज दरेक घनी प्रत्ये ध्रुवक जाणवो. जेमके अहीं मेप संक्रांतिमां सूर्य आन्व्या पठी सत्तरमे दिवसे दरेक याम पोषी आठ आठ घनीनो ठे, तेनी दरेक घनी प्रत्ये लग्नजग उ पळनो एक ध्रुवक त्रिराशिनी रीते आवे ठे, ते आ रीते.—ते दिवसे एक यामनुं मान घनी उ अने पळ ४२ ठे. तेना पळ करीए त्यारे ४६२ थाय ठे, तेथी जो ४६२ पळोए करीने ४५ पळोनो एक ध्रुवक होय तो एक घनी पटले ६० पळे करीने केटखो ध्रुवक थाय ? ए त्रिराशिनी स्थापना—४६२-४५-६०. अहीं मध्य राशिने ठेला राशि साथे गुणतां २७०० थया. तेने पहेली राशिए जाग देतां पळो ५ अने अहर ५० थया. जो के आटखुं प्रमाण थयुं, तोपण ६ पळमां जराकज उंडुं होवाथी परिपूर्ण ६ पळ जाणवा, तेथी चाखता उदाहरणमां १३ घनी ठे, तेने ६ घने गुणतां ७० थाय. तेमां उपरना ३२ पळो ठे, माटे तेनी अपेहाए त्रण पळो नाखवाथी ०१ थया. तेमां संक्रांतिना गत (वीतेखा) दिवसो १६ नाखवाथी ए७ थया. तेने ३० घने जाग देतां जागमां ३ आन्व्या, शेष ७ रह्या, माटे ३ लग्न वीती गयां अने चोया कर्क लग्नना उ त्रिंशांश पण गया. ह्ये नवांशक छाववानी इछा थाय तो ७ ने ६० घने गुणतां ४२० थया. तेने २०० घने जाग देतां २ छाध्या, अने शेष २० रह्या, तेथी नवांशक २ गया, अने त्रीजा कन्या नवांशकनी २० कळाउं पण गइ, एम जाणवुं. “होरादि०” पटले ६० घने गुणेला अंकने होरादिकना अंक जे ९००-६००-१५०-६० ठे तेयने पृथक् पृथक् जाग देवाथी होरा, जेष्काण, षादशांश अने त्रिंशांश पण थाय ठे. नवांशकनुं प्रभुपणुं (घळवानपणुं) होवाथी तेने जूदो कछो ठे. आ रीते करवाथी कळा सुधीनुंज मान स्पष्ट थाय ठे, पण विकळा आवी शकती नथी, अने तेथीज आ रीत स्थूल कही ठे.

अहीं कोझे शंका थाय के—“जो सर्वत्र नवांशकनुंज प्रभुपणुं होय तो शामाटे लग्नोना अने ग्रहोना त्रिंशांशो स्पष्ट कर्या ठे ?” आनो उचर ए ठे जे—“त्रिप्यपि मूरमध्यस्थो” (५-२३) ए श्लोकमां लग्न अने चंजने विषे पंदर त्रिंशांशानी मध्ये मूर ग्रह रह्या होय तो मूर कर्तरी थाय ठे, ए विचार कछो ठे, तेथी करीने “दर्शनं यदि स्वादंशात्तदशकमध्यगः मूरः” (५-५७ अर्थमां) ए श्लोकमां लग्न अने चंजनी उपर मूर ग्रहनी दृष्टिनो विचार कछो ठे, माटे त्रिंशांशनो आवे स्थाने उपयोग कहेयांज ठे. (निष्कळ नथी). तेमज लग्नने विषे जे पद्मर्ग होय ते मूर ग्रह संवंधी ठे के साम्य ग्रह संवंधी ठे ? आ ग्रह स्वर्गमां रहेखो ठे के अन्य वर्गमां रहेखो ठे ? इत्यादि विचारमां पण तेनो उपयोग ठे.

शंका—कळा विगेरेने जे स्पष्ट करवानी रीत कही तेनो क्यां उपयोग ठे ?

पळ ५०, अह्नर ३९ ध्या. आ ते दिवसनुं स्पष्ट मान थयुं, तथा ते दिवसनी रात्रि मान घनी २७, पळो ९, अह्नर २१ थाय ठे. (६० मांथी ३१-५०-३९ वाद करवाची ह्ये एज मानथी मध्य गाय़ा खाववानी रीत कहे ठे.—

“व्येष्टाद्दिनाद्दिनं शोध्द्यं शेषाद्दशगुणात्स्वतः ।

त्यजेत्सप्तशरैः ५७ खंभं सूर्ये १२ मध्याह्नयः स्मृताः ॥ १ ॥”

“मोटा दिनमानमांथी इष्ट दिवसनुं दिनमान वाद करवुं. वाकी रहेखाने दसो गुणवा पठी तेने ५७ वने जाग देवो. जे खाधे तेने १२ वने जाग देवो. जे खाधे ते मध्याह्नना पाद (पारैया-पगळां) जाणवा.”

इष्ट दिवसनुं अहर्मान (दिनमान) मोटा अहर्मानमांथी झूर करवुं. शेष रहे तेने दसो गुणवा. त्यारपठी “स्वतः” एटखे तेज अंकने नीचे मूकी ५७ वने जाग रेंतां जे खाधे ते मुख्य अंकमांथी वाद करवुं. जो जाग न घाले अने ५७ नी अपेक्षाए उपरतो अंक अर्धथी अधिक होय तो एक आखो ग्रहण करीने मुख्य अंकमांथी वाद करवो. त्यारपठी तेने १२ वने जाग देवो. जे खाधे ते मध्याह्ननी गायाना पाद जाणवा, अने शेष रहे ते अंगुळ जाणवा.

जेमके—अहो इष्ट दिनमान (घनी ३१, पळ ५०, अह्नर ३९) ने मोटा दिनमान घनी ३३, पळ ४० मांथी वाद करुं त्यारे घनी १, पळ ५७, अह्नर २१ रखा. आ शेष होवाची तेने दशवने गुणी ६० वने जाग दइ दइने उपर उपर नाखवाची नीचे (शेष) ३३ रखा अने उपर (जागमां) १९ आख्या. आ (१९) ने ५७ वने जागी शकामे नही. तेमत्र ५७ नी अपेक्षाए अर्धथी अधिक पण नथी, तेथी ते रीत कर्पा विनाच ते (१९) ने वारे जाग देतां १ पाद खाधो. शेष अंगुळ ७ अने ३२ व्यंगुळ ध्या. आ प्रमाथे इष्ट दिवसनी मध्याह्न गाय़ा यइ.

इथे था मध्याह्न गाय़ाची इष्ट काळनी गाय़ा खाववानी रीत कहे ठे.—

“खनद्दी कर २१० ह्नदिवसे विरूते वाञ्छितगणैर्गुगतसोपे ।

खभं मध्यपदैर्युग्मग ७ रश्मिं स्यात् पदभाया ॥ १ ॥

जेमके १२ गुणं कृत्वा वाञ्छितस्तु पदैरुत्तम् ।

खनद्दीखसंभं सादेवं गाय़ाद्दशगुणमः ॥ २ ॥”

“इष्ट दिवसवने २१० वने गुणं. तेने वाञ्छित दिनना (मध्याह्न पदैया शेष तो) खनद्दी खनद्दी (मध्याह्न पठी शेष तो) शेष पळोए जाग देतो. जे खाधे तेने

१. खनद्दी (इष्ट) दिवसवने खनद्दी २१० वना पळ शेष ते खनद्दी पळ रखा.

ठ राशिमां सूर्य होय तो नाखवा, अने कर्कादिक ठ राशिमां सूर्य होय तो तेमांथी वाद करवा. एम करवाची स्पष्ट दिनमान आधशे. ते दिनमानने साठ घन्तीना प्रमाणवाळा रात्रि दिवसना मानमांथी शोधीए त्यारे शेष रहेलुं रात्रिमान स्पष्ट घाय ठे. आ दिनमान तथा रात्रिमान कुत्रिकने स्पष्ट करवो ए विगेरेमां उपयोगी ठे.

उदाहरण—अर्ही—इष्ट दिवसे मेप राशिनो सूर्य थया पत्री सत्तरमे दिवसे प्रातःकाळे घन्ती १३ पळ ३२ समये “स्फुटोऽथ जानुः” (५-६६) इत्यादि रीतिए करीने स्पष्ट करेला सूर्यवने जोगवायेला अंशो १६, कळा ३, विकळा ३० थइ ठे. तेमां अयनांश १५, कळा ३४ नाखवाची राशि १, अंश १, कळा ३७, विकळा ३० थाय ठे. अर्ही अयनांश सहित करेला सूर्ये मेप राशि संपूर्ण जोगवी, तथा वृष राशिनो अंश १, कळा ३७, विकळा ३० पण जोगवी एम सिद्ध थयुं, तेथी अर्ही वृष राशि संवंधी दिवसनी वृद्धि पळ २, अक्षर ५२ ठे, तेथी अंशादिक अंको गोमूत्रिकानी रीते वे स्थाने स्थापन करी एक स्थाने २ वने अने बीजे स्थाने ५२ वने गुणवाना ठे.

स्थापना—	२	५२
	१	१
	३७	३७
	३०	३०
	गुणवाची	
	२	
	७४	५२
	६०	१९२४
		१५६०

वेळा (१५६०) अंकने ६० वने जाग देतां जागमां २६ आग्या, तेने उपर (१९२४) मां नाख्या त्यारे १९५० थया. आ राशिने पहेळी राशिना नीचला थंक ६० मां नाखवाची २०१० थया. तेने ६० वने जाग देतां ३३ छाग्या. तेने उपरना (५२) थंकां नाखवाची ०५ पळ थया. तेमां पहेळी राशिमां सम पंक्तिए रहेला थंक ७४ मां नाखवाची १५९ थया. तेने ६० वने जाग देतां शेष ३९ अक्षर रत्ता, अने जागमां २ पळ आग्या, तेने उपरना वे पळमां नाखवाची पळो ४ थया. तेने ६० वने जाग देतां जाग वावतो नची, माटे घन्तीने स्थाने सुन्य आवी. स्थापना—घन्ती ०, पळो ४, अक्षर ३९, आ राशिने वृषना पहेळा दिवसना अहर्मान घन्ती ३१, पळ ४६ मां नाखवाची घन्ती ३१,

१०० अंगुल थया. तेमां उपर वधेला अंगुल १० नाखवाथी ११० थया. ह्वे मया-
हनी गाय पाद १, अंगुल ७ ठे, तेना अंगुल करवाथी १ए थया. ते १ए ने ११०
मांथी वाद करतां एए रह्या. ह्वे ते दिवसना दिनमानना त्रंण अंकने पृथक् पृथक् ४२
वने गुणी ६० वने जाग दइ दइने उपर उपर नाखवाथी नीचे ४२, तेनी उपर २०, अने
तेनी पण उपर १३३७ आवे ठे. तेने एए वडे जाग देतां १३ घनी लाथी. शेष ५० रह्या.
तेने ६० वने गुणी तेमां नीचेना २० जेळववाथी ३०२० थया. तेने एए वने जाग देतां
पळ ३० लाध्या. शेष ५० रह्या. तेने ६० वने गुणी नीचेना ४२ नाखवाथी ३५२२ थया.
तेने पण एए वने जाग देतां अहर ३५ लाध्या. शेष ५७ रह्या. ते (५७) एए नी
अपेक्षाए अर्धाधिक होवाथी अहरमां एक वधायां, तेथी अहर ३६ थया. आ (३६)
पण ६० नी अपेक्षाए अर्धाधिक होवाथी पळमां एक वधायां, तेथी पळ ३१ थया,
तेथी करीने २ पाद, १० अंगुल अने २४ व्यंगुलनी गाय होय त्यारे १३ घनी अने
३१ पळ जेट्यो दिवस चनेजो होय एम सिद्ध अयुं, अने दिवसना पाठला भागमां जो
आ गाय छड्प तो तेठ्या घनी, पळ दिवस वाकी रह्यो ठे एम जाणतुं. आ बीजी रीत
होवाने छीधे एक वे पळनो फरक पने तेमां कांड पण दोय नथी एम जाणतुं. आ रीत
प्रसंगने छीधे गाय अने काळ लाववानी रीत कही.

ह्वे प्रकृत होवाथी प्रहोनुं अने तेमनी गतिनुं स्पष्टीकरण कहे ठे.—

“गतेष्टनाभ्यो गुणिताः स्वस्तेनैः, ०००-६००-४००-२०० सर्वर्क्षनाभीविहृताः कदाचम् ।
सुफर्शुक्तं सकृदा प्रहाः स्युः, पश्चा हतेष्वष्टशतेषु लुकिः ॥ १ ॥”

“इष्ट दिवसे जे प्रह होय तेनी गयेत्री घनीठ ०००-६००-४०० के २०० वने गुणी.
त्यारपत्री तेने नक्षत्री सर्व घनीठवने जाग देवो. जे थाये ते कळादिक जाणया. पत्री
तेमां जोगवाइ गयेत्री नक्षत्रीनी कळाठ नाखयी. ते कळा पण ०००-६००-४०० के
२०० होय ठे. पत्री तेने ६० वने जाग देतां जे थाये ते अंशादिक जाणया. (आ रीते
प्रहो स्पष्ट याव ठे.) पत्री ००० विगेरेने साठे गुणी नक्षत्रीनी सर्व घनीठवने जाग देवाथी
ते प्रहोनी गति थाये ठे.”

१ अहर दिवसना पटी ३१, पळ ५०, अहर ३५ जेठ्या ठे. गतिवानी रीते पण तेठ्या
उपर ठे, सगुल अही पटी ३१-५०-३१ अने गतिव अयुं होय तेम प्रभाव ठे. मयया गतिव
अयुं अयुं अने प्रहवना गतिवना ३५ ते वडते अर्धाधिक वरेंदा कतिने ५० तो वड अने ठे.
तेने वडते ३१ अहर जोवा, तेनुं अहर बीजी रीत होवाथी तेठ्यापळ ठेठ्या मययाव न ३१ पळ
अयुं अने ठे.

मध्याह्नी ऋायाना पादे करीने युक्त करी तेमांथी उ वाद करतां जे रहे ते पाद ऋया जाणवी. जाग देतां जे शेष रह्या होय तेने वारे गुणी तेज वांञ्जित पळोए जाग देवो. जे खापे ते अंगुळ (शेष रहे ते व्यंगुळ) थाय ठे. आ प्रमाणे ऋायाना अंगुळ (अने व्यंगुळ) आवे ठे.”

उदाहरण—इष्ट दिवसतुं दिनमान घनी ३१, पळ ५०, अक्षर ३९ ठे, ते सर्वने २१० वने गुणवाची ६५१०, १०५००, ८१९० थया. तेने ६० वने जाग दइ दइ उपर उपर नाखवाची नीचे (वेळे) ३०, तेनी उपर (पहेलां) १६, अने तेनी पण उपर ६६८७ थया. पठी “युगत” एटखे दिवसनो पूर्व जाग होय तो गयेला पळोवने अने दिवसनो पात्रलो जाग होय तो शेष (बाकी रहेला) पळोवने जाग देवो एम कह्युं ठे, तेथी अहीं प्रथम आणोळी घनी १३, पळ ३२ ठे तेना पळो ८१२ थया. आ ८१२ वने तेनो (६६८७) जाग देवो. जागमां ८ आब्या, ते पाद थया. शेष १९१ रह्या. तेने १२ वने गुणी नीचेना १६ नाखवाची २३०८ थया. तेने ८१२ वने जाग देतां जागमां २ अंगुळ लाब्या. शेष ६८४ रह्या. तेने व्यंगुळ लाववा माटे ६० वने गुणी नीचेना ३० जेळववाची ४१०७० थया. तेने पण ८१२ वने जाग देतां जागमां ५० व्यंगुळ आब्या. शेष ४७० रह्या तेनो त्याग करवो, (अथवा अर्ध उपर होवाची ५० मां एक वधारी ५१ व्यंगुळ करवा,) तेथी पाद ८, अंगुळ २, व्यंगुळ ५० (५१) थया. तेमां मध्याह्नी ऋायाना पाद १, अंगुळ ७, व्यंगुळ ३३ नाखवाची पाद ९, अंगुळ १०, व्यंगुळ २३ (२४) थया. पादना अंकमांथी उ वाद करतां पाद २, अंगुळ १०, व्यंगुळ २३ (२४) थया. आ सात अंगुळनी शंकु ऋया १३ घनी अने ३२ पळ समये थइ एम सिद्ध थयुं.

हये तेनी प्रतीतिने माटे एज ऋयाची आ काळ खावे ठे.—

“साक्षि उ शंकुपदैरकं १२ गुणैर्मध्याङ्गुखोनिताः ।

द्विवेद ४२ द्वे दिने जके युगतं शेषमाप्यते ॥ १ ॥”

“शंकुना पादमां उ उमेरी वारे गुणी अंगुळ करवा. (तेमां उपर वधेला अंगुळ पण नाखवा.) पठी मध्याह्नी ऋायाना अंगुळ करी तेमांथी वाद करवा. जे शेष रहे तेणे करीने इष्ट दिवसना दिनमानने (घनी, पळ अने अक्षरने) ४२ वने गुणीने जाग देवो. जे आवे ते गयेखो दिवस जाणवो एटखे तेटली घनी अने पळ दिवस चरवो ठे एम जाणवुं.”

जेमके—अहीं शंकुना पाद २ ठे, तेमां उ नाखवाची ९ थया. तेने वारे गुणवाची

१ आ ८ मां मध्याह्नी ऋया नाखी तेमांथी उ वाद करवाना ठे. ते शेषनी रीत बतान्या पठी व्हेसे.

राहोर्वागमगतिव्येन लब्धा या विकलाः कलाः ।

शोध्यास्ता द्विशतीमध्याद्येपं जोग्यकला इह ॥ ३ ॥”

“चंद्रनी गत घनीर्तने ००० वने गुणवी. मंगळ, सूर्य, बुध अने शुक्रनी गत घनीर्त ००० विगेरे वने गुणवी. एक पादमां रहेखा होवाची शनि, गुरु अने राहुनी गतघनीर्त २०० वने गुणवी. पडी तेने नक्षत्रना पादनी सर्व घनीर्तवने जाग देवाची जे वाधे ते कळादिक लुक्त थाय ठे, परंतु राहु वाम गतिवाळो होवाची जे कळा विकळा वाधे ते वसोमांची वाद करवी. जे बाकी रहे ते जोग्य कळादिक थाय ठे.”

चंद्रनी गत घनीर्त ००० वने गुणवानी कही तेनुं कारण ए ठे जे—सर्व चंद्रनी चार (गति) नक्षत्रनी अपेक्षाए करीनेज टीपणामां लख्यो होय ठे. मंगळ सिंगेरेने आठसो विगेरेची गुणवानुं कतुं तेनुं कारण ए के—जौमादिकनो चार टीपणामो नक्षत्रनी अपेक्षाए तेमज राशिनी अपेक्षाए पण लखेखो होय ठे, तथा शनि विगेरेनो चार तां नक्षत्रना एक पादनीज अपेक्षाए लखेखो होय ठे, तेची एक पादनी अपेक्षाए वेठनी वर्तना करवी, एतये के नक्षत्रना एक पादनी गयेखी इष्ट घनीर्त २०० वने गुणवां जे आधे तेने नक्षत्रना एक पादची बीजा पादमां जतां वचे जेदची घनीर्त होय ते सर्व घनीर्तने जाग देवां. जे कळादिक वाधे ते लुक्त थाय ठे, परंतु राहुनी वाम गति होवाची जे वाधे ते २०० मांची वाद करवी. शेष रहे ते राहुए ते पादनुं जोग्य धनुं एव जाचुं. पडी तेनां जोग्य नक्षत्रनी ००० विगेरे घनीर्त नाखी. अर्धी राशिर्त एव जेदची जोग्य होय तेज उपर लखवी. आ प्रमाणे सूर्यादिक प्रदोनी वर्तना होय एतउ एव पादनी अपेक्षाए अने कोइ वस्तु जे प्रण पादनी अपेक्षाएपण करवामां आधे ठे. नाइ आठ रीतिर धरीने सूर्यादिक मात्र प्रदो लुफनी अपेक्षाए स्पष्ट थाय ठे, अने राहु हो जोग्यनी अपेक्षाए स्पष्ट थाय ठे. जो राहुनी राशिना अर्धमां उ नापीए तो वेतु एव जोग्यनी अपेक्षाए स्पष्ट थाय ठे.

(इहेनी कति उपायवानी रीत—) उपरता प्रथम अखोदनां “वशा इत्येवमथानुं तुल्ये” (अखोदने काठे गुणतां तुल्ये थां ठे.) था वेदनां “गर्भेनादीविदां” (इदं वरी सर्व घनीर्तने जाग दीपेखा एत आठनो) एतनुं अभावार ठे, तेची धरीने तेने वाधे अथ थाय ठे.—अखोदने अथवा वेतना प्रमाणे जगो, चारसो जे घनीर्त काठे तुली इदं वरी सर्व घनीर्तने अथवा वेतना प्रमाणे यत, जे इ एव पादनी अपेक्षाए अने कोइ वस्तु जे प्रण पादनी अपेक्षाएपण करवामां आधे ठे. नाइ आठ रीतिर धरीने सूर्यादिक मात्र प्रदो लुफनी अपेक्षाए स्पष्ट थाय ठे, अने राहु हो जोग्यनी अपेक्षाए स्पष्ट थाय ठे. जो राहुनी राशिना अर्धमां उ नापीए तो वेतु एव जोग्यनी अपेक्षाए स्पष्ट थाय ठे.

आ श्लोकानुं जाप्य आ प्रमाणे ठे.—

“इष्टात्प्राग्गतनाभ्योऽष्टशताद्यैर्गुणितास्ततः ।

सर्वैर्दृष्टिकाजकाः कळाद्याः स्युरिति स्फुटम् ॥ १ ॥

प्लुक्कृद्दृष्टशत्यादिप्रमाणसहितास्ततः ।

पष्टिजकेऽंशकादि स्याद्वेपे पष्टिगुणे ततः ॥ २ ॥

सर्वैर्दृष्टिकाजके लब्धं स्यात्त्रिक्रमादिकम् ।

एवं स्पष्टा प्रदाः सर्वे कर्तव्या गणकोत्तमः ॥ ३ ॥”

“इष्ट प्रह्वनी पहेलां जेटडी पनीउं गइ होय तेने आठसो विंगेरे वने गुणवी. त्पारपत्री नह्वत्रनी सर्व पनीउंवेने जाग देयो, जाग देतां जे आये ते कळादिक स्पष्ट रीते आये ठे. त्पारपत्री जोगवायेलां नह्वत्रोतुं जे आठसो विंगेरे प्रमाण ठे तेने ते कळाउंभां नाखबुं. पत्री तेने ६० वने जाग देतां जे लापे ते अंशादिक जाणवा. सद्या ते ८०० विंगेरेने ६० वने गुणी नह्वत्रनी सर्व पनीउंवेने जाग देयो. जे लापे ते कळा अने रोप रहे ते पिकळारूप ते प्रह्वोनी गति स्पष्ट पाय ठे. आ रीते गणित जापनाराउंए सर्वे प्रह्वो स्पष्ट करया.”

अर्ही आठसो विंगेरे फलुं ठे तेनो अर्थ आ प्रमाणे ठे.—आस्ता नह्वत्रनी गत नानीउंवेने गुणवा होय तो ते आस्ता नह्वत्रनो जोगवटो आठसो कळातो ठे, माटे आठसो-पने गुणाकार करयो, अने ज्यां नह्वत्रना प्रप पादनी, पे पादनी के एक पादनी गत नानीउं इष्ट होय त्यां अनुक्रमे उयो, चारसो अने पसोवेने गुणाकार करयो एम जाणबुं. नह्वत्रनी सर्व पनीउंवेने जाग देवानुं फलुं त्यां पण आत्मा (पार पादवाटा) नह्वत्रनी, ऋण पादवाळा, पे पादवाळा के एक पादवाळा नह्वत्रनी सर्व पनीउंवेने ते ते ठेकाणे जागाकार जाणवो. एज प्रमाणे जोगवायेलां नह्वत्रोना आठसो विंगेरे प्रमाणे करीने सहित करवानुं फलुं ठे, त्यां पण एक, पे के त्रप पाद जोगवाइ गयानो अंतर होय त्पारे पण अनुक्रमे २००—४०० के ६०० कळाउंनो लापेडी कळाउंनो प्रदेश करयो एम जाणबुं. “ऋह” शब्दने अर्थ “राशि” पण पइ राके ठे, तैपी ते प्रह्वे अंशडी राशिउं जोगवी होय ते राशिनो अंक पण माधे (उपर) उखरो.

आज अर्थ स्पष्टपणे वहे ठे.—

“इन्द्रोर्गुण्या गता पञ्चोऽष्टशत्या प्रतिजं सदा ।

पौमस्यैहसुख्याणां गुण्या अष्टशतादिभिः ॥ १ ॥

शनिशकृतिराहूणां चिराल्या पादगतवतः ।

गता पञ्चो हता प्राश्निपञ्चाद्यं स्वारकृपादिहन् ॥ २ ॥

वचनेना वे दिवसनी घनीउं १२०, ते सर्व मळी १७० थाय ठे. तेने कृत्तिकाना पादज वृषमां रहेला होवाथी ६०० वने गुणतां १०२००० थया. त्वारपठी तेने बु० थी आरंजिने रोहि० बु० त्यांसुधीना त्रण पादनी जे घनीउं ठे ते सर्व घनी ४५७ ठे. तेवने जाग देतां कळा २२३, विकळा ११, शेष ३१३ रह्या. ते ४५७ नी अंश ह्याए अर्धाधिक होवाथी विकळा १२ थइ. कळाउंने ६० वने जाग देतां अंश ३ लाभ्या. तेनी उपर शुक्र राशि १ मूकवाथी स्पष्ट बुध १-३-४३-१२ थया. तेनी गति ६०० ने ६० वने गुणी त्रण पादनी घनीउं ४५७ वने जाग देतां कळा ७८, विकळा ४६ आंवे ठे.

ते दिवसे गुरु आर्जाना पहेला पादमां ठे. ते वखते गत घनीउं २७६ ठे. ते आरीते.—रौद्रे प्र० गु० ३७. ते दिवसनी शेष घनीउं २३, कार्यना दिवसनी घनीउं १३ अने वचनेना चार दिवसनी घनीउं २४० मळीने २७६ थाय ठे. तेने गुरु एक पादमां रहेल होवाथी २०० वने गुणतां ५५२०० थया, तेने आर्जाना पहेला पादनी सर्व जोग घनीउं ११९२ वने जाग देतां कळा ४६, विकळा १८ थइ. कळामां अर्धा मृगशिरांनी कळा ४०० नाखवाथी ४४६ कळा थइ. तेने ६० वने जाग देतां अंश ७ लाभ्या. उपर शुक्र वे राशि मूकवाथी स्पष्ट गुरु २-७-२६-१८ थयो. तेनी गति लाववा माटे २०० ने ६० वने गुणी आर्जाना एक पादनी सर्व घनीउं (११९२) वने जाग देतां कळा १०, विकळा ४ थइ.

ते दिवसे शुक्र पूर्वजात्रपदमां ठे. ते वखते गत घनीउं ५४१ ठे. ते आरीते.—“पू. ज. सित” पूर्वजात्रपद शुक्र १२. ते दिवसनी शेष घनीउं ४८, इष्ट दिन घनीउं १३ तथा वचनेना आठ दिवसनी घनीउं ४८० मळी ५४१ थाय ठे. तेने पूर्वजात्रपदना त्रण पाद कुंजना होवाथी ६०० वने गुणतां ३२४६०० थाय ठे. तेने “मीने सि०” मीनना शुक्र तेनी पहेलांनी सर्व घनीउं ५८२ वने जाग देतां कळा ५५७ विकळा ४४ थइ. कळामां उ शुक्र नवांशकनी कळा १२०० नाखवाथी कळा १७५७, विकळा ४४ थइ. तेने ६० वने जाग देतां अंशो २९ लाभ्या. उपर १० राशि देवाथी स्पष्ट शुक्र राशि १०-२५-१७-४४ थयो. तेनी गति कळा ६१, विकळा ५१ थाय ठे.

ते दिवसे पृथु शनि थनुरापाना थोया पादमां ठे. ते वखते गत घनीउं १४७७ ठे. ते आरीते.—“पुनरनु० व श०” ३६. ते दिवसनी शेष घनीउं २४, इष्ट दिन घनीउं १३ अने वचनेना २४ दिवसनी घनीउं १४४० मळवाथी १४७७ थाय ठे. तेने शनि पृथु पादनां रहेला होवाथी २०० वने गुणतां २५५४००. तेने थोया पादनी सर्व जोग घनीउं ०१०२ वने जाग देतां कळा ३०, विकळा ३८ थइ. तेने शनि पृथु होवाथी २०० मांथी

॥ प्रथमो विमर्शः ॥

ह्ये अर्द्धी तत्काल (इष्ट काल) ना नव ग्रहोने स्पष्ट करीने उदाहरण बतावे
तेमां सूर्य तो प्रथमज स्पष्ट करी बताव्यो वे, परंतु तेनी गति कही नची, तेची
चारे संक्रांतिमां अनुक्रमे कळा विकळारूप दिवतनी गतिनुं मान प्राये करीने
प्रमाणे होय वे.—

“वस्यर्था निधयो ५०-५ नयेपुसभृति ५५-१० द्विःपद्वारं ५६-५६ त्रूनिका,
पष्टिर्दादा ५७-१२ कुजरेपुगगनं ५०-० चैकोनपष्टिर्हयाः ५५-७ ।
पष्टिर्विश्वयुता ६०-१३ कुपद्र च समुणा ६१-३ कद्रं चिनुगिंरतिः ६१-२२,
कद्रं सतिधि ६१-५ पष्टिका युगयुगं ६०-२२ रोटेपु भृत्या तुतम् ५५-१० ॥ १ ॥”

“मेघ राशिनी संक्रांतिमां सूर्यनी गति कळा ५०, विकळा ए होय वे, एउ रीते वृष—
५५-१०, मिथुन—५६-५६, कर्क—५७-१२, सिंह—५०-०, कन्या—५५-७, तुला—
६०-१३, वृश्चिक—६१-३, धन—६१-२२, मकर—६१-५, कुंज—६०-२२,
मीन—५५-१०.”

ते दिवसे चंद्र पुष्य नक्षत्र (तथा कर्क राशि) मां वे. तेनी गत पदीउं कार्यं पतते
१७ वे. तेने ००० पने गुणतां १३६०० घया. तेने पुष्यनी सर्व पदीउं ६६ पने प्राग
देतां खापेची कळा २०६, विकळा ३, राष ४२. आ (४२) ६६ नी खरेदाप अर्धापिक
होवाची विकळा ४ घट्ट. पत्नी पुनर्वसुना ठेजा पादनी २०० कळाउं उपरनी कळा (२०६)
मां नाखवाची कळा ४०६ घट्ट. तेने ६० पने प्राग देतां खाया अंश ६, कळा ४६,
विकळा ४. शुक्र राशि प्रण होवाची तेने उपर खल्यो, तेपी उं पतते एउ पंच राशि
३-६-४६-४ घयो. तेनी गति कळा ७२७, विकळा १६ वे.

ते दिवसे मंगळ उत्तरजात्रपदमां (तथा मीन राशिनां) वे. ते पतते गत पदीउं
१४५ वे. ते आ रीते—उत्तरजात्रपदमां मंगळ ४५. ते दिवसनी राष पदीउं १६,
कार्यना दिवतनी पदीउं १३ अने पचेना ये दिवतनी पदीउं १२० वे. ते सर्व ज्ञानाची
१४५ घाय वे. तेने ००० पने गुणवाची ११५२०० घाय वे. तेने नक्षत्री सर्व पदीउं
१०२२ पने प्रागवापी कळा ११६, विकळा ३० घाय वे. पूर्वजात्रपदमा ठेजा पादनी
२०० कळाउं उपरनी कळाउंमां नाखवाची ३१६ घाय वे. तेने ६० पने प्राग देतां अंश
५, कळा १६, विकळा ३० घट्ट. गत राशि ११ जो अंक उत्तर नूदवाची स्पष्ट मंगळ
राशि ११-५-१६-३० घयो. तेनी गति कळा ४६, विकळा ५० वे.

ते दिवसे शुभ वृष राशिनां वृश्चिक नक्षत्रमां वे. ते पतते गत पदीउं १३० वे. ते
आ रीते.—वृषमां शुभ २२. ते दिवसे राष पदीउं ३७, कार्यना दिवतनी पदीउं १३,
कार्यना दिवतनी पदीउं १३,

उदाहरण—पूर्व कहेलाज वर्ष, मास अने पहनी (१९५२ ना वैशाखसुदि) १३ दिवसे हस्त नक्षत्रमां सूर्य उते ८ घनी दिवस चने ते समये कोइए कार्य करवा था ठे, तेथी आ. वेळा अने पूर्व कहेली वेळानुं अंतर ३५५ घनीनुं ठे. ते आ रीते—पूर्व वैशाख सुदि ७ ने दिवसे १३ घनीउं कहेली ठे, माटे ते दिवसनी शेष घनीउं ४७ रही तथा हस्तना सूर्यवाळा दिवसनी (सुदि १३ नी) ८ घनीउं ठे, तथा वचेना पांच दिवसनी घनीउं ३०० थइ. ते सर्व मळी ३५५ घनीउं थइ. हवे मेपमां रहेला सूर्यनी गति कळा ५८, विकळा ९ ठे. तेवने बेवार स्थापन करेला ३५५ ने गुणवा. स्थापना—३५६। ३५५ गुणतां ३५५ नीचेना अंकने ६० वने जाग देतां ५३ लाध्या, तेने उपरना अंकमां नाखवाधी २०६४३ थया. तेने ६० वने जाग देतां कळा ३४४ लाधी. शेष विकळा ३ रही. एउ प्रमाणे बीजा चंद्रादिक ग्रहोनी कळा विकळा खावीए त्यारे ते आ प्रमाणे थाव ठे.—

	रवि	चंद्र	मंगळ	बुध	गुरु	शुक्र	शनि	राहु	केतु
कळा	३४४	४३०२	२७७	४६६	५९	३६५	१६	१८	१८
विकळा	३	५९	५३	२	३३	५६	५७	५०	५०

आ कळा विकळावने संस्कारं करेला पूर्वना ग्रहो बीजा कार्य समये थावा प्रका- रना थाव ठे.—

रवि	चंद्र	मंगळ	बुध	गुरु	शुक्र	शनि	राहु	केतु
०	५	११	१	२	११	७	६	०
२१	१८	९	११	८	५	१५	५	५
४७	२९	५४	२९	२५	२३	१२	१३	१३
३३	३	३१	१४	५१	४०	२५	११	११

हवे जे ग्रहो तरतज वक्र थया होय थयवा वक्र थयानी तैयारीमां होय, तथा मार्गा- चत (मार्गं रहेला) होय थयवा मार्गनी सन्मुख होय तेमनुं स्पष्टीकरण कहे ठे.

“वक्राप्रपथिमे नुच्चा नोग्या मार्गाप्रपथिमे ।

अन्तरांशकृत्वा प्राद्यालासां सीमा च सर्वजम् ॥ १ ॥

वक्रादूर्ध्वं फलं लब्धं नुच्छनागोपतस्यजेत् ।

सजोग्यनुच्छनागोपाच्याग्यं मार्गादितः फलम् ॥ २ ॥”

१-३४४ ते ६० वने जाग देतां ५ अंक आख्या. ते १६ मां नाखवाधी २१ थया. शेष ४६ कळा रही ते ३ मां टापना ४० वने. शेष रहेली ३ विकळा ३० मां नाखवाधी ३३ विकळा ४६-

पाद करतां कळा १२९, विकळा २२ रही. तेमां चार नवांशकनी कळा ८०० नाखवाची कळा ९२९ थड. तेने ६० घने जाग देतां अंश १५ लाभ्या. उपर ७ राशि देवाची स्पष्ट शनि राशि ७-१५-२९-२२ घयो. तेनी गति कळा २, विकळा ५२ ठे.

ते दिवसे राहु चित्राना ठेळा पादमां ठे. ते पखते गत घनीं १२०३ ठे. ते आरीते.—चित्रा० च० रा० ५०. ते दिवसनी शेष घनीं १०, कार्य दिन घनीं १३ अने वझेना २१ दिवसनी घनीं १२६० मळी १२०३ घाय ठे. तेने राहु एक पादमां रडेवो होवाची २०० घने गुणतां २५६६०० घया. तेने चित्राना ठेळा पादनी सर्व जोग घनीं ३७७४ घने जाग देतां कळा ६७, विकळा ५९ थड. तेने २०० मांची पाद करतां कळा १३२, विकळा १ रही. कळामां कन्या राशिमां रडेवा चित्राना व्रीजा पादनी २०० कळां नाखवाची ३३२ कळा थड. तेने ६० घने जाग देतां अंश ५ लाभ्या. उपर ६ राशि देवाची जोग्यनी अपेक्षाए स्पष्ट राहु ६-५-३२-१ घयो. तेनी गति कळा ३, विकळा ११ घावे ठे.

राहुनी राशिना अंकां ६ नाखवाची स्पष्ट केतु राशि ०-५-३२-१ घाय ठे. तेनी गति राहु प्रमाणे जाणवी.

ते काळना स्पष्ट करेवा नव ग्रहोनी तथा तेमनी गतिनी स्थापना.—

रवि	चंद्र	मंगळ	बुध	गुरु	शुक्र	शनि	राहु	केतु
०	३	११	१	२	१०	७	६	०
१६	६	५	३	७	२९	१५	५	५
३	४६	१६	४३	२६	१७	२९	३२	३२
३०	४	३०	१२	१०	४४	२२	१	१
५०	७२७	४६	७०	१०	६१	२	३	३
९	१६	५०	४६	४	५१	५२	११	११

अर्हां कोइने शंका घाय के—ग्रहोने अने तेनी गतिने स्पष्ट करवानुं गुं पट! तेना जयाव आ ठे.—प्रथम कार्यने समये स्पष्ट करेवा ग्रहना काठ पठी अने बीजुं कार्य जे पखते करवुं होय ते पखतनी पदेवां जेटवी घनीं गड होय ते परींतेने बं शार स्थापन करवी. पठी तेने कळा विकळारूप प्रतिदिननी गतिरुं अनुक्रमे गुदरी. पठी तेने साठे जागतां जे कळारिक लापे तेने प्रथमना कार्यनी घेऊए स्पष्ट करेवा ग्रहोने मध्ये नाखवा, पण जो पकी ग्रह होय तो तेमांची अने जोग्यनी अपेक्षाए स्पष्ट करेवा राहुमांची पाद करवा. तेम करवाची व्रीजा कार्यनी बंडार ग्रहो स्पष्ट घाय ठे.

समये टीप्पणमां लखेला चुक अंशो अने कळाउंए करीने गुणवी. विशेष (तफावत) ए के वकी थयेला ग्रहनी वन्ने तरफनी (पठीनी अने पहेलांती) चुक कळाए करीने अने मार्गी थयेला ग्रहनी वन्ने तरफनी जोग्य कळाए करीने गुणाकार करयो. तासां सीमा च सर्वज्ञ एटले प्रस्तावने लीधे तासां—ते सर्व घनीउं (घनीउं)ने. जावार्थ ए उे जे—जेम बीजे ठेकाणे सर्वे नक्षत्रनी घनीउंवने जाग देवानो कळो तेम इष्ट समये ते ग्रहे आक्रमण करेलुं नक्षत्र के तेनो पाद जे वखते स्पर्श होय त्यारथी आरंजीने वकी के मार्गी थाय त्यांसुधीनी अथवा वकी के मार्गी थवाना समयथी आरंजीने बीजा नक्षत्रमां के तेना पादमां संक्रमण थाय त्यांसुधीनी जे सर्व घनीउं होय ते घनीउंवने जाग देयो. त्यारपठी वक्रादूर्ध्व एटले जो वकी थया पठी ग्रहने स्पष्ट करवानो होय तो जे कळादिक फळ लाधेलुं होय ते वकी थवाना समये टीप्पणमां लखेला चुक अंश अने कळादिकमांथी वाद करवुं, अने वकी थया पहेलां ग्रह स्पष्ट करवानो होय तो गयेडी इष्ट घनीउंने कहेडी रीतं प्रमाणे चुक कळावने गुणी तथा सर्व घनीउंवने जाग दइ जे लाधे तेने चुक नक्षत्रनी कळाए चुक करवुं, ए रीत सुगमज ठे. मार्गादितः एटले के जो मार्गी थया पहेलां ग्रहने स्पष्ट करवानो होय तो मार्गी थवाने समये टिप्पणमां लखेला चुक अंशो अने कळाउंमां तेनीज जोग्य कळादिक मेळवीने पठी ते एकंदर थयेला अंकमांथी लाधेडी कळादिक वाद करवी, अने मार्गी थया पठी ग्रहने स्पष्ट करवो होय तो रुद्रिए करीने करयो. एटले के—जेम स्वाज्ञाविक गतिवाळा ग्रहोनी कळाउं लावीने तेमां चुक नक्षत्रनी कळाउं मेळवाय ठे तेज रीते ते मेळवणी अहीं पण करवी. आ प्रमाणे वकी अने मार्गी थयेला तथा वकी अने मार्गी थवानी सन्मुल थयेला ग्रहो स्पष्ट थाय ठे. थानुं उदाहरण बुध अने शुक्रने आश्रीने लखे ठे, कारण के प्राये करीने था वे ग्रहो पपी वार वकी अने मार्गी थाय ठे.

तेमां वकी थया पठीनी रीत था प्रमाणे करवी.—

वृष राशिमां वकी थयेला बुधनुं गणित था प्रमाणे ठे.—वकी थयेला दिवसनी शंभ पनीउं २६, अग्रना दिवसनी पनीउं १० तथा अंतराळना (पधेना) चार दिवसोनी पनीउं २४० ए सर्व मटीने २१६ अइ. था अंक जूतो राखी मूरयो. इथे बुध ने दिवसे वक्र थयो ते दिवसे वृष राशिनं चुक काडवा माटे टिप्पणमां जायुं तो अंश २१, कळा ४३ ठे. ते सर्वने कळाक्य करतां १५४४ कळा अइ. तेमांथी कृत्तिका ना अउ एद अने रोहिणी ना चारे पादनी मटी १४०० कळाउं वाद करीए त्यारे शंभ १४४४ रई ठे. था मूरुंतेनुं चुक थायुं. आट्यावने “वक्रावधिने अंतरांशक्या चुक्रा माद्या”—

“यत्र धयेत्वा ग्रहनी पृथ्वी अने पहेलांनी शुक्र एवी अने मार्गी धयेत्वा ग्रहनी पृथ्वी तथा पहेलांनी जोग्य एवी अंतरांश कळाळं ग्रहण करवी, अने ते सर्व कळाळंनी जे सीमा ते सर्वत्र कहेवाय ठे. १. वकी धया पृथ्वी लापेलुं जे फळ ते शुक्र अंश-कळाना समूहमांची वाद करवुं, अने मार्गी धया पृथ्वी ते लापेलुं फळ जोग्य सहित करेत्वा शुक्र अंश-कळाना समूहमांची वाद करवुं.”

आ ये श्लोकोनुं ज्ञाप्य आ प्रमाणे ठे.—

“यक्रात् पूर्वगता नाभ्यो हताः स्वर्क्षकलादिजिः ।
सीमान्तसर्वत्रघटीविज्रकाः स्युः स्फुटं कलाः ॥ ३ ॥
शोषे पट्टिगुणे सर्वर्क्षखण्डे विकलागमः ।
शुक्रर्क्षयुक्ते तत्राङ्गे पट्टिज्रकेऽंशकादिकम् ॥ ४ ॥
वक्रपश्चादपीत्यं स्यात्सीमाधीण्येऽप्रतः स्थिते ।
खण्डं फलं पुनस्त्याज्यं शुक्रजागौघतस्तदा ॥ ५ ॥
मार्गात् पूर्वगता वयो गुण्या जोग्यकलादिजिः ।
शोषं प्राग्वज्जोग्यशुक्रशुक्रांशोन्यः फलं त्यजेत् ॥ ६ ॥
मार्गपश्चात्तु रूढ्येति वक्रिमार्गिग्रहाः स्फुटाः ।”

“यकीनी पहेलां गयेली कळाळं पोताना नक्षत्रनी कळाळंण गुणवी. तेने सीमान्तनी सर्व नक्षत्रनी घनीठंण जाग देवाधी स्फुट कळाळं थाय ठे. शोषने ६० वने गुणी सर्व नक्षत्रनी घनीठंण जाग देतां विकळा थाये ठे. पृथ्वी ते अंकने शुक्र नक्षत्रनी घनीठं सहित करीने ६० वने जाग देतां अंशादिक थाये ठे. हये वकी धया पृथ्वी पण एज प्रमाणे सीमा नक्षत्र थागळ रडे ठते करवुं, परंतु ते वखते शुक्र अंशोना समूहधी लापेत्वा फळने वाद करवुं. हये मार्गी धयानी पूर्वे गयेली घनीठं जोग्य कळादिके करीने गुणवी. वीजुं प्रयमनी जेम जोग्य सहित करेत्वा शुक्र अंशोमांची फळने वाद करवुं, परंतु मार्गी धया पृथ्वी तो हंदिधी जाणवुं. आ प्रमाणे वकी अने मार्गी ग्रहो स्फुट थाय ठे.”

आ श्लोकोनी व्याख्या आ प्रमाणे ठे.—यक्रात्पश्चिमे पटले ग्रहनुं वक्रपणुं धया पृथ्वी अने पहेलां. मार्गात्पश्चिमे पटले मार्गी धया पृथ्वी अने पहेलां. अन्तरांशकला माह्याः पटले जेम स्वाभाविक गतिवाळा ग्रहने स्पष्ट करवा माटे गयेली इष्ट घनीठने ००० कळावने गुणवानुं कणुं ठे तेम अही (गयेली इष्ट घनीठने) वकी अने मार्गी धयाना

समये टीप्पणमां लखेला शुक्क अंशो अने कळाउंए करीने गुणवी. विशेष (तफावत) ए के वकी थयेला ग्रहनी वझे तरफनी (पठीनी अने पहेलांनी) शुक्क कळाए करीने अने मार्गी थयेला ग्रहनी वझे तरफनी जोग्य कळाए करीने गुणाकार करयो. तासां सीमा च सर्वजं एटले प्रस्तावने वीधे तासां—ते सर्व घनीउं (घनीउं) ने. जावार्थ ए ठे जे—जेम वीजे ठेकाणे सर्वे नहन्ननी घनीउंवने जाग देवानो कळो तेम इष्ट समये ते ग्रहे आक्रमण करेलुं नहन्न के तेनो पाद जे वखते स्पइयों होय त्यारथी आरंजीने वकी के मार्गी थाय त्यांसुधीनी अथवा वकी के मार्गी थवाना समयथी आरंजीने वीजा नहन्नमां के तेना पादमां संक्रमण थाय त्यांसुधीनी जे सर्व घनीउं होय ते घनीउंवने जाग देयो. त्यारपठी वक्रादूर्ध्वं एटले जो वकी थया पठी ग्रहने स्पष्ट करवानो होय तो जे कळादिक फळ लाधेलुं होय ते वकी थवाना समये टीप्पणमां लखेला शुक्क अंश अने कळादिकमांथी वाद करवुं, अने वकी थया पहेलां ग्रह स्पष्ट करवानो होय तो गयेली इष्ट घनीउंने कहेली रीतं प्रमाणे शुक्क कळावने गुणी तथा सर्व घनीउंवने जाग दइ जे लाधे तेने शुक्क नहन्ननी कळाए युक्क करवुं, ए रीत सुगमज ठे. मार्गादितः एटले के जो मार्गी थया पहेलां ग्रहने स्पष्ट करवानो होय तो मार्गी थवाने समये टिप्पनकमां लखेला शुक्क अंशो अने कळाउंमां तेनीज जोग्य कळादिक मेळवीने पठी ते एकंदर थयेला अंक्रमांथी लाधेली कळादिक वाद करवी, अने मार्गी थया पठी ग्रहने स्पष्ट करवो होय तो रुडिए करीने करयो. एटले के—जेम स्वाभाविक गतिवाळा ग्रहोनी कळाउं लायीने तेमां शुक्क नहन्ननी कळाउं मेळवाय ठे तेज रीते ते मेळवणी अहीं पण करवी. आ प्रमाणे वकी अने मार्गी थयेला तथा वकी अने मार्गी थवानी सन्मुख थयेला ग्रहो स्पष्ट थाय ठे. आनुं उदाहरण बुध अने शुक्रने आश्रीने लखे ठे, कारण के प्राये करीने आ वे ग्रहो घणी वार वकी अने मार्गी थाय ठे.

तेमां वकी थया पठीनी रीत आ प्रमाणे करवी.—

वृष.राशिमां वकी थयेला बुधनुं गणित था प्रमाणे ठे.—वकी थयेला दिवसनी शंष पनीउं २६, लघना दिवसनी घनीउं १० तथा अंतराळना (वघेना) चार दिवसोनी पडीउं २४० ए सर्व मळीने २७६ थइ. था थंक्र जूदो राखी मूकयो. हवे बुध जे दिवसे वक्र थयो ते दिवसे वृष राशिनुं शुक्क काढवा माटे टिप्पनकमां जोयुं तो अंश २५, कळा ४४ ठे. ते सर्वने कळारूप करतां १५४४ कळा थइ. तेमांथी कृत्तिकाणा व्रण पाद अने रोहिणीना चारे पादनी मळी १४०० कळाउं वाद करीए त्यारे शंष १४४ रई ठे. था मृगशीर्षनुं शुक्क थाव्युं. आटखायने “वक्रापपथिमेऽन्तरांशकळा शुक्का माह्याः”—

“वक्त्रीनी पत्नीनी तथा पद्देखानी शुक्र अंश कळाउं प्रहण करवी.” एतदानी न्याख्या पूरी अइ. त्वारपत्नी आ १४४ मृगशिरना शुक्रवने पूर्वे आणेली २७६ गत इट पत्नीउंने गुणवाची ३९७४४ थाय ठे. त्वारपत्नी टिप्पनकमां जोवुं, अने वक्त्रीना दिवसची आरं-
 चीने रोहिणीमां बुध ७ पत्नी होय त्वांसुधीनी सर्व पत्नीउं एकत्र मेळयवी. ते आ रीते.—
 वक्त्रीना दिवसनी शेष पत्नीउं २६, रोहिणीमां आवेवो बुध पत्नी ७, तथा अंतराळना
 ६ दिवसनी पत्नीउं ३६० मळी ३९३ अइ. आ सर्व नक्षत्रनी पत्नीउंयने पूर्वे कहेवा
 अंक ३९७४४ ने जाग देतां जागमां कळा १०१ आवी अने शेष विकळा ७ रही. आने
 पूर्वे कहेवा मृगशिरना शुक्र १४४ मांची वाद करीए त्वारे कळा ४२, विकळा ५२ रदं ठे.
 आटवाए करीने “वक्रादूर्ध्वं फलं लग्नं शुक्रजागोपतरत्यजेत्—” “वक्त्रीनी पत्नी उे फळ
 लाभ्युं तेने शुक्र अंशना समूहमांथी वाद करवुं.” एतदानी न्याख्या पूरी अइ. पत्नी ते
 कळा ४२, विकळा ५२ ने कृत्तिकाना त्रय पादनी अने रोहिणीना चार पादनी मळी
 १४०० पत्नीउंमां नाखवाची १४४२ कळा अने ५२ विकळा अइ. कळाने ६० पने जाग
 देतां जागमां २४ अंशो आण्वा. ते उपर शुक्र राशि एक देवाची २२४ बुध राशि १-
 २४-२-५२ अयो.

हये ते बुधनी गति आ प्रमाणे लायवी.—आउमोने ठेकाए अही १४४ मो अंक ठे,
 तेने ६० पने गुणी सर्व नक्षत्रनी पत्नीउं ३९३ पने जाग देतां कळा २१, विकळा ५९ अइ.
 आ वक्र अया पत्नी लग्ने दिवसे बुधनी गति आवी. गतिने २२४ अरवानुं फळ पय-
 मनी जेमज जाणवुं. विशेष ए फे—आ गतिपने गत इट पत्नीउंने पूर्वे अरेपी रीत
 प्रमाणे गुणवाची जे कळादिक फळ लापे ते बीजा कार्यसमये पूर्वे अरवना समयना
 प्रहोमांथी वाद करीए त्वारे बीजा कार्यसमयना महो २२४ लाय जे.

हये वक्र अया पद्देखानी यर्तना आ प्रमाणे.—पुनर्वसुमां शुक्र पत्नी १९ ठे. ते दिव-
 सनी पत्नीने बीजे दिवसे १० पत्नी पत्नी लग्न लीपेवुं जे, तेपी लग्ना दिवसनी पत्नी १०
 अने पुनर्वसुमां शुक्र आण्वा ते दिवसनी शेष पत्नी १ मळी ११ पत्नीउं अइ. त्वारपत्नी
 शुक्र अयारे वक्र अरो १ ते माटे टिप्पनकमां जोवुं. त्वारे लग्ना दिवसनी पत्नी १०
 शुक्र पत्नी ४९, अंश २१, कळा १० ए प्रमाणे टिप्पनकमां लगेवुं जोवुं. तेमां अंत
 विगेरेनी कळा करवाची १२७० अइ. तेमांची मृगशिरना जे पादनी अने आठवा
 चारे पादनी मळी १२०० कळाउं वाद करतां शेष कळा ३० रही. आ पुनर्वसुं शुक्र
 पत्नी आटवापने “वक्रादूर्ध्वं फलं लग्नं शुक्रजागोपतरत्यजेत्—” “२२४ पत्नी अने
 पद्देखानी शुक्र अंतरांश कळा (पदे रदं कळा अंश-कळा) प्रहण करवी.” एतदानी न्याख्या
 अइ. त्वारपत्नी आ पुनर्वसुनी शुक्र कळा ३० पने गत इट पत्नीउं ११ जे गुणना

७७० अइ. त्यारपठी फरीथी टिप्पनकमां जोवाथी पुनर्वसुमां शुक्र आब्यो ते दिवसनी शेष घनी १, चक्र दिवसनी घनीउं ४९ अने अंतराळना पांच दिवसनी घनीउं ३०० मळीने ३५० अइ. आ सर्व नक्षत्रनी घनीउं अइ. तेवने पूर्वे कहेखा ७७० ने जाग देतां कळा २ अने विकळा ११२ आवी. आटखुं लग्नसमये शुके पुनर्वसुनुं शुक्र अयु, तेथी तेने मृगशिरना वे पादनी तथा आर्जना चारे पादनी मळी १२०० कळामां नाखवाथी कळा १२०२ अने विकळा १२ अइ. कळाने ६० वने जाग देतां जागमां २० अंशो लाध्या. तेनी उपर वे राशि देवाथी लग्नवेळाप स्पष्ट शुक्र राशि २-२०-२-१२ अयो.

इये तेनी गति आ प्रमाणे.—आठसोने स्थाने अहीं ७० नो अंक ठे, तेने ६० वने गुणी सर्व नक्षत्रनी कळा ३५० वने जाग देतां कळा १२, विकळा ० आवी. आ पर घया पहेलां लग्नने दिवसे शुक्रनी गति अइ. आ गतिवने गुणवाथी जे कळादिक कळ आवे ते पूर्य काळना ग्रहोमां मेळववुं.

इये मार्गी थया पहेलांनी वर्तना आ प्रमाणे.—रोहिणीमां बुध घनी ७५ प्रमाणे खलेखुं होवाथी जणाता दिवसनी पठी आठमे दिवसे पांच घनी गया पठी लग्न लीपेनुं ठे, तेथी लग्नना दिवसनी घनी ५, रोहिणीमां बुध आब्यो ते दिवसनी शेष घनीउं ५३ अने अंतराळना सात दिवसनी घनीउं ४२० मळीने ४७० घनीउं अइ ते गत इष्ट घनीउं जाणवी. त्यारपठी टिप्पनकमां जोयुं तो लग्नना दिवसनी पठी सातमे दिवसे मार्गी बुध घनी ४५, अंश १३, कळा १३, विकळा ० प्रमाणे खलेखुं जोयुं. त्यारपठी ते अंशादिकने कळारूप करवाथी ७९३ कळा अने ० विकळा अइ. आ टिप्पनकमां खलेखुं अंशादिक बुधे वृष राशिनुं शुक्र अयुं पम जाणुं, अने जोग्य तो कळा १००६, विकळा ५२ ठे, माटे आ जोग्यवने गत इष्ट घनीउं ४७० वे स्थाने स्थापन करी अनुक्रमे गुणवी. स्थापना—१३१. आटयाप करीने “जोग्य मार्गाग्रधिने”—“मार्गीनी पहेलांनी अने पठीनी जोग्य कळा गुणवी” एम इतुं होवाथी जोग्य कळाउं गत इष्ट घनीउं माथे गुणवा माटे मद्रण करी ठे. तेने अनुक्रमे गुणवाथी ५१३३३ अयुं. नीचेना अंकने ६० वने जाग देतां जागमां आवेखा ४१४ ७५ रता अंकनां नाखवाथी ४७१२०२ थया. त्यारपठी रोहिणीमां बुध आब्यो ते दिवसनी शेष घनीउं ५३, मार्गी बुध अयो ते दिवसनी शेष घनीउं ४५ तथा अंतराळना पांच दिवसनी घनीउं ७७० ए सर्व मळीने ९३० अइ. आ सर्व नक्षत्रनी घनीउं अइ, जेना वने पूरे कहेखा ४७१२०२ ने जाग देतां कळा ५१३ आवी. शेष विकळा ६ वरी. आठसुं चट उअं. त्यारपठी लग्नना दिवसनी आठमे दिवसे टिप्पनकमां खलेखुं मार्गी

बुध अंश १३, कळा १३, विकळा ० ठे, तेनी कुल कळा ७६३, विकळा ० रूप वृष राशिनं जे शुक्र थयुं ठे तेने जोग्य कळा १००६, विकळा ० सहित करवाची १००० कळा घाय ठे, तेमांची पूर्वे खापेलुं फळ कळा ५१३, विकळा ६ वाद करवी, केमके “सजोग्यशुक्रजागोपाच्याऽऽर्ग मार्गादितः फलं”—“जोग्य सहित करेला शुक्र अंशा-दिकना समूह्या मार्गांना खापेला फळनो त्याग करवो” एम कहेलुं ठे, तेथी ते वाद करतां कळा १२०६ अने विकळा ५४ रही. कळाने ६० वने जाग देतां अंश २१, कळा २६, विकळा ५४ आवी. आटलुं मार्गी थया पहेलां लग्ने दिवसे बुधे वृष राशिनं शुक्र थयुं. तेना उपर एक राशि देवाची स्पष्ट बुध राशि १-२१-२६-५४ थयो.

तेनी गति आ प्रमाणे.—१००६-५२. तेमां पहेला अंकने ६० वने गुणी सर्व नक्ष-त्रनी घनीठ ७३० वने जाग देतां कळा ६४, विकळा १३ आवी. आ रीतवने प्राप्त थयेलुं कळादिक पूर्वना ग्रहोमांची वाद करलुं.

इवे मार्गी थया पठी आ प्रमाणे वर्तना करवी.—मार्गी बुध जे दिवसे थयो ते दिवसे ४५ घनीए थयेलो होवाची ते दिवसनी शेष घनीठ १५, लग्ना दिवसनी घनीठ ७ तथा अंतराळना उ दिवसनी घनीठ ३६० सर्व मळीने ३०२ अइ. आ गत इष्ट घनीठ अइ, तेने वे वार स्थापन करवी. पठी मार्गी बुध घनी ४५, अंश १३, कळा १३, विकळा ०, ए प्रमाणे टिप्पनकमां खलेलुं ठे, अने तेथी शेष रहेली जोग्य कळा १००६, विकळा ५२ ठे, तेने उपरनी गत इष्ट घनीठ ३०२ वने गुणवी, केमके “जोग्या मार्गाग्रपश्चिमे”—“मार्गीनी पहेलांनी तथा पाउळनी जोग्य घनीठ ग्रहण करवी” एम कहुं ठे, तेथी तेने गुणतां ३०४६२३-४ थया. त्यारपठी फरीची टिप्पनकमां जोतां मार्गी थया पठी १४ दिवसे मृगशिरमां बुध ४७ खलेलो जोयो, तेथी करीने बुधना मार्गी थयाना दिवसनी शेष घनीठ १५, मृगशिरमां बुधना थावयाना दिवसनी घनीठ ४७ तथा अंतराळना तेर दिवसनी घनीठ ७०० ए सर्व मळी ०४२ घनीठ अइ. आ सर्व नक्षत्रनी घनीठ अइ. आना वने पूर्वे कहेला अंक ३०४६२३ ने जाग देतां कळा ४५६, विकळा ४० अइ. कळाने ६० वने जाग देतां अंश ७ खाप्या. शेष कळा ३६ अने विकळा ४० रही. आ अंकमां मार्गी थयाना दिवसे खलेला अंश १३, कळा १३ अने विकळा ० उमेरची, केमके “मार्गपश्चात्तु रुढ्या”—“मार्गी थया पठीनी वर्तना होव तो रुढि प्रमाणे करवुं पटले के उमेरवा” एम कहुं ठे, मोटे ते उमेरतां अंश २०, कळा ४५, विकळा ५६ घाय ठे. आटलुं प्रमाणे लग्नसमये बुधे वृष राशिनं शुक्र थयुं. तेना उपर एक राशि देवाची स्पष्ट बुध राशि १-२०-४५-५६ थयो.

तेनी गति आ प्रमाणे.—१००६-५२. तेमां पहेला अंकने ६० वने गुणी सर्व नक्ष-

त्रनी घनीउं ८४२ वने जाग देवाथी कळा ७१ तथा विकळा ३३ आवी. आ रीते आ-
 वेलुं कळादिक फळ पूर्वे आणेला ग्रहोमां जेळवुं. आ रीते वीजा ग्रहोनी वर्तना पण
 उपर कह्या प्रमाणे पोतानी बुद्धिथी करवी. आ सर्व गणित ज्योतिर्विंदोने निरंतर उप-
 योगी होवाथी तथा प्रसंग होवाथी देखाड्युं ठे.

हवे विवाहमां गोधूखिक लग्न कहे ठे.—

सन्ध्यालग्नमपि श्रेयो गोखुरोत्खातधूलिजिः ।

गोपानां हीनवर्णानां प्राच्यां च स्यात्करग्रहे ॥ ७३ ॥

अर्थ—गोवाळना, नीच वर्णना अने पूर्व देशमां रहेनारना विवाहमां गायनी तरीप
 उरानेखी धूळवने जणातुं संध्या लग्न पण श्रेय (शुभ) ठे.

सूर्यना अस्त वसते सूर्यनुं अर्थ विंव देखातुं होय त्यारथी आरंजिने गायनी तरीथी
 उरानेखी धूळ ज्यांसुधी शांत न थड होय त्यांसुधी गोधूखिक लग्नने समय होय ठे,
 तेथी करीनेज अर्हां श्चोरुमां “धूलिजिः” एम कहुं ठे. अर्थात् ज्यांसुधी तारा न देताप
 त्यांसुधी जाणवुं. जो सूर्य यादळांथी दंकायेल होय तो प्रपुन्नाट नामनी उपधिना पपनुं
 मळी जनुं, पक्षीउंना समूहने कोलाहल थयो तथा तेमनुं पोतपोताना माळा तरफ
 जरा माटे उत्तमरूपणुं ए विगेरे चिहोवने लग्नसमयने निर्णय करयो. मूळ श्चोरुमां
 “धेयो”—नुन ठे एम कहुं ते खोरुद्विथी कहुं ठे. तथा “हीनवर्णानां” एटये नीच वर्ण
 ए शब्द मानान्य रीते कळो ठे, कारण के गदाधर कहे ठे के—

“पटिकाप्रगानावेऽद्वीकार्ये गोरजोऽपि विप्रैश्च ।”

“पटिका लग्नने अतावे ब्राह्मणोए गोरज (गोधूखिक) लग्न पण थंगीकार करतुं.”

हवे गोधूखिक लग्नमां कट्यी शुद्धि होवी जोडए ते कहे ठे.—

शीतशुक्तिं पट्टमयाष्टमं च, नद्रार्थयामौ कुञ्चिकं च हिरणा ।

विनाऽपि स्वप्नांशस्त्रगानुकूटयं, गोधूखिकं प्राग्दर्शनं वदन्ति ॥ ७४ ॥

अर्थ—उठो तथा आठने पंज, तडा, अर्थयाम अने कुञ्चिकने गंधीने लग्नने
 वरंउळ अने नदवनी अनुकूटना न होय तोपण गोधूखिक लग्नने श्रेय कहे ठे.

उठथी उठे के आठने पंज होय तो ते कन्याना मृत्युने देनार ठे तथा “पंज
 एव वरंउळ के आठना उठनमां रथो होय तो ते पतिना मृत्युने देनार होवाथी तडा
 वरंउळ ठे” एव कथन कहे ठे. अर्थयाम तथा कुञ्चिकने तडावना प्रथ्या ठे, तेथी

एतुं सूचयन आथ ठे के गोधूखिक लग्नमां गुरु थने शनिवार तजवाना ठे, कारण के ते दिवसे अनुक्रमे अर्धयाम थने कुखिकनी उत्पत्ति ठे. (गुरुवार अर्धयाम थने शनिवार कुखिक थाय ठे.) केशवार्क तो आ प्रमाणे कहे ठे.—

“साकं शनौ चिरविचित्रशिलषिरसूनां, तत्केवलं कुखिकयामदलोपलम्भात् ।”

“शनिवार सूर्य ठतां गोधूखिक लग्न करवुं, केमके सूर्यास्त पठी कुखिक योग थाय ठे, तथा गुरुवार सूर्यास्त पठी करवुं, कारण के ते पहेलां अर्धयाम योग थाय ठे.”

मूळमां खग शब्द लख्यो ठे तेनो अर्थ ग्रहो थाय ठे. तेमनी अनुकूलता विना पण एम मूळमां लख्युं ठे तोपण क्रांतिसाम्य विगेरे मोटा दोपो अचइय त्याग करवा योग्य ठे. तेने माटे व्यवहारप्रकाशमां कहुं ठे के—

“शूरैर्युतनक्षत्रं व्यतिपातं वैधृतिं च संक्रान्तिम् ।
क्षीणं चन्द्रं ग्रहणशनिगुरुदिनक्रान्तिसाम्यानि ॥ १ ॥
दम्पत्योरष्टमं लग्नात् पष्ठाष्टमं च शीतांशुम् ।
रविजीवयोरशुद्धिं विवर्ष्य गोधूखिकं शुभदम् ॥ २ ॥
गोधूखिकापरिणयने वेपां केन्द्रोपगः शुभो न मृती ।
शौभो नोदयनिधने तेषां सौख्यानि नान्येषाम् ॥ ३ ॥”

“शूर ग्रहवने युक्त नक्षत्र, व्यतिपात, वैधृति, संक्रान्ति, क्षीण चंद्र, ग्रहण नक्षत्र, शनिवार, गुरुवार, क्रांतिसाम्य, लग्नथी स्त्री पुरुषने आठमं नक्षत्र, ठगे के आठमो चंद्र तथा रवि थने गुरुनी अशुद्धि, आठखाने वर्जाने गोधूखिक लग्न शुभदायक ठे. गोधूखिकना विवाहमां जेठने केन्द्रमां शुभ ग्रह होय थने मृत्यु (०) स्थानमां शुभ ग्रह न रह्यो होय, तथा उदय (१) थने निधन (०) स्थानमां मंगळ रहेलो न होय तेमने सुख ठे, बीजाने नथी.”

मूळ श्लोकमां “प्राग्रहरं” पटखे बीजा दोपोए आ (गोधूखिक) जीती नाकाय तेतुं नथी, माटे प्रधान-श्रेष्ठ ठे. ते चिपे सारंग कहे ठे के—

“जामित्रं न क्षिचिन्तयेद्ग्रहसुलं लग्नात्तदाग्रहरं,
नो वेधं न कुवासरं न च गतं नागामि जं पाप्मजिः ।
नो होरां न नवांशकं न च लग्नान्मूर्च्यादिजायस्थितान्,
हित्या चन्द्रमसं परुष्टमगतं गोधूखिकं शस्यते ॥ १ ॥”

“जामित्र (०) स्थाननो विचार करयो नहीं, लग्नथी तथा चंद्रथी ग्रहवने युक्तपणुं

१ जामित्र स्थान शुद्ध ठे के अशुद्ध ठे ? तेनो विचार करवो नहीं. ए रीचे सर्वत्र जाणवुं.

विचारवुं नहीं, वेधनो विचार करवो नहीं, अशुभ दिवसनो विचार करवो नहीं, कूर ग्रह साथे रहेला अने रहेसो एवा नक्षत्रनो विचार करवो नहीं, होरानो विचार करवो नहीं, नवांशकनो विचार करवो नहीं, तथा मूर्ति (१०) आदिक स्थानोमां रहेला ग्रहोनो पण विचार करवो नहीं. मात्र उछा अने आठमा चंद्रनो त्याग करवायीज गोधूलिक लग्न प्रशस्य-शुभ ठे.”

आ श्लोकमां जो के उछा आठमा चंद्रनो त्यागज अपेक्षित ठे, बीजुं कांइ पण अपेक्षित नथी एम कह्युं ठे, तोपण आ प्रमाणे जाणवुं.—गोधूलिक लग्न लीधुं होय तोपण विवाहनुंज नक्षत्र अने तेनी शुद्धि होवी जोइए, तथा वर्ष, मास, पक्ष अने दिवसनी शुद्धि पण अवश्य होवी जोइए.

अहीं कोइ शंका करे के—जो बीजा दोपोए नहीं जीती शकाय एवं होवायी गोधूलिक लग्न प्रधान ठे तो पूर्वे कहेलां लग्नादिकनां फळोनुं अप्रधानपणुं थरो? उत्तर—खरी वात ठे, केमके उल्लंघन न करी शकाय एवा कुळ अने देशना धर्मने अनुसरवायी कोइ वार ते लग्नादिक फळोने अप्रधानपणानी प्राप्ति आये तोपण ते अनिष्ट नथी—इष्टज ठे. कह्युं ठे के—

“न शास्त्रदृष्ट्या विदुषां कदाचिदुल्लंघनीयाः कुलदेशधर्माः ।

देशे गतोऽप्येकविलोचनानां, निमीड्य नेत्रं निवसेन्मनीषी ॥ १ ॥”

“विद्वानोए कोइ वखत पण शास्त्रनी दृष्टिने लीधे कुळ, देश अने धर्मनुं उल्लंघन करवुं नहीं, केमके माह्यो माणस एक नेत्रवाळाना देशमां गयो होय तो तेणे त्यां पोतानुं एक नेत्र बंध करीनेज वसवुं जोइए.”

आ रीते अमुक कुळ अने देशमां गोधूलिकनुंज प्रधानपणुं ठे, परंतु लग्नादिकना फळनुं प्रधानपणुं नथी, तेथी कांइ पण दोष आवतो नथी. वळी अमुक कुळ अने देशना धर्म मात्र गोधूलिकनाज विषयवाळा ठे एम नथी, परंतु ग्रहगोचरादिक विषयवाळा पण ठे. जेमके—विवाहमां नागरलोको उछा आठमा विगेरेने गणता (अपेक्षा राखता) नथी, जार्गवना वंशजोमां ज्ञानपद गुरुव दशमने दिवसेज विवाह करवानी रीत ठे, था कुळधर्म ठे. देशधर्मां था प्रमाणे ठे. जेमके—गौर देशना लोको गोचरचने श्रेष्ठ एवा सूर्यनी अपेक्षा राखे ठे अने गुरुनी अष्टक वर्ग करीने अपेक्षा करे ठे. दक्षिण लोको गुरुने गोचरचने करीने श्रेष्ठ इष्टे ठे अने सूर्यने अष्टक वर्ग करीने श्रेष्ठ इष्टे ठे. वाट देशना लोको, सूर्यने तथा गुरुने अष्टक वर्ग करीने तथा गोचरचने

एतुं सूचयन थाय ठे के गोधूलिक लगामां गुरु अने शनिवार तजवाना ठे, कारण के ते दिवसे अनुक्रमे अर्थयाम अने कुक्षिकनी उत्पत्ति ठे. (गुरुवार अर्थयाम अने शनिवार कुक्षिक थाय ठे.) केशवार्क तो आ प्रमाणे कहे ठे.—

“सार्क शनौ चिरविचित्रशिखरिन्सूनौ, तत्केवलं कुक्षिकयामदलोपलम्नात् ।”

“शनिवार सूर्य ठतां गोधूलिक लग्न करवुं, केमके सूर्यास्त पठी कुक्षिक योग थाय ठे, तथा गुरुवार सूर्यास्त पठी करवुं, कारण के ते पहेलां अर्थयाम योग थाय ठे.”

मूळमां खग शब्द लख्यो ठे तेनो अर्थ ग्रहो थाय ठे. तेमनी अनुकूलता विना पण एम मूळमां लख्युं ठे तोपण क्रांतिसाम्य विगेरे मोटा दोपो अवश्य त्याग करवा योग्य ठे. तेने माटे व्यवहारप्रकाशमां कहुं ठे के—

“ऋर्युतनक्षत्रं व्यतिपातं वैधृतिं च संक्रान्तिम् ।

ह्रीणं चन्द्रं ग्रहणशनिगुरुदिनक्रान्तिसाम्यानि ॥ १ ॥

दम्पत्योरष्टमजं लग्नात् पष्ठाष्टमं च शीतांशुम् ।

रविजीवयोरशुद्धिं विवर्ज्य गोधूलिकं शुद्धदम् ॥ २ ॥

गोधूलिकापरिणयने वेपां केन्द्रोपगः शुजो न मृतौ ।

जौमो नोदयनिधने तेषां सौख्यानि नान्येषाम् ॥ ३ ॥”

“ऋर ग्रहवने युक्त नक्षत्र, व्यतिपात, वैधृति, संक्रान्ति, ह्रीण चंद्र, ग्रहण नक्षत्र, शनिवार, गुरुवार, क्रांतिसाम्य, लग्नथी खी पुरुपने आठमुं नक्षत्र, उचो के आठमो चंद्र तथा रवि अने गुरुनी अशुद्धि, आटखाने वर्जनि गोधूलिक लग्न शुद्धदायक ठे. गोधूलिकना विवाहमां जेठने केन्द्रमां शुद्ध ग्रह होय अने मृत्यु (०) स्थानमां शुद्ध ग्रह न रह्यो होय, तथा उदय (१) अने निधन (०) स्थानमां मंगळ रहेखो न होय तेमने सुख ठे, बीजाने नथी.”

मूळ श्लोकमां “प्राग्रहरं” एटले बीजा दोपोए आ (गोधूलिक) जीती शकाय तेषुं नथी, माटे प्रधान-श्रेष्ठ ठे. ते विषे सारंग कहे ठे के—

“जामित्रं न विचिन्तयेद्ग्रहयुतं लग्नात्तशाङ्कात्तथा,

नो वेधं न कुयासरं न च गतं नागामि जं पाप्मजिः ।

नो होरां न नवांशकं न च खगान्मूर्त्यादिजावस्थितान्,

हित्वा चन्द्रमसं परुष्टमगतं गोधूलिकं शस्यते ॥ १ ॥”

“जामित्र (१) स्थाननो विचार करयो नहीं, लग्नथी तथा चंद्रथी ग्रहवने युक्तपणुं

१ जामित्र स्थान शुद्ध ठे के अशुद्ध ठे ? तेनो विचार करयो नहीं. ए रीते सर्वत्र जानवुं.

“ते ध्रुव लग्ननो समय ते काळे जे लग्ननो उदय होय तेना नवांशक जेटलोज होय ठे,” एम केटलाक कहे ठे. वळी बीजा कहे ठे के—“ते नवांशकनो मात्र मध्यना त्रिजाग जेटलोज होय ठे.” आ ध्रुव लग्ननुं तिरठापणुं तथा ऊर्ध्वपणुं रात्रिने आश्रीनेज कहे-वाय ठे, परंतु दिवसने आश्रीने कहेवातुं नथी, कारण के दिवसे तो ते सूर्यनां किरणोथी लुप्त थाय ठे.

मूळ श्लोकमां “प्रायाणि” एम प्राय शब्द लखेलो होवाथी यात्रादिक कार्य पण ग्रहण करवुं. ते माटे कहुं ठे के—

“पृष्ठतो वा रविं कृत्वा गच्छेद्दक्षिणं तथा ।

उत्तानपादपुत्रस्य शेखरे चोर्ध्वसंस्थिते ॥ १ ॥”

“उत्तानपादना पुत्र (ध्रुव)तुं शेखर (मस्तक) ऊर्ध्व रहेतुं होय त्यारे सूर्यने पाठळ करीने अथवा दक्षिण (जमणो) करीने प्रयाण करवुं.”

हर्षप्रकाशमां पण ध्रुव लग्न कहुं ठे ते आ प्रमाणे.—

“जः पुण तुरियं कजं हविज्ज लग्नं न लग्नए सुद्धं ।

ता गायध्रुवलग्नं गहिअवं सयलकजेसु ॥ १ ॥”

“जे कार्य जलदी करवा लायक होय अने शुद्ध लग्न न मळतुं होय तो समग्र कार्यमां गाय लग्न अने ध्रुव लग्न ग्रहण करवां.”

हवे अहीं प्रसंगोपात्त राजादिकना अजिपेकनुं मुहूर्त कहे ठे.—

अजिपिक्तो महीपालः श्रुतिज्येष्ठा लघुध्रुवैः ।

मृगानुराधापौष्णैश्च चिरं शास्ति वसुन्धराम् ॥ ७६ ॥

अर्थ—श्रवण, ज्येष्ठा, लघु (पुष्य, अजिजित्, हस्त, अश्विनी), ध्रुव (रोहिणी, त्रण उत्तरा), मृगशिर, अनुराधा अने रेवती नक्षत्रमां राजाने अजिपेक करीं होय तो ते चिर काळ सुधी पृथ्वीनुं राज्य करे ठे. आ तेर नक्षत्रो अजिपेकनां ठे.

सवलत्वे जन्मदशालम्बेशानां कुजार्कयोरपि च ।

राज्ञां शुभोऽजिपेकः सितगुरुशशिनां च वैपुल्ये ॥ ७७ ॥

अर्थ—जन्मेश, दशेश, लम्बेश, मंगळ अने सूर्य आटवा ग्रहोनुं सवलपणुं होय, तथा गुरु, गुरु अने चंद्रनुं विपुलपणुं होय त्यारे राजानो अजिपेक करवो शुभ ठे.

जन्मवखते जे राशिमां चंद्र होय ते राशिनो ईश जन्मेश कहेवाय ठे, अजिपेकने वखते जे ग्रहनी दशा होय ते दशेश कहेवाय ठे, तथा जन्मवखते लग्ननो जे पति होय ते लग्नेश कहेवाय ठे. विपुलपणुं पटवे पणा दिवसथी उदय थयेलो होवाथी मोटां विपुलपणुं होवापणुं तथा सारां-पणां किरणवाळापणुं.

करिने श्रेष्ठ इष्टे वे. मातृव्य देशाना लोकोने गोचर प्रमाणरूप नधी, परंतु अष्टक वर्गत्रि प्रमाण वे. वीजा देशोमां गोचर तथा अष्टक वर्ग वज्रे प्रमाण वे.

हये पूर्वे कहेखा वाया उप्रनी जेवात्र बळ्याळा भुव उप्रने कहे वे.—

स्युर्दीक्षास्यापनादीनि भुवचक्रे तिरःस्थिते ।

ऊर्ध्वे खातध्वजोष्ठायाप्रायाणि प्रायशः श्रिये ॥ ७५ ॥

अर्थ—भुवचक्र तिरहुं रहुं होय त्यारे दीक्षा, स्थापना विंगेरे कायीं गुजराचक वे, अने खात, ध्वजारोपण विंगेरे चंपाई जेयां कायीं भुवचक्र ऊर्ध्वे रहुं होय त्यारे माये करिने कट्याणने माटे वे.

स्थापना पटवे प्रतिष्ठा. आदि शब्दधी वीजुं पण स्थिर कने जावतुं. तिरः पटवे तिरहुं. ऊर्ध्वे पटवे उंचुं रहे उते. भुवनी चोतरफ रहेतुं भूतचक्र (चक्र) मजुं जमजुं जमजुं एक रात्रि दिवसमां येवार तिरहुं अने ये वार ऊर्ध्वे आवे वे. तधी करिने—

“तिर्यग्ूर्ध्वं स्थिते चक्रे तत्प्रान्तगततारके ।

समसूत्रे यदा स्वातां भुवउप्रं नवेचदा ॥ १ ॥”

“भुवचक्र तिरहुं अने ऊर्ध्वं रहे उते ग्यारे तेना जेमा पर रहेखा वे तातुं गरमी खाइनमां आवे त्यारे भुव उप्र थाय वे.”

ते भुव उप्रना समयनो अतिशुभ दृष्टि करिने अचरा भुवने परवाना पंगरदे करिने निधय करयो, अने स्पष्ट दृष्टि तो पूर्वाचायांए आ प्रमाण निर्णय करीं उ.—

“उदय मदापलिपण उहुं अणुतादकिचि भुव त्रिरीठ ति”

“मया अने धनिष्ठानो उदय होय त्यारे भुव ऊर्ध्वं होय वे, अने अणुतादा मया कृत्तिकानो उदय होय त्यारे भुव तिरहुं होय वे.”

परंतु नक्षत्रनुं उदयप्रमाण परापर स्पष्ट रीते दृष्टिगोचर चंद्र तारनुं नधी, तेची मस्तक पर (माथे—आकाशाना मध्यमां) रहेखा नक्षत्रनो अनेदार भुव उप्रनुं मकर रहेपाय वे, ते आ प्रमाणे—अभ्येसा अने धवय नक्षत्र मस्तक परधी उतरता होय त्यारे भुव तिरहुं होय वे, तथा जरणी अने विशाखा नक्षत्र मस्तक परधी उतरता होय त्यारे भुव ऊर्ध्वं होय वे. तथा—

“स्याद्ूर्ध्वो मृगश्रके तु सनतिदंडे तु द्वाजरोः ।

यथा तथा तु रोषेडु उद्रेडु स्वाधुर्ध्वं भुवः ॥ १ ॥”

“मकर अने श्रक रासिनुं उप्र होय त्यारे भुव ऊर्ध्वं होय वे, तथा मृगश्रक अने श्रक रासिनुं उप्र होय त्यारे ते तिरहुं होय वे, अने रोषेडु उद्रेडु होय त्यारे ते कदर अने ते रीते—अनिधमित होय वे.”

पहू तथा कृष्णपहनी अपेक्षाए वस्त्रेनुं वळ खेवुं एवो अर्थ करवो नहीं. दग्धा अने रिक्त विगेरेने त्याग करवाथी तिथिनी शुद्धि कहेवाय ठे, सौम्य वार लेवाथी वारनी शुद्धि थाय ठे, क्रूर ग्रहे आक्रमण करेला नक्षत्र विगेरेनो त्याग करवाथी नक्षत्रनी शुद्धि जाणवी, तथा छुद्र योग अने उपयोगने वर्जवाथी योगनी शुद्धि थाय ठे. "श्याय"- "त्रीजे, ठे" अर्ही उपलक्षणथी धन (वीजुं) स्थान पण सौम्य ग्रहोवमेज सहित होवुं जोडए. सामर्थ्यथी एम पण जणाय ठे के-आठमुं अने वारमुं ए वे स्थान शून्य होय तोज ते सारां ठे, कारण के ते वे स्थानोमां शुभ के अशुभ कोड पण ग्रह रक्षो होय तो ते अनिष्ट आपनारज ठे.

जन्मर्क्षाद्रुपचयने स्थिरेऽथ शीर्षोदयेऽथवा चवने ।

सौम्यैर्विलोकितयुते न तु पापैर्नृपमन्त्रिपिञ्चेत् ॥ ८० ॥

अर्थ—जन्मनी राशिथी उपचयस्थानमां, अथवा स्थिर लग्नां, अथवा शीर्षोदयी (माघेथी उदय पामनार) लग्नां, अने ते लग्न सौम्य ग्रहोए जोयेज तथा गुक्त होय, पण मृत ग्रहोए दृष्ट के गुक्त न होय तेवा लग्नां राजानो अत्रिपेक करयो शुभ ठे.

जे पुरुषने अत्रिपेक करवानो होय तेनी जन्मनी राशिथी उपचयस्थानमां रवेणुं लग्न होय, अथवा स्थिर राशिनुं लग्न होय, अथवा शीर्षोदयी राशिवाळुं लग्न होय. "न तु पापैः" एतडे के क्रूर ग्रहोए जोयज अथवा गुक्त न होय.

यमार्कपोढया ३ य ११ गयोर्गुरो तु, सुखा ४ म्वर १० स्येनृपतिः स्थिरश्रीः ।
यद्वा त्रिकोणोऽप्युदयो १ सुरेज्ये, शुके ननः १० स्ये क्षितिजे रिपु ६ स्ये ॥ ८१ ॥

अर्थ—रत्नि अने मूयं त्रीजे के अग्नीवारमे स्थाने रक्षा होय, अने गुरु चोयं के दशमे स्थाने रक्षो होय तो ते (रात्रिपिच्छ) राजानी लग्नी स्थिर थाय ठे, अथवा तो गुरु नवमा, पांचमा के पदेखा स्थानमां रक्षो होय, शुक्र दशमा स्थानमां होय अने नंगद वृत्ते स्थाने होय तोपण ते राजा स्थिर लग्नीवाळो थाय ठे. अर्ही यमनो अर्थ रत्नि ठे.

अत्रिपिच्छो वस्त्रियोनिर्घृतेः केन्द्रत्रिकोणगोः ।

क्रूरः पापैः युत्रेः सौम्यो मित्रेः साधारणो नयेत् ॥ ८२ ॥

अर्थ—केन्द्र अने त्रिकोणमां रवेखा वटान् क्रूर ग्रहोए अत्रिपेक दशांशो राजा अथवा ठे, तेराज शुभ ग्रहोए वस्त्रे सौम्य अने मित्रमहां वस्त्रे साधारण थाय ठे.

चूत्ये स्वस्वत्रिकोणो १ च २ एह ३ मित्रंर्क्ष ४ गैर्गृहेः ।

अजिपेको न नीचारिक्षेत्रगास्तमितैः पुनः ॥ ७७ ॥

अर्थ—पोताना त्रिकोणमां, पोताना उच्च स्थानमां, पोताना स्थानमां अने पोताना मित्रना स्थानमां ग्रहो रहेखा होय त्यारे अजिपेक करवो ए चूति-आवादीने माटे ठे (शुभ ठे), परंतु ग्रहो नीच के शत्रुना स्थानमां रहेखा होय के अस्त पामेखा होय तो ते शुभ नयी.

अर्हो “स्वस्व” पोतपोतानुं” ए शब्द त्रिकोण विगेरे चारे शब्दमां जोरवो. आ ग्रहो आषी रीतना होय तोज अजिपेक करवो श्रेष्ठ ठे. ते विषे कहुं ठे के—

“सुहृत्रिकोणस्वगृहोच्चसंस्थाः, श्रियं च कीर्तिं च दिशन्ति खेटाः ।

अस्तंगताः शत्रुजनीषणा वा, जयाय शोकाय जयन्ति राज्ञाम् ॥ १ ॥”

“मित्र, त्रिकोण, स्वगृह अने उच्च स्थानमां रहेखा ग्रहो लक्ष्मीने तथा कीर्तिने आरे ठे, अने अस्त पामेखा होय के शत्रुना स्थानमां रक्षा होय के नीच स्थानमां रक्षा होय तो ते राजाने जयने माटे तथा शोकने माटे धाय ठे.”

मूळ भूचोकमां (त्रिकोण विगेरेमां रहेखा) “ग्रहो होय” एम सामान्य रीते कहुं ठे तोषण विशेषे करीने गुरु, चंद्र अने शुक्र, तथा जन्मवार, दशानो वार, लग्नेशानो वार अने दिनवार ग्रहण करवा. ते माटे खल्ल कहे ठे के—

“विशेषाङ्गन्मलग्नेशदशदिनजर्तुपु ।

यस्मात्तस्मात्प्रयत्नेन सौस्थ्यमेपां प्रकल्पयेत् ॥ १ ॥”

“जे कारण माटे जन्मनो स्वामी, लग्ननो स्वामी, दशानो स्वामी अने दिननो स्वामी (अजिपेकने विषे) विशेष उपयोनी ठे ते कारण माटे ते ग्रहोनुं सुस्वपणुं (सारां स्थानोमां रहेवापणुं) प्रयत्नयवे करवुं.”

तारायले शशिवले शुद्धौ तिथिवारधिष्ण्ययोगानाम् ।

त्रिपन्नायस्थैः पापैः सौम्यैरुपायत्रिकोणकेन्द्रगतेः ॥ ७८ ॥

अर्थ—तारानुं पळ अने बंधनुं पळ होय त्यारे तथा तिथि, वार, नक्षत्र अने योगनी शुद्धि होय त्यारे, व्रीजे, उष्टे अने अग्नीवारमे स्थाने पाप ग्रहो रक्षा होय, अने सौम्य ग्रहो व्रीजे, अग्नीवारमे, त्रिकोणमां अने केन्द्रमां रक्षा होय त्यारे राज्याजिपेक करवो शुभ ठे.

तारा अने बंध ए यत्नेनुं पळ राज्याजिपेकमां अवश्य ग्रहण करवुं, तेथी करीने शुभस्व-

उत्तम

मध्यम

रवि	३-११	१-२-४-५-६-७-८-९-१०-१२
चंद्र	१-२-३-४-५-६-७-८-९-१०-११	६-८-१२
मंगल	३-६-११	१-२-४-५-७-८-९-१०-१२
बुध	१-२-३-४-५-६-७-८-९-१०-११	६-८-१२
गुरु	१-२-३-४-५-६-७-८-९-१०-११	६-८-१२
शुक्र	१-२-३-४-५-६-७-८-९-१०-११	६-८-१२
शनि	३-११	१-२-४-५-६-७-८-९-१०-१२
राहु	३-६-११	१-२-४-५-७-८-९-१०-१२

देवद्वयजमां विशेष ए ते जे.—

“राजयोगाः खयोगाश्च चन्द्रयोगास्तथायुपः ।

सर्वेऽप्यत्र विकल्प्याः स्युर्यास्तुल्यप्रगुणाश्च ये ॥ १ ॥”

“राजयोगो, खयोगो, चंद्रयोगो तथा आयुष्यना योगो अने वळी जे वास्तु लग्ना गुणो ते ते सर्वे अर्ही विचारवा—ग्रहण करवा,” एटले के पूर्वे कहेवा राजयोगो, खयोगो एटले सूर्यने बीजा ग्रहो साथे जे संयोग थयो ते खयोगो, चंद्रने बीजा ग्रहो साथे जे संयोग थयो ते चंद्रयोगो कहेवाय ते, आयुष्यना योगो एटले पूर्वे जे अरिष्ट योगो कहेवा ते तमने नारा करनारा जे योगो ते तेउ आयुष्यने हितकारक होवाथी आयुष्यना योगो कहेवाय ते. आ सर्वेनुं स्वरूप जातकथी जाणवुं. अत्र एटले अनिपेकना लग्नां विचारवा. वास्तु लग्ना गुणो पूर्वे कहेवा ते ते जाणवा.

वटी सर्वे ग्रहोना वळे करीने गुरु एवुं लग्न न मळे तो सर्वे कार्यांमां था प्रमाणे जाणवुं.—

“पयनिः सस्यते लग्नं ग्रहैर्द्वयमन्यितैः ।

चतुर्विंशति शतैश्च त्रिकोणे वा गुरुर्गुः ॥ १ ॥”

“वळे करीने गुरु एवा पांच ग्रहोए करीने लग्न वसाणवा टायक ते. अथवा जो वृत्तनां के त्रिकोणनां गुरु अने गुरु होय तो वळे करीने गुरु एवा चार ग्रहोए करीने एव ते लग्न प्रत्यक्ष ते.”

अर्ही “पांच ग्रहोए करीने” एन एवुं ते तोरण आ प्रमाणे विशेष जाणतो.—
गुरु सूर्य अने चंद्र ए वृत्तनांथी एटले पत्र वळे न होय अने बीजा पांच वृत्तनां होय एटले ते लग्न आरंभ एटले नथी, एटले प्रत्यक्ष नथी एन एवमात्रायाप्यमां वृत्त ते. वटी वृत्तएव वृत्त ते ह—

जो त्रिकोण अने केन्द्रमां रहेखा वद्धवान् ग्रहो सर्वे क्रूर होय तो राजा क्रूर धाय ठे, सर्वे शुभ ग्रहो होय तो राजा सौम्य धाय ठे, अने जो मिश्र होय पटले के केट-खाक ग्रहो क्रूर होय अने केटखाक सौम्य होय तो साधारण पटले अत्यंत क्रूर के सौम्य न धाय. वढी "विधुगुरुशुक्रैः साकैः" आ श्लोक जे उपनयनना अधिकारमां कद्यो ठे ते अही पण जाणयो.

हये अजिपेकमां मोटा दोपने कहे ठे.—

चन्द्रे सौम्येऽपि वाऽन्यस्मिन् रिपु ६ रन्ध्र ७ स्थिते ग्रहैः ।

शूरेर्विधोक्तिते मृत्युरजिपिकस्य निश्चितः ॥ ७३ ॥

अर्थ—चंद्र अथवा वीजो कोइ पण सौम्य ग्रह ठेके के आठमे स्थाने रह्यो होय अने तेना पर क्रूर ग्रहोनी पूर्ण दृष्टि पकती होय ते वखते अजिपेक करेखा राजानुं अवश्य मरण धाय ठे. अही "विधोक्तिते" पटले पुष्ट (पूर्ण) दृष्टिए जोयेखो एखो अर्थ ठे.

अजिपेकनी वेळाए तनु (१) विगरे स्थानोमां पाप ग्रहो रहेखा होय तेनुं फळ कहे ठे.—

रोगी तनु १ स्वैरधनो धनाश्रन्त्यगैर्दुःखी च पापैर्नृपतिस्त्रिकोण ए—५ गैः ।

पदच्युतोऽस्ता ७ म्यु ४ गतैर्मृति ७ स्थितैरह्वायुराकाश १० गतैस्त्वकर्मकृत्तुषु

अर्थ—अजिपेक वखते पाप ग्रहो जो पहेखा स्थानमां रह्या होय तो ते राजा रोगी रहे ठे, वीजा अने धारमा स्थानमां रह्या होय तो निर्धन धाय ठे, त्रिकोण (ए—५) मां रह्या होय तो दुःखी धाय ठे, सातमे के बोधे रह्या होय तो पदच्युत (राज्यच्युत) धाय ठे, आठमे रह्या होय तो अल्प आयुष्यवाळो धाय ठे, अने दशमा स्थानमां रह्या होय तो ते अकर्मकर धाय ठे. अकर्मकर पटले अकिंचित्कर अर्थात् उद्यम रहित धाय ठे.

इति वक्तव्यता येयं नृपालस्याजिपेचने ।

आचार्यस्याजिपेकेऽपि सा सर्वाप्यनुवर्तते ॥ ७५ ॥

अर्थ—आ प्रमाणे राजाना अजिपेकमां जे आ वक्तव्यता (व्यवस्था) कही ठे ते सर्वे आचार्यना अजिपेकमां पण जाणवी.

श्लोकमां अपि शब्द होवाथी वीजा पण (उपाध्यायादिक) पदना स्थानने विषे पण आ व्यवस्था जाणवी, तेची करीने राग्याजिपेक अने सूरिपदादिकमां आ प्रमाणे फुंरुळी सिद्ध धाय ठे.—

“सळगता अग्निमां नाखेला जळना विंडुनी जेम घणा गुणवाळा वगने विपे थोमे दोप अनर्थ करनार थतो नथी.”

मूळ श्लोकमां शकुन जोवानुं कहुं ठे ते शकुन जांघिक-जासुद विगेरे ठे. शकुननुं प्रधानपणुं व्यवहारप्रकाशमां आ प्रमाणे कहुं ठे.—

“नक्षत्रस्य मुहूर्त्तस्य तिथेश्च करणस्य च ।

चतुर्णामपि चैतेषां शकुनो दण्डनायकः ॥ १ ॥”

“नक्षत्र, मुहूर्त्त, तिथि अने करण, ए चारेनो दंरुनायक शकुन ठे.”

अहीं शकुनना संबंधमां अंगनुं फरकवुं, मननी प्रसन्नता ए विगेरे निमित्त पण जाणयां. आ शुच शकुनादिके करीने वगनी शुद्धिनो निर्णय करी तेवा वगने ग्रहण करवाची कार्य करनारनो जय थाय ठे. वल्ल पण कहे ठे के—

“अपि सर्वगुणोपेतं न ब्राह्मं शकुनं विना ।

वग्नं यस्मान्निमित्तानां शकुनो दण्डनायकः ॥ १ ॥”

“वग्न सर्व गुणोए करीने युक्त होय तोपण शकुन विना ते ग्रहण करवुं नहीं, कारण के सर्व निमित्तनो दंरुनायक शकुन ठे.”

मूळ श्लोकमां “शशिनः प्रवाहे—” “चंद्र नानी वहेती होय त्यारे” एम कहुं ठे. ते विपे अध्यात्म शास्त्रमां कावी अने जमणी नासिका अनुक्रमे चंद्र अने सूर्य नामनी ठे, तेथी करीने—

“सार्धं घटीव्यं नाग्निरेकैकाकोदयाप्रहेत् ।

थरपट्टघटीघ्नान्तिन्यायान्नाभ्योः पुनः पुनः ॥ १ ॥

शतानि तत्र जायन्ते निःश्वासोन्नासयोर्नय ।

सत्त्वपट्टकुर्करः २१६०० सत्त्वाऽहोरात्रे सकये पुनः ॥ २ ॥

पश्चिंशह्रुवर्णानां या वेद्या जणने जवेत् ।

सा वेद्या मरुतो नाभ्या नाभ्यां सशरतो वगेत् ॥ ३ ॥”

“जेम थरपट्ट (रोट) नी घनीथो अनुक्रमे एक पत्री एक फर्पा करे ठे तेम था चंद्र अने सूर्य नानीमांती एक एक (दरेक) नानी सूर्योदयथी आरंतीने थडी थडी पनी वहेती रडे ठे. (एट्टे सूर्योदयने आरंतीने थडी पनी गुपी चंद्र नानी यहे ठे, पत्रीनी थडी पनी गुपी सूर्यनामी यहे ठे, पत्रीनी थडी पनी चंद्र नानी यहे ठे विगेरे.) ते दरेक नानीमां नयमो उन्नाम निःश्वास थाय ठे, तेथी करीने एक रात्रि दिपगमां सत्त्वे कुत्र २१६०० उन्नाम निःश्वास थाय ठे. उथीना गुरु थरुं पोयतां जेट्टो यमन वगने ठे जेट्टो वसत एक नानीमांथी पीत्री नानीमां मंधार करता वापुने थाय ठे.

“त्रयः सौम्यप्रदा यत्र छम्ने स्युर्यखत्तराः ।

बलपत्तदपि ङ्गं शोर्षर्हनिष्यैरपि ॥ १ ॥”

“जे छप्रमां षण सौम्य प्रहो अत्यंत बळवान् होय ते छप्र पण चीजा प्रहो हीन बळवाळा उतां पण बळवान् ठे एम जाणवुं.”

॥ इति एकादशं मिश्रधारम् ॥ ११

हये समग्र प्रंचना अर्थनुं समर्थन करे ठे.—

इत्युक्तखेटवखशाखिनि दोपमुक्ते,

छम्ने शुजैश्च शकुनैः शशिनः प्रवाहे ।

कार्याणि भूमिजलतत्त्वगतौ कृतानि,

निर्दंजमाच्युदयिकीं प्रथयन्ति लक्ष्मीम् ॥ ७६ ॥

अर्थ—आ प्रमाणे कहेखा प्रहोना बळे करीने शोजता अने दोपे करीने रहित एवा छप्रने विपे शुज शकुन जोशने चंज नानी वहेती होय त्यारे तेमां पण पृथ्वी तत्त्व के जळ तत्त्वनी गति होय त्यारे (तेवा समये) करेखां कार्यों दंज रहित अच्युदयनी लक्ष्मीने वित्तारे ठे.

खेटन्ति—आकाशमां गति करे ते खेट कहेवाय ठे, अहीं अट्ट धातुयकी अचू प्रत्यय धयो ठे, अने “तत्पुरुषे कृति०” ए सूत्रथी सप्तमी विजकिने अच्युक् यवाथी खेट शब्द सिद्ध धयो ठे. खेट पटखे प्रहो, तेमनुं बळ. आम कहेवाथी तिथि विगेरेनुं बळ पण जाणवुं. दोपमुक्ते पटखे मोटा दोप रहित, कारण के सर्वथा निर्दोप छप्र घणा दिवसोए करीने पण मळी शकतुं नथी, तेथी थोमा दोपवाळुं अने घणा गुणवाळुं छप्र ग्रहण करीने कार्यों करवां, परंतु सर्वथा निर्दोप छप्र आचरो त्यारे कार्य करवुं एम धारीने पणो विधंन करयो नहीं, कारण के धन, धौवन अने आयुष्यनी स्थिरता ठे नहीं. एवो अहीं अजिमाय ठे. कर्तुं ठे के—

“यस्मादशोपगुणसंपदहो जिरहर्षहोराविदाऽपि गणकेन न छन्पतेऽत्र ।

तस्मादनस्पगुणसंयुतमस्पदोषं, छप्रं नियोज्यमखिखेव्यपि मद्गखेयु ॥ १ ॥”

“जेथी करीने समग्र गुणनी संपदावाळुं छप्र होराने जाणनार गणक (जोशी) पण थोमा दिवसमां मेळथी शकतो नथी तेथी करीने सर्व शुज कार्यमां पणा गुणवाळुं तथा अस्पद दोपवाळुं छप्र ग्रहण करवुं.”

“स्यदपो नानर्थकृहोपो छम्ने बडुगुणे जवेत् ।

तोयविन्दुरिय क्षिप्तः समिद्धे कृष्णवर्त्मनि ॥ २ ॥”

“पृथ्वी तत्त्वतुं प्रमाण पल ५० ठे, जल तत्त्वतुं ४० ठे, अग्नितुं ३०, वायुतुं २०
अने आकाश तत्त्वतुं प्रमाण १० पलतुं ठे.”

आ रीते एक एक नानीतुं प्रमाण १५० पलो थाय ठे. आ प्रमाणे वाम नानी वहेती
होय त्यारे पण ज्यारे पृथ्वी तत्त्व के जल तत्त्व होय त्यारे शुद्ध कार्य करतुं, परंतु अग्नि,
वायु अने आकाश तत्त्वमां करतुं नही. कहुं ठे के—

“तत्त्वाच्यां जूजलाच्यां स्याद्धान्ते कार्ये फलोन्नतिः ।
दीप्तास्थिरादिके कृत्ये तेजोवाय्वम्बरैः शुद्धम् ॥ १ ॥
पृथ्व्यसेजोमरुद्भ्योमतत्त्वानां चिह्नमुच्यते ।
आद्ये स्थैर्यं स्वचित्तस्य शैत्यकामह्यौ परे ॥ २ ॥
तृतीये कोपसंतापौ तुर्ये चञ्चलता पुनः ।
पञ्चमे शून्यतैव स्यादथवा धर्मवासना ॥ ३ ॥”

“पृथ्वी अने जल तत्त्ववने शांत कार्य कर्तुं होय तो फळनी उन्नति थाय ठे. (शांत
कार्यमां आ वे तत्त्व शुद्ध ठे.) दीप्त, अस्थिर विगेरे कार्य अग्नि, वायु अने आकाश
तत्त्ववने करतुं शुद्ध ठे. हचे पृथ्वी, जल, तेज, वायु अने आकाश प पांच तत्त्वोतुं
चिह्न कहे ठे—पहेला पृथ्वी तत्त्वमां कार्य करवाची पोताना चित्तनी स्थिरता थाय
ठे, धीजा जल तत्त्वमां शीतलता अने कामदेवनो ह्य थाय ठे, त्रीजा तेज तत्त्वमां क्रोध
अने संताप थाय ठे, चोथा वायु तत्त्वमां मननी चंचलता थाय ठे तथा पांचमा आकाश
तत्त्वमां मननी शून्यताज थाय ठे अथवा तो धर्मनी वासना थाय ठे.”

तथा—

“श्रुत्योरद्भुष्टकौ मध्याद्भुष्ट्यौ नासापुटद्वये ।
सुक्यणोः प्रान्त्यकोपान्त्याद्भुष्टी शेषे दृगन्तयोः ॥ १ ॥
न्यस्यान्तस्तु पृथिव्यादितत्त्वज्ञानं जवेत् क्रमात् ।
पीत १ श्वेता २ रुष ३ इयामै ४ विन्दुजिनिरुपाधि लम् ॥ २ ॥
पीतः कार्यस्य संसिद्धिं विन्दुः श्वेतः सुखं पुनः ।
जयं सन्ध्यारुणो व्रूते हानिं नृद्भसमद्युतिः ॥ ३ ॥
जीवितव्ये जये खाने सस्योत्पत्तां च करणैः ।
पुत्रार्थे युद्धप्रश्ने च गमनागमने तथा ॥ ४ ॥
पृथ्व्यसत्त्वं शुने स्वातां घट्टिवातां च नो शुर्ता ।
अयंसिद्धिः स्थिरोर्ध्यां तु शीघ्रमग्नसि निर्दिशेत् ॥ ५ ॥”

“वे काननां वे अंगुठा, वे नासापुटमां वे मध्य (यक्ष्मी) आंगुठी, वे उंघ उपर

(पटखे के एक नानीमांघी चीजी नानीमां जतां वायुने तेटखी वार छागे ठे, अर्घात् तेटखो वखत वने नासिकामां समान वायु रहे ठे.)”

तेमां वाम (नाबी) नासिका पेसता वायुए करीने पूर्ण धाप त्वारे सर्वे शुभ कार्यनो आरंभ करयो. कहुं ठे के—

“छाजे दानेऽध्ययने गुरुदेवान्यर्चने विपविनाशे ।

पुरमन्दिरप्रवेशे गमागमादी शुभा वामा ॥ १ ॥”

“छाजमां, दानमां, जणवामां, गुरु अने देवनी पूजामां, विप उतारवामां, नगर अने परमां प्रवेश करती वखते तथा जवा धापवामां वाम नानी शुभ ठे.” तथा—

“पूजाह्वयार्जनोवाहे दुर्गादिसरिदाम्ने ।

गमागमे जीविते च गृह्हेत्रादिमंघ्रहे ॥ १ ॥

क्रये विक्रयणे दृष्टौ सेयायां विधिषो जये ।

विद्यापट्टाजिपेकादी शुभेऽर्थे च शुभः शशी ॥ २ ॥”

“पूजामां, ह्वय उपाज्जन करवामां, विद्याहमां, तथा किछो, पर्यंत अने नदीने उष्ट-घन करवामां, जवा धापवामां, जीवितमां, पर हेत्र विंगरे खेवामां, क्रय विक्रयमां, दृष्टिमां, सेयामां (नोकरी रहेवामां), शत्रुनो जय करवामां, विद्याना आरंभमां अने राज्याजिपेकमां ए विंगरे शुभ कार्यमां खंघ पटखे खंघ नानी (वाम नानी) शुभ ठे.”

मूळ श्लोकमां “जमिजलतत्त्वगतां—” “पृथ्वी तत्त्व अने जल तत्त्वनी गति होए त्वारे” एम कहुं ठे. ते विषे कहुं ठे के—

“वायोर्यहोरपां पृथ्व्या ज्योत्स्नत्त्वं पहेत्प्रमात् ।

पहन्योरुजयोर्नाड्योर्नातज्योऽयं क्रमः सदा ॥ १ ॥”

“पहन थर (चाखती) वने नानीमां वायु, अग्नि, जल, पृथ्वी अने आकाशनुं तत्त्व अनुक्रमे पहे ठे—चाखे ठे. आयो क्रम निरंतर जाणयो.”

ए पांचे तत्त्वोनो प्रयाह (गति—यहेबुं ते) ध्या प्रमावे ठे.—

“ऊर्ध्वं वह्निरपस्तोयं तिरधीनः समीरणः ।

पृथ्वी मध्यपुटे ज्योम सर्वगं पहेत् पुनः ॥ १ ॥”

“अग्नि तत्त्व ऊंचे पहे ठे, जल तत्त्व नीचे पहे ठे, वायु तत्त्व तिरहुं पहे ठे, पृथ्वी तत्त्व मध्य पुटमां पहे ठे अने आकाश तत्त्व सर्वव्यापक घटने पहे ठे.”

तेनुं प्रमाण ध्या रीते ठे.—

“पृथ्व्याः पदानि पद्मारा ५० अत्यारिता ५० सप्तान्ननः ।

अग्नेरिदरा ३० सद्या पायोनिशति ३० नैर्नमो दरा १० ॥ १ ॥”

“त्रिंशांशं पञ्चधा हन्याद्दशा १० ष्ट ८ पद् ६ युगा ४ श्वि २ जिः ।
 जू १ जला २ इय ३ निल ४ व्योम्नां ५ समर्द्धं जायते मितिः ॥ १ ॥
 ह्य २ बध्य ४ ज्ज ६ वसु ८ दशजि १० स्तत्रिंशांशकाहतिः ।
 खा १ निखा २ ग्नि ३ जले ४ खाना ५ मोजराशौ मितिः स्मृता ॥ २ ॥

“सम राशिमां त्रिंशांशने पांच प्रकारे स्थापीने ते दरेकने अनुक्रमे १०-८-६-४-२ वने गुणवाथी अनुक्रमे पृथ्वी, जळ, अग्नि, वायु अने आकाश तत्त्वनुं प्रमाण थाय ते तेज रीते विपम राशिमां त्रिंशांशने २-४-६-८-१० वने गुणवाथी अनुक्रमे आकाश वायु, अग्नि, जळ अने पृथ्वी तत्त्वनुं प्रमाण थाय एम कह्यं ठे.

आ वे श्लोकनो अर्थ आ प्रकारे ठे.—खगना पळोनो जे त्रीशमो जाग ते त्रिंशांश कहेवाय ठे. जेमके मेप खगना पळो २२५ ठे, तेनो त्रिंशांश पळ ७ अहर ३० आवे ठे. आ त्रिंशांशने पांच वार स्थापन करी विपम राशि होवाथी तेने २-४-६-८-१० वने गुणवाथी अनुक्रमे आकाश विगेरे तत्त्वोनुं मान आवे ठे अने सम राशि होय तो १०-८-६-४-२ वने गुणवाथी अनुक्रमे पृथ्वी विगेरे तत्त्वोनुं मान आवे ठे. अथवा तो जे खगना जेटला पळो होय ते पळोने प्रथम १५ वने जाग देवो. जागमां जे आवे तेने विपम राशि होय तो अनुक्रमे १-२-३-४-५ वने गुणवाथी आकाश विगेरे तत्त्वोनुं मान आवे ठे, अने सम राशि होय तो ५-४-३-२-१ वने गुणवाथी अनुक्रमे पृथ्वी विगेरे तत्त्वोनुं मान आवे ठे. एम करवाथी जे थाय ठे ते नीचे स्थापनावने स्पष्ट करी वतावे ठे.—

मेपमान पळ २२५
 त्रिंशांश पळ ७ अहर ३०
 आकाश तत्त्व पळ १५
 वायु तत्त्व पळ ३०
 अग्नि तत्त्व पळ ४५
 जळ तत्त्व घनी १
 पृथ्वी तत्त्व घनी १ पळ १५
 मिथुनमान पळ ३०५
 त्रिंशांश पळ १० अहर १०
 आकाश पळ २०-२०
 वायु पळ ४०-४०
 तेज घनी १-१
 जळ घनी १-२१-२०
 पृथ्वी घनी १-४१-४०

वृषमान पळ २५६
 त्रिंशांश पळ ८ अहर ३२
 पृथ्वी तत्त्व घनी १ पळ २५ अहर २०
 जळ तत्त्व घनी १-८-१६
 तेज तत्त्व पळ ५१-१२
 वायु तत्त्व पळ ३४-८
 आकाश तत्त्व पळ १७-४
 कर्कमान पळ ३४१
 त्रिंशांश पळ ११ अहर २२
 पृथ्वी घनी १-५३-४०
 जळ घनी १-३०-५६
 तेज घनी १-८-१२
 वायु पळ ४५-२८
 आकाश पळ २२-४४

(ह्रूपचीमां) टचली तथा तेनी पासेनी ए वये आंगळीठं तथा नेत्रना प्रांत जागमां शेष (अंगुठा पासेनी) वे आंगळीठं राखीने अंतःकरणमां ध्यान करवाची पृथ्व्यादिक तत्त्वोतुं ज्ञान अनुक्रमे आ प्रमाणे धाय ठे.—पीत—पीळो—वर्ण जासे तो पृथ्वी तत्त्व, श्वेत जासे तो जळ तत्त्व, अरुण—रातोजासे तो तेज तत्त्व, श्याम जासे तो वायु तत्त्व अने विंदु पटखे कांड पण न जासे तो उपाधि रहित आकाश तत्त्व ठे एम जाणवुं. पीतवर्ण कार्यनी सिद्धिने कहे ठे, विंदु तथा श्वेत वर्ण सुखने कहे ठे, संध्या जेवो रातो वर्ण जयने कहे ठे, जमरा सरखी कांतिवाळो श्याम वर्ण हानिने कहे ठे. जीवितमां, जयमां, छात्रमां, पान्यनी उत्पत्तिमां, खेतीमां, पुत्रने अर्थ, युद्धना प्रश्नमां तथा जवा आचवामां पृथ्वी अने जळ तत्त्व शुच ठे, अग्नि अने वायु तत्त्व शुच नथी. पृथ्वी तत्त्वमां कार्य करवाची अर्थनी सिद्धि स्थिर धाय ठे, अने जळ तत्त्वमां कार्य जखदी सिद्ध धाय ठे, एम जाणवुं.

पळी—

“पोरुशाद्भुजिका पृथ्वी १ जखं तु द्वादशाद्भुजम् २ ।

तेजश्चाष्टाद्भुजं ३ वायुश्चतुरद्भुजको मतः ४ ॥ १ ॥

नैकमप्यद्भुजं व्योम ५ यदतीति विनिर्णयः ।”

“पृथ्वी तत्त्व सोळ आंगळ पहे ठे १, जळ तत्त्व चार आंगळ पहे ठे २, तेज तत्त्व आठ आंगळ पहे ठे ३, वायु तत्त्व चार आंगळ पहे ठे ४ अने आकाश तत्त्व एक आंगळ पण पहेतुं नथी. ए प्रमाणे निर्णय करेखो ठे.” पटखे के स्वारे नासिकानो वायु नासिकानी वहाव पहेतो उतो सोळ आंगळ गुपी आकाशने ध्याये ठे त्वारे पृथ्वी तत्त्व ठे एम सर्वत्र जाणवुं. अथवा तो आ वाक्यनी पीजी रीते पण प्यास्या पद शकं ठे, ते आ प्रमाणे—दोष रहित धमने विषे पृथ्वी अने जळ तत्त्वनी गति होय त्वारे एरो संबंध करयो, पटखे के शुद्ध धम होय तोपण स्वारे पृथ्वी के जळ तत्त्व होय त्वारे गुण कार्य करवुं, परंतु अग्नि, वायु के आकाश तत्त्वमां करवुं नही.

कारुं ठे के—

“पृथ्वी राज्यं १ जखं विसं २ यद्विहानिं ३ सनीरणा ।

उत्तरे ४ गगनं दत्ते पञ्चतां ५ सर्वप्रभतः ॥ १ ॥”

“सर्व कार्यना धमने विषे पृथ्वी तत्त्व धीपुं होय तो ते राज्यने धारणे ठे १, उट तत्त्व धमने आपे ठे २, अग्नि तत्त्व हानि करे ठे ३, वायु तत्त्व उत्तरे उपजाये ठे ४ अने आकाश तत्त्व मरण आपे ठे ५.

आ तत्त्वोनी उत्पत्तिनो प्रकार आ प्रमाणे ठे.—

१ पीत वर्ण पृथ्वी तत्त्व ठे, तेमां कार्य करवाची ते कार्य सिद्ध धाय ठे एम सर्वत्र जाणवुं.

लग्नमां त्रीजा मीन अंशाना पहेला ७ पळोमां ठ वर्गनी शुद्धि अने पृथ्वी तत्त्व ठे, तथा
 वृष लग्नमां पांचमा वृष अंशाना पहेला १४ पळोमां ठ वर्गनी शुद्धि अने जळ तत्त्व ठे,
 २. मिथुन लग्नमां ठछा मीन अंशाना पहेला ७ पळोमां ठ वर्गनी शुद्धि अने जळ तत्त्व
 ठे, अने पांच वर्गनी शुद्धि तो षादशांशनी अशुद्धि होवाथी आखा नवांशकमां ठे
 ३. कर्क लग्नमां पहेला कर्क अंशाना पहेला २७ पळोमां ठ वर्गनी शुद्धि अने पृथ्वी तत्त्व
 ठे, तथा कर्क लग्नमां त्रीजा संपूर्ण कन्या अंशामां ठ वर्गनी शुद्धि अने पृथ्वी तत्त्व ठे.
 ४. सिंह लग्नमां ठछा कन्या अंशामां दश पळ पठी २७ पळोमां लग्ननी अशुद्धि होवाथी
 पांच वर्गनी शुद्धि अने जळ तत्त्व ठे. ५. कन्या लग्नमां त्रीजा मीन अंशामां नव पळ
 पठीनी २७ पळोमां ठ वर्गनी शुद्धि अने पृथ्वी तत्त्व ठे. ६. तुला लग्नमां आठमा वृष
 अंशामां पहेला १७ पळोमां ठ वर्गनी शुद्धि अने पृथ्वी तत्त्व ठे, तथा तुला लग्नमां
 नवमा मिथुन अंशामां ठेळा २७ पळोमां ठ वर्गनी शुद्धि अने पृथ्वी तत्त्व ठे. ७. वृश्चिक
 लग्नमां चोथा तुला अंशामां पहेला २७ पळोमां लग्ननी अशुद्धि होवाथी पांच वर्गनी
 शुद्धि अने जळ तत्त्व ठे. ८. धन लग्नमां ठछा संपूर्ण कन्या अंशामां डेफ्काणनी अशुद्धि
 होवाथी पांच वर्गनी शुद्धि अने जळ तत्त्व ठे, तथा धन लग्नमां सातमा तुला अंशामां
 ठेळा ९ पळोमां षादशांशनी अशुद्धि होवाथी पांच वर्गनी शुद्धि अने पृथ्वी तत्त्व ठे,
 तथा धन लग्नमां नवमा धन अंशामां पहेला ९ पळोमां षादशांशनी अशुद्धि होवाथी
 पांच वर्गनी शुद्धि अने पृथ्वी तत्त्व ठे. ९. मकर लग्नमां पांचमा वृष अंशामां पहेला १६
 पळोमां लग्ननी अशुद्धि होवाथी पांच वर्गनी शुद्धि अने जळ तत्त्व ठे. १०. कुंज लग्नमां
 ठछा वृष अंशामां ठेळा २७ पळोमां लग्ननी अशुद्धि होवाथी पांच वर्गनी शुद्धि अने
 जळ तत्त्व ठे, तथा कुंज लग्नमां आठमा वृष अंशानी ठेळा १४ पळो अने नवमा मिथुन
 अंशाना पहेला ७ पळो कुंज २१ पळोमां लग्ननी अशुद्धि होवाथी पांच वर्गनी शुद्धि अने
 पृथ्वी तत्त्व ठे. ११. मीन लग्नमां पहेला कर्क अंशामां पहेला १७ पळोमां ठ वर्गनी शुद्धि
 अने पृथ्वी तत्त्व ठे, तथा मीन लग्नमां त्रीजा २९ पळवाळा संपूर्ण कन्या अंशामां ठ
 वर्गनी शुद्धि अने पृथ्वी तत्त्व ठे. १२.

मूळ श्लोकमां "कृतानि"—"करेलां कार्यों" एम लख्युं ठे. ते विपे वृद्धो कहे ठे के-
 दीक्षा, प्रतिष्ठा, तीर्थयात्रा, पदवी आरक्षण विगरे कार्यों मध्ये जे कोइ कार्यमां जे नरुत्र,
 जे धार अने जे तिथिनो अधिकार कयों होय ते सर्व सारी रीते शुद्ध जोडने रवि योग
 अने सिद्धि योगादिक सहित प्रथम दिनशुद्धि अने पठी लग्नशुद्धि अने त्यापठी नवांश-
 शुद्धि जोवी. सर्वथा प्रकारे शुद्ध लग्न न मळी शके अने कार्य अवरय करवानुं होय
 तो शुद्ध दिनशुद्धिमां, गाय लग्नमां, धुव लग्नमां, विजय मुहूर्तमां के शुद्ध चोपनीयामां
 कार्य करवुं ए समय ग्रंथनुं रहस्य ठे.

सिंहमान पळ ३४२
 त्रिंशंश पळ ११ अक्षर २४
 आकाश पळ २२-४७
 वायु पळ ४५-३६
 तेज घनी १-७-२४
 जळ घनी १-३१-१२
 पृथ्वी घनी १-५४
 तुळामान पळ ३३१
 त्रिंशंश पळ ११-२
 आकाश पळ २२-४
 वायु पळ ४४-७
 तेज घनी १-६-१२
 जळ घनी १-२७-१६
 पृथ्वी घनी १-५०-२०
 धनमान पळ ३४१
 त्रिंशंश पळ ११-२२
 आकाश पळ २२-४४
 वायु पळ ४५-२७
 तेज घनी १-७-१२
 जळ घनी १-३०-५६
 पृथ्वी घनी १-५३-४०
 कुंजमान पळ २५६
 त्रिंशंश पळ ७-३२
 आकाश पळ १७-४
 वायु पळ ३४-७
 तेज पळ ५१-१२
 जळ घनी १-७-१६
 पृथ्वी घनी १-२५-२०

कन्यामान पळ ३३१
 त्रिंशंश पळ ११-२
 पृथ्वी घनी १-५०-२०
 जळ घनी १-२७-१६
 तेज घनी १-६-१२
 वायु पळ ४४-७
 आकाश पळ २२-४
 कृद्धिकमान पळ ३४२
 त्रिंशंश पळ ११-२४
 पृथ्वी घनी १-५४
 जळ घनी १-३१-१२
 तेज घनी १-७-२४
 वायु पळ ४५-३६
 आकाश पळ २२-४७
 मकरमान पळ ३०५
 त्रिंशंश पळ १०-१०
 पृथ्वी घनी १-४१-४०
 जळ घनी १-२१-२०
 तेज घनी १-१
 वायु पळ ४०-४०
 आकाश पळ २०-२०
 मीनमान पळ २२५
 त्रिंशंश पळ ७-३०
 पृथ्वी घनी १-१५
 जळ घनी १
 तेज पळ ४५
 वायु पळ ३०
 आकाश पळ १५

आ रीते दरेक छप्रमां पांच पांच तत्त्वो अनुक्रमे तथा तत्त्वमे होय जे. विदेह ए जे जे—
 पृथ्वी अने जळ तत्त्वना पळो पण जो उ परांरने गुरू के पांच दगंरने गुरू होय तो
 ते अत्यंत गुन जे. ते आ प्रमाणे—जेव छप्रमां साठना तुळा अंतराना एहेया १० एहेया
 छप्रमां अनुद्धि होयाची पांच दगंनी गुद्धि जे घने पृथ्वी तत्त्व जे, तथा जेव छप्रमां
 नवमा पन अंतराना जेहा १० पळोनां पांच दगंनी गुद्धि अने पृथ्वी तत्त्व जे. १. १४

“पहेलां श्रीमान् चंद्र कुळने विषे श्री जगच्चंद्र नामना गुरु (आचार्य) उत्पन्न थय
हता के जेठ तीव्र तपवने तपाचार्यनी ख्याति पान्या हता. तेमना वंशमां मोटा प्रजाव
वाळा श्री वरदेवसुंदर नामना गुरु (आचार्य) थया, अने तेनी पाटरूपी उदवाचक
पर्यंतना शिखर उपर श्री सोमसुंदर नामना गुरु नवीन सूर्यरूप थया,” कारण के—

“ज्ञानोर्जानुशतानि पोरुश दसन्त्येकत्र मास्याश्विने,
यद्विष्यास्तु ततोऽधिका अपि महीमुद्द्योतयन्ते सदा ।
तस्याहं चरणानुपासिपि चिरं श्रीमत्तपागण्डप-
क्षोणीविश्रुतसोमसुन्दरगुरोश्चारित्रिचूनामणः ॥ ५ ॥”

“सूर्यने मात्र एक आश्विन मासमांज सोळसो किरणो विलास पामे ठे, परंतु जेमना
तेथी पण वधारे शिष्यो निरंतर पृथ्वीने उद्योत करे ठे ते साधुर्जमां चूनामणि समान,
श्री तपा गण्डना नायक अने पृथ्वी पर प्रख्यात थयेवा श्री सोमसुंदर गुरुना वे चरणोनी
में चिर काळ सेवा करी ठे.”

“मारियेन निवारिताऽसुरकृता संसूत्र्य शान्तिस्तवं,
सूरिः श्रीमुनिसुन्दराजिधगुरुर्दीक्षागुरुः सैप मे ।
यस्य श्यामसरस्वतीतिविरुदं विख्यातमुर्वीतले,
गुर्वी श्रीजयचन्द्रसूरिगुरुरप्याधात्प्रसत्तिं स मे ॥ ६ ॥”

“जेमणे असुरे उत्पन्न करेली मरकी शांतिस्तव रचीने निवारी, तेठ आ श्री
मुनिसुंदर सूरि नामना गुरु मारा दीक्षागुरु ठे, तथा जेमनुं श्याम-काळी सरस्वती नामनुं
विरुद पृथ्वी पर प्रसिद्ध ठे ते श्री जयचंद्र सूरि नामना गुरुए पण मारा पर मोटी प्रस-
न्नता धारण करी ठे.”

“साम्प्रतं तु जयन्ति श्री-रत्नशेखरसूरयः ।

नानाग्रन्थकृतस्तेऽपि, पूर्वाचार्यानुकारिणः ॥ ७ ॥”

“हमणां तो पूर्वना आचार्योनी सहस्र तथा विविध ग्रंथोने रचनारा तेठ प्रसिद्ध श्री
रत्नशेखर नामना सूरि जयवंता वंते ठे.”

“एतानाचार्यर्ह्यक्षान्, प्रत्यक्षानिव गौतमान् ।

वीतमायं स्तुये स्फीत-श्रीतपागण्डनायकान् ॥ ८ ॥”

“जाणे प्रत्यक्ष गौतमस्वामीज होय एवा अने आचार्योने मध्ये सिद्ध समान आ
रुद्धि पामेवा श्री तपा गण्डना नायकोनी हुं निष्कपटपणे स्तुति करुं हुं.”

मूल श्लोकमां “प्रथयन्ति” छल्युं ठे, एटले के आा प्रमाणे करेखां कार्यो सर्ध प्रका-
रना छदयने विसारे ठे.

इति श्रीमति आरंजसिद्धिवातिके विद्यम १ मिश्र २ चारपरीक्षात्मकः
पञ्चमो विमर्शः संपूर्णः ॥ ५ ॥

आ रीते श्री आरंजसिद्धिना वार्तिक—टीकामां विद्यम १ अने मिश्र २ चारनी
परीक्षायाळो पांचमो विमर्श संपूर्ण थयो.

“श्रीसुरीश्वरसोमसुन्दरगुरोर्निःशेषशिष्याग्रणी-
गंडेन्द्रः प्रचुरक्षरोखरगुरुर्देदीप्यते सांप्रतम् ।
तद्विष्याश्रयहेमहंसरचितस्वारंजसिद्धेः सुधी-
शृङ्गारान्निधवार्तिकस्य बुधजाः ५ सङ्गतो विमर्शोऽभवत् ॥ १ ॥”

“हास्रमां सुरीश्वर श्री सोमसुंदर गुरुना सर्व शिष्योमां मुख्य अने गणना स्वामी प्रसु-
—पूज्यरक्षरोखर गुरु अत्यंत देदीप्यमान वर्ते ठे. तेमना आझापीन शिष्य श्री हेमहंसे
रचेखा आ आरंजसिद्धिना सुधीशृंगार नामना वार्तिकनो पांचमो विमर्श संपूर्ण थयो.

“विमर्शः पञ्चजिः प्रेषविपरिचय संवृतम् ।

न कस्याह्लाददायीदं सुधीशृङ्गारवार्तिकम् ॥ २ ॥”

“उत्तम पांच विषयोनी जेम पांच विमर्शोप करीने संवरेलुं आ सुधीशृंगार नामनुं
वार्तिक कोने आह्लाद आपनार न होय ? अर्थात् सर्धने हर्ष उत्पन्न करनारुं ठे.”

“बहुज्योतिःशास्त्रात्मकमणिमुचर्षापणगणात्,
मया सारं सारं द्युतिमयमुपादाय किमपि ।

सुधीशृङ्गारोऽयं व्यरचि रुचिरः सैष सुधियां,

करे कण्ठे कण्ठे हृदि च सुपमां पद्मययतु ॥ ३ ॥”

“धणां ज्योतिःशास्त्ररूप मणि अने मुचर्षणी छकानोना समृद्धकी कांडक कांतिमय
सार सार वस्तु छड्ने आ मनोहर सुधीशृंगार (विधानोना अलंकार) रच्यो ठे, तेथी
ठे आ विद्वानोना हाथमां, कंठमां, कानमां अने हृदयमां सुख उत्पन्न करो.”

॥ अथ प्रशस्तिः ॥

“श्रीमद्यन्त्रकुत्रे पुराऽजनि जगद्यन्त्रो गुरुर्यस्तपा-
चार्यख्यातिमयाप तीव्रतपसा तस्यान्वयेऽज्ञायत ।

प्रौढः श्रीवरदेवसुन्दरगुरुस्तत्पट्टपूर्वांगिरे,

शृङ्गे श्रीप्रसोमसुन्दरगुरुर्ज्ञानुर्नवीनोऽभवत् ॥ ४ ॥”

सर्वारम्भविधेश्च सिद्धिकरणादारम्भसिद्ध्याहयो,
ग्रन्थोऽयं तत एव चाप्रकटनायोग्यो विशुक्तात्मसु ॥ १ ॥”

“विद्यारंज अने तपस्यानी क्रिया विगेरे आरंजोने वर्जनि वीजा सर्वे शुभ अशुभ आरंजो अवश्य पापव्यापारवने दोष पामेलाज ठे, तेथी करीनेज स आरंजोनी सिद्धि करवाथी आ आरंजसिद्धि नामनो ग्रंथ निर्दय हृदयवाळा मनुष्ये पासे प्रगट करवो योग्य नथी.”

“येन श्रीप्रभुसोमसुन्दरगुरोः काले कलौ जङ्गम-
श्रीमत्तीर्थकरस्य चारु सुचिरं सेवा कृता तस्य मे ।
एतज्ज्योतिषवार्तिकप्रणयनं नो युज्यते सर्वथा,
ग्रन्थोऽयं तदपीह येन विधिना जातस्तदाकर्ण्यताम् ॥ २ ॥”

“आ कलि कालने विषे जंगम तीर्थकररूप पूज्य श्री सोमसुंदर गुरुनी जेणे सारी रीते चिर काल सुधी सेवा करी ठे एवा मारे आ ज्योतिष शास्त्रना वार्तिकनी रचना करवी ए सर्वथा प्रकारे योग्य नथी, तोपण आ ग्रंथ जे विधिप करीने उत्पन्न थयो ठे ते सांजळो.”

“केचित्केचिदपि क्वचित्क्वचिदपि ग्रन्थे विशेषा मया,
दृष्टा ज्योतिषगोचराः किञ्च समुचेतुं च ते चिन्तिताः ।
प्रक्रान्तश्च समुच्चयो रचयितुं संवर्धमानः पुनः,
सोऽर्थैरेव शनैः शनैः समञ्जवद्वन्न्यानुरुपाकृतिः ॥ ३ ॥”

“ज्योतिष संबंधी केटलाक विशेषो कोऽक ग्रंथमां तथा केटलाक विशेषो धीजा कोऽक ग्रंथमां में जोया, अने ते विशेषोने एकत्र करवानो में विचार कर्यां, अने पढी समूहरूप करवाने आरंज कर्यां, त्वारे ते अर्थवके वृद्धि पामीने धीमे धीमे एक ग्रंथने आकारे घड् गयो.”

“प्राप्तः सोऽयमचिन्तितामपि यदा ग्रन्थस्य रीतिं तदा,
चित्तेऽचिन्ति मया धिया निपुण्या सम्यग्विचार्यायतिम् ।
निःशुर्कर्यतिज्ञिस्तथा गृह्णित्तिरप्यादास्यतेऽसौ यदा,
सायद्यप्रथितैर्यताधिकरणं संपत्स्यतेऽयं तदा ॥ ४ ॥”

“ग्यारे आ ग्रंथ नहीं चिंतवेडी ग्रंथनी पद्धति (आकार)ने पाम्यो त्वारे में चित्तमां निपुण बुद्धिची सारी रीते परिणाम (उत्तरकाळ)नो विचार कर्यां के निःशुर्क एया मुनिठप तथा गृह्णस्वीठप ग्यारे आ ग्रंथ प्रदृष्ट करारो त्वारे आ ग्रंथ सायपना विलार (समूह)ना अधिचरणने अत्यंत पामरो ए शब्दकारक ठे.

वळी.—

“एकोऽप्यनेकशिष्याणां, यद्विज्ञान्यबोधयत् ।

तं श्रीचारित्ररत्नं ज्ञो ! नजोरत्नसमं स्तुमः ॥ ए ॥”

“जेणे एकखाएज अनेक शिष्योनां चित्तरूपी कमळो विकसित कर्या ते ते सूर्य-
समान श्री चारित्ररत्नने अमे स्तवीए णीए.”

“चिन्मयानां मयाऽमीषामृषीणां सुप्रसादतः ।

हेमहंसान्निधानेन वाचनाचार्यतायुजा ॥ १० ॥

श्रीमद्विक्रमवत्सरे मनुतिथौ १५१४ शुक्लद्वितीयातिथौ,

नक्षत्रे गुरुदैवते गुरुदिने मासे शुचौ सुन्दरे ।

आशापद्मिपुरे पुरः प्रतिनिधेः श्रीमद्युगादिप्रज्ञो-

र्मन्यः सैष समर्थितः प्रथयतादाद्यं पुमर्थं सताम् ॥ ११ ॥”

“ज्ञानवाळा आ ऋषिठ (मुनिठ)नी अत्यंत कृपाथी हेमहंस नामना में वाचना-
चार्ये श्रीमद्विक्रम सेवत् १५१४ ना सुंदर एवा अपारु मासमां शुक्ल पक्षनी बीज ते
गुरुवारें पुण्य नक्षत्रमां आशापद्मि नामना नगरमां श्रीयुगादि प्रजुनी प्रतिमानी पासे आ
ग्रंथ रच्यो वे, ते सत्पुरुषोना पहेवा पुरुषार्थ—धर्मतो विस्तार करो.”

“इति श्रीतपागण्डपुरन्दरश्रीसोमसुन्दरसूरिश्रीमुनिसुन्दरसूरिश्रीजयचन्द्रसूरिप्रमुखश्री-
गुरुसाम्प्रतविजयमानश्रीगणनायकश्रीरत्नशेखरसूरिचरणकमलसेविना महोपाध्यायश्रीचा-
रित्ररत्नगणिसुप्रसादप्राप्तविद्यालयेन वाचनाचार्यश्रीहेमहंसगणिना स्वपरोपकाराय संवत्
१५१४ वर्षे आषाढशुक्लद्वितीयायां निर्मितमिदं सुधीश्रृंगारारख्यं श्रीआरंभसिद्धि-
वार्तिकं सर्वथा सावद्यवचनविरतैः सुविहिताचार्यवर्षाच्यमानं चिरं नन्दतात् ॥”

आ प्रमाणे श्री तपा गणना इंद्र श्री सोमसुंदर सूरि, श्री मुनिसुंदर सूरि, श्री जयचं-
द्र सूरि विंगरे श्री गुरु महाराजाठ अने हाळमां विजय पामता श्री गणनायक श्री रत्नशेखर
सूरिना चरणकमळने सेवता अने महोपाध्याय श्री चारित्ररत्न गणिना प्रसादथी जेने
विद्यानो खेस प्राप्त थयो वे एवा वाचनाचार्ये श्री हेमहंसगणिए स्व-परना उपकार
माटे संवत् १५१४ आषाढ सुदि बीजने दिवसे रचेतुं आ सुधीश्रृंगार नामतुं आरंभ-
सिद्धितुं वार्तिकं सर्वथा प्रकारे सावद्य वचनथी विरति पामेवा अंश सुविहिताचार्योप-
पंचातुं चिर काळ आनंद पामो.

हवे ग्रंथकार पोताना अजिप्रायने प्रगट करे वे.—

“विद्यारम्भतपःक्रियाप्रचृतिक्रमार्म्भवर्जं समे-

ऽप्यारम्भा अद्युजाः शुजाध नियतं सावद्यतादृषिताः ।

कहेवामां पण साधुंण व्यापार कराय तो तेउनुं सत्य जाणणमय वीजुं व्रत सर्व प्रकारे नाश पामे ठे, अने तेउं शास्त्रकार सहित मोटा पापवने पण खीपाय ठे. ”

“ नन्वेवं यदि जैनचैत्यरचनाश्रीतीर्थयात्रादिनः,
पुण्यस्यापि मुहूर्त्तमात्रमृषिजिनो देयमित्युच्यते ।
तत्पुण्योपचयः कथं नु जविता गार्हस्थ्यजाजां नृणां,
नानाग्रामनिवासिनामथ यतेः स्यात्पुण्यलाजः कथम् ॥ ए ॥ ”

“ अहीं कोइ शंका करे के—जो जिनेश्वरनुं चैत्य वनाववुं, तीर्थयात्रा करवी विगेरे पुण्य कार्यनुं मुहूर्त्त मात्र पण साधुंण न देवुं एम तमोए कहेवाय ठे, तो जिन जिन गामोमां बसनार गृहस्थाश्रमी माणसोने पुण्यनी वृद्धि शी रीते थशे ? अने साधुने पण पुण्यनो लाज शी रीते थाय ? ” उत्तर.—

“ पुण्यं स्यादनुमोदनैव यतिनां चैत्यादिनिर्माणे,
मौहूर्त्ताः पुनरर्पयन्ति गृहिणामुघाहनादाविव ।
चैत्याद्येऽपि मुहूर्त्तमद्भुततरं संवादमेपां पुन-
ज्योतिर्ज्ञा यतयो दिशन्त्यखिलमप्येवं सुयुक्तं जवेत् ॥ १० ॥ ”

“ चैत्यादिक कराववामां यतिउने अनुमोदनावनेज पुण्य थाय ठे, परंतु गृहस्ती-
उने विवाहादिकनी जेम चैत्यादिकने विपे पण अत्यंत अद्भुत (शुभ) मुहूर्त्त तो जोशीउज थापे ठे, किंतु ए जोशीउना समग्र संवादने ज्योतिप जाणनारा यतिउं वतावी शके ठे. आ रीते करवाथी सर्व युक्तियुक्त थाय ठे. ”

“ एवं सत्यपि कर्मगौरवशाद्यः पातकाजीलुकः,
शास्त्रस्यास्य बलेन वश्यति जने मूढो मुहूर्त्तादिकम् ।
तस्यैवैतदधं पतिष्यति शिरस्यारम्भसंज्ञारजं,
नैतन्न्यविधायिनस्तु मम तत्संबन्धलोऽपि हि ॥ ११ ॥ ”

“ थाम उठां पण जारे कर्मना वशथी पापना जय रहित जे कोइ मूढ (यति) था शास्त्रना बळे करीने लोकमां मुहूर्त्तादिकने कहेशे तो आरंजना समूहथी उत्पन्न थतुं था पाप तेनाज मसक पर पकसे, परंतु था ग्रंथने करनारा मने ते पापना थयपा आरंजना संबन्धनो खेश पण नथी. ”

“ तस्मात्तच्चमिदं वदात्तः शास्त्रं रह्ये ज्ञाप्यतां,
शिष्याणामपि “
पर्यायान् पति “

“ तेनैतस्य जलायमज्ञानविधिर्मन्वस्य निर्माप्यते,
नोत्सर्पत्यधिकाधिकाधिकरणरूपातिर्यथाऽस्मादिति ।
तत्कर्तुं तु न शक्यते स विविधप्रन्थोन्त्रवृत्त्या हता,
गण्डेऽत्र स्थितिमायहन्तु कथमप्येते विशेषा इति ॥ ५ ॥ ”

“ तेथी करीने था ग्रंथनो जळने विंगे मज्जनविधि करुं के जेथी करीने था ग्रंथ थकी अधिकाधिक अधिकरणनी वृद्धि न थाय, परंतु तेम करवुं पण शक्य नथी, कारण के था विषयो विविध ग्रंथोमांथी उंठ वृत्तिए करीने एकत्र करेया ठे, तेथी था विशेषो कोइ पण प्रकारे था गण्डमांज स्थितिने करो. ”

“ एतस्मादज्जिउत्थितः परिहृतान्नोमज्जनः सज्जनाः,
सोऽयं प्रन्थ उपागमत्करतये गुप्माकमागुप्पताम् ।
सत्याप्योऽथ तथा कथञ्चन यथाऽऽरम्भप्रथाकारणं,
धर्म्याणामपि कर्मणां प्रणयने जात्येष नो जायते ॥ ६ ॥ ”

“ हे सज्जनो ! था अज्जिमायथी त्याग करुं उं जळने विंगे मज्जन जेनुं एरो था ग्रंथ तमारा थागुप्यवंतना हाथमां प्राप्त थयो ठे, तेथी कोइ पण रीते तथा प्रकारे था ग्रंथ सफल करयो के जेथी कोइ पण पखत था ग्रंथ धर्म संबंधी बाबीं कर्तव्यां पण अकार-जना विस्तारनुं कारण न थाय. ”

“ खल्लं खण्णमहेतये खल्लज्जनस्यादीयते पीयसे,
नो सम्पगयदि सोऽपि सोऽपनि कोडुदाय तज्जायने ।
पेताखोऽपि विपेयतामपि गतो यथापि तथापि भेत्तु,
संयोग्येते यथा तथा ननु तदा स्वं साधकं साधते ॥ ७ ॥
एवं ज्योतिषशास्त्रमेतदखिलं सायणसज्जामनां,
पैत्यादेरपि भेन्मुहूर्त्सकथने व्यापार्यते साधुभिः ।
तत्तेषामनययजापणमयं दाति प्रतं सर्वथा,
खिण्यन्तेऽपि च पातकेन सहता ते शास्त्रकर्त्ता क्वच ॥ ८ ॥ ”

“ खल्ल पुरुषोना नाशने माटे खल्ल प्रहण करतव्यां धारणे ठे. तेरे जो कारी रीते धारण न करुं होय तो ते पण पोताना रजानी (धारण करदार) मात्र नाशने करे थाय ठे. पत्नी पदा पदेखो पण पेताख जो रजां रजां (जेते कारीनां) तेरे तेरे जेठ-यामां धारणे तो ते पोताना साधकनेत्र बाध (रीति) करे ठे. जेठ रीते था नाश ज्योतिष शास्त्र जो सायण व्यापारनां खल्ल पदेखी एतन्वीर्ये वेत्तुदिक्का सुदृश्यं

कहेवामां पण साधुर्ण व्यापार कराय तो तेउनुं सत्य जाणणमय वीजुं व्रत सर्व प्रकारे नाश पामे ठे, अने तेउं शास्त्रकार सहित मोटा पापवने पण लीपाय ठे. ”

“ नन्वेवं यदि जैनचैत्यरचनाश्रीतीर्थयात्रादिनः,
पुण्यस्यापि मुहूर्त्तमात्रमृषिजिर्नो देयमित्युच्यते ।
तत्पुण्योपचयः कथं नु जविता गार्हस्थ्यजाजां नृणां,
नानाग्रामनिवासिनामथ यतेः स्यात्पुण्यलाजः कथम् ॥ ९ ॥ ”

“ अहीं कोइ शंका करे के—जो जिनेश्वरनुं चैत्य वनावडुं, तीर्थयात्रा करवी दिगेण पुण्य कार्यनुं मुहूर्त्त मात्र पण साधुर्ण न देवुं एम तमोए कहेवाय ठे, तो जित्त जित्त गामोमां वसनार गृहस्थाश्रमी माणसोने पुण्यनी वृद्धि शी रीते अशे ? अने साधुने पण पुण्यनो लाज शी रीते थाय ? ” उत्तर.—

“ पुण्यं स्यादनुमोदनैव यतिनां चैत्यादिनिर्माणेषु,
मौहूर्त्ताः पुनरर्पयन्ति गृहिणामुद्वाहनादाविव ।
चैत्याद्येऽपि मुहूर्त्तमद्भुततरं संवादमेपां पुन-
ज्योतिर्ज्ञा यतयो दिशन्त्यखिलमप्येवं सुयुक्तं जयेत् ॥ १० ॥ ”

“ चैत्यादिक कराववामां यतिउने अनुमोदनावनेज पुण्य थाय ठे, परंतु गृहस्ती-
उने विवाहादिकनी जेम चैत्यादिकने विपे पण अत्यंत अद्भुत (शुन) मुहूर्त्त तो जोशीउज थापे ठे, किंतु ए जोशीउना समग्र संवादने ज्योतिप जाणनारा यतिउं पतायी शके ठे. आ रीते करवायी सर्व युक्तियुक्त थाय ठे. ”

“ एवं सत्यपि कर्मगौरवशाचः पातकानीलुकः,
शास्त्रस्यास्य वक्षेन वक्ष्यति जने मूढो मुहूर्त्तादिकम् ।
तस्यैतदधं पतिष्यति शिरस्वारम्भसंनारजं,
नैतन्न्यविधायिनस्तु मम तत्संबन्धेशोऽपि हि ॥ ११ ॥ ”

“ थाम उतां पण जारे कर्मना वसायी पापना जय रहित जे कोइ गूढ (यति) आ शास्त्रना वळे करीने लोकमां मुहूर्त्तादिकने कहेसे तो आरंभना समूहयी उत्पन्न थतुं आ पाप वेनाज मल्लक पर परसे, परंतु आ ग्रंथने करनारा मने ते पापना थयथा आरंभना संबन्धने खेरा पण नयी. ”

“ तस्मात्तच्चमिदं यदापि तदिदं साधुं रक्षे नश्यतां,
शिष्यासामपि त्रायताम्रवगनास्ते धेदुपात्रीरवः ।
पर्यायान् परिवर्षयन्तु च तुषाः सर्वेऽपि योषण्य के,
यस्मात्तद्वयमेतदेव हि फलं मेऽग्नीष्टमेतत्कृतेः ॥ १२ ॥ ”

“ तेधी हुं आ रहस्यने कहुं वुं के—आ शास्त्र एकांतमां वांचो—जणो, तथा पोताना शिष्योने पण जो तेमने पापधी जीरु जाण्या होय तो सुखेधी जणावो, अने ते सर्वे पंक्तितो ज्ञानना पर्यायोने वृद्धि पमानो, कारण के आ कृतिनुं मात्र एज फळ मने इष्ट ठे. ” तेधी करीने—

“ ज्ञानांशोपचयैकपेशखफळप्रस्फुर्चये वार्तिकं,
 कुर्वाणो न मया शुजाशयवशात्पुण्यकर्माजितम् ।
 दिष्टया तेन जये जये जयतु मे सग्नानखाजोदयो,
 यस्माद्भूतधाम शाश्वतचिदानन्दं पदं प्राप्यते ॥ १३ ॥ ”

ज्ञानना पर्यायोनी वृद्धिरूप एक सुंदर फळनी स्फूर्तिने माटेज आ वार्तिकने रचतां में शुज परिणामना वशधी जे कांइ पुण्य कर्म उपार्जन करुं होय ते पुण्यवर्गे मने जय जवने विषे सत् ज्ञानना खाजनो उदय थजो, के जे ज्ञानधी अद्भुत धामवातुं शाश्वतुं चिदानंद (मोक्ष) पद मने प्राप्त थाय. ”

आ प्रमाणे ग्रंथकारना पोताना अजिप्रापने सूषवनारां आ काष्यो (भ्रुहो) वांचीने तत्त्वज्ञानीलंघ उपदेश करेखा मार्गना अनुष्ठान माटे यत्न करयो. इति शम्.

॥ इति प्रशस्तिः ॥

॥ इति थारंजसिद्धिः सटीका समाप्ता ॥

॥ इति आरंभसिद्धिः सटीका समाप्ता ॥

“ तेष्ठीं शुं आ रदस्यने कहुं हुं के—आ शाख एकांतमां वांचो—जणो, तथा पोताना शिष्योने पण जो तेमने पापथी चीरु जाण्या होय तो सुखेथी जणावो, थने ते सर्वे पंक्तितो ज्ञानना पर्यायोने वृद्धि पमानो, कारण के आ कृतितुं मात्र एज फळ मने इष्ट ठे. ” तेष्ठी करीने—

“ ज्ञानांशोपचयैकपेशलफलप्रस्फुर्त्तये वार्तिकं,
 कुर्याण्णेन मया शुजाशयवशाद्यत्पुण्यकर्माजितम् ।
 दिष्टया तेन जये जये जयतु मे सगज्ञानखाजोदयो,
 यस्मादद्भुतधाम शाश्वतचिदानन्दं पदं प्राप्यते ॥ १३ ॥ ”

ज्ञानना पर्यायोनी वृद्धिरूप एक सुंदर फळनी स्फूर्तिने माटेज आ वार्तिकने रचतां में शुज परिणामना वशाथी जे कांइ पुण्य कर्म उपार्जन कर्तुं होय ते पुण्यवके मने जय जयने विषे सत् ज्ञानना खाजने उदय थजो, के जे ज्ञानथी अद्भुत धामवाळुं शाश्वतुं चिदानंद (मोक्ष) पद मने प्राप्त थाय. ”

आ प्रमाणे मंथकारना पोताना अजिप्रायने सूचवनारां आ काव्यो (श्लोको) वांचीने तत्त्वज्ञानीउप उपदेश करेखा मार्गना अनुष्ठान माटे यत्न करवो. इति शम्.

॥ इति प्रशस्तिः ॥

॥ इति आरंजसिद्धिः सटीका समाप्ता ॥

॥ श्रीहरिभद्राचार्यकृता ॥

। लग्नशुद्धिः ।

✓ दो २ पंच ५ सत्त ७ नवमि ए क्कारसमो ११ जम्मरासिणो जीवो ।

पढम १ ति ३ ठ ६ सत्त ७ दसमे १० क्कारसमो ११ ससहरो वलवं ॥

जन्मनी राशिथी गुरु वीजे, पांचमे, सातमे, नवमे अने अगीयारमे होय तो ते वान् जाणवो, चंद्र वक्षे पद्दमां पहेले, त्रीजे, ठठे, सातमे, दशमे अने अगीयारमे होय तो ते वळवान् जाणवो. ७.

दो २ पंच ५ नवमगो ए विहु सियपक्केसो रवी उ ति ठ दसमो ।

इक्कारसमो अ वळी सेसठाणेषु ते अवला ॥ ७ ॥

शुक्लपद्दमां जन्मराशिथी चंद्र वीजे, पांचमे अने नवमे होय तो वळवान् ठे, जन्मराशिथी सूर्य त्रीजे, ठठे, दशमे अने अगीयारमे होय तो वळवान् ठे अने वाकीनां स्थानोमां होय तो ते निर्वळ ठे. ७.

✓ सियपक्के चंदवलं असिए तारावलं पि गहियवं ।

तं पुण ति ३ पंच ५ सत्तम ७ ताराउं मुत्तु सेत्ता उ ॥ ए ॥

शुक्लपद्दमां चंद्रनुं वळ लेवुं, अने कृष्णपद्दमां तारानुं वळ पण ग्रहण करवुं. तेमां पण त्रीजी, पांचमी अने सातमी ताराने मूकनी वाकीनी ताराउं लेवी. ए.

पढमा जम्मणि रिक्के तत्तो दसमम्मि इगुणवीसे अ ।

वीथ्या तप्परएसुं तिसु एवं जाव नव तारा ॥ १० ॥

पहेली तारा जन्मनक्षत्रमां मूकवी, एटले के जन्मनुं नक्षत्र ए पहेली तारा गणवी. तेनी नीचे दशमी तारा मूकवी अने तेनी नीचे उंगणीशमी तारा मूकवी. पठी पहेली तारानी पठी वीजी, त्रीजी एम अनुक्रमे नव सुधी मूकवी, दशमीनी पठी अगीयार, वार एम अठार सुधी मूकवी अने उंगणशमीनी पासे वीश, एकवीश एम सत्यावीश सुधी मूकवी. ए त्रणे छाइननी त्रीजी त्रीजी, पांचमी पांचमी अने सातमी सातमी ताराउं अशुज होवाथी शुज कार्यमां लेवी नहीं. १०.

जम्मं १ संपइ २ विप्पइ ३ खेमा ४ पच्चरय ५ साहणा ६ निहणा ७ ।

मिन्ना ७ अइमिन्ना ए वा तारा नेथ्या असिअ पक्के ॥ ११ ॥

ते कृष्णपद्दमां ताराउंनां नाम अनुक्रमे था प्रमाणे जाणवां.—जन्म १, संपइ २, विपइ ३, हेमा ४, प्रत्ययरा (यमा) ५, साधना ६, निधना ७, मिन्ना ७ अने अतिमिन्ना ८. एज प्रमाणे दशमी ताराथी अने उंगणीशमी ताराथी पण अनुक्रमे था नामोज जाणवां. ११.

॥ श्रीहारजत्राचार्य ॥

। लग्नशुद्धिः ।

अवितहसवापसं नमिउं चोवीसमं जिणवरेसं ।
बुधामि समासेणं लग्गं सुगुरुवपसेणं ॥ १ ॥

जेनो सर्व आदेश सत्य ठे एवा धी चोवीशमा जिनेश्वरने नमीने सद्गुरुना उप-
देशायी संक्षेपमां वपनी शुद्धि कहुं डं. १.

कळं कुणंतयाणं सुहावहो जोइसम्मि जो त्रणिउं ।
कावविसेसो लग्गं कळं पुण बहुविहं जइ वि ॥ २ ॥
तह वि हु इह लोगुत्तरदिस्कोवठावणापइठाउं ।
अहिगिच्च लग्गसुधिं त्रणिऊमाणं निसामेह ॥ ३ ॥

कार्य करनारने माटे ज्योतिष शास्त्रमां जे काळविशेष मुखकारक कहेवो ते ते वप
कहेयाय ठे. जो के कार्य घणां प्रकारनां ठे, तोपण अही दीक्षा, उपस्थापना अने
प्रतिष्ठा ए त्रण लोकोत्तर कार्यने आधीने हुं वपनी शुद्धि कहुं डं ते तमे सांजळो ॥२-३.

सा पुण इह विन्नेया गोधरसुद्धीइ दिवससुद्धीए ।
तस्समयउदयपत्तस्स तह वि लग्गस्स सुद्धीए ॥ ४ ॥

अने ते वपशुद्धि अही गोचरनी शुद्धिची तथा दिवसनी शुद्धिची जाणवी, तथा ते
समयमां उदय पामेवा वपनी शुद्धिची पण वपशुद्धि घाय ठे. (अर्थात् गोचरशुद्धि,
दिवसशुद्धि अने वपशुद्धि ए त्रण वार ठे) ४. इति वारम्

गुरुसिरविणो वलिणो दिस्कोवठावणासु सीसस्स ।
जइ तो गोधरसुद्धी गुरुणो वि हु ससिवखे संते ॥ ५ ॥

जो दीक्षा तथा उपस्थापनामां शिष्यने गुरु, चंद्र अने रवि पळयान होय अने
आचार्यने पण चंद्र पळयान होय तो गोचरशुद्धि जाणवी. ५.

विंवपइठाइ पुणो कारावयसावपस्स वलिपसु ।
गुरुससिसूरेसु त्रवे गोधरसुद्धि ति विंति बुहा ॥ ६ ॥

अने विंवप्रतिष्ठामां प्रतिष्ठा करावनार धावकने गुरु, चंद्र अने रवि पळयान होय तो
गोचरशुद्धि घाय एव पंक्तितो कहे ठे. ६.

रवि, बुध, बृहस्पति (गुरु) अने शनि पटला वार व्रतग्रहणमां (दीक्षामां) श्रे, तथा विंशप्रतिष्ठामां बृहस्पति, सोम, बुध अने शुक्रवार शुभ ठे. १६. इति वाराः ।

मुचुं चउदसि पनरसि नवमठमि ठठि वारसि चउत्थी ।

सेसा उ वयग्गहणे गुणावहा डुसु वि पक्केसु ॥ १७ ॥

वक्षे पहनी चौदश, पूर्णिमा अने अमावास्या, नोम, आठम, उठ, वारश अने चो पटली तिथि वर्जनि वीजी तिथिउं व्रतग्रहणमां शुभ ठे. १७.

सियपक्के पक्खिवय वीअं पंचमी दसमि तेरसी पुत्ता ।

कसिणे पक्खिवय वीआ पंचमि सुहया पइछाए ॥ १८ ॥

प्रतिष्ठामां शुक्लपहनी एकम, वीज, पांचम, दशम, तेरश अने पूनम तथा कृष्णपहनी एकम, वीज अने पांचम पटली तिथिउं शुभ ठे. १८.

सवे वि वारतिहिउं सुहया सइ सिद्धिजोगसप्पावे ।

चंदंमि उवचयंमि न उण नठम्मि जीषे वा ॥ १९ ॥

✓ सर्वे वारो अने तिथिउं सिद्धियोग होय तो शुभ ठे, परंतु चंद्र उपचय होय अने नष्ट के क्षीण न होय तो. १९.

सियपक्खियाउ दस दिण चंदो मग्गिमवल्लो मुण्येव्वो ।

तत्तो अ उत्तमवल्लो अप्पवल्लो तइय दसमम्मि ॥ २० ॥

✓ शुक्लपहनी एकमथी दश दिवस सुधी चंद्र मध्यम बळवाळो जाणवो, त्यारपटीना दश दिवस उत्तम बळवाळो जाणवो अने त्रीजा दश दिवस सुधी अल्प बळवाळो जाणवो. २०. इति तिथयः ।

उत्तर रोहिणि हत्थाणुराह सयजिसय पुव्वजइवया ।

पुस्स पुणवसु रेवइ मूलस्सिणि सवण साइ वए ॥ २१ ॥

त्रणे उत्तरा, रोहिणी, हस्त, अनुराधा, शतजिपक्, पूर्वाजात्रपद, पुष्य, पुनर्वसु, रेवती मूल, अश्विनी, श्रवण अने स्वाति, आटलां नक्षत्रो व्रतग्रहणमां (दीक्षामां) शुभ ठे. २१.

मह् मियसिर हत्थुत्तर अणुराहा रेवई सवण मूलं ।

पुस्स पुणवसु रोहिणि साइ धणिछा पइछाए ॥ २२ ॥

मघा, मृगशिर, हस्त, त्रणे उत्तरा, अनुराधा, रेवती, श्रवण, मूल, पुष्य, पुनर्वसु, रोहिणी, स्वाति अने धनिष्ठा, पटलां नक्षत्रो प्रतिष्ठामां शुभ ठे. २२.

जइ नो नज्झइ जम्मण रासी तो गणह नामरासीउं ।

अवकहमाचकाउं सा नज्झइ तं पुण पत्तिअं ॥ १२ ॥

जो जन्मराशि जाणयामां न होय तो नामराशिची गणवुं, अने ते नामराशि अ-
कहमा चक्रथी जाणवी. ते चक्र प्रसिद्ध ठे. १२.

॥ इति गोचरशुद्धिः ॥ १ ॥

॥ अथ दिनशुद्धिः ॥ २ ॥

सुहमास १ वार २ तिथि ३ रिक्त ४ जोग ५ करणे ६ दिवसि सगुणमि ७ ।

निहोसे ८ तह निहोस ए सगुणरिक्तंमि १० विणमुद्धी ॥ १३ ॥

दिनशुद्धिमां आ प्रमाणे दश चार ठे—गुन मास १, गुन वार २, गुन तिथि ३, गुन
नक्षत्र ४, गुन योग ५, गुन करण ६, सगुण दिवस ७, निर्दोष दिवस ८, निर्दोष नक्षत्र
ए अने सगुण नक्षत्र १०. १३.

मिगसिराई मासठ चित्त पोसाहिय वि मुनु मुदा ।

जइ न गुरु सुको वा पाखो पुद्धो प अत्पमिउं ॥ १४ ॥

मार्गशीर्ष मासची आरंजीने आठ मास गुन ठे, तेमां पण पंच, पौष अने
अधिक मास पर्जाने सारा ठे. तेमां पण जो गुरु के गुरु वाजक, बुध के छल पायेतो
न होयो जोइय. १४.

दस १० तिथि ३ दिणे पाखो पणदिण ५ परकं १५ प निगुमुउं पुद्धो ।

पष्ठिमपुवासु कमा गुरु वि जइसंजयं पयं ॥ १५ ॥

गुरु पश्चिम दिशामां उदय पाम्यो होय तो उदयची दश दिवस मुभी वाज आहो,
अने पूर्व दिशामां उदय पाम्यो होय तो षण दिवस वाज आहो तथा पश्चिम
दिशामां अस्त पामे तो अस्त पाम्या पदेछाना पांच दिवस बुध आहो, अने पूर्व
दिशामां अस्त पामयानो होय तो ते पदेछां पंदर दिवस बुध आहो. एउ दिने गुरु
पण जेम संजये तेम आणयो. १५. । इति भाषाः ।

आइय पुह विहप्फइ सणिवारा सुंदरा वयग्गइणे ।

विंयपइछाइ पुणो विहप्फई सोम पुह सुद्धा ॥ १६ ॥

एकम ने शुक्रवार होय, बीज ने बुधवार होय, त्रीज ने मंगळवार होय, चौथ ने शनि-
वार होय, पांचम ने गुरुवार होय, षष्ठ ने मंगळ के शुक्र होय, सातम ने बुध होय,
आठम ने रवि के मंगळ होय, नोम ने शनि के चंद्र होय. २७. दशम ने गुरु होय,
अगीयारशने गुरु के शुक्र होय, वारश ने बुध होय, तेरश ने मंगळ के शुक्र होय, चौदश
ने शनि होय तथा पूनम ने गुरु होय तो ते सिद्धि योग कहवैयाय ठे. ते सर्व कार्यमां
शुभ ठे. २९. इति तिथिवारसिद्धियोगाः ।

इत्थुत्तर ४ मूलाइं ५ रविणो सिद्धाइं पंच रिक्काइं ।

रोहिणि १ मिथसिर २ पुस्ता ३ णुराह ४ सवणाइं ५ सोमेणं ॥३०॥

रविवारे हस्त, ऋण उत्तरा अने मूळ ए पांच नक्षत्रोमांनुं कोइ होय तो सिद्धि योग
थाय ठे. सोमवारे रोहिणी, मृगशीर्ष, पुष्य, अनुराधा अने श्रवण होय तो सिद्धि
योग थाय ठे. ३०.

उत्तरजहवय १ स्तिणि २ रेवइ ३ रिक्काइं तिथि जोमेणं ।

कित्तिय १ रोहिणि २ मिथसिर ३ पुस्त ४ अणुराहा उ ५ पंच बुद्धे ३१

मंगळवारे उत्तराजात्रपद, अश्विनी अने रेवती ए ऋण नक्षत्र होय, बुधवारे कृत्तिका,
रोहिणी, मृगशिर, पुष्य, अनुराधा ए पांच नक्षत्र होय तो सिद्धि योग जाणवो. ३१-

अस्तिणि १ पुस्त २ पुणवसु ३ अणुराहा ४ रेवई थ ५ गुरुवारे ।

सत्तम पडमिकारस रेवइ अणुराह सवण सिप ॥ ३२ ॥

गुरुवारे अश्विनी, पुष्य, पुनर्वसु, अनुराधा अने रेवती होय, शुक्रवारे पुनर्वसु,
अश्विनी, पूर्वाषाढगुनी, रेवती, अनुराधा अने श्रवण होय तो सिद्धि योग थाय ठे. ३२-

रोहिणि १ सवणं २ सार्ई ३ सणिष्ठा इय रिक्कवार मुद्द जोगा ।

अत्रे वि एवमाइ विरयरगंयेसु जाणिजाता ॥ ३३ ॥

शनिवारे रोहिणी, श्रवण के स्वाति होय तो सिद्धि योग थाय ठे. आ प्रमाणे नक्षत्र
अने वारशी यत्रा शुभ योगो ठे. आ विगरे बीजा पण योगो विस्तारवाटा प्रयोधी
जायी वेवा. ३३. ॥ इति नक्षत्रवारसिद्धियोगाः ॥ इति सिद्धियोगाः ॥

इये कुमार योग कहे ठे.

अस्तिणि १ रोहिणि २ मूळं ३ हृत्य ४ पुणवसु ५ विसाह ६ मद् ७ सवणा ८ ।

बहव्या वि थ पुमा ९ मंगळ १ तिथ २ बुद्ध ३ सर्ती ४ वारा ॥ ३४ ॥

कारावयस्त जम्मणरिक्कं दस सोलसं तहऽप्पारं ।
तेवीसं पंचवीसं विंवपइच्छाइ वज्जिज्जा ॥ २३ ॥

विंवप्रतिष्ठाने विपे प्रतिष्ठा करावनारुं जन्मनद्धत्र, दशमुं, सोळ्मुं, अठारमुं, त्रेवीशमुं अने पचीशमुं नद्धत्र वर्जुं. २३. इति नद्धत्राणि ।

पढमो ठठो नवमो दसमो तह तेरसो अ पन्नरसो ।
सत्तरसेगुणवीसो सत्तावीसो असुह जोगो ॥ २४ ॥

विष्कंजादिक २५ योगोमांची पहेळो, ठठो, नवमो, दशमो, तेरमो, पंदरमो, सत्तरमो, ङगणीशमो अने सत्यावीशमो पट्ठा योगो अशुज ठे. २४.

ठठो ठ ६ दसमो पण ५ पढमो नवमो अ पंच ५ घन्धियाठं ।
तोसं ३० सत्तावीसो नव ए तेरसमो अ पन्नरसो ॥ २५ ॥
सवं ६० सत्तरसेगुणवीसो वज्जो अ वस्समत्ते उ ।
जोगा सवे वि सुहा नायवा सवकळोसु ॥ २६ ॥

ठठा योगनी प्रथमनी ठ घमीठं शुज कार्यमां अवरुय तजवी, दशमा योगनी पांच घमीठं, पहेळानी अने नवमानी पांच घमीठं, सत्यावीशमानी त्रीश घमी, तेरमा अने पंदरमानी नव घमीठं. २५. तथा सत्तरमा अने ङगणीशमा योगनी सर्व पट्ठे साठे घमीठं अघइय वर्जवी. वाकीना सर्व योगो सर्व कार्यमां शुजकारी जाणवा. २६. इति योगः ।

विठ्ठिं विवज्जिऊणं पाएण सुहाइं सवकरणाइं ।

एक विठ्ठिने वर्जने वाकीनां सर्वे करणो प्राये शुजकारी ठे. इति करणानि ।

आणंदयरं च दिणं सगुणं तह सिद्धिजोगजुअं ॥ २७ ॥

सगुण दिवस होय अने सिद्धि योगवने युक्त होय तो ते आनंदकर जाणवो. २७.

हवे सिद्धि योगतुं स्वरूप कहे ठे.

सिअ १ बुह २ कुज ३ सणि ४ गुरुणो ५ पंचसु पढमासु ठठि कुजसुका ६ ।

सत्तमि बुहे ७ अठमि सूरमंगळा ८ नवमि सणिसिणो ९ ॥ २८ ॥

दसमि गुरु १० इकारसि गुरुसुका ११ वारसी बुहो अ सुहो १२ ।

तेरसि मंगळसुका १३ चोदसि सणि १४ पंचदसि जीवो १५ ॥ २९ ॥

सूर्य संक्रांति जे दिवस बेसती होय तेनी पहेलानो एक दिवस, तेनी पठीनो एक दिवस अने तेज एक दिवस एम ए व्रण दिवस तथा संक्रांतिप करीने दग्ध तिथिश्च आ आगल गाथामां कहे ठे तेने शुच कार्यमां वर्जवी. ३९.

दग्ध तिथि कहे ठे.

धणुमीणगए वीआ विसे अ कुंजे अ तह चउरथीए ।

ककरुमेसे ठठी अछमि मिहुणो अ कन्ने अ ॥ ४० ॥

विधियसीहे दसमी तुखे अ मयरे अ वारसी जणिया ।

एथा दहृतिहीउं वज्जेअवा पयत्तेणं ॥ ४१ ॥

धन के मीननी संक्रांतिमां बीज दग्ध तिथि कहेवाय ठे. वृष के कुंज संक्रांतिमां चोच, कर्क के मेप संक्रांतिमां उच, मिथुन के कन्या संक्रांतिमां आठम ४०. वृश्चिक के सिंह संक्रांतिमां दशम तथा तुला के मकर संक्रांतिमां बारस ए तिथिउं दग्ध तिथि कहेवाय ठे. ते शुच कार्यमां प्रयत्ने करीने वर्जवी. ४१.

ससिसूराणं गहणं जंमि दिणंमि तमाइउं काउं ।

सत्तदिणाइं वज्जाह ताइं जउं गहणदह्हांइं ॥ ४२ ॥

बंरु अथया सूर्यतुं ग्रहण जे दिवस अयुं होय ते दिवसयी आरंभीने सात दिवस वर्जया, कारण के ते ग्रहण दग्ध कहेवाय ठे. ४२. इति संक्रांतिदग्धग्रहणदग्ध-
तिथयः ॥ इति दिनवाम् । (३)

सूरे वारसि सोमे श्गारसी दसमि मंगसे वज्जा ।

नवमि बुहे गुरु अछमि सत्तमि सुकम्मि सणि ठठी ॥ ४३ ॥

बारस ने रविवार होय, अगीवारस ने सोमवार होय, दशम ने मंगळ होय, नोम ने बुध होय, आठम ने गुरु होय, सातम ने शुक होय तथा उठ ने शनिवार होय तो ते वर्ज्य ठे, कारण के ते कर्क योग कहेवाय ठे. ४३. इति कर्कयोगः ।

ससिसूरदिणे सत्तमि तश्या सुकम्मि ठठि गुरुवारे ।

पडिवप तश्या य बुहे विवज्जिपाउं मुहे कज्जे ॥ ४४ ॥

सोन के रविवारे साठम होय, शुक्रगारे श्रीत्र होय, गुरुगारे उठ होय, बुधगारे बारस के बीज होय तो ते शुच कार्यमां वर्ज्य ठे, केमहे ते मंगल योग कहेवाय ठे. ४४ इति कर्कयोगः ।

दसमी १ ठठि २ फारसि ३ पन्विय ४ पंचमि ५ तिहीणमन्नयरा ।
पसो कुमारजोगो रिस्कतिहीवारजोगम्मि ॥ ३५ ॥

अश्विनी, रोहिणी, मूळ, हस्त, पुनर्वसु, विशाखा, मघा, श्रवण अने पूर्वाषाढपद ए नक्षत्रोमांतुं कोइ एक नक्षत्र होय अने मंगळ, शुक्र, बुध अने सोम एमांनो कोइ पण वार होय वचा दशम, षष्ठ, अगीयारस, एकम अने पांचम एमांनी कोइ एक तिथि होय तो आ रीते नक्षत्र, तिथि अने वारना योगथी कुमार नामे योग थाय ठे. ३५. इति कुमारयोगः ।

धरवेसमित्तयाधम्मसिप्पविज्जाइया सुहा जावा ।

कायवा एएणं विरुद्धजोगं विवज्जित्ता ॥ ३६ ॥

गृहप्रवेश, मित्रता, धर्म, शिष्टपिढा विगेरे शुच कायों विरुद्ध योगने वर्जनि आया शुच योगमां करवां. ३६.

। इति सगुणदिनम् । ७

रयछन्नयाइ १ संकंतिगहणदह्माइया य दिणदोसा २ ।

तह् दिवसवारनस्कत्त असुहजोग ३ रूपहराई ४ ॥ ३७ ॥

रजश्चक्रादिक १, संक्रांति, संक्रांतिदग्ध अने ग्रहणदग्ध तिथि विगेरे दिवसना दोष २, दिवस, वार अने नक्षत्रथी यता अशुच योग ३, तथा अर्धग्रहादिक ४, ए चार वर्ग्य चार कहे ठे. ३७.

रयछन्न १ मप्रच्छन्नं २ पर्यंडपवणं ३ तहा समुघायं ४ ।

सुरधणु ए परिवेस ६ दिसादाहाइ ७ जुअं दिणं छुठं ॥ ३८ ॥

रजश्चक्र पटखे आकाश रजथी-धूळथी जराइ गयुं होय १, आकाश पादळांथी उवाइ गयुं होय २, प्रचंन पवन वातो होय ३, समुद्र्यात पटखे मोटा मोटा पन्वंडा जेवा अथाज यता होय ४, आकाशमां इंधनपु देखातुं होय ५, परिवेस पटखे चंब तथा सूर्यनी फरतुं जे कुंमाळुं थाय ठे ते ६, तथा दिशादाह पटखे सर्व दिशाळं बळती होय एथे देखाव यतो होय, आ विगेरे उत्पातयके युक्त एवो दिवस छट्ट—अशुच ठे. ३८. इति रजश्चक्रधारम् । (१)

संकंतीए पुवं संकंतिदिणं तयग्गिमं च दिणं ।

वज्जिज्जा तह् संकंति दह्तिदिउं अ पथाउं ॥ ३९ ॥

कुज सिध् रवि बुह सणि ससि गुरुवारेसु विवङ्गाणिङ्को य ।

अरूपहरो वि २ ति ३ चउ ४ पंच ५ ठ ६ सत्त ७ ठमो ८ कमसो ॥५१॥

मंगळवारे वीजो अर्धप्रहर तजवा योग्य ठे, शुक्रवारे वीजो, रविवारे चोथो, बुधवा पांचमो, शनिवारे ठणे, सोमवारे सातमो अने गुरुवारे आठमो अर्धप्रहर (अर्धो पहो) तजवा योग्य ठे. ५१.

दिणवाराउं जश्मा सणिगुरुणो तश्यमरूपहरेसु ।

कुक्षिउं तह उवकुक्षिउं जहसंखेणं मुण्येयवो ॥ ५२ ॥

इष्ट दिवसना वारथी जेटखामो शनिवार होय तेदखामा अर्धप्रहरने कुक्षिक योग्य जाणवो अने इष्ट दिवसना वारथी जेटखामो गुरुवार होय तेदखामा अर्धप्रहरने उप-कुक्षिक जाणवो. आ वने योग अशुच ठे. ५२.

आ सु बु सो स गु मं तंवलयं जाणाहि काखहोर ति ।

अट्टाशङ्गा घडिया दिणवाराउं गणसु पढमं ॥ ५३ ॥

रविवारे पहेळी होरा रविनी, वीजी शुक्रनी, वीजी बुधनी, चोथी सोमनी, पांचमी शनिनी, उछी गुरुनी, सातमी मंगळनी ए रीते बखयाकारे उछे उछे वारे गणतां दरेक पारे चोवीस चोवीस होरा होय ठे. जे वारे गणवी होय ते वारे पहेळी पोतानीज होरा गणवी. ते दरेक होरा थडी घनीनी होय ठे. ५३. इति अर्धप्रहरादिघारम् । (५)

। इति मूखघारेषु निर्दोषमिति घारम् । ७

संप्रागयं १ धूमिय २ माखिंगिय ३ वहु ४ विरु ५ सोवगहं ६ ।

खत्ता ७ पाए ८ कगल ९ झसिथं इथ जुठरिखाइ ॥ ५४ ॥

संध्यागत १, धूमित २, आखिंगित ३, दग्ध ४, विरु ५, सोपग्रह ६, दाता ७, पात ८ अने एकाग्रं ९, आ नव योग्यी इपित थयेळां झुष्ट नश्य तजवा योग्य ठे. ५४.

संप्रागयं १ रविगयं २ विरुरं ३ सगहं ४ विलंबं च ५ ।

राहुहयं ६ गहनितं ७ विवङ्गाए सत्त नस्कते ॥ ५५ ॥

संध्यासनये उदय पामेयुं नश्य १, सूर्य साथे रदेयुं २, विरुर ३, प्रह सदित ४, विरुंदी ५, राहुयी दसायेंतुं ६, प्रहयी जेदायेंतुं ७, ए सात नश्यो नून कार्यां तजवा योग्य ठे. ५५.

जिष्ठा महा विसाहा अणुराहा रविदिणम्नि वज्जिजा ।

आसाढात्तं दुन्निय तद् य विसाहा उ सोमम्नि ॥ ४५ ॥

रविवारने दिवसे जो ज्येष्ठा, मघा, विसाखा के अनुराधा होय तो ते वर्ज्य ठे, सोम-
वारने पूर्वाषाढा, उत्तराषाढा के विशाखा होय तो ते वर्ज्य ठे. ४५.

सयजिस अद् धणिष्ठा मंगलवारम्नि पुष्यव्यया ।

मूलाऽस्तिणि ऋणी रेवईत्तं वज्जिजा बुधवारं ॥ ४६ ॥

मंगलवारने शतजिपक्, आर्द्रा, धनिष्ठा के पूर्वाजात्रपद होय, बुधवारने मूला, अश्विनी
ऋणी के रेवती होय तो ते पण वर्ज्य ठे. ४६.

रोहिणि मिश्रस्तिर अद्वा सयजिसयात्तं विहृप्फइदिणम्नि ।

रोहिणिमद्वाशिलेसापुस्ताइं सुहाइं नो सुक्के ॥ ४७ ॥

गुरुवारने रोहिणी, मृगशिर, आर्द्रा के शतजिपक् होय, शुक्रवारने रोहिणी, मघा,
अश्लेषा के पुष्य होय तो ते सुखकारक नथी. ४७.

उत्तरफगुणि हृत्यो चित्ताऽऽसाढा डुगं च पयाइं ।

पंच वि नरक्ताइं सणिवारे वज्जिअद्वाइं ॥ ४८ ॥

शनिवारने उत्तराषाढागुनी, हस्त, चित्रा, पूर्वाषाढा के उत्तराषाढा ए पांच नक्षत्रमांतुं
कोइ एक होय तो ते वर्ज्या योग्य ठे. ४८. इति वारनक्षत्राद्युजयोगः ।

वज्जिजा ऋणि चित्ता उत्तरसाढा तद्देव य धणिष्ठा ।

उत्तरफगुणि पुस्तं रेवइ सुराइसु कमेणं ॥ ४९ ॥

रविवारने ऋणी होय, सोमवारने चित्रा होय, मंगलवारने उत्तराषाढा होय, बुधवारने
धनिष्ठा होय, गुरुवारने उत्तराषाढागुनी होय, शुक्रवारने पुष्य होय अने शनिवारने
रेवती होय तो ते वर्ज्या योग्य ठे. ४९. इति महजन्मनक्षत्राद्युजयोगः । इति अद्युज-
योगचारम् । (३)

अरुप्पहरो कुषीत्तं उवकुषित्थं असुहकालहोरा य ।

एए वि डु दिणदोसा वज्जेअद्वा सुद्दे कज्जे ॥ ५० ॥

अर्धप्रहर, कुक्षिक, उपकुक्षिक अने अद्युज कालहोरा ए पण दिवसना दोषे ठे, ते
शुभ कार्यमां तजवा योग्य ठे. ५०.

दाउं नखत्ताइं दिजा गहे तद्विणंमि जो जरथ ।

तो जोइजा वेहं गणयवरो य चंदरिखस्त ॥ ६२ ॥

जइ एगसलागाए एकदिसिं हुजा चंदनखत्तं ।

वीअदिसाए हुजा को वि गहो तो जवे वेहो ॥ ६३ ॥

तिरठी (आनी) सात शखाका—खींटीउं करवी, तथा उची पण सात शखाका करवी, तेनी मध्ये उपरनी प्रथम शखाकाने ठेके कृत्तिका मूकयुं, त्यारपत्री वाकीन नक्षत्रो अनुक्रमे मूकयां. ६१. पत्री जे दिवसे कार्य करवानुं होय ते दिवसे जे ग्रहो जे नक्षत्रमां होय ते ग्रहो ते नक्षत्रमां मूकया. पत्री चंद्र नक्षत्रनो (५४ नक्षत्रनो) वेध गणकवरे (जोशीए) जोवो. ६२. ते आ रीते—जे चंद्र नक्षत्र (५४ नक्षत्र) एक शखाका पर एक दिशामां होय तेनी सामी दिशाए तेज शखाका पर कोइ पण ग्रह होय तो ते वेध कहेवाय ठे. ६३.

उत्तरसाढापाए चउत्थए सवणपढमघनिथ्यासु ।

चउसु य अजिई तरथ छिए गहे रोहिणी वेहो ॥ ६४ ॥

उत्तराषाढानुं चोथुं पाद अने श्रवणनी प्रथमनी चार घनी, आठवो समय अजिजित नक्षत्र ठे, तेमां कोइ ग्रह रथो होय तो रोहिणी नक्षत्रनी साथे तेनो वेध थाय ठे. ६४.

पंच छ चउदस छार इगुणवीस डुवीस तेवीसे ।

चउवीसमे थ रिखे उवगहो सूररिखाउं ॥ ६५ ॥

सूर्यना नक्षत्रयी पांचमुं, आठमुं, चौदमुं, अठारमुं, उगणीशमुं, वावीशमुं, धेवीशमुं अने चोवीशमुं जे नक्षत्र होय ते उपग्रह कहेवाय ठे. ६५ । इति उपग्रहचारम् ।

रवि मंगल गुरु सषिणो डुवाखसं १२ तइय ३ उठ ६ अठमयं ७ ।

निअरिखाउं कमेणं रिखं खत्तंति थग्गिमयं ॥ ६६ ॥

रवि पौताना नक्षत्रयी आगळना चारमा नक्षत्रने खात मारे ठे, मंगळ श्रीजाने, गुरु उचाने अने शनि आगमाने खात मारे ठे. ६६.

गुह मुक राहु पुन्निससिणो पिठेण नियपरिखस्त ।

सत्तम ७ पंचम ५ नवमं एवावीसइमं २२ च खत्तंति ॥ ६७ ॥

गुह पौताना नक्षत्रयी पाठळना सातमा नक्षत्रने खात मारे ठे, गुरु पांचमाने, राहु नवमाने अने पूर्वमानो चंद्र पौताना नक्षत्रयी पाठळना वावीसमा नक्षत्रने खात मारे

संप्रागयमि कलहो आश्चगए न होइ निवाणी ।

विड्डेरे परविजउ सगहंमि थ विग्गहो होइ ॥ ५६ ॥

दोसो असंगयत्तं होइ कुचुत्तं विलंविनस्कत्ते ।

राहुहयम्मि थ मरणं गहजिन्ने सोणिअग्गालो ॥ ५७ ॥

संध्यागत नक्षत्रमां कार्यं करवाथी कलह थाय, सूर्यगतमां करवाथी निवृत्ति थाय नहीं, विड्डरमां करवाथी सामानो विजय ठे, ग्रह सहितमां करवाथी विग्रह (कलाइ) थाय. ५६ । सूर्ये जोगवीने मूकेल एवा विलंबी नक्षत्रमां करवाथी असंगतिपणुं (विवाद) थाय ठे, राहुथी हणायेला नक्षत्रमां कार्यं करवाथी मरण थाय अने ग्रहथी जेदायेला नक्षत्रमां कार्यं करवाथी लोहीनुं वमन थाय. ५७.

अत्थमणे संप्रागय १ रविगय जहिअं ठिउं उ आश्चो २ ।

विड्डेरमवदारिय ३ सगहं क्रूरगहठिअं तु ४ ॥ ५८ ॥

रविरिक्क पिछउं जं विलंबि ५ राहुहयं जहिं गहणं ६ ।

मप्रेणं जस्त गहो वच्चइ तं होइ गहजिन्नं ७ ॥ ५९ ॥

सूर्यास्तसमये जे नक्षत्र पूर्व दिशांमां उगतुं होय ते संध्यागत कहेवाय ठे १, जे नक्षत्रमां सूर्य रहेलो होय ते नक्षत्र रविगत कहेवाय ठे २, जे नक्षत्र चक्री ग्रहे अधिष्ठित होय ते विड्डर कहेवाय ठे ३, जे नक्षत्र क्रूर ग्रहे अधिष्ठित होय ते ग्रह सहित कहेवाय ठे ४, ५८ । सूर्यना नक्षत्रनी पाठळ जे नक्षत्र होय ते विलंबी नक्षत्र कहेवाय ठे ५, जे नक्षत्रमां ग्रहण अयुं होय ते नक्षत्र राहुथी हणायेलुं कहेवाय ठे (था ग्रहणतुं नक्षत्र ज्यांसुधी सूर्यवक्के न जोगवाय त्यांसुधी अशुच ठे) ६, तथा जे नक्षत्रनी मध्ये कोइ पण ग्रह रहेलो होय ते ग्रहजिन्न—ग्रहथी जेदायेलुं नक्षत्र कहेवाय ठे ७. ५९ । इति संध्यागतादीनि ७ ।

सणिमंगलाण पुरो धूमिय २ माखिगियं च तज्जुत्तं ३ ।

आखिगियस्त पठा जं रिक्कं तं जवे दळं ४ ॥ ६० ॥

शनि अने मंगळनी सन्मुख जे नक्षत्र होय ते धूमित कहेवाय ठे २, अने शनि के मंगळथी युक्त जे नक्षत्र होय ते आखिगित कहेवाय ठे ३, तथा आखिगितनी पाठळ जे नक्षत्र होय ते दग्ध कहेवाय ठे ४. ६०.

तिरियं सत्तसलाया उहाउं सत्त ताण मप्रेणं ।

उवरिमपढमसलागाण कित्तिया तयणु सेसाणि ॥ ६१ ॥

त्रयी (पूर्वापादाथी) गणतां जेट्खामुं (१७) आय तेट्खामुं (१७) अश्विनीय
चंद्रनुं नक्षत्र (ज्येष्ठा) होय तो एकार्गव आय ठे. ७०-७१.

एकार्गवनी वीजी रीत आ प्रमाणे ठे.—

तिरियं तेरस रेहा एका तम्मप्रगामिणी उहं ।

काऊणं चक्रमिणं सिररिक्कं दिज्जा तस्त सिरि ॥ ७२ ॥

विसमे जोगे इक्कं अठावीसं समंमि दिज्जाहि ।

अरुदी कयंमि तंमि उजं तं इह मुणसु सिररिक्कं ॥ ७३ ॥

अस्सिणि अणुराहा वि य नियसिर मूलो पुणवसू पुस्सो ।

असत्तेस महा चित्ता विक्कंजाईसु सिररिक्का ॥ ७४ ॥

आनी तेर रेखा करवी, तेमनी मध्ये एक उजी रेखा करवी, ए प्रमाणे चक्र करीने
तेना मलक पर शिर नक्षत्र देवुं, पत्री वीजां नक्षत्रो अनुक्रमे मूकयां. शिर नक्षत्र कयुं
समजयुं ? तेनी रीत आ प्रमाणे—विष्कंजादिक (अशुज) योगोमानो जे योग इष्ट
दिपमे होय ते योग जो विषम (एकी) होय तो तेमां एक उमेरयो अने पेकी होय
तो तेमां अठावीस उमेरया. पत्री तेने अर्धा करवा. जे शेष रहे तेट्खामुं नक्षत्र शिर
नक्षत्र जाणयुं एट्ठे के तेट्खामुं नक्षत्र मलक पर मूकयुं. तेनां नाम आ प्रमाणे ठे.—
विष्कंन योग होय तो मलक पर अश्विनी आवे, अतिगंरु होय तो अनुराधा आवे,
शुद्ध होय तो मृगशिर, गंरु होय तो मूळ, व्यापात होय तो पुनर्वसु, वज्र होय तो
पुष्य, व्यतिपात होय तो अश्लेषा, परिष होय तो मघा अने वैशुति होय तो चित्रा
नक्षत्र मलक पर आवे ठे. (शुन योगमां एकार्गव अतोत्र नयी.) ७२-७३-७४.

सिररिक्काउ कमेणं सचायीसं पि दिज्जा रिक्काइं ।

रेहामु तामु कमसो रिक्केमु अ ठवमु ससिसूरे ॥ ७५ ॥

एकाए रेहाए जइ छुत्ति वि हुंति चंद्र थाइया ।

एकगवो इ एवं जायइ नक्षत्रदोस ति ॥ ७६ ॥

पत्री मलकना नक्षत्रयी अनुक्रमे ते रेखाउ उपर अनुक्रमे सत्यावीस नक्षत्रो मूकयां.
पत्री ते नक्षत्रो उपर त्यां संजरे त्यां मूर्य अने चंद्र मूकया. ७५. इहे जो एकर रेखा
उपर सानजाना मूर्य अने चंद्र वझे थाव्या होय तो ते एकार्गव योग ययो जाणयो. आ
दक्षयो दोररुप ठे. ७६. इति एकार्गवकारम् ।

। इति मूत्रकारं नक्षत्रकारम् । ५

ते, अर्थात् बुध योताना नक्षत्राधी आगळना त्रेवीशमा नक्षत्रने, शुक्र पचीशमाने, राहु एकवीशमाने अने पंच आठमा नक्षत्रने छान्त मारे ते. ६७. इति छत्ताचारम् ।

अस्सेस महा चित्ता अणुराहा सवण रेवई होइ ।

जइमा रविरिक्काळ पाळ अस्सिणीइ तइमंनि ॥ ६७ ॥

सूर्यना नक्षत्राधी अश्लेषा, मघा, चित्रा, अनुराधा, ध्रुव अने रेवती, आ नक्षत्रो जेटखामां होय, अश्विनी नक्षत्राधी गणतां तेटखामुं नक्षत्र पात नामे कहेंवाय ते. जेमके सूर्यनुं नक्षत्र कृत्तिका ते. तेनाधी अश्लेषा सातमुं ते, तो अश्विनीधी सातमुं नक्षत्र पुनर्वसु ते, माटे ते पुनर्वसु पात कहेंवाय ते. तथा मघा आठमुं ते, चित्रा बारमुं ते, अनुराधा पंदरमुं ते, ध्रुव वीशमुं ते अने रेवती पचीशमुं ते, माटे अनुक्रमे पुष्य, उत्तराषाढगुनी, स्वाति, पूर्वाषाढा अने पूर्वाजात्रपद ए नक्षत्रो पात कहेंवाय ते. ए रीते सर्वत्र जाणवुं. ६७. पीजी रीत नीचे प्रमाणे ते.

आइयो जत्थ ठिउं तत्तो अणुराह जइमिया होइ ।

तत्तो ठठे ठठे दस धीए पंचमे पाळ ॥ ६८ ॥

सूर्य जे नक्षत्रमां राहो होय ते नक्षत्राधी अनुराधा जेटखामुं होय, अश्विनीधी गणतां तेटखामुं नक्षत्र पात जाणवुं. त्यांधी पाळुं जे ठठुं होय ते पात जाणवुं. त्यांधी पळी जे ठठुं होय ते पात, त्यांधी जे दशमुं होय ते पात, त्यांधी जे धीनुं होय ते पात अने त्यांधी जे पांचमुं होय ते पात जाणवुं. जेमके कृत्तिका नक्षत्राधी सूर्य होय तो कृत्तिकाधी अनुराधा पंदरमुं ते, तेधी अश्विनीधी गणतां पंदरमुं जे स्वाति ते पात पयु. स्वातिधी ठठुं पूर्वाषाढा पात पयुं. पूर्वाषाढाधी ठठुं पूर्वाजात्रपद पात पयुं. तेधी दशमुं पुनर्वसु, तेधी धीनुं पुष्य अने तेधी पांचमुं उत्तराषाढगुनी पात पयुं. एतडे अश्विनी रीत प्रमाणेज मळतुं आणुं. ६८. अर्द्ध अजित्गणराजुं नधी एतडे सत्यावीश नक्षत्र गणरा.

पढमो ठठो नवमो दसमो तद् तेरसो थ पसरसो ।

सत्तरसे गुणवीसो सत्तावीसो थ एयाणं ॥ ७० ॥

जो जोगो तस्संखं रिक्कं जइमं द्द्विज्ज रविरिक्का ।

तइमे सत्तिरिक्के अस्सिणीइउं इइमाओ होइ ॥ ७१ ॥

विष्कंजादिक सत्यावीश योगमानो पदेओ, षणे, नवमो, दसमो, तेरसो, पंदरमो, सत्तरमो, उंगणीशमो अने सत्तावीशमो एतडा योगमानो जे होय (७०) जेटखामो (९) होय अश्विनीधी तेटखामी (९) संस्दाशानुं नक्षत्र (अश्लेषा) रवित्ता नक्षत्र

तुलाना ३३७, वृश्चिकना ३४७, धनना ३४३, मकरना ३०३, कुंजना २५१
मीनना २१९ पल्ल ठे. ०२.

विस १४ मयराण १४ चउदसे अठमए मीण ० कक ० कनाणं ० ।
जायन्मि वारसे विष्ठियस्त १२ कुंजस्त ठवीसे २६ ॥ ०३ ॥
चउवीसमे तुलाए २४ मेसस्तिगवीसमंमि जागन्मि २१ ।
सीहस्त छारसमे १० धणमिहुणाणं च सत्तरसे १७ ॥ ०४ ॥
इय तीसइजागेसु ठवग्गो हुंति पंचवग्गो वा ।
सोमग्गहाण तणउं हियइष्ठियकक्कसिद्धिकरो ॥ ०५ ॥

वृष अने मकरनुं लग्न होय तो तेनो १४ मो त्रिंशांश, मीन, कर्क अने कन्या लग्न
होय तो तेनो आठमो त्रिंशांश, वृश्चिक लग्ननो वारमो त्रिंशांश, कुंज लग्ननो ठवीसमो,
तुला लग्ननो चोवीसमो, मेघ लग्ननो एकवीसमो, सिंद् लग्ननो अठारमो अने धन तथा
मिथुननुं लग्न होय तो तेना सत्तरमा त्रिंशांशमां उ वर्गनी अथवा पांच वर्गनी शुद्धि
होय ठे. तेमां जो सौम्य ग्रहो स्वामीउं होय तो ते हृदयना इष्ठित कार्यनी तिद्धि
करनार घाय ठे. ०३-०४-०५.

अशो नवंसगं चिय एगं घित्तूण सोमगहृतणयं ।

पनणंति लग्नसुद्धिं विणा वि ठवग्गसुद्धीए ॥ ०६ ॥

केटवाएक आचार्यो उ वर्गनी शुद्धि न होय तोपण सौम्य ग्रह जेनो स्वामी होय
एया एक नयांसानेज ग्रहण करीने लग्ननी शुद्धि कहें ठे. ०६.

गिह्द होराइं लग्गे गहस्त जं जस्त संतिथं होइ ।

तं संपइ पयन्तरथं बुधं अयुहाण वोहरथं ॥ ०७ ॥

लग्नने विरे गृह तथा होरा विंगरेने तथा जे लग्ननो जे स्वामी होय तेने द्ये अज्ञान
अथवा बोपने माटे हुं प्रगटण्ये कहुं ठे. ०७.

कुजसुद्धिं हुंरविबुद्धिसिय कुजगुरुसणीसणीगुरुणां ।

नेसाइथा उ वारस लग्गाण घराइं जहसंखं ॥ ०८ ॥

मंगळ १, बुध २, बुध ३, चंद्र ४, रवि ५, बुध ६, बुध ७, मंगळ ८, गुरु ९, शनि
१०, रवि ११ अने गुरु १२ ए नेत्र आदिह बार लग्नना ग्रहो अयुधमे ठे. ०८.

सगुणं पुण विज्ञेयं रिक्तं रविजोगसंजुष्टं तं च ।

रविरिक्तात् चतुर्थं ४ ठ ६ न्नव ए दस १० तेरसं १३ वीसं २० ॥ ७७ ॥

सूर्यना नक्षत्रथी चोथुं, ठुं, नयमुं, दशमुं, तेरमुं अने वीशमुं नक्षत्र जो होय तो रवि योग जाणवो. ते रवि योगयने युक्त एवा नक्षत्रने सगुण नक्षत्र जाणवुं. ७७.

॥ इति सगुणनक्षत्रचारम् ॥ १०

॥ इति दिनशुद्धिः ॥ २

इतो वि खगसुद्धी सा पुण ठवग्गसुद्धिं होइ १ ।

उदयत्यसुद्धिं २ तद् बहुत्तगह्वलगुणेणं च ३ ॥ ७८ ॥

हये खगशुद्धि कहीए ठीए. ते (खगशुद्धि) ठ वर्गनी शुद्धियने होय ठे १, उदय अने अस्तनी शुद्धियने होय ठे २, तथा यथोक्त ग्रहवळना गुणयने होय ठे. ३. ७८.

गिह १ होरा २ दिक्षाणा ३ नव ४ वारस ५ तीस ६ अंसया य जहिं ।

सोमग्गहाण तणपा ठवग्गसुद्धी तहिं खग्गे ॥ ७९ ॥

खगना गृह १, होरा २, वेष्काण ३, नवांश ४, छावशांश ५ अने त्रिंशांश ६, ए वणना स्वामी जो सौम्य ग्रह होय तो ते पद्मवर्गशुद्धि कहेवाय ठे. ७९.

जइ पुण ठवग्गसुद्धी संजवइ न चेव कह वि खगग्गिम् ।

तो पंचवग्गसुद्धी विसुद्धिहेऊ वि खगस्त ॥ ८० ॥

जो कदाच कोइ पण प्रकारे खगमां ठ वर्गनी शुद्धि न संजये तो पांच वर्गनी शुद्धि पण खगनी शुद्धिनुं कारणरूप ठे. ८०.

एसा य वारसन्हं खग्गाणं जंमि तीसइ विजागे ।

संजवइ तयं बुद्धं खग्गपमाणं कहेऊणं ॥ ८१ ॥

प्रथम खगनुं प्रमाण कहीने पठी आ खगशुद्धि चार खगमां जे त्रिंशांशमां संजये ठे ते हुं कहीश. ८१.

दोइगुणवीस दोएगवन्न सय तिन्नि तिजुअ तेआला ।

सगयाल सचतीसा मेसाइ पला कमुक्कमठं ॥ ८२ ॥

मेप खगना २१ए पळ ठे, कृपना २५१ पळ ठे, मिथुनना ३०३, कर्कना ३४३, सिंहा ३४७ अने कन्याना ३३७ पळ ठे, तेथी उत्क्रमे वीजी ठ राशिना जाणवा, पटखे के

पत्नीना सातनो बुध अने त्यारपत्नीना (गेह्ना) पांच त्रिंशांशोनो स्वामी शुक्र ठे, अ
सम राशिमां एथी विपरीत जाणवुं, एटखे के ५-५-७-७-५ अंशोना स्वामी अनुक्र
शुक्र, बुध, गुरु, शनि अने मंगळ जाणवा. ए४. इति त्रिंशांशाः ।

ससहरगुरुबुहसुक्का सोमा सामन्नतं मुणेषवा ।

सेसा य हुंति कूरा तज्जुथ बुह खीणससिणो अ ॥ ९५ ॥

चंद्र, गुरु, बुध अने शुक्र ए चार ग्रहो सामान्य रीते सौम्य जाणवा, अने बाकीना
(रवि, मंगळ, शनि) क्रूर जाणवा, तथा ते क्रूर ग्रहे सहित बुध होय तो ते क्रूर जाणवो
अने क्षीण चंद्रने पण क्रूर जाणवो. ९५.

। इति पद्मर्गशुद्धिः ।

उदयत्यसुद्धिमिन्हि जणामि उदतं नवंसगो इत्थ ।

तन्मिय लग्गविश्ने सनाहदिठे उदयसुद्धी ॥ ९६ ॥

इये उदयास्तनी शुद्धि कहुं वुं. इहां ते लग्नमां वर्ततो जे नवमांश होय तेनो स्वामी
लग्नने देखे ते उदयशुद्धि जाणवी. ९६.

लग्गे नवंसगो जो तस्सत्तमठाण अहिवई पिठे ।

लग्गा सत्तमठाणं जइ तो इह अत्थसुद्धि ति ॥ ९७ ॥

लग्नमां जे नवांशक होय तेनाथी सातमा स्थाननो स्वामी जो लग्नथी सातमा स्थानने
शुभ तो अहीं ते अत्थशुद्धि कहेवाय ठे. ९७.

वयगहणपइठासु उदयत्यविमुद्धि वज्जिथं पि सुहं ।

मन्नंति केइ लग्गं तं च मयं बहुमयं नेह ॥ ९८ ॥

प्रतग्रहण (दीक्षा) तथा प्रतिष्ठादिक्रमां उदयास्तनी विमुद्धि विना पण फेटयापरु
लग्नने शुभ माने ठे, पण ते मत पणाने संमत नथी. ९८.

इह उदयत्यविमुद्धी गहदिठोप विणा न संनवइ ।

एएण पसंगेणं गहदिठो संपवस्सामि ॥ ९९ ॥

आ उदयास्तनी शुद्धि ग्रहनी दृष्टि जास्सा विना संनयती नथी, तेथी आ मयंगे वृ
ग्रहनी दृष्टि कहुं वुं. ९९.

सहाचारं दसमं गणं तश्यं च पायदिठोप ।

त्रिंति गहा नवमं सपंचमं थरु दिठोप ॥ १०० ॥

खगस्सखं होरा सा पढमा दिणयरस्स विसमम्भि ।

वीथ्या य तद्धिं ससिणो विवज्जणं समे खग्गे ॥ ७८ ॥

खग्रनो अर्थ जाग होरा कहेयाय वे. तेमां मेघ, मिथुन विगेरे विषम (एकी) राशिनां पहेली होरा सूर्यनी अने धीजी होरा चंद्रनी वे, अने वृष, कर्क विगेरे सम राशिनां तेथी विपरीत पटखे पहेली होरा चंद्रनी अने धीजी सूर्यनी वे. ७८ इति होरा ।

दिक्काणो थ तिजागो सो पढमो नियरासियद्विद्वेषो ।

वीठं पंचमपट्टणो तद्धं पुण नवमगिद्वेषो ॥ ७९ ॥

द्वेष्काण ए खग्रनो धीजो जाग वे. तेमां पहेलो द्वेष्काण पोतानी राशिना स्वामीनो होय, धीजो तेथी पांचमी राशिना स्वामीनो अने धीजो नवमा स्वान (राशि)ना स्वामीनो होय वे. ७९ इति द्वेष्काण ।

मेसे मेसाईथा विसंमि मयराइया नवंसाठं ।

मिद्धुणम्मि तुखाईया कफे कफाइया दुंति ॥ ८१ ॥

पुण मेसमयरतुखकफाइया चउमु सीइमाईमु ।

एवं धनुदाईसु वि नवंसया दुंति नापरा ॥ ८२ ॥

मेघ खग्रमां मेघने आदि खग्गे नव नवांशो गणया, वृषमा मकरधी गणया, मिथुनमा तुखाधी अने कर्कमा कर्कधी गणया. ८१. एव रीते मिद्धु विगेरे चार राशिनां अने ५५ विगेरे चार राशिनां अनुक्रमे मेघ, मकर, तुखा अने कर्कधी आदिमे नव नव नवांशो गणया. ८२. इति नवांशाः ।

पारसजागो पयगो सो पढमो निघरासिपो होइ ।

धीठं धीयस्स उ जाव पार पारसरस अर्थ ॥ ८३ ॥

दरेक राशिमां पार पार पादसांश होय वे. तेमां पहेलो पारसांश पोतानी राशिनां होय, धीजो पत्तीनीज राशिनां होय, एम अनुक्रमे गणयां कारनां पारसांश ५५-पोतानी राशिधी पारमी राशिनां आवे वे. ८३. इति पारसांशाः ।

कुजसणियुरुदुसुजा पण ५ पण ५ अड पसव ५ अंश ५ अंसाठं ।

विसमे तीसंसं पट्ट विवज्जणं समे खग्गे ॥ ८४ ॥

दरेक राशिमां धीश धीश विंसांश होय वे. तेमां विषम राशिनां पहेलो एव विंश-सोनो स्वामी भंगळ वे, धीश पांचनो राशि वे, त्वापट्टांशो खगले गुरु वे, त्वा-

पत्नीना सातनो बुध अने त्यारपत्नीना (गेहा) पांच त्रिंशांशोनो स्वामी शुक्र ठे, अने सम राशिमां पथी विपरीत जाणवुं, एटवे के ५-५-८-७-५ अंशोना स्वामी अशुक्रमे शुक्र, बुध, गुरु, शनि अने मंगळ जाणवा. ए४. इति त्रिंशांशाः ।

ससहरगुरुबुधसुक्का सोमा सामन्नं मुण्येयवा ।

सेसा य हुंति क्रूरा तज्जुथ बुह स्त्रीणससिणो अ ॥ ९५ ॥

चंद्र, गुरु, बुध अने शुक्र ए चार ग्रहो सामान्य रीते सौम्य जाणवा, अने बाकीना (रवि, मंगळ, शनि) क्रूर जाणवा, तथा ते क्रूर ग्रहे सहित बुध होय तो ते क्रूर जाणवो अने स्त्रीण चंद्रने पण क्रूर जाणवो. ए५.

। इति पद्मशुद्धिः ।

उदयत्यसुद्धिमिन्हि जणामि उदत्तं नवंसगो इत्य ।

तन्मिथ लग्गविद्वे सनाहदिष्ठे उदयसुद्धी ॥ ९६ ॥

हवे उदयास्तनी शुद्धि कहुं वं. इहां ते लग्नमां वर्त्ततो जे नवमांश होय तेनो स्वामी लग्नने देखे ते उदयशुद्धि जाणवी. ए६.

लग्गे नवंसगो जो तस्तत्तमगाण अहिवई पिष्टे ।

लग्गा सत्तमगाणं जइ तो इह अत्यसुद्धि ति ॥ ९७ ॥

लग्नमां जे नवांशक होय तेनाथी सातमा स्थाननो स्वामी जो लग्नथी सातमा स्थानने जुए तो अहीं ते अस्तशुद्धि कहवाय वे. ए७.

वयगहणपश्चासु उदयत्यविसुद्धि वज्जिथं पि सुहं ।

मन्नंति केइ लग्गं तं च मयं बहुमयं नेह ॥ ९८ ॥

प्रतग्रहण (दीक्षा) तथा प्रतिष्ठादिकमां उदयास्तनी विशुद्धि विना पण केटलापके लग्नने शुभ माने ठे, पण ते मत घणाने संमत नथी. ए८.

इह उदयत्यविसुद्धी गहदिष्ठीय विणा न संजवइ ।

एपण पसंगेणं गहदिष्ठी संपवस्कामि ॥ ९९ ॥

था उदयास्तनी शुद्धि ग्रहनी दृष्टि जाणा विना संजवती नथी, तेथी था प्रसंगे हुं गहनी दृष्टि कहुं वं. ए९.

सक्षाणात्तं दसमं गाणं तश्यं च पाचदिष्ठीय ।

पिष्ठंति गहा नवमं सपंचमं अरु दिष्ठीय ॥ १०० ॥

पञ्चम्यादिषु चतुर्थं अष्टमं च पिच्छंति ।

सत्तम्या सत्तम्यं सुहासुहफलं च दिष्टिसमं ॥ १०१ ॥

सर्वं ग्रहो पोताना स्थानधी दशमा तथा त्रीजा स्थानने एक पाद दृष्टिं जुए ठे, नवमा तथा पांचमा स्थानने वे पाद दृष्टिं जुए ठे, चोद्या तथा आठमा स्थानने पोणी पटले त्रण पाद दृष्टिं जुए ठे, अने सातमा स्थानने सर्वं पटले चार पाद दृष्टिं जुए ठे. आ सर्वतुं गुजागुज फळ दृष्टिनी जेवुं जाणवुं. १००-१०१. इति उदयास्तशुद्धिः ।

लग्नस्त गहा वलिणो ह्वंति ते जत्य संख्या ठाणे ।

तं बुधं दिक्काए पढमं पछा पश्चाए ॥ १०२ ॥

ते लग्नना ग्रहो जे स्थाने रहीने बळवान् होय ठे ते प्रथम हुं दीक्षाने आधीने कहुं बुं, अने पत्री प्रतिष्ठाने आधीने कहीश. १०२.

दिक्का लग्ने दो पंच ठठ इकारसो रवि सुहृत् ।

चंदो वीजं तश्च ठठो इकारसो तह्य ॥ १०३ ॥

दीक्षा लग्नमां रवि वीजे, पांचमे, ठठे के अगीयारमे होय तो ते शुज ठे, चंद्र वीजे, वीजे, ठठे के अगीयारमे शुज ठे. १०३.

तश्च ठठो दसमो इकारसमो कुजो बुहो अ सुहो ।

लग्नगत्तं चउ पंच सत्तम नव दसमगो अ गुरू ॥ १०४ ॥

मंगळ अने बुध लग्नची वीजे, ठठे, दशमे के अगीयारमे होय तो शुज ठे, गुरु परंये चोये, पांचमे, सातमे, नवमे के दशमे शुज ठे. १०४.

तश्च ठठो नवमो दुवालसो सुंदरो जवे सुको ।

वीजं पंचमत्तं अष्टमो अ इकारसो अ सणी ॥ १०५ ॥

शुक्र वीजे, ठठे, नवमे के पारमे होय तो सारो, अने शनि वीजे, पांचमे, आठमे के अगीयारमे होय तो शुज ठे. १०५.

उपर कहेखानेज संक्षेपची कहे ठे.—

दुपणठठो दुतिठठे तिठदसि तिठदसि तिकोणकिंदेसु ।

तिठनववारसि दुपणठ सविश्वारेसियं मुनुं ॥ १०६ ॥

लग्नची रवि वीजे, पांचमे, ठठे सारो, चंद्र वीजे, वीजे, ठठे शुज, मंगळ वीजे, ठठे, दशमे सारो, बुध वीजे, ठठे, दशमे सारो, गुरु त्रिकोण पटले नवमे, पांचमे तथा चंद्र

पत्नीना सातनो बुध अने त्यारपत्नीना (वेद्वा) पांच त्रिंशंशोना स्वामी शुक्र ठे, अने उम राशिमां एथी विपरीत जाणवुं, एटवे के ५-५-८-७-५ अंशोना स्वामी अनुक्रमे शुक्र, बुध, गुरु, शनि अने मंगळ जाणवा. ए४. इति त्रिंशंशाः ।

ससहरगुरुबुहसुक्का सोमा सामन्नं मुण्येयवा ।

सेसा य हुंति कूरा तज्जुथ्य बुह खीणससिणो अ ॥ ९५ ॥

चंद्र, गुरु, बुध अने शुक्र ए चार ग्रहो सामान्य रीते सौम्य जाणवा, अने वाकीना रवि, मंगळ, शनि) क्रूर जाणवा, तथा ते क्रूर ग्रहे सहित बुध होय तो ते क्रूर जाणवो अने क्षीण चंद्रने पण क्रूर जाणवो. ए५.

। इति पद्मर्गशुद्धिः ।

उदयत्यसुद्धिमिन्हि जणामि उदत्तं नवंसगो इत्य ।

तस्मिन्मय लग्गविश्वे सनाहदिष्ठे उदयसुद्धी ॥ ९६ ॥

हवे उदयास्तनी शुद्धि कहुं वुं. इहां ते लग्नमां वर्त्ततो जे नवमांश होय तेनो स्वामी अने देखे ते उदयशुद्धि जाणवी. ए६.

लग्गे नवंसगो जो तस्सत्तमठाण अह्विर्वई पिष्ठे ।

लग्गा सत्तमठाणं जइ तो इह अत्यसुद्धि ति ॥ ९७ ॥

लग्नमां जे नवांशक होय तेनाथी सातमा स्थाननो स्वामी जो लग्नथी सातमा स्थानने ए तो अहीं ते अस्तशुद्धि कहेवाय ठे. ए७.

वयगहणपश्चासु उदयत्यविसुद्धि वज्जिअं पि सुहं ।

मन्नंति केइ लग्गं तं च मयं बहुमयं नेह ॥ ९८ ॥

प्रतग्रहण (दीक्षा) तथा प्रतिष्ठादिकमां उदयास्तनी विशुद्धि विना पण केटखापक अने शुभ माने ठे, पण ते मत घणाने संमत नथी. ए८.

इह उदयत्यविसुद्धी गहदिष्ठीए विणा न संजवइ ।

एएण पसंगेणं गहदिष्ठी संपवस्कामि ॥ ९९ ॥

आ उदयास्तनी शुद्धि ग्रहनी दृष्टि जाण्या विना संजवती नथी, तेथी आ प्रसंगे शुं हनी दृष्टि कहुं वुं. ए९.

सछाणात्तं वसमं ठाणं तइयं च पायदिष्ठीए ।

पिठंति गहा नवमं सपंचमं अरु दिष्ठीए ॥ १०० ॥

पञ्चाण् दिष्टीण् चउत्थयं अष्टमं च पिष्टंति ।

सवाण् सत्तमयं सुहासुहफलं च दिष्टिसमं ॥ १०१ ॥

सर्वं ग्रहो पोताना स्थानथी दशमा तथा त्रीजा स्थानने एक पाद दृष्टिण् जुए ठे, नयमा तथा पांचमा स्थानने बे पाद दृष्टिण् जुए ठे, चोथा तथा आठमा स्थानने पोणी पटखे त्रण पाद दृष्टिण् जुए ठे, अने सातमा स्थानने सर्व पटखे चार पाद दृष्टिण् जुए ठे. आ सर्वनुं शुजाशुज फळ दृष्टिनी जेवुं जाणवुं. १००-१०१. इति उदयास्तशुद्धिः ।

लग्नस्स गहा वलिणो हवंति ते जत्थ संठिया ठाणे ।

तं बुधं दिस्काए पढमं पठा पइठाए ॥ १०२ ॥

ते लग्नना ग्रहो जे स्थाने रहीने वळवान् होय ठे ते प्रथम हुं दीक्षाने आश्रीने कहुं वुं, अने पठी प्रतिष्ठाने आश्रीने कहीश. १०२.

दिस्का लग्गे दो पंच ठठ इकारसो रवि सुहउ ।

चंदो वीउं तइउं ठठो इकारसो तइय ॥ १०३ ॥

दीक्षा लग्नमां रवि वीजे, पांचमे, ठठे के अगीयारमे होय तो ते शुज ठे, चंद्र पीजे, वीजे, ठठे के अगीयारमे शुज ठे. १०३.

तइउं ठठो दसमो इकारसमो कुजो बुहो थ सुहो ।

लग्नगउं चउ पंच सत्तम नव दसमगो थ गुरु ॥ १०४ ॥

मंगळ अने बुध लग्नथी वीजे, ठठे, दशमे के अगीयारमे होय तो शुज ठे, गुरु पदेखे थोये, पांचमे, सातमे, नयमे के दशमे शुज ठे. १०४.

तइउं ठठो नवमो डुवालसो सुंदरो जवे सुको ।

वीउं पंचमउं अष्टमो थ इकारसो थ सणी ॥ १०५ ॥

शुक्र वीजे, ठठे, नयमे के चारमे होय तो सारो, अने शनि वीजे, पांचमे, आठमे के अगीयारमे होय तो शुज ठे. १०५.

उपर कहेखानेज संक्षेपथी कहे ठे.—

डुपणठठो डुतिठठे तिठदसि तिठदसि तिकोणकिंदेनु ।

तिठनवचारसि डुपणठ सच्चिश्गारेसिपं मुनुं ॥ १०६ ॥

लग्नथी रवि वीजे, पांचमे, ठठे सारो, चंद्र वीजे, वीजे, ठठे शुज, मंगळ वीजे, ठठे, दशमे सारो, बुध वीजे, ठठे, दशमे सारो, गुरु तिकोण पटखे नयमे, पांचमे तथा केर

एतत्वे पहेंवे, चौथे, सातमे अने दशमे सारो, शुक्र वीजे, उंचे, नवमे अने वारमे सारो, तथा शनि वीजे, पांचमे अने आठमे सारो. शुक्रने वीनीने सर्वे ग्रहो अगीयारमे स्थाने सारा. १०६.

गुरु बुह संतिसूराणं ठवग्गो इह सुहो न सेसाणं ।

जा उण ठवग्गसुद्धी पुवुत्ता सा पइछाप ॥ १०७ ॥

गुरु, बुध, चंद्र (शनि) अने रविनो उ वर्ग (उ वर्गनी शुद्धि) अहीं (दीक्षामां) शुभ ठे, पण वीजा ग्रहोनी शुद्धि शुभ नथी. तथा पूर्वें जे उ वर्गनी शुद्धि करी ठे ते प्रतिष्ठा आश्रीने ठे. १०७.

अहवा वि मग्निमवलं काज्जण सणिं गुरुं च वल्लवंतं ।

अवलं शुक्कं लग्गे तो दिक्कं दिज्जा सीसस्स ॥ १०८ ॥

अहवा तो लग्नमां शनिने मध्यम बळवाळो करीने, गुरुने बळवान् करीने तथा शुक्रने निर्वळ करीने शिष्यने दीक्षा देवी. १०८.

डु पण उ अक्केकारस ठाणे मग्निमवलो सणी होइ ।

लग्नगउं चउ सत्तम दसमो थ गुरु जवे वल्लवं ॥ १०९ ॥

वीजे, पांचमे, उंचे, आठमे अने अगीयारमे स्थाने रहेलो शनि मध्यम बळवाळो होय ठे, थने गुरु पहेंवे, चौथे, सातमे तथा दशमे होय तो ते बळवान् ठे. १०९

उठो डुयावसो तह् अवल्लो सुक्को सुहो वयग्गहणे ।

दो तइय पंच उक्केकारसमो तह् बुहो सुहउं ॥ ११० ॥

तथा उंचे अने वारमो शुक्र निर्वळ ठे. ते प्रतग्रहणमां शुभ ठे, तथा बुध वीजे, वीजे, पांचमे, उंचे के अगीयारमे होय तो ते शुभ ठे. ११०.

तइय उंचे दसमे इक्केकारसमग्नि मंगले लग्गे ।

दिक्कं पत्तो सत्तो जापइ बहुनाण तव जुत्तो ॥ १११ ॥

वीजे, उंचे, दशमे के अगीयारमे मंगळ होय एवा लग्नने विषे दीक्षित वयंय मध्य (साधु) बहु ज्ञान थने तपस्से गुरु थाय ठे. १११.

सुक्कंगारयमंदाण सत्तमे ससद्धरे गह्पिपदिको ।

पीनिज्जए थवस्सं सत्तयडुसीवत्तवाद्धीहिं ॥ ११२ ॥

शुक्र, मंगळ अने उजिची मानमे चंद्र होय थने जो दीक्षा वीपी होय तो सत्य, सुक्कंगारयु अने सत्तयडुसे अहंय ते पीक्षाय ठे. ११२.

पञ्चाण्य दिक्षीय चउत्थयं अक्षमं च पिठंति ।

सव्याय सत्तमयं सुहासुहफलं च दिक्षिसमं ॥ १०१ ॥

सर्व ग्रहो पोताना स्थानधी दशमा तथा त्रीजा स्थानने एक पाद दृष्टिप जुप ठे, नवमा तथा पांचमा स्थानने वे पाद दृष्टिप जुप ठे, चोया तथा आठमा स्थानने पोणी पटले त्रण पाद दृष्टिप जुप ठे, अने सातमा स्थानने सर्व पटले चार पाद दृष्टिप जुप ठे. आ सर्वनुं शुजाशुज फळ दृष्टिनी जेवुं जाणवुं. १००-१०१. इति उदयास्तशुद्धिः ।

लग्नस्स गहा वलिणो हचंति ते जत्य संविया ठाणे ।

तं बुधं दिस्काय पढमं पछा पड्छाय ॥ १०२ ॥

ते लग्नना ग्रहो जे स्थाने रहीने बळवान् होय ते ते प्रथम हुं दीक्षाने आधीने कहुं वुं, अने पठी प्रतिष्ठाने आधीने कहीश. १०२.

दिस्का लग्ने दो पंच ठछ इकारसो रवि सुहृत् ।

चंदो धीत् तड्त् ठछो इकारसो तह्य ॥ १०३ ॥

दीक्षा लग्नमां रवि धीजे, पांचमे, ठछे के अगीयारमे होय तो ते शुज ठे, चंद्र धीजे, धीजे, ठछे के अगीयारमे शुज ठे. १०३.

तड्त् ठछो दसमो इकारसमो कुजो बुहो थ सुहो ।

लग्नगत्तं चउ पंच सत्तम नव दसमगो थ गुरु ॥ १०४ ॥

मंगळ अने बुध लग्नधी धीजे, ठछे, दशमे के अगीयारमे होय तो शुज ठे, गुरु पहेले चोथे, पांचमे, सातमे, नवमे के दशमे शुज ठे. १०४.

तड्त् ठछो नवमो डुवालसो सुंदरो जघे सुको ।

धीत् पंचमत्तं अक्षमो थ इकारसो थ सपी ॥ १०५ ॥

शुक्र धीजे, ठछे, नवमे के वारमे होय तो सारो, अने रानि धीजे, पांचमे, आठमे के अगीयारमे होय तो शुज ठे. १०५.

उपर कहेखानेज संक्षेपधी कहे ठे.—

डुपणठछो डुतिठछे तिठदसि तिठदसि तिकोणकिंदेसु ।

तिठनववारसि डुपणछ सडिङ्गारेसियं मुत्तुं ॥ १०६ ॥

लग्नधी रवि धीजे, पांचमे, ठछे सारो, चंद्र धीजे, धीजे, ठछे शुज, मंगळ धीजे, ठछे, दशमे सारो, बुध धीजे, ठछे, दशमे सारो, गुरु तिकोण पटले नवमे, पांचमे तथा चंद्र

ઠઠે સ્થાને રહેલા રવિ, ચંદ્ર, મંગલ, ગુરુ અને શનિ શુભકારક છે, અને શુક્ર તથા બુધ ઠઠે સ્થાને હોય તો તે મધ્યમ જાણવા. ૧૧૯.

સત્તમઠાણમ્મિ ગુરુ સુહૃદ સિયસસિવુહા ય મપ્રત્યા ।

સણિસૂરમંગલા પુણ વજ્ઞેચ્ચા પયત્તેણ ॥ ૧૨૦ ॥

સાતમે સ્થાને ગુરુ શુભ છે, શુક્ર, ચંદ્ર અને બુધ મધ્યમ છે, તથા શનિ, સૂર્ય અને મંગલ સર્વ પ્રયત્ને વર્જવા યોગ્ય છે—અશુભ છે. ૧૨૦.

આઠ્ઠ ચ્ચ સોમમંગલ બુદ્ગુરુસુક્રા વિવજ્ઞણિજ્ઞાઠ ।

અષ્ઠમઠાણમ્મિ ત્રિયા (ગયા) સણિઠ્ઠરો મપ્રિમો જ્ઞણિઠ ॥ ૧૨૧ ॥

આઠમા સ્થાને રહેલા સૂર્ય, ચંદ્ર, મંગલ, બુધ, ગુરુ અને શુક્ર વર્જવા યોગ્ય છે અને શનિને મધ્યમ કહ્યો છે. ૧૨૧.

નવમમ્મિ સુહા જ્ઞણિયા સુક્રગુરુ મપ્રિમા ય બુદ્સસિણો ।

વજ્ઞેચ્ચા ય સયા સણિમંગલદિણયરા નવમા ॥ ૧૨૨ ॥

નવમે સ્થાને શુક્ર અને ગુરુ શુભ કહ્યા છે, બુધ અને ચંદ્ર મધ્યમ કહ્યા છે, અને નવમે સ્થાને રહેલા શનિ, મંગલ અને રવિ વર્જવા યોગ્ય છે. ૧૨૨.

બુદ્ગુરુસુક્રા તિન્નિ વિ દસમમ્મિ હવંતિ કજ્ઞસિઢ્ઢિકરા ।

સસિસણિણો મપ્રત્યા અસુહા રવિમંગલા હુન્નિ ॥ ૧૨૩ ॥

દશમે સ્થાને રહેલા બુધ, ગુરુ અને શુક્ર ઇ ત્રણે કાર્યની સિઢ્ઢિ કરનારા છે, ચંદ્ર અને શનિ મધ્યમ છે, અને રવિ તથા મંગલ ઇ વે અશુભ છે. ૧૨૩.

સૂરાઈયા સત્ત વિ ડ્કારસગા ડ કજ્ઞસિઢ્ઢિકરા ।

વારસમા પુણ સવે વિન્નેયા અત્યહાણિકરા ॥ ૧૨૪ ॥

રવિ વિગેરે સાતે મહો અગીવારમા હોય તો કાર્યની સિઢ્ઢિ કરનારા છે, અને વારમે સ્થાને હોય તો તે સર્વે કાર્યની હાનિ કરનારા છે. ૧૨૪.

હવે રવિ વિગેરે સાતે મહોના શુભ સ્થાનનો સંમ્રહ અતુક્રમે કહે છે.—

ઠઠે હુગે અ ઠઠે આઠ્ઠમ પણ દસમયમ્મિ અતિ અઠે ।

ચઢ નવ દસમે તિ ઠગે સવેગારે ન વારસમે ॥ ૧૨૫ ॥

રવિ ઠઠે સ્થાને હોય તો સારો છે, ચંદ્ર વીજે સ્થાને, મંગલ ઠઠે સ્થાને, બુધ પહેલાં પાંચ પટલે પહેલે, વીજે, ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે અને દશમે, ગુરુ ત્રીજું અને આઠમું મૂકીને

इय दिक्काकुंभलिया दिसिमित्तं दंसिथ्या मए एवं ।

बुधं इत् पश्चाकुंभलियमहं समासेणं ॥ ११३ ॥

आ प्रमाणे दीक्षानी कुंभली में दिग्मात्र देखानी ठे. इवे प्रतिष्ठाकुंभलीने संक्षेपथी कहुं वं. ११३.

गुरुबुद्धसुक्का सुहया लग्नगया मप्रिमो सस्ती लग्ने ।

सूरंगारयसणियो वज्जेयवा पयत्तेणं ॥ ११४ ॥

गुरु, बुध अने शुक्र लग्नमां रखा होय तो ते शुभ ठे, चंद्र रखा होय तो ते मध्यम ठे अने रवि, मंगल अने शनिने लग्नमां प्रयत्नथी वर्जवा, पटले के तेठ अशुभ ठे. ११४

गुरुबुद्धससियो सुहया वीए ठाणम्मि मप्रिमो सुक्को ।

फज्जस्स विणासयरा दिणयरसणिमंगला वीथ्या ॥ ११५ ॥

बीजा स्थानमां गुरु, बुध अने चंद्र रखा होय तो ते शुभ ठे, शुक्र होय तो ते मध्यम ठे अने सूर्य, शनि अने मंगल कार्यानी विनाश करनारा ठे, पटले के तेठ अशुभ ठे. ११५.

तइयम्मि सुहा रविससिबुहज्जोमसणिव्वरा न संदेहो ।

मप्रिमत्तं सुरमंती सुक्को उ अशुंदरो तइत्तं ॥ ११६ ॥

बीजा स्थानमां रहेखा रवि, चंद्र, बुध, मंगल अने शनि शुभ ठे, तेमां कांइ पण संदेह नथी. गुरु होय तो ते मध्यम ठे अने शुक्र अशुभ ठे. ११६.

लग्गात्तं चउत्थगया गुरुबुद्धसुक्का सुहावहा जणिया ।

मप्रत्थो अ चउत्थो चंदो सेसा गहा अशुहा ॥ ११७ ॥

लग्नथी चोथा स्थानमां रहेखा गुरु, बुध अने शुक्रने शुजावह कह्या ठे, चोथे स्थाने रहेखो चंद्र मध्यम ठे अने बाकीना पटले रवि, मंगल अने शनि अशुभ ठे. ११७.

रविससिकुजसुक्कसणी पंचमठाणम्मि मप्रिमा नेआ ।

बुद्धगुरुणो पुण डुद्धि वि सबत्थपसाहया तत्थ ॥ ११८ ॥

लग्नथी पांचमे स्थाने रवि, चंद्र, मंगल, शुक्र अने शनि होय तो ते मध्यम जाणवा, अने बुध तथा गुरु ए वे ग्रहो पांचमे स्थाने होय तो सर्व अर्थना साधक ठे. ११८.

रविससिकुजगुरुसणियो ठठे ठाणम्मि संठिआ सुहया ।

सुक्कुहा पुण ठठा मप्रिमया हुंति नायवा ॥ ११९ ॥

आ गथा लगने विघ्नानोए सर्वोत्तम कह्यं ठे, अने सर्व विशुद्ध दिवसे पण आ व
सर्व कार्यमां सुखकारक ठे. १३१.

इय सुंदरे वि लग्गे सुहसजणवलेण कुणसु किचाइं ।

अहव निमित्तवलेणं वयणमिणं हारिज्जदं ति ॥ १३२ ॥

आ प्रमाणे सुंदर लगने विपे पण शुज शकुनना वळे करीने अथवा शुज निमित्तना
वळे करीने कार्यों करवां. ए प्रमाणे चौदसो जुमाळीश ग्रंथकर्ता श्री हरिज्ज सूरि-
महाराजनुं वचन ठे. १३२.

इय तिविहसुद्धिजुत्तं तीए विउत्तं च संसियं लग्गं ।

जं किंचि इह अजुत्तं बुत्तं सोहिंतु तं विउत्ता ॥ १३३ ॥

आ प्रमाणे त्रण प्रकारनी शुद्धियी युक्त तथा त्रण अशुद्धियी वियुक्त (रहित) पदं
लग्न कह्यं. अही जे कांइ अयोग्य कह्यं होय ते विघ्नानोए शोधवुं. १३३.

॥ इति श्रीहारिज्जयीयं लघुशुद्धिप्रकरणम् ॥

॥ इति श्रीहारिज्जयीयं लघुशुद्धिप्रकरणम् ॥

अर्थात् पहेले, वीजे, चौथे, पांचमे, षष्ठे, सातमे, नवमे अने दशमे स्थाने शुक्र, शुक चौथे, नवमे अने दशमे, अने शनि वीजे अने षष्ठे सारो ठे. सर्वे ग्रहो अगीयारमे स्थाने सारा ठे अने धारमे स्थाने अशुक्र ठे. १२५.

अथवा.

अहवा इग दुग चउ पंच नवम दसमा सुहा सोमा ।

कूरा ठठा चंदो वीठं सवे वि इकारा ॥ १२६ ॥

अथवा तो सौम्य ग्रहो (चंद्र, बुध, गुरु, शुक) पहेले, वीजे, चौथे, पांचमे, नवमे अने दशमे स्थाने शुक्र ठे, क्रूर ग्रहो (रवि, शनि, मंगळ) षष्ठे स्थाने शुक्र ठे, चंद्र वीजे स्थाने शुक्र ठे, तथा सर्वे ग्रहो अगीयारमे स्थाने शुक्र ठे. १२६.

इय विंवपष्टा सूरिष्ठवण रायान्तिसेथ वीवाहे ।

अन्ने वि य सुहकळोसुं कुंरुखिया कळासिद्धिकरा ॥ १२७ ॥

आ प्रमाखेनी कुंरुळी विंवप्रतिष्ठा, सूरिपदनी स्थापना, राजाजिपेक, विवाह अने वीजां पण शुक्र कार्यांमां कार्यनी सिद्धि करनारी ठे. १२७.

जइ पुण तुरियं कळां हविळा लग्नं न लग्नप मुळं ।

तो धुवपयथायाई निघं लग्नं गहेयवं ॥ १२८ ॥

जो कदाच शीप्रताथी कार्य करयुं होय अने शुक्र लग्न न मळतुं होय तो धुव अने पदथायादिके करीने हमेशानुं लग्न ग्रहण करयुं. १२८.

तिरियं त्रियम्मि धुवप करिळा दिस्का पष्टमाईयं ।

उळ्ळियम्मि तम्मि य कुणसु धयारोवणप्पमुहं ॥ १२९ ॥

धुवने तिरवो (आनो) राखीने दीक्षा अने प्रतिष्ठादिक कार्य करपां, अने ते धुव ऊर्ध्व (उजो) रखो होय तो ध्यजारोपण आदि कार्य करपां. १२९ इति धुवग्रं ।

तणुठायाइपयाइं सणिससिसुकेसु अरुनव विळा ।

थठ वुहे नव जोमे सत्तिकारस गुरुवीनु ॥ १३० ॥

शनि, सोम अने गुरुयारे शरीरनी बायाना सान्नाच्छाउ पगडां छेवां, बुधयारे आउ, मंगळयारे नव, गुरुयारे सात अने रवियारे अगीयार पगडां छेवां. ते वखते शुक्र कार्य करयुं. १३०.

पयं ठायालग्नं वुहेहिं सधुत्तमं सनरुत्तयं ।

सवविसुळे वि दिणे सुहावहं सवकळोसु ॥ १३१ ॥

॥ रत्नशेखरसूरिविरचिता ॥

। दिनशुद्धिः ।

वार अने सौम्य ग्रहनी होरा ए वनेमां करेलुं कार्य संपूर्ण शुभ फळ आपे ठे. (होरांत अधिपति सारो न होय तो वारनुं फळ $\frac{2}{3}$ मळे ठे, एम अन्य ग्रन्थोमां कहुं ठे.) ३.

हवे वारनी प्रवृत्ति क्यारे थाय ठे ? ते कहे ठे.—

विद्विश्चकुंजाश्ति ए निसिमुहि विसधणुहि ककितुद्विमप्रे ।

मकमिहुण कन्नसिंहे निसि अंते संकमश् वारो ॥ ४ ॥

वृश्चिक अने कुंजादिक त्रण एटवे कुंज, मीन अने मेघ आ चार संक्रांतिमां वारनी प्रवृत्ति रात्रिना प्रारंजे थाय ठे, वृष, धन, कर्क अने तुला ए चार संक्रांतिमां रात्रिना मध्य समये वारनी प्रवृत्ति थाय ठे, तथा मकर, मिथुन, कन्या अने सिंह ए चार संक्रांतिमां रात्रिने अंते वार प्रवर्ते ठे. ४.

हवे वारने आश्रीने सुवेळाने कहे ठे.—

चउघनिश्च सुवेला एग दो ठच्च सूर, पण श्ग अरु सोमे अठ चउ सत्त जोमे ।
ठ तिश्च अरु बुहंमी पंच दो सत्त जीवे, ठ अडिग चउ सुके तिन्नि सत्त पंच ॥

रविवारे पहेलुं, वीजुं अने उहुं ए त्रण चोघनीयां सुवेळा कहेवाय ठे, सोमवारे पांचमुं, पहेलुं अने आठमुं चोघनीयुं सुवेळा ठे, मंगळवारे आठमुं, चोथुं अने सातमुं, बुधवारे उहुं, वीजुं अने आठमुं, गुरुवारे पांचमुं, वीजुं अने सातमुं, शुक्रवारे उहुं, आठमुं, पहेलुं अने चोथुं, तथा शनिवारे वीजुं, सातमुं, आठमुं अने पांचमुं चोघनीयुं सुवेळा ठे. ५.

हवे कुक्षिक, कंटक, उपकुक्षिक तथा काळवेळाने कहे ठे.—

रविबुहसुक्ता सत्तउ हायंता कुक्षिश्च कंट उवकुक्षिश्चा ।

अरु ति ठ श्ग चउ सग दो सूरश्सु कालवेलाउ ॥ ६ ॥

रविवारे सातमो अर्धग्रहर (चोघनीयुं) कुक्षिक योग कहेवाय ठे, बुधवारे सातमो अर्धग्रहर कंटक योग कहेवाय ठे, अने शुक्रवारे सातमो अर्धग्रहर उपकुक्षिक योग कहेवाय ठे. त्वारपत्रीना वारे एक एक अर्धग्रहरनी हानि करीने कुक्षिक, कंटक अने उपकुक्षिक योग कहेवा. ते नीचेना यंत्रधी जाणवा.

योग	रवि	सोम	मंगळ	बुध	गुरु	शुक्र	शनि	
कुक्षिक	३	६	५	४	३	२	१	अर्धग्रहर.
कंटक	३	२	१	३	६	५	४	अर्धग्रहर.
उपकुक्षिक	५	४	३	२	१	३	६	अर्धग्रहर.

॥ अथ रत्नशेखरसूरिधिरचिता ॥

॥ दिनशुद्धिः ॥

जोश्मयं जोश्गुं वीरं नमिऊण जोश्दीवाळ ।

दिणसुद्धि दीविअमिणं पयन्तथं चैव पयडेमि ॥ १ ॥

ज्योतिषमय अने ज्योतिषना गुरुरूप श्रीमहावीर खामीने नमस्कार करीने ज्योतिष-
रूपी दीवा धकी आ प्रगट अर्थवाळा दिनशुद्धि नामना दीपकने हुं प्रगट करुं हुं. १.

प्रथम वारना अधिपतिउंने तथा तेनी सौम्य विगेरे संज्ञाने कहे ठे.

रविचंद्रजोमबुह्गुंरुसुकसणीया कंमेण दिणनाहा ।

चं सु गुं सोमा मं स र कूराय बुहो सहायसमो ॥ २ ॥

रवि, चंद्र, जौम, बुध, गुरु, शुक्र अने शनि ए अनुक्रमे वारोना स्वामी ठे. तेमां
चंद्र, शुक्र अने गुरु ए त्रण सौम्य ठे, मंगळ, शनि अने रवि ए त्रण क्रूर ठे, तथा बुध
सहायनी जेवो ठे, पटले के सौम्य ग्रह साथे रह्यो होय तो सौम्य ठे, अने क्रूर साथे
रह्यो होय तो क्रूर ठे, तथा एकवोज होय तो ते सौम्यज ठे. २.

हवे वारने विषे होराउंने कहे ठे.—

चं स गु मं र सु बु वलपकमसो दिणवारमाश् उ किचा ।

सहृघनी दोमाणा होराहिव पुन्नफलजणया ॥ ३ ॥

अदी घनीनी एक होरा होवाथी एक रात्रि दिवसमां चोवीश होरा थाये ठे. ते
होराउंना स्वामी आ प्रमाणे ठे.—चंद्र, शनि, गुरु, मंगळ, रवि, शुक्र अने बुध आ
वलयाकारना अनुक्रमथी दिवसना वारने प्रथम करीने अदी घनीना प्रमाणवाळी
होराना अधिपतिउं ठे, पटले के सोमवारं पहेली होरा चंद्रनी, वीजी शनिनी, व्रीजी
गुरुनी, चोथी मंगळनी, पांचमी रविनी, षष्ठी शुक्रनी अने सातमी बुधनी. पठी
आठमी चंद्रनी, नवमी शनिनी एम अनुक्रमे चोवीशे होराना स्वामीउं जाणवा. एज
रीते शनिवारं पहेली होरा शनिनी, वीजी गुरुनी, व्रीजी मंगळनी एम गणतां सातमी
चंद्रनी, पठी फरीने आठमी शनिनी विगेरे. ए रीते जे दिवसे जे वार होय ते वारना
नामनी पहेली होरा गणीने त्वारपत्रीना आ वलयमां गणायेखा अनुक्रमे स्वामीउं
जाणवा. आ होराना स्वामीउं वारना पूर्ण फळने थापनारा ठे, पटले के सौम्य ग्रहनो

उच्च, रिक्ता (४-ए-१४), आठम, वारश, अमावास्या, ह्य तिथि, वृद्धि तिथि
 क्रूर तिथि अने दग्ध तिथि, आटली तिथिउं शुभ कार्यमां वर्जवा योग्य ठे. ए.

मेसाइ चउसु चउरो तिही कमेणं च पुत्र सवेसु ।

एवं परउ सकूररासि अमुहा तिही वज्जा ॥ १० ॥

मेपादिक चार संक्रांतिमां कोइ क्रूर ग्रह होय तो अनुक्रमे पहेली चार तिथिउं पूर्णा
 तिथि सहित वर्ज्य ठे. ए रीते आगळ पण जाणवुं, एटले के मेप संक्रांतिमां क्रूर ग्रह
 होयतो एकम अने पांचम वर्जवा योग्य ठे, वृष संक्रांतिमां क्रूर ग्रह होय. तो वीज अने
 पांचम, मिथुन संक्रांतिमां क्रूर ग्रह होय तो वीज अने पांचम तथा कर्क संक्रांतिमां क्रूर
 ग्रह होय तो चोथ अने पांचम वर्जवा योग्य ठे. एज रीते सिंह, कन्या, तुला अने
 वृश्चिक संक्रांतिमां क्रूर ग्रह होय तो अनुक्रमे उच्च, सातम, आठम अने नोम ए तिथिउं
 पूर्णा तिथि दशम सहित वर्ज्य ठे. एज प्रमाणे धन, मकर, कुंज अने मीन संक्रांतिमां
 पण क्रूर ग्रह होय तो अनुक्रमे अगीयारश, वारश, तेरश अने चौदश ए तिथिउं
 पूर्णिमा सहित वर्जवा योग्य ठे. एवी रीते क्रूर ग्रहो सहित राशिउंनी अशुभ तिथिउं
 शुभ कार्यमां वर्ज्य ठे. १०.

सूर्यदग्धा तिथिउं.—

उग चउ अठमि उठी दसमठमि वार दसमि वीया उ ।

वारसि चउत्थि वीया मेसाइसु सूरदहृदिणा ॥ ११ ॥

मेप राशिनी संक्रांतिमां उच्च दग्धा तिथि ठे, वृष संक्रांतिमां चोथ, मिथुनमां आठम,
 कर्कमां उच्च, सिंह संक्रांतिमां दशम, कन्या संक्रांतिमां आठम, तुला संक्रांतिमां वारश,
 वृश्चिक संक्रांतिमां दशम, धन संक्रांतिमां वीज, मकर संक्रांतिमां वारश, कुंज संक्रांतिमां
 चोथ अने मीन संक्रांतिमां वीज ए सूर्यदग्धा तिथिउं कहेयाय ठे. ११.

। यंत्रम् ।

धन मीन संक्रांतिमां २, वृष कुंज संक्रांतिमां ४

मेप कर्क संक्रांतिमां ६, कन्या मिथुन संक्रांतिमां ०

वृश्चिक सिंह संक्रांतिमां १०, मकर तुला संक्रांतिमां १२

॥ इति तिथिचारम् ॥

हये करणवार कहे ठे.—

सउषि चउप्पय नागा किंरुग्या किण्ड चउदसि निसाउ ।

चिरकरण तीस पमिथा परउं चउकरण पयाइं ॥ १२ ॥

रविवारे आठमो अर्धप्रहर काळवेळा कहेवाय ठे, सोमवारे वीजो अर्धप्रहर, मंगळ-
वारे उघो, बुधवारे पहेलो, गुरुवारे चोथो, शुक्रवारे सातमो अने शनिवारे वीजो अर्ध-
प्रहर काळवेळा कहेवाय ठे. ६.

हवे वर्ग्य अर्धप्रहर तथा गमनादिकमां वर्ग्य दिशाने कहे ठे.—

ता चउजुथ अरूपहरा तेसिं सोखरुद्रुतीसद्रुपगचऊ ।

चउसछी मप्रपळा हेया पुढाउ दिसि ठछी ॥ ७ ॥

उपर कहेली काळवेळां चार जेळयीए तो ते वर्ग्य अर्धप्रहर चाय ठे, अने ते
वर्ग्य अर्धप्रहरना मध्यना रविवारची अनुक्रमे सोळ, धाउ, पत्रीश, पे, एक, चार,
अने सोसठ पळो पूर्वादिक ठछी ठछी दिशाए यात्रादिकमां वर्जवा योग्य ठे. ते नीपेना
यत्रयी जाणवुं. ७.

	रवि	सोम	मंगळ	बुध	गुरु	शुक्र	शनि	
काळवेळा	७	३	६	१	४	७	२	अर्धप्रहर.
वर्ग्य अर्धप्रहर	४	७	२	५	०	३	६	
अर्धप्रहरना मध्य पळो यात्रादिकमां वर्जवा.	१६	७	३२	२	१	४	६४	
	पूर्व	प्रायव्य	दक्षिण	ईशान	पश्चिम	अग्नि	उत्तर	

॥ इति पाराः ॥

हवे तिथिचार कहे ठे. तेमां प्रथम तिथिठनां नंदादिक नापो कहे ठे.—

नंदा जहा य जया रिता पुद्गा य तिदि सनामकषा ।

पक्विइ ठछि इगारसि पमुहा उ कमेण नायना ॥ ७ ॥

नंदा, जहा, जया, रिता अने पूर्णा ए नामनी तिथिठ पोठानां नामने सहता पट
थापनारी ठे. तेमां परुचो, उच अने अगीयारता ए नंदा कहेवाय ठे. एत्र अनुक्रमे
जहादिक संज्ञा पण जाणवी. ते संत्रची जाणवी. ७.

	नंदा	जहा	जया	रिता	पूर्णा
तिथि	१	२	३	४	५
तिथि	६	७	८	९	१०
तिथि	११	१२	१३	१४	१५

गुप्त कार्दमां वर्ग्य तिथिठ.—

ठछी रिताठमी धारसी थ अनावसा गयतिही उ ।

बुद्धतिदि क्रूरदळा वज्जिऊ सुहेनु कम्मेनु ॥ ९ ॥

जज्ञानां अंग तथा तेनुं फळ कहे ठे.—

पण दुग दस पण पण तिथ्य विष्ठिपडी वयण कंठ उरु नाही ।

कनि पुठगा य सिद्धी खय निस्स कुवुद्धि कलह विजयकरा ॥१६॥

विष्टि (जज्ञा) पहेली पांच घनी सुधी पोताना मुखमां रहे ठे, त्यारपठी वे घनी कंठमां रहे ठे, त्यारपठी दश घनी ऊरुमां रहे ठे, त्यारपठी पांच घनी नाजिप रहे ठे, त्यारपठी पांच घनी कटीए रहे ठे अने ठेव्ही त्रण घनी पुठमां रहे ठे. जो जज्ञा मुखमां रही होय ते बखते यात्रादिक शुभ कार्य करवामां आवे तो कार्यनी सिद्धि घाय ठे, कंठे रही होय तो ह्य (नाश) करनारी थाय ठे, ऊरुमां रहेली होय तो निर्धन करे ठे, नाजिमां रही होय तो खराब बुद्धि करे ठे, कटीमां रही होय तो फलेश करावे ठे अने पुठे रही होय तो विजयने करनारी थाय ठे. १६.

हये करणनी अवस्थाठं वतावे ठे.—

किंत्थुग्ध सजणि कोलव उह्णकरण तिन्नि तिन्नि सुत्ताइं ।

तेइल नाग चउप्पय पण सेस निविष्ठकरणाइं ॥ १७ ॥

किंस्तुभ, शकुनि अने कौलव ए त्रण करणो उजेळां होय ठे, तैतिख, नाग अने चतुप्पद ए त्रण करणो सूतेळां होय ठे, तथा वाकीनां पांच करणो (वच, वाळव, गर, वणिज अने विष्टि) वेजेळां ठे. १७.

॥ इति करणवारम् ॥

हये नक्षत्रो कहे ठे.—

अश्विनी १, जरणी २, कृत्तिका ३, रोहिणी ४, मृगशीर्ष ५, आर्द्रा ६, पुनर्वसु ७, पुष्य ८, अश्लेषा ९, मघा १०, पूर्वाफाडगुनी ११, उत्तराफाडगुनी १२, हस्त १३, चित्रा १४, स्वाति १५, विशाखा १६, अनुराधा १७, ज्येष्ठा १८, मूळ १९, पूर्वाषाढा २०, उत्तराषाढा २१, अश्लिजित् २२, ध्रुवण २३, धनिष्ठा २४, शतजिपक् २५, पूर्वा-जाह्नपद २६, उत्तराजाह्नपद २७ अने रेवती २८. आ अश्यावीन नक्षत्रो ठे.

हये दरंठ नक्षत्रनी केंटडी ताराठं होय ! ते कहे ठे.—

ति तिठ पण ति एग चऊ तिठ पण डु डु पणिग एग चउ चउरो ।

ति इगार चउ चउ तिगं ति चउ सपं डु डुग वचीसं ॥ १८ ॥

इथ रिक्काणं कमसो परित्थरतारामिइं मुणेषदा ।

वारासमसंखागा तिइी वि रिक्केमु यडित्तजा ॥ १९ ॥

वव-वाखव-कोखव-तेतिलख गर-वणिअ-विठिनामाणो ।
पायं सवे वि सुहा एगा विठ्ठी महापावा ॥ १३ ॥

शकुनि, चतुष्पाद, नाग अने किंस्तुन्न ए चार करणो स्थिर ठे. ते दरेक त्रीश त्रीश पत्नीनां होय ठे. तेमां पदेळुं शकुनि कृष्ण चतुर्दशीनी रात्रे होय ठे, वीजुं चतुष्पाद अमावास्याने दिवसे होय ठे, त्रीजुं नाग अमावास्यानी रात्रिए होय ठे अने चोथुं किंस्तुन्न शुक्लपक्षना प्रतिपद्ने दिवसे होय ठे, ल्यारपत्नी चर करणोनां नाम आ प्रमाणे ठे.—वय, वाखय, कौखय, तैतिल, गर, वणिज अने विष्टि. प्राये आ सर्वे (स्थिर अने चर) करणो शुभ ठे, पण एक विष्टि महा पावा—महादुष्ट ठे. १२-१३.

विष्टि क्यारे होय ठे ते कहे ठे.—

किह्णे पस्के दिणे जहा सत्तमी अ चउदसी ।

रत्तिं दसमि तीआए सुक्के एगदिणुत्तरा ॥ १४ ॥

कृष्णपक्षमां सातम अने चौदशना दिवसने विधे जहा (विष्टि) होय ठे अने दशम तथा त्रीजनी रात्रिए जहा (विष्टि) होय ठे. अने शुक्लपक्षमां एक दिवस पत्नी आवे ठे, एटखे के आवम अने पूनमना दिवसे तथा अग्नीयारश अने चोयनी रात्रिए जहा होय ठे. १४.

जहा कइ तिथिए कया पहोरमां कइ दिशाए सन्मुख होय ते कहे ठे.—

चउदसी अष्टमि सत्तमीए राका चउत्थी दसमीइ जहा ।

एगारसी तीअ कमा दिसाहिं तस्संखजामे जिमुहाऽतिपावा॥१५॥

यंत्र

चौदशे पहेया पहोरमां पूर्व दिशाए जहा सन्मुख होय ठे, आवमे अग्नि खूणामां बीजे पहोरे सन्मुख होय ठे, सातमे त्रीजा पहोरे दक्षिण दिशामां, पूर्णिमाए चोथा पहोरे नैर्ऋत्य खूणामां, चोथे पांचमे पहोरे पश्चिम दिशामां, दशमे ठडे पहोरे वायव्य खूणामां, अग्नीयारशे सातमे पहोरे उत्तर दिशामां अने त्रीजे आवमे पहोरे ईशान खूणामां जहा सन्मुख होय ठे. आ सन्मुख जहा अति दुष्ट ठे. १५.

तिथि	मह र	दिशा
१४	१	पूर्व
८	२	अग्नि
७	३	दक्षिण
१५	४	नैर्ऋत्य
४	५	पश्चिम
१०	६	वायव्य
११	७	उत्तर
३	८	ईशान

न नि नु ने अनुराधा.
 नो य यि यु ज्येष्ठा.
 ये यो ज जि मूळ.
 शु ध फ ढ पूर्वाषाढा.
 जे ज्ञो ज जि उत्तराषाढा.
 जु जे जो ख अजिजित्

खि खु खे खौ श्रवण.
 ग गि गु गे धनिष्ठा.
 गो स सि सु शतजिपक्.
 से सो द दि पूर्वाजात्रपद.
 कु श ङ थ उत्तराजात्रपद.
 दे दो च चि रेवती.

॥ इति नक्षत्रपादाहराणि ॥

हवे कइ राशिमां केटलां नक्षत्रो आवे ? ते कहे ठे.—

किति मिग पुण असेसा उ-फ चि विसा जिष्ठ उ-ख धणी पू-जा।
 रेवइ अ एग कु ति चउ पायंता वार रासि कमा ॥ २१ ॥

कृत्तिकाना पहेला पादना अंत सुधी मेघ राशि होय ठे, मृगशीर्षना वे पादना अंत सुधी वृष राशि होय ठे, पुनर्वसुना त्रीजा पादना अंत सुधी मिथुन अने अश्लेषाना चोद्या पादना अंत सुधी कर्क राशि होय ठे. एज प्रमाणे उत्तराफाडगुनीना एक पाद सुधी सिंह, चित्राना वे पाद सुधी कन्या, विशाखाना त्रण पाद सुधी तुला, ज्येष्ठाना चार पाद सुधी वृद्धिक, उत्तराषाढाना एक पाद सुधी धन, धनिष्ठाना वे पाद सुधी मकर, पूर्वाजात्रपदना त्रण पाद सुधी कुंज अने रेवतीना चार पाद सुधी मीन राशि होय ठे. २१. तेनुं यंत्र.—

- १ मेघ—अश्विनी ४, जरणी ४, कृत्तिका १.
- २ वृष—कृत्तिका ३, रोहिणी ४, मृगशीर्ष २.
- ३ मिथुन—मृगशीर्ष २, आर्द्रा ४, पुनर्वसु ३.
- ४ कर्क—पुनर्वसु १, पुष्य ४, अश्लेषा ४.
- ५ सिंह—मघा ४, पूर्वाफाडगुनी ४, उत्तराफाडगुनी १.
- ६ कन्या—उत्तराफाडगुनी ३, हस्त ४, चित्रा २.
- ७ तुला—चित्रा २, स्वाति ४, विशाखा ३.
- ८ वृद्धिक—विशाखा १, अनुराधा ४, ज्येष्ठा ४.
- ९ धन—मूळ ४, पूर्वाषाढा ४, उत्तराषाढा १.
- १० मकर—उत्तराषाढा ३, श्रवण ४, धनिष्ठा २.
- ११ कुंज—धनिष्ठा २, शतजिपक् ४, पूर्वाजात्रपद ३.
- १२ मीन—पूर्वाजात्रपद १, उत्तराजात्रपद ४, रेवती ४.

॥ इति नक्षत्रराशयः ॥

नीचेना यंत्र परची तारानी संख्याउं जाणवी.

नक्षत्र	तारा	नक्षत्र	तारा	नक्षत्र	तारा	नक्षत्र	तारा
अश्विनी	३	पुष्य	३	स्वाति	१	अजिजित्	३
जरणी	३	अश्लेषा	६	विशाखा	४	श्रवण	३
कृत्तिका	६	मघा	५	अनुराधा	४	धनिष्ठा	४
रोहिणी	५	पूर्वाफाड्गुनी	२	ज्येष्ठा	३	शतजिपक्	१००
मृगशीर्ष	३	उत्तराफाड्गुनी	२	मूळ	११	पूर्वाज्ञापद	२
आर्द्रा	१	इस्त	५	पूर्वापादा	४	उत्तराज्ञापद	२
पुनर्वसु	४	चित्रा	१	उत्तरापादा	४	रेवती	३२

आ प्रमाणे अनुक्रमे नक्षत्रोना परिवारजुत ताराउंनुं प्रमाण जाणवुं. तारानी समान संख्यावाळी तिथि पण आ नक्षत्रोमां वर्जवा योग्य ठे, एटले के अश्विनी नक्षत्र वीजने दिवसे होय तो ते वर्ज्य ठे, रोहिणी नक्षत्र पांचमने दिवसे होय तो ते वर्ज्य ठे. इत्यादि. अर्ही शतजिपकनी सो ताराउं तथा रेवतीनी वत्रीश ताराउं ठे, तेथी तेने तिथिनी संख्या पंदरे जाग खेतां याकी दश अने वे रहे ठे, माटे शतजिपक् नक्षत्र दशमने दिवसे होय अने रेवती नक्षत्र वीजने दिवसे होय तो ते वर्ज्य ठे एम समजवुं. १८-१९.

अजिजित् नक्षत्रनी समज तथा तेनी आवश्यकता—

ऊ-खा अंतिमपायं सवणपढम घनिश्च चउ अजीइतिई ।

खत्तोवग्गह्वेहे एगग्गलपमुहकज्जेसु ॥ २० ॥

उत्तरापादानो वेधो (चोथो) पाद अने श्रवणीनी पहेळी चार घनी आटला समय सुधी अजिजित् नक्षत्रनी स्थिति होय ठे, अने खत्ता, चपमह, वेध तथा एकार्गळ ए विगेरे कार्यांमां तेनी जरूर पने ठे. २०.

नक्षत्रोना अक्षरोनो यंत्र.—

सु वे चो खा अश्विनी
खि सु खे खो जरणी
अ इ उ ए कृत्तिका
उं व वि बु रोहिणी
ये यो क कि मृगशिर
कु ष ऊ उ आर्द्रा
के को ह हि पुनर्वसु
हु हे हो ना पुष्य

मि मु मे मो अश्लेषा
म मि मु मे मघा
मो ट टि डु पूर्वाफाड्गुनी
टे टो प पि उत्तराफाड्गुनी
पु प ण उ इस्त
प पो र रि चित्रा
रु रे रो वा स्वाति.
ति तु ते तो विशाखा.

संपई आवई खेमा जामा साहण निरुणा ।

मिन्ती परममिन्ती अ दुहा ति सग पंचमा ॥ २६ ॥

जम्माहाणा विवज्जिज्जा गमे एयाहिं वाहिउं ।

कठेण जीवई किण्हे परके चंडुत्तरा इमा ॥ २७ ॥

सत्याधीश ताराउंने त्रण छाइनमां मूकवी. तेमां पहेली छाइनमां प्रथम जन्म, बीजी छाइनमां प्रथम कर्म अने त्रीजीमां प्रथम आधान एम आठ आठ ताराउंने आंतरे ताराउंनी संज्ञा जाणवी. ते पोतपोताना नामनी सदृश फळ आपे ठे. हवे आंतरानी आठ आठ ताराउंनी संज्ञा आ प्रमाणे ठे (२५)—संपव् १, आपव् २, हेमा ३, यामा ४, साधना ५, निर्धना ६, मैत्री ७ अने परम मैत्री ८. (उपरनी एक एकने साधे गणीए त्यारे नव नव थाय ठे.) तेमां त्रीजी, सातमी अने पांचमी ताराउं उठ ठे. २६. तेनो यंत्र नीचे प्रमाणे.—

जन्म	संपव्	आपव्	हेमा	यामा	साधना	निर्धना	मैत्री	परम मैत्री
कर्म	॥	॥	॥	॥	॥	॥	॥	॥
आधान	॥	॥	॥	॥	॥	॥	॥	॥

आमांघी जन्म अने आधान ए थे ताराउं गमनमां तजया योग्य ठे. त्रीजी, पांचमी, सातमी, जन्म अने आधान आ तारामां व्याधि थइ होय तो ते महाकटे जीवी राठे ठे, पटवे के प्राये मरपत्र थाय. कृष्णपक्षमां आ ताराउंनुं वळ चंद्रकरतां अधिक होय ठे. २७.

॥ इति तारापक्षम् ॥

हवे रवि योग कहे ठे.—

चउ ठठ नवम दसमं तेरस वीसं च सूररिस्काउं ।

ससिरिस्कं होइ तथा रविजोगो अमुदसयवसणो ॥ २८ ॥

सूर्यना नक्षत्रघी चंद्रनुं नक्षत्र जो घोयुं, उहुं, नवमुं, दशमुं, तेरमुं के पीशमुं होय तो ते रवि योग कहेवाय ठे. आ योग संक्रान्तो अशुजने नाश करनार ठे. २८. इति रवियोगः

कुमार योग—

सोमे गोमे युद्धे मुक्के अस्तिणाइं विइंतरा ।

पंचमी दसमी नंदा सुहो जोगो कुमारउ ॥ २९ ॥

सोम, मंगळ, बुध के शुक्रवारे अश्विनी, रोहिणी विगेरे थडे आंतरावाटां (अ. तो. दुब. म. ६. वि. मू. थ. पू.—वा.) नक्षत्रनांनुं कोइ एक होय तथा पांचम, दसम के नंदा (२९म, उठ अने अर्धवारता) नांवी कोइ वय निधि होय तो कुमार योग ठे. ठे वाय दुब ठे. २९.

इये चंद्रनी वार अयस्याठ कहे ठे.—

गय हरिथ मया मोया हासा किड्डा रई सयणमसणं ।

तावा कंपा सुत्था ससिवत्था वार नामफळा ॥ २१ ॥

दरेक राशिमां रहेळा चंद्रनी वार अयस्या होय ठे ते आ प्रमापे—गता १, हुता २, मृता ३, मोदा ४, हासा ५, क्रीना ६, रति ७, नायन ८, अरान ९, तापा १०, कंपा ११ अने स्वस्था १२. आ वार चंद्रनी अयस्याठ पोतपोताना नामनी सदरा फळने आपनारी ठे. २१.

चंद्रनी वार अयस्या होवाची दरेक राशिना वार वार अंशो घना. ठेने आभीने शुजाशुज फळ कहे ठे.—

पश्रासि वारसंसा अमुद्दा उ चप जठ सुद्दो वि सती ।

पयाहिं इवइ अमुद्दो सुद्दाहिं अमुद्दो वि दोइ सुद्दो ॥ २२ ॥

दरेक राशिना वार वार अंशो ठे. तेमां जे अशुज अंशो ठे ते शुज चंद्र होय तोपण वर्जया, कारण के प अशुज अंशोप करीने सारो चंद्र पय अशुज पाय ठे, अने अशुज चंद्र पण शुज अंशोप करीने शुज पाय ठे. २२.

वाहिणुघो समो चंदो उत्तरघो ह्योयमो ।

धणु वफो अ सुषाजो जेसासु फमुफमा ॥ २३ ॥

सूर्य संक्रांतिमां नवीन उदय पयेल चंद्र अनुक्रमे करीने तथा उत्तरे (उत्तरा अने) करीने दक्षिण दिशांमां अंशो होय, सम होय, उत्तर दिशांमां अंशो होय, दक्षिण दिशांमां अंशो होय, धनुष जेयो पांको होय शुळ सदरा होय ते भेड ठे, अर्पाव भेड तथा भीम भेड. तिमां दक्षिण दिशांमां अंशो होय, पृषज अने कुंजमां सम होय, सिद्ध अने महाराज उत्तर तरफ अंशो होय, कर्क अने धनमां दक्ष समान होय, सिंह अने दक्षिण अंशो तिमां धनुष समान पांको होय, कन्या अने तुळा संक्रांतिमां नवीन उदय पयेल चंद्र शुळ सदरा होय ते भेड जाणयो. बीजा काळमां अशुज ठे. २३.

॥ इति चन्द्रवज्र ॥

इये तारावळने कहे ठे.—

जम्मा कम्मं च आदाणं तारा अठठ अंतरे ।

सस्तनामफळा सबा अंतरा इथ नानिआ ॥ २४ ॥

विष्कंजादिक २७ योगो—

१ विष्कंज	७ घृति	१५ वज्र	२२ साध्य
२ प्रीति	८ शूल	१६ सिद्धि	२३ शुच
३ आयुष्मान्	१० गंरु	१७ व्यतीपात	२४ शुक्ल
४ सौजाय	११ वृद्धि	१८ वरीयान्	२५ ब्रह्मा
५ शोचन	१२ ध्रुव	१९ परिध	२६ ऐन्द्र
६ अतिगंरु	१३ व्याघात	२० शिव	२७ वैपृति.
७ सुकर्मा	१४ हर्षण	२१ सिद्ध	

वर्जवाना योगो—

पण ठस्तग नव घनिश्चा विस्कंज कुगंरु सूख वाघारं ।
परिहृद्धदिणं वज्जे विहिंश् विईपाय सयलदिणं ॥ ३४ ॥

विष्कंजनी पांच घनीठं शुच कार्यमां वर्ज्यं ठे, गंरु अने अतिगंरुनी ठ घनीठं, शूळनी सात घनीठं अने व्याघातनी नव घनीठं वर्ज्यं ठे. परिधनो अर्थ दिवस वर्ज्यं ठे तथा वैपृति अने व्यतीपातनो आखो दिवस वर्ज्यं ठे. ३४.

आनंदादिक २७ उपयोगनी उत्पत्ति तथा तेनुं फळ.—

थरिसिणि मिग थस्सेसा हृत्य एराहा य उत्तरासाढा ।
सपनिसक्रमेण एए सूराश्सु हुंति मुहरिस्का ॥ ३५ ॥
निअवारं निअरिस्के मुहगणिण जत्तिमं ससीरिस्कं ।
तावंतिमोवउंगो आनंदाई सनामफवो ॥ ३६ ॥

अश्विनी, मृगशिर, अश्वेया, इक्ष, अनुराधा, उत्तराषाढा अने शतनिषह, आनश्यो धनुश्चने रवि आदि वारोने विषे मुल नश्यो द्योय ठे, एट्ये के रविवारे अश्विनी, सोनवारं मृगशिर, मंगळवारं अश्वेया, बुधवारं इक्ष, गुरुवारं अनुराधा, शुक्रवारं उत्तराषाढा अने शतनिषह मुल नश्य कर्दयाय ठे. ३५. हरे पोतानुं वारे पोतानुं दश्य मुल नश्ययी गणतं. गणतां जेट्याभुं भंज नश्य (पोतानुं नश्य) आरे तं. एते अत्रिदिक उपयोग जाशयो. ते उपयोगो पोताना नामनी गटस फळ आणताय ठे. एतदर्थ—एतदर्थे रोहिणी नश्य द्योय तो तं अश्विनीयी गणतां चोपुं आरे तं. एते अत्रिदिक उपयोग जाशयो. ते उपयोगो पोताना नामनी गटस फळ आणताय ठे. ३६.

राज योग—

सूरे सुके बुहे नोमे नदा तीया य पुन्निमा ।

विंतरा नरणीमुक्का राजजोगो सुहावहो ॥ ३० ॥

रवि, शुक्र, बुध के मंगळवारे नदा (वीज, सातम अने वारश), वीज के पूर्णिमा होय तथा नरणी, मृगशिर विगेरे ववे आंतरावाळां (ज. मृ. पुष्य. पू-फा. चि. अनु. पू-पा. ध. च-जा.) नक्षत्रोमांठी कोइ पण होय तो ते राज योग कहेवाय ठे. ते सुखकारक ठे. ३०.

स्वविर योग—

घविरो गुंरु सणि तेरसि रिक्तमि कित्तिआ दुगंतरिआ ।

रुयठेआणसणाई अपुण(णो)करणं इहं कुज्जा ॥ ३१ ॥

गुरुवारे के शनिवारे तेरश, रिक्ता (चोथ, नोम अने चौदश) के आठम होय अने कृत्तिकाथी आरंजीने ववे आंतरावाळां (कृ. आ. अश्ले. च-फा. स्वा. ज्ये. च-पा. श. रे.) नक्षत्रोमांठी कोइ पण होय तो ते स्वविर योग कहेवाय ठे. आ योगमां व्याधिनो वेद (नाश) अने अनशन विगेरे फरीथी नही करवानां कार्यो करवामां आवे ठे. ३१.

हवे यमल तथा त्रिपुंकर योग कहे ठे.—

मंगल गुरु सणि नदा मिग चित्त धणिठिआ जमलजोगो ।

कित्ति पुण उ-फ विसाहा पू-न उ-खाहिं तिपुंकरजं ॥ ३२ ॥

मंगळ, गुरु के शनिवारे नदा तिथि (१-७-१२) होय तथा मृगशिर, चित्रा अने धनिष्ठा नक्षत्र होय तो ते यमल नामनो योग थाय ठे. तथा तेज धार अने तेज तिथिप जो कृत्तिका, पुनर्वसु, उत्तराफाट्णुनी, विशाखा, पूर्वाजात्रपद के उत्तरापादा होय तो त्रिपुंकर योग थाय ठे. ३२.

पंचक योग.

पंचग धणिठ अरु मयकिअवज्जिज्ज जामदिसिगमणं ।

पसु तिसु सुहं असुहं विहिथं दु ति पण गुणं होइ ॥ ३३ ॥

धनिष्ठा अर्ध जागथी रेवति पर्यंत (प. श. पू-जा. च-जा. रे.) पंचक कहेवाय ठे. आ योगमां मृतक कार्य तथा दक्षिण दिशामां गमनने वर्जवुं. आ व्रणे योगमां करेवुं शुभ तथा अशुभ कार्य अनुक्रमे वमणुं, व्रण गुणुं अने पांच गुणुं थाय ठे. ३३.

आनंदादिक २० उपयोगनां नाम.

१ आनंद	० धीवत्स	१५ बुंपक	२२ मुशळ
२ काळदंरु	ए यन्न	१६ प्रयास	२३ गज
३ प्राजापत्यं	१० मुद्गार	१७ मरण	२४ मार्तंग
४ शुज	११ उन्न	१८ व्याद्धि	२५ ह्य
५ साम्य	१२ मित्र	१९ सिद्धि	२६ क्षिप्र
६ ध्वांक्ष	१३ मनोरु	२० शुळ	२७ स्थिर
७ ध्वज	१४ कंप	२१ अमृत	२८ वर्षमान

इवे पारने आध्रीने शुज तिथिठं कहे वे.—

नवमेगछमी सूरे सोमे धीया नवमिध्या ।

जोमे जया य ठछी थ बुद्धे नदा तिही मुदा ॥ ३७ ॥

गुरु पगारसी पुत्रा सुके नंदा य तेरसी ।

सर्षिमि अछमी रिता तिही वारेसु सोदृषा ॥ ३८ ॥

रविवारे नोम, एकम अने आठम ए तिथिठं शुज ठे. सोमवारं वीज अने नोम शुज मंगळवारं जया (३-०-१३) अने उठ शुज ठे. बुधवारं व्रजातिथि (२-३-१२) ए ठे. ३७. गुरुवारं अगीपारस अने पूर्णा (५-१०-१५) शुज ठे. शुक्रवारं नंदा (६-११) अने तेरस शुज ठे. तथा रविवारं आठम अने रिता तिथि (५-२-१७) ए ठे. ३८.

इवे पारने आध्रीने शुज नद्वो कहे वे.—

रेवस्तिष्ठी धण्डिष्ठा य पुण पुस्त तिठचरा ।

सूरे सोमंमि पुस्तो थ रोहिष्ठी अगुराह्या ॥ ३९ ॥

जोमे मिगं च मूर्खं च अस्तेसा रेवई तदा ।

बुद्धे मिगसिरं पुस्ता सेसा सबप रोहिष्ठी ॥ ४० ॥

जीवे हृत्प स्तिष्ठी पू-फ विस्ताहाडुग रेवई ।

सुके उ-फा उ-खा दरपं सवणायु पुपस्तिष्ठी ॥ ४१ ॥

सर्षिमि सवणं पू-फा मदा सपविस्ता मुदा ।

पुवत्तिहिसंजोगे वित्तेत्तेय मुदावदा ॥ ४२ ॥

१ बुद्धे वित्तमिमां श्रीयो पूष अने श्रीयो प्रमापन्न एतयो आ कहे अठ ठे.

त्रण वार गंमांत आये ठे. ते नीचेना यंत्रथी जाणवुं. ४९. गंमांतमां नाश पामेठी व
फरी प्राप्त थती नथी, सर्पथी रुसायो होय तो ते जीवतो नथी, कोइ वाळकनो ज
थयो होय तो ते प्राये जीवतो नथी तथा परदेश गयो होय ते पाठो आवतो नथी. ५०

त्रण प्रकारना गंमांतनुं यंत्र.—

नाम	वेनी वच्चे	वेनी वच्चे	वेनी वच्चे	घनी.
तिथि गंमांत	१५-१	५-६	१०-११	एक घनी.
छत्र गंमांत	मीन-मेघ	कर्क-सिंह	वृश्चिक-धन	अर्ध घनी.
नक्षत्र गंमांत	रेवती-अश्विनी	अश्लेषा-मघा	ज्येष्ठा-मूळ	वे घनी.

वज्रपात योग—

वीआणुराह तीआ तियुत्तरा पंचमीइ महूरिखं ।
रोहिणि ठठी करमूल सत्तमी वज्रपातं यं ॥ ५१ ॥

वीजने दिवसे अनुराधा होय, व्रीजने दिवसे त्रण उत्तरा (उत्तरापाढा, उत्तराफाद्युनी
अने उत्तराजाघपद) मांथी कोइ एक होय, पांचमने दिवसे मघा नक्षत्र होय, ठंठने
दिवसे रोहिणी होय तथा सातमे इस्त के मूळ होय तो वज्रपात योग थाय ठे. ते योग
अशुच ठे. ५१.

इये मूतक अवस्थावाळां नक्षत्रोने कहे ठे.—

मूलइसाश्चित्ता असेससयजिसय कित्तिरेवइथा ।

नंदाए जहाए जइवया फग्गुणी दो दो ॥ ५२ ॥

विजयाए मिग सवणा पुंस्सस्तिणि जरणि जिठ रिताए ।

आसाढडुग विसाहा अणुराह पुणवसु महा य ॥ ५३ ॥

पुन्नाइकरधणिठा रोहिणि इथ मयगवत्यरिखाइं ।

नंदिपइछापमुहे सुहकळे वज्राए मइमं ॥ ५४ ॥

नंदा तिथिए मूळ, आर्द्रा, स्वाति, चित्रा, अश्लेषा, शतजिपकू, कृत्तिका के रेवती
होय, जहा तिथिए वे जाघपद (पूर्णा तथा उत्तरा) अने वे फाद्युनी (पूर्वा तथा
उत्तरा) होय. ५२. विजया (जया) तिथिए मृगशिर, श्रवण, पुष्य, अश्विनी, जरणी के
ज्येष्ठा होय, रिता तिथिए वे आपाढा (पूर्वा तथा उत्तरा), विशाखा, अनुराधा, पुन-
र्वसु के मघा होय. ५३. अने पूर्णा तिथिए इस्त, धनिष्ठा के रोहिणी होय तो आ सर्प

१ नारचंद्रनां चोपने रोहिनी वज्रपात कहेठ ठे. २ पुष्य इति प्रसंगे.

वारना जन्मनक्षत्र ठे ते पण अशुभ ठे, पटले के रविवारे जरणी नक्षत्र होय तो ते दिवसे शुभ कार्य करतुं नहीं विगरे. ४५.

कर्क योग—

गुरि सयजिस सणि उत्तरसाढा प्या विवज्जाए पायं ।

वारसि एगेगहीषा सूराइसु ककजोगु चए ॥ ४६ ॥

गुरुवारे शतजिपक् होय अने शनिवारे उत्तरापाढा होय तो ते प्राये वर्ज्य ठे. तथा वारशयी एक एक तिथि हीन करी रवि आदिक वारने धिपे होय तो ते कर्क योग थाय ठे. ते अशुभ ठे, पटले के रविवारे धारश होय, सोमवारे अगीवारश होय, मंगळवारे दशम होय, एम गणतां ठेवटे शनिवारे उच होय तो कर्क योग थाय ठे. ते त्याग करवो. ४६.

हये वारने आधीने अशुभ तिथिठं कहे ठे.—

उठि सत्तमि इगार चउइसी सूरि सोमि सग वार तेरसी ।

मंगळे इग इगारसी बुहे वज्जाए इग चउइसी जया ॥ ४७ ॥

उठि चउत्थि सहजइया गुरु सुकि वीथ सह तीइ रिक्तया ।

पुत्र सत्तमि सणिंमि सबहा वज्जाए इथ तिही विसेसठं ॥ ४८ ॥

रविवारे उच, सातम, अगीवारश अने चौदश अशुभ ठे. सोमवारे सातम, वारश अने तेरश, मंगळवारे एकम अने अगीवारश, बुधवारे एकम, चौदश अने जया (३-०-१३) ए तिथिठं वर्जया योग्य ठे. ४७. गुरुवारे उच, चौथ अने ऋषा (२-७-१२), शुक्रवारे बीज, व्रीज अने रिक्ता (४-९-१४) तथा शनिवारे पूर्णा (५-१०-१५) अने सातम ए तिथिठं विशेषे करीने सर्वथा वर्ज्य ठे. ४८.

॥ इति योगाः ॥

हये ऋण प्रकारतुं गंभांत तथा तेतुं फळ कहे ठे.—

चरमाइमतिहिलगारिख मप्रेगअरुदोघनिश्चा ।

तिहुसत्तंरि मुतुं पुणो पुणो तिविह गंभांतं ॥ ४९ ॥

नठं न सप्लए अत्यं अहिदछो न जीवई ।

जाठं वि मरई पायं पत्थिठं न निश्चत्तई ॥ ५० ॥

वेडी अने पहेली तिथिने मध्ये (वचे), वेडा अने पहेला खपने मध्ये तथा वेडा अने पहेला नक्षत्रने मध्ये अनुक्रमे एक, अर्थ अने वे घनीतुं गंभांत आवे ठे. त्वारपडी तिथिमां ऋण ऋणने आंतरे, खपमां पयने आंतरे अने नक्षत्रमां सात सातने आंतरे वचे तिथ्यादिकनी वचे वेटखाज प्रमाणवाळुं गंभांत होय ठे, तेची दरेकने आधीने ऋण

पहि कुसद्यु लग्नि तिहि कज्ज सिद्धि वाचं मुहूर्त्तं होइ ।
रिक्केणं आरोगं चंदेणं सुख संपत्ती ॥ ६१ ॥

सम सारं होय तो मार्गमां कुशळता रहे ठे, तिथि सारी होय तो कार्यनी निर्दिष्ट
थाय ठे, मुहूर्त्त सारं होय तो वाच थाय ठे, नक्षत्र सारं होय तो शरीरे आरोग्य
रहे ठे अने चंद्र सारो होय तो सुख संपत्ति मळे ठे. ६१.

प्रयाणमां शुच तिथि तथा तेनुं फळ कहे ठे.—

पानिवए पक्विवत्ती नस्थि विवत्ती जणंति वीश्वाए ।
तइश्वाइ अत्यसिद्धी विजयंगी पंचमी जणिश्वा ॥ ६२ ॥

सत्तमिश्वा बहुखगुणा मग्गा निकंटया दसमिश्वाए ।
आरुग्निश्वा इगारसि तेरसि रिजणो निविज्जिणइ ॥ ६३ ॥

परवाने दिवसे प्रयाण करवाची मार्गमां प्रतिपत्ति थाय, वीजने दिवसे प्रयाण कर-
वाची विपदाठं न आये, वीजे प्रयाण करवाची अर्थनी सिद्धि थाय ठे, पांचमे रिजण
थाय ठे. ६२. प्रयाणमां सातम बहु गुणवाळी कही ठे, दसमे प्रयाण करवाची मार्ग
निष्कंटक (शत्रु रहित) थाय ठे, अग्नीयारसो प्रयाण करवाची आरोग्यता रहे ठे तथा
तेरसो प्रयाण करवाची शत्रुने जीते ठे. ६३.

प्रयाणमां कार्य तिथिठं.—

चाउदसिं पत्तरसिं वज्जिज्जा अठमिं च नवमिं च ।
ठठिं चउरिंथि वारसिं च पुन्दं पि परकाणं ॥ ६४ ॥

बधे पत्तवापीयांनी चौदस, पूनम (अमास), आठम, नोम, उच, चोय अने शारा
पट्यी तिथिठं प्रयाणमां कार्य ठे. ६४.

निथि अने नक्षत्रने योगे प्रयाणमां शुच थार कहे ठे.—

दसमि पंचमि तेरसि वीथ्यगो निगुमुठं गमणेऽतिमुद्दारदो ।
गुरु बुधउनु पुरस विसेसठं सयनिस्ता थणुराइ बुद्धं तइइ ॥ ६५ ॥

दसमि तेरसि वीथ्यगो निगुमुठं गमणेऽतिमुद्दारदो ।
गुरु बुधउनु पुरस विसेसठं सयनिस्ता थणुराइ बुद्धं तइइ ॥ ६५ ॥
गुरु बुधउनु पुरस विसेसठं सयनिस्ता थणुराइ बुद्धं तइइ ॥ ६५ ॥
गुरु बुधउनु पुरस विसेसठं सयनिस्ता थणुराइ बुद्धं तइइ ॥ ६५ ॥

दसमि तेरसि वीथ्यगो निगुमुठं गमणेऽतिमुद्दारदो ।
गुरु बुधउनु पुरस विसेसठं सयनिस्ता थणुराइ बुद्धं तइइ ॥ ६५ ॥

दसमि तेरसि वीथ्यगो निगुमुठं गमणेऽतिमुद्दारदो ।
गुरु बुधउनु पुरस विसेसठं सयनिस्ता थणुराइ बुद्धं तइइ ॥ ६५ ॥

दसमि तेरसि वीथ्यगो निगुमुठं गमणेऽतिमुद्दारदो ।
गुरु बुधउनु पुरस विसेसठं सयनिस्ता थणुराइ बुद्धं तइइ ॥ ६५ ॥

मृतक अथस्थायाळां नक्षत्रो कहेयाय ठे, माटे तेमां मतिमान पुरुषे दीक्षा, नंदी, प्रतिष्ठा विगोरे शुच कार्य वर्जवा योग्य ठे. ५४.

नक्षत्रोनी तीक्ष्ण छम विगोरे संज्ञा तथा तेतुं फळ कहे ठे.—

जिष्ठद्वादसेस मूलं च तिस्का रिस्का विश्वाहिथ्या ।
 मिऊणि मिग चित्ता य रेवई अणुराहया ॥ ५५ ॥
 पुस्तो अ अस्तिणी हृत्थं अजिई लहुथ्या इमे ।
 उग्गाणि पंच रिस्काणि तिपुवा जरणी महा ॥ ५६ ॥
 चरा पुणवसू साई सवणाश्तिथं तहा ।
 धुवाणि पुण चत्तारि उत्तराणि अ रोहिणी ॥ ५७ ॥
 विसाहा कित्तिथ्या चैव दो अ मिस्ता विश्वाहिथ्या ।
 तिस्के तिगिष्ठं कारिज्ञा मिऊ गहणधारणे ॥ ५८ ॥
 लहू चरे सुहारंजो उग्गरिस्के तवं चरे ।
 धुवे पुरपवेसाई मिस्ते संधिकिअं करे ॥ ५९ ॥

ज्येष्ठा, आर्द्रा, अश्लेषा अने मूल पटखां नक्षत्रो तीक्ष्ण कक्षां ठे. मृगशिर, चित्रा, रेवती अने अनुराधा पटखां मूळ कक्षां ठे. ५५. पुष्य, अश्विनी, इस्त अने अजिजित् आ नक्षत्रो लघु ठे. ऋण पूर्वा (पूर्वाफाशुनी, पूर्वाषाढा, पूर्वाजात्रपद), जरणी अने मघा ए पांच नक्षत्रो छम ठे. ५६. पुनर्वसु, स्वाति अने श्रवणादि ऋण (श्रवण, धनिष्ठा अने शतभिषक्) ए चर ठे. ऋण उत्तरा (उत्तराफाशुनी, उत्तराषाढा अने उत्तरा-जात्रपद) अने रोहिणी ए चार ध्रुव ठे. ५७. विशाखा अने कृत्तिका ए धे मिथ्र कक्षां ठे. तेमां तीक्ष्ण नक्षत्रोमां औपध शरु करतुं सारुं ठे. वस्तुतुं ग्रहण तथा धारण मूळ नक्षत्रमां कराय ठे. ५८. लघु नक्षत्रमां शुच कार्यनो आरंज करयो. छम नक्षत्रमां तप करयो. ध्रुव नक्षत्रमां नगरप्रवेशादिक करया. तथा मिथ्र नक्षत्रमां संधितुं कार्य करतुं. ५९.

प्रस्थान करवा विषे—

दसधणु उवरिं सयपंच मग्नि पत्याणि जाव दिण तिचऊ ।

थायवं लग्गतिहीखणरिस्कससीवलं धिनुं ॥ ६० ॥

छम, तिथि, हण, नक्षत्र अने चंद्रतुं वळ ग्रहण करीने दस धनुषधी उपर अने पांचसो धनुषनी अंदर प्रस्थान स्थापतुं. ते प्रस्थान ऋण चार दियस सुधी रही शके ठे. ६०. प्रयाणमां शुच लक्षादिकतुं फळ कहे ठे.—

पहि कुसलु खगि तिहि कजा सिद्धि वाजं मुहूर्त्तं होइ ।
रिक्केणं आरोगं चंदेणं सुख संपत्ती ॥ ६१ ॥

खम सारं होय तो मार्गमां कुशलता रहे ठे, तिथि सारी होय तो कार्यनी सिद्धि
थाय ठे, मुहूर्त्त सारं होय तो वाज थाय ठे, नक्षत्र सारं होय तो शरीर आरोग्य
रहे ठे अने चंद्र सारो होय तो सुख संपत्ति मळे ठे. ६१.

प्रयाणमां शुज तिथि तथा तेनुं फळ कहे ठे.—

पानिवए पानिवत्ती नत्थि विवत्ती जणंति वीआए ।
तइआइ अत्थसिद्धी विजयंगी पंचमी जणिआए ॥ ६२ ॥
सत्तमिआ वहुखगुणा मग्गा निकंटया दसमिआए ।

आरुग्गिआ इगारसि तेरसि रिउणो निविज्जिणइ ॥ ६३ ॥

परवाने दिवसे प्रयाण करवाथी मार्गमां प्रतिपत्ति थाय, वीजने दिवसे प्रयाण कर-
वाथी विपदाळं न आवे, वीजे प्रयाण करवाथी अर्थनी सिद्धि थाय ठे, पांचमे विजय
थाय ठे. ६२. प्रयाणमां सातम वहु गुणवाळी कही ठे, दशमे प्रयाण करवाथी मार्ग
निकंटक (शत्रु रहित) थाय ठे, अगीयारशे प्रयाण करवाथी आरोग्यता रहे ठे तथा
तेरशे प्रयाण करवाथी शत्रुने जीते ठे. ६३.

प्रयाणमां वर्ज्य तिथिउं.—

चाउदसिं पन्नरसिं वज्जिजा अठमिं च नवमिं च ।

ठठिं चउत्थि वारसिं च दुन्हं पि परकाणं ॥ ६४ ॥

यन्ने परवानायांनी चौदश, पूनम (अमास), आवम, नोम, उच, चोथ अने बारश
पटवी तिथिउं प्रयाणमां वर्ज्य ठे. ६४.

तिथि अने नक्षत्रने योगे प्रयाणमां शुज वार कहे ठे.—

दसमि पंचमि तेरसि वीअगो जिगुसुउं गमणेऽतिसुहावहो ।

गुरु पुणवसु पुरस विसेसउं सयजिसा अणुराइ युहे तहा ॥ ६५ ॥

शुक्रवारं दशम, पांचम, तेरस के वीज होय तो ते दिवस प्रयाणमां अति सुलावह
गुरुवारं पुनर्वसु के पुष्य नक्षत्र होय तो ते प्रयाणमां विशेष सुलावह ठे. तथा बुध-
शतजिपक्ष के अशुभ होय तो ते पण सुलावह ठे. ६५.

प्रयाणमां सामान्य शुज दिवस कहे ठे.—

सवदिसि सवकाळं सिद्धिनिमित्तं विहारसमयंमि ।

पुस्तसिपि मिग इत्या रेवइ सवपा गहेयवा ॥ ६६ ॥

सर्व दिशामां सर्व काले सिद्धिने निमित्ते विहार (प्रयाण) समये पुष्य, अश्विनी, मृगशिर, इक्ष, रेवती के श्रवण पटलां नक्षत्र ग्रहण करवां. ६६.

हृये प्रयाणमां अशुज दिवसो कहे ठे.—

वज्रो वारतिथ्यं कूरं पन्ध्याय चउइसी ।

नवमहमी इमाहिं तु बुहो वि न सुहो गमे ॥ ६१ ॥

प्रयाणमां रवि, मंगळ अने शनि ए त्रणे क्रूर धारने तजया, तथा बुधवारने दिवसे जो पन्धो, चौदश, नोम के आठम होय तो ते बुधवार पण गमनमां शुभकारक नथी. ६१.

हृये प्रयाणमां शुज, मध्यम अने अशुज नक्षत्रो गणावे ठे.—

पुस्तस्तिणिमिगसिररेवइथं हृत्या पुणवसू चेव ।

अणुराहजिष्ठमूलं नव नखत्ता गमणसिद्धा ॥ ६७ ॥

रोहिणी तिन्नि उ पुवा सवणधणिष्ठा य सयजिसा चेव ।

चित्ता साई एए नव नखत्ता गमणि मज्जा ॥ ६९ ॥

कित्तिअत्ररणिविसाहा अस्सेसमहउत्तरातिथ्यं अहा ।

एए नव नखत्ता गमणे अइदारुणा जणिया ॥ ७० ॥

पुष्य, अश्विनी, मृगशिर, रेवती, इक्ष, पुनर्वसु, अनुराधा, ज्येष्ठा अने मूळ, ए नव नक्षत्रो गमनमां सिद्धिदायक ठे. ६७. रोहिणी, त्रण पूर्वा (पूर्वाफाङ्गुनी, पूर्वापादां, पूर्वाजाक्षपद), श्रवण, धनिष्ठा, शतजिपक्, चित्रा अने स्वाति, ए नव नक्षत्रो गमनमां मध्यम ठे. ६९. कृत्तिका, जरणी, विशाखा, अश्लेषा, मघा, त्रण उत्तरा (उत्तराफाङ्गुनी, उत्तरापादां, उत्तराजाक्षपद) अने आर्द्रा, ए नव नक्षत्रो गमनमां अत्यंत दारुण कक्षां ठे. ७०.

प्रयाणमां नक्षत्रने आश्रीने अशुज समय—

धुवेहि मिस्तेहि पजायकाखे, उग्गेहि मप्रन्दिह खहू परन्दे ।

मिळ पउंसे नित्तिमग्नि तिस्के, चरे निसंते न सुहो विहारो ॥७१॥

ध्रुव अने मिश्र नक्षत्रोमां प्रजातकाळे, उग्र नक्षत्रमां मध्याह्नकाळे, खपु नक्षत्रमां अपराह्नकाळे, मूळ नक्षत्रमां प्रदोषकाळे, तीक्ष्ण नक्षत्रमां मध्यरात्रिप अने चर नक्षत्रमां रात्रिने अंतं (परोदीप) विहार (प्रयाण) करयो ते शुज नथी. ७१.

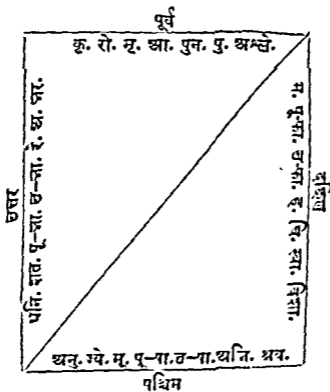
हृये परिपत्रुं स्वरूप तथा तेनो उद्वपननो निषेध कहे ठे.—

पुवाइसु सग सग कित्तिआइं दिसि रिख सदिशि हुंति सुहा ।

घरदिसि मग्ना वायग्नि परिहरेहा न खंधिज्जा ॥ ७२ ॥

पूर्वादिक चार दिशांतां अनुक्रमे कृत्तिकाथी आरंजीने सात सात नक्षत्रो मूकवां. दिशानां नक्षत्रो कहेवाय ठे. ह्ये प्रयाणमां स्वदिशिनं नक्षत्र शुभकारक ठे. पूर्वं दिशानां नक्षत्रोमां उत्तरमां गमन करवुं, तथा उत्तर दिशानां नक्षत्रोमां पूर्वमां गमन करवुं. घरदिशि कहेवाय ठे. तेमज दक्षिण दिशानां नक्षत्रोमां पश्चिम तरफ गमन करवुं. पश्चिमे पश्चिम दिशानां नक्षत्रोमां दक्षिण तरफ गमन करवुं ते पण घरदिशि कहेवाय ठे. घरदिशानां नक्षत्रोमां गमन करवुं ते मध्यम ठे. वायु खूणाथी आरंजीने अग्नि खूणाथी आनी परिघनी रेखा ठे ते परिघ रेखानुं उल्लंघन करवुं नहीं. ७२.

परिघ यंत्र—

इवे दिक्शुद्ध तथा विदिक्शुद्ध कहे ठे.—

सुखं पुर्वे सणी सोमो दक्षिणाप दिसा गुरु ।
 पश्चिमाद् रवी सुभो उत्तराप कुजो बुधो ॥ ७३ ॥
 ईसाणे थ बुधो मंदो अग्नी ई थ गुरु रवी ।
 नेरुप्य सती सुभो जूमो वाप विरुद्राप ॥ ७४ ॥

शनिवारं अने सोमवारं पूर्वं दिशामां शुद्ध होय ते, गुरुवारं दक्षिणमां शुद्ध होय ते, रवि अने शुक्रवारं पश्चिम दिशामां, मंगळ अने बुधे उत्तर दिशामां शुद्ध होय ते. ३३. बुधवारं अने शनिवारं ईशान खूणामां शुद्ध होय ते, गुरुवारं अने रविवारं अग्नि खूणामां शुद्ध होय ते, सोम अने शुक्रवारं नैऋत्य खूणामां तथा मंगळवारं वायव्य खूणामां शुद्ध होय ते. ते वस्त्रे शुद्ध धर्जया योग्य ते, पटले के जे दिशामां अथवा विदिशामां शुद्ध होय ते दिशा अथवा विदिशामां प्रयाण करवुं नहीं. ३४.

कारणे दिक्शुद्धिमां अथवा विदिक्शुद्धिमां जवुं पके तो नीचेना पदाचार्युं तिष्ठक करीने जयायी शुद्धनो दोष नची. ते कहें ते.—

चंद्रणं दहि मही अ तिष्ठं पिठं तद्वा पुणो ।

तिष्ठं खलं च चंदिज्ञा सूरार्ई सूक्ष्मुचरो ॥ ३५ ॥

रविवारं चंदन, सोमवारं दही, मंगळवारं माटी, बुधवारं तेंप, गुरुवारं पिष्ट (आरो), शुक्रवारं तेल अने शनिवारं खोळुनुं तिष्ठक करीने प्रयाण करवुं. उम करगपी शुद्ध उत्तम (शुभ) थाय ते. अर्थात् शुद्धनो दोष जागतो नची. ३५.

ह्ये दिशाने आधीने नक्षत्रशुद्ध कहें ते.—

उदयदिसि जसूखं दो असाढा य जिष्ठा, पणिसरणपिसाहा पूरुनहा जमाया अह्व वरुणदिसाप रोहिणीपुस्तमूखं, सुरगिरि दिसिदरपोरगुनी दोरिगाहा ये अषाढा (पूर्वाषाढा अने उत्तराषाढा) तथा अषेष्ठा नक्षत्र होय तो पूर्व दिशामां नक्षत्रशुद्ध थाय ते. पणिष्ठा, धनुष, विसाखा अने पूर्वाशाखपद नक्षत्र होय तो दक्षिण दिशामां नक्षत्रशुद्ध थाय ते. रोहिणी, पुष्य अने मूळ नक्षत्र होय तो पश्चिम दिशामां नक्षत्रशुद्ध होय ते, तथा हस्त, पे पाशुपुनी (पूर्वाषाःगुनी, उत्तराषाःगुनी) अने विसाखा होय तो उत्तर दिशामां नक्षत्रशुद्ध होय ते. आ नक्षत्रशुद्ध पत्रपत्राएनी शुभ नची. ३६.

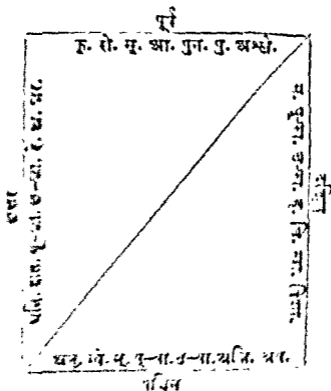
ह्ये पक्ष कहें ते.—

मीणाश्तिसंकेती पठिमाश्सु उगगश्। यथो गने पवेत्ते दिन मुद्दो तिष्ठि गमुद्दो

मीन विंगेरे प्रथ संक्रांतिमां पश्चिमादिक दिशामां पाव उगे ते, पटले के नीचे, ते अने पूष संक्रांतिमां पश्चिम दिशाए उगे ते, मिथुन, कर्क अने सिंह संक्रांति होय त्तारे उत्तरमां उगे ते, कन्या, गुडा अने वृश्चिक संक्रांति होय त्तारे पूर्वा उगे ते. मकर अने कुंज संक्रांति होय त्तारे पक्ष दक्षिणमां उगे ते. ते पक्ष नक्षत्रपत्राए तथा प्रवेशसमये पक्ष सन्मुख के पक्षशमे होय तो ते जाते रबी, अर्थात् पाव (पाव) तथा दक्षिण (जमखे) जागे होय तो ते जाते ते. ३७.

पूर्वाह्निक चार दिशांशमां अनुक्रमे कृत्तिकात्री आरंजीने सात सात नक्षत्रो मूक्यां. ते दिशानां नक्षत्रो कहेवाय ठे. ह्ये प्रयाणमां स्वदिशितुं नक्षत्र शुभकारक ठे. पूर्वं दिशानां नक्षत्रोमां उत्तरमां गमन करतुं, तथा उत्तर दिशानां नक्षत्रोमां पूर्वमां गमन करतुं. प. परदिशि कहेवाय ठे. तेमच दक्षिण दिशानां नक्षत्रोमां पश्चिम तरफ गमन करतुं अने पश्चिम दिशानां नक्षत्रोमां दक्षिण तरफ गमन करतुं ते पण परदिशि कहेवाय ठे. ते परदिशानां नक्षत्रोमां गमन करतुं ते मध्यम ठे. पायु रूपायी आरंजीने धृति रूपा मुधी घात्री परिघनी रेखा ठे ते परिघ रेखातुं उल्लंघन करतुं नही. ७२.

परिष संज्ञ—

रवे दिग्गुण तथा तिदिग्गुण द्वे उ.—

सूत्रं तुर्षिं सर्वां सोमो दादृश्यात् दिग्मा मूक ।
 रजिवाद् रवीं मुक्षो उवगात् कृमो वृष्टी ॥ ३३ ॥
 ईश्वर्ये च वृष्टी संतो अग्निं ईश्व मूक ॥ ३४ ॥
 वेरद्वर सन्तो मुक्षो वृमो वाद् विद्वर ॥ ३५ ॥

शनिवारे अने सोमवारे पूर्व दिशामां शूळ होय ठे, गुरुवारे दक्षिणमां शूळ होय ठे, रवि अने शुक्रवारे पश्चिम दिशामां, मंगळ अने बुधे उत्तर दिशामां शूळ होय ठे. ७३. बुधवारे अने शनिवारे ईशान खूणामां शूळ होय ठे, गुरुवारे अने रविवारे अग्नि खूणामां शूळ होय ठे, सोम अने शुक्रवारे नैऋत्य खूणामां तथा मंगळवारे वायव्य खूणामां शूळ होय ठे. ते वस्त्रे शूळ वर्जवा योग्य ठे, पटले के जे दिशामां अथवा विदिशामां शूळ होय ते दिशा अथवा विदिशामां प्रयाण करवुं नहीं. ७४.

कारणे दिक्शूळमां अथवा विदिक्शूळमां जवुं पने तो नीचेना पदार्थोनुं तिखक करीने जवाची शूळनो दोष नथी. ते कहे ठे.—

चंदणं दहि मही अ तिह्वं पिठं तहा पुणो ।

तिह्वं खलं च चंदिक्ता सूरार्ई सूखमुत्तरो ॥ ७५ ॥

रविवारे चंदन, सोमवारे दही, मंगळवारे माटी, बुधवारे तेल, गुरुवारे पिष्ट (आटो), शुक्रवारे तेल अने शनिवारे खोळनुं तिखक करीने प्रयाण करवुं. तेम करवाची शूळ उत्तम (शुन) थाय ठे. अर्थात् शूळनो दोष लागतो नथी. ७५.

ह्ये दिशाने आधीने नक्षत्रशूळ कहे ठे.—

उदयदिसि जसूळं दो असाढा य जिष्ठा, धणिसवणविसाहा पूव नवा जमापा
अह वरुणदिसाए रोहिणीपुस्तमूलं, सुरगिरि दिसिहृत्योफगुणीदोषिसाहा

वे अषाढा (पूर्वाषाढा अने उत्तराषाढा) तथा ज्येष्ठा नक्षत्र होय तो पूर्व दिशामां नक्षत्रशूळ थाय ठे. धनिष्ठा, ध्रयण, विशाखा अने पूर्वाजात्रपद नक्षत्र होय तो दक्षिण दिशामां नक्षत्रशूळ थाय ठे. रोहिणी, पुष्य अने मूळ नक्षत्र होय तो पश्चिम दिशामां नक्षत्रशूळ होय ठे, तथा हस्त, वे फाट्गुनी (पूर्वाफाट्गुनी, उत्तराफाट्गुनी) अने विशाखा होय तो उत्तर दिशामां नक्षत्रशूळ होय ठे. आ नक्षत्रशूळ पप प्रयाणमां शुन नथी. ७६.

ह्ये वस्त कहे ठे.—

मीणाइतिसंकंती पश्चिमाइसु उगगइ। वधो गमे पवेसे त्रिन सुहो पिठि संमुहो

मीन विगेरे प्रण संक्रांतिमां पश्चिमादिक दिशामां वस्त उगे ठे, एट्ये के मीन, मंग अने वृष संक्रांतिमां पश्चिम दिशाए उगे ठे, मिथुन, कर्क अने सिंह संक्रांति होय त्यारे उत्तरमां उगे ठे, कन्या, तुला अने पृथिक संक्रांति होय त्यारे पूर्वमां उगे ठे, तथा पन, मकर अने कुंज संक्रांति होय त्यारे वस्त दक्षिणमां उगे ठे. ते वस्त प्रयाणसमये तथा प्रवेशसमये पण सन्मुख के पत्रवाने होय तो ते सारो नथी, अर्थात् पाम (कापं) तथा दक्षिण (जमणे) जागे होय तो ते सारो ठे. ७७.

हवे योगिनी (जोगणी) कहे ठे.—

श्वानवगाश्कमा तिद्दि पुबुत्तरश्चग्गिनेरदाहिणप ।

पश्चिमवार्हसाणो जोइणि सा वामपिठि सुहा ॥ ७७ ॥

एकम अने नोम विगेरे तिघिना क्रमे करीने पूर्व, उत्तर, अग्नि, नैर्ऋत्य, दक्षिण, पश्चिम, वायव्य अने ईशानमां योगिनी होय ठे. ते प्रयाणसमये वाम जागे अथवा पठवाने होय तो शुभ ठे. ७७.

योगिनी यंत्र.—

दिशा	पूर्व	उत्तर	अग्नि	नैर्ऋत्य	दक्षिण	पश्चिम	वायव्य	ईशान
तिघि	१-२	२-१०	३-११	४-१२	५-१३	६-१४	७-१५	८-२० (अमास)

हवे तत्काळनी योगिनी कहे ठे.—

विपदिसि धुरि चउषडिया परउं पुनुत्तदिसिद्दि कमसो ।

तद्गाउजोइणी सा वडोपवा पपत्तेण ॥ ७८ ॥

जे दिनाय जे दिनये योगिनी होय ते दिवसे ते दिनाय पदेवी थार घरी तत्काळ योगिनी रहे ठे. त्यासाठी पूर्वांनी गायामां कहेवी दिशाना अतुकमे दरेक दरेक दिनाय थार थार घरी करवी फरे ठे. ते तत्काळ योगिनी प्रयत्ने करीने परउं अथवा पठवाना योग्य ठे. ७८.

राहुरिथार.—

उदयस्यमना चउ चउ घडियाइं राहु पुवदिसि तत्तो ।

सिद्धीय दिसि उठिं गउं मुद्दो पुठिदाहिणउं ॥ ७९ ॥

हरतोय सूर्या उदयसमये अने अस्तसमये राहु पदेवी थार थार घरी पूर्व दिशामां होय ठे. त्यासाठी निदिने माटे उठी उठी दिशाए थार थार घरी रहे ठे. परउं के उठोइइवी पदेवी थार घरी मुनी पूर्वमां, श्रीनी थार घरी वायव्यमां, श्रीनी थार घरी दक्षिणमां, थोथी थार घरी ईशानमां, पांचमी थार घरी पश्चिममां, उथी थार घरी अग्नि सुषान्मां, साठवी थार घरी उतरमां अने आठवी थार घरी नैर्ऋत्यमां. त्यासाठी रात्री उठी दिशाए परउं पूर्वां अस्तसमये थार ठे. थार राहु प्रयाणसमये पठवाने अथवा दक्षिण (उठवी) राहुए रथां होय तो ते भाते ठे. ७९.

दिविथार.—

चिचुत्तरेयडुनामा दिसि विदिनि विविठि गित् तउं उरया ।

सिद्धि अशाइं पण्य घडि दिसि विदिनि पुठिमुठि मुद्दो ॥ ८० ॥

शनिवारे अने सोमवारे पूर्व दिशांमां शूळ होय ठे, गुरुवारे दक्षिणमां शूळ होय ठे, रवि अने शुक्रवारे पश्चिम दिशांमां, मंगळ अने बुधे उत्तर दिशांमां शूळ होय ठे. ३३. बुधवारे अने शनिवारे ईशान खूणांमां शूळ होय ठे, गुरुवारे अने रविवारे अग्नि खूणांमां शूळ होय ठे, सोम अने शुक्रवारे नैऋत्य खूणांमां तथा मंगळवारे वायव्य खूणांमां शूळ होय ठे. ते वत्से शूळ वर्जवा योग्य ठे, पटले के जे दिशांमां अथवा विदिशांमां शूळ होय ते दिशा अथवा विदिशांमां प्रयाण करवुं नहीं. ३४.

कारणे दिक्शूळमां अथवा विदिक्शूळमां जडुं पने तो नीचेना पदार्थोंतुं तिलक करीने जवाची शूळनो दोष नथी. ते कहे ठे.—

चंदणं दहि मट्टी अ तिल्लं पिठं तहा पुणो ।

तिल्लं खलं च चंदिज्जा सूरार्इ सूखमुत्तरो ॥ ३५ ॥

रविवारे चंदन, सोमवारे दहीं, मंगळवारे माटी, बुधवारे तेख, गुरुवारे पिठ (आढो), शुक्रवारे तेख अने शनिवारे खोळतुं तिलक करीने प्रयाण करवुं. तेम करवाची शूळ उत्तम (शुज) थाय ठे. अर्थात् शूळनो दोष धागतो नथी. ३५.

हये दिशाने आश्रीने नक्षत्रशूळ कहे ठे.—

उदयदिसि नसूलं दो असाढा य जिष्ठा, धणिसवण विसाहा पूब नदा जमापा
अह वरुण दिसाप रोहिणी पुस्समूलं, सुरगिरि दिसि हृत्यो फगुणी दो विसाहा
वे अषाढा (पूर्वाषाढा अने उत्तराषाढा) तथा ज्येष्ठा नक्षत्र होय तो पूर्व दिशांमां
नक्षत्रशूळ थाय ठे. धनिष्ठा, श्रवण, विसाखा अने पूर्वाजाघपद नक्षत्र होय तो दक्षिण
दिशांमां नक्षत्रशूळ थाय ठे. रोहिणी, पुष्य अने मूल नक्षत्र होय तो पश्चिम दिशांमां
नक्षत्रशूळ होय ठे, तथा हस्त, वे फाहगुनी (पूर्वाफाहगुनी, उत्तराफाहगुनी) अने विसाखा
होय तो उत्तर दिशांमां नक्षत्रशूळ होय ठे. आ नक्षत्रशूळ पण प्रयाणमां शुज नथी. ३६.

हये वत्स कहे ठे.—

मीणाइतिसंकंती पश्चिमाइसु उगगइ। वघो गमे पवेसे वि न सुहो पिठि संमुहो
मीन विगेरे व्रण संक्रांतिमां पश्चिमादिक दिशांमां वत्स उगे ठे, पटले के मीन, भेज
अने पृष संक्रांतिमां पश्चिम दिशाए उगे ठे, मियुन, कर्क अने सिंह संक्रांति होय त्वारे
उत्तरमां उगे ठे, कन्या, तुळा अने वृश्चिक संक्रांति होय त्वारे पूर्वमां उगे ठे, तथा पन,
मकर अने कुंज संक्रांति होय त्वारे वत्स दक्षिणमां उगे ठे. ते वत्स प्रयाणमये तथा
प्रवेशमये पण सन्मुख के पत्रवामे होय तो ते सारो नथी, अर्थात् वाम (दावे) तथा
दक्षिण (जमणे) जागे होय तो ते सारो ठे. ३७.

ચંદ્રવિચાર.—

उदयवसा अहवा दिसिदारजवसउ हवे ससीउदउ ।

सो अजिमुहो पहाणो गमणे अमिआइं वरसंतो ॥ ७३ ॥

उदयना वशाथी अथवा दिशि वारना नक्षत्रना वशाथी (सवा वे दिवसे जे चंद्र जूदी जूदी राशिमां जाय ठे ते) चंद्रनो उदय कहेवाय ठे. अमृतने वरसावतो ते चंद्र प्रयाणमां सन्मुख होय तो ते प्रधान (सारो) ठे. ७३.

शुक्रविचार.—

जहिं उग्गइ जहिं दिसि जमइ जहिं च वारजिठाइ ।

तिहुं परिसंमुह सुक पुण उदउ जि इकु गणइ ॥ ७४ ॥

शुक्र जे दिशामां जगे ठे, जे दिशामां जमे ठे अने जे वारनी सन्मुख रहे ते ते त्रणे प्रकारे शुक्र सन्मुख कहेवाय ठे, परंतु एक उदयने आश्रीतेज गणाय ठे. अर्थात् उदयने आश्रीते शुक्रनी सन्मुखता प्रयाणसमये वर्ज्यी. ७४.

पाश तथा काळ विषे.—

सियपडिवयाउ पुवाइसु पासु दसदिसिहिं काळु तयजिमुहो ।

कुज्जा विहारि चामो पासो कालो उ दाहिणउ ॥ ७५ ॥

शुक्रपक्षના પશુવાથી આરંભીને અનુક્રમે પૂર્વાદિક દશ દિશામાં પાશ હોય છે, પટલે કે મુદિ પશુવાપ પૂર્વમાં, ધીજે અગ્નિમાં, ત્રીજે દક્ષિણમાં ૫ રીતે ગણતાં આઠમે ઈશાનમાં, નોમે ઊર્ધ્વ દિશામાં અને દશમે અધો દિશામાં, પત્રી અગ્નીયારનો પૂર્વમાં, ૫મ કરીને ગણતાં ૪દ પાંચમે અધો દિશામાં પાશ આપે, અને ત્રીજી વાર ૪દ રૂઠે પૂર્વમાં ૫ રીતે ગણતાં ૪દ અમાવાસ્યાપ અધો દિશામાં આપે. જે દિશાપ પાશ હોય તેની સન્મુલની દિશાએજ કાઠ હોય છે. પ્રયાણસમયે પાશને વામ (કાવો) કરવો અને કાઠને દક્ષિણ (જમણો) કરવો. ૭૫.

દેવ (નાની) વિચાર.—

પુશ્નનાડિદિસાવાયં અગ્ને કિચા સયા વિજ ।

પવેસં ગમણં કુજ્જા કુણંતો સાસસંગદં ॥ ૭૬ ॥

પૂર્વે નાનીની દિશાના પગને આગળ કરીને પટલે નમદોરાની જે વાતુમાં આવે પરિ-
પૂર્ણે વહેનો હોય તે વાતુના પગને આગળ કરીને વિદ્યાનુ પુરો આવે તે ઠંપીને યશ
દેવ અને ગજન કરવું. ૭૬.

॥ इति प्रश्नान् ॥

शिव चैत्र मासकी उत्तर दिशाने आरंजीने संहारवने (उत्क्रमवने) दिशामां एक मास, विदिशामां वे मास ए प्रमाणे सूर्योदयसमये होय ठे, पटखे के चैत्रमां उत्तर दिशाए, वैशाख अने ज्येष्ठमां वायव्य खूणे, अषाढ मासमां पश्चिम दिशाए, श्रावण अने जात्रपदमां नैर्ऋत्य खूणाए, आश्विन मासमां दक्षिण दिशाए सूर्योदयसमये होय ठे इत्यादि. जे मासमां जे दिशा विदिशामां कहेल ठे त्यांथी आठे दिशामां क्रमे करी दरेक दिशामां अढी घनी अने विदिशामां पांच घनी ए प्रमाणे फरे ठे. तात्पर्य ए ठे के चैत्र मासमां सूर्योदयसमये प्रथम अढी घनी उत्तरमां, पढी पांच घनी ईशानमां, पढी अढी घनी पूर्वमां इत्यादि क्रमे फरे ठे. वैशाख तथा ज्येष्ठ मासमां प्रथम पांच घनी वायव्य खूणे, पढी अढी घनी उत्तरमां ए क्रमधी सदा फरे ठे. आ शिव प्रयाणसमये पाठळ अथवा जमणो होय ते शुभकारक ठे. ७१. शिवयंत्र आ प्रमाणे—

वायव्य वैशाख ज्येष्ठ घनी ५	उत्तर चैत्र घनी १॥	ईशान माघ फाट्गुन घडी ५
पश्चिम अषाढ घनी १॥	शिवचक्र	पूर्व पोष घनी १॥
श्रावण जात्रपदं घनी ५ नैर्ऋत्य	आश्विन घनी १॥ दक्षिण	अग्नि कार्तिक मार्गशीर्ष घनी ५

रविविचार.—

रवि रत्तिअंतपहराळ पुवाइसु डुद्धि डुद्धि पहर कमा ।
वाह्णिपुच्छि विहारे वामो पुच्छि पवेसि सुद्धो ॥ ७२ ॥

रात्रिना ठेछा पहोरथी पवे पहोर सुधी रवि पूर्वादिक चार दिशाठमां होय ठे, पटखे के रात्रिनो ठेछो तथा दिपसनो पहेछो ए वे पहोर सुधी रवि पूर्वमां होय ठे. पढी धीजो तथा धीजो प्रहर दक्षिणमां, सोचो तथा पांचमो प्रहर पश्चिममां, उचो तथा सातमो प्रहर उत्तरमां, पढी आठमो प्रहर रात्रिना अंतनो होयाथी पूर्वमां आठे ठे. आ रवि प्रयाणमां दक्षिण (जमणो) तथा पाठळ सारो ठे, अने प्रवेद्यनां गुरो तथा पाठळ सारो ठे. ७२.

प्रथम पन्नाष्टक कहे ठे.—

विसमा अठमे पीई समाउ अठमे रिज ।

सत्तुठठमं नामरासिहिं परिवज्जाए ॥ ९२ ॥

वीयवारसंमि वज्जे नवपंचमगं तहा ।

सेसेसु पीई निदिछा जइ डुचागहमुत्तमा ॥ ९३ ॥

विषम राशि १-३-५-७-९-११ थी आठमी राशिना स्वामीउने प्रीति होय ठे. सम राशि २-४-६-८-१०-१२ थी आठमी राशिने शत्रुजाव ठे. ते शत्रुजाव जग-पंतनी राशिची प्रतिमा कारापकनी नामराशि सुधी गणीने वर्जयो. ९२. वीजी अने वारमी राशिना तथा नवमी अने पांचमी राशिउना स्वामीने परस्पर प्रीति न होय तो ते पण अचश्य वर्जयी. शेष राशिमां प्रीति कहेली ठे. ९३.

हये नक्षत्रयोनि वेर कहे ठे.—

थांसगैयमेससैप्पा संप्पासैविनाखमेसमज्जोरा ।

थांसुडुंगेगर्गेवीमैहिंसी वगेधो महिसी पुणो वगेधो ॥ ९४ ॥

मिगंमिगंकुंकेर वोनर नउखडुंगं वोनरो हेरितुरंगो ।

हेरिपमुंकुंजेर पए रिस्काण कमेण जोणीउं ॥ ९५ ॥

अश्विनी विगेरे नक्षत्रांनी अनुक्रमे आ प्रमाणे योनिउं ठे.—अश्विनीनी योनि अश्वे ठे, जरणीनी योनि हाथी ठे, कृत्तिकानी मेरुं, रोहिणीनी सर्प, मृगशिरानी पण सर्प, आर्द्रानी श्वान, पुनर्वसुनी विद्यालो, पुष्यनी मेरुं, अश्लेषानी विद्यालो, मघानी चंद्र, पूर्वाषाढुनीनी चंद्र, उत्तराषाढुनीनी गाय, हस्तनी जेरे, चित्रानी वाप, स्वातिनी जेरे, विशाखानी वाप, अनुराधानी मृग, म्येधानी मृग. ९४. मूळनी कृतरो, पूर्वा-पाडानी वोनर, उत्तरापाडानी नोळीयो, अत्रिजितनी नोळीयो, ध्रुवणी वोनर, पणि-छानी सिंद, सत्रजिपकनी अश्वे, पूर्वात्रावपदनी सिंद, उत्तरात्रावपदनी पंशु-गो अने रेवतीनी योनि हाथी ठे. ९५.

गयसांहमस्समहिंसं कपिमेसं साणद्धरिणऽद्दिनउळं ।

गोवग्घ विडाखुंदर वेरं नामेसु वडिज्जा ॥ ९६ ॥

हाथी अने सिंह, अश्व अने पायो, वानर अने मेरु, श्वान अने द्रव्य, गरु अने रोहिंस, मृग अने वाप तथा विद्यालो अने चंद्र, आठने परस्पर वेर होय ठे, माडे

नाम पान्चामां आ वेर वर्जवुं, एटवे के प्रतिमाना नामनी अने प्रतिमा जरावनारना नामनी जे योनि होय ते यन्त्रेने जो परस्पर वेर होय तो तेवुं नाम वर्जवुं. ६६.

॥ इति नक्षत्रयोनिर्वैरम् ॥

हवे वर्गाष्टक कहे ठे.—

गरुडो विनालसीहो कुकुरसप्पो अ मूसगो हरिणो ।

मेसो अश्वत्थगपड् कमेण पुण पंचमे वेरं ॥ ६७ ॥

अ वर्ग (सर्वे स्वर)नो पति गरुड ठे । क वर्गनो पति विनालो ठे । च वर्गनो पति सिंह ठे । ट वर्गनो पति कूतरो ठे । त वर्गनो पति सर्प ठे । प वर्गनो पति चंद्र ठे । य वर्ग (य र ख व)नो पति हरण ठे । तथा श वर्ग (श ष स ह)नो पति मेप (घेटो) ठे । अकारादि आठ वर्गना गरुडादि आठ स्वामीठ ठे तेमने क्रमे करीने पोताना वर्ग-पतिथी पांचमे पांचमे वेर ठे. ते वर्गवेर पण वर्जवुं. ६७.

हवे नामीमां रदेखां नक्षत्रना जायने कहे ठे.—

असिणाइतिनामीप इगनाडिगयं सुदं जये रिस्कं ।

गुरुसीसाणं तारा षड्भिजा त्रिपंचसत्तया ॥ ६८ ॥

अश्विनी विगेरे नव नव नक्षत्रोनी प्रण नामी (छाइन) करवी, तेमां गुरु अने शिष्यवुं नक्षत्र एकज नामीमां आण्युं होय तो ते गुरु ठे. षटी गुरु अने शिष्यनी व्रीजी, पांचमी अने सातमी तारा आयती होय तो ते पश्यं ठे. ६८.

नामीयंत्र स्थापना.—

हवे विंशोपक कहे ठे.—

सिद्धसाहगपुरस्कर वर्गके कमुकनिप अष्टविंशते ।

सेस अश्वकय सप्तविंशो अ पठिनाठ मयु अगगणं ॥ ६९ ॥

सिद्ध (गुरु) अने सापक (शिष्य)ना नामना पदेडा अश्वकनो ठे कमुक अने सेस अश्वकने क्रमे तथा सातमे (सप्तमो सुतय) नक्षत्रा, षटी तेने आठे

नवां पात्र वापरत्वा विरे.—

मिग-पुस्तऽस्तिष्णी हृत्थाऽणुराहा चित्त-रेवई ।

सोमो गुरु अ दो वारा पत्तवावारणे सुहा ॥ २०० ॥

मृगशिर, पुष्य, अश्विनी, हस्त, अनुराधा, चित्रा अने रेवती, ए नक्षत्रो तथा सोम अने गुरु, ए वे वारो नवां पात्र वापरवामां सारां ठे. १००.

गवेंडी वस्तु पात्री आरवा रिरे.—

जानाइमुहा चत्र चत्र असिणाई काण चित्रम सजांइभा ।

डुनु वन जाइ सजे अंभे सप्तइ गयं वरथु ॥ १०१ ॥

रक्षिण दिग्गने आरंभीने गार दिशामां अश्विनीथी आरंभीने गार नक्षत्रो अतुहमे मूकानां. ए ईडे अजानीस नक्षत्रो मूकानां. ते अतुहमे हाणा, भीरमां, मज्ज (देवतां) अने अजानीस इदेसाउ ठे. वेनां हाणा अने भीरमां नक्षत्रां वस्तु गद होय तो तेनी हाणे पण इहे अजानीस हाणा आसा एदे के न एदे, मज्ज नक्षत्रां गद होय तो ते वस्तु गदर अजानीस आरंभीने, अने अजानीस नक्षत्रां गद होय तो ते पात्री आरंभी ठे. वे दिशा दु नक्षत्र होय ते दिशामां ते वस्तु गद ठे पण पण जाणु. १०१.

नक्षत्रां वे १.—

अश्विनी	भीरमा	देवता	अजानीस
अश्विनी	मूकानां	हाणा	भीरमा
अश्विनी	अजानीस	पुनः	पुनः
अश्विनी	नक्षत्र	पुनः	अजानीस
अश्विनी	दिशा	हाणा	दिशा
अश्विनी	नक्षत्र	पुनः	पुनः
अश्विनी	अजानीस	नक्षत्र	दिशा
अश्विनी	अजानीस	अजानीस	दिशा

अश्विनी वस्तु वे १. ॥ १०१ ॥

अश्विनी वस्तु वे १. ॥ १०१ ॥

अश्विनी वस्तु वे १. ॥ १०१ ॥

त्रय पूर्वा (पूर्वाषाढगुनी, पूर्वाषाढा, पूर्वाजापद), मूळ, अश्लेषा, हस्त अने चित्रा, आ दश नक्षत्रो ज्ञाननी वृद्धि करनारां ठे. १०३.

लोचकर्म विधे.—

पुणवसु अ पुस्तो अ सवणो अ धणिष्ठिया ।

एएहिं चउहिं रिक्केहिं लोचकम्माणि कारए ॥ १०४ ॥

किन्तियाहिं विसाहाहिं महाहिं जरणीहि अ ।

एएहिं चउहिं रिक्केहिं लोचकम्माणि वज्जाए ॥ १०५ ॥

पुनर्वसु, पुष्य, श्रवण अने धनिष्ठा, आ चार नक्षत्रोमां लोचकर्म करवुं गुज ठे. १०४.
कृत्तिका, विशाखा, मघा अने जरणी, आ चार नक्षत्रोमां लोचकर्म पर्यं ठे. (अर्घात्
आ आत्त सिंघायनां वीजां नक्षत्रो मध्यम ठे.) १०५.

कर्णवेध तथा राजाना दर्शननां नक्षत्रो.—

मिग-अणु-पुण-पुस्ता जिष्ठ-रेवऽस्तिष्ठीया,

सवण-कर-सचित्ता सोदृषा कप्तवेद्दे ।

कर-सवणऽणुराहा-रेव-पुस्तऽस्तिष्ठीया,

मिग-धणि-धुव-चित्ता दंसणे जूवईणं ॥ १०६ ॥

मृगशिर, अनुराधा, पुनर्वसु, पुष्य, श्लेषा, रेवती, अश्विनी, भयप, हस्त अने चित्रा,
एटखां नक्षत्रो कर्णवेधमां सारां ठे. हस्त, श्रवण, अनुराधा, रेवती, पुष्य, अश्विनी,
मृगशिर, धनिष्ठा, धुव (रोहिणी, उत्तराषाढगुनी, उत्तराषाढा, उत्तराज्यकर) अने
चित्रा, ए नक्षत्रो राजाना दर्शनमां गुज ठे. १०६.

यत्रधारण.—

सूरे जिघं ससी अहं मक्षिणं सणि धारिथं ।

जोमे डुरकावहं होइ वत्थं सेसोहिं सोदृषं ॥ १०७ ॥

नवुं यत्र रविवारे धारण करपाची (पदेरपाची) उज्जरी जीव पाव ठे, अंत्यरं
पदेरपाची आर्त (जीवुं) रहे ठे, शनिवारे धारण करपाची मक्षिण रहं ठे, अंत्यरं
पदेरपाची दुःखकारक पाव ठे, अने बीजा (युष, गुरु अने शुक्र) दारे वहुं रथ
पदेरवुं सारं ठे. १०७.

नवां पात्र वापरवा विपे.—

मिग-पुस्सऽस्सिणी हत्थाऽणुराहा चित्त-रेवई ।

सोमो गुरु अ दो वारा पत्तवावारणे सुहा ॥ १०७ ॥

मृगशिर, पुष्य, अश्विनी, हस्त, अनुराधा, चित्रा अने रेवती, ए नक्षत्रो तथा सो अने गुरु, ए वे वारो नवां पात्र वापरवामां सारां ठे. १०७.

गयेली वस्तु पात्री आवा विपे.—

जामाश्मुहा चउ चउ असिणाई काण चिवन सज्जांंधा ।

उसु वत्त जाइ सजे अंधे लप्लइ गयं वरथु ॥ १०९ ॥

दक्षिण दिशाने आरंजिने चार दिशामां अश्विनीयी आरंजिने चार नक्षत्रो अनुक्रमे मूकवां. ए रीते अथापीश नक्षत्रो मूकवां. ते अनुक्रमे काणां, चीवनां, सज्जा (देवतां) अने आंधळां कहेयाय ठे. तेमां काणां अने चीवनां नक्षत्रमां वस्तु गइ होय तो तेनी पातो घपा करे थर्यात् मळ्यानी आशा रडे के न रहे, सज्जा नक्षत्रमां गइ होय तो ते वस्तु जायज थर्यात् पात्री थाये नहीं, अने आंधळां नक्षत्रमां गइ होय तो ते पात्री थाये ठे. जे दिशानुं नक्षत्र होय ते दिशामां ते वस्तु गइ ठे एम पण जाणवुं. १०९.

नक्षत्रो नो यंत्र.—

काणां	चीवनां	देवतां	आंधळां
अश्विनी	नरणी	कृत्तिका	रोहिणी
मृगशिर	आर्वा	पुनर्वसु	पुष्य
अश्लेषा	मघा	पूर्वाफाडगुनी	उत्तराफाडगुनी
हस्त	चित्रा	स्वाति	विशाखा
अनुराधा	श्रेष्ठा	मूळ	पूर्वाभाद्र
उत्तराभाद्र	अत्रिचित्	श्रवण	पनिषा
सत्रविषा	पूर्वाभाद्रपद	उत्तराभाद्रपद	रेवती
वस्तु दक्षिणमां गइ ठे	वस्तु पश्चिममां गइ ठे	वस्तु उत्तरमां गइ ठे	वस्तु पूरमां गइ ठे.

गयेली वस्तु जोगानी बीनी रीत.—

रविरिच्छा उव्यात्रा वारस नक्षत्रा नव परे येरा ।

धेरे न जाइ वक्रवेदिं जाइ वाघे नमइ पावे ॥ ११० ॥

सूर्यना नक्षत्रघी ठ नक्षत्रो पाळक कहेवाय ठे, त्यारपठीनां वार नक्षत्रो जुवान कहेवाय ठे अने त्यारपठीनां नव वृद्ध कहेवाय ठे. तेमां वृद्ध नक्षत्रमां गयेली वस्तु जाय नही (पाठी आये), जुवान नक्षत्रमां गइ होय तो गयेली वस्तु जाय (पाठी आये नही),अने पाळ नक्षत्रमां गइ होय तो ते पासेज जमे ठे, पटखे के ठेठे जाय नही. ११०.

सर्पकंश विषे.—

विसाहा—कित्तिआऽसेसा मूलऽद्वा जरणी महा ।

एयाहिं अहिणा दठो कठेणावि न जीवइ ॥ १११ ॥

विशाखा, कृत्तिका, अश्लेषा, मूळ, आर्द्रा, जरणी अने मघा, ए नक्षत्रोमां जो सर्प-कंश थयो होय तो ते कठे करीने पण (कोइ-पण प्रकारे) जीवे नही. १११.

रोगनी शांति जोवा विषे.—

पुण—पुस्त उ—फा उ—ज रोहिणीहिं रोगोवसम सत्तदिणे ।

मूलऽस्तिणि कित्ति नवमे सवण—जरणि-चित्त—सयजिसेगदसे ११२

धणि—कर—विसाहिं पखे मह वीसइमे उ—खा मिगे मासे ।

अणुराह—रेवइ चिरं तिपुव जिष्ठइ—सेस—साइ—मिइ ॥ ११३ ॥

पुनर्वसु, पुष्य, उत्तराफाडगुनी, उत्तराज्जाडपद अने रोहिणी, ए नक्षत्रोमां व्याधि थयो होय तो सात दिवसे तेनी शांति थाय ठे, मूळ, अश्विनी अने कृत्तिकामां थयो होय तो नव दिवसे शांति थाय ठे, श्रवण, जरणी, चित्रा अने शतजिपामां थयो होय तो अगीवार दिवसे शांति थाय ठे. ११२. धनिष्ठा, इस्त अने विशाखामां थयो होय तो पखवामीये शांति थाय ठे, मघामां थयो होय तो वीश दिवसे शांति थाय ठे, उत्तरा-पादा अने मृगशिरमां थयो होय तो एक मासे शांति थाय ठे, अनुराधा अने रेव-तीमां थयो होय तो चिर काळे शांति थाय ठे, तथा व्रण पूर्वा (पूर्वाफाडगुनी, पूर्वापादा, पूर्वाज्जाडपद), ज्येष्ठा, आर्द्रा, अश्लेषा अने स्वातिमां व्याधि थयो होय तो ते मरणज पामे ठे. ११३.

श्रीपथ शरु करवानां नक्षत्रो.—

घरखहुमिउमूखे रोगनित्रासहेऊ, हवइ खनु पउत्तं उंसहं वाहिच्याणं ।

घर, छपु, मूड तथा मूळ, पटखां नक्षत्रोमां व्याधिवाट्टाने श्रीपथ आणुं होय तो ते रोगना नाशानो हेतु थाय ठे.

रोगथी मुक्त थयेखाना छान विपे.—

त्रिगुं-सत्ति पुण-जिठाऽसेस-साइ-महाहिं,
न य कहवि विहेयं रोगमुत्ते सिणाणं ॥ ११४ ॥

शुक्रवारे के सोमवारे तथा पुनर्वसु, ज्येष्ठा, अश्लेषा, स्वाति अने मघा, एट्ठां नह-
त्रमां रोगथी मुक्त थयेला मनुष्ये कोइ पण प्रकारे छान करतुं नहीं. (एट्ठे माथे पाणी
रेरुतुं नहीं.) ११४.

मृत्यु जोवा विपे.—

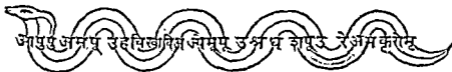
नामनरकत्तमकिंछू एकनाडीगया जया ।
तया दिणे जवे मच्चू नन्नहा जिणजासिअं ॥ ११५ ॥

नामराशितुं नहत्र, सूर्य अने चंद्र ए त्रणे ज्यारे एक नामीमां थावे त्यारे तेज
दिवसे मृत्यु थाय ठे. एम जिनेश्वरतुं वचन ठे ते कदापि अन्यथा न होय. ११५.

आई अहा मिंगं अंते मप्पे मूलं पइच्छियं ।
रविंछूजम्मनरकत्तं तिविद्धो न हु जीवई ॥ ११६ ॥

प्रथम आर्षा नहत्र मूकतुं, उहेतुं मृगशिर मूकतुं अने मध्यमां मूळ मूकतुं. पती
सूर्य, चंद्र अने जन्मतुं नहत्र ए त्रणोने वेध थाय तो ते जीवे नहीं. ११६.

स्थापना.—

मृतकार्यमां वर्ज्य नहत्रो.—

धुवमिस्सुग्गनरकत्ता मूलऽदा अणुराहया ।
पंचगाई रवी जोमा मयकळे विवज्जिया ॥ ११७ ॥

धुव, मिश्र अने उग्र नहत्रो, तथा मूळ, आर्षा अने अनुराधा ए नहत्रो, तथा
पंचकादिक (पंचक, यमल अने त्रिपुष्कर) ए योग, तथा रवि अने मंगळ ए वारो
मृतकार्यमां वर्ज्य ठे. ११७.

दो पणयाखमुद्धुत्ते तीसमुद्धुत्तेगपुत्तलं काजं ।
नेरइथ्य दाहिणाए महा परिहावणं कुज्जा ॥ ११८ ॥

सूर्यना नक्षत्रची उ नक्षत्रो वाळक कहेवाय ठे, त्वारपतीनां वार नक्षत्रो जुवान कहेवाय ठे अन्ने त्वारपतीनां नव वृक्ष कहेवाय ठे. तेमां वृक्ष नक्षत्रमां गयेळी यस्तु जाय नही (पाठी थाये), जुवान नक्षत्रमां गइ होय तो गयेळी यस्तु जाय (पाठी थाये नही), अन्ने वाळ नक्षत्रमां गइ होय तो ते पासेज जमे ठे, एटखे के त्रेंटे जाय नही. ११०.

सर्पमंश विषे.—

विसाहा—कित्तियाऽसेसा मूलऽवा जरणी महा ।

एयाहिं अहिणा दधो कठेषावि न जीवइ ॥ १११ ॥

विशाखा, कृत्तिका, अश्लेषा, मूल, आर्द्रा, जरणी अन्ने मषा, ए मह्योमां जो सर्प-मंश ययो होय तो ते कष्टे करीने पण (कोइ-पण प्रकारे) जीवे नही. १११.

रोगनी शांति जोया विषे.—

पुण—पुस्त उ—फा उ—न रोहिणीहिं रोगोयसम सनश्चिने ।

मूलऽस्सिणि कित्तिनवमे सपण—जरणि-चित्त—सयतिसंगदये ११२

धणि—कर—विसाहिं पक्के मद् वीसइमे उ—रा निगे मागे ।

अणुराद्—रेवइ चिरं त्रिपुव जिह्वा—सेस—साइ—निइ ॥ ११३ ॥

पुनर्वसु, पुष्य, उत्तराफाल्गुनी, उत्तराशास्वती अन्ने रोहिणी, ए मह्योमां व्यापि ययो होय तो सात दिवसे तेनी शांति घाय ठे, मूल, अश्विनी अन्ने वृश्चिकमां ययो होय तो नव दिवसे शांति घाय ठे, ध्रुव, जरणी, चित्रा अन्ने शरत्तिसमा पयो होय तो अगीवार दिवसे शांति घाय ठे. ११२. धनिष्ठा, दस्त अन्ने विशाखायां ययो होय तो पखशानीये शांति घाय ठे, मषामां ययो होय तो वीस दिवसे शांति घाय ठे, उत्तरा-फाल्गुनी अन्ने मृगशिरमां ययो होय तो एक मासे शांति घाय ठे, अश्लेषा अन्ने रंश-लीमां ययो होय तो चिर वाळे शांति घाय ठे, तथा श्रव पूर्वा (पूर्वाशास्वती, पूर्वाषाढा, पूर्वाजास्वती), ज्येष्ठा, आर्द्रा, अश्लेषा अन्ने स्वातिमां व्यापि ययो होय तो ते मरणज पामे ठे. ११३.

आर्यप शरु करयानां नक्षत्रो.—

वरसहुमिउमूखे रोगनिवासादेऊ, इवइ खधु पउत्तं उंमहं शदिद्यायं ।

पर, खपु, मूळ तथा मूल, एटखां नक्षत्रोनां व्यापिशक्ये आर्यप आनुं होय तो ते रोगना नाशनो हेतु घाय ठे.

श्रवजोग, कुलिक, जडा (विष्टि) तथा लडकापात विगेरे जे दिवसे होय ते दिवसने वर्जवो. संक्रांतिनो दिवस, तेनी पहेलानो एक दिवस अने तेनी पत्रीनो एक दिवस एम त्रण दिवस वर्जवा. तथा (सूर्य चंद्रना) ग्रहणमां पहेलानो एक दिवस, एक ग्रहणनो दिवस अने त्यारपठीना सात दिवस एम नव दिवस वर्जवा. १२३.

सुद्धतिही सुहवारे सिद्धाऽमियराजजोगपमुहांइ ।

जत्थ हवंति सुहांइ सुहकज्जो तं दिणं गिज्जां ॥ १२४ ॥

शुद्ध तिथि अने शुद्ध वारने दिवसे ज्यारे सिद्धि योग, अमृत योग अने राज योग विगेरे शुद्ध योगो होय ते दिवस शुद्ध कार्यमां ग्रहण करवो. १२४.

हत्थऽणुराहा-साईं सवणुत्तर-मूलरोहिणी पुस्ता ।

रेवइ-पुणवसु इय दिक्कपइछा सुहा रिक्का ॥ १२५ ॥

हस्त, अनुराधा, स्वाति, श्रवण, त्रण उत्तरा, मूळ, रोहिणी, पुष्य, रेवती अने पुनर्वसु, आटलां नक्षत्रो दीक्षा अने प्रतिष्ठामां शुद्ध वे. १२५.

अस्तिणि-सयजिस-पू-जा एसु वि दिक्का सुहा विणिदिछा ।

मह-मिग-धणि-पइछा कुज्जा वज्जिज्जा सेसांइ ॥ १२६ ॥

उपर कक्षां उपरांत अश्विनी, शतजिपा अने पूर्वाजात्रपद, एटखां नक्षत्रोमां पण दीक्षा आपवी सारी कही वे. तथा मघा, मृगशिर अने धनिष्ठा, ए नक्षत्रोमां पण प्रतिष्ठा करवी, वाकीनां नक्षत्रो वर्ज्य वे. १२६.

कारावगस्स जम्मे दसमे सोलसमेऽवारसे रिक्के ।

तेवीसे पणवीसे न पइछा कह वि कायवा ॥ १२७ ॥

प्रतिष्ठा करावनारना जन्मनुं, दशमुं, सोळमुं, अदारमुं, त्रेवीशमुं अने पचीशमुं, आटखां नक्षत्रो सारां होय तोपण तेमां सर्वथा प्रतिष्ठा करवी नही. १२७.

संजागयं रविगयं विडुरं सग्गहं विखवं च ।

राहुहयं गहज्जिन्नं वज्जाप सत्त नक्कत्ते ॥ १२८ ॥

शुद्ध नक्षत्र पण संघागत होय, सूर्यगत होय, विद्वर होय, मद् सहित होय, विखं पित्त होय, राहुयी हपायुं होय के मद्दयी जेदायुं होय, या सात प्रकारनां नक्षत्रो वर्जवा खायक वे. १२८.

पीलाखीश मुहूर्त्तनां संजोगीयां नक्षत्रमां वे अने त्रीश मुहूर्त्तनां संजोगीयां नक्षत्रमां एक पुतळुं करीने नैर्ऋत्य के दक्षिण दिशामां वे पुतळानी महा परिष्ठापना करवी, पटले अग्नि संस्कार करवो. ११७.

तिन्नेव उत्तराङ्गं पुण्यवसु रोहिणी विसाहा य ।

एए ठ नखक्ता पणयावमुहुत्तसंजोगा ॥ ११९ ॥

सयजिस-जरणी साई अस्सेस-जिष्ठइ ठच नखक्ता ।

पनरस-मुहुत्तजोगा तीसमुहुत्ता पुणो सेसा ॥ १२० ॥

त्रण उत्तरा (उत्तराफाष्टगुनी, उत्तराषाढा, उत्तराजात्रपद), पुनर्वसु, रोहिणी, विशाखा, ए ठ नक्षत्रो पीलाखीश मुहूर्त्तनां संयोगीयां कहेवाय वे. ११९. शतनिगा, जरणी, स्वाति, अभ्लेषा, ज्येष्ठा अने आर्द्रा, ए ठ नक्षत्रो पंदर मुहूर्त्तनां संयोगीयां कहेवाय वे, बाकीनां पंदर नक्षत्रो त्रीश मुहूर्त्तनां संयोगीयां कहेवाय वे. १२०.

॥ इति मृतक्रिया ॥

इये दीक्षा तथा प्रतिष्ठा विषे कहे वे.—

मास-दिण-रिक्कसुद्धिं मुणिऊणं सिद्धायधुवधगो ।

वारंगुलम्मि सुद्धे दिक्कपइछाइयं कुज्जा ॥ १२१ ॥

मास, दिवस अने नक्षत्र ए त्रणेनी शुद्धि जाणीने सिद्ध नाया धयगा धुर धम होय त्त्यारे अथवा चार ध्यांगळना शंभुनी नाया शुद्ध होय त्त्यारे दीक्षा तथा प्रतिष्ठा सिंगे गुज कार्यों करवां. १२१.

हरिसयण अकम्मण अहिअमास गुरिसुद्धि अदिषि सिनुवुद्धे ।

ससि नठे न पइछा दिक्का सुक्कत्थि वि न डुछा ॥ १२२ ॥

हरि शय्यामां सुता होय पटले चतुर्मासमां, अधिक माननां, गुरु शुक्लो अस्त होय त्त्यारे, गुरु शुक्ली बाह्यावस्था के वृक्षावस्था होय त्त्यारे तथा चंद्रनां नास्त (अस्त) होय त्त्यारे प्रतिष्ठा तथा दीक्षा करवी नहीं. तेनां शुक्ला अस्तनां दीक्षा इष्ट नहीं, पटले के मात्र शुक्लो अस्त होय तो दीक्षा देवानां दोष नहीं. १२२.

अवजोगकुधिविजहा उक्काई जरय तं दिपं वज्जे ।

संकंति साइदिणतिद् गदणे इगु आइ सग पत्ता ॥ १२३ ॥

अवजोग, कुलिक, जघ्ना (विष्टि) तथा जटकापात विगेरे जे दिवसे होय ते दिवसने वर्जयो. संक्रांतिनो दिवस, तेनी पहेलानो एक दिवस अने तेनी पठ्ठीनो एक दिवस एम त्रण दिवस वर्जवा. तथा (सूर्य चंजना) ग्रहणमां पहेलानो एक दिवस, एक ग्रहणनो दिवस अने त्यारपठ्ठीना सात दिवस एम नव दिवस वर्जवा. १२३.

सुक्रतिही सुहवारे सिद्धाऽमियराजजोगपमुहाइं ।

जत्थ हवंति सुहाइं सुहकज्जो तं दिणं गिज्जं ॥ १२४ ॥

शुक्र तिथि अने शुक्र वारने दिवसे ज्यारे सिद्धि योग, अमृत योग अने राज योग विगेरे शुक्र योगो होय ते दिवस शुक्र कार्यमां ग्रहण करवो. १२४.

हत्थऽणुराहा-साईं सवणुत्तर-मूलरोहिणी पुस्ता ।

रेवइ-पुणवसु इय दिक्कपइठा सुहा रिक्का ॥ १२५ ॥

हस्त, अनुराधा, स्वाति, श्रवण, त्रण उत्तरा, मूल, रोहिणी, पुष्य, रेवती अने पुनर्वसु, आटलां नक्षत्रो दीक्षा अने प्रतिष्ठामां शुक्र ठे. १२५.

अस्तिणि-सयजिस-पू-जा एसु वि दिक्का सुहा विणिहिंठा ।

मह-मिग-धणि-पइठा कुज्जा वज्जिज्जा सेसाईं ॥ १२६ ॥

उपर कहां उपरांत अश्विनी, शतजिपा अने पूर्वाजात्रपद, एटलां नक्षत्रोमां पण दीक्षा आपवी सारी कही ठे. तथा मघा, मृगशिर अने धनिष्ठा, ए नक्षत्रोमां पण प्रतिष्ठा करवी, वाकीनां नक्षत्रो वर्ज्य ठे. १२६.

कारावगस्त जन्मे दसमे सोलसमेऽठारसे रिक्के ।

तेवीसे पणवीसे न पइठा कह वि कायवा ॥ १२७ ॥

प्रतिष्ठा करावनारना जन्मनुं, दशमुं, सोळमुं, अठारमुं, त्रेवीशमुं अने पचीशमुं, आटलां नक्षत्रो सारां होय तोपण तेमां सर्वथा प्रतिष्ठा करवी नहीं. १२७.

संजागयं रविगयं विजुरं सगहं विलवं च ।

राहुहयं गहजिन्नं वज्जाप सत्त नक्कत्ते ॥ १२८ ॥

शुक्र नक्षत्र पण संघागत होय, सूर्यगत होय, विद्वर होय, मद्र सहित होय, धिलं पित होय, राहुयी इणायुं होय के मद्रयी जेदायुं होय, या सात प्रकारनां नक्षत्रो वर्ज्या खायक ठे. १२८.

अत्यमणे संजागय रविगय जत्य छितं अथाश्चो ।

विद्वेरमवदारिय सग्गह कूरग्गहत्थिं तु ॥ १२९ ॥

आश्च पिच्छ उ विलंबि राहुहयं जहिं गहणं ।

मप्रेण गहो जस्त उ गच्छ तं होइ गहजिन्नं ॥ १३० ॥

संजागयम्मि कलहो होइ विवाउ विलंबि नरक्त्ते ।

विद्वेरे परविजउ आश्चगए अग्निवाणं ॥ १३१ ॥

जं सग्गहम्मि कीरइ नरक्त्ते तत्थवि गग्गा होइ ।

राहुहयम्मि मरणं गहजिन्ने सोणि उग्गालो ॥ १३२ ॥

सूर्य अस्त समये जे नक्षत्र पूर्वमां उगे ते ते संध्यागत कहेवाय ते. जे नक्षत्रमां सूर्य रप्पो होय ते रविगत (सूर्यगत) नक्षत्र कहेवाय ते. जे नक्षत्र वक्की ग्रहे अधिष्ठित होय ते विद्वर कहेवाय ते. जे नक्षत्र कूर ग्रहे अधिष्ठित होय ते समह कहेवाय ते. १२९. जे नक्षत्र सूर्यनी पावळ होय ते विलंबी कहेवाय ते. जे नक्षत्रमां ग्रहण थयुं होय ते राहुहत कहेवाय ते. जे नक्षत्रनी मध्यमां अग्ने कोइ ग्रह जतो होय ते ग्रह-जिन्न कहेवाय ते. १३०. आ संध्यागत विगेरे नक्षत्रोमां कार्यं करवाथी शुं फळ थाय ते ? ते कहे ते—संध्यागत नक्षत्रमां कार्यं करवाथी कलह थाय ते, विलंबी नक्षत्रमां करवाथी विवाद थाय ते, विद्वरमां करवाथी शत्रुनो जय थाय ते, सूर्यगतमां करवाथी अग्निर्वाण (अशांति) थाय ते. १३१. जे समह नक्षत्रमां कार्यं करे ते तेनो पण ग्रह थाय ते एतल ते पकनाय ते, राहुहतमां कार्यं करवाथी मरण थाय ते अग्ने ग्रहजिन्न नक्षत्रमां कार्यं करवाथी छोहीतुं वमन थाय ते. १३२.

रविरिक्काउं हेया उवग्गहा पंचमऽउ-चउदसमा ।

अट्टारस उगुंणीसा वावीसा तेवीस चउवीसा ॥ १३३ ॥

सूर्यना नक्षत्रथी पांचमुं, आठमुं, चौदमुं, अट्टारमुं, उगणीशमुं, वावीशमुं, तेवीशमुं अग्ने चोवीशमुं, एतळां नक्षत्रो उपग्रह कहेवाय ते. ते शुच कार्यमां तजवा योग्य ते. १३३.

॥ इति उपग्रहाः ॥

एकार्गळ योग विषे.—

सैगविसमजोगळं सम अरू चउदसंख सिरिरिक्कम् ।

दाउं चउदससिखाए ससिरवि श्कग्गळं वळ्जे ॥ १३४ ॥

प्रथम ३५ मी गाथामां विष्कंज १, अतिगंज ६, शूळ ९, गंज १०, व्यापात १३, वज्र १५, व्यतीपात १७, परिप १९, यैधृति २७, ए नय अशुच योगो कह्या ते. तेमां जे

इत्थं जोगपर्श्वत् पयस्त्वपपर्हिं विहिथ्य उज्जोथा ।

मुष्णिमणजवणपयासं दिणसुद्धिपर्श्विथ्या कुण्ठ ॥ १४३ ॥

आ रीते योगरूपी प्रदीप यकी प्रगट अर्धवाळां पदोप करीने जेनो उद्योत कर्पो ठे
पवी आ दिनशुद्धिरूपी दीपिका मुनिठनां मनरूपी जवनना प्रकाशने करो. १४३.

सिरिवयरसेणगुरुपट्टनाह् सिरिहेमतिलयसूरीणं ।

पायपसाया एसा रयणसिहरसूरिणा विहिथ्या ॥ १४४ ॥

श्री वज्रसेन गुरुनी पाटना स्वामी श्री हेमतिलक सूरिना पादप्रसादधी आ दिन-
शुद्धि रत्नशेखर सूरिए रची ठे.

॥ इति श्रीरत्नशेखरसूरिविरचिता दिनशुद्धिप्रदीपिका ॥

अत्यमणे संजागय रविगय जत्थ छिउं अ आश्चो ।
 विद्धेरमवहारिय सग्गह् कूरग्गह्ठिथं तु ॥ १२ए ॥
 आश्च पिछउ ऊ विलंवि राहुहयं जहिं गहणं ।
 मप्रेण गहो जस्त उ गघइ तं होइ गहजिन्नं ॥ १३० ॥
 संजागयम्मि कलहो होइ विवाउं विलंवि नरुक्ते ।
 विद्धेरे परविजउं आश्चगए अनिवाणं ॥ १३१ ॥
 जं सग्गहम्मि कीरइ नरुक्ते तत्थवि ग्गहा होइ ।
 राहुहयम्मि मरणं गहजिन्ने सोणि उग्गालो ॥ १३२ ॥

सूर्य अल्ल समये जे नहन्न पूर्वमां उगे ठे ते संध्यागत कहेवाय ठे. जे नहन्नमां सूर्य रत्तो होय ते रविगत (सूर्यगत) नहन्न कहेवाय ठे. जे नहन्न वक्की ग्रहे अधिष्ठित होय ते विद्धर कहेवाय ठे. जे नहन्न क्रूर ग्रहे अधिष्ठित होय ते सग्रह कहेवाय ठे. १२ए. जे नहन्न सूर्यनी पाठळ होय ते विलंबी कहेवाय ठे. जे नहन्नमां ग्रहण थयुं होय ते राहुइत कहेवाय ठे. जे नहन्ननी मध्यमां थइने कोइ ग्रह जतो होय ते ग्रहजिन्न कहेवाय ठे. १३०. आ संध्यागत विगेरे नहन्नोमां कार्य करवाथी शुं फळ थाय ठे ? ते कहे ठे—संध्यागत नहन्नमां कार्य करवाथी कलह थाय ठे, विलंबी नहन्नमां करवाथी विवाद थाय ठे, विद्धरमां करवाथी शत्रुनो जय थाय ठे, सूर्यगतमां करवाथी अनिर्वाण (अशांति) थाय ठे. १३१. जे सग्रह नहन्नमां कार्य करे ठे तेनो पण ग्रह थाय ठे पटल ते पकनाय ठे, राहुइतमां कार्य करवाथी मरण थाय ठे अने ग्रहजिन्न नहन्नमां कार्य करवाथी खोहीतुं वमन थाय ठे. १३२.

रविरिक्काउं हेया उवग्गहा पंचमऽउ-चउदसमा ।

अधरस उगुंणीसा वावीसा तेवीस चउवीसा ॥ १३३ ॥

सूर्यना नहन्नथी पांचमुं, आठमुं, चौदमुं, अदारमुं, उगणीशमुं, वावीशमुं, त्रेवीशमुं अने चोवीशमुं, पटलां नहन्नो उपग्रह कहेवाय ठे. ते शुच कार्यमां तजवा योग्य ठे. १३३.

॥ इति उपग्रहाः ॥

एकार्गल योग विपे.—

सेगविसमजोगळं सम अरु चउदसंख सिरिरिक्कम् ।

दाउं चउदससिलाए ससिरवि इक्कगलं वज्जे ॥ १३४ ॥

प्रथम ३७ मी गाथामां विष्कंज १, अतिगंन ६, शूळ ९, गंन १०, व्याघात १३, यन्न १५, व्यतीपात १७, परिप १९, वैधृति २७, ए नव अशुच योगो कल्या ठे. तेमां जे

